

CHECKED

శ్రీ మద్ర

శ్రీమదాంధ్ర భారతము

ఆరణ్యపర్వము

Checked
1927

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

All Rights Reserved

విషయసూచిక.

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.

పుట.

కౌనుడు ధర్మరాజునకు ధర్మములు నెప్పుట	...	...	3
ధర్మరాజు సూర్యు వారాధించి వరముఁ గొనుట	...	...	6
విదురుఁడు భృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట	...	...	7
భృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రశురభిసంవాదము నెప్పుట	...	...	10
మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపించుట	...	...	12
ఃష్ఠిరు డనురాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట	...	...	14
యాదవపాంచాలాదులు పాండవులకడ కేటెంచుట	...	...	14
ద్రాపది శ్రీకృష్ణుఁడొకఁ డనపరిభ్రమము నెప్పి దుఃఖించుట	...	...	16
కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌభకాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	18
సాల్వఁడు ద్రుష్టుమునిచే బాధితుఁడై చురలి పోవుట	...	...	21
పాండవులు ద్వైతవనమునకు వచ్చి యుండుట	...	...	23
ద్రాపది ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	25
భీమసేన ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	29
కృష్ణుఁడై పాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	...	...	32
ఈశ్వరుండు నిరాకరేషమున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట	...	...	36
అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని ప్రోత్సము నేయుట	...	...	38
ఇంద్రుఁడు దేవగణముతో నర్జునునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట	...	...	40
అర్జునుఁ డనురావతికిఁ బోవుట	...	...	41
దూర్యో యర్జును నర్జునుననిఁగా శపించుట	...	...	44

ఆరణ్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ధర్మరాజునకు బృహదశ్వముండు నహి పాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	49
నలుఁడు దమయంతియొద్దకు దేవదూత యై పోవుట	...	...	53
నలుఁడు న్యయంవరలబ్ధి యైనదమయంతిం బెండ్లి యగుట	...	...	55
నలుఁడు దమయంతివహితుం డై యడవికిఁ బోవుట	...	...	56
దమయంతికాచమునం నిరాశుండు నచ్చుట	...	...	59
దమయంతి మహాహాపురము ప్రవేశించుట	...	...	61
నలుఁడు గర్కటకునిచేత ద్రుష్టా దగుట	...	...	63
చేదిపురమున నుదేవుఁ డగు బ్రాహ్మణుఁడు దమయంతి నెఱుంగుట	...	...	65
దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురము సేరుట	...	...	67
నలుండు గలిచేత విముక్తుం డై విదర్భకుఁ బోవుట	...	...	70
కేశిని యనుదురి దమయంతితో నలుసగుణములు నెప్పుట	...	...	72
నలుండు నిజరూపముతో దమయంతిం గూడుట	...	...	74
ధర్మరాజునొద్దకు వారదమహాముని వచ్చుట	...	...	76
లోమశముహాముని ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	...	...	86
లోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషములు నెప్పుట	...	...	88
అగస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట	...	...	90

ఆరణ్యకము - తృతీయాశ్వాసము.

ఆరణ్యకచరిత్రము	...	...	94
వేదతలం దైవంతమనకుఁ బోయి నిష్ఠుని మురియించుట	...	...	95
ఆరణ్యకము వింశ్యంబు వెదకఁగలంద నాంచుట	...	...	96
ఆరణ్యకము నమఁ ద్రోవకంబు పానంబునీయట	...	...	97
భగీరథంబు నమఁ ద్రము జలముచే నించుట	...	...	98
పగరనుకులు కలియచుండునొకఁడొచ్చిచే భవ్య మగుట	...	...	100
రోమకుఁడు భర్త రాజానకు ఋశ్యశృంగచరిత్రము చెప్పుట	...	...	103
ఋశ్యశృంగుఁడు వేళ్ళకు మునిగిమాదురిగా భావించుట	...	...	104
విభాండకుఁడు ఋశ్యశృంగుని వెదకుదు నచ్చుట	...	...	106
అశ్వత్రుణుఁడు భర్త రాజానకుఁ బరశురామునిమహిమ చెప్పుట	...	...	107
పరశురాముఁడు కార్తవీర్యుని జంపుట	...	...	110
రోమకుఁడు భర్త రాజానకు పోకవ్యాఖ్యానంబు చెప్పుట	...	...	113
చ్యవకుఁ డాశ్వినల పోమపీఠలఁ జేయుట	...	...	114
మాంధాతృచరిత్రము	...	...	115
పోమకుం దకురాజుని చరిత్రము	...	...	116
కలి యనురాజుని చరిత్రంబు రోమకుఁడు భర్త రాజానకుఁ జెప్పుట	...	...	118
రోమకుఁడు భర్త రాజానకు నష్టవస్త్ర చరితంబు చెప్పుట	...	...	120
రోమకుఁడు భర్త రాజానకు యచక్రేత్రునిచరిత్రంబు చెప్పుట	...	...	121
వేదక లక్ష్మణునినకు మెచ్చి నోరినవరంబులెల్ల నిచ్చుట	...	...	124
పాండవులు గంధమాదనవర్షకంబునకుం బోవుట	...	...	126
ధిమఁడు సోగంధికవారణాధింబు పోవుట	...	...	129
ధిమఁడు నామకుంతుండు నకుర్యుగాచారన ద్రనంబులకు చెల్పుట	...	...	131
నామకుంతుండు ధిమఁడుఁ దనభ్రాతృరూపంబు జూపుట	...	...	132
ధిమఁడు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు నేయుట	...	...	135
ధిమఁడు జటానురుగితో యుద్ధంబు నేయుట	...	...	137

ఆరణ్యకము - చతుర్థాశ్వాసము.

భాద్రంబు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	143
అర్జునుఁడు నివాళివచు లకురాక్షసుల జయించిన కథ	...	...	145
అజగరోపాఖ్యానము	...	...	149
భర్త రాజా ధిమనీమని విదకఁబోవుట	...	...	150
భర్త రాజా నహుష ప్రశ్నంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	...	...	152
క్రీష్ణార్జునులు జక్కభానుతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	155
పాశ్చిందేయుం దక్షిణదేశానిని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	156
పాశ్చిందేయుఁడు భర్త రాజానకు ప్రాప్తవస్త్ర భానంబు చెప్పుట	...	...	159
అర్జునాక్షుల పరస్పరమహిమ	...	...	160
పాశ్చిందేయుండు భర్త రాజానకు దైవవ్యక్తవృత్తాంతంబు చెప్పుట	...	...	163
పాశ్చిందేయుండు భర్త రాజానకుఁ బ్రకృత్యర్థ భానంబు చెప్పుట	...	...	165

విషయము.

నారాయణుడు మార్కండేయునకు దన ప్రభావము నెవ్వట	...	168
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు గలియగధర్మములు నెవ్వట	...	170
కలియగంబున విష్ణుండు గల్గిమామంబున ధర్మము ప్రతిష్ఠించుట	...	172
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మప్రభావము నెవ్వట	...	173
" " ఇంద్రమృణ్ము చరిత్రము నెవ్వట	...	178
" " కువలాశ్వచరిత్రము నెవ్వట	...	179
" " మధురైటభులచరిత్రము నెవ్వట	...	182

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము.

ధర్మజునకు మార్కండేయుడు పుత్రున కందః దగుగుణములు నెవ్వట	...	186
మార్కండేయుడు ధర్మజునకు బలి ప్రతాపమానత్వము నెవ్వట	...	187
కాశీకుం దను బ్రాహ్మణుడు ధర్మచ్యాధునియొద్దకుః బోవుట	...	189
ధర్మచ్యాధుడు గౌశీకున కిహింసాపద్మహుంబు నెవ్వట	...	192
ధర్మచ్యాధుడు గౌశీకునకు జీవలక్షణములు నెవ్వట	...	193
ధర్మచ్యాధుడు గౌశీకునకుః దనప్రార్థనన్వృతాంకంబు నెవ్వట	...	199
మార్కండేయుడు ధర్మజునకుః సంసారము దక్షి యైనతెఱంగు నెవ్వట	...	201
ఇంద్రుడు శేకి యుచురాక్షసునిః బాణః దోలుట	...	203
కుమారస్వామి యవతారము	...	208
ఇంద్రుడు కుమారిస్వామిపై నెత్తినచ్చుట	...	209
ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట	...	212
కుమారస్వామి సప్తమాతృకలబాలగ్రహంబులః జేయుట	...	213
ఈశ్వరుండు కుమారసహితుం డై భద్రవలంబు సేసట	...	215
కుమారస్వామి మహిమనురుం జంపుట	...	216
సత్యాచారపీడంబాదము	...	219
ద్రాపది సత్యభామకుః బలి ప్రతాపధర్మములు నెవ్వట	...	221
ధృతరాష్ట్రుడు పాండవుల వలవాసక్షేపమునకు దుఃఖించుట	...	223
కర్ణకపనిదుర్యోధనులు మంతనంబు సేయుట	...	225
కర్ణపాలంబు ధృతరాష్ట్రచేత ఘోషమూర్త కనుజ్జగొనుట	...	226
దుర్యోధనుడు ఘోషయూర్తబోవుట	...	228
చిత్రసేనుం దళగంధర్వరాజు దుర్యోధనునితో యుద్ధము సేయుట	...	230
భీమాద్దనునకులసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధంబు సేయుట	...	233
చిత్రసేనుడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి దుర్యోధనుని విడిచిపెట్టిరావుట	...	235

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

దుర్యోధనుని విషాదము	...	237
దుర్యోధనుండు ప్రాయోపవేశము సేయః మూడుట	...	239
ప్రాయోపవస్తుం దైనదుర్యోధనునిః గృత్య పాతాళంబునకుః గనిరావుట	...	242
దుర్యోధనుడు ప్రాయోపవేశముమాని కరిపురంబునకుః బోవుట	...	244
దుర్యోధనుడు వైష్ణవం బనుయెట్లము సేయుట	...	246
వైష్ణవసంబునందలి మృగపరమాహు ధర్మజునవృత్తుమానందు వచ్చి కనుమఱిఖంబు నెవ్వట	...	248

విషయము.

పుట.

రాముడు భర్తజాను ప్రాప్తాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	250
మర్త్యులకు జీవనాభ్యాసమునెప్పుట	...	...	252
వైంశత్రయ ప్రాప్తికి జాది మోహించుట	...	...	253
ప్రాప్తి వైంశత్రయ విధులక్షణములు	...	...	257
వైంశత్రయ ప్రాప్తికి జాత్కారముగా నెత్తిగలి పోవుట	...	...	258
సాంకత్య తేజుల వైంశత్రయ యుద్ధమునకు బోవుట	...	...	260
అర్జునుడు సోదరమారులం బర్హిదక్షిణ జంతులు	...	...	263
భీముడు వైంశత్రయ బ్రతిగలి పరిభవించుట	...	...	265
భర్తజాను మార్కండేయుడు రామాయణము నెప్పుట	...	...	267
బ్రహ్మ రామమంథాగ్ధునిభిక్షులకు పరమం విచ్చుట	...	...	269
విశ్వధనుడు రామవిశ్వేషముచే సురభాగములం దగుట	...	...	271
మానీషుడు మాయామృగం బై చరుకొంచుట	...	...	274
రాముడు సీత నెత్తిగలి లంకకుఁ బోవుట	...	...	276
శ్రీరాముడు కలంధుఁ దనురాక్షసులం జంతుట	...	...	278
వాసిష్ఠగ్రీవుల యుద్ధము	...	...	280
త్రిశుల తివ్యవృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పుట	...	...	282

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము.

రాముడు లక్ష్మణుని నుగ్రీవులొద్దకుఁ బంపుట	...	...	285
మామనుంతుడు రామనితో సీతం జూచివృత్తాంతము నెప్పుట	...	...	287
వాసిష్ఠునియలు వాచాదేశములనుండి నుగ్రీవులొద్దకు వచ్చుట	...	...	289
రాముడు కర్మశయనం బై సమస్తం బ్రార్థించుట	...	...	290
అంగదురాయబారము	...	...	292
సహద్రమాప్రాప్తుల యుద్ధము	...	...	294
మంథాగ్ధుడు యుద్ధము సేయుట	...	...	296
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునితోడ యుద్ధము సేయుట	...	...	298
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట	...	...	301
శ్రీరాముడు రావణాసురుని సంహరించుట	...	...	302
మార్కండేయుడు భర్తజాను పానిత్యపాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	305
పానిత్య పశ్యంతుని వివాహం బగుట	...	...	307
పశ్యంతుండు పానిత్య సహతులపై వసంతునకుఁ బోవుట	...	...	309
పానిత్య యమునినీరున నిర్భిషచరములు పరయట	...	...	311
పశ్యంతుండు పానిత్యతోడ యరలి తనయాశ్రమమునకు వచ్చుట	...	...	314
మామ్యుడు బ్రాహ్మణవేషమునఁ గర్ణులకు హితము నెప్పుట.	...	...	316
మామ్యుడు కర్ణునితో విందు చే కర్ణిఁ గైగొను నుని చెప్పుట	...	...	319
మంథి యర్జునునకుఁ బరిచర్య సేయుట	...	...	320
మంథి మామ్యునివేషమునఁ గర్ణులు దాన్ని కర్ణుల గాంచుట	...	...	323
భర్తజాను బ్రాహ్మణునియందే చెచ్చుటకుఁ బోవుట	...	...	327
విశవానులు యమృతి నిరాకరించి నీరు త్రాచి మార్మికులగుట	...	...	328
భర్తజాను యక్షవృక్షముల విక్షరణము విచ్చుట	...	...	332

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

అంశము

లోకజనస్తుత్య చర్వలోకాశ్రయ ర

త్వాకిరవరినృతసకలధ

రాకాంత జితాది రాజరాజనరేంద్రా.

1

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నిజాయుధం బులు ధరియించి కృష్ణాసహితులై యుత్తరము మించి యరిగిన నింద్ర సేనాదులై నమూలభృత్యులు పదునాలుగు వేలరథంబులతోడ సుభద్రాభిమన్యు ప్రతి వింధ్యాదులం దోడ్కొని వారిపిఱుందన యరిగి రంత నప్పాండవులం జూచి పౌరులెల్ల బరమదగ్గితు లై.

2

క. చనునె యిధర్ప ద్యూతంబున నిట్టుల పాండురాజపుత్రులఁ బ్రభులకావనగతులఁ జేయ దుర్యోధనధృత రాష్ట్రులకు విగతదయహృదయులకున్.

3

క. క్రూరతరథార్తరాష్ట్రుని, కారము వారింప రైరి గాంగేయుడు నబ్ధిరద్వాజుఁడు గృపుఁడు ను, దారుఁడు విదురుండు నేమిదలఁచిరొ బుద్ధిన్.

4

సీ. కర్ణజయద్రథగాంధారు లావులై, యుండంగ లోభి దుర్యోధనుండు రాజు గా నీతనిరాజ్యంబునం దెట్లు, లుండంగ నేర్తు మీయూర్వి నింక నేది ధర్మపు ప్రజ నెవ్వరు గాతురు, పరమధార్మికు లైనపాండుసుతుల యరిగినచోటిక యరుగుద మని వారి, పిఱుందన చని పాపభీతమతులు

ఆ. వీరులార మమ్ము విడిచి మీ కరుగంగఁ, జనునె మాకు నొండుశరణమెద్ది సాధులకు నసాధుసహవాసమునఁ బాప, సంప్రయోగ మగుట సందియంబె.

5

క. తిలలును నీళ్లును వస్త్రంబులుఁ బుష్పసుగంధవాసమున పౌరభముం

1 విభవా...పర్వలోకాశ్రయ. 2 యుత్తరమించి; యుత్తరించి. 3 యధర్ప దుర్యోధన, మహా. 4 యూర్వియందు, నెట ధర్మపు.
B-1

- వారి వెనుకఁ బాలులుఁ గావున, వలయకఁ తప్పంగమమున నగు సద్గుణముల్. 6
- న. పాపపుణ్యము లై నగుణముల లొప్పి జన్మవిద్యాకర్తృబులం బ్రశస్తుల నై
యాశ్చర్యముల నై నమిలఁపావలంబున నుండి గృతార్థుల మగుదుము దుష్కృ
తంబులయం దవారంభి లనున్మును జనులు దుష్టవద్యురత్నకృతసంభాషణసహ
సంబులంజేసి ధర్మవిహీను లగుదురు గావున నేము దుర్యోధనురాజ్యంబున
నుండ నోరము నూయునుగమనఃబుకొండంబడవలయు నని కృతాంజలు లైన
నప్పాదులం జూచి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 7
- క. మాయండు లేనిగుణములు, మియనురాగమునుజేసి మిగిలి వెలింగె
మియనుగతి మాకు నభిప్రాయము వనవాసంబుగభర 2మోపుదురే. 8
- తే. వలన దుదుగుండు మీ రని వారిన్బెల్ల, గరుణ బాండవజ్యేష్ఠుండుగ్రమ్మఱించె
బోరు లట్టు నివర్తించబడి నిరంత, రాక్షసాదు లై యరిగిరి హస్తీపురికి. 9
- వ. ఇట్లు 3పాండవులు గృతస్త్రాపాలై గంగాతీరంబునం బ్రమాణాఖ్యవటంబున
విడిసి గంగాన్నానంబునేసి వాఁకిగలుచురాత్రియు నందయుండి రంతఁ బ్రభాత
సమయంబున. 10
- చ. పరువడి నగ్నిహోత్రములు బంధులు శిష్యులుఁ దోడ రామహీ
సురపరు నెల్ల బాండువృషసూసులయొద్దకుఁ బ్రీతి నేగుడెం
చిరి బహువేదఘోషములుఁ జేసి నిరస్తపము న్నకిల్చిపో
త్కుచు లగు 4మన్నధన్యులు జగత్పరిపూజ్యులు బ్రహ్మపక్షితుల్. 11
- వ. ఇట్లు దమతోడన వనవాసంబు నేయ నిశ్చయించి వచ్చినవిపుల 5నతిప్రీతి
గౌరవంబున నర్పించి తదాకీర్త్యాదంబుల నభినందితుం డై ధర్మతనయుండు
వారల కిట్లనియె. 12
- క. అవ్యాతసర్వస్సుల నై, సవత్సులనికారమునఁ బ్రపంచాటవిలో
విఫలఫలశాకమూలము, లుపయోగించుచును 6నిష్ఠ సుందెదుమాతోన్. 13
- క. రానేల వచ్చి ననయం, గానేల నివాసములకుఁ గ్రమ్మటి ననుండు
గ్రానేకకార్దూలభ,యానకవనవాస మర్హ మగు నేమిమితున్. 14
- వ. అనిన విని బ్రాహ్మణులు సరమదుగభితులై మీర కాని మాకు నొండుగతి లేదు
మమ్మా ననన్యకోపద్యుల విడుచుట 7ధర్మంబు గాదు. 15
- ఆ. ఆశ్రమిలను భక్తు లిగువారి ననుయల, నైన విడువఁజాల రట్టి విప్ర
వరుల భక్తివరుల మనుభోగ మియట్టి, భార్గికులకు విడువఁ దగునె చెప్తము. 16

1 యేమి కృతార్థు లగుదుము...మనయలు. 2 మోపుదురే. 3 తమతోడ వనవాసంబు నేయ
సర్వవారం విడిసి పాండవులు...యనియ గంకం. 4 మానధన్యులు. 5 నతిప్రీతి. 6 ప్రీతి. 7 ధర్మపు.
8 ప్రీతికాని నన్య లైపు; అనువారి నెప్పుడు. నన్య లైనవిడువ రట్టి విప్ర, వరుల భర్తవరుల మనుభోగ
వియట్టి భార్గికులకు; అభివాగి నన్యపు, లైక విడువ రనియ యట్టి విప్రవరుల భర్తయలు.

వ. ¹ఆస్తత్సోషణోపాయచింత సేయ వలదు వన్యమూలఫలంబుల సేమ తెచ్చికొని
యుపయోగించుచు జవజహిమాదిపుణ్యాక్రియల మీకుం బ్రయంబు సేయుచు
నుండెద మధర్మవర్తియయి మీ కపకారంబు సేసిన ధాత్తరాష్ట్రరాష్ట్రంబున
నుండ నోప మనిన వారలరాక కొడంబడి. 17

తే. ఇష్టమృష్టాన్నములఁ దొల్లి యెల్లప్రాద్దుఁ, దృఢు లగు చున్న ననుమతీదేవవరులఁ
గానలందు శాకాశనుల్ గాఁగ నెట్లు, సూడనోపుదు నని ధర్మసూను డవుడు.

— శౌనకుడు ధర్మరాజునకు ధర్మంబులు నెవ్వట. —

వ. శోకమూర్ఛితుండై మహితలంబుపయిం బడినయాతని నాశ్వాసించి శౌనకుం
డను బ్రహ్మయుషి దొల్లి యాత్మవ్యవస్థానాథంబు జవకగీతంబు లయినశ్లోకంబుల
యర్థంబులు యుధిష్ఠిరున కీట్లనియె. 19

క. శోకభయస్థానంబు ల, నేకంబులు గలిగినను ²విహీనవివేకుం
డాకులతఁ బొందునట్లు వి, వేముగలవాఁడు బుద్ధివికలుం డగునే. 20

క. శారీరమానసమహా, దారుణదుఃఖములఁజేసి శిరఃకీడి శరీరుల్
కూర్మతరబాధఁ బొందుదు, రారెంటిని జెటుతు రార్యు లమలినబుద్ధిన్. 21

వ. వ్యాధి శ్రమానిష్ఠసంస్పర్శ నేష్ట వివర్జనంబు లనునాల్గంటం బుట్టి శారీరదుఃఖం
బు లాశుక్రియాదిప్రతియోగంబుల నుపశమిల్లు మఱి స్నేహజంబు లయిన
మానసదుఃఖంబులు జలంబుల నగ్ని యుపశమిల్లునట్లు విమలజ్ఞానంబునఁజేసి
యుపశమంబునం బొందు. 22

క. స్నేహార్థవమగ్నుం డయి, దేహి మహాదుఃఖముల నధృతిఁ బొందును దుః
ఖాహతుఁడు శోకతాపవిమోహియగున్ స్నేహమూలములు రాగాదుల్. 23

వ. కావున బంధుమిత్రధనసంచయంబులవలనిస్నేహంబు విడుచునది వద్దపత్రింబు
నీరం బొందనియ ట్లెటుక గలవారి నెట్టియెడలను స్నేహంబు వొందదు
స్నేహంబున రాగంబును రాగంబునం గామంబును గామంబునం క్రోధంబును
క్రోధంబునం దృష్టయు వర్తిల్లు. 24

క. అది సర్వదోషముల కాస్పద మది దురితక్రియానుబంధంబులకున్
మొదలు నిరంతరదుఃఖప్రద మని మది దలఁచి తృష్ణఁ బాతురునుమతుల్. 25

వ. మఱియుఁ దృష్ణాతుకుం డధర్మలోభంబునఁ గోటరథం బయినయనలంబునం జేసిన
గ్ధంబగు వృక్షంబునంబోలె వివాశంబునం బొందు నర్థాసక్తుం డైనవాడు శుభం

1 ఆస్తత్సోషణోపాయంబునకు తొక సేయ వలదు...మధర్మవర్తలయి ..రాష్ట్రం రాష్ట్రం
బు. 2 వివేకవిహీనుం...బుద్ధి విహీనుఁ డగునే; బుద్ధి కరతుం డగునే; బుద్ధివిగతుం డగునే. 3 తగిలి.
4 విచారలక్షానంబు లనునాల్గంటం బుట్టి. 5 యగుటఁజేసి స్నేహముల రాగాదుల్; యగుటఁజేసి
స్నేహమున మోహితుఁ డై. 6 నీరిలాఁ బొరయనియ; నీరం బొరయనియ; నీరియం దుండియ తొం
దనియ. 7 కా, స్పదమయి...మది నెఱిగి. 8 దృష్టవరుండై యర్థ.

బులు వడయ నోసెను మృత్యువునలను బ్రాణులకు భయంబు గలుగునట్లర్థ
వంతుడు రాజమోచర్లజనభావంబులవలన భయంబు నియతంబు. 26

తే. జలములందు చిత్త్యులు చవిల బడు, లామిషం బెట్లు భక్షించు నట్లు దివిరి
యెల్లవాడు జేరి యనెనెఱుల, నరుదినంబును భక్షింతు రర్థవంతు. 27

క. అర్థమ యర్థమూలం, బర్థమ మాయావిమోహ నావహము నరుం
డద్దానమగభిమున న, పార్థిక్యతకర్తుఁ డగుట పరమార్థ మిలన్. 28

చ. అట్టియర్థంబువలన దర్పకార్పణ్యమూఁభయోద్వేగంబులు వృట్టుఁ గావున స్థిర
పార్థివచింత జేయవలదు మావయావనభనవిభవప్రియసంవారంబు లనిత్యంబు
లగుట నందు బుద్ధిమంతులు విమోహింప రనిన నమ్మనివనునకు ధర్మతనయుం
డి ట్లనియె. 29

సీ. అత్తోపభోగార్థ మర్థలాభేచ్ఛ నా, కెన్నండు లేడు మహీసురాగ్ర
గణ్యుల నత్యుగ్ర కాననాంతరమున, నెవ్వెఱంబున భరియింతునొక్కొ
యని యిట్లు వగచెన ననవద్యగుణయుక్తీ, ననభు మాయట్టిగృహస్థతతికి
బోధ్యుల నెయ్యెడఁ బ్రావక యుండను, విప్రుల నతిథుల వృథయ పుచ్చు

అ. జనునె నిజధనంబు సంవిభాగించి యీ, వలయు సాధురక్ష వలయుఁ జేయ
నభిమతాశ్రమంబు లందు గృహస్థాశ్రమంబ కాదె యుత్తమంబు వినఁగ. 30

వ. మఱి యార్దునకు శయనంబును భీతున కభయంబును దృషితునకు జలంబును
బుభుక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు నాసనంబును నిచ్చుట సనాతనం బైన
యుత్తమగృహస్థధర్మంబు తృణాభూముదకప్రియచననాదరదానం బెల్లవారికి
నశ్రమంబ యాత్మార్థంబుగా నన్న పాకంబును ససాక్షిభోజనంబును వృథాపశు
భూతంబును బాపహేతువు లగ్నిహోత్రంబులు ననఁద్రాహంబులు సతిథిబాంధవ
విద్యజ్ఞన గురు మిత్ర భామినీ నివహంబు లపూజితంబులై యెగ్గు నేయును గావున
గృహస్థుండు సర్వసంతర్పకుండు గావలయుం గావునం బ్రతీదినంబును బక్షి
కుంభకళ్యాపదార్థంబు సాయంప్రాతలయందః వైశ్యదేవంబు సేసి యమృతాశి
యు విఘ్నాశీయుఁ గావలయు యజ్ఞశేషం బమృతంబు నాఁ బరగు సతిథిభుక్త
శేషంబు విఘ్నంబు నాఁబడు నట్టివృత్తి వర్తిల్లువాఁ డుత్తమగృహస్థుం డనిన
ధర్మరాజునకు కౌనకుం డి ట్లనియె. 31

క. హరివిషయాభిలాషము, గారణముగ నెంతయెఱుక గలవాడును దు
శ్చారవికారముఁ బొందెను, వారు నిజేంద్రియము లవి యవశ్యము లగుటన్. 32

1 జన్మః నిత్యః. 2 సర్థిసర్థిగృహవిశేషవలయు మావయావనవిభవేంద్రియసంతో
షంబు లతిశయంబు లగుట నెందు; సర్థిసర్థిగృహంబు సేయవలయు, 3 నేదెఱుక. 4 మఱియుఁ దృప్తి
నక కలంబును బుభుక్షితున కన్నింబును... శ్రాంతంబున శయనంబును...నట్టి యజ్ఞశేషం...బోధ్య
భుక్తకుంబు.

వ. సుంకల్పజం దై నకామంబునం దగిలినమనస్సుచేతం ¹దైరితంబై శ్రోతాదీం ద్రి
యంబులకడ్డాదివిషయంబులం బరిభ్రమించుటంజేసి విషయాభిలాషవిశిఖవిధ్దు
లై దేహులు తేజోలుబ్ధంబు దై నశలభంబులుంబోలె శోకానలంబునం బడిత
మైటుంగక యవిద్యాకర్తృత్వస్థలంజేసి సంసారచక్రంబునందు బ్రవర్తిల్లుదు రట్టి
బ్రహ్మదిత్యుణ్వర్యంతేభూతప్రవృత్తియందు రాగద్వేషవిముక్తులై యభిమాన
మత్సరంబులు విడిచి వేదచోదితం దై నసమ్యక్సంకల్పసంబంధం బింద్రియనిగ్ర
హంబు వ్రతవిశేషంబు గురుసేవనం బాహారయోగం బధ్యయనాగమంబు కర్త
సన్న్యాసంబు చిత్తనిరోధం బనునెనిమిదింటను గర్హానుష్ఠానంబు నేసినమహాత్ములు
దమతమతపోమహత్త్వంబునంజేసి సంసారంబు జయింతురు నీవును శుశ్రూషా
శ్రవణగ్రహణ భారణోహాహాహృద్విజ్ఞాన తత్త్వజ్ఞాన సమన్వితుండవు నీచేతం
ప్రారబ్ధంబు దై నయవి సర్వంబులును సంపన్నంబు లగు. 33

క. వసు రుద్రాదిత్యాదులు, వసుధేశ. ²తపంబుగౌరవంబున నైశ్వ
ర్యసమృద్ధు లైరి తపమునఁ, బ్రసిద్ధముగ నిష్ఠానిధి వడయుము నీవున్. 34

వ. తపస్విధ్దు దై నవారు దమతలంచినదానిన క్రమంబునం బడయుదురు గావున నీవు
నుపశమవంతుండ వై తపంబు నేసి ³యోగాగ్ధానిధివడసి బ్రాహ్మణుల ననుచ
రించుచు నీమనోరథంబు సఫలంబు నేయుమనిన శౌనకువచనంబు నేకొని భాగ్య
మధ్యగతుం దై నధర్మతనయుండు ధౌమ్యునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. 35

తే. వనమునకువచ్చినవయంగ ⁴వలనదుడుగుఁ, దనిన నుడుగకమితోన యరుగుదెంతు
మనిరి బ్రాహ్మణుల్ పిరికాహారమేయు, సాయమున నుగ్రవనమునఁ బడయనేర్తు.

వ. వీరల విడువ నోప నేమి నేయుదుననిన విని ధౌమ్యుండు పెద్దయంబ్రద్ధోచింతించి
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 37

ఆ. భూతరాశి వొల్లి పుట్టి బుభుక్షుభి, తప్త మయినఁ జూచి తదృశంబు
నవనయింపఁ ⁵గడఁగి యదితీసుతాగ్రణి, గమలబాంధవుండు గరుణతోడ. 38

వ. ఉత్తరాయణగతుం దై యుర్విరసంబు పరిగ్రహించి దక్షిణాయనగతిం బర్జన్య
భూతుం దై యోషధులం బడసి రాత్రులయందుఁ జంద్రకిరణామృతంబునంజేసి
వానిం దడుపుచు ⁶వర్షించి యం దన్నంబు పుట్టించి ప్రజారక్షణంబు నేయుటం
జేసి యన్నం బాదిత్యమయం బని యెఱింగి తొల్లి భీమవైన్యకార్యవీర్యసహం
పాదులు యోగసమాధిష్ఠితులై సూర్యభజనంబున నన్నంబుఁ బడసి యాపదల
వలనం బ్రజల సముద్ధరించిరి గావున. 39

1 భాగంబు లయ .. తేజోబుద్ధిభూతకలభం ... భారణమదిజ్ఞాన ... సంబంధితుం
దత్త... భాగంబితం దై న యది. 2 తపోబలంబువలనన నైశ్వ. 3 ఆత్మార్థసిద్ధులు పడసి బ్రాహ్మ
ణులు భరియించి వారలకు మనోరథంబు... 4 వలనదుండు, దనిన నుడుగక మితోన... బడయనే
ర్తు. 5 విచారింది. 6 గణఁగి, 7 వర్షించి... ప్రకాశాభారణంబు... నిడుగకకార్యు.

అయ్యగారు.

వారిమహామిత్రులనుగోరకమునవిద్యుదరచారణగణప్రణుతచారుగుణు¹లోకా
ధానిశుభ్రతరేపి హరికంకలలోరుమాభవప్రతిము దారుణతమిస్తా
వారిగమరేపివిస్తాంతరంగంతయి భూరికరుణానిరతు సూరుం ప్రిజగద్ర
మైతులహస్తకరుం గోరిభజయింపుము మనోరథఫలంబు లగుభూరమణ నీకున్.

ప. అని భామునియందు విశేషాత్తుం దైవధర్మ రాజానకుసూర్యుండర్చముండుభగండను
నివిమోదలుగాంగలనామంబులయిష్టాత్తరశతంబు నభీష్టసిద్ధిప్రదం బయినదానివిష్ణు
ప్రార్థనలోచ్చారణంబును విధియుక్తంబునుగా నుపదేశించి వీనిం దొల్లి యింద్రు
వలన నారదుండు వడనె నీారదువలన వసు వసురాజు వడనె నాతనివలన నేను
బడసితి నేను సీకిచ్చితి నివి దేవనిర్మితంబు వీన నాదిత్యు నతిభక్తీ నారాధింపుమనిన.

— ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబు గొనుట. ౩—

నీ. హితుం దైవతనపురో³హితునుపదేశంబు, పేర్చితో⁴ జేకొని ధర్మనుతుండు
నెమ్మి బుహ్వీవహారముల నాదిత్యుం, బూజించి భాగీరథీజలంబు
లందుండి విషయంబులం పింఛియంబుల, నమలవ్రతానుభావమున నుడిచి
నాయుభోజనుండుబ్రాణాయామవరుండునై, సూర్యనామంబులసూర్యుం గొలిచి

ఆ. జవము సేయుచున్నదవనుం దాతనికీ బ్ర, త్యక్ష మయి త్రిలోకవత్సుం డమర
వరుండు దురితహరుండు తరణి త్రయీమూర్తి, వనజమిత్రుఁ డిట్టులనియొ గరుణ.

ప. నీతనమునకు మెచ్చితి నీవంద్రేందేండ్లును వన్యఫలమూలశాకంబులు నీమహాన
సంబున ద్రుపదరాజపుత్రి చేత సాధితంబునై యక్షయంబు లై నచతుర్విధాహారంబు
లగు నని యొక్కతామ్రస్థలి యిచ్చి వరంబిచ్చి వనజహితుం డంతర్హితుండైన.

చ. అడరంగ ధర్మనందనుం డహర్వతచేత వరంబు⁴పేర్చితో⁵
బడసి మహీసురోత్తముల భవ్యుల బల్కుర నుద్ధరించెన
వృదు ద్రుగదాధిరాజసుత పాలుగు వండినశాకమూలముల్
గమరుచి నిష్టభోజనసుఖంబులఁ దృప్తుల జేయు చుండగన్.

44

వ. ఇట్లనోపహస్త మహీసురవరుల ననుదినంబును నభిమతభోజనంబులం దనిపి
విభుసామృతభోజనంబులం దృఢులై న⁶పోష్యుల భుక్తశేషంబు ద్రుపదపుత్రిక
యుపయోగించుచుండం గొన్నిదినంబు లంద యుండి పాండవులు బ్రహ్మణుల
చేతం గృతన్యస్యయనులై బ్రహ్మసింఘంబులతో⁷ గామ్యకవనంబున కరిగి
రంత నిట భృతరాష్ట్రండు విదురుం బిలిపించి నీవు భార్గవుకంటె బుద్ధిమంతుండవు

1 భూతా, భారు...కవిస్తాదారణ ; తమిస్తాదారణు ; తమిస్తాదారణు...నఘారి నతి
కావచీక...భూరిభువ నిరూ. 2 వారదువలన నేను వడసితి. 3 హితువచనంబులు...అర్థిఁ బుహ్వ
వహారముల...నవవరతావధానమున నుడిచి; వనవరతావధానమున నొడిచి...హార్యాదినామముల్
హార్యులనొడిచి. 4 పేర్చితో...తెల్లగ నిర్వహించె. 5 కనవరుల భుక్త.

సాంధవకౌరవులకు సమ్యతుండవు చెప్పు మింక నసాంధవు లేమి నేయువా రనిన విరుకుం డిట్లనియె. 45

మ త్రకోకిలము. దేవమూర్తులు సాంధువుత్తులు నీరచిత్తులు వారివెం

పీ వెటుంగనివాడవే ధరణీశ వాయుసుతుండు గాం

డీవిండుం భుజవిక్రమప్రకటికృతుల్ వివిధాత్తుని

ద్యావిశేషులు వైపిరులు యక్ష నిత్తురె హోరులన్. 46

క. మొదటి యధర్మమూలం, మన భేదము వుట్టుఁ బాంధువుత్తులకును నీ

తనయుల కని మును చెప్పిర, విన నొల్లక కొడుకులకు వింటివి కదరన్. 47

వ. ఇత నయినను వారి రావించి తొల్లినీచేతం బడయం బడినరాజ్యంబునందుఁ

బ్రతిష్ఠించి కీర్తియు ధర్మంబును నిలుపుము రాజ్యంబును ప్రవర్గంబును ధర్మ

మూలంబులు గావున నందవ ధర్మ ధర్మపు విడిచి యధర్మవర్తియై కన్దశకుని

దుశ్శాసనశీతుం డైన దుర్యోధనుడవైష్ణితంబుల కొడంబడ వలనదు. 48

తే. వీనిపుట్టినసామంపువేళఁ బెక్కు, దుర్నిమిత్రముల్ పుట్టిన నిర్లయించి

యేను జెప్పితి మాట్లాడు 1వీనిచేత, నెట్టుఁ గౌరవులకు నెన్గు పుట్టు ననియు.

వ. కులదూషకు దూషించి కులంబు రక్షించుట ధర్మపు ధర్మరాజు నఖిలమహీరాజ్య

రక్షకుం జేసి పుత్రపౌత్రమిత్రామాత్యబంధువర్గంబుల నెల్ల రక్షింపుము సఖా

మధ్యంబునందు ప్రావీణీచ సేనులం బ్రార్థింప దుశ్శాసనుం బంపుము. 50

చ. 2 అతిశయితామరొత్తముఁ డహర్పతితేజఁ డజాతశత్రుఁ డూ

ర్జితుఁ డజితుండు నీసుతులు నేసినయెన్గు దలంప డాతనిక

ధృతి నభిషిక్తుఁ జేయుము ప్రతీకకులొద్దవహ యిట్ల మైన నీ

కృతమునఁ గౌరవాన్వయ మకల్పిచకీర్తిఁ బ్రకాశితం బగున్. 51

వ. అని వలికనవిరుదలుకులు విని కడు నలిగి ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె. 52

క. నాదేహంబునఁ బుట్టిన, యాదిసుతుక విడువ నెట్టు లగు నాత్మజులం

3 గాదనక విఘాతించు డ, యాదూకులు గలరె యిట్టు లన నీ కగునే. 53

— విడుదడు భృతరాష్ట్రం విడిచి సాంధవులయొద్దకుఁ బోవుట. —

వ. నీవు నాకొడుకులయున్నతి తెన్నుండు సహింసపు నీసహాయత్వంబు నేనొల్లఁ బాంధ

వులకడకేనియు నొండుగడకేనియు 4 నీకీర్తనచోటికి నరుగు మనిన నాక్షణంబ

విడుదండు మనోజవైకరథారూఢుండై సాంధవులకడకుం గామ్యకవనంబున

కరిగె నంత నతనిరాక దవ్వలం గని ధర్మరాజు భీమసేనున కిట్లనియె. 54

నీ. గాంధీవమాదిగాఁ గలయాయుధావలు, లుక్కివంబున నప్పు 5 దొడిచికొనఁగ

మఱచినవాఁ డయ్యు మందాత్ము డాథార్త, రాష్ట్రండు గాంధారరాజతనయు

1 వినుము. నెట్టు. 2 అతిశయితామరొత్తముఁ...ప్రతిపకులొత్తు యిట్లవైక నీ, కరిమనఁ
...దుకల్పచకీర్తి. 3 గాదని విఘాతించు 4 నీ కీర్తన బరునడ దరుదుడ. 5 దొరిచికొనఁగ.

- వచనముల్ విని యక్షనతినెడుబుర వానిం, గడ్డుఁ దై కొన సమకట్టి మనల
మగుపిఁచుగా ముష్టములజేసి విదురుఁ బు, తైఁచెఁగా కున్న నేతేర డితఁడు
ఆ. నింక జూర మాడ నేనోక నది వని, గాఁగ వచ్చు నొక్కొకడఁగి విదురుఁ
దేబు సేయువార విరచినియోగంబు, మనకుఁ జేయ కునికి మానుషంబై. 55
- వ. అని తమలోఁ బలుకుచున్నచమయంబున విదురుం దేతెంచిన నతనికిఁ బ్రత్యు
ద్గతు వై విరయప్రియసత్కారంబుల సంతోష్టంజేసి తదాగమననిమిత్తం బడిగి
నవారికి విదురుం పిట్లనియె. 56
- క. మతి వారికి మాకురు గడు, హితుఁడవు చెపు మయ్య యింక నెయ్యది కార్య
ప్రీతి యని ధృతరాష్ట్రం దే, కత విష్టం బైనకార్యగతి న న్నడుగన్. 57
- వ. ఏ సుభయచతుంబులవారికి జగంబునకు లగ్గుగ హితం బైనవిధంబు నెప్పిన నది
సర్వజనరుచికరంబైనయాహారంబు రోగాతురునకు శివరుచికరం బైన యట్ల యత
నికి రుచియింప దయ్యె. 58
- ఆ. కార్యగతులలెఱుగు కలహాపు నెప్పిన నధికమతులు దాని శివాదరింతు
రల్పకార్యబుద్ధు లగువారలకు నది, విరసకారణంబు విషమహాలే. 59
- వ. దాననచేసి ధృతరాష్ట్రండు న న్నొల్లక యెద్దులు వలికి నీవు వివరితచేతస్కుం
డ విందుండ వలవదు పాండవులకడకుం బొమ్మనిన వచ్చితి రూపలావణ్యవతి
యై వృద్ధ శ్రోత్రియునిచేతం బరిణీతయైనతరుణియుంబోలె రాజ్యలక్ష్మి యద్దు
రాత్తునందు విరక్తయ కాని ప్రీతిఁ బుట్టింపదు. 60
- ఆ. ధర్మరహితు లైనభారతరాష్ట్రులకు భూ, రాజ్యలక్ష్మి సుస్థిరంబు గాదు
ధర్మతనము నిన్నుఁ దద్రాజ్యసంపదల్, వలచి తమకు దామ వచ్చి పొందు. 61
- వ. నావచనంబున నెగడునది యనిన ధర్మరాజు నట్ల చేయుదు నని యున్నంత
నిట ధృతరాష్ట్రండు పాండవులయొద్ద విదురునునికి యెఱింగి భృతిహీనుండై
తనహృదయంబును దృష్టియుం బోనివిదురుం బాసి నిమిషం జేని నిర్వ
హింప నోక సుజయున కిట్లనియె. 62
- క. నెద్దిగలవాని నాచి, తై మైఱిఁగెడువాని విదురు ధర్మప్రియు నా
తమ్ము నిట వేగ తోడ్కొని, ర మ్మరుగుము కామ్యకాఖ్య రమ్యాటవికన్. 63
- వ. అని పంచిన నప్పుడ సుజయుం డతెత్వరితగతిం గామ్యకవనంబున కిరిగి. 64
- మ. ధరణీదేవ శిష్యాన్ర సంకులముతో ధామ్యండు ధర్మక్షమా
భరణుల్ నల్వరు డమ్ములుగ విదురుఁడం బొంచాలియుం బ్రీతిబం
ధుడు లై కొల్చుచు నుండ నున్న బుధమిత్రు ధర్మరాజం బ్రభా

1 నచ్చుకొండ 2 వరోచికంబైన యట్లకనిక సొగయింప దయ్యె. 3 నావరింతు, రల్పకా
ఖ్యరమ్యాటవికన్. 4 తమకు వార. 5 శివ. 6 నకల ధర్మప్రియువా, తమ్ముని నీటిం దోడ్కొని.
7 విష్టవచనముతో...ధర్మప్రియ...కొల్వయ నొప్పుచున్న బుధమిత్రు (బంధుక)...బ్రభా.

- 1 స్మరతేజః బ్రహ్మ గాంచీ సంజయుః సుఖాతప్రమోదాత్మకైః. 65
- క. వనవాసము నేషియుః త్రిధుః, వనరాజ్యము కేయకట్టివడువున సంతోష
మనిబళ్ళబుట్టి యగుయమ, తనూజనకు భక్తి నెఱుగి తా నిట్లనియెన్. 66
- చ. మిమ్మును భర్తావ్రాతముం వై నమిదురునిం గౌరవేంద్రుం దెప్పుడుం దలంచు చుండు
మీయగుమతంబునఁ దనయగుజం దోడ్పొలి తేర నన్నుః బుత్తెంచె ననిన విని
భర్తరాజు విదురున కిట్లనియె. 67
- తే. శిష్యజనులును ధృతరాష్ట్ర శాసనంబు, నేయు చున్నచో మనకు విశేషభక్తిః
జేయవలయుః గావున నెడనేయ కరుగు, మనిన విదురుండు గజపురి కరిగె నంత. 68
- వ. ధృతరాష్ట్రుండును విషయవివమితోత్తమాంగుం దై నమిదురు సతీశ్చేహంబునం
గౌరిలింఁచుకొని 4 మూర్ధ్వాఘ్రాణంబు కేసి నీవు నిత్యక్షమానిరతుండవు నాబుద్ధి
లేమికి తమియింపు మనిన విదురుం డిట్లనియె. 69
- ఆ. నీవు నీనుతుండు నెఱిఁ దప్పి 5 పలికెన, బభ్ర్య మయినవలుక వలుక వలయు
వీరు లయినపాండవేయులతో నిగ్ర, హంబు నేయు టివి నయంబు గాదు. 70
- వ. అనుచు నెప్పటియట్లు కార్యసహాయుం దై విదురుండు ధృతరాష్ట్రనొద్ద నున్న
నయ్యిర్దైవసంగమంబునకు శంకించి దుర్యోధనుండు కర్ణశకునిదుశ్శాసనులతో
నిట్లనియె. 71
- క. పాండవహీతుఁ డగు విదురుండు, వెండియుఁ జనుదెంచి కార్యవిధులందు సహా
యుం డయ్యె నతనితోడ హీతుం డయిమంతనమునేయఁ దొడఁగె 6 విభుండున్.
- వ. వీర లింకఁ బాండవుల నిందులకు రావించువార లయిన కన్నీవిషజలంబులు ప్ర
యోగించి వారల కపాయంబు నేయుద మనిన విని శకుని దుర్యోధనుంజూచి యి
ట్లేల బాలిశం బై నమఱిఁదలంచితివి విదురధృతరాష్ట్రులు వివరితమతులై రావించి
నను నిత్యచత్సనిరతు లైన యప్పాండవులు దమచేసినసమయంబు సలుపక యేల
వచ్చువారగుదు రనిన శకునిదుర్యోధనులకుం గడ్డుం డిట్లనియె. 73
- ఉ. శత్రుఁడే బన్నిపోయి పయి నెత్తి రణం బొనరించి వారలకా
మిత్తికి నంపి ధాత్రి నిరమిత్రముఁ జేయుద మిట్టు లైనఁ ద
ద్వృత్తులు నీక దక్కుఁ గురువీర కడంగుము నావుడువా మదో
న్దత్తుండు గౌరవుం డతనిమాటకు సంతస మంది చెచ్చెరన్. 74
- వ. సమరసన్నధుఁ దై సమస్తబలంబును సమకట్టి పాలువడినం దననివ్యదృష్టినంతయు
నెఱింగి కృష్ణదైవాపాయనుండు వచ్చి యిది 7 భర్తంబుగా దుడుగు మని దుర్యో
ధనుని వారించి ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 75
- క. పుడమియు రాజ్యముఁ గోల్పడి, యడవుల నేకతమ యున్న యప్పాండవులం

1 స్మరతేజః. 2 మయ్యనిట. 3 నకల... నేయచోటకు మనకు. 4 మూర్ధ్వాఘ్రాణంబు.
5 యరిగిన. 6 భర్తంబుగా దని దుర్యోధను.

నన్యంబుగా దైవము వీరులై వనంబున కవయు చున్న యహ్వాండవులకు వయా
భండ వగుము. 36

తే. నీవు: బాండుండు విడుదుండు నెచ్చి నాకు
నొక్కరూ మైకయట్లు నీ కుపితయగులు
నీసుతులు సూర్యులను బాండున్యకతమాజు
లేవురును నొక్కరూక కా నెటుగవలయు. 37

క. సుజనులసహవాసుంబున, గుజుంబు సున్నరమతు లగుట నిక్కము భ
ర్తజునొద్దనుండి నీయా, త్తజుడను ప్రశాంతుండు భర్తమాన్యుండు నగున్. 38

వ. రాజుని మైనభర్త రాజుతోడిసహవాసుంబు సర్వజనహితంబు గావున నాతని చుపా
సించి దుర్యోధనుండు గొండ్రికకాలం బుండునట్లుగా: బరువు మట్లయిన చుభ
యపక్షంబులకు లగ్గున ననిన భృతరాష్ట్రుండు గృతాంజలి యయి మునీంద్రా
దుర్యోధనుండు నావలకులు విరండు కురుకులంబు రక్షించునట్టిబుద్ధి గల దేని
వాని మీర శీఘ్రంబు డని మ్రొక్కిన. 39

క. ఆనఘుండు మైత్రేయుం డను, మునినాథుండు వచ్చి భర్తమున నాతని: దా
ననుకాసిండు: దిరంబుగ, నని చెప్పుచు నప్పరాశరాత్తజు: డరిగెన్. 90

వ. అంత. 91

ఉ. న్యాయవిడుండు గామ్యకవనంబున భర్తజునొద్దనుండి మై
త్రేయుండు ధీయుతుం డగుదెంచిన నప్పుడ యమ్మునీంద్ర నిం
ద్రాయితు: డాంబికేయు: డుచితశ్శీతి: బూజితు: జేసె నాత్త ని
శ్చేయసలాలసుం డయి విశేషసవ్యల:జేసి భక్తతోన్. 92

వ. ఇట్లు దనచేతం బూజితుండై సుఖవిశ్రాంతం దైవమునివరునకు భృతరాష్ట్రుండు
ముకుళితహస్తం దై భట్టారకా యెందుండివచ్చితి రని యడిగిన నతనికి మైత్రే
యుం డిట్లనియె. 93

చ. అరిఘ్నోతపోభరంబున జటాజినముల్ ధరియించి రూక్షవ
ల్కములు గట్టి కూరలును గాయలు: బండులు భోజనంబుగా
నలయక కామ్యకం బనుమహావిషినంబున నున్న పాండవే
యులకడ నుండి వచ్చితి: గురూత్తమ నీసుతు నిన్ను: జూడగన్. 94

వ. ఏ నఖిలతీర్థదర్శనార్థంబు పరిభ్రమించుచు: గురుజాంగలంబున కరిగి యందు: గురు
కులోత్తము లైనపాండుపుత్రులం జూచితి. 95

ఆ. అనిన నవనతాస్యు: డయి భృతరాష్ట్రు: డి, ప్లనియె నెట్లు నెప్పుడయ్యయందు:
బాండవులకు సత్యభాషణులకు: గుళి,లంబె వార లిట దలంతురొక్కొ. 96

క. అమితభుజశక్తి నంతక, సము లపాండుసుతు లిందుసాత్తాత్తన్నే

- హామూతు విశ్వేంద్రము, సమయాతిక్రమము నేయ సమకట్టరుగా. 97
౧. బాంధవైరముం దిట్లయె. 98
౨. దమయంతి మహామూరితమ, అవతతము వారలకుఁ ద్రియం బొనరంగ దీ
వన బ్రే. జేసి కుశలమ, మునిజేష్వర వారు భర్తమతియుతు లగుటన్. 90
౩. వారలు సమయము దప్పిర, వారిబరిపుహితలగతు లవశ్యముఁ దప్పుకా
వారికి నకారణంబ లి, కారము నీకొడుకు నేనె గడునహితుం దై. 100
౪. అనిన మోక్షముం జూచి యయ్యా సీర్ల బుద్ధిగల వేం బాండవులతో విరోధం
బుడుగు మట్లయి నీనుఁచారిం గురుకులంబునకు లగ్గు నాపలుకుఁ జేకొనుము.
౫. వజ్రసంహానను లవార్యకర్తాముల్ పాండుకుమారు లాఖండలాభు
లందఱు నాగశతాయుత క్రిప్తాదు లుగ్రాహవకాండు లుత్సాహపరులు
వారలలో బలవంతుండు బకహిడింబాసురు లనువారి నాసురమునఁ
జంపె నాగాయుతఁత్తు జరాసంధు నెక్కటి యొర్చివయక్కజండు
- తే. ఘోరవనమున వీరుఁ గిచ్చూరుఁ డనుసు, రారినిశ్చల ఘనభీకరాంగుఁ బట్టి
పోర వధియించి కట్టిరమీరజానకు, భూరిభుజానకు మార్కొనువారుఁ గలరె.

—● మైత్రేయుండు దుర్యోధనుని శపియించుట. ●—

౬. వారికి వాసుదేవ ధృష్టద్యుమ్నులు సంబంధ శపహాయులు జరామరణవంతు లైన
మనుజులు వారిం జెనకి యెట్లు జీవెంతురు నీవు వారితో నొడంబడియుండు మిది
కార్యం బనిన మైత్రేయుండుకు లావరింపక పాదాంగుష్ఠంబున నేల వ్రాయుచు
బాహువైత్తి దొడలు సఱచి నగుచున్న యాదుర్యోధనుంజూచి మైత్రేయుం డలిగి
యాయనరాధంబున నాహవంబగు నందు భీముగదాఘాతంబున నీయూరుయుగ
ళంబు భగ్గుం బయ్యెడు మని శాపం బిచ్చిన వెఱచి భృతరాష్ట్రండు మునీంద్రా
యట్లు గా కుండం బ్రసాదింపు మనిన నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 103
- తే కడఁగి సమబుద్ధ వీనికి గలిగెనేని, గాదు శాపఫలం బట్లు గాక బుద్ధి
హీనుడై గర్వితుం డగు నేని శాప, హవ్యవాహఫలంబు వీఁ డనుభవించు.
౭. అని ప్రసన్నుం డైన మైత్రేయునకు నాంబికేయుం డిట్లనియె. 105
౮. కిష్కీరుం డనుకక్కసు, డన్మూరుతతనయుచేత నత్యుగ్రోపనాం
తమ్ముననిహతుం డయినవి, ధ మైట్టులు నెప్పు మద్భుతం బిది యనినన్. 106
౯. నాపలుకులు నీకొడుకు వినం డయ్యె నేనేల చెప్పెద దీనిం బాండవసహాయులైన
నిపులచేత విడుచుం డిమ్ముగా నెఱిగినవాఁ డతనివలన విను మని చెప్పి మైత్రే
యుం డరిగినం గిష్కీరవధక భాశ్రవణోపరుం దై త న్నడిగిన భృతరాష్ట్రునకు

1 హయద్రహ. 2 గ్రామ...లుత్సాహదుమిలు ... నాహవమునఁ ... ఘోరరణమున...
విశ్వభీరాకాడు; విశ్వభీరాకాడిట్టి. 3 కార్యసహాయులు...నాహవంబునాడు. 4 రణం
తమ్ము...నిది. 5 కతుహలందు: దై.

విదురుం డిట్లనియె నిం దుంకి చని పాండవులు మూఁ డహోరాత్రంబులు నిరం
తరప్రయాణంబునేసి కామ్యుకవనంబుఁ జొచ్చువా హొక్కనాటియర్ధరాత్రంబున
రాక్షసప్రచారవేళయందుఁ బరివ్రమించుచు రాక్షసమాయఁ గావించుచున్నవాని
నతినిశితమష్టాకరాళం బైనతనవడగహ్వరంబుఁ వెఱచి గ్రుడ్లుమెఱచి బభ్రుకేశం
బులు దూల బాలార్చుకొనుటం బయివబలాహకంబుచుం బోలె చిల్లపాణి
భయజననంబుగా గడ్డిల్లు చున్నవాని నిజపాదభుజితమహితల ప్రచలనవేగవేల్లిత
వల్లిపల్లవబాహువరంభణసుఖంబుఁ బాదంబుల కాపావించుచున్నవాని నెదుర
నొక్కరక్కసుం గని రంత వాడుచు బ్రాహ్మణసంఘంబుముందటఁ గృష్ణాజినా
వృతు లై వచ్చుపాండవుల దవ్వలం గని మార్గనిరోధిత్వం మహాదర్శితంబుచుం
బోలె నున్న సమృద్ధిపూర్వప్రమాణం బైనవాని దేహంబు జూచి నిమిరిత
నయన యయి దుష్కారచక్లాకృష్టవికీర్ణవేణీభరంబు వెనువెంట నొలయం
బాంచాలి పంచదర్శితంబులనడిపినదెయుంబోలెఁ బతులనడుచు భయవ్యాకుల
చిత్త యైన నింద్రియంబులు విషయరతిం బరిగ్రహించుకట్టు లేవును నక్కొమలిం
బట్టుకొని భయపడకుండ నాశ్వాసించు చున్నంత

107

- క. రక్షోఘ్నమంత్రముల నా, రాక్షసమాయోపరిస్ఫురణఁ జెఱిచెఁ గ్రియా
దతుఁడు ధామ్యుండు పాండవు, లీక్షించుచు నుండఁగా నహీనప్రతిభన్. 108
వ. అంత. 109

- క. ప్రతివిహితమాయు నత్యా, యతభుజయితుఁ గోఁఘూర్ణితారుణివిస్ఫా
రితనేత్రు నమరఁ జూచి భ, రతకులవర్ధనుఁడు ధర్మరా జిట్లనియెన్. 110

- వ. నీ వెవ్వరివాడ వెవ్వండ వివ్వనంబున నేల యున్నవాడ వనిన వాఁ డిట్లనియె.

- క. ఏను బకాసురుననుజుడఁ, గీనాశుండ మానవులకుఁ గిష్టారుఁ డనం
గా నెగడుదు నీకామ్యక, కానకమున సర్వసత్త్వభాదనబుద్ధిన్. 112

- క. పాయక యుండుదు రాక్షస, మానుల సమరంబు నేసి మనుజుల విగతో
పాయులఁ జంపుచు భక్షణ, సేయుదు నమరాదులకు నజేయుడఁ హోరన్. 113

- వ. నాకు వెఱచి యెల్లవారును దూరంబున డీనిం బరిహరింతురు మీ రెవ్వ రిందుల
కేల వచ్చితిరి మిమ్ము వధియించి యిపుడ భక్షించెద ననిన వానికి యుధిష్ఠిరుం
డిట్లనియె. 114

- ఆ. ఏను ధర్మసుతుడ నీతఁడు భీమాండు, వాడు విజయుఁ డల్లవారు గవలు
పాండవేయుల మనుప్రథ వనవాసంబు, నేయ వచ్చితిమి విశేషయుక్తి. 115

- సీ. అనవుడు రాక్షసుం డట్టిహాసంబుతో నెట్టెట్టు భీముంఁడె యీతఁ డేమి
పుణ్యమో వీనినెప్పుడు సుండఁగాంతునో యని యున్నచోఁదాన యరుగుదెంచె

కవికు మూయిన్ బకాయన వాయిద్యము హిడింబాసురుఁ జంపి యున్న
 ముం ద్రుంగి క్షుంబు గావించు వాతాపిఁ దడయుక మ్రంగిన తపసియట్లు
 బ మరక నిక్కచురకు కలిశయగ్రజ, నలు యెఱిగి వీరుఁ దబ్బనుండు
 మొరగి గావించు దొవెట్ట చరణిత, భక్తపాణు లైరి కవలు నంత. 116

— వివాహః కథ రాక్షసుడు భీముచే జచ్చుట —

ఉ భూరహరాక్రముల్ ప్రబలకోపముల్ పృథుపారభూరిభూ
 మీరుహపాణు లుత్తరు లుత్తరమేమాతులు వీరబృందబృం
 దారకు కాన్పు చొందోయిలఁ దాటిరి దారుణభంగిఁ బొంగి కి
 వివారమీరసూసులు సమీరవిధూతక యోధు లట్లు యై. 117

తరలము పారిని వారల చేతియున్న తోభూరుహఃసుధముల్ పర
 స్పరకకోరగిరస్థస్థలంబుల పై వడిం బడి మత్తకుం
 జరగిరగతితంబు లై నలున్మృతాశములట్లు జ
 ర్జిత మయ్యెఁ దదారవస్థతోబ్బ మొప్పు నగంబులన్. 118

వ. ఇట్టికృష్ణముహూర్తంబు వృక్షయుద్ధంబు నేసి యాసన్న మహిరుహంబులు సమ
 సిన నయ్యుద్ధము శిలాయుద్ధంబునకుఁ దొడంగి చేయు నెడం బవననిక్షిప్త
 నిష్ఠురశిలాపాతహృదయుం దై భానుం బట్టుకొను స్వర్ణానుండునుంబోలె
 గిష్టాయందు భీముం బట్టుకొనిన భీముండు వాని హిసబలుం గా నెఱింగి
 కృతాంతదం దారుకారంబు లయినతనబాహుదండంబుల నమ్మనుజకంటకకటి
 కంఠ ప్రదేశంబులు పట్టుకొని నేలఁ బెట్టి దేహయష్టి విఱిచి బకుం జంపినవిధం
 బునఁ గిష్టారు విగత ప్రాణుం జేసి. 119

తే. బహిడింబులు హతులైనఁ బనిపినవి, యఱిచి శోకించుగానకయమపురమున
 కరిగి తక్కుట రాక్షస యసుఁఁ బెరువు, వాయు బావని దత్క శేబరమువై చె.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజువచనంబునఁ గిష్టారు నశ్రమంబున పధియించి తద్వనవాసులకు
 రాక్షసభయం బుడిపినవహావీరు నమ్మారుతాత్తజు ధర్మాక్షనకులసహదేవులును
 భామ్యుడిమహీసురవరులును బ్రశంసించి రని విదురుండు గిష్టారువధ నెప్పిన
 విని భృతరాష్ట్రునకు హృదయదలనం బయ్యె నిట పాండవులు గామ్యుకవనంబున
 నుండువంత 121

— యాదవపాంశులగులు పాండవులక కేటెంచుట. —

డి. వసుమతీరాజ్యంబువలన నిరస్తులై మునివృత్తి నత్కుగ్రవనములోన
 నవయుఁఁ బొందుభూనాథనందను లున్న వా రని విని యతిక్రూరమతుల

1 కృష్ణాక్షుడ కలిగినరాక్షసుడు. 2 భూరిభూరుహముల్ ... భంజనము. 3 శోకించి. 4 గిష్టారు
 విధి...వరు.

- ధృతరాష్ట్ర సుతుల నిండించుచు బాంచాల యావన వృష్టిభోజాంధు లెల్ల
నమృత ప్రముఖులై యచ్చాండపురికిడ కేటించి శోకవశము లగుచు
- ఆ సున్న నధికిధర్మము క్షుద్రుడేంద్రుండు, నికృతిజేసి పాదలియతబుధుఁ
బాండవులకు నట్లపాదుంబు నేరిన, భార్తరాష్ట్రులకును దక్ష యతిగే 122
- క. అని గర్భశకుని దుర్యోధన దుశ్శారున నవాప్రభా రాపాతం
బును దృష్టివొందు నసుధాం, గనరాక్షుకాకగృహగణములతోడన్. 123
- క. అనిసీతుల నభ్యులఁ గౌ, రవపాంసులఁ జంపి ధర్మ రాజునకుఁ గురు
ప్రవరున శాసనితమ యీ, యవనీరాజ్యాధిపేక్ష మేది శక్తిన్. 124
- వ. అని యుగాంత్యకాలకుపితకృతాంతాకృతి సున్నజగన్నాథం జన్మాదుం బ్రకాం
తచిత్తుం జేసి యష్టాదుం డతని నిట్లని కీర్తించె. 125
- ఆ పూజ్యాండవు పురాణపురుషుండ పీఠుండ, వప్రమేయుండవు చరావరంబు
లయినభూతరాసు లచ్యుత సీయంద, పుట్టు నిలుచు లయయుఁ బొందుమందు.
- వ. నీవు దొడ్లి గంధమాదనంబునం గందమూలఫలాశనుండ వై యవేలేండ్లుతపంబు
నేసి పుష్కరంబున నేకాదశసహస్రవర్షంబులు జలంబుల యాహారంబుగానుండి
ప్రభాసం బనుత్థింబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లేకపాదస్థితుండ వయి యుండి బ
దరివనంబునం బవనంబుభక్షించుచు నూర్ధ్వబాహుండ వయి యేపాదంబున
ననేకసహస్రవర్షంబులు నిలిచి సవస్వతీసత్త్రింబున నవకృష్ణాత్తరాసుండుండ వై
నియమకృతకృతశరీరంబుతోఁ బంద్రెండువర్షంబు లశేషవ్రతంబులు సలిపిన తపోని
ధానంబవు నిఖిలలోకజైత్రుండ వయి జైత్రరథంబున నుత్తమక్రతువు లనేకం
బులు నేసి యొక్కొక్కక్రతువునకు నూడేలీలక్షలు సువర్ణంబులు దక్షిణ లి
చ్చిన యజ్ఞ పురుషుండవు తపోయజ్ఞంబులు రెంటును సమృద్ధి లేజుండ వయి దైత్య
దానవేంద్రుల వధియించి యింద్రున కింద్రత్వం జేకాధిష్ఠితంబు నేసిన లోకప్ర
భుండ నదితీకే గశ్యపునకు నుదయించి యింద్రుంబుజుండ వై త్రివిక్రమంబునం
ద్రిజగంబుల నభివ్యాపించిన విశ్వరూపధరుండవు 127
- క. నరకశిశుపాలు రాదిగ, ధరణీకంటకుల నధికతరదర్పులఁ బ
ల్లూర వధియించగ మహి నవ, తరించినమహాత్ముండవు శీసుతస్థిరశక్తిన్. 128
- క. అన్మతము మదమును మత్సర,మును గ్రోధముననువికారములు వొరయునె ని
న్ననుమగుణముల నీ కొరు, లేన పోల్పుంగఁ గలరె సుగముసింద్ర ప్రణుతా.
- వ. అని కృతాంజలి యయిన ధనంజయుం జూచి దనుజభంజనుం డిట్లనియె. 130
- తే. నరుడు నారాయణుండు నాఁ బరగుచాది,మునుల విద్వజు మందునీవనఘనరుడ

1 ప్రవరున శాసనితమ నీ...మహాశక్తిన్. 2 నెందు. 3 దివ్యంబులు బవనంబు నర
వృత్తీనక్రమన నపాకృతసుండుండై కృష్ణాదితోత్తరీయా (న)ండుండై నియమకృతకృతాండుండై
పంద్రెండువేలవర్షంబు. 4 మతస్థితశక్తిన్. 5 నిర్వికార ; దుర్వికార ; నిర్విచార.

వేను నారాయణుండ నచూశక్తి, ముతుల మై మర్త్యయోనిబుట్టితిమి ¹వేర్తి.
తరువోజ విరతంబు నేను నీ వనుభవనియమంబు లే దైక్యనిష్ఠయ మనకు
నిరుత్సాహు నీకు నిష్ఠుండ నాకు నిష్ఠుండు మఱి నీ కనిష్ఠుండ నాకు
గర మర్హుండు డట్లు గా నత్తుల మరుచు భువభుజుల్ భువనోపకారైకమతులు
హరిహరభక్తులుఁబుట్టియంబులొందగిలి యన్యోన్యహితభాషు లగుచుండునంత.

— శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము నెప్పి దుశ్శంకుట. ౧ —

వ. అఖిలరాజులొక పరివృతుం డయి యున్న నారాయణునొద్దకు వచ్చి ద్రుపదరాజ
పుత్ర ముకుళితక రాంబుజ యయి నిన్ను నాదిక్ర జానర్గంబునఁ బ్రజాపతివని యసి
తుం డయినదేవలుండును సత్యంబువలన యజ్ఞం బుద్ధరించుటంజేసి నిత్యసత్య
మయిండ్ వయినయజ్ఞ పురుషుండ వని కశ్యపుండును శిరంబున దివంబును
బాదంబుల మేదినియును లోచనంబుల సూక్ష్మండును నవయవంబుల లోకంబు
లు నభివ్యాపించుటం జేసి సర్వమయిండ్ వని నారదుండును నక్షయజ్ఞాననిధి వని
సర్వమునిముఖ్యులును జెప్పిరి. 133

మథ్యాక్కర. అని ననివృత్తు లై పుణ్యచరితులై యాత్మప్రబోధ
వినిపితచిత్తు లై సర్వధర్మాన్ విదు లయి తృప్తి
దనరెడురాజులొకరులకును యోగధరులకు సాధు
జనులకు గతి నీవ నిత్యకారుణ్య సర్వశరణ్య. 134

వ. నీయంతకరణప్రపృత్తి కగోచరం బెద్దియు లేదయినను నావడినపరాభవం బెఱిం
గించెద. 135

నీ. పార్థివప్రభుఁ డైన పాండుమహీశతికోడల నయి యుద్ధ మశలు లయిన
పాండుతనూజుల భార్యనై పూజ్యుండ వైన నీయనుజనై యధికశక్తి
బరంగుభృష్టద్యుమ్ను భగిని నై భృతరాష్ట్రపట్టిచే సభఁ దల పట్టియాడ్వఁ
బడి పాచక్షుచే బరిధాన మొలువంగఁబడి దారుణం బైనపరిభవంబు

అ. పడితి నట్టినన్నుఁ బాండవుల్ సూచుచు, నుండి రొరులువోలె నుక్కుదక్కి
యచగితనూజుఁ డాదిగాఁ గలవృద్ధ, బంధుజనులు సూచి వలక రయిరి 136

క. శరణనినవారిఁ గరుణా, కరు లయి రక్షించుపురుషకారాన్నితులే
శరణి యటచిన పిలారి, పర భీమాద్ధనులబాహు బల మేమిటికిన్. 137

వ. శ్రాతృపుత్ర బంధుజనంబులు నాకుం గలిగియు లేనివా రయి రట్టియెడం గడ్డం
భు నన్నుం బాచి నగియె. 138

అ. కడ్డనగవు లోఁ గర్పితుం డగుదున్న, నేను చెయిదికంటె శిఖయవోలె

1 వేర్తి. 2 పాండుమహిళల భార్యనై పూజ్యుండు, 3 వైన నీ...నుండి దుక్కుణంగి యొరుల
బాధ, కామాశమాదం. 4 వారిం, పర భీమాద్ధనుల. 5 కయ్యు.

- చదిరి వామచంబుఁగతివాహిణిక్రమ, నేర్పు చున్నయది మహాభయంజ. 139
- చ. తొట్టి వేదాశ్మయనంబు నేయుచు బాలకేఁగినిోవంబున నున్న కాలంబునఁ
బ్రమాణకోటియందు నువుం దయిశ్శేనుకేను నంటఁ గట్టి గంగమడువునం
ద్రోపించియు విడుంబు బెట్టెను విషుర్వంబులం కిగఱపించియు జనసరిహితు
లైనయేవ్వాఁగు వాచనావతంబున లక్ష్మయిల్లు సోదరి యంటి వహనంబు
బ్రయోగింపం పంచయు చనేకంబు లైనయవకారంబులు కేసి యిప్పుడు
దుర్వోధనుం దభర్తమ్యాశంబున రాజ్యంబు నవహరించి రాజలోకమునంబు
నం దమ్ము నిరాశ్వుతులం జేసివచ్చి బరాక్రమవరాహులు లైనపాండవులు
వావరిభవంబు నెట్లు వలగెద నని బాష్పభావాన్నపితవయోధర యయి పాణి
వల్లంబుల నయచలస్తూకంబు కేను చున్న పాంచాలిం జూచి వాసుదేవుం
డి ట్లనియె. 140
- చ. శిలకుకుచు చున్ననీహృదయఃకావనిమి త్రిముఖః సురైస్త్రినం
దనువటుబాణపాతహతిః దక్షతరాష్ట్రులంబు మృత్యుహ
దయముఁ కేఁగుఁ జుట్టెదయ తథ్యము నావచనంబు దప్పి
వ్వనిధు లేడు నింకెన వివంబును రాత్రయు నంచరించినన్. 141
- చ. అనిన నర్జునుండు ప్రావసిం జూచి యి ట్లనియె. 142
- ఉ. ఈపురుషోత్తముండు మన కిదఱకుం గుశలంబు నేయుచుం
బావకలంకపంకములఁ బాయఁగఁ జేయుటఁ జేసి దుర్బదో
ద్ధిపితృత్రుంహతే హతిం బరమార్థను పొందు నేల నం
తావము నీకుఁ జేయఁగఁ ద్రిభామజయోన్నతి గల్గి యుండఁగన్. 143
- చ. అనిన భృష్టద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. 144
- క. వివరయవిహీనుల విరోధ్యభవనశ్వాసలఁ చనతిగయించు నాథా
రణయుని నును దేఁ గుంభబి, చని జంపుని మేల నగన నంబుజనేత్ర. 145
- చ. అని యండలు ద్రుపద రాజపుత్రి వాక్యానంది రంత నచ్యుతుండు భర్తరాజున
కి ట్లనియె 146
- తే. హ్వరవతిఘండియే యుయుథానువలన, థానుజేశ యింతయు విని తత్తఱంబ
యదుగు దెంచియావస్తుండ వైననిమ్ము, జూచియశిఖోవహతోపనస్కుండ నైతి.

1 కాశ్యపి...2 బట్టి అఱపించియు రాక్షసహంబున నుండఁ బరిచి యెవ్వ రెఱుంగుండ
ఘోరాఱలంబుఁ దిరిగింపం పనిచయు నట్టిదుర్వోధనుం దిద్ద దభర్తమ్యాశంబున. 3 తనకు
చు...లేదుఁ గ్రుంకిన. 4 బాపుచు నుండుటఁజేసి; తాచుచు నుండుటఁజేసి...కర్మలాభవశం బతి
మాత్తుచు పొంద నేల నం,తావము నీకుఁ జేయఁగఁ ద్రిభామజయోన్నతి గల్గియుండఁగన్; కర్మను
భుజు హతిం బరమార్థముఁ పొంద నేల...పుభావజయోన్నతి; విభావజయోగము 5 విమత
హితుల దుశ్శావనదుర్వోధనులఁ...నంబుజనేత్రః నంబుజవదనా. 6 తేజులందెల్లతి.

వ. ఆయ్యవసరంబున నేను మీయొద్ద చుండమింజేసి యిట్టిదుర్వ్యసనంబు సంభ
విల్లెం గామజంబు కై నస్త్రీద్యూతమ్మగయాపానంబు లనునాలుగుదుర్వ్యసనం
బులం బ్రవర్తిల్లి కుండఁ బ్రతిష్ఠింపవలయు నందును విశేషంబుగా ¹ననర్థ
మూలం బయినద్యూతంబు బరిహరింపనినాడు పాపం బగునని హేతుదృష్టాం
తంబులు సూపి కృపద్రోణవిదురగాంగేయులం దోడునేసికొని యాంబికేయు
నొడంబడిచి దుష్టద్యూతంబు సర్వప్రకారంబుల వారెంతు 148

క. ²వలచి హితంబునఁ బథ్యముఁ, బలికినఁ జేకొననిధర్మ బాహుళ్య నవివే
కుల నిగ్రహింతు మీ కెద్దులు మత్సాన్నిధ్యమున నగునె యెయ్యెడలన్.

— శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము సౌభకాఖ్యానంబు నెక్కుట. —

వ. ఏను ననునద్రుతరంబున సాల్వతోడం బది నెలలు యుద్ధంబునేసి వానివధియించు
పొంట నక్కడ మనలితి నది గారణంబుగా మీకు దుర్వ్యసనావసరంబున నల
బ్ధిన్నిధానండ్ నయితి ననిన నది యెట్లని యధిష్ఠిరుం డడిగిన నాతనికి
సౌభకాఖ్యానంబు నవిస్తరంబుగాఁ గృష్ణుం డిట్లని చెప్పె నీయజ్ఞంబున
నర్హునిమి త్తెంబున నసహిష్టుం డయినశిశుపాలుడు నాచేత నిహతుం డగుట
విని వానితెమ్మండు సాల్వం డనువాడు తద్వధప్రస రితక్రోధుం డయి కామ
గమనం బయినతనసౌభకం బనునగరంబుతో నన్నద్ధుం డయి వచ్చి ద్వార
వలెపురంబు నవరోధించి. 150

చ. ప్రతినరపాలకాలు శిశుపాలు బలాధికుఁ జూపి దర్పసు
హితుఁ డగు చున్న ³కృష్ణిఖలుఁ డెక్కడ నెక్కడ నాతనిం జయో
న్ముత నెలయంగఁ జూపెద రణంబున నంచు నలంఘ్యవిక్రమో
ర్జితుఁ డయి దాని చుట్టు విడిసెం జతురంగమహాబలంబుతోన్. 151

క. మే లగుతత్సురీబాహ్వవి, శాలీద్యానముల తాల సాల సరళ హిం
తాలి తమాలావలి నిర్మూలితముగఁ జేసె దచ్చమూసామజయుల్. 152

వ. మఱి తృణజలధాన్యసమిత్సమృద్ధంబయి ⁴శతఘ్నీ ప్రముఖానేకయంత్రంబుల న
లంఘ్యపరిఘాప్రాకారంబులను నపారబలరక్షితఘనకవాట చతుర్గోపురంబులను
లబ్ధ ప్రభూత నేతన ప్రహృష్టపుష్టధృచవీరసుభటసంకులంబులను నపరిమితగజ
తుంగశతాంగంబులను బ్రదీప్తాలతకాతశరచక్రతోమర పరశు పాశాంకుశ
కూటంబులను వీ యోధాదూధవిశాలాటూకంబులను నొప్పి పెదల కసాధ్యం
బయినద్వారవల భవించునెరి దానివెల్ బ్రసాచైత్యదేవాయతన వర్షికం

1 నర్థ 2 నంబు హితంబు బథ్యము... కెద్దులనేన భార్యరాష్ట్రకుల నెయ్యెడలన్.
3 నీయజ్ఞఁ డెక్కడ లో (లో) నగు నాతని న్నయోన్నతి... నక్కడన్. 4 మార్గవి. 5 శతఘ్నీ
పరిమిత్త ప్రముఖానేకయంత్రమునకవాటంబు నలంఘ్య... ప్రతిపాలితపరాత్... కులంబులను విహర
కృష్ణాకాశ... దేహమణిలన్నిటి.

బులు వర్జించి సమతలప్రదేశంబున నిబిడంబుగా శివరసన్నివేశంబు నేసి నిత్యంబు సుపత్రవంబు నేయుచున్న సాంభవవిద్యుంభణంబునకు సహింపక సమరసంభంబున సర్వాయుధసన్నుడై లయి. 153

క. ఉద్యద్భలులు గుమారులు, విద్యాధరసములు పురము వెలువడిరి రక్తై శోద్యములు చారుదేష్టుండం, బ్రద్యున్నుండు సాంబుండును విచక్షణిహంసన్.

*మణిభూషణము. రామసిక్రముః ఉజేయుః ఉరాలికజావలీ

సామజాహితుండం సాంబుండు సాల్యచమూపతిః

క్షేమవృద్ధి యనువాని నకృత్రిమసాహసో

ద్దాముః దాకె శరధారల ిధారుణిః గచ్ఛుచున్.

155

క. జాంబవతేయు బృహస్విశిఖంబులకుఁ జెదర కెడిరి ఘరుఁ దేసె రణా

గ్రంబున నాతనిపై నవి,లంబితుఁ డై క్షేమవృద్ధి లక్షశరంబుల్.

156

వ. వానియేయునేర్పునకు సహింపక సాంబుండు జాంబూనదపుంఖంబు లయిన విశిఖంబులం దవీయరథాశ్వమర్తంబుల నేసిన నవి మర్త ఘేదవేదనలం దలరి యతివేగంబున రణంబు వెలువడ రథం బీడ్చుకొని సారథికి వశంబు గాక పటచె నట్లు సాల్యచమూపతి సమరవిముఖుం డయిన.

157

స్వాగతము. వేగవంతుఁ డనువీరుండు సాంబుఁ, వేగవంతుఁ డయి ివేగము దాకెఁ వేగబాణపదవితతులకా సి, గ్భాగముల్ విశిఖపంజరముల్ గాన్.

158

ఆ. సాంబుఁ బాయు మనుచుఁ జారుదేష్టుం డల్లి, వేగవంతుఁ దాకి వీరితోడ

వానిమృతకంబు వ్రయ్యంగ వడి గదం, బొడిచె గుధిరవారిపూర మొలుక. 159

వ ఇట్లు చారుదేష్టునిర్మరగదాఘాతంబున వేగవంతుండు విగతజీవుం డయి నిర్జాతపాతభిన్నోన్నతగిరిశిఖరంబునుంబోలె నేలఁ ద్రెల్లినం జూచి విచింత్యుం డనువాఁ డవిచింత్యవిక్రముం డయి.

160

తే. చారుదేష్టుఁడై గడువాడిశరము లేసె, నతఁడు కాత్తుకహస్తంబై యక్షణంబు వానిపై నభిమంత్రించి వహ్ని బాణ, మేసె సుగ్రస్ఫులింగంబు నెరుగఁ జదల.

క. ఆనలాస్త్ర మట్లు వక్షముఁ, గొనన విచింత్యుండు గూలఁ గులంబు బదుర్వక్ ఘను వానిజూచి హాహాస్యనము లెరుగ సాల్వనైన సుంక్షోభించెన్.

162

వ. సాల్వండు నిజసేనాసుంక్షోభం బుడిచి సర్వాయుధసనాథం బయనరథం దెక్కి యాదవకుమారవాహినియను నెత్తి యేయుచు ప్రేయుచుం బొడుచుచుం బ్రతి

1 నోవక సంభంబున సమరసన్నుడై. 2 జగీషా. 3 దచ్చక. *మణిభూషణవృక్షము ఒకత్రయండు యుత్పలపారికగా నున్నది. ఉ. 'ఆహవని క్రమండును నజేయుఁ ఉరాలికజావలీనమా, జాహితుఁ డైకరాముండు సాల్యచమూపతి క్షేమవృద్ధిమున్, ఆహవశతి చాటి చువార్తవీరులుభంగి నడ్చుకో', త్యాహవశీతు లై కదలి నైవ్యము జక్కనమది చూడుగాన్.' 4 కెదర. 5 ఘంబుల నేర్పుక. 6 వీర నెదిర్చుక...ది, గ్భాగ పెల్ల కర. 7 నలంబులింగం.

- బలంబునెట్లు నాయుధమయింబుగాఁ జేయుచున్న వాని కలిగి. 163
- నీ. హంబునెట్లైతమహాయములఁ బూనినగఢ మెక్కి కాంచనరమ్యయస్త్రి
 లంఘితమకరధ్వజ బొప్ప బళ్లగోధాంగుళిత్రాణుఁడై యతులశాత
 సాయకావలిజేసి సాల్వః విల్పుచు వానిమీఁదఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డమేయబాణ
 వర్షంబు గురిసిన వాఁడును వానిపైఁ గడువాడి బాణముల్ గడఁగి యేసె 164
- ఆ. నధికివీరు లయినయయ్యిష్టజకు నస్త్ర,కోపెరులకుఁ బోకు ఘోర మయ్యెఁ
 దదై భయము వొంపి తద్దావరకాపురి, సాంభకమున జనులు సంభ్రమింప. 164
- క. అనిమొన సాల్వఁడు ప్రద్యుమ్నునిశాతశరాలివిధమర్పుం డయి పె
 ల్పున మూర్ఛివోయి పడియెం, దనరథముపయిన్ ధరిత్రీ దల్లడపడఁగన్. 165
- ఉ. అంతన మూర్ఛదేటి కలుషానలదీప్తముఖుండు సాంభకుం
 డంతకదండదారుణము లైనశరంబుల రొక్తి జేయుచి
 గ్దంతబలాభ్యు నేయుడు నతంశుచు మూర్ఛితుఁడయ్యె వాని సం
 భ్రాంతిఁ దడియసారథి యపాస్త్రశాంతకుఁ జేసె జెచ్చెన్. 166
- వ. ఇట్లు మూర్ఛితుం డయినప్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని చని రణంబునకు దూరం
 బుగా నరదంబు నిలిపికొని దారుకనుతుండున్నంత నొక్కింతప్రాద్దునకుమూర్ఛ
 దేటి ప్రద్యుమ్నుండు సూతున కిట్లనియె. 167
- క. ఘోరాహవరంగమునకు, దూరముగా నన్ను నిట్లు దోడ్కొని తేరక
 దారకనుత నీ కుచితమె, పీఠారంభంబు సూచి వెఱచితె చెపుమా. 168
- వ. మఱియు సారథి జూచి విహ్వలమానసుం డయి యిట్లనియె. 169
- క. సమరవిముఖత్యమును రణ, విముఖులఁ జంపుటయు శరణు వేడిన రక్షిం
 పమియును యాదవవంశో, త్రములం దివి గలవె చెపుమ దారుకతనయా. 170
- క. విక్రమము విడిచి సమరా, పక్రాంతుఁడ నయిన నన్ను బలదేవుఁడునుం
 బక్రధరసుతులు ననుజాలు, నక్రారాదులును నేమి యని నగరె సభన్. 171
- వ. చెట్ట నేసి తిరిగి నయినఁ జెచ్చెర సాంబచారుదేష్టు లున్న చోటికి సాల్వాభి
 ముఖంబుగా రథంబు వఱపు మనిన సారథి యిట్లనియె. 172
- క. రథి కిమ్ము గానియెడ సా,రథి కీర్థతి మెయిఁ గావ వలయు రథియును దత్స
 రథిఁ గావ వలయు రథిసా,రథులు పరస్పరశరీరరక్షకు లగుటన్. 173
- ఆ. సాల్వాబాహిగతేంజ్ఞుడ వైనని, న్నిట్లు దెచ్చితని సహింప వలయు
 సారథాశ్వముల ఘనస్యంధనము నిదె, చూడు మరుచు సూతసూనుఁ డపుడు. 174
- వ. సవ్యాపసవ్యచిత్రమండలగతుల నాక్షణంబ సాల్వునకు నప్రదక్షిణంబుగా
 రథంబు వఱపిన దాని సహింపక సాల్వుండు మూఁడమ్ముల సారథి నేసి మఱియు

1 కదిలి భయము 2 చదువడై. 3 లకు నిది గలవ. 4 కెత్తయి గావ...వలయు సారథి, రథులు. 5 చక్కంత...చూపు కిది.

రాక్షసమాయ చనేకశరంబులు ప్రద్యుమ్నునై నేసిన. 175

క. ఆమ్మా యాశరములు భగ్గుమ్ములు గాఁ జేసి తర్జుణమునఁ దద్వ
క్షమున నొక్కట 1 బ్రహ్మ, త్రయ్యంబు ప్రద్యుమ్నుఁ దేసె దారుణభంగిన్. 176

చ. ఇట్లు బ్రహ్మత్రైవిదితం దయి సాల్వండు మూర్ఖువోయి రథంబునయిం బడిన
వారి కెండియు నొక్కడిచ్యుబాణంబున నేయ సమకట్టన నంతెడలం న మాహా
రహంబు లెరుగె నంత దేవగణప్రేరితు లయినారదహిమూరుతులు ప్రద్యుమ్ను
సాలికి వచ్చి యిట్లునిరి. 177

తే పీఠు నీచేత పద్మండు గాఁడు పిన్న
కేయ కుండుము వీని నారాయణుండు
మొనసి చధియించు చని వల్లె వనజగర్భః
డనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ దేయక యనఘుఁ డుండె. 178

— సాల్వండు ప్రద్యుమ్నునిచే బాధితు లై నురలి పోవుట. —

వ. అంత సాల్వండును నిశ్చిత్తుండయి ద్వారకాపురియవరోధం గడిగి తనసౌభకం
బెక్కి క్రమ్మటి చనియె నంత నీయజ్ఞంబు నిర్వృత్తం బయిన నే నరిగి బలభగ్ని
కృతపాదవచంబులదాని ననభిజ్ఞాతద్వారదేశంబులదాని నస్వాధ్యాయస్వాహా
కారస్వధాకారమహీసురాగారం బయినదాని నవేతభూషణ యోషిజ్జనంబుల
దాని ద్వారవతిం జూచి యాహుకాత్తజవలన నంతవృత్తాంతంబును నెఱింగి
సాల్వం జంపికాని యిప్పురంబు సొర నొల్ల నని నిశ్చయించి దీని నప్రమాదు
లరై రక్షించుకొని యుండుండని బలదేవాదులం బంచి యప్పుడ ప్రయాణభేరి
సజనంబంది కృతస్వస్తివచనపురోహిత క్రముఖ బ్రాహ్మణనరులకు నమస్కరించి
తై బ్రహ్మగ్రీనంబు లనువాహంబులం బూనినదివ్యరథం బెక్కి. 179

ఆ. పాంచజన్యరవముఁ బంచమహాశబ్ద, రవముఁ జెలంగె దిశలు నెవుడుండగ
నొలసి జనులపీననలు మించె రమ్య మై, గరుడకేతనంబు గ్రాలె జవల. 180

వ. ఆ ట్లసంఖ్యాతచతురంగసైన్యంబులతో నరిగి గిరి వన సరోవరసరిద్దేశంబులు
గడచి మూర్తికావతదేశంబున కరుగునంతకు ముందర సాల్వండు సౌభకా
రూఢుం డయి సముద్రకుక్షి దేశంబునకుం బోయిన. 181

క. ఏనును వానిఁజిలుందన, మానక చని తచ్చమూసమాజముతోడకా
భూనాథ రణము నేసితి, వానానిశితాస్త్రవర్షణోవ్యాప్తముగన్. 182

క. వీరు లగుసాల్వయోధుల, నారాచావళులు గప్పె నారథమునయికా
సారథిఁ దురంగములపయి, చారుధ్వజ యష్టినయి నసంఖ్యాతముగన్. 183

వ. వాని నెల్ల సప్తదీయగోచరంబులు గాకుండ ననేకాయుతశరంబు లేసి సాల్వ

1 బ్రహ్మత్రయం, 2 చర్మములు ; మాటులు. 3 కర్కరావతదేశము ; వారికాదేశము.

4 వ్యాజముగన్. 5 సారథిమీనఁ దురంగము, చారుధ్వజకులపయి.

నైశ్యంబుతో మహాయుద్ధంబు నేసిక.

184

మ అవసీనాభ తదాహవాంతేరమునం ద్భుత్కరాకృష్టశా
ర్థనిష్కృతనికాతసాయకతాగ్రచ్ఛిన్న మై దైత్యదా
నవదేహప్రకరంబు వాతవిధుత్పాకపూర్ణసంఘూర్ణితా
ర్థవకుటీం బడియెం గపిప్రవరసైన్యక్షిప్తజైలాకృతీన్.

185

చ. ఘనతరదైత్యదానవనికాయక శేబరపాతఘట్టనం
దనరి యుగాంత్యకాలచలితంబుబోలె బయోధి మ్రోసె న
వ్వనధిరచంబుకంటె ననివారిత మై చెలఁగెక మదీయవా
హిని భటసింహనాద హయహేషిత సింధురబ్బంహితధ్వనుల్.

186

వ. అట్టిమదీయనేనోత్సాహంబును నిజనేనాక్షిణతయుంజూచి సహింపక సాల్వండు
వెండియు సాంభకారూఢం డయి నాతో మాయానుద్ధంబు నేయ సమకట్టి.

సీ. పరశు సా శాంకుశ కరవాలశూల ముద్గరములు నామీఁదఁ దెరలఁ గురిసె
నేనును గడఁగి యద్ధానపుశస్త్రముల్ వాయంగఁ జేసితి మాయఁజేసి
వెఱవక సాల్వండు వెండియు నామీఁద బరుషశిలావృష్టిఁ గురిసె వరుస
నమరఁ దమగిప్రకాశములతో దుర్దిన సువిశశీతోష్ణముల్ గదియఁజేసి

ఆ. దితిసుతాధముండు శతసూర్యశతచంద్ర, శతసహస్రవిష్ణుతతులు వెలుగ
గగనతలము నేసె బగ లిది రేయిది, యని యెఱుంగ నయితి మనములోన.

క. మనుజేంద్ర సర్వమాయా, యనోదనం బయినయగ్ని బాణంబున న
ద్దనుజవినిర్మితమాయా, వినివర్తనఁ జేసితిని సవిస్తయమతి నై.

189

వ. అట్టియవనంబున ద్వారపతినుండి యాహుకప్రేషితం డయి యొక్కరుం డతి
త్వరితగతిం బటలెంచి సాల్వుచేత నక్కడ వసుదేవుండు పట్టువడియె నీ వెవ్వని
తోడం గయ్యంబు నేసెదు క్రమ్మటి చని పురంబు రక్షించుకొను మనిన విని
యదయిడి మహాబలపరాక్రము లయినబలదేవాదులు రక్షించుకొని యుండ
వసుదేవుఁ డేల పట్టువడు నిది పోల దని సంశయించుచు విమనస్కుండ నయి
యుండు నంత.

190

సీ. పూర్ణాకర్షంబుల వాలిసిన నుర్వికి నేలెంచునట్టియయాతివోలె
భూషణదీప్తులు వాలియంగ వివృతకేశాంబరం డయి సాంభకంబువలనఁ
బటలెంచువసుదేవుఁ బాపనికాచరబలపీడ్యమాను దేవులన కాంచి
యర్జుంతమోహశోకాంధుండ నయిననాహస్తంబువలన విస్త్రస్త మయ్యె

ఆ. కార్ణమప్రియావస్తు దేహుండ నై, యుడిగి రథముమీఁదఁ బడితి నేను
దాని తాని భయము దగిలి మలైన్యంబు, దల్లడిల్లి యులిసె జెల్లురేగి.

191

వ. అంత నెంతయుం బ్రోవకను చెలిసి సాల్వసాంభకంబున వసుదేవుం గానక
వాని మాయగా నెఱింగి వదంపడి మాయావి యయినసాల్వం జూచి వాని
వయి నలిగి యే నేరిన నయ్యసురయు సాంభకంబు నదృశ్యం బగుటయు. 192

క. ఆసురులయాక్రోశధ్వను, లెరుగెం బదివిశల సంత నేనును దద్రా
క్షుసులః గతాసులః జేసీతః, బ్రచభంబున శబ్దభేదిబాణాక్రతతిక్. 193

వ. అంత సాల్వండును దనసాంభకంబుఁ బ్రాప్త్యైతిషంబుఁ జేసి తానును ¹దాన
పుండ్రుని వర్షతనన్దంబు నావయిం గురిచిన. 194

ఆ వరుషవిషమభూరిపాపాణభీషణ, గిరులు వచ్చి నన్నుఁ దెరలఁ గల్ప
వజ్రబాణ మేసి వాని నన్నింటిని, బాచి యున్నచన్నుఁ జూచి యపుడు 195

క. దారుకుఁ డి ప్లీడియె మహా, పీరు శుపేక్షింపఁ దగునె నీని మాయా
స్థారంభు నుపేక్షింప ర, సారవరాక్రములు పోర ²బలియుండు వీనిఁ. 196

వ. అనిన వానినలుకులు విని యలిగి యనలజ్వాలాకారాళం బయి ప్రతీకూలరాక్ష
సయక్ష గంధర్వ చైత్య దావభస్మసాత్కరణదారుణం బయినచక్రంబు నభి
మంత్రించి సాంభకంబువయి వైచిన నది యుగాంతకాలపరివేషభీషణంబయిన
రవిమండలంబునుండోలె గగనంబునం బఱచి సాంభకమధ్యంబునం బడిన 197

చ. తడయక ఘోరదర్శనసుదర్శనపావకుచే దహింపఁగా
బడి పరమేశ్వరోగ్రశరపావకదగ్ధపురత్రయాభ మై
యెడరి ధరిత్రమీఁదఁ బడియెం జెడి సాంభక మంత సాల్వండుం
బడియె మదీయచక్రపటుపాతరయంబున రెండువ్రయ్యై 198

— పాండవులు దైవతవంబుఁగ వచ్చి యుండుట. —

వ. అని యిట్లు సాల్వం దనచంపిన విధంబు నెప్పి చక్రధరుండు పాండవుల వీ
డ్కిని సుభద్రాభిమన్యులం గాంచనరథంబెక్కించుకొనితోడ్కినిద్వారవతి
కరిగె ధృష్టద్యుమ్నుండును బ్రతివింధ్యాదు లయినద్రౌపదేయులందోడ్కిని
ద్రుపదుపురంబునకుం జనియె నిట పాండవులును రథంబులెక్కి యాయుధం
బులు ధరియించి యింద్ర సేనాదిమూలభృత్యు లిరువదుండ్రుముందటరా వనేక
సహస్రబ్రాహ్మణవరులతో ద్వైతవనంబున కరిగి రంత ధర్మరాజతమ్ములక్లిష్టనియె.

మథ్యాక్ర. ఇది మహాగ్రాటవి సింహశరభోరగేంద్ర శార్దూల
మదగజాశీర్ణంబు దీనిలోన నేమఱ కుండ వలయు
నదియునుంగాక వరప్రయోగమాయలు గల వెఱిగి
మది నుండునది యన్న నన్న కిట్లను మఘవనందనుడు. 200

1 దానవుం డియి శిలాకిలాపలాపితలకొంగుల్లెవల్లి కమహాపాదపం బగుదర్శకవర్ణంబు. 2 క. బ్రా
క్యకు (బీక్) నయిన్.

వ. బ్రహ్మవిదు లయినతపోధనబ్రాహ్మణులును వృద్ధులు నఖిలలోకద్వారంబుల నప్రతిహతు లయినచారదద్వైపాయనాదిమునినరులు నీచేత సుపాసితు లయి నీకు శలంబ కోరు చుండుదురు భవత్ప్రతితాపం దెల్లవారిని రక్షించు నివ్వనంబు సకల కాల కుసుమఫలభరిత ననర్పిత శాఖాశిఖారూఢమయూరకీరకోకిలావాస మధురంబును ఒక బలాక కోకి కారండవ సారస రమ్య మధుకర సౌమ్యసరో వరసంకులంబును విమలశీతలజలప్రవాహనదీశోభితంబును మహర్షిగణసేవితంబును నైయోగ్యుచున్నయది యిం దుండుదమని లలిత¹లతావెతానాదిరమణీయంబు లయిన వృక్షమూలంబుల నేవురు వేటువెఱసివాసంబులు నేసి నియతాత్ము లయి యిష్టంబున దేవపితృకార్యంబులు చేయుచుం దమ్ము జూడ వచ్చిన మహామునులకు బ్రాహ్మణులకు మనగిష్టయంబు లయిన యాహారంబులు వెట్టుచు ద్వైతవనంబున నుండు నంత.

201

క. పాండవులకడకు భర్తవిదుండు తపోదహనదగ్ధవరితౌఘుండు మా ర్కండేయుం డనుమునినాభుం డం తేవాసిగణముతోఁ జనుదెంచెన్.

202

వ. ఇట్లు వచ్చి వారలచేత నర్పితుం డయి వనవాన్లశేషదగిఖితు లయినపాండవులను ద్రావడిం జూచి యష్టార్కండేయుం డిట్లనియె.

203

సీ. పితృనిదేశమ్మునఁ బృథివీశ్వరత్వంబు విడిచి సానుజుఁడై పవిత్రచరిత జానకిఁ దోడ్పొని చని వనంబున నున్నరఘుకులనందను రాముఁ దొల్లి జూచితి నిపును భూసురవంశపాపకు సాధుజనస్తుత్య సత్యధర్మ నిత్యు ధర్మజ రమణీయకీర్తిప్రియు శమనంతుఁ జూచితి సగర భరత

ఆ. నల యయాతి వైన్య నాభాగు లాదిగ, నాదిరాజు లెల్ల సధికధర్మ సత్యయుక్తిజేసి సకలలోకంబులు, వడసి భాగధేయభాగు లయిరి.

204

వ. పాపసౌబలప్రయుక్తుం డయినధార్తరాష్ట్ర నట్లు ధర్మపు దప్పిన వా రెవ్వరును లేరు మీరు ధర్మనిత్యులరు సత్యవ్రతులరు గావున మీ కిష్టసిద్ధి యగు నని మార్కండేయుం డరిగిన నపగసంధ్యోపాసనాసీనుం డయినధర్మరాజును సాయంహోమార్థప్రజ్వలిత జ్వలనంబు లయిన యనేకసహస్రబ్రాహ్మణాగ్నిహోత్రంబులం జూచి బకదాల్చుట డనుమహాముని యిట్లనియె.

205

ఉ. భూమిసురోత్తముల్ ప్రకృతీపుణ్యోపిథాయులు వీరు ఋగ్యజు స్సామశురాయణుల్ పరమసాధుచరిత్రులు మీకు సంతత శ్రేమమున² శుభోన్మతులు వెంచుచు నుండుటఁజేసి సద్గణోద్దామ మరణ్యవాస విది దద్దయు నొప్పెడు మాకుఁ జూడఁగన్.

206

వ. బ్రాహ్మణానుగ్రహంబునంజేసి తొల్లి వైరోచనాదు లనేకకాలంబు లక్షయలక్ష్మీ విభవులయి సముద్రనేమిభూచక్రంబు రక్షించిరి యనిలసహాయుం డయినయగ్ని దేవుం డరణ్యంబులు దహించునట్లు బ్రాహ్మణసహాయుం డయినమహీశుండు

శత్రువర్గంబు నిశ్శేషంబుచేయు నిశీతుం నయి విప్రశిష్యత కనుకాసితుం
 డయిచరాజునకు శుభలాభాదిప్రత్యయంబు లుండును బను బ్రాహ్మణాపీతుం
 డయి భర్తహీనుం డయిచరాజును బ్రజ వలనను ప్రభునాథుడంబు లేనివానికి
 రాజ్యంబు సుష్టిరంబు గానేరదు మీరు బ్రాహ్మణప్రియులగు భర్తనిత్యుల
 రెప్పుడును మీ కభ్యుదయం బను నీ బివాల్కునం దలిగిన బాంధవులు
 దమయిష్టంబున నుండి ముఖ్యోపమనంబు లయినకథలు నెప్పుడొక చున్న
 యవసరంబున ప్రావసి భర్తరాజున కిట్లునియె

207

— శ్రావణభర్తరాజునవాదము —

- అ. వృక్షం గొడుగువలకు విని శిశ్రువుఁడై పాద, బుద్ధిజేసి మిమ్ము భూతలంబు
 వెలువరించి రాజ్యవిభవంబు గొని యివ్వు, డలంకరి సెసి సుచిత్తుఁడయ్యెనొక్క
- ఆ. ఆర్జురాత్తువృక్షయ మపి యయగిపాపాణి, నిష్కరంబు భర్తనిధుల మిమ్ము
 నట్లు గొడుగు లెన్గు లాడంగఁ జూయిన, శివల దండ కలహవాంఛఁజేసి 200
- సీ. విమలహర్ష్యంబుల విహరించువారలం ప్రియోమహాస్థానశయనరతులఁ
 జందనాగురులి క్తచారుసర్వాంగుల నతచందనాభనేతితుల మిమ్ము
 వనమునఁ గ్రుమ్మరువారిఁ గాఁ గుశబృశీశయనాభితులఁగా నియతయాత
 భూరేణుభూసరిభూతవిగ్రహులఁ గా ద్రుతవన్యమృగనిమేతితులఁ గాఁగ
- ఆ. నిట్లు సూచి చూచి యే నెట్లు చిత్తోప, శాంతి నేయువాన పకలభోగ
 విషయవిరతిఁ జేసి విధియును భృతరాష్ట్రునిట్లు మీకు నహితుఁడయ్యెనొక్క
- క. భవవాక్షానిగళంబునఁ, దవలి పరాక్రమము విడిచి భఃజేశ్వర సీ
 యవరజా లిడుమలఁ బడి కడుఁ, జివికిఁ చెజఁ బడినసంహారశఃపులభంగిన్. 211
- ఆ. పరనరేంద్రమకుటపద్మ రాగద్యుతి, నరుణ మగుభవత్పదాబ్జయుగము
 పరుషదాసుశిలలపై నిష్ఠు డగుగుట, నరుణ మయ్యెఁ బర్వతాంతరముల. 212
- క. అనవరతసౌఖ్యసంపదఁ, బెచు పొందుచు నుండుమీకు భీకరకాంతా
 రనివాసాయాసంబుల, ననఘా యిబ్బంగి నవయ నలమట వాడమెన్. 213
- వ. నిత్యంబునుం బదివేనరు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మవిదులు బనిండితలిగల నిష్టాన్నం
 బులు గుడిచి తృప్తు లయినం దద్భుక్తి శేషం బుపయోగించు చున్న నీకు
 వన్యమూలఫలాశనంబు లుపయోగించుచు నన్యులయందుఁ గ్రోధంబు విడిచి
 యునికి యుచితంబు గాదు. 214
- సీ. పదివేలగజముల బలమున విలసిల్లు ననిలసుతుండు గాజదవిలోనఁ

1 నభిష్ఠితుం డయిన; విభిష్ఠితుం డయిన; విశితుం డయిన; శిక్షితుం డయిన రాజులకు
 నుద్ధారాభాదిచతుర్వర్గంబు... ప్రజ నొందడు...దుదిరంబు గానేరదు. 2 పాద బుద్ధి యొక పాద
 లి యిట్లు మిమ్ముః క్రూర హృదయుఁడై వీరిమాలి మిమ్ము. 3 వలన దండ. 4 మహాస్థానమనఁబడెను,
 5 పరుషధాతు. 6 బనిండి కల్గియఁ: బనిండి బుద్ధిరంబులు.

గ్రామరి కాదులు గూరలు విని పేదపడిన జూచియు దీర్ఘ బాహుయుగళుఁ
డయుగ్గున బాహుసమాప్తంబు గలిగినయట్లునుకంటె బలాధ్యుఁడగుచు
నేకవేగంబున నేరము లొక్కయ మ్మేలినవిధమున నేయ నేర్చు

అ చ్ఛేదనంబు వచమృగావలి గలిసి యి, ట్లున్న జూచియును సుఖోచితాత్ము
లై యగుట దీను లై యున్న జూచియు, సువశచుంబుదాల్చి యుండ దగునె

చ. ఓమరుగు చేజుంబు సయ్యయికాలంబుల బ్రయోగించ నేరని రాజునకుం
బ్రహ్మరాగ ప్రతాపంబులు లే వనునీయర్థం బితహాసంబున వినంబడు ఓమా
తేజంబులొక నెయ్యదికివేషంబు దానిన నిర్ణయించి చెప్పు మని బలీంద్రుండు
దొడ్లతరచితామహం డయిన ప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కి ట్లనియె.

అ ఓమయ తాల్చియుండఁజన దెల్లప్రాసఁ దే, జంబ తాల్చి యుండఁజనదు పతికి
సంతతక్షముండు సంతతతేజండు, నగుట దోష మందు రనఘమతులు. 27

చ. ఎ ట్లనిన నిత్యతతమాన్వితం డయినవానికి భృత్యులు వెఱవక యవమానంబు
నేయుదు రర్థంబులయం దధిక్యత లయినవారలు భవంబు లపహరించి దర్పంబు
సూచుదురు మఱి నిత్యతేజోధికుం డైనవా డతిక్రూరదండంబున సర్వజనసు
తాపంబు సేయుచు గృహగతం బైనసర్పంబునుంబోలె నెప్పుడు నుద్యేగకరుం
డగుం గావునఁ గాలోచితంబులుగా ఓమాతేజంబులు గల్పించునది యథా
కాలశ్చిత్తమాతేజం డైనవానికి సుభయలోకస్థితి యగు నని బలీంద్ర
ప్రహ్లాదసంవాదంబు నెప్పి వెండియు ద్రావది యి ట్లనియె. 218.

తే. పిది నవరాధ మొక్కటి యైన నదియు
నల్పమైనను ఓమియించు నదియుఁగాక
చెనసి యవరాధములు వెక్కునేయు చున్న
పాఠకారవ్యలకు సహించంగ నేల. 219

క. ఇది తేజంబున కవసర, ముదితక్రోధుండ వగుమ యొక్కించుక దు
ర్బదు లగుసుయోధనాదుల, నదయుల వధియింతు రుగ్రు లై శీతమ్ముల్. 220

చ. అనిన ధర్మ రా కి ట్లనియె. 221

శ్లో. క్రోధంబు పాపంబు క్రోధంబునచేసి యగుఁ జివ్వె ధర్మ కామార్థహాని
గడుఁ గ్రోధి గడ్డంబు గానందు క్రుద్ధండు గురువైన నిందించు గ్రుద్ధుఁ డైన
వాడవధ్యుల వైన వధియించు మఱియొత్త సూతంబు సేయంగఁగడఁగుఁ గ్రుద్ధుఁ
డప్పాద్యులకు ధర్మానుభంధుల కిట్టిక్రోధంబు దాల్చుట గుణమె చెప్పుమ

1 కడుఁగాఁ దేజంబున వరుడైన వగు (వరుడైన దం) గాని, ఓమయ తాల్చి యుండఁ
జుండు దధి...మొకతేజా డై, యిదికి పాపమందు 2 అరయ నవరాధ మొక్కటియైన నల్ప,
దైవ కవియందు కవి గాక చాలమ క్రుద్ధుఁ; అధిప యవరాధ మొక్కండ యైన నదియు.
కీ శీతమ్ముల్.

ఆ యెటుక గలమహాత్ముః యెటుక యజ్ఞలముల, వాహ్నుః గ్రోధ మనుమహానలంబు
గ్రోధవర్జితంబు గుటుకొని తేజంబు, వాల్చు చేకొలత త్వ మెఱిగి. 222

క. తమ గలవానికిః బృధ్వీశమునకు నిత్యంబు ¹విజయంసిన్ది యగుక
తమ మైవవానిభజవి, క్రమము గడుగ నెలయు సర్వకాశ్యతమ మై. 223

వ. తేజఃప్రభవంబు లైచ యమర్ష వాక్షిణ్య శౌర్యః²భుత్వంబు లనునాటగుగుణం
బులు తమావంతుర ద విద్యమంతంబు లగు వొల్ల కశ్యపగీత లైచ గాథలయం
దీయంబు వినంబును వినుము వేదంబులు యజ్ఞంబులు శౌచంబును పత్వంబును
విద్యయు ధర్మపు సవరాచరం బయిచరగ మంతయు తమయంద నిలిచిరి తన
స్వాస్విధ్యాయయజ్ఞకర్తలయు బ్రహ్మవిదులయు బడయు పుణ్యగతులు తమ
వంతులు వడయును రవియును గాక కృష్ణవైశాఖ్యవశిష్ట విదుర కృష్ణ వ్రోణ
చంజయ ప్రభృతులు వాయుశశమంబ కీర్తింతు సవశమహీనుం డయినదుర్లో
భశుకారణంబున భార్తరాష్ట్రుల కెల్లం బ్రళయం బగు చనిన ద్రౌపదివెండియు
నిట్లనియె. 224

మథ్యాకృత. తమయంద చిత్తంబు నిల్పి నిర్లతకల్మషబుధిః
గ్రమమున ధర్మపు నంద పర్తిలు కరుణాత్మ నిమ్న
సమరంగ ధర్మపు శిరశ్చీంచు న్రీతి నని శత్రు లందు
సమబుధి నేయంగఁ జనునె నీకు సజాతశత్రుండ. 225

ఆ. ధర్మదూరు లైనభార్తరాష్ట్రులయంద ధర్మ వేమి నేయు ధరణినాథ
నికృతిపరులయందు నికృతి నేయనివారు, వారినికృతిఁ జేసి వధ్యు లందు. 226

క. అర్యులకు విహీనతయు న, నార్యుల కున్నతియుఁ జేసి యవినీతుండ నై
కార్యము దప్పితి నీకు న, నార్యులు చుట్టములె యార్యు లిరులె విధాతా. 227

వ. అని విధాతృని ధర్మపు నాక్షేపించుద్రౌపది జూచి ధర్మరా జిట్లనియె నాస్తి
కులయట్లు ధర్మాభిశంకిని నై దైవదూషణంబు నేసెను శిష్టచరితం బయిన
ధర్మంబు ³నధిక్షేపించు చున్నదుర్మతికిం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు ధర్మపు దప్పుక
నిత్యులై జీవించు చున్నమైత్రేయ మార్కండేయ వ్యాస వసిష్ట నారదప్రభృ
తులం బరమయోగధరులం బ్రత్యక్షంబ చూచెదము వీరెల్ల నన్ను ధర్మపరుం
డని మన్నింతు రన్యు లన్యాయంబు నేసి రనియు నేనేల ధర్మపు దప్పుదు. 228

క. ధీరమతియుక్తిఁ జేసి వి,చారించగ నిక్కువంబు సర్వజనశ్చ
గ్రారోహణపోషానం, బౌరగ ధర్మంబ చూచె యతీరమ్యం బై. 229

వ. తపస్వాధ్యాయబ్రహ్మచర్యవానధర్మయజ్ఞంబు లనుపుణ్యకర్మంబు లఫలంబు
లగునెని వీని నేల ⁴ముడిగణంబులు నేవెందురు నీజన్మంబును ధృష్టద్యుమ్నా

1 ధర్మబుధి యగుక. 2 రిశీంచుచున్న...సమబుధిః శౌచ సగుణ విధ. 3 అన్యత
తత్తమా. 4 కలిండుచున్న; కలిత్రమించుచున్న. 5 దేవర్షిగణంబులు.

జన్మంబును బుద్ధ్యాకర్షణలపాశానంబునకు విదగ్ధులంబులు గావె మఱి పుణ్యాఫలం
బులు గలవనట్లు పాపఫలంబులును గలవు తొల్ల బ్రహ్మ దశపుత్రులకుం గర్వఫల
లపాశానంబు నెప్పొకండు గర్వపుండు ధర్మ ప్రబోధనంబునంజేసి పుణ్యాఫలప్రాప్తం
డయ్యె విధాత్మనియోగంబునం బుద్ధ్యాపాపఫలంబు సంప్రాప్తంబగువిధాత్మ నను
గ్రహంబునకాచె పుణ్యాకర్షణంబులు ప్రవర్తించి ముక్త్య లమక్త్యత్వంబును
బొందుదు రనిన విని ప్రోషణి యిట్లనియె. 20

ఆ. శిర్షఫలము లేకు కర్షణలాప్తికి, గారణంబు విధియుఁ గా దనంగ
నంత యెటుక లేనె యార్జునై విధిచెడ్డు, కలసి వలికితం బ్రియంబు దప్పి 231

ఆ. వేదశాస్త్రములును విధివిధానములును, నప్రమాణ మనుదురాత్మకులకుఁ
బుద్ధ్యాగతులు లేమి భూనాథ యెటుఁగని, దానఁ గాను ధర్మతత్త్వయుక్తి 232

వ. తొల్లి నీతిమంతు లయిన బ్రాహ్మణులు మదీయజనకునకుం జెప్పంగ వింటి నెటుక
గలవారికిం గర్వంబు గర్వవ్యంబు గర్వరహితు లయి స్థావరంబులయట్లు జనులు
జీవిం నేర కల్పఫలంబు నైనను గర్వంబుఁ బ్రవర్తించు చున్నవారిం జూచె
దము దైవమానుషంబులు గర్వఫలప్రాప్తికి నిమిత్తంబులు పురుషుండు మనంబున
నర్థసిద్ధి నిశ్చయించి కర్వంబునండుఁ గృతోత్సాహుండు గావలయు నట్టివానికి
దైవంబు సహాయం బయి కర్తసిద్ధి గావించు. 233

మధ్యాక్ష్మర. తలలందుఁ దైలంబు గావ్యములయందుఁ దిరముగా నగ్ని
గలుగు లెఱిగి యుపాయపూర్వమునఁ గడఁగి తత్ప్రీతి
యలయక యుత్సాహవంతుండు వడయు నట్లనుత్సాహ
మొలసి దైనవరుఁ డిది వడయంగను నోపునె యెందు. 234

మధ్యాక్ష్మర. కడు నిమ్మగా దున్ని బీజములు సల్లి కర్షకుం దున్నఁ
రడయక వర్షంబు గురిసి కావించుఁ దత్ఫలసిద్ధి
వడుముఁ బర్జన్యం డనుగ్రహింపనినాఁ డేమి సేయుఁ
గడఁగి చేయు గలదానిఁ జేయును గాక కర్షకుడు. 235

వ. కర్షఫలంబులు దైవమానుషసిద్ధంబు లయిననుం బురుషోత్సాహసముపార్జితంబు
లయిన నవి సుస్థిరంబు లయి సురక్షితంబు లయి వర్తిల్లు సనీహమానుండయి
దైవగతుం డయినవాఁడు నీరిలోనియానపాత్రంబునుంబోలె నవసర్పుం డగుం
గావున గర్వఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహవంతుండ వయి నీయనుజాలపరా
క్రమంబునం బరుల జయించి మనయందలియర్థకృత్యం బునయింపు మనిన యాజ్ఞ
సేవవచనంబుల కనుగుణంబుగా భీమసేనుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె 236

1. మధ్యాక్ష్యంబులయొక్క తొలి రచన. 2. కర్ష, లబ్ధి నందు ; కర్షఫలములందు... విధిచేత,
అట్టి విధిచేతనుండు... గావత్వం దను.

—॥ భీమసేధర్షణాశలసంవాదము. ॥—

- మ. పితృనైతామహ మైశవాజ్య¹ మనినిర్వేద్యంబు గాండీవిచే
నరిగి క్షంబు బలారి కై నను నవార్యం బిష్టివానిక సుమ
ర్వత సన్యాసము చేసి నీకుఁ జూపనే మత్త్యేత యుగ్రుటవికా
ప్రతములో నెట్లును ధర్మ లేశచరణవ్యాప క్తి ని యుండంగన్. 237
- క. ఆదిషము సింహములచే, శోనూయపు గొన్న యెట్లు కుగలయవాజ్య
శ్రీ మహాదే గొని కొరపు, దేమని తలఁచుచోకొ బుద్ధి నిష్టులు దాచున్. 233
- క. దుర్మతులను దుర్జనులను, ధర్మశ్రీతి నోర్వఁ దగునె ధరణీశ్వర దు
ష్టులగు ధార్మకాక్షుల, వేరి² యడంగింపఁ గడంగు పృథుఘజశ్చ³న్. 239
- వ. ధర్మకామప్రభవం బయి లభ్యాసాధనం బయినయ్యంబు విడిచి మిత్రుల కప్రి
యంబు నమిత్రులకు హర్షంబునం గా మునిచ్చుట జేసొని ధర్మపు ధర్మవనుచు
ధర్మపునందు చిత్తంబు నిలిపి దుష్టులన ట్లుండఁ దగునె. 240
- ఆ. బాహుబలము మెఱసి వసులనందలు నే, కొనంగ లావు లేనికుట్టతుండు
నియతమగిభవృత్తి⁴ నీర్వేదవకుఁ దగుఁ, గాక నీకుఁ దగునె కారవేంద్ర. 241
- చ. సరచుత నీయచుజ్ఞఁ గొని నాడ విరోధుల నెల్లఁ బోరిలో
సరభసవృత్తి నుక్కుడంగఁ జంపెతమేని మహాగ్ర కాననాం
తరముల నుండ కుండ నతదారుణదుర్మగసంగమంబునం
హౌరయక యుండఁగా మనకు బోలు నమందమనగిప్రియంబుగన్. 242
- క. సమయాతిక్రమభీతిని, శ్రమాయుతుల మైనమనలఁ గొరవులు పరా
క్రమహీనులుగాఁ దలఁతురు, సమరోత్సాహంబు విడిచి⁵ జడమతి నున్నన్. 243
- లే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంతధర్మ నిత్యుఁ, దగుట యుక్తమే పురుషున కట్టివాని
వెలయధర్మ కామంబులువిడుచుఁ బ్రాణవిగతులుఖమగిభములు పెండువిడుచునట్లు.
- శ్రీ. ధర్మకామంబులు వఱుగంగ నభ్యాధి యగువాడు పతితుఁ డా⁶ సర్థనేన
సభ్యాధ్యముగఁ జెయునతఁ దుగ్రవనములో గోరక్ష నేయునక్కుమతిఁబోలు
సభ్యధర్మములకు హానిగాఁ గామార్థి యగునాతఁ దల్లుబలాశయమున
జలచరం బెట్లు లజ్జలములతోఁ జెడునట్లు కామంబుతో హాని బొందు
ఆ. సభ్యధర్మములు మహాభిమేఘములట్లు, లుభయమును బరస్పరోదయమ్ము
ట్లు గాఁ ద్రివర్ణ మెఱిగి పామ్యమున నే, వించువాడు సర్వవిత్తముండు. 245
- వ. భవదావరితం బై నయీధర్మం బర్థకామంబులక కాదు నీకును నీబాంధవుల

1 మనినిర్వేద్యంబు. 2 యదంగింపఁ దగవ ; యదంగింపఁ దగును. 3 పర్థంబునంద బుద్ధి
నిలిపి దుర్మజుకానట్లు నిర్వేదించ. 4 నిర్వేదకహతుఁ దగు. 5 బోరయకయుండఁగాఁగలంగఁ బోయడ
తైది ముగిసియం బోక ; బోయడయుండఁగాఁ గలంగఁ బోలునె తైది చువకైయం బోక.
6 తుడుది యెన్నుక. 7 ధర్మశిలు... నేయని వదుతఁ...సోత్త్యుయ.

కును బాధాగలబు మానయ్యునతన్నజలు గావించ నర్థహీనున కశక్యంబు
జగంబులు భర్తమయింబులు భర్తవునకు మిక్కిలి యెం దెద్దియు లే దయినను
చక్షాక్షంబు గానిభర్తవు క్షేత్ర యుల కయూక్తంబు. 246

ఉ శత్రుల కాజి శోధ్యులయు లవ్వగయంబులు బొంద కుండగా
కాత్తెం బరిగ్రహించి గుచితక్లితః గాచుటయుం బ్రియంబుతోఁ
బాత్తుల క్షమి మిగియును బ్రాహ్మణపూజయుఁ జొవ్వె యుత్తమ
క్షేత్రయభర్తముల్ సుగంధకారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 247

వ. కేవలభర్తావరణంబు శత్రుజయంబునకు సాధనంబు గాదు నికృత వలయుఁ
బూర్వభాగిత లైశయనుదుల నమరుల నికృతిన కాదె నిర్జించిరి కావున నీవు
సమయభర్తరక్షణవ్రతం బుడిగి శత్రువుల జయించ నుద్యోగింపుము. 248

క. జయశీలి వైసనీకుం, బ్రియ మొనరింపంగ నున్నవృథుయశులు ముదా
శ్రయు లగుదురు పృంజయకేకయయదుపాంచాలురాదిగాఁ గలసుహృదుల్.

లే. మిత్ర సంపన్నుడైన నమిత్ర మిత్ర బలముతోడ భేదించి దోర్బలముజలముఁ
గలిగి దేశిబలంబును గాలబలముఁ గలుగువాని కసాధ్యంబు గలదె యెందు 249

లే. బలము గలవానిఁ బలపురు బలవిహీను, లొక్కపై కూడి నిర్జింతురుత్సహించి
మధువుఁ గొన నుత్సహించినమనుజుఁ బట్టి, కుష్ట నిర్జించుమధుకరకులమునట్లు.

వ. శ్వవృతయందలిదుగ్ధంబునంబోలే దుద్యోధునిరాజ్యంబు మాష్యం బగుటఁ
బొరజానపదప్రాస్తానవరులు నీ కనురక్తు లయి భవద్రాజ్యంబ వలచి యుండు
దురు దీని నేల యెడ నేసెడు సర్వాయుధసూత్రం బైనరథం దెక్కి గజపురం
బున కభిముఖుండ వై విజయప్రయాణంబు నేయుము. 252

ము ప్రణులేక్షాత్తగుణంబు విక్రమము దర్పం తేర్పడక విక్రమ
క్షణదానం బొనరింపు మీక్షణము విభాతంబుగా సంగరాం
గణమధ్యంబునఁ జేతు మద్దనబృహద్దాండివనిర్మక్తమా
ర్థభాదానరీ భార్తరాష్ట్రకవిరీకాంతారవిచ్ఛేదమున్. 253

క. సహనరథగజవాహనభటు, సహితులు బలవంతు లని విచారించు నీ
యహితులు మద్భావగుదా, నిహతకి మార్కొనగఁ బోర నిలువంగలరే 254

క. అరణ్యకుల నోర్చి సాగర, మెవృతభూవక్ర మెల్లఁ బాలింపు ప్రజా
మెహలనంబుకంటెను, భరణికి విశేష మొందు భర్తవు గలదే. 255

వ. కాజ్యమధ్యం బైనక్షేత్రయందు భూరిదక్షిణంబు లైనయజ్ఞంబుల దేవప్రాప్త
యందు ద్విపుటంబు బ్రాహ్మణులకు సగ్రహణంబులు గోసహస్రంబులు నిచ్చి

1 కాభాగము లన్ని గానంద దాన...భర్తవు క్షేత్రయుల కుత్తమంబు. 2 నిర్జింతురు
నందరి నిర్జితుల నుండు. 3 కూర్మాక్షునివందలి ; కుర్మాక్షునివందలి. 4 ఇది విజయ ప్రాయ
భవము కలదు. 5 బహుదాహవిధమునాది. 6 బ్రాహ్మణులకిది కృత్తిచేసి.

సరితంబులవలనం బొసి తమోవిముక్తుం డైననంద్రంతునుంబోలె వెలుంగు
ననిన భీమనేనునకు ధర్మరా జి ట్లనియె 256

ఉ. నీవచనంబు ధర్మము విసితము ¹సితయులంబు నిష్టసి
భ్యావహా మత్స్యదాత విది మైవను నిష్ట వలంబుగా విచా
రావసరాక్షిణి విషయ మైవది కార్యఫలంబు లెల్ల ²
ద్యావమునకా విచారసులభంబుల యుక్తు విచారచారగుల్. 257

క. వనమునఁ బండ్రెం దేండ్లును, జనవనమున నెటుంగ కుండ ను నొకవర్షం
బును ³జలంబు బూని సత్యము, వనరంగఁ జేసితః బ్రతిజ్ఞ వగ వృక్షసభక్. 258

చ. అలఘుగుణంబులం దధికుఁ డైనమహాత్ముడు ⁴రాగకోపమా
యలఁ బడి యక్షమావివకుఁ డై యచిరాసులతావిలాసచం
చల మగుఁజుట్టి కాంచడి సత్యము ధర్మపుఁ దప్పి సత్యభా
వలఁ దగువారియొద్దఁ దగువాఁ డయి సర్విధి నుండ నేర్పునే. 259

వ. ఏ నెల్లును సత్యసమయం బతిక్రమింప నోప ⁵కుంభోదయకాలంబుఁ బ్రతీక్షించి
యుండుము రాజ్యంబులుఁ బుత్రులును భవంబును యశంబును సత్యంబునకు
సమంబులు గా ననిన భీమనేనుం డి ట్లనియె 260

ఆ. అంతకుండు జనుల కాంక్షుఁ డై యుండ, సమిషమాత్ర మేని నిశ్చయింపఁ
దగనిదీవనంబు దద్ద సుప్తఃముగాఁ, జేసి కార్య మెడయుఁ జేయఁ దగునె. 261

వ. శరీరికి మరణంబు నియతంబు మరణంబునకు ముందర వైరంబు దీర్పనివాని
జన్మంబు నిర్భకంబు సకలరాజసమక్షంబునం బరులచేత నట్లు వనవడినవరి
భవంబునకుం బ్రతీకారంబు నేయునంతకు రేయునం బగలును నాహ్వాద
యంబు దపించుచుండు వాకంటె నష్టననకులసహదేవులుం గుంతిదేవియు
సంతస్తాపంబున నెంతయు సంతప్తు లగుచున్నవారు. 262

క. వీరలదుశ్శిఖము దీర్పక, ⁶కూరనికారు లగురిపులకును ముదముగ ను
గ్రారణ్యములో ధర్మపు, గారుణ్యముఁ దాల్చి యునికి కార్యమె నీకున్. 263

వ. ఇది బ్రాహ్మణధర్మంబుగాని క్షత్రియధర్మంబు గాదు మను ప్రణీతంబు లైనరాజ
ధర్మంబులు నీయెటుంగనియవి లేవు ⁷శత్రుసంహారంబు నేయనినాఁ డత్యంత
హాస యగు నట్లుం గాక. 264

తే. వనమునందుఁ బండ్రెండుసంవత్సరంబు, లుండ నేర్పితి మేనియు నొరులెటుంగ
⁸కుండ నజ్ఞాతచర్యయం వొక్కదినర, మైన నుండఁగ నేర మె ట్లనిన వినుము.

1 నితయుం బధిష్ట. భ్యావహా...నిష్ట వలంబుగా...రావసరాక్షిణి విషయమై. 2 జరుకు
వాని. 3 రాగకోపమా...యక్షమా విదకుఁ డై...నంచల యగు...నజ్జకుఁ కుండ. 4 కుంభోద
యకాలంబు. 5 కూరాకారు లగు రిపులకు ముదముగనకు ... ముదము. 6 శత్రు సంహారసత్యం
బు. 7 శత్రు సర్వసంబుల వర్జ్యంకవారి. 8 కుండ : జ్ఞాతచర్య మొక్కదినర...మెట్లనిన మనము.

౪. ఆబాలగృహస్థశ్రీమంజునై శాశ్వతసూర్యుండవై ననిమ్మను సింహసదృశులైన
 సీతమ్మలను నెఱుంగనివారు లేరు మరసూతభావంబు మేరువునిగూతభావంబు
 చుంబోలె నఘటమారం విట్టేలి నివ్వవవాన్మోక్షం చెప్పఁడును మరకుఁ బాయ
 నేరడు మన మిక్క డివ్వకమునఁ బడిమూఁడుమారంబులు సలిపితిమి సంవ
 త్సర ప్రతినిధిగా మూంబులు నేసికొనుట యెందునం గలయదియ దీన ధర్మ
 విరోధంబులేదు విజయారంభంబున కీడి యనవరం బనిన భీమసేనవలకులు విని
 నీశ్వాసవ్యాకులితముఖంబున వై వెడ్చుచుంబొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె.
౫. క్రమమునఁ బాండిత్య పరా, క్రమగర్వములందుఁ గడుఁ బ్రగల్భుండప్ర మ
 ధ్యున నీచెప్పిరయది కా, ర్యమ యమునను కీరబుద్ధి వై విను మనఘా. 267
౬. ఆత్మీయం బైనకార్యంబు సాహసారభం బైనను దోషంబు లేదిది మహా
 కార్యంబు శాహసక్రియాశాధ్యంబు గాదు సువిచారితం బై సిద్ధిం బొందు
 విచారపూర్వాశ్చకార్యంబునకు వైచంబును ననుకూలం బగుం గావున నిమ్ము
 గా విచారింప వలయు 268
- నీ. శూరులుధృతరాష్ట్రసుతులు దుర్యోధనాదులు దురాధర్షులందొఱును మనకు
 నాతతాయులు మఱి యంగభూవిభుఁడును భూరిశ్రవుఁడు మద్రభూమిపతియు
 నాదిగాఁ గలపేరు లవిజేయవిక్రము లొలసి తత్సహృదులై యున్నవారు
 మనచేత జితులైనమనుజేను రెల్లరు జని సుయోధనుచేత సత్కరింపఁ
- ఆ. బడి కడంగి వానిప్రప్తనంబున నాజి, వేచి ప్రాణములను విడువ నున్న
 వారు వార రెల్ల వసుధఁ బ్రసిద్ధులు, వినఁగ నస్త్రశస్త్రవిద్యలందు. 269
౭. వినవయ్య కష్టగర్వం, బని నాతఁ డభేద్యకవచుఁ డగుటయు విలునే
 ర్వున నతనిబాహువిక్రమమును దలఁచినవాడు గన్న మూయదు నాకున్. 270
౮. మఱియు భీష్మద్రోణకృపాచార్యులు సము లయ్యును వారియొద్దన యున్న
 వారు వార లసారసివ్యాప్తవిశారదులు వారల పోర్పికాని దుర్యోధను
 నిర్జింపం బోల దని విచారించుచుంబున. 271

— శ్రీకృష్ణరైవశాయనుడు ధర్మరాజుపక్షప వస్తుట. —

౯. వారలపుణ్యోదయమున, వారిజభవనిభుఁడు లోకివందుర్మిఁడు వచ్చెం
 బారాశర్యుఁడు ధర్మశ, రీరుఁడు కృష్ణాజినోత్తరీయుఁడు ప్రీతిన్. 272
౧౦. ఇట్లు వచ్చి చరమభక్తీనదులైనపాండవులచేతం బూజితుండై కృష్ణదైవపాయ
 నుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 273

1 నివ్యాసవ్యాకరణమునకుం దై ముఖమున విఁర్ణంబు దోఁచు జన్మంత్రయి పెద్దయెని
 2 సునకుండుండు గడి. 3 అశ్వాశాయని. 4 కృష్ణరాష్ట్రసుతులు సుయోధనాదులు దద్దరిత్రుల యెని
 5 అను చుండు కృష్ణరాష్ట్రసుతులు సుయోధనాదులు దురాధర్షు లక్ష్యులు మనకు, నానగేయుండున
 6 దురాధాని. 7 కృష్ణాజినోత్తరీయం బున.

- క. వీరు లగుభీష్మకుంభజ, భారద్వాజకన్య లమితలత్స్యలు వారిం
బోర వధియించు మితయు, భారం బని యున్న నీదు¹భర మెఱింగి మదిన్.
- ఆ. దాని సవయించగా² నిష్ఠ వచ్చిత, నధిక యోగలబ్ధ మతిరహస్య
మీవిశేషవిద్య నేమింకా³ బాహు, బాహు మితఁడు దీని బడయు సిద్ధి. 275
- వ. అని భర్త తనయు నేకాంతప్ర దేశంబునకుం దోడ్కొని చని సత్యవతిసుతుండు
నిధివృక్షవిభానంబునం బ్రతిష్ఠ ప్రియచువిద్య నుపదేశించి దీనిశక్తి నర్జునుండధిక
తపోవిద్యవిభవంబై యింద్రయచువరుణకు జేరాదిదేవతలను నీశ్వరునిః బ్రత్య
క్షంబు నేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రంబులు వదసి శత్రువుల జయించు మఱి
యిగ్వరంబు భవచ్చిరనివాసంబునం జేరి విరళఫలకుసుమపాదపం బై మృగకు
లోహో⁴ధియై యొప్పుకున్నయది యొక్కచోటన పెన్దకాలం బునికి యెవ్వరికిం
బ్రీతిజవంబు గాదు కావున నొండువనంబున కరుగునది యని చెప్పి యమ్ముని
వరుం డరిగినఁ దద్వాక్యమువితు లై దైవతవనంబు వాసి పాండవులు బ్రాహ్మణ
వరులతోన కామ్యకవనంబున కరిగి సున్నతీ⁵తీంబునందు నివాసంబునేసి కొం
దొకకాలం బుండ నొక్కనాఁ డజాతశత్రుం డర్జునుఁ జూచి యిట్లనియె. 276
- క. సావితకాత్రపు లగుభీష్మాదులయం దధిగ శాశ్రయం బయ్యె⁶ శివతుగ
పాదం బగు చున్నధను, శ్వేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదమహాలెన్. 277
- వ. ఆయ్యది మహాసీయం బయి దివ్యమంత్రశీతం బయి వారలకు సన్నిహితం
బగుఁ గావున. 278
- క. వారలు దుర్యోధనుచే, నారాధిత⁷ లిష్టసత్క్రియలు సల్పు రణ
ప్రారంభ మయిన నెదిరెడు, వామ పరాక్రాంతు లై యవశ్యము మనతోన్.
- వ. దివ్యాస్త్రవిదులై నవారల నోర్పునట్టియుపాయంబు గృష్ణద్రౌపాయనుండు
ప్రసాదించి చెప్పి నీవిద్య నీవు ప్రతిగ్రహించి కవచకాదుక ప్రాసఖడ్గధరుండవై
యచ్యుల కజేయిండ వై యుత్తరవిక్కున కరిగి తపోయోగబలంబున నింద్రుఁ
బ్రత్యక్షంబు నేయుము తొల్లి మృత్యునకు వెఱచి వేల్పులు తమయాయు
ధంబులు నింద్రునందు సమర్పించి రవి యెల్ల నీకుఁ దత్ప్రసాదంబున నగు మఱి
యింద్రునుపదేశంబున నీశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధివడయు
మిది వేదవ్యాసునుపదేశం బని. 280
- క. భృతనియమవ్రతునకు దీక్షితునకు బాహునకు విగతకల్పితునకు ధ
ర్మతమాజయ⁸ ప్రీతి బ్రతి, స్తుతి నుపదేశించె దా నమిత్ర జగీషన్. 281
- వ. అర్జునుండును నయ్యోగవిద్యాగ్రహణప్రభావంబున నధిక తేజోమూర్తి యై

1 భయ మెఱింగి. 2 నిల వచ్చిత. 3 జనుబ్బాదం. 4 ఆయ్యది కలింబయి వికృతంబయి
(అవతరము కొన్ని ప్రతులలో కానబడదు.) 5 లిష్టసత్క్రియలు సత్కరణ; లిష్టసత్క్రియలు
సత్కరణ, ప్రారంభం లైన జరిగెడు, వారపరాక్రాంతులయి యవశ్యము పోరా. 6 భృతనియము...
నిత్య...దా నమిత్ర తేజాంసన్ ; దగ నమిత్ర జగీషన్.
28-8

దివ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజచేత కరుణాతులం దై విధివిహితహోమసంతర్పితవీతి
హోతుండును బ్రాహ్మణ్యత్వవ్యత్యయశోడును నై ధౌమ్యాదిమహీసురవరు
లను భార్యచరులను వేడ్కొని తపంబున కరుగ సమకల్పన. 232

సీ. అతని గాంధీవహస్టు నక్షయబాణతూణీగయుగళు నుత్తంగభజని
గవకవర్షావృతఘనతరతమం జూచి పొంగి యంతర్నితభూతములును
బ్రాహ్మణ్యవరులు బాధనిమనమునఁ దలచినయద్దంబు దడయ కిష్ట
సంసిద్ధి యయ్యెడు బర్హదఘ్నుములును శాంతిఁ బొందెడు మనీ సంతసమునఁ

ఆ. బలికి రంతః దరుణి పాంచాలి వీధత్సు, కడకు ననగుదెంచి కమలనేత్ర
యరిజనూర్థ మరుగు నాతనియుత్సాహ, మెఱిగి యిట్లు లనియె నిందువదన.

క. ఆవమానాసహ మగునీ, యవమక్ష త్రియకులంబునం దిం కీట పు
ట్టువు గా కుందెడు సత్తమ, మపు బ్రాహ్మణకులమునంద యయ్యెడు నాకున్.

చ. అరికృతదుష్పరాభవమహర్ణవమగ్నుల మమ్ము నందఱం
గరుణ సముద్ధరింపుము జగన్నత యగ్నులు పూనఁ గాని యీ
భరము వహించు బూనిన యపారశిగుణాన్వితు నిన్ను విక్కులున్
ధరణీయు సోముడొన్ సభము ధాత్రయు గాడ్పును గాచుచుండెడున్. 233

వ. అని దీవించి పాంచాలరాజపుత్ర వనస్సేవాలాలసవిలోలాపాంగవిలోకనం
బులం బాధుఁ బరిగృహీతపాథేయుం జేయుచుఁ దద్వియోగతరళం బైన
హృదయం బెట్టకేనియు నొక్కొత నేకికొని యుండె మఱి పాథ్యండునుం
బూర్వోత్తరదిశాభిముఖుం దై యొక్కరుండ యరిగి యైంద్రయోగశక్తి నిఖిల
భూతదుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు హిమశైలగంధమాదనంబుల నతీక్రమించి. 236

ఉ. వీరుడు యోగవిద్యయును విల్లును బోడుగ నింద్రకీల మన్
భూరినగంబువైఁ గడగి పోవగఁ బోయినఁ బోవ కుండు ము
గ్రారిని కేది నీ వనుమహామధురధ్వని వించె వానికొ
బోరన సంతరిక్షమునఁ బొల్పె నిరంతరపుష్పవృష్టియున్. 237

వ. దానికి విస్తయం బుది చనువాడు ముందట నొక్కవృక్షమూలంబున నున్నవృక్ష
బ్రాహ్మణు బ్రహ్మలేబోధికు నవిరతయమనియనుకృతీభూతశరీరుం గని నమస్సు
దించి తత్సహించుటన విశ్రమించియున్న నస్పృహంజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.

క. ఎందుండి వచ్చి తయ్య యనింతలే లేజాడవు ధన్యనియతుండవు నీ
కిం దుండ నేల సిద్ధిం, బొందిత జెకొను నుభీష్టపూరిఫలంబుల్. 239

క. ఇది కాంతరముల కాన్పడ మిండు గృహాగవవ బాణాసరసం

1. గవకవర్షావృతఘనతరతమం... బాధ నిమనము... సంసిద్ధిఁ బొందెడు... 2 అవ
మానము పొందెను, యాడు. 3 కుట్రపడు. 4 పరిగృహీత సంతోషాన్వితపాథేయుని
5 భూతయంబున్ విడిచి... విడిచి వానికొ. 6 కన్న... పూర్వంబుల్.

పద దాల్చి నుండ నేటికి, విజితక్షత్రియకులుండ వే నీ వనఘా. 290

వ. వీరహర్షక్రౌఢు ధైర్యబ్రాహ్మణు లుండెడుపుణ్యనివాసంబున నాయుధంబులు
భరియించి యుండ వలనడు వీని విడువు మని నిశ్చయించిన నవ్విప్రువచనంబు
లకు సంచలించక నున్న యాతనిదైర్యంబునకు మెచ్చి సహస్రాక్షుండు నిజరూ
పంబుఁ జూపి యతని కీ ట్లనియె 291

ఆ. ఇష్ట వైశవరము లిచ్చెదఁ బ్రేతతో, వేడు మనిన నమరవిధున కవుడు
గరముభక్తిమ్రోక్తికరములు మొగించియిట్లనియెఁ బురుషవృషభః డక్షునుండు.

వ. దేవా నా కీష్టం ధైర్యవరంబు భవత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రలాభం బనిన నదియే
మిగమానంబు దానిన యిచ్చెదఁ బుణ్యలోకంబులు దేవత్వంబును సర్వకామం
బులు వేడు మనిన కష్టముం డి ట్లనియె. 298

సీ. దివిగాదిచాథ నా కవి యెట్లు నేటికిఁ బుమాస్త్రలాభంబ కర మభీష్ట
మరులు నేసినమహావతిభవశ్లేశంబు వాఁంగ నోచక యేపు టదవి
నురుదుగళితుల సహోదరుల నందఱుఁ బెట్టి చుచుదెంచి మిన్నక చనిన నన్నుఁ
దగువారు జగములోఁ దెగడరే నాపుడు సుతునకుఁ బ్రీతుఁ దై శతమఘుండు

ఆ. గరుణ నిట్టు లనియెఁ బురమాస్త్రలాభంబు, నీకు నిష్ట మేని లోకవండ్యు
గరళకంఠ నీకుఁ బరముఁ బ్రసన్నుఁగా, వేగ చేయు మధికయోగశక్తి. 294

వ. అట్లేని నిఖిలలోకపాలకహితుం దై యీశ్వరుండు నీయభిమతం బొనరించు నని
సమాప్తలోచనండు లోచనాగోచరుం దైన నక్షునుండును దద్యచనంబున సమా
హితచిత్తుం దై హిమశైలశిఖరంబున కరిగి వివిధకుసుమఫలవృక్షంబులను విమల
నిర్మలజలంబులను గమలజముదకల్తారకలహంసంకులపంకజాకరంబులను రమ్యం
దై నతపోవనంబునందుఁ బరమేశ్వరు చుద్దేశించి తనంబు నేయందొడంగిన. 295

క. సురదుండుభినాదంబులు, సురపాదవసంభవప్రసూనసుగంధో
త్కరవాహితవనము వి, శ్రుతిల్లె నాతనికి హృదయస్పృహ మెరుగన్. 296

వ. అందు మనోవాక్కాయకర్తనియతుం దై పరమేశ్వరుం దనచిత్తంబున నిలిపి
నిరంతరత్రిరాత్రోపవాసంబుల నొక్కమాసంబుఁ జలిపి ద్విగుణితత్రిరాత్రోపవా
సంబుల రెండవమాసంబుఁ జలిపి పక్షోపవాసంబుల మూడవమాసంబు నలిపి
యూర్ధ్వబాహుం దై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి వాయుభోజనంబు
నేయుచు నాలవమాసంబు నలిపి యిట్లభూరతపంబు నేయు చున్న యష్టమం
జూచి యందలిముఖులు విస్మయంబునఁ ది యీశ్వరుపాలింఁ జని యిట్లనిరి. 297

ఉ. భూరిబలుండు పాండవుఁ డపూర్వతపం బొనరించుటం దనీ
యోగుతపశ్చక్రభావోదహనోద్ధితభూమచయంబు లంబుదా

1 నిశ్చయించిన నది నిష్కలవచనంబునఁ జరించక ; బోధించిన విష్ణువచనం. 2 త్కరవాహితవనము వి, శ్రుతిల్లె. 3 సమానోద్గత భూమచయం.

కారములై చనాంతరము గప్పె జగత్త్రయనాథ తత్తపో
భారము సర్వజీవుల సారభయావహ మదృశ్యతం బిలన్.

298

వ. అతనియభిరుతంబు: బ్రసాదించి తత్తపోభారంబు వారింపు మనిన వారలవలు
కులు విని పరమేశ్వరుండఁ దరవాసితవసుం దగుచు వానియభిప్రాయం జేసె
ఱుంగుదు నిష్ఠవర్తనాదంబున వారికి మనగిప్రియంబుఁ జేసెద మీకు మీ
యాశ్రమంబుల కరిగి సుఖం బుండం దని యవ్వడు.

299

— ఈశ్వరఁడు గిరాతకేంద్రంబున న్దుకు నొడ్డుకు వచ్చుట. —

సీ. కాంచనాచల్లావళునుఁ దై మహాన్నతకాన్తుకహస్తం దై గాలకంఠం
దెఱుకురా జయ్యె నప్రింద్రతనూజయు వనచరీభావంబు వఱలఁ దాల్చె
గుఱుచచేతులు విడిగొడ్డునుగడుకొన్న తఱులు మఱిచెంచుదలలు నమరఁ
దడవిండ్లు సేపట్టి తడయక యెఱుకు లై యాచ్ఛుచు భూతమ్ము లాత్మసతుల

తే. నెఱుకుసతులఁ గావించి యయ్యెఱుకురాజు
ముందటం బక్కియల నొక్క మొగిన నిలిచి
రంత వేటనెవంబున నంధకారి
గదలె దవ్వన మెల్ల గ్రక్కదలు చుండ.

300

చ. అలుగుల మ్రంది యందులమృగావలియున్ విహగంబులున్ భయా
కులగతిఁ బొంది మూఁగలుచు గుఱులుఁ జీకులు నైనయట్టు లై
యులియక యున్నచో నడగి చూడఁ గిరాతబలంబుతోడఁ బిం
గలనయనుం దుమేశ్వరుండు గవ్వడి దాయఁగ నచ్చుఁ జెచ్చెనన్.

301

వ. అంత నీశ్వరచోడితుం డయి మూకుం డన్నదైత్యుండు సూకరం బై భీకరా
కారంబున బీభత్సు వధియింప సమకట్టి పయిం బఱుతెంచిన.

302

క. అనఘుండు దాని దవ్వలఁ గని ఘురు డయి పాండవుండు గాండీవగుణ
ధ్వని నేయుచు దానినఁ బెల్చున యేయఁ గడంగి నిలిచె సంరంభమునన్.

303

వ. అదియును నాక్షణంబ యేసినయమ్మునుంబోలె నతివేగంబున దానాసన్నంబైన
దాని నేయ కేయకు మని యెఱుకురాజు వారించినను వానివచనం బాదరింపక.

చ. పటువిశిఖంబుఁం ద్రిదశపాలతనూజాఁడు పంది నేనె ము
న్నట పరమేశ్వరుండును రయంబున దానిన యేసె నిట్టు లొ
క్కొటఁ బడియెన్ పారార్థునుల ఘోరిశరంబులు పండివైఁ గుభృ
త్తటమునయొక వడిం బడు నుదగ్ర మహాశనులట్లు మ్రోయుచున్.

304

క. హరుశరమును నరుశరమును, సరి నిరుపక్కియలు కివాకి జవ మఱి శరసం
భరమునఁ దిరిగె వరాహము, శరనిధిమథనమునఁ దిరుగు శైలమహాలెన్.

305

— 1 మొట్టమొదటి పాదము (చుండు) (చింకి) దిరుగుల (కిలు) (దిరుగుల) జడమండు (యండు) మొదల నొప్పు, తలపట్టె. 2 క్కొట పడియెన్... గాధశరంబులు. 3 గొన్న.

- చ. ఇ ఛిద్వటచేత కరవిధ్యం దై మూకదైత్యుండురూకరరూపంబునిడిచి నిజరూపంబు
తోడ నదృశ్యుం డయ్యె నంత చక్షుసుండు విశ్చితుండై ముండల నత్యున్నత
చాపధను మేరుశిఖరాకారు సహారకీరాతపహతలమేతుచభినవయావనవనచరీ
సహస్రపరివృశు నొక్కపురుషుం గని నీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గాని
యివ్వచంబునఁ ద్రైయపనితానుగతుండ పయి యేల క్రుష్కరియెను మఱి నాయే
సికమృగంబు నేసి మృగయాధర్మవిరోధం జేల చేసిత నిన్ను నిష్పడ నానిశిత
బాణజాలంబులచాలు నేనెద ననిన నగుచు నాతనికి నయ్యెలుకురా జి ట్లనియె.
- ఆ. ఏను నామృగంబు చేసిత నది మది, యాస్త్రనిహత మయ్యె నవికలముగఁ
జనునె నీకు లేని శౌర్యచంపదఁ జెప్పి, శోనఁగ మదము పలుకఁ గుజనుగట్లు. 303
- క. శివులుకుల నొప్పుదు పీఠము, గలచేని రణంబు నేయఁ గడఁగుము నీదో
ర్పల మిష్పడ యుపిపెద నని, తలరక యేయుచుఁ చినాకి తాఁకెఁ గిరీటిన్. 309
- చ. అంత 310
- చ. ప్రతిబలదర్పభంజనుండు పాఠ్యుండు దారుణబాణవర్ష ము
న్నతి నతిపీరుఁ దై కురిసినం బరముండు మహాంబువృష్టిఁ బ
ర్వతము 4 గ్రహించునట్లు బలవంతుండు దాని గ్రహించి పోర న
క్షతతరుఁ డయ్యె వాని నతగర్వితుఁ బాఠ్యుండు సూచి యాత్మలోన్. 311
- చ. ఇతఁడు సులెందుఁ డొండెఁ బరమేశ్వరుఁ డొండె ది నేశుఁ డొండె గా
కతులబలప్రభావయుతుఁ డన్యుండు గాఁ డొరుఁ డైన మద్భుజా
వితతధరుర్విముక్తశరవేగము పోర సహించి యిట్టు ల
క్షతుండు నమూర్ఛితుండు నయి కంపముఁ బొందక యుండ నేర్పునే. 312
- చ. నాయేసికయపాదుర్వారనారావంబు లవివేకియందుఁ బ్రయుక్తంబు లయిన
సుభాషితంబులుంబోలె వీనియందు నిష్ఫలంబు లగుచున్నయవి. 313
- ఆ. ఎటుకు నన్ను నుఱక యేసినోశరములు, నెఱుకులాడి నాకు నిశితదివ్య
విశిఖతతులయట్లు వేదనగావించు, టిది యపూర్వ మితఁ డెవ్వఁ డొక్కొ. 314
- చ. ఇప్పుర్వతంబు దైవనివాసంబు గావున నితండు కీరాతరూపప్రచ్ఛన్నుం డైన
యెయ్యెనియొక్కదివ్యపురుషుండు గావలయునని యశనికల్పంబులయిన దివ్య
శరంబు లయ్యెలుకుపయి నేసి యర్జునుం డక్షయబాణంబు లై నతనతూడేరమ్ముల
యం దమ్ములు గానక ఖాండవదహనంబునాఁ డగ్ని దేవుండు వాకిచ్చిన యక్షయ
శరధు లిష్పడు యుగాంతకాలరి క్తంబు లై నశరధులుంబోలె నున్నయవి. యిది
యేమియద్భుతంబో యనుచు నలిగి గాండీవంబై త్రికొని యెటుకుపయిం బఱచి.

1 నది నెవముగఁ ; నది నెవమునఁ ; నది నెవమును. 2 కొనుచు. 3 పలుకులు నెవ్వఁ దీరము, గలదేని రణ...దాఁకెం లెలువకొ. 4 గ్రహించునట్లు...గ్రహించి పోర...వాని నడకొంకితుఁ బాఠ్యుండు. 5 ములుకులు...వేదన గావించె, నది యపూర్వ.

- క. ఆవహృతాంబీవ్రాహ్మి నై, యవతిమితక్రోధహృదయుఁ డన్నరుఁడు వరం
తనఁ బెట్టుదును పుంబులు, గృహణసాతెంబు జేసె ¹గిట్టి కడంకన్. 316
- క. ఆదియు మృగ మైచు బాహుదు, వదలక మృతముల కాలవై చెను రణదు
ర్నదు వనవరు యె మెల్లం, వదంగముల నడంగె నద్భుతంబుగ నంతన్. 317
- క. హరుఁ బెనగి వట్టుకొని భీషణులు డష్టరుఁడు ముష్టిఘాతంబుల సం
గర మొనరించెను వనవర, వరు లాతనిశౌర్యగౌరవముఁ ²బొగడి రెడన్. 318
- క. తనదివ్యగాత్రమున నట్లను గాత్రనిశీడఁ జేసి శూలధరుం డం
తన మూర్ఛనోయి పీడిత, తనఁడై పాఠ్యండు ధరణితలమునఁ బడియెన్. 319
- వ. అంత. 320
- చ. వరదుఁడు పాఠ్యశౌర్యవిభవంబున కాలని ³దైర్యవృత్తి క
ప్రదుడుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ డయ్యె జటాషకుఁడెందు రేఖయుం
గరమున శూలముగ గరళకాలగళంబు బృహద్దజాజినాం
బరముఁ దృతీయలోచనముఁ బన్నగహారము నొప్పు చుండగన్. 321
- వ. ఇట్లు విరూపాక్షుండు నిజరూపంబుతో నష్టసునకు సన్నిహితుం డై అర్జునా
క్షుత్రియు లొరు లెవ్వరు నీమట్టిశౌర్యదైర్యవంతులు లేరు నీతపశ్శాస్త్రగు
ణంబులకు మెచ్చితి నీశోక్తిసఫలంబు నేనెద సహదేవాసురమానుషం డైనజగం
బంతయు నీవ జయింతు నాశ్వరూపంబు సూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం
జూచి పాఠ్యండు గృతార్థుం డయి దండప్రణామంబు నేసి. 322
- క. వందు సురాసురవంశితుఁ, గరుణాకరు హరుఁ వినాకకరుఁ గరిచర్తాం
⁴బరు శంకరు గిరిజాసుం, దరు ని ట్లని సంస్తుతించె దద్దయుభక్తీన్. 323

— అర్జునుడు పరశీశ్వరుని ప్రోత్సహ పేయుట. —

దండకము. శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవస్థానసంహారకారీ మురారిప్రియా
చంద్రభారీ మహేంద్రాదిబృందారకానందసందోహసంధాయిపుణ్యస్వరూపా
విరూపాక్ష దత్తాత్రయధ్వంసకా దేవ నీదైనతత్త్వంబు భేదించి బుద్ధిం బ్రథా
వంబు గర్తంబు విజ్ఞాన మధ్యాత్మ యోగంబు సర్వక్రియాకారణం బంచునానా
ప్రకారంబుల బుద్ధిమంతుల్ విచారించుచుక నిన్నుభావించు రీశానసర్వేశ్వ
రా శర్వసర్వజ్ఞసర్వాత్మకా నిర్వికల్పప్రభావా భవానీపతీ నీవులోకత్రయీప
ర్వసంఘ మహివాయుభాత్మాగ్నిసోమార్కతోయంబులంజేసి కావించి సంసార
చక్రక్రియాయంత్రవాహుండవై తాదిదేవా మహాదేవ నిత్యంబు నత్యంత
యోగశీతా నిర్మలజ్ఞావదీప ప్రభాజాలవిధ్వస్తనిస్సార సంసారమాయాంధ

1 గిరిజ కడంకన్. 2 బొగడంగన్. 3 దైర్యవృత్తికం దరుడుగ. 4 బరు గిరిశేషుడు
అర్జున, భటు కిట్టం; అరు నీశ్వరు గిరిజాసుం, దరు నిట్లని ప్రస్తుతించె.

కారుల్ జితక్రోధరాగాదిరోషుల్ యతాత్మల్ యతీంద్రల్ భవత్పాదపంకేరుహ
ధ్యావహింపేరథారానుభూతక సువాత్మపులై సత్కులై కవ్యయా భవ్యసేవా
భవాభర్తభజారకా భార్గవాగర్జ్యకుత్సాని నానామునిస్తోత్ర దత్తాత్రేయ
లలాటేక్షితోగ్నిభక్తికృతాచంగభక్తానులిప్తాంగ గంగాధరా నీచసావంబు
నక సర్వగీర్వాణగంధర్వులుక శివసాభ్యోరగేంద్రాసురేంద్రాదులుక కాశ్యపై
శ్వర్యసంప్రాప్తులై తిశ్యరా విశ్వకర్మసురాధ్యక్షితా నాకు చక్షుర్జితంబుల్
ప్రసాదింపు కారుణ్యమూర్తి త్రలోకైకనాథా నమస్తే నమస్తే నమః. 314

వ. అని యిట్లు స్తుతించి కృతాంజలి యై కిరీటి వెండియు నిట్లనియె. 325

క. ఎటు కని యెటుగక నీకుక, మఱకువ నెదిరితిని దీని మఱపుము నన్నుం
గఱకంతా క్షమియింపుము, నెఱి నెచ్చరి కెటుంగ నగునె నీచరితంబుల్. 316

వ. అని యపార్జితం గరుణారసప్రతిపిస్తాదితవిలోకనామృతమున సంతపితుం జేసి
నగుచు నీశ్వరుండు వానిచేయు వట్టులొని భవంజయా నీచేరినవ్యతిక్రమంబు
క్షమియించితి నతిమూలమం బైననీవరాక్రమంబునకు మెచ్చితి బూర్వజన్మంబున
నీవు నరుం డనుడేవని వి నారాయణసఖుండవు నరనారాయణు లనంగా మీ
ర్పిడు బరచివనంబున ననేకాయుతవర్షములు తవమ్ముజేసి మహావీర్యవంతులగు
మిత్రజంబున జగమ్ములు రక్షితము లగుచున్నయవి యిగ్గాంధీవమ్ము దొల్లియు
నీయనియ దీననజేసి శక్రాభిషేకమ్మునాం డసురుల జయించి తదియిప్పు డక్షయ
శరధులతోడ మహిమమూయాగ్రస్తా బయ్యె నీగాంధీవమ్మును నక్షయశరధులు
నీ కిచ్చితిం గొను మింక నీకిష్టం బైనవరమ్ము వేడు మిచ్చెద ననిన నర్జునుం డి
ట్లనియె. 327

క. త్ర్యంబక నాకు నభీష్టవరంబు బ్రసాదించెదేని కౌస్తము దివ్యా
స్త్రం బరః బరఃగిసపాశుంస,తంబు బ్రసాదింపు మిందుధర దయతోడన్. 328

వ. ఇదియును బ్రహ్మశిరం బనునస్త్రంబును యుగాంతకాలంబునందుఁ బ్రయుక్త
ములై జగత్సంహారము నేయు దీనివలన నభిమంత్రితములై యనేకతనహస్త
సంఖ్యలకూలంబులు గదలు నాశీవిషంబులయట్టియమ్ములు నుద్భవిల్లునని విందు నీ
కారుణ్యమున దీనింబడసి దైత్యదాసవయక్షరాక్షసపిశాచోరగమ్ముల నతీరిరు
లై సభీష్టద్రోణాదులను జయింతు సహజకుండలుం దై నకర్ణుని వధియింతు ననిన
నీశ్వరుండుండు గరుణించి పిశంధాత్తుం దైనపార్థునకు మంత్ర ధ్యానజపహోమ
పూర్వకంబుగా సంధానమోక్షసంహారసహితంబుగాఁ బాశుపతాస్త్రం విచ్చి
దీనికి ససాధ్యం బెఱియును లేదల్పులయందుఁ బ్రయుక్తం బైన జగత్సంహారము
నేయు. 329

క. దీనివిధానం బెటుంగఁగా నింద్రకుబేరవరుణ కాలాదులకుం

- చా నతిగహనం ఒదినను, మానవులకు నెటుంగు టుభుటమానము గాదే. 330
- చ. ఈవిద్యబాగాయ్యన ని వఖిలలోకీయములు జయింతు వని కౌంటేయునకు వరం
బిచ్చి పురాంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత. 331
- చ. ఆవిశ్వసూర్యమండలహస్త సమస్త భవై ధనంజయ
ప్రవరుకరమ్మనా వెలుంగు పాశంపతాస్త్రముఁ జూచి దైత్యదా
నవసుర యక్షరాక్షస గణము గరమ్ము భయమ్ముఁ బొందె నం
దవనియు విద్విరం విరిగె నభిశిలోచ్చయ'సంచయంబుతోన్. 332
- క. శ్రీణయనగాత్ర పృచ్ఛం, బుర నిజగాత్రము పవిత్రమును ముక్తాఘం
బును నతితేజోవీర్యం, బును నైన బృథాసుతుండు ముషితుం డగుచున్. 333
- క. మంటి హరుదేహ మంటం, గంటి నుమాధీశు 2నసుకంటకహను ము
క్కంటిఁ గఱకంటఁ జూడం, గంటిఁ గృతార్థుండ నైతిఁ గడంఁ బుణ్యమునన్. 334
- క. ఇమ్ముల ధర్మజునకు జన, సమ్మతునకు రిపుజయంబు సకలమహీరా
జ్యము సమకూరు నేడు ఘనమ్ముగ పర్వప్రయోజనమ్ములతోడన్. 335

—ॐ ఇంద్రుడు దేవగణంబులతో నట్టునకుఁ బ్రశ్నశ్చం బగుట ॥—

- వ. అని సంతుష్టహృదయుం డై యున్నంత. 336
- సీ. హరుచేత సంప్రాప్తవరుఁ డయ్యె నరుం డని యెఱిఁగి యింద్రుండు ధనేశధర్మ
వరుణేశ్వరులతోడ సురగణసహితుఁ డై దివ్యవిమానములతోదివమునందు
వెలుంగంగఁ గౌరవకులవీరుపాలికి వరదుఁ డై గరుణతో వచ్చె నట్టి
యవసరమ్మున ఘనరవగ భీరం బైన మధురవాక్యమున ధర్మప్రభుండు
ఆ. శ్రీతి నిట్లు లనియె బీభత్సునకు ధర్మ, నిత్యసాంధుపుత్ర నీకు మెచ్చి
వరము లిచ్చువేడ్క వచ్చిరి నెయ్యురై, యమరనాథుఁ దొట్టి యమరు లెల్ల.
- వ. వీరలం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చి నీవు నరుం డనుపూర్వముపివి బ్రహ్మ
నియోగంబున మనుష్యుండ వై యుత్తమక్షత్రీయకులంబున నుద్భవిల్లితి
మఱి సూర్యాంశజం డైనకన్దుని దేవదైత్యదానవగంధర్వయక్షరాక్షసాంశజ
లైనరాజులను వధియింతు నీ కక్షయకీర్తి యగు నని దండధరుం డప్రతివార
ణం బైనదండంబు విధియు క్తంబుగా నిచ్చిన. 338
- క. ఘోరారోదారుణము లగు, వారుణపాశంబు లిచ్చె వరుణుండు మఱి కౌ
తేరాస్త్ర మిచ్చె నపుడు కు, వేరుండు విజయునకు సహితభేదికి శ్రీతిన్. 339
- వ. ఇట్లు దివ్యపురుషం బైనపార్థుండు లబ్ధదివ్యదృష్టి యై యమర్త్యరూపధరు లైన
పితృదేవతలతోడం దనముందట నిలిచిన మహానీలవర్ణుం డైనవైవస్వతుని
వైదూర్యవర్ణుం డై యర్జవనదీలైలనేవీతుం డైనవరుణేశ్వరుం జాంబూనదవర్ణుం

నై యక్షరాక్షసగణంబుతో సున్నకుజేరునిం జూచి వారిగలన వివ్యావ్రం
బులు వడసి ¹వాళ్ళున్నఫలజలంబుల నందఱం దృష్టలం జేసి వెండియు. 340

ఆ. అమరగణంమేతు ²నై రావణాయాధిం, వజ్రధనుః శ్రీలోకమందు నిండు,
వృత్తశత్రు సమరవిధుజాడియెడ నాది,మునిదరుండు కరుడు ముందమునొందె

ఉ. ఇందుధరప్రసాదమున నిష్టనరంబులు గాంచి ³బాంధవా
నందవిభాయి మైసరిజనండును దండితశత్రు సద్దేశా
నందితుఁ జూచి వేడ్క నయనంబులు వేయురు గన్న తత్ఫలం
బందె బుగందరుండు పరమాద్భుతసమృద్ధమంతితాత్మంజై. 342

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు భవంజయుం జూచి సంతసెల్లె నీవు పరమేశ్వరుడలనఁ
బరమసిద్ధితో దేవత్వంబు వడలితివి దేవకార్యంబు దీర్చ నన్నుండవు గాన
నారథంబుః బుత్తైంచెద సమరావతికి రమ్మ సేవ వివ్యావ్రంబు లంద యిచ్చెద
నని దేవేంద్రుండు దేవగణంబులతో సమరావతికి నరిగె నష్టరుండును దద్రథా
గమనంబు ప్రతీక్షించుచుండునంత. 343

సీ. ⁴వారిదమాన్దంబువలన మహానీల వైజయంతీవిభవంబు వెలయ
నాబద్ధవివిధరత్నావళిప్రభఃజేసి కమ్య మై రోదోంతరంబు వెలుగ
సురునేరువమ్మన సుర్వరాధరదరిముఖములు ప్రతీశబ్దముఖరితంబు
లగుచుండ నానావిధాయుధంబులు దాల్చి యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి

ఆ. తాశ్రుచదృశ మై మహాజవాశ్వయుత, వాహ్యామాన మైనరరథంబు
మఖువునాజ్ఞఃజేసి మాతలియుక్తమై, యింద్రతనయుఁ డున్నయెడకు వచ్చె. 344

వ. మాతలియు నష్టనుంజూచి సురాసుకరితటభుజితరత్నప్రభాభాసురపదుం డైన
మహేంద్రుండు మీయయ్య భవద్దర్శనం బపేక్షించి నిన్ను సమరావతికి రాఁ
బనిచె రాజసూయాశ్వమేధశతంబులం జేసినవారికైనను దుర్లభం వీరథంబు
దీని నెక్కు మనిన నష్టనుండును గంగాస్నానపవిత్రీకృతగాత్రుండై దేవయుషి
పితృతర్పణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయుక్తం బైనయాదివ్యరథం బెక్కి. 345

— ఆర్థఃః దమరావతికిఁ బోవుట. —

చ. అలఘుతపస్సమాధినియతాత్మలకుఁ బహుపుణ్యలోకకాం
క్షులకు విశుద్ధమానసులకుఁ సతతంబును ⁵నాశ్రయంబు నై
లలితనిలిపదంపతివిలాసవిహారవహోత్సవంబులుం
గలిగి వెలుంగురత్నమయకందరసుందర మందరాచలా. 346

1 వాళ్ళుజల నందఱం. 2 కైరావతాయాధి...యెడ నాది. 3 యంచితా, (పాండవా)
నంద (మహోక్షాఁడై) విభాయి మై...దుర్భితశత్రు...నష్ట చూచి నయ. 4 పరదివ్యహర్షణం...మఱి
య...యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి...కరమవేడ్క నదిని కడకు వచ్చె 5 నాశ్రయంబు నై...
పుణ్యరాచలం.

క నీయందలి పుణ్యతీర్థముల నేపించుచు గంగాంబు¹ ధౌత్యస్థలరుహవనస్పతి
ఫలము లుపయోగించుచు నామ బుంజిలి నమరావతీకిం బోయి వచ్చెద నని
మంగళగంబు విజ్ఞాని పురంజరచందముడు దేవదళంబున కరిగి. 347

టీ. మహాభక్తతీర్థః బ్రజః గాచి యాత్మినరాజ్యులకు శుగ్రరణమునందుఁ
బతుల క్రష్టనమునకు బ్రాణముల్ విడిచివేరులకును యజ్ఞవిధులఁజేసి
సురలకు ననుమతీసులకు దనిసినధర్మాత్ములకు మహాతాపసులకు
నిలయుంబు నై కమణీయుంబు లగు² కమ్యపార్వ్యవిమానసంహతులదాని

తే. సకలభువనంబులం గలబత్పురముల, కెల్ల సుషమాన మై దహనేందురవుల
వీడ్చి లేకున్ను నన వైశివ్యపీఠి, విస్తరంబున నెప్పుడు వెలుంగుదాని. 348

న మఱియు ననాహితాగ్నులకు సతీర్థనేవకులకు నన్యతవాదులకు వేదవిరుద్ధా
చారులకు రణవరాజ్యులకుఁ జూరనివిషయంబును, సతీగహ్వరంబును నైన
దాని నమరావతీఁ బొచ్చి తన్తోపురసమీపంబున ననవరతగండ్వలగళదవిరళ
మదజలకుల్యాభిరామంబై, నిరంతర నిర్దురనీహారనగంబునుంబోలె నొప్పు
చున్న నై రావతంబుఁ జూచుచు సురసిద్ధసాధ్యగణంబుతో విద్యాధరాప్సరో
గంధర్వకన్యరగీయమానుం డగుచు నభినవసౌభాగ్యవిరాజమానంబు లగు సతి
మనోహరవైభవంబు మెఱసి చను నప్పుడు. 349

క. కిలకర్తకుసుమసౌరభ, సుకుమారోద్యానతరుల సుడియుచుఁ బ్రణయో
త్సుకుఁడై నవసుడు పాండవునకు సభిముఖుఁ డయ్యెదన్తనకీప్రియ మెసగన్.

క. నరుడైన యాకిముని యని, హరిసుతుఁ డని హరిసహాయుఁ డని హరుచేతఁ
వరములు వదలినవాఁ డని, సుర లెల్లను వచ్చి పార్థుఁ జూచిరి ప్రీతిన్. 351

చ. అర్జునుండు నయ్యమరావతీవిభవంబు చూచి హర్షించుచు నప్పరోగీయమాన
మంగళహితగీతావహితమానసుం డగుచు సిద్ధమునిగణాశీర్వాదంబులు నేకా
నుచుం జని మాతలినిర్దేశంబున దివ్యరథావతీర్ణుం డై. 352

క. శతమఖునకు భువనావన, రతశీలున కఖిలదేవరాజురీ సమ
న్వితనకు క్షేత్రాభిహితోన్నతపృథుభుజనకుఁ గృతప్రణామం డయ్యెన్. 353

చ. ఆనిమిషాఘండుం బ్రచలితాంగదతుంగభుజాయుగంబునం
దనయునిఁ గొగిలించుకొని తత్తణజాతనితాంతమృదం
బునఁ బులకాంతాంగుఁ డయి మున్ను నిజాంకతలస్థుఁ జేసి య
త్యనఘు నిజాసన్మార్గమున నీనాదట నుంచె గరంబు నెమ్మితోన్. 354

క. లీలైరావతకుంభా, స్థూలకర్మశకరములఁ బలుమరును మరు

1. ధౌత్యస్థలిమహా...చూట. 2. రక్త హర్ష్య. 3. సకలర్థ మర్థి మనుమిత...నభిమకు
(గతుఁ) కర్మ్య. 4. మంగళాశీకమహితమానసుం డగుచు. 5. క్షేత్రాభిహితోన్నత. 6. నప్పుడ నుంచె
గరంబు; కాతని నుంచె గరంబు.

త్వాత్మకుఁ డంటును చుండె గుణాలంకృతుఁ డైనపార్థశరంగముఁ ద్రితీయః. 355

చ. ఇట్లుధికవిలాసంబుతో చురవిలాసికరకలితచారుచామికరదండచామరసమీరా
లోలకుంతలుం డగుచు సురరాజుతో నేకానంబున చున్న యచ్ఛాస్త్రం బాక
శాసనుశాసనంబున దేవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరు లతిశ్రుతి కిచ్చించి రంత. 356

తే. *ప్రాకశాసనుకపునఁ బాఞ్చఁ జొక్క, మణిమయం బైనమహానీయగుంపిరమున
నెలమి గంధర్వసంగీతహృద్యగోష్ఠి, చుండె జెప్పలకు నాత్మగం బొందుచుండ

చ. ఉంత సూర్యాస్తమయఃపమయంబునఁ జుండుం దువయించి సాంద్రచంద్రికా
విలాసంబున దిగ్వినితల నలంకరించుచుండ నిలింపవలెనపున సొంపార సూర్యకి
రీయజ్జనసంగమకాంక్షంజేసి చంద్రికాధవళమహాలంబుగట్టి మృగమదకర్పూర
కుంకుమోన్మిశ్రితసుగంధం బలఁచి వివిధసురభికుసుమవిస్తరంబులు ముడిచిమణి
మయభూషణాలంకృతమై నిలుకడ పడసిన శ్రీమైఘం గుంపిరయ్యుంబోలె మణి
మయమంటిఁ గుళంఠుళనినాదంబును గంకణఘణఘణత్కారంబును గటికలా
పకిణిణీశ్రేంకారంబును మదనాజ్ఞావాద్యహోషంబునుం బోలె మ్రోయుచుండ
మందగమనంబునఁ బురందరచందసుమందిరంబున కరుగుదెంచిన నప్పురుషసత్త
ముండు భయభక్తి సంప్రమంబులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబును దండప్రణామం
బునుం జేసి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 358

క. ననుఁ బుత్రస్తేహంబున, మనమున మన్నించి శుభసమగ్రునిఁ జేయం
జనుదెంచి తీవు మఃదమున, జనయి త్రి యే గృతార్థజన్ముడ నైతిన్. 359

తే. అనిన సూర్యకి యిట్లును *నాత్మ నేత్ర, మధుపము లతనిసౌందర్యమధువుగ్రోలు
చుండఁదమకంబుమీఱి యసూరధర్త, నిపుణుడగుచచ్చునునితోడ నెయ్యి మొనర.

చ. అనుపమశౌర్య నీదుసముదగ్రగుణంబులు నారదాదిప
చ్చునివరులెల్లఁ జెప్పగఁ బ్రమోదమునకా భవదీయసంగమం
బనిశముఁ గోరుచుం దగఁ బ్రియంబున వచ్చితి నేను గోరఁగా
నను *జనయి త్రి వంచు నొకనాయముఁ బల్కెద వక్రభాషలన్. 361

తే. నీకు నేనాటితల్లని నిజము సెపుమ, యమరలోకంబువేశ్యల మైనమాను
నిట్టితగవులు నడవ వహీరబాహు, వీర్య యిచ్చట *వాషియే వెదకఁ జనునె 362

చ. ఈలోకంబున వనితలుఁ బురుషులు విచ్చలవిడిఁ గ్రీడింతు రిచ్చటి కిది యనిందితం
బైనయాచారంబు నీవును ద్రిదివంబునకు వచ్చినయప్పుడ దివ్యపురుషుండవు
గావున నామనోరథంబు సఫలంబుగా మందార *మంజులమంజరీమకరందపాన

1 శ్లోచి. *357 వ పద్యము మొదలు 368 వచనమువఱ కొక్కశాశ్వత ప్రతియందును,
ఒకశాశ్వతప్రతియందునుమాత్రము గలదు. 2 సంగమాకాంక్షంజేసి 3 దశదునేత్ర, మధుపములవది
సౌందర్య...యఖండధర్త... శిష్యులవలె. 4 జనయి త్రి యంచు 5 వాషియు వెదకఁ జనునె
6 మంజరీమంతాల.

మత్తచక్రగుణాశ్రమవోహర్వలంబులను మీరుజైలకందరంబులను మందపవనం
బులు గలరందహామిరంబులందును నితాంతకాంతవికసితకనకారవింద సమ
స్తికాంభులంబువాసితమహా రందకందంబు లైన మందాకినీతీరమణిమయ వేదికల
యందును జుప్రికాసుంబులంబు లైన సిఃతాతలంబులను మఱియునిర్జరవిహార
స్థానంబుల నవరతసురతకేశిసాఖ్యాంబుధి నోలలార్పు మనిన ¹నిర్వికారభైరవ
ధున్యుం దై యన్వయం పట్టనియె. 363

క. ఓహో యిష్టేయి ధర్మ, ద్రోహోక్తులు పలుకఁ దగునె దోసం బది గా
దే పారి పారి మిరమునఁ దగ, పూహించక నమ్మఁ బలుకు టుచితమె నీకున్. 364

— శూర్యకే వద్దను నపునవనిగా శపింతు. 365 —

వ జగంబులు పుట్టింపను మనుషును సమయింపను గర్తలైనదేవతలకు నెట్లు నడచిన
నెగ్గులేదు నేను గర్మభూమిని జనియించి కర్మదుండ నైతి నాకు ²నిచ్చటి యాచా
రం బుచితంబు గాదు మదీయవంశకర్త యైనపురూరపునకుఁ బత్నివైనకార
ణంబునను బురందరునకుఁ బరివర్య యొనర్చుటను నాకు జనని వగుట సంది
యంబు లేదు తల్లి నన్నుం బుత్రవాత్సల్యంబునం జూడు మనిన మదనబాణ
పీడిత యై కోపారుణితనయనంబుల నన్వయం జూచి యూర్వశి యేను గామించి
వచ్చిన నామనోరథంబు విఫలంబుఁ జేసినవాడవు నీవు మర్త్యలోకంబున
మానవజ్జతుండ వై మానినీమధ్యంబున నపునకుండవై యుండు మని శాపం
బిచ్చి నిజగృహంబునకుఁ జనియె నంతఁ బ్రభాతసమయంబునఁ దద్వృత్తాంతం
బంతయు విని సురపతి కొడుకున కిట్లనియె. 365

క. నీయెట్టి ధైర్యవంతుని, నేయుగముల నైనఁ గాన మెన్నఁడును ధ
ర్మాయ త్రమలేవి మునులకు; నీయింద్రియజయము గీర్తనీయము తండ్రి. 366

తే. ఆనఘ యూర్వశి యిచ్చిరయట్టిశాప, మనుభవింపంగవలయు నీ కవనియందు
నిలక మీచదుమూడనయేడు సత్య, సరణి నజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయు. 367

వ. అక్కాలంబున నీవు పండూరూపంబునఁ బ్రచ్ఛన్నుండవై రాజకన్యకలకు వృ
త్యంబు గఱపుచుండి తదంత్యంబున శాపమోక్షంబు వడయుమని యనుగ్రహిం
చె నీయాఖ్యానంబు విన్నపుణ్యపురుషులు సకలదురితేవిముక్తు లగుదు రని చెప్పి
వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.) 368

సీ పరాశ్రమాదిగా ³పరదుండై వివిధదివ్యాస్త్రముల్ పాఠున కమర నిచ్చి
తత్ప్రయోగంబులుఁ దరహాస్యంబులుఁ దన్నివర్తనములుఁ దదయ కపుడు
దయ నుపదేశించి దారుణాహవములం దవిజేయవీర్యుండ వగుము పేర్చి
నని మహాసాహస్రుండై చిత్ర నేనుఁ డన్తంధర్వపతితోడ గారవమున

- ఆ. వజ్రధరుడు గీతవాద్యవృత్తంబులు, గజవః బంధై బాహ్వః గడఃగి యిష్టై
లమరనాభునోద్ధ నష్టసుం డుండ నే, నేడు లరిగె నిట మహీతలమున. 370
- వ. అంత నొక్కనాడు రోమశుం డనుమహాముని యింద్రునొద్దకు వచ్చి సురగణ
పూజితుం డై సురేంద్రుతో నేకాశంబున నున్న యిష్టసుం జూచి యాశ్చర్యం
బంది యింద్రున కిట్లనియె 371
- క. కోరి యనేకయుగంబు ల, సారతపోయుక్తు లై నవాకిఁ బడయఁ
దూరము నీసభ మఱి నీ, కాచణ్యం బింతకంటఁ గడుద వ్వెందున్. 371
- వ. 1 అట్టియందు నీతో నొక్కట నేకాశనం బెక్కినీరెండనమూర్తియంబోలెనున్న
యిమ్ముజుం డెందులవాఁ డెవ్వఁ డనిన నమ్మునీం ద్రునకు దేవేంద్రుఁ డిట్లనియె.
- క. నరుఁ డనుమహర్షి యీతఁడు, నరలోకమునందుఁ బుట్టి నాయంశమున
2 గురుమతఁ గౌంతేయుఁడు భా, సురతేజఁ డుపేంద్రుఁ డుండు సువ్వె మునీంద్రా.
- తరలము. శివుఁడు వీనికిఁ బ్రీతుఁ డై దయ నేసె బాశువతాస్త్ర మా
దివిజముఖ్యులతోడ నేనుచు దివ్యబాణము లిచ్చితిం
దివిరి యీతఁడు మత్ప్రియంబున దేవకార్యము వీర్వఁగా
సవినయస్థితి నున్న వాఁడు 3 నిజప్రతాపబలోన్నతన్. 374
- వ. మఱియు 4 వసుమతీఖాతగర్వితు లై నసగరసుతులం దనదృష్టితీవ్రదహనంబునం
జేసి దహించిన కపిలుం డనుమహాముని నారాయణుం డయ్యె నట్టిసరనారా
యణు లాదిమునులు జగదుపకారులు జగతీభారావతరణకారణు లై దైత్య
దానవ వధార్థంబు మర్త్యంబునం బుట్టినవారు గావున. 375
- క. దేవతలకు నపకారము, గావించినయన్ని వాతకవచులఁ బాతా
భావాసుల దానవుల మ, హావీరుఁడు వీఁ డభేద్యుఁ డై వధియించున్. 376
- వ. అని తత్ప్రభావంబు నెప్పి యింద్రుండు రోమశున కిట్లనియె మునీంద్రా నీవు
మర్త్యలోకంబునకుం బోయి ధర్మజుం గని యతనికిం దత్సహోదరులకు సంతోషం
బుగా నాయొద్దం బాధుం డున్నకుశలవార్త యెఱింగించి భీష్మద్రోణకర్ణాదివీరుల
నోర్పునట్టిదివ్యాస్త్రంబులు వడసె నతండు మీయొద్దకు వెగంబ వచ్చు వగవ
కుండుం డని చెప్పి నావచనంబున ధర్మజుఁ నఖిలతీర్థసేవ సేయం బంపు మట్లయిన
నవేతదురితుం డై యఖిలమహీరాజ్యంబు వడయు నతండు తీర్థాభిగమనంబు
సేయునపుడు నీ వాతనికి సహాయుండవు గ మ్మని యింద్రుండు రోమశుం బనిచె
నిట భృతరాష్ట్రం డర్జునుదివ్యాస్త్రలాభంబుఁ బరాశర్యువలన నెఱింగి పరమ
వ్యాకులమౌదయం డై సంజయున కిట్లనియె. 377

1 ఇట్టియందు నొక్కట యాశనం బెక్కి. 2 స్థిరమతః; గురుమతః. 3 జగత్ప్రభావము
వృత్తి. 4 వసుమతీఖాతగర్వితు లై... కారణవతావ లై.

- సీ. సుగమూహముతో సుర రాజు నోడించి ఖాండవం బెక్కటి కాల్చి యున్న
 వీరు క ిఖలాభివృత్తకసుంధరఁ గల రాజుల నోర్చి పరాక్రమమున
 నగ్రజు రాజసూయాధ్వర మనిచిన యధికసమర్థున కర్జునునకుఁ
 1 బాంధ్యసింహమునకుఁ బెక్కిర బెట్టినయట్లు దేవతలు నెయ్యింబుతోడఁ
- ఆ. బరముఁదొట్టి పాశుపత మూడిగా దివ్య, శరము లిచ్చి రట్టె శౌర్య మెసఁగ
 నట్టివరుఁడు యోధుఁ డైయున్న పాండవ, వరులఁ జెనయునంతవారుఁ గలరె.
- క. వారికి ధర్మపు దప్పని, వారికి శిష్యధనవరు లై నవారికి విమలా
 చారుల కెడ్డియుఁ బడయఁగ, దూరమె పాండవులఁ బోలుదురె వీరు లొరుల్.
- వ. వారలతో విగ్రహించి దుర్యోధనుండు దనకుఁ దనబాంధవులకు సుహృజ్జనంబు
 లకు హని నేసికొనియె. 380
- ఆ. పర్వతములు వజ్ర పాతాహతని బోక, తక్కునేని నింద్రతనయుదివ్య
 నిశితబాణతతుల నిశ్శేష మగు ననఁ, బరులనైవ్య మెట్లు బ్రదుక నేర్పు. 381
- వ. లయకాలోదితసహస్రకరుకిరణంబులం జరాచరంబులు దప్తంబు లగునట్లు పార్థ
 బాణంబులంజేసి దుర్యోధనాదులు దుస్సహతాపంబుఁ బొందుదు రని దుగ్గి
 తుం డైవధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె. 382
- క. ఈసుర దుర్యోధన ాదు, శ్వాససు లాగిఁ బాండవులకు సభలో నెగ్గుల్
 నేసిన విని వారుల నను, శాసింపఁగ వలవ దనఁగ జనదే నీకున్. 383
- వ. నీయువేక్షంజేసి దుర్యోధనదుర్ద్యూతపరాజితు లై రాజ్యంబు విడిచి పాండవు
 లరిగి కామ్యకవనంబున నున్నఁ గృష్ణం డనేకరాజసమన్వితుండై వారియొద్దకు
 వచ్చి నీకొడుకులు 2 నేసిన నికారంబునకుం గృష్ణాపరిభవంబునకు దుగ్గితుండై
 కడు నలిగి మీకు నిట్లు నేసినదుర్యోధనాదుల దూషించి గజపురంబునధర్మ
 రాజు రాజ్యాభిషిక్తుం జేయుదు ననియు రాజసూయంబు నేయునాఁ డింద్ర
 ప్రస్థంబున నై నవిభూతికంటె విశేషవిభూతి గావించు ననియు ద్రుపద స్తంజయ
 కేకయధృష్టద్యుమ్ను బలదేవపాంబసాత్యకిప్రభృతులనమక్షంబునం బలికి సత్య
 సమయు లైనపాండవులచేత సంరంభనివారితం డై పార్థసారథ్యంబునకుఁ
 త్రార్థితుం డయ్యె నని వింటిమి. 384
- క. పదుమూడేండ్లం బోయినఁ, బదునా ల్గుననేడు ఘనులు పాండవులు జగ
 ద్విదితముగ నుత్సహింతురు, వదలక రణమునకుఁ గేశవపురస్కృతు లై. 385
- క. 3 తరముగ వేల్పులచే దుష్కరతపమునఁ బడయుదురు జగంబున నొరు లీ

1 కఖలనద్విపథంఁ గల; కఖలాస్త్ర వేదికి ధరఁగల...రాజసూయాధ్వర మనిచిన. 2 బ్రహ్మ
 సింహమునకు; క్రాంతిసింహమునకు...నట్టివరుఁ డై యుండఁ బాండవ. వరులఁ జెనయు
 నట్టివారు. 3 ముకు; మిత; హితవచన లైవారి. 4 పాతాభిహారివర...గాక, పరులనైవ్య
 మెట్లు బ్రతుకువోర. 5 దుశ్వాసమ లాపాండవులకు. 6 నేసిననిష్కారజైరంబునకు. 7 పరములు
 వేల్పుల.

- శ్వరుచే వరములు వడసెం, గరుణ ధనంజయుండు దశదుకాష్టకశక్తిక్. 336
- వ. ఆయశ్వజను దివ్యశరసంఘాతంబును భీమసేనుచిత్రగదాఘాతంబును నీయుపేక్షా నిర్ఘాతంబును గౌరవపరిక్షయంబునకుఁ గారణభూతంబు లనిన సంజయునకు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె. 337
- క. వృష్ణని జాత్యంధుం డని, బుద్ధివిహీనుఁ డని నన్నుఁ బుష్టుఁడు బలద రోష్ఠధతుఁ డై మెచ్చుఁ డను, బద్ధంబునె కాని వినఁడు పలికినటుకుల్. 338
- వ. దుర్యోధనుండు దుర్బుద్ధి యని యేమి నెప్పవలయు భీష్మద్రోణవిదురాదులనాద రింపక కర్ణశకునుల నాపులం జేసికొని వారివచనంబుల నెగడు న్నేనేమిసేయుదు నని ధృతరాష్ట్రండు మిన్నకుండె నిట పాండవులు పాథమరలుటకు దుగ్ధితులై.
- ఉ. పాండవసింహ మష్టనుఁడు పాండుయశంబు వెలుంగు చుండ నా ఖండలుఁదొట్టి నిర్జరనికాయముచేత వరంబు గాంచి యె న్నుం డిట వచ్చునొక్కొ సుజనస్తుతు నాతనిఁ ప్రీతిఁ జూడ నె న్నుండొకొ కాంక్షు మంచును మనంబునఁ గోరుచు నుండి రెంతయున్. 339
- వ. అట్టియవసరంబున యుధిష్ఠిరునకు భీముం డిట్లనియె. 340
- మథ్యాక్కర. నీనిదేశంబున నరిగి పాథుండు నిష్ఠతోఁ దపము మానుగాఁ జేయుచు నున్నవాఁ డెల మసెలినో రాక వాని ధర్మస్థితుఁ బాసి యున్న యివ్వర్షముల్ యుగస మానంబు లైనవి మనకు నతనిసమాగమకాంక్ష. 342
- వ. మఱి పాండవపాంచాలయాదవపీరులజీవనంబు లాతనియంద నిలిచినవి ²తదీయ భుజాశ్రయబలంబునం బరుల జయించి ధరణీరాజ్యంబుఁ బరిగ్రహింత మని యున్నవారము గావునం గాలయాపనంబు నేయక యర్జునుం దోడ్కొని తేర జనార్దను రాఁ బనిచి నియోగింపుము. 343
- మ. సమయాబ్ధంబులకంటె ముందర మహోత్సాహంబునక బాహువి క్రమ మొప్పుక విజయుండు ³నేను దగ సంగ్రామంబులో నేకకా లమునం దాధృతరాష్ట్ర జాధముల నెల్లం జంపి భూచక్ర రా జ్యము సేకొందుము కౌరవేంద్ర మురజిత్సఖ్యప్రసాదంబునన్. 344

1. ధర్మస్థితుఁ. 2. 'తదియభుజాబలసంరంభంబు నాశ్రయించి బలంబుం బరుల జయించి సమ ద్రవేలావలయవలయతమహిచక్రంబున సకలధరణీరాజ్యంబును' ఈపదసమునకు వెనుక కొన్నివ్రతు లలో, చం. 'ఘనుడగుచున్నకృష్ణుండును గవ్వడియు' వడిఁ దోడ్పడంగఁ జేర్చినను సుయోధనాదు లకు తెలివైన సంగరభూమియందుఁ జాల్కన పథియింతు నాదుభుజకల్పితఘోరగదావిభూతి (విభూత) మ. దీపవిజాత్ర పర్వతపరంపరలొ గతభిన్నమై చెడక. వ. అని భీమసేనుండు విజృంభించి ధార్తరా ష్ట్రుతోడికయ్యంబునకు గాలుత్రవృక్ష నంతకాకారుండై మఱియు ధర్మతనయు నవలోకించి యసా ధారణవచనముల నిట్లనియె. ఈరెండుపద్యములున్నయవి. 3. నేను నయ సంగ్రామం.

వ. సత్యభంగభీతుండవు గావున నీ వింద యుండి పదుమూడేండ్లుం జలిపి పదంపడి కరిపురంబునకు వచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుండ వగుము దుష్టద్యూతంబున మనరాజ్యం బహరించినను యోధనుండు సుచిర ప్రతిష్ఠితుండు కాకుండ నిప్పుడ యద్దురాత్తు దూషింతుము నికృతపరుల నికృతినచేసి నిర్జించినఁ బాపంబులేదు సర్వప్రకారం బులను శత్రువుల జయించి రాజ్యంబు నేకొనుట రాజులకు విధిచోదితం బైన రాజధర్తంబ యనిన భీమసేనుమహారంభసంరంభంబునకు సంతోషించి ధర్త నందఱు డాతనిం దనవైకిం దిగిచికొని ¹మూర్ధాఘ్రాణంబు నేసి యిట్లనియె.

తే. అనలునకు గాడ్చు దోడైనయట్టులింద్ర, తనయునకు నీవు దోడైనఁ దడయ కాశి
2బోర రిపులకు బ్రతుకంగఁబోలదైన, నరయ నిది కోపమునకు ననవసరంబు. 396

క. పదుమూడేండ్లుం బోయినఁ, బదపడి పార్థుండు నీవుఁ బరస్పవతుల దు
ర్మదుల వధియించి విజయా, శ్చవబాహుల రగుండు ధర్త పరిరక్షకు లై. 397

వ. ఏ నెట్లును సత్యభంగంబు నేయుట కొడంబడ నోప నని ధర్తతనయుం డనుజు ననూనయించె నని జనమేజయునకు వైశంపాయనకథితం బైనపుణ్యకథ యతి రమణీయంబుగాను. 398

క. బిరుదాంకభీమ భీమే, శ్వరశిశృతకృత్యప్రసాద సౌజన్యగుణా
భరణ పరగండభైరవ, షరన్మచమణిమకుటఘటితపద బుధవినుతా. 399

ఉత్సాహము. రాజవంశరత్న రాజ రాజ దేవ నిత్యుల
క్షీజయాభి రామ ధర్త మిత్త మిత్తవిద్వదం
భోజవనపయోజమిత్త భూరికీర్తికౌముదీ
రాజిత్రిలోక నిఖిల రాజలోకపూజితా. 400

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యవర్వంబునందుఁ బాండవవనప్రవేశంబును, గిహ్నిరవధయును, గృష్ణ పాంచాలాభిగమనంబును, సౌంభకాఖ్యానంబును, నింద్రకీలాభిగమనంబును, గైరాతంబును, నర్జునుతపశ్చరణంబును, నీశ్వరుతోడ యుద్ధంబును, బరమేశ్వరుచేతఁ బాశుపతాస్త్రంబు వడయుటయును, లోకపాలసందర్శనంబును, స్వర్గ గమనంబును, నూర్వశిశాపంబును, దేవతలవలన దివ్యాస్త్రలాభంబును నన్న ప్రథమాశ్వాసము.

- దనకుఁ దోడుగా నిషధపురంబున కరిగి పుష్కరుం గని యిట్లనియె 221
- క. దమయంతి.రోయిగా జూదము నీతో నాడఁ గడఁగెదను ధరణీరా
జ్యము నీవు నాకు.రో యిడు, మమరంగ జూదంబు నీకు ¹నభివృత్త మేనిన్. 222
- మత్తకోకిలము. వీరభోజ్యము ²సుమ్ము రాజ్యము వింటె నీవును నేను దు
ర్వారవృత్తి రథంబు లెక్కి యవంధ్యవిక్రమ మేర్పడఁ
భూరివీరరణం బొనర్తము పోర నోర్చినవాడ యి
ద్ధారుణీతలరాజ్యసంపదఁ దాల్చు వీరగుణోన్నతిన్. 223
- వ. ఈరెంటిలో నీకెయ్యది యిష్టంబు దానిన కడంగు మనినం బుష్కరుండు రణంబు
నందుఁ బరాజితుండు గావున నలుం దొల్లియు జూదంబున నొడిచినవాడై
యింకను నొడిచి దమయంతిం జేకొని కృతార్థుండ నగుదునని సంతసిల్లి యే
నోటువడితినేని సఖిలమహీరాజ్యంబు నీయది నీ వోటువడితేని దమయంతి
నాయది యని పలికి యొడ్డి నలుతో జూద మాడి యోటువడిన. 224
- క. ³ఘనముగ జంబూద్వీపంబునఁ గలవా రెల్ల నెఱుంగఁ బుష్కరుచేతం
గొనియెఁ బునర్ద్వారతంబున, ననఘుండు నలుఁ డఖిలరాజ్య మత్సున్నతితోన్. 225
- వ. ఇట్లు జూదంబునఁ బుష్కరు నొడిచి సకలమహీరాజ్యంబును జేకొని నలుండు
వాని కిట్లనియె. 226
- క. కలిసంప్రాప్తుడ నై కడు, బల మతి నీచేతఁ దొల్లి బలవద్ధ్యూత
చ్చలజీతుడ నైతి నది నీ, బలమని గర్వింప వలదు బలవంతుడ వై. 227
- వ. నీవు నాపితృవ్యపుత్రుండవు ని న్నైద్దియుం జేయ నోపఁ బొమ్మని పుష్కరు
విడిచి పుచ్చి పుష్కలం బై నరాజ్యంబుతో నలుం డున్నంత. 228
- క. భీమప్రస్థాపిత యయి, కోమలి దమయంతి పుత్రకులుఁ దానును ల
క్ష్మీమహిమ వెలుంగుచుండఁగఁ, దామరసదళాక్షి వచ్చె దన⁴వతకడకున్. 229
- వ. అట్లు దనమనోవల్లభ యైనదమయంతిం గూడి నలుండు విధివిహితానేకాచరిత
~~మున్నట్లే~~ శత్రువులవిలాసంబుతో సకలరత్నయుతం బై నరత్నగర్భాదిరాజ్యంబు
సేసెఁ గావున నక్షజితుండ నైతి నని వగవ వలదు నీవును దైవమానుషసంప
న్నుండ వయి శత్రువుల జయించి సకలమహీసామ్రాజ్యంబు వడయుదు వని
బృహదశ్వండు ధర్మజునకు నక్షహృదయం బుపదేశించి. 230
- సీ. ఇన్నలోపాఖ్యాన మెప్పుడు దత్తావధాను లై వినువారుఁ దవిలి సభలఁ
జదివెడువారును జగతిశ కలిదోషనిర్ముక్తు లగుదురు నిఖిలపుణ్య
ఫలభాగు లగుదురు బహుపుత్ర పౌత్రాయురారోగ్యధనయుక్తు లగుదు రెల్ల
విషములకును దుష్టవిషయంబులకు దూరు లగుదురు ధర్మాత్మ లగుదు రుర్వి

1 నదిక్రియ ; నెదిక్రియ. 2 మావె భారుణి...దుర్వారకక్తి. 3 ఘనమగు...వయ్యఖిల.

4 పురమునకున్.

ఆ. గడుం బ్రసిద్ధ మిదియుఁ గర్కోటకుని దమయంతిఁ బుణ్యమూర్తి యైననలుని
 1 నుతచరిత్రుఁడైన ఋతువర్ణుఁ గీర్తింపఁ, గలిభయంబు లెల్లఁ గ్రాగు నధిప.

— ధర్మరాజుకొద్దకు నారదమహామని వచ్చుట. —

వ. అని చెప్పి బృహదశ్వం డరిగినం బాండవులు గాండీవిరాకయ కోరుచుఁ దదా
 లోకనస్రీతి నుండునంత నంతరిక్షంబెల్లఁ దనతేజంబున వెలుంగుచుండ నారదుండు
 వచ్చి యనుజుసహితుం డైనధర్మరాజుచేతం బూజితుండై యిట్లనియె. 232

ఆ. ధర్మపుత్ర నీయుదారచరిత్రకు, ధర్మమతీకిఁ దృప్తతముండ నైతి
 నడుగు మిష్ట మెద్ది యనినఁ గృతాంజలి, యై మహీశుఁ డిట్టు లనియె భక్తి 233

వ. మునీంద్రా నీవు తృప్తుండ వైనం ద్రిజగంబులకుం దృష్టి యగు నిన్నుం జూచి
 కృతార్థుండ నైతి నా కెప్పుడు నొక్కధర్మసందేహంబు గలదు దాని నిర్ణయించి
 యానతి వలయు 234

చ. ధరణిఁ బ్రదక్షిణంబుగ ముదంబునఁ గ్రుమ్మరి తీర్థసేవనా
 పరు లగుచున్న ధన్యులు శుభస్థితి నెట్టిఫలంబు నొందఁ గాం
 తురు బహుతీర్థకీర్తనముతో నెఱిగింపుము దీని నాపుడు
 సరవరుఁ డైనపార్థునకు నారదుఁ డిట్లని చెప్పెఁ బ్రీతితోన్. 235

క. *ధీరుడు భీష్ముడు గంగా, ద్వారమునం దొల్లి పితృహితముగ శుభక
 ర్తారంభుఁ డగుచు నుండెను, దారుం డధ్యయనసంతతవ్రతపరుఁ డై. 236

వ. అతని పితృదేవతాభక్తికిఁ బరమధర్మచరితంబునకు మెచ్చి తద్దర్శనావేక్షం బుల
 స్త్ర్యం డనుమహాముని వచ్చిన సతభక్తుం డయి యాభీష్టుం డమ్మునిఁ గుశపీఠం
 బున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి 'యతనియడుగులు తల నిడు
 కొని దక్షిణ జానుస్పృష్టమహీతలుం డయి యేను భీష్టుండ భవద్దాసుండ నని
 ముకుళితహస్తం డయి యున్న వానికిఁ బులస్త్యుం డిట్లనియె. 237

క. పితృదేవభక్తి బుణ్య, వ్రతచర్యను నీవ యెల్లవారికి నత్సు
 న్నతుండవ్ర గావున నీచే, ధృతిఁ గానఁగఁ బడితి నేఁ బ్రదీపకులేశా. 238

వ. నీయిష్టంబు నెప్పు మే నమోఘదర్శనుండ ననిన భీష్ముండు ముదితహృదయుం
 డై మునీంద్రా నాయందు నీకుఁ బ్రసాదబుద్ధి గలదేనిఁ జెప్పు మని. 239

క. మనుజేంద్ర నన్ను నీయడిగినయట్లు పులస్త్యుఁ బుణ్యకీర్తను గంగా
 తనయుం డడిగిన నతనికి, ననఘచరిత్రునకు నిట్టు లని ముని నెప్పెన్. 240

1 ఋషిచరిత్రుఁ : ఋషిచరిత్రుఁ. 2 ధర్మనీయదార కర్తచరిత్రకు. * ఈకందమునకు
 మూర్త్యము, క. "వివరయ్య నీవు నొక కేదెనప్రశ్నకు నుత్తరంబు డెందం బలరక, విని (ను) పింతు
 నీకు నభిమత, మనఘా ! యే జేయువాడ నవనీనాథా (నవహితబుద్ధి).", అని కొన్ని వ్రాత
 పత్రులఁ గానిపించెడి. 3 శుభధర్మా.

సీ. కడఁగి బుద్ధిం ద్రియ¹కర్తేం ద్రియంబులయందు సంయతచిత్తు లైనవారు
ధృతి నహంకారప్రతిగ్రహ²పేక్షలయందు నివృత్తాత్తు లైనవారు
సల్పభోజనులు ననారంభకులు నయ్యు నత్యంతసంతోషు లైనవారు
సత్యవ్రతులు శుభాచారు లక్రోధను లగుచు ధర్మాన్నితు లైనవారు

ఆ. సఖిలత్పిశతము లాడినఫలములు

సఖిలయజ్ఞవిధుల నైనఫలముఁ

బడయుదురు విహీనభాగ్య దుష్కృతులకుఁ

బరమతీర్థసేవఁ బడయ నగునె

241

క. ³కైల గో సువర్ణవానం, బులు సుపవాసములుఁ దీప్థములనేవయు ని

మ్ములఁ జేయనివారు దరి, ద్రులు ⁴రోగులు నగుదు రాత్తదోషముపేర్చిన్. 242

క. క్రతుఫలములు వడయఁగ దు, న్నతులకు దొరకొనదు తీర్థగమనంబునఁ ద
త్కృతుఫలము లందుదురు దు, న్నతులును నిది మనులవ్రతము గౌరవోపపాఖా.

వ. ⁵తీర్థగమనఫలం బెల్లపుణ్యంబులకు విశేషంబు దీని వినుము.

244

చ. నమితవిరోధి పుష్కర మనంగ జగద్విదితంబు పుణ్యతీ

ర్థము మునిసిద్ధసేవ్యము ముదంబున నందుఁ బయోజనంభవుం

డమరులతోడ సన్నిహితుఁడై వసియించుఁ ద్రిపుష్కరంబులున్

సమములు వాని నెప్పుడును ⁶సంస్మృతి సేసినఁ బాయుఁ బాపముల్. 245

క. పదివేలకోట్లతీర్థము, లుదితము లై పుష్కరముల నుండు మునీంద్ర
త్రిదశవరు లందుఁ జేసిరి, మదిఁ గృతకృత్యులయి తపము మఖములుఁ బ్రీతిన్.

వ. అందు గృతస్నానంబు లై దేవర్షివ్రతర్పణంబులు సేసినవారు దశాశ్వమేధఫలం
బులు వడయుదురు ⁷మాఘమాసంబున నొక్కదివసంబు పుష్కరసేవ సేయుట
యు నొకయే డగ్నిహోత్రంబు వేల్పుటయు సమంబు. 247

క. అమరవరులందుఁ బురుషో, త్రముఁ డెట్లు ⁸విశేషం డట్లు ధరణిం గలతీ

ర్థములందుఁ బుష్కరత్రిత, యము గరము విశేష మభిమతార్థప్రదమై. 248

చ. ~~పుష్కరంబునఁ బదియేండ్లు~~ వసియించినవారికి సర్వక్రతుఫలంబును బ్రహ్మలోక
ప్రాప్తియు నగు మఱియు జంబూమార్గంబు దండకాశ్రమంబున నగస్త్యవటం
బను తీర్థంబులాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కణ్యాశ్రమంబును ధర్మార
ణ్యంబును యయాతివ్రతంబునం జూచిన సర్వపాపక్షయం బగు మహాకాళం
బును గోటితీర్థంబును నశ్వమేధఫలప్రదంబులు రుద్రవటం బను రుద్రస్థానంబున
రుద్రుం బూజసేసి గణపతీర్థంబు వడయుదురు సర్వదాస్నానంబున దక్షిణ

1 కర్తేంద్రియములందు నపగతచిత్తు లైనట్టివారు...నస్త్రితాత్తు లైనవారు, నాత్మీయభో

జనా నారంభకులు నై యత్యంత...దుఃఖితులకుం. 2 నిరతము నగు. 3 నాథా. 4 తీర్థగమన
ఫలంబు యజ్ఞఫలంబులకు విశేషంబు వినుము ; తీర్థగమనంబు పుణ్యంబులకు విశేషంబు. 5 నక్షుతి;
సంస్తుతి. 6 కార్తికమాసంబున; మాఘదివసంబునఁ బుష్కర. 7 విశేష్టఁ డట్లు.

సింధుస్నానంబునఁ జర్చణ్ణతీర్థస్నానంబున నగ్నిష్టోమఫలంబు లగు. 249

క. ఆనవద్య వసిష్ఠాశ్రమమున నొకదివసంబు శాకమాలాశనులై
జనులుండి వడయుదురు బహు, ధనసంపద గోసహస్రదానఫలంబుల్. 250

వ. మఱి పింగం బనుతీర్థంబు నేవించి శతకపిలగోదానఫలంబు వడయుదు రెంచేసి
నగ్నిదేవుండు స్రుత్యక్షంబైయుండు నట్టిప్రభాసతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరా
త్రఫలంబు వడయుదురు దుర్వాసునకు విష్ణుదేవుండు వరం బిచ్చుటంచేసి వర
దానం బనం బరఁగినతీర్థం బాడియు సరస్వతీసాగరసంగమం బాడియు ¹గోస
హస్రదానఫలంబు వడయుదురు. 251

క. ²ద్వారావశిష్ఠరమునఁ బిం, డారక మనుతీర్థమున బెడం గై ముద్రా
కారంబు లై త్రిసూలా, కారము లై పంకజములు గానంగఁ బడున్. 252

వ. అందుఁ బరమేశ్వరుం బూజించి పావవిముక్తులగుదురు సాగరసింధుసంగమస్నా
తులైనవారు పరణలోకగతు లగుదురు శంకుకల్లేశ్వరంబున నీశ్వరుం బూ
జించి దశాశ్వమేధఫలప్రాప్తు లగుదురు వసుధారయును వసుసరంబు నను
తీర్థంబులాడి వసుప్రియు లగుదురు సింధూత్రమస్నానంబున బహుసువర్ణదాన
ఫలంబగు భద్రతుంగసేవనంబున బ్రహ్మలోకప్రాప్తి యగు శక్రకుమారివిలోక
నంబున శక్రలోక గతియగు శ్రీకుండంబున వితామహునకు నమస్కరించియు
సావర్ణరాజతంబు లైనమత్స్యంబులు గలవిమలం బనుతీర్థంబాడియు వాసవ
సాయుజ్యంబునవడయుదురు ³బడబ యనుతీర్థంబున నగ్నిదేవునకు నర్ఘ్యంబిచ్చిన
నది యక్షయం బై పితృదేవతలకుఁ దృప్తిఁ జేయు గోసహస్రదానంబునకు నశ్వ
మేధసహస్రంబునకు విశేషంబు. 253

క. దేవక యనుతీర్థంబునఁ, దేవసమూహంబుతోడఁ ద్రినయనుఁ డుండున్
సేవిత మై ⁴జనులకు నది, గావించు ననూనధర్మ కామార్థంబుల్. 254

వ. అర్థయోజనవిస్తృతంబై పంచయోజనాయామం బైనయద్దేవికానదియునుగా
మాఖ్యంబునురుద్రతీర్థంబును యజనయాజనబ్రహ్మవాలుకంబులును బ్రహ్మాదిదేవ
తల దీర్ఘసత్రస్థానం బైనదిర్ఘసత్రస్థానంబును నేవించినవారే నిష్టసిద్ధియగు విన
శనం బనుతీర్థంబున నదృశ్యం బై మేరువునకుం బోవునెడ నాగోద్భేదశివోద్భేద
చమసోద్భేదంబుల నెంచేసి సరస్వతిం గానంబడియె నట్టి సరస్వతియందు నభిషి
క్తు లైనవారు నాగలోకంబు వడయుదురు శశరూపపుష్కరంబులుగలశశయా
నం బనుతీర్థంబున స్నానంబును గోసహస్రదానంబును సమంబు 255

మథ్యాక్కర. ఏ మేమ మున్ను పూజింపుదుము రుద్రునిం దని వేడ్క
తో ముఁకితోటి దా రున్న నీశుఁ డందొఱకును బ్రీతి

1 గోదానవహస్రంబుల్. 2 ద్వారావశిష్ఠరమున బృం, దా
రకమను తీర్థమున ముడంబున ముద్రా. 3 మలహరం బను. 4 యతిజనులకు. 5 నాకలోకంబు.

- గా మతిలోఁ గోటిరుద్రరూపముల్ గావించె నదియు
భూమిఁ బ్రసిద్ధ మై రుద్రకోటి నాఁ బొలిచి వెలింగె. 256
- క. అందు రుద్రుఁ బూజ నేసి రుద్రలోకప్రాప్తు లగుదురు. 257
- క. నరనుత నైమిశమునఁ బుష్కరముల మూఁటను జగత్స్పృశాశిత మై యి
ద్ధరణిఁ గురుక్షేత్రము ¹దు, స్తరదురితౌఘములకెల్ల దవ్వగు చుండున్. 258
- తే. అమరలోకనివాసుల యండు విబుధు, లాకురుక్షేత్రవాసుల నదియు విచగ
నుత్తమంబు దృషద్యతి యుత్తరమునఁ, దపనతేజ సరస్వతి దక్షిణమున 259
- వ. అక్కురుక్షేత్రమంతపంచకంబులనడుమ రామహ్రదంబునడుమఁ సతామహా
నుత్తరవేది యనంబడు నట్టికురుక్షేత్రంబు ముట్టినవారికిఁ గురుక్షేత్రాబునకుం
బోయెద మనిన వారికిఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించెద మని తలంచిన
వారికి సర్వపాపక్షయం బగుఁ దదనంతరంబున విష్ణుస్థానంబున విష్ణువు నర్చిం
చిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ బారిష్లవం బనుతీర్థమాడి యగ్నిష్టోమఫలంబు వడ
యుదురు పృథివీతీర్థం బాడిన గోసహస్రదానఫలంబగు శాలూకీని యనుతీర్థం
బాడిన దశాశ్వమేధఫలం బగు సర్వతీర్థం బాడి యందుఁ దరండకుం డను
ద్వారపాలకుని జూచినవారి కిష్టసిద్ధి యగు నెందేని విష్ణుం డాదినరాహం
బయ్యె నట్టివరాహతీర్థం బాడినవారికి నగ్నిష్టోమఫలం బగు నశ్వినీతీర్థం
బాడిన రూపవంతు లగుదురు జయంతియందు సోమతీర్థస్నానంబును గృతశౌచ
తీర్థస్నానంబును రాజసూయపాండరికి నమంబు లగ్నివటంబున ముంజవటం
బున నీశ్వరుం బూజించి ²గాణపత్యంబు వడయుదురు యక్షిణీతీర్థ మాడి
యిష్టఫలంబులు వడయుదురు కురుక్షేత్రద్వారంబుఁ బ్రదక్షిణంబు నేసినం
బాపక్షయం బగు. 260
- క. వీరుండు క్షత్రియులఁ దన, దారుణపరశువున జామదగ్న్యుండు రౌద్రా
కారుండు వధియించి తదీ,యారుణమున నేనుమడుపు లాపాదించెన్. 261
- వ. అందుఁ బితృతర్పణంబు నేసినం బితృదేవత లాతనికిం బ్రత్యక్షం బయి నీ కిష్టం
బైనవరంబు వేడు మనినఁ బరశురాముండు వారల కిట్లనియె. 262
- శ్రవధ నైసపాపంబు గ్రాగ వలయుఁ
గడఁగి ³నాకును సద్గతి గలుగవలయు
నివియుఁ బుణ్యతీర్థంబు లై యిద్ధరిత్రః
బరగుచుండంగ వలయు మిఁకరుణఁ జేసి. 563
- వ. అని . పితృదేవతలవరంబునం బుణ్యతీర్థంబులఁజేసె నట్టిరామహ్రదంబు లాడినవా
రికి నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాయశౌధనం బనుతీర్థంబాడి కాయశుద్ధులగుదు రెం
దేని విష్ణుదేవుండు లోకంబుల నుద్ధరించె నట్టిలోకోద్ధారం బనుతీర్థంబాడి కులం

1. దు, స్తరకరదురితౌఘమునకు. 1 యిష్టఫలంబులు వడయుదురు. 3 సద్గతియును నాకుఁ
బడయవలయు.

బుద్ధురింతురు శ్రీతీర్థం బాడి శ్రీమంతు లగుదురు కపిలతీర్థం బాడి కపిలగోస హస్తదానఫలంబు బడయుదురు సూర్యతీర్థం బాడి యం దుపవసించిన సూర్య లోకప్రాప్తు లగుదురు గోభవనం బనుతీర్థం బాడి గోసహస్రసమృద్ధు లగుదురు శంఖనితీర్థంబాడి యు త్తమమాపంబు వడయుదురు యత్నేంద్ర తీర్థంబాడి తరండ కుం డనుద్వారపాలకుం జూచినవారు సరస్వతీస్నాతు లైనవారు నగ్నిష్టోమ ఫలంబు వడయుదురు మాతృతీర్థదర్శనంబునం బ్రజావృద్ధి యగు ¹బ్రహ్మచర్యం బును శరవణంబును జూచిన సర్వవ్యాధివిముక్తు లగుదురు శ్యావిల్లోమాపహం బనుతీర్థంబునం దేకావశషింబులు గల వండుఁ బ్రాణాయామంబు నేసినవిపులకు స్వల్పనూపాయనం బగునెటుకుచేత నేయంబడి కృష్ణమృగంబు లెంచేని నొక్కతీర్థంబు సాచ్చి మానుషత్వంబు వడసె నట్టిమానుషతీర్థం బాడి సర్వదరిత విముక్తులై దేవత్వంబు వడయుదురు దానితూర్పున నొక్కయిరవున నాపగ యనుమహానదిం బితృతర్పణంబు నేసి పితృదేవోద్దేశంబున నొక్కబ్రాహ్మణు నకుం గుడువంబెట్టిన గోటిబ్రాహ్మణులు గుడిచినఫలం బగుఁ బితృదేవతలు దృప్తియు నొందుదురు బ్రహ్మాదంబరంబు సప్తర్షికుండంబుఁ గేదారంబును జూచి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదురు కపిలకేదారంబుఁ జూచి పాపవిముక్తులై య దృశ్యు లగుదురు సరకిం బనుతీర్థం బాడి కృష్ణచతుర్దశినాఁ డీశ్వరుం బూజించి యెల్లకోర్కులం బడయుదురు మూడుకోట్లకూషప్రాదంబులు గలయిలాస్పదం బనుతీర్థం బాడి పితృతర్పణంబులు నేసినవారికి వాజవేయఫలం బగుఁ గిందాన కింజుప్యంబు లనుతీర్థంబులందుఁజేసిన దానజపంబు లక్షయంబు లగునారదతీర్థం బైనయంబాజవంబునందుఁ బ్రాణత్యాగంబు నేసినవారు సర్వలోకంబులం బడ యుదురు శుక్లదశమిం బుండరికం బనుతీర్థం బాడి పాండరీకఫలంబు వడయుదు రందు వైతరణీస్నాతు లై రుద్రునకు నమస్కరించి సర్వపాపవిముక్తు లగుదు రెంచేని దేవత. లనేకసహస్ర వర్షంబులు దపంబు నేసి రట్టిఫలక్షపనంబనుతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరాత్ర ఫలంబులు వడయుదురు ద్వైపాయనుం డనేకతీర్థంబులు మిశ్రీకరించుటం జేసి మిశ్రకం బనం బరంగినతీర్థం బాడినవారికి సర్వతీర్థస్నా నఫలం బగు వ్యాసవంశంబును మనోజవంబును మధువతీయు ననుతీర్థంబుల నా డిన గోసహస్తదానఫలంబు వడయుదురు కౌశికిద్వీపద్వితీసంగమంబున స్నాతు లై సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు కిందత్తంబునఁ డింప్రస్థదానంబునేసి పితరులయు ణంబు నేగుడు రహస్సుదినతీర్థంబుల నాడి సూర్యలోకప్రాప్తు లగుదురు మృగ ధూమంబున గంగాస్నాతులై మహాదేవు నర్పించినమహాత్ము లశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు వాయునం బనుతీర్థం బాడి వామను నర్పించినవారు విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు పావనం బనుతీర్థం బాడి కులంబు పవిత్రంబు నేయుదురు శ్రీకుం

1 బ్రహ్మచర్యం బను సరోవరంబునుం జూచిన...గోటిబ్రాహ్మణుల గుడువంబెట్టిన
 అగు...విధ్యకూలంబున మృత్యువ్రతదానంబు నేసి పితరులయుణంబు నిగుదురు.

జంబున సరస్వతీన్నాతులై యగ్నిష్టోమఫలంబు వడయుదురు ఋషు లెంచే
నుండు యాత్రాపరులై కురుక్షేత్రంబునకుం బోదు రట్టినైమిశకుంజం బాడి
ఋషితృప్తి నేయుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి వర్ణాంతరులుబ్రాహ్మణు లగుదురు
బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మ లోక ప్రాప్తు లగుదురు. 264

సీ. అనుఘుండు మంకణుం డనునొక్క బ్రహ్మని తనచేయివ్రయ్యంగ దర్శక గొనిన
సాంద్రమై శాకరసం బందు నిర్గతం బగుడును హర్షించి యాడుచున్నఁ
జూచి సహింపక సురలును మునులును హరుపాలి కరిగి దేవాదిదేవ
మునివృత్త మేవిధంబున నివృత్తం బగు నట్లుగాఁ జేయవే యనిన హరుండు

ఆ. దవసిరూప మపుడు ధరియించి యమ్ముని, కడకు వచ్చి యేమికారణమున
నాడె దేమి విస్తయం బిందుఁ జూచితి, చెప్ప నుచితమేనిఁ జెప్పు మనిన. 265

వ. నాకరంబున శాకరసంబు వెలువడిన విస్తీతుండ నయి హర్షించి యాడెద ననిన
నిది యేమివిస్తయంబు దీనిం జూడు మని హరుండు తనయంగుష్ఠంబున నంగుళీ
తాడనంబు చేసిన నందు హిమసన్నిభం బయినభస్మంబు వెలువడినం జూచి లజ్జ
తుం డయి నీవు పరమేశ్వరుండ వని నమస్కరించి వేదమంత్రంబుల స్తుతియించి
దేవా నీవ్ర సాదంబున నాకుఁ దపోవర్ధనంబు గావలయు ననిన సమ్మనివరునకు
నీశ్వరుండు గరుణించి నీకుఁ దపోవర్ధన మగు నేను నీయాశ్రమంబున నుండుదు
ననియె నట్టిసప్తసారస్వతతీర్థంబు లాడినవారికి సారస్వతసిద్ధి యగు బ్రహ్మదేవ
తలచే నధిష్ఠితంబు లయినయాశనసతీర్థంబును గపాలమోచనంబు విశ్వా
మిత్రంబుఁ గార్తికేయంబు ననియెడుతీర్థంబుల నాడి పాపవిముక్తు లయి బ్రహ్మ
లోకంబు వడయుదురు. 266

క. వేదములయందు వినఁగఁ బృథ్వాదకతీర్థంబ యుత్తమోత్తమము సురేం
ద్రాదిసురవరులకును వ్యాసాదిమహాయోగివరుల కాస్పద మగుటన్. 267

వ. అందు శరీరత్యాగంబు¹ నేసినవార లపారపాపవిముక్తులై ముక్తు లగుదురు సుర
కన్యాసరస్వతీసంగమస్నాతు లయినవారు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకంబులవల్లనఁ
బోయుదురు దర్శినిర్జితం బయినయర్థకీలతీర్థం బాడినకూద్రులు బ్రాహ్మణు లగు
దురు బ్రాహ్మణులు పరమసిద్ధి లగుదురు శతంబును సహస్రంబు ననుతీర్థంబు
లంధుఁ జేసినజవదానోపవాసంబులు శతసహస్రగుణంబు లగు వేల్పు లెల్లం
గుమారు నేనావతింగా నెంచే నభిషేకించి రట్టితైజసం బనుతీర్థంబును దాని
తూర్పున నుండుకురుతీర్థంబును స్వర్గద్వారం బనుతీర్థంబును జూచినవారికి స్వర్గ
ద్వారంబు వివృతంబగు రుద్రవత్ని యనుతీర్థంబున శంకరనారాయణుల నర్పించి

1 కానకుం డనునొక... జేయుమీ వనిన హరుండు, దవసిరూప మొప్పు ధరియించి. 2 నేసినవారు

అయిముక్తు లగుదురు... ఆ త్రి తీర్థం బైన ఆదికర్మణం బనుతీర్థం బాడినకూద్రులు.

సర్వదుఃఖవిముక్తు లగుదురు స్వస్తిపురంబుఁ బ్రదక్షిణంబు నేసి గోసహస్ర దానఫలంబు వడయుదురు గంగమడుపున నొక్కకూపంబున మూడుకోట్ల తీర్థంబులు సన్నిహితంబు లయియుండు నందుఁ గృతస్నానులయినవారికి సర్వ తీర్థస్నానఫలం బగు బదరీవనంబు నందు వసిష్ఠాశ్రమంబునం ద్రిరాత్రంబులు బదరీఫలభక్షణంబునెసే పాపవిముక్తు లగుదు రేకరాత్రం బనుతీర్థంబున నేకరా త్రోపవాసంబు నేసి బ్రహ్మలోకింబు వడయుదు రాదిత్యాశ్రమం బనువనం బున నాదిత్యుం బూజించి యాదిత్యలోకగతు లగుదురు దధీచతీర్థంబునం గన్యాశ్రమంబునందు ద్రిరాత్రంబు వసియించినవారికి స్వర్గఫలం బగు. 268

క. జలరుహసంభవుఁ డాదిగఁ, గలవేల్పులు ఋషులు సిద్ధగరుడోరగులుకా
నెలనెల నేవెందురు భూతలమున నన్నిహతి యనగఁ దగుతీర్థంబున్. 269

వ. సూర్యగ్రహణంబున దాని నాడినవారు శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు ధర్మఁడు దశంబు చేసినధర్మతీర్థం బాడి ధర్మశీలు రగుదురు జ్ఞానపావనంబును సౌగంధికంబు ననుతీర్థంబుల నాడినం జూచిన సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు దేవ శ్రవ యనుసరస్వతీవ్రాదంబునందు వల్లీకంబున వెలువడుజలధార లాడి పితృతర్పణంబు నేసినవారశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు సుగంధయు శతకుంభయు బంచ యక్షయుఁ ద్రిశూలఖాతయు ననుతీర్థంబు లాడి దుర్గతులవలనం బాయుదురు తొల్లి పార్వతి యెందేని శాకాహారియై దివ్యసహస్రవర్షంబులు తపఁబునెసే నట్టిశాకంభరితీర్థం బాడి యొక్కవివసంబు శాకాహారు లయినవారు సంద్రెండేండ్లు శాకాహారతపఃబు సలిపినవారిఫలంబు వడయుదురు సువర్ణాఖ్య బచతీర్థంబున రుద్రుం బూజించి రుద్రలోకగతు లగుదురు ధూమావతి యనుతీర్థంబును రథా వర్తం బనుతీర్థంబును ధార యనుతీర్థంబు నాడి శోకివిముక్తు లగుదురు. 270

క. ధారుణిలోపల స్వర్గ, ద్వారం బయి ఋషినిమేవితం బగుగంగా
ద్వారం బాడినధన్యుల, జేరును శతకోటితీర్థనేవాఫలముల్. 271

వ. మఱియు సప్తగంగాసంగమంబును ద్రిగంగాసంగమంబును శక్రావర్తంబును గన స్వలంబును గంగాసరస్వతీసంగమంబు నాదిగాఁ గలపుణ్యతీర్థంబుల నాడి పుణ్య లోకంబులువడయుదురు భద్రకల్మషశ్రవణంబున రుద్ర పూజయు నరుంధతీవల్లంబును సింధు ప్రభవంబును యమునా ప్రభవంబు ననుపుణ్యతీర్థంబుల నేవయు సర్వసిద్ధి కరంబులు వేది యనుతీర్థంబులు ఋషికుల్య యనుతీర్థంబును గృత్తికామఘతీర్థం బులును విద్యాతీర్థంబును వేదానిక యనుతీర్థంబును జూచి నురతంబులవలనం దొలగుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి పద్మవర్ణయానంబుల బ్రహ్మలోకగతు లగుదురు.

చ. సురచిర ర్హితై మిశముఁ జూచినమాత్ర న షాయుఁ బాప ము
చ్యురువుగ నందు మాసము వసించి యనంతఫలంబు లొందఁ గాం

తురు బహుత్తీర్థనేవనముతోడ సమానము నై మిశంబు నం

దమదుగ నొక్కనాడు శుచి యై యుపవాసము సేయఁ గాంచినన్.

273

వ. మఱియు నందోద్భవతీర్థంబు నిండివరతీర్థంబు గంగాద్వారంబు దిశావతీర్థంబు
లనియెడుతీర్థంబుల నాడి వాజవేయఫలంబుఁ బడయుదురు బాహువ యనుతీర్థం
బాడిన ననేకసత్రయాగఫలం బగు నెందేని రాముండు స్వర్గగతుం డయ్యె నట్టి
సరయూప్ర దేశంబున గోప్రదానం బాడియు దేవతలకు ఋషులకు యజ్ఞభూమి
యయినతీర్థంబులు గలగోమతి నాడియు నశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కోటి
తీర్థంబునం గుమారు నర్పించియు వారణాసియందు రుద్రు నర్పించియుఁ గపిలా
ప్రాదం బాడియు రాజసూయఫలప్రాప్తు లగుదురు మార్కండేయతీర్థం బయిన
గంగా గోమతీ సంగమం బాడియు బ్రహ్మకల్పితం బయినయూపంబుఁ బ్రదక్షి
ణంబు నేసియు వాజవేయఫలంబు వడయుదురు.

274

సీ. పలువురఁ గొడుకులఁ బడయంగవలయు నందొక్కరుం డయినను నోపి గయకు
నరుగునో యనియును నశ్వమేధం బొప్పు జేయునో యనియును క్షేత్రమైన
యాబోతు విడుచునో యనియును గోరుదు రనవద్యు లైనగృహస్థు లట్టి
గయ కేఁగి యుభయపక్షములు వసించినఁ గడుఁ బుణ్యు లుభయపక్షములవారి

ఆ. నుద్ధరింతు రంద యొగిఁ బిండ మిడినవా, రనఘ పితృభయను గృతార్థు లగుదు
రందు ఫల్గుతీర్థ మాడినవారిక్కి, బరమసిద్ధితో శుభంబు పెరుగఁ.

275

వ. మఱి యక్షితీర్థంబునందు జలపానంబు నేసి బ్రహ్మహత్యాదిదోషవిముక్తు లగు
దురు మణినాగం బనుతీర్థం బాడినవారికి నాశీవిషవిషంబు లొందవు గౌతమవసు
బునం దహల్యాప్రాదం బాడి యుదపానం బనుతీర్థం బాడియు నశ్వమేధఫలంబుఁ
బడయుదురు రాజర్షి జనకకూపం బాడి విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు కంపనయు
మహానదియు ననుతీర్థంబుల నాడినవారుపాండరీకఫలంబు నొందుదురు దేవపుష్క
రిణిని మాహేశ్వరధారను మహేశ్వరపదంబున నాడిన నశ్వమేధఫలంబు వడ
యుదురు తొల్లి కూర్మరూపుం డయినయసురచేతం గోటితీర్థంబు లవహృతంబు
లయినవానిఁ దెచ్చి విష్ణుం డెందేని నిలిపె నట్టిమహేశ్వరపథం బనుతీర్థంబాడి
యు విష్ణుస్థానం బయినసాలగ్రామం బనుతీర్థం బాడి విష్ణు నర్పించియు నందు
సన్నిహితచతుస్సముద్రం బయినకూపంబు నాడియు విష్ణులోకగతు లగుదురు
భరతాశ్రమంబునఁ జంపకారణ్యంబున దేవీసహితు నీశ్వరుం బూజించి మిత్రా
వరుణలోకంబు వడయుదురు కన్యాసందేశం బనుతీర్థంబునఁ గన్యాదానంబు
నేసి యక్షయఫలప్రాప్తు లగుదురు దేవకూటం బనుతీర్థం బాడి బ్రహ్మలోకం
బుఁ బడయుదు రెందేని విశ్వామిత్రుండు సిద్ధిం బొందె నట్టికౌశికప్రాదంబాడి
యుఁ గుమారవీరాశ్రమంబున నొక్కమాసంబు వసియించియు నశ్వమేధఫలం

బు వడయుదు రగ్నిధారయుఁ బితామహాసరంబునం బుట్టినకుమారధారయు నాడి త్రిరాత్రోపవాసంబు నేసినవారు బ్రహ్మహత్యాది ¹దోషవిముక్తు లగుదురు గౌరీశిఖరకుండం బాడిన సంఘినీకూపం బాడిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాళికాకౌశికాసంగమంబునందుఁ ద్రిరాత్రోపవాసంబు నేసినవారు సర్వపాపవిముక్తు లగుదు రూర్వశీతీర్థం బాడిన సర్వపూజాహ్వా లగుదురు గోకర్ణం బనుతీర్థం బాడి జాతీస్తరణంబు వడయుదురు సరస్వతీతీర్థస్నాతు లయి వృషభద్వీపంబునం గుమారుఁ బూజించి దేవవిమానగతు లగుదురు నందయు నందాలకయుఁ గరతోయంబును గంగాసాగరసంగమంబు ననుతీర్థంబుల నాడితాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు శోణా నర్తదా ప్రభవంబును బదరీతీర్థంబును నాడి యాయుష్షంతు లగుదురు మహేంద్రంబును రామతీర్థంబును మతంగకేదారంబును వంశగుల్మంబు ననుతీర్థంబుల నాడి యశ్వమేధఫలంబుఁ బడయుదురు. 276

తే. పరమ మైసత్తీర్థంబు శ్రీవర్వతంబు, నందు దేవప్రాదం బాడి యాదిదేవు నీశు నర్పించి వడయుదు రిష్టఫలము, నశ్వమేధఫలంబును నవనిజనులు. 277

ప. తొల్లి శతక్రతుండు నూలుక్రతువులు సేయుటంజేసి పవిత్రం బయినకృష్ణవేణి యందు దేవప్రాదం బాడిన సర్వపాపవినాశనం బగుఁ బాండ్యవర్వతంబునం గా వేరీతీర్థంబును దుంగభద్రయు సముద్రతీరంబునఁ గన్యాతీర్థంబును నాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు గాయత్రీస్థానంబునం ద్రిరాత్రంబుగాయత్రీ జపంబు ²జేసినవారికి జన్మదుఃఖంబులు లేవు వెన్న యను మహానది నాడినమయూరహంస విమానగతు లగుదురు గోదావరీస్నానంబు నేసిన దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు పయోష్ణియు దండకారణ్యంబును శరభంగాశ్రమంబును జమదగ్ని సేవితం బయినశూర్పారకంబును సప్తగోదావరీతీర్థంబును నాడినపుణ్యులు పుణ్య లోకస్రాప్తు లగుదురు. 278

సీ. ఆసురులభయమున నడఁగినవేదంబు లోంకారపూర్వమై యుండ నాంగి రసుఁ డుద్ధరించి సారస్వత ప్రముఖులఁ జదివించె నెందేని శాశ్వతముగ నమరనియుక్తుఁడై యజియుంచె నెందేని భృగుఁ డెల్లవారికిఁ జేర్చి నట్టి రమణీయతుంగకారణ్యంబు సూచిన మాత్రన దురితకర్తంబు లెల్లఁ

తే. బ్రాయుఁ గాలరథం బనువర్వతంబు, నందు దేవప్రాదం బాడి యభివృతములు వడయుదురు మేధికంబునాఁ బరఁగువర్ధమాన్ మేధాసమన్వితు లగుదు రెందు.

1 పాఠకముక్తు లగుదురు అని వచనమును గొంచి "పాఠకము" అనిక. సకలమిరిమిలు పోయిదు, రికలంక యశస్కు లగుచు రిత్కు క్తమవ. ర్తకు లగుదురు నజ్ఞనగుణ, నికరంబుల కెలయ్యదురు మునిశ్చయమగుతై." అని యొకకంఠము, కర్వాత, "గౌరీశంకరకుండము" అని ప్రార్థించి అంత్యము పఠకు ఘటియొకపదనముగ నొక ప్రతిలా న్రాయఁబడియున్నది. 2 జేసినవారు జన్మదుఃఖంబులం శారయరు.

వ. మఱి చిత్రకూటంబున మందాకిని సేవించి పితృస్థానంబునం గుమారం
బూజించి జ్యేష్ఠమాసంబున జంత్రస్థానంబున రుద్రు నర్చించి రామనివాసం
వై నశ్వంగిజేరపురంబున గంగాన్నాతు లయి గంగాధకు నర్చించియు సర్వ
పాపముక్తు లగుదురు. 230

క. యాగశతంబులకంటె బ్రహ్మాగనివాసము విశేష మని మునులు మహా
యోగులు సిద్ధులు సాధులు, నాగులు వండుండుదురు మరగిప్రియ మెనగన్.

వ. అది ప్రజాపతి యజ్ఞవేది గావున నందు మూడగ్ని కుండంబు లెప్పుడు గానం
బడు మఱి వేదంబులు యజ్ఞంబులు మూర్తిమంతంబు లై యటువదికోట్ల పది
వేలుతీర్థంబులు సన్నిహితంబు లై గంగాయమునారంగమంబు సేవించియుండు
నందు గృతస్నాను లైనవారు రాజసూయాశ్వమేధులయు సత్యవాదులయుఁ
జతుర్వేదాధ్యయనులయుఁ బుణ్యలోకంబు వడయుదురు భోగవతీయు వాసు
కీయు హంసప్రతంబు ననుతీర్థంబుల నాడి దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు 282

క. విదితముగఁ దీర్థకీర్తనఁ, జదివినధన్యులకు వినినసజ్జనులకు న
భ్యుదయ మగు సర్వతీర్థ¹సముదయస్నానబహుయాగముల ఫలము లగున్ 283

క. ఇది నిక్కువ మని మనములఁ, బదిలంబుగఁ దీర్థసేవ భక్తి దలఁచినా
విదితముగ దురితహర మగు, సదమలసుజ్ఞాను లగుట సత్యము ధరణిన్. 284

క. సకలదురితముల వాయుదు, రకలంకమనస్కు లగుదు రారోగ్యైత్తమవ
ర్తకు లగుదురు సజ్జనగుణ, నికరంబుల వెలయుదురు సునిశ్చితమతు లై. 285

చ. వ్రతములు లేనివారు నుపవాస పరాశ్చుఖు లైనవారు దు
ర్మతులు విహీనశౌచులుఁ గ్రమంబునఁ దీర్థము లాడ నోప రా
తతగుణశాలి వీ వఖిలధర్మవిదుండవు గావున² శుభ
స్థితిఁ జని ³తీర్థసేవనము సేయుము నీకు నభీష్టసిద్ధిగన్. 286

వ. అని సకలతీర్థకథనంబు నెప్పినపులస్త్వవచనంబున భీష్టుండు వొల్లి యెల్ల
తీర్థంబులు సేవించి కృతార్థుం డయ్యెఁ గావున నీవును దీర్థసేవ సేసి. 287

క. పూరు పురూరపు లట్లు భగీరథ రఘువంశుల యట్లు కృతకృత్యుండ వై
ధారుణి రక్షింపుము విస్తారగుణాధార ధీర ధర్మతనూజా. 288

వ. రోమశం డుఁ బేషి దేవలోకంబుననుండి నీకడకు వచ్చుచు దదుపదేశంబున
ధౌమ్యానుమతుండ వయి తీర్థసేవనఁ జేయు మని చెప్పి నారదం డరిగిన
నజాతశత్రుండు ధౌమ్యుం జూచి యిట్లనియె. 289

చ. అలయక మాకు నందఱ కహర్నిశముం బ్రియకారి యైనయ

1 సముదయస్నానముల యాగముల ; సముదయంబులయంద స్నానముల. 2 తీర్థసేవ దగఁ
జేయుము...సిద్ధిగన్. 3 కృతకృత్యుండవై...గుణోదార; గుణోద్ధార.

త్యలఘుపరాక్రమాన్నిత మహాభజా నర్జను దివ్యసాయకం
బులు వడయంగ నొక్కరున పుచ్చితఁ దద్దయు వేడ్క నెద్దియుం
దలఁపన యిచ్చ తన్నిరహిత మ్మగుకామ్యక మొప్ప దయ్యెడిన్.

290

వ. అంబువాగమనం బనేతించు చాతకంబులట్లు మన మందఱ మర్జనాగమనంబు
ప్రతీతించుచున్న వారము వాడునుం దనపూనినకార్యంబు నిర్వహించి
కాని నివృత్తుండు గాఁ డనశ్శ్యంబును దివ్యాస్త్రంబులు వడసి యాతనివచ్చు
నంతకుఁ దీర్ఘనేప సేయుద మనినఁ గరంబు ల గ్గగు నట్ల చేయుద మని.

291

— రోమకమహాముని ధర్మరాజానందకు వచ్చుట. —

ఉ. నాలుగుదిక్కులందును వినక విడితం బగు చున్న పుణ్యతీ
ర్థాలితెఱుం గెలుంగఁగ మహాత్ముండు ధామ్యుఁ డజాతవైరీ కం
దోలిన చెప్పచున్నతటి నొప్పుగ రోమశుఁ డేగుదెంచె దే
జోలలితుండు నిర్మలయశుం డగుధర్మతనూజపాలికిన్.

292

వ. ఇట్లు వచ్చినమహాముని సత్సత్తా ననుజబ్రాహ్మణసహితుండై ధర్మజుండు పూజి
చి మునీంద్రులయెం దుండి వచ్చితి రని యడిగిన నాతనికి రోమశుం డిట్లనియె.

తే. ఎల్లలోకంబులును జూచి యింద్రలోక, లోకనాథి నై యే నింద్రలోకమునకుఁ
బోయి సురరాజుచేఁ బ్రీతిఁ బూజితుండ, నై మహీనాథయందునీయనుజాననఘు.

ఉ. ఈసున నీశుఁ దొట్టి సుర లెల్ల నభీష్టవరంబు లిచ్చుటం
జేసి కృతార్థుఁ డై నకురుసింహము నూర్జితశౌర్య నర్జనున్
భాసురతేజ విశ్వపరిపాలకుఁ డై నమహేంద్రుతోడ నే
కానన మెక్కి యున్న మహిమాస్పదు నింద్రతనూజుఁ జూచితిన్.

295

క. బలవంతు లై నభీష్టాదుల నర్జనుఁ డోర్పు నీనూర్జితుం డై మఱి పో
రులఁ గర్ణుండు పదాటన, కళకు సమానుండు గాఁడు గవ్వడితోడన్.

296

వ. అతనియున్న విలాసంబు సూచి విస్మితుండ నయిననాకు నింద్రుండు దత్ప్రభా
వంబు నెప్పి వీఁ డమృతసంభవం బయినపాశుపతం బనుదివ్యాస్త్రంబుఁ బరమేశ్వ
రుచేతను నాచేతను యమవరుణకుజేరాదులచేతను దివ్యాయుధంబులఁ బడసె
నితండు మనుష్యుండు గాఁడు దివ్యపురుషుం డన్యుల కశక్యం బయినదేవకా
ర్యంబు దీర్చి మసలక వచ్చునని మర్త్యలోకంబునకుం బోయి భ్రాతృసహితుం
డయినధర్మరాజునకుం జెప్పు మనిన వచ్చితి నని వెండియు నిట్లనియె.

297

క. నిరతముగఁ దీర్థనేపా, పరు లగుశాంతాత్మలకుఁ దపస్యులకును దు
ష్కర మెద్దియు లే దని చెచ్చెర ధర్మజుఁ దీర్థనేప నేయింపు మొగిన్.

298

1 పరాక్ర మొన్నత... నెద్దియుం దలఁపక. 2 నొప్పుగ. 3 సురకణనాథుచేఁ బూజితుండ.
4 నింద్రసమానుఁ 5 నవడితుం డై; నవడితుం డై... పదాటన, కళకు. 6 భ్రాతృభ్రాతృసహితుం
డై. 7 నేయింపు మిల్.

- క. అని పనిచిన నమరేశ్వరు, పనిఁ దత్పాశ్చ్యమున నుండి పన్నుగ నిట యే
జనుదెంచితి నీకార్యము, ధనంజయున కభిమతంబు ధరణీనాథా. 299
- క. అనవద్య తీర్థసేవనమును గపిలాస్వర్ణదానములు చుగ్రతపం
బును జేయనివారికిఁ బో,లునె వడయఁగఁ జేర్చి నుభయలోకసుఖంబుల్. 300
- ప. ఏను దొల్ల భూమిం గలతీర్థంబు తెల్ల నినుమాటు సూచితి నిప్పు డింద్రునియో
గంబున నీతోడన వచ్చి యఖిలతీర్థసేవ సేసెన ననిన ధర్మజం డతని కి ట్లనియె.
- ఉ. నన్నుఁ దలంచి తీర్థగమనం బొనరింపఁగఁ బంచె నట్టె వి
ద్యమ్ముత దేవవల్లభుఁడు దానఁ గృతార్థుఁడ నైతి దానిపై
నిన్ను సహాయుఁగఁ బడసి నెన్ని నశేషవిశేషతీర్థముల్
పన్నుగఁ జూడఁ ¹గాంచితి సభాగ్యుఁడ నైతి మునీంద్ర నీదయన్. 302
- ఆ విజయుకుశలవార్త వేడుక నీచేత, వినినయంతకంటె విస్తరిల్లె
హృదయసంప్రమోద మీరెంట నా కంచు, దద్ద సంతసిల్లె ధర్మసుతుఁడు. 303
- ప. మునీంద్రా యేను దొల్లియు నారదధామ్యులవచనంబులం ²దీర్థగమనోన్ముఖుండ
నయి యున్నవాడ నిప్పుడు భవన్నిదేశంబునం దీర్థసేవ సేసి కృతార్థుండ
నగుదు నని కృతనిశ్చయుం డై భిక్షాభుజా లయిన బ్రాహ్మణులను యతులను
రోమశువచనంబున నివర్తించి ధామ్యపురస్కృతకతివయబ్రాహ్మణులతో నను
జులుం దానును గృష్ణాసహితు లయి కామ్యకవనంబున మూఁడుదినంబులు వసి
యించి మార్గశీర్షమాసావసానంబునం దీర్థసేవార్థంబు గృతప్రస్థానుం డయిన
యుధిష్ఠిరునకు బ్రాహ్మణు లి ట్లనిరి. 304
- ఉ. నీయనుజుల్ ధనుర్ధరు లనింద్యచరిత్రులు దీర్ఘతీక్షణకౌ
క్షేయకపాణు లత్యేమలకీర్తులు గావఁగ రోమశుండు దే
బోయుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూపఁగఁ దీర్థము లాడువేడ్క ల
క్షీయుత యిప్పు ని న్ననుగమింపఁగఁ గంటిమి పుణ్యపంచదన్. 305
- ప. రాక్షసపిశాచశ్వాపదంబులకారణంబున నడవులలో నేకతంబ యరిగి తీర్థసేవ
సేయ మాయట్టివారికి నశక్యంబు గావున మీతోడ వచ్చెద మని బ్రాహ్మణులు
ధర్మరాజుచేత ననుజ్ఞాతు లై రంత. 306
- క. పారాశర్యుఁడుఁ బర్వత, నారదులును బాండురాజనందనుల గుణో
³దారుల ననఘులఁ దీర్థ, ప్రారంభులఁ గాన వచ్చి పరమప్రీతిన్. 307
- క. వారలచేఁ బూజితు లై, భూరితపోధనులు లోకపూజ్యులు ధర్మ
ప్రారంభనిత్యమతులకు, వారల కి ట్లనిరి సత్యవచనులు గరుణన్. 308

1 గాంచి కడుభక్తుఁడ నైతి మహామునీశ్వరా (మునీంద్ర నీదయన్). 2 గమనోన్ముఖుండై
...మూఁడుదినంబు లుపవసించి... మాసావసావదినంబునం. 3 దారుల...దీర్థకృ. తారంతుల...
యధికప్రీతిన్.

వ. శారీరనియమంబులు మానుషవ్రతంబు లనంబడు మనోబుద్ధికౌచంబులు దేవ
వ్రతంబు లనంబడు నట్టిసౌమ్యవ్రతవిశేషంబులు సలుపుచు ఋజుమార్గలై
తీర్థంబులు నేవించునది తిథ్యాభిగమనంబున మహాభిషనాభాగభరతభగీరథముచు
కుండమాంధాత్మసగరసావ్యభౌమాష్టకరోమపాదలయట్లు శత్రుజయంబును
సర్వలోకసుఖంబులుం బడయుదు రని చెప్పి మునివరులు మువ్వ రరిగి రంత
నజాతశత్రుండు రోమశుం కి ట్లనియె. 309

క. ధరణి నధార్తికు లగుకా, పురుషుల కభివర్ధనంబుఁ బుణ్యచరిత్రం
బరఁగెడు ధార్తికులకు దుష్టర మగునవివర్ధనంబుఁ దగునె మునీంద్రా. 310

వ. మఱియు నచేతనంబులయ్యును గిరిసరిత్సరోవరంబులు పుణ్యతీర్థంబు లై జగత్సా
వనంబు లై జనులకు దురితాపహారంబు లయినకారణం జేమి యని యడిగిన
నతనికి రోమశుం డి ట్లనియె. 311

— ౧ రోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబులు నెప్పట. ౧ —

చ. వసుధ నధర్మవర్త లగువారల¹వర్ధన మెన్నఁడుకా సమం
జస మయి నిల్వ నేరదు భృశంబుగ నాశము వొందు దుర్మద
వ్యసను లధర్మవర్తనఁ బ్రవర్ధితు లయ్యును నేము జూడ రా
క్షసులును దైత్యదానవులుఁ గ్రాగరె తొల్లి సహస్రసంఖ్యలన్. 312

క. దేవతలు ధర్మవర్తలు, గావున నభివృద్ధిఁ బొంది ఘన మగునిత్య
శ్రీవిభవాన్వితా లయి ధరణీవల్లభ యున్న వారు నిరుపమశక్తిన్. 313

క. ధర్మసుత ధార్తరాష్ట్రు ల, ధార్తికు లై ²పెరిగి రేనిఁ దడయక విధిచే
నిర్హాలితు లగుదురు దుష్కర్తంబున ననురు లట్ల కడు నష్టిరు లై. 314

వ. అది యె ట్లనిన నధర్మవర్తలయందు దర్పంబు పుట్టు దర్పంబువలన మానంబు
పుట్టు మానంబువలనఁ గ్రోధంబు పుట్టుఁ గ్రోధంబువలనం జేసి లజ్జయు వృత్తం
బునుం జెడు ³నష్టలజ్జావృత్తు లయినవారి సుపశమంబును లక్ష్మియు విడుచు. 315

క. మీ రమరేనదృశులరు ధర్మారంభవిశిష్టమతుల రగుటను ⁴నుచిర
క్షౌరమ్యు లగుదు రాజి జితారాతుల రగుదు దుద్ధతాహవములలోన్. 316

వ. ధర్మవర్త లైనదేవతలు ఋషులు నాశ్రయించుటంజేసి తీర్థంబులు పవిత్రంబు
లై సర్వకామప్రదంబు లై వర్జిల్లుచుండుఁ దీర్థనేవను గ్రతువులను దానంబులను
బ్రాహ్మణులదీవనలను జనులు సర్వదుఃఖవిముక్తు లయి శ్రేయఃప్రాప్తు లగుదు
రని చెప్పిన నమ్మనివరువలన ⁵నొండుధర్మస్థితులు వింఁచు బొండవు లరిగి నైమి
శంబు నశ్వతీర్థంబును గంగాఘోషంబును గన్యాతీర్థంబును గోమతియును బా
హుదయును మహానదియును దేవయజ్ఞనం బయినప్రయాగయు గంగాయమునా

1 వర్తన. 2 చరగిరేణ...నీచే, నిర్హాలి. 3 లజ్జానివృత్తు లయిన. 4 నుచిర, శ్రీరమ్యుల రగు
దురు విజితారాతుల రగుదు. 5 నొండుకథలు వినుచు.

సంగమంబును నాడి యందు బ్రాహ్మణులకు గోహారణ్యదానంబులు నేసి ప్రయాగం¹ గొన్ని దినంబులుండి వేదవిదు లయిన బ్రాహ్మణులవలన వేదాధ్యంబు లేఱుగుచుఁ జని యనేకపుణ్యవదీసముద్భవం బయిన గయపర్వతంబును రామసంబును బ్రహ్మసరంబును వైవస్వతతీర్థంబునుం జూచి గయయందు చక్షయవటంబున నావైయం బైనవిధానంబునం జాతుర్దాశ్యక్రతువులు నేసి ఋషులవలనం బుణ్యకథలు వినుచున్నయవసరంబున శమతుం డచుమహామునిధర్మరాజున కిట్లనియె.

317

సీ. ఆనఘుం డధూర్తరయగ్నిప్రియపుత్తుండు గయుఁ డనురాజుని క్రతువు లిందు బ్రహ్మశరంబునఁ బరఁగంగ మును చేసె నాతనియజ్ఞంబులందు జనభుక్తశేషాన్నజైలంబు లిరువదియే నగుసంఖ్య దా నెఱుంగ నయ్యెఁగ దత్కృతక్రతుబహుదక్షిణాసంఖ్యయు నుడుసికతాసంఖ్యయును నెఱుంగఁ

ఆ. గాదు జనుల కట్టిగఁలునామమున గయ, యనఁగఁ బుణ్యతీర్థమయ్యె నిదియుఁ బితృహితార్థ మిందుఁ బిండప్రదానంబు, నేయఁ గనిన నిష్టసిద్ధి శిగులుగు.

318

వ. అని చెప్పినశమతువలన గయామాహాత్యంబు విని యగస్త్యశ్రమంబున కరిగి రంత ధర్మరాజు రోమశున కిట్లనియె.

319

మథ్యాక్కర. వాతాపి యనువాని నెట్లు సంపె సద్వంధ్యుఁ డగస్త్యుఁ

దాతతతేజోధికుండు నా విందు నమ్మునినాథుఁ

బ్రీతిని దచ్చరితంబు వినఁగ నభీష్ట మిం దనిన

నాతని కిట్లని చెప్పె రోమశుం డన్నని పేర్చి.

320

క. వీతభయుఁ డిల్వలుండును, వాతాపియు ననఁగఁ బరఁగువరదైత్యులు వి ఖ్యాతబలులు వసియింతు ర,రాతిహరుల్ మఃశిమతీపురంబున² నొప్పన్.

321

వ. అం దగ్రజం డయినయిల్వలుం డొక్క బ్రాహ్మణు నతిభక్తి నర్పించి నాకు సకల కామసిద్ధికరం బగుమంత్ర బువదేశింపు మని ప్రార్థించి విఫలప్రార్థనం దై యరిగి తనతమ్ముఁ గామరూపధరు వాతాపి నపుడు మేషరూపంబు నేసి వధియించి వానిమాంసం బిమ్ముగా వండించి దాని నావిచ్చినకుఁ గుడువం బెట్టించి.

తే. విచ్చికడుపులో నున్న యవ్వీరుననుజుఁ, బిలిచెరమ్మని వాతాపిప్రియముతోడ జీవితండుయి వాఁడు నెచ్చెరను విచ్చికడుపు వ్రచ్చుచు వెలువడి క్రాచె విచ్చి.

వ. అది మొదలుగా నిల్వలుండు దనకడకు నతిథు లైవచ్చువిచ్చిల నిష్పాటనంత కుపురంబున కతిథులం జేయు చున్నంత నట యగస్త్యుండు బ్రహ్మచర్యాశ్ర

1 "గొన్ని దినంబులుండి" అనుటకును "వేదవిదులయిన" అనుటకును నడుమ, "క. ఎల మిని ధర్మతమాజుఁడు, గులపావనుఁ డగుచు విప్రశోటులకెల్లకొ, వెలయఁగ నభీష్టవస్తువు, లలయక దానములుపేసి నభివాంఛితుఁడై. వ. మఱియు వేదవిదు లయిన." అని యొకవ్రతి. 2 వెయఁగు, కిచేర్చిన్.

మంబునం బెన్దకాలం బుగ్రతపంబు నేయుచు వనంబునఁ బరిభ్రమించువాఁ
డొక్కఁడై కీచున్లుచంబున నధోముఖు లయి ప్రేలుచున్నతనశితరులం జూచి యి
వ్వధంబున మీ చున్నకారణం జేమి యని యడిగిరఁ బితరు లిట్లనిరి 324

తే. అయ్య యేము నీశితరుల మధికనివృత్తి, బ్రహ్మచారి వై నీవు తపంబు నేయు
చున్నవాడవు సంతతి నొల్ల కదియ, కారణంబుగ మా కూర్ధవ్యగతియు లేదు.

వ. ఇంక నైనను నీవు వివాహంబై సంతానంబు వడసిన మాకుఁ బుణ్యగతి వడయ
నగు ననిన నట్లు చేయుదు నని యగస్త్యుండు దనతపశ్శక్తింజేసి పుత్రకామం
దైనవిదర్భరాజున కొక్కకూతుం బుట్టించిన నది లోపాముద్ర యనునామం
బుతో జలంబులయందు నలినియుం బోలే వినీతునందు లక్ష్మీయుం బోలే నుద్యు
క్తునందు విద్యయుం బోలేఁ బెరిగి యశావనంబు దాల్చి రూపవతి యై వయో
రూపంబుల ననురూప లయినకన్యకాశతంబుతో నొప్పుచున్నంత. 326

క. తరుణి నగస్త్యభయంబున, వరియింపఁగ నోడి రాజవరులు మనోజా
తును లగు చుండిరి తగియెడు, వరు రోయుచు నుండె సుతకు వైదర్భుండున్.

వ అంత నగస్త్యుండు విదర్భరాజుపాలికి వచ్చి నాకు లోపాముద్ర నిచ్చునది య
నిన విదర్భేశ్వరుండు తనతనూజ నమ్ముని కీనోపక మనంబున ననుతాపించి
యక్కన్యకం జూచి యాత్మగతంబున. 328

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారమునం గృశం డయినబ్రాహ్మణుఁ డీలలితాంగిఁ బెండ్లి యై
నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారము దాల్చి యుండు మని పంపక మిన్నక యుండ నిచ్చునే. 329

ఆ ఎఱిగి యెఱిగి శివీని నెట్లగ నగు భోగయోగ్యు యైనయది పయోజనేత్ర
యీనినాడు శాప మిచ్చుచు గౌ కిమ్ముని, యేల పైఁచు నింక నెట్టు లొక్కొ.

వ. అని వైదర్భుండు దానునుం బత్నియు వగచు చున్న వారిపాలికి వచ్చి లోపా
ముద్ర యిట్లనియె. 331

క. ఇమ్మునివరులకు నన్నుఁ బ్రియమ్మున నిచ్చునది మీకు నతిచింతాభా
ర మైల యనిన నిరువురు, నమ్ముదితకు సంతసెల్లి యధికవిభూతిన్. 332

— ౩౩. అస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట. ౩౩ —

వ విధ్యుక్తంబుగాఁ నొక్కమలి నగస్త్యునకు వివాహంబుఁ జేసిన నగస్త్యుండు
లోపాముద్రం బరిగ్రహించి దానిదివ్యాంబరాభరణంబు లవనయించి వల్క
లాజినభారిణిం జేసి ధర్మచారిణిం దోడ్కొని చని గంగా ద్వారంబునం దపంబు
నేయుచు నొక్కనాడు. 333

1 వైదర్భు దాత్మగతంబున. 2 తపస్వి కెట్లు వీనగు భోగ, యోగ్య యైనయిప్పయోజనేత్ర,
(యావరోజనేత్ర, నీహిండు). 3 నమ్ముటకు...నధికప్రీతి.

- క. నీవతరనాభిఁ జలవి,లోచనఁ బృథుజఘనచక్రలోపాముద్రం
జూచి ముసీంద్రుఁడు మన్నఁగ, గోవరుఁ డై దానిఁ ప్రీతిఁ గూడఁగఁ దివిరెన్. 335
- చ. అవియును మునివరునభిప్రాయం బెఱింగి లజ్జించి ముకుళితకరాంబుజ మై యి
ట్లనియె. 335
- క. పతి పత్నిఁ బ్రజాశ్రముగా, ధృతిఁ బడయుట ¹యెందుఁ గలయదియ మైనను న
న్నతరుచిరాంబరభూషా,న్వితఁ జేసి మనగిప్రియంబు నిర్తింపు దయన్. 336
- క. మునినాథ నీవు ననులే,పనమాల్యవిభూషణప్రసన్నుడ వై నా
కొనరింపు మవత్యోత్పాదన మీయుతువాసరములు దప్పక యుండన్. 337
- చ. అనిన నాకుఁ దపోధనంబ కానియెందు ధనంబులేదు నీకోరినవిధం బెట్లు నేయ
నేర్తుఁ దపంబునంజేసి సర్వంబునుం బడయ నగు నంటేని ²నేను దపోవ్యయంబు
నేయ నోప నని యగ స్తుండు పనుభిక్షార్థియైత్ర తపస్కుండనురాజుపాలికింబోయి
వానిచేతం బూజితుండయి యేను ధనార్థినైవచ్చితి నీపోష్యజనపోషణంబునకు
విభూతంబు గాకుండ మిగులుధనంబు గలదేని నాకిమ్మని యడిగిన నతండావ్యవస్థ
యంబులు సమంబు లగుటంజేసి మిగుల లేమియెఱింగించిన వాఁడును దానును
బ్రధ్నశ్శుం డను రాజుపాలికిం బోయిన నతండును నయ్యిరువురం బరమభక్తిం
బూజించి తదాగమనప్రయోజనం బెఱింగి తనయందుల నాయవ్యయంబులు
సమంబు లగుట యెఱింగించిన. 338
- క. ఇరువురఁ దోడ్కొని తానును, నరిగెం ద్రసదస్యుఁ డనుజనాధిపుకడకుం
గర మర్థితోడ నందఱు, బురుకుత్సతనూజుఁ డతఁడు పూజించి ³తగన్. 339
- చ. వారలచెప్పినట్లు తననిర్వాహంబు నెప్పి త్రసదస్యుం డగ స్తున కి ట్లనియె. 340
- క. ఇవ్వుణిమతీపురంబునఁ, దమ్ముండును దాను నతిముదంబున నుండున్
నెమ్మిని నిల్వలఁ డనువాఁ, డిమ్మహి ధనవంతుఁ ⁴డతఁడ యెవ్వరికంటెన్. 341
- చ. అతండు మనయభిమతంబు దీర్ప నోపు నని రాజులు మువ్వరు మహర్షిం
దోడ్కొని యిల్వలుపాలికిం జనిన నయ్యిల్వలుండును వారి నాతిభ్యవిధానం
బుల నర్పించి వాతాపి నెప్పటియట్లు సంస్కరించి యగ స్తుని కశనంబుగా
సమర్పించిన. 342
- తే. దాని నెఱింగి యమ్మువ్వరుధరణిపతులు,మునివరేణ్యున కప్పుడు మ్రొక్కియనిరి
విప్రవరలకు ⁵భక్త్యమై వీనితమ్మఁ, డుదరములనుండి విప్రుల నొగిన చంపు. 343
- చ. వలవదు. వీనియింటఁ గుడువన్ మనకున్ ధనోమిచ్చునేని ని
మ్ములఁ గొని పోద మిప్పు డని ము న్నెఱిగించిన నమ్ముసీంద్రుఁ డ
త్యలఘుఁడు వారిమాటకు భయంపడ కెంతయుఁ బ్రీతితోడ న

1 కృతులయందుఁ జెల్లను యెనన్...నిర్తింపు తగన్ ; నిండింపు దయన్. 2 నే నెట్లును
దపంబు వ్యయంబు. 3 వడిన్. 4 డాతఁ డెవ్వరి. 5 భోజ్యమై...డుదర మగలించి. 6 మిచ్చె.

గలముగఁ జేసె భోజనము గంతముదాఁ 1 నకుంతపీర్వ్యం దై.

344

అ ఇల్వలుండు శుభా నెప్పుఁ క్రియఁ పిల్వ, నెఱిగి దాని నమ్మనీశ్వరుండు

గడుపుఁ 2 దడవికొనుచుఁ గట్టఁజ్రేచిన, నసుర జీర్ణమయ్యె నాక్షణంబ. 345

వ. ఇల్వలుండును మునివరుత్తక్కి భయంపడి విషణ్ణుం డయ్యును బ్రసన్నుండ పోలెఁ దనవంచనయేర్పడకుండ, గృతప్రణాముండై తదాగమనప్రయోజనం బడిగిన వానికి నగ స్తుతి డిట్లనియె. 346

నీ ఈరాజవరులతో నేను ధన్యానై వచ్చితి నీకు ద్రవ్యంబు గలుగు లెఱిగి నావుడు నటులేని మీ కభిమత మెంత యంతయ ధన మిత్తు ననినఁ బదివేలు మొదవులు బదివేలగద్దియల్ పసిడియు నిమ్మపీఠతుల కిమ్మ యొక్కొక్కని కి మఱి యొక్కొని కిచ్చిన దానికి 3 రెట్టిగోధనము నొక్క

అ. హేమమయరథంబు నిమ్మ నా కనిన ని,ల్వలుండు దత్త ణంబ తలఁచి యిచ్చె నయ్యగ స్తుతి చెప్పినంతధనంబు ము,వ్వరు మహిపతులకుఁ గరము నెమ్మి. 347

వ. మఱియు విరావ సురావము లనునశ్వంబులంబూన్చినసౌవర్ణ రథంబును, నిరుపది వేల మొదవులు నిరుపదివేలగద్దెలపసిండ్లియు మునివరున కిచ్చినం దద్రథంబున.

క. మునివరసృపతులఁ దద్గో,ధనకాంచనతతుల దత్పతాకినులను నో లిన తాల్చి యగస్త్యాశ్రమ, మునకుం దత్తణమ రథ్యములు పడిఁ బఱచెన్. 349

వ. రాజులు నగ స్తుతి వీడ్కొని చని రంత నగ స్తుతిండు లోపాముద్ర కభిమతం బొనరించి 350

మథ్యాక్కర. పదుండ్ర బోలెడుసుతుల సూర్యురఁ బడయంగ వలతో పదుండ్ర సూర్యుర కెన యగుసుతులఁ బడయంగ వలతో వదలక వేవురు సుతులఁ బడయంగ వలతో వేవురకుఁ గదియంగ నుత్తము నొక్కరు వలతో కమలాయతాక్షి. 351

వ. అనిన ముదితహృదయ యై లోపాముద్ర మునీంద్రున కిట్లనియె. 352

క. 4 దేవరఁ బోలెడువాని మ,హావీర్యగుణాఘ్య నొక్కయాత్మజఁ బడయం గా వలతు నవేతగుణుల్, వేవురుసుతు లయ్యు నెందు విఫలమ కాడే. 353

వ. అనిన నీకోరినట్ల గుణవంతుం డయినకొడుకు నీకు జన్మించు వని దానికి గర్భా ధానంబు నేసి యగ స్తుతిండు 5 దపాపనంబున కరిగె నిట లోపాముద్రయు నేడేండ్లు గర్భంబు దాల్చె నంత నొక్కమలికి. 354

క. తనయుండు దృఢస్యం డనఁగా, శనవద్యుండు వేదములు రహస్యంబులతో నొనరఁగ జపంబు నేయుచు, నినలేజాడు వృత్తి భువన మెల్ల వెలుంగన్. 355

వ. వానికిం దేజస్వి యనుబుష్టి వృత్తి యపారం దైనయిథ్యభారంబు వహించుటం

1 నకుంతాత్మఁ దై. 2 నిమిరికొనుచుఁ (దడివికొనుచుఁ) గడువడి, 3 రెట్టిగా. 4 వేవురఁ బోలెడు...గుణుల్ ...నతులయ్యు. 5 దనరఁగ జపంబున కరిగె.

జేసి యిద్ధవాహుం డనం బరగె నిట్లగ స్తుండు పుత్ర పౌత్ర వంతుం డయి
తనపితరులం బుణ్యలోకగతులం జేసె నని వైశంపాయనకథితకథాక్రమం బతి
రమ్యంబు గాను 356

క. కలికాలభరత లక్ష్మీ, లలనాస్పదవీరగుణవిలాస విరోధి
ప్రళయాంతక నిఖిలమహీ, వలయోద్వహబాహువిష్ణువర్ధనమూర్తి. 357

పృథ్వీపృథ్వుము.—

సమస్తభువనాశ్రయా వినయసత్య నిత్యోదయా
సమిహితగుణక్రియా స్థిరవిశాలకీర్తిప్రియా .
నమస్తుపకీరీటచుంబిచరణద్వయా సంతత
క్షమాభరణ రాజరాజ పరగండ భేరుండకా. 358

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం
దారణ్యపర్వంబున బృహదశ్వాదర్శనంబును సలోపాఖ్యానంబును నారదాగమ
నంబును సకలతీర్థకీర్తనంబును రోమశుం డద్భుతకుశలవార్తఁ జెప్పటయు రోమశ
మహామునియుపదేశంబున ధర్మజాతీర్థాభిగమనంబును నగస్త్యుండు లోపాముద్రం
బరిగ్రహించుటయు వాతాపిభక్షణంబును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

1 కలికాలచరిత...విష్ణువర్ధన దేవా ;...వలయాస్పదబాహువిష్ణువర్ధనస్మరతి. 2 హితక్రియా
కుశలకాల.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభాగ్య నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

1 మందిర బుధజనచింత

తామణి కోపండుపార్థ ధర్మవిచారో

ద్దామ నరనృగభగీరథ

రామచరిత్రాభిరామ రాజనరేంద్రా.

1

— ౧౦ ఆ గ స్త్య చ రి త్ర ము —

వ. ఆక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు ధర్మతనయుం డగస్త్యు
మాహాత్మ్యంబు విని వెండియుఁ దచ్చరిత్రంబుతోమళునడిగిన నమ్ముని యిట్లనియె.

సీ. కృతయుగంబునఁ గాలకేయగణంబుతో వృత్రుఁ డన్నసుర గర్వించి యమర
పతిఁ దొట్టి వేల్పుల బాధించు చున్నఁ దద్భయమున నమరులు బ్రహ్మకడకుఁ
జని పోరిలో వృత్రుఁ జంప నుచాయ మెయ్యదియో మా కానతిమైన నజుండు
దివిరి సరస్వతీతీరంబునందు నిశ్చింతుఁ డై తప మొప్పుఁ జేయు చున్న

ఆ. యాదధీచికడకు నరిగి వేడఁడు నిజాస్థు లిచ్చు. మీకు నమ్మహాత్ముఁ
డవి జయించు వజ్ర మాదిగా నిఖిలది, వ్యాయుధంబు లై సురారివరుల. 3

వ. అందు వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించు ననిన నమరులెల్లం గమలాన
నుశాసనంబున దధీచిపాలికిం జని కృతప్రణాము లై యిట్లనిరి. 4

క. భీమవనజనస్తుత నిజగౌరవ మెచుగఁగ నమరపతిపురస్కృతు లగుని
ద్దివిజులకెల్ల హితంబుగ, భవదస్థిచయంబు లిమ్ము పరమముసింద్రా. 5

వ. అనిన విని దధీచి సంతసిల్లి కృతార్థుండ నైతి నని దేవహితార్థంబుగా నిజప్రా
ణంబుల విడిచె నమరు లెల్ల నమ్మహామునియస్థు లాయుధంబులుగాఁ బరి
గ్రహించి రందు. 6

1 మండిత ...రాజమహేంద్రా. 2 యానలెందు మా కసిన నజుండు...తప మొగి...మా
దిగా దివ్యాయుధంబు లై సురారికతులఁ జోర. 3 భీమవస్తుత మై సీగౌరవ మొప్పుగ. 4 నమ
రులెల్ల కమలాననునియొగంబున.

- ఆ. త్వష్ట యంత నూటుథారల రమ్యమై, యనలకణకరాశ మైవజ్ర
మొనరఁ జేసి దీన నోర్వము దైత్యుల, ననుచు నిచ్చె దాని నమరపటికి 7
- వ. అష్టజ్రంబున నింద్రుండు వృత్తు వధియించె నంత 8
- చ. ఆనుపమదివ్యశస్త్రధరు లైనయమర్ష్యుల కాహంబులో
మొనయక కాలకేయులు సముద్రముఁ జొచ్చి దివంబు లెల్ల న
ష్టనధి నడంగి యుండి బలవంతులు వెల్వడి రాత్తు లెల్ల భూ
జనులకు బాధ సేయుచు భృశంబుగ నుండిరి కూరచిత్తు లై. 9
- వ. మఱియు విద్యాతపోయుక్తు లై ధర్మచరితు లైనవారికారణంబున జగంబు
లపాయంబు నొడక సుఖం బున్నయవి గావున నట్టివారిని రోసి వధియించి
జగంబుల కపాయంబు సేయుద మని యసురులు వసిష్ఠాశ్రమంబున నూటతొం
బదియేడ్వరను జ్యవనాశ్రమంబున నూర్వరను భరద్వాజాశ్రమంబున నిరువ
దుండ్రునం గాఁ బలువురు బ్రాహ్మణుల బ్రహ్మచర్యుల వధియించి భక్షించి
యిప్పాట ననవరతంబు నఖిలమునిగణాశ్రమంబుల కుపద్రవంబు సేయుచున్న.

— ౯౯ దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి నిష్ఠురి స్తుతియించుట. —

- క. యాగాదిపుణ్యకర్త, త్యాగము మర్త్యమున నైనఁ దా రధికభయో
ద్యేగంబునఁ బురుషాతపురోగము లై యగ్ని యమ వరుణ ధనదాదుల్.
- క. చని వైకుంఠంబునఁ ద్రిభువనవతి వైకుంఠ గరుడవాహను విష్ణు
దనుజవిభంజనుఁ గని యి, ట్లని రెంతయు భక్తితోఁ గృతాంజలు లగుచున్.
- వ. దేవా నీవు వరాహరూపధరుండవై మహితలంబై త్తి నరసింహరూపంబు దాల్చి
యాదిదైత్యు హిరణ్యకశిపు వధించి వామనుండవై బలిం గట్టి యజ్ఞమూర్తివై
యజ్ఞవిఘ్నకరుండైనజంభం డనుదానవుం జంపి యండజజరాయుజస్వేదజోద్ధి
జ్జంబు లనం బరంగివచతుర్విధప్రజల రక్షించు చున్న జగద్రక్షకుండవు గావున
నీకు విన్నపంబు సేసెద మిప్పుడు జగంబుల కైనయపద్రవంబు చిత్తగింపుము
- సీ. కాలకేయుల మహాకాయులు వగలెల్ల జలదుర్గబలమున జలధి నుండి
రే లెల్లఁ జని నలి రే, గి మునీశ్వరాశ్రమముల సభర్తచారు లైన
బ్రాహ్మణప్రవరులఁ బాయక వధియింతు రెట్టిపాపాత్ములు నెయ్యుగముల
బ్రాహ్మణహింస యాపాదించురే యది వీరలవలనన వినఁగ బడియె
- ఆ. బరమపాథు లైన బ్రాహ్మణులకు బాధ, యగుడు మహికి బాధ యగు ధరిత్రి
కైనబాధఁజేసి యఖిలలోకంబులు, గరము బాధ నొందుఁ గమలనాభ. 14
- వ. ఎట్లయిన వేదంబులు ధరియించి విపులు వేదచోదితంబు లైనపుణ్యకర్తంబులు
విధియించుటంజేసి హవ్యకవ్యంబుల దేవతలుం బితరులుం దృప్తు లైన వాధివ
లన నెల్ల లోకంబులకు సుఖం బగుం గావున బ్రాహ్మణోపద్రవంబు పరిహరించి

- లోకంబులు కఠింపు మన నేవతలను విష్ణుదేవుం డి ట్లనియె 15
 మత్తకోకిలము. కాలకల్బుల ¹నుగ్రతేజులఁ గాలకేయుల భూరి
 త్నా లయస్థులవీర్యవంతుల నర్హవంబు సమ స్త
 త్నావి దోఁచుగ వట్టిన్ విషయం బగున్ వధియింపఁగాఁ
 బోల దొంక విధంబునం బరిపూర్ణవార్ధి జలొన్న తిన్. 16
- క. *వరుణజలంబుల మిత్రా, వరుణతనూజుండు వీర్యవంతుం డై చె
 చెప్పరఁ ద్రాన నోపు ²నింపలు, నరుగుండు ప్రాప్తింపుఁ డమ్మహాత్ము నగస్తున్. 17
- వ. అనిన నమరులెల్ల నగస్తుపాలికిం జని యమ్మనివరు స్తుతియించి యి ట్లనిరి. 18
- క. అమరహితంబుగ జగదహితము దలుగుము పేర్చి తో బుధస్తుతగుణ వి
 ధ్యము దొల్లి పెరిగి జగదహితము నేసిన నీవ కావె ³తలిగితి దానిన్. 19
- వ. అని దేవతలెల్ల నగస్త్వుఁ గీర్తించి రనిన విని ధర్మజుం డిది యెట్లు వింధ్యం
 బేల పెరిగె దానిం బెరుగఁకూడ నగస్త్వుం డెవ్విధంబున వారించె ననియడి
 గిన నాతనికి రోమశం డి ట్లనియె. 20

— అగస్త్వుండు విధ్యంబు పెరుగకుండ వారించుట. ౨ —

- ఉ. నెమ్మి నినుండు మేరుధరణీధరనాథుఁ బ్రదక్షిణంబుగా
 ద్రిమ్మరు చున్నఁ జూచి ⁴పటుదీధితికిం గరమల్లి వింధ్యశై
 ల మ్మనియెన్ దినేంద్ర యచల ప్రభు నన్నుఁ బ్రదక్షిణంబు ని
 త్యమ్మును జేయ కేల యతి దప్పితి మేరువుఁ గొల్వ నేటికిన్. 21
- వ. అని గర్వించి పలికిన నప్పర్యతంబునకు భానుం డి ట్లనియె. 22
- క. ⁵అనవరతము విధియొగంబున నేఁ ద్రిమ్మరుడు నమరభూధరముఁ బ్రియ
 మ్మున నాత్మేచ్ఛ యొనర్పఁగఁ, జన దనవుడు నలిగి వింధ్యశైలం బంతన్. 23
- క. ఇనశశితారా⁶దులకుం, జన రాకుండంగఁ బెరిగి జలధరపథ మె
 ల్లను గప్పి యుండె వింధ్యం, బనుపను ముత్తుంగమై సురాద్రిస్పర్ధన్. 24
- క. రవిశశిగతు ⁷లుడుగుడు నిది, దివి మిది రాత్రి యని వసుమతీజనులకు న
 ద్దవజమునివరుల కెటుగఁగ, నవగాఢం బయ్యె నంధ మయ్యె జగంబుల్. 25
- వ. ఇట్లు పెరిగినవింధ్యంబునొద్దకు వచ్చి వేల్పులెల్ల దానివర్ధనంబు వారింపనోపక
 యగస్త్వుపాలికిం జని వింధ్యంబు పెక్కువ యెఱింగించి యి ట్లనిరి. 26

1 గాలకేయుల...నింకొన్ విషయం...బలొన్నతిన్.* 17-వ కంఠపద్యమునకు 18వ పదప
 నమునకు మాటుగా నింకొక ప్రతియం దీక్రిందిపదము కావ నయ్యెడి. వ. నమద్రజలపాననిమిత్తం
 బగస్త్వుం రాత్రింపుం దని జగతీశ్వరుం దానిదివైన దేవసంఘంబు లతిత్వరితంబున నగస్త్వుకడకు
 వచ్చి విషయంబు కోరె నట్లనిరి. 2 మారం (రంజలు), దరుగుడు. 3 దాదితి. (ఒక ప్రతియం
 దివద్యమే లేదు. ప్రత్యంతరము దుంకునట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.) 4 ధర. 5 అనిశంబు విధిని
 యొగం...గ్రుత్తురుడు. 6 శశి (శకులం)...జేసి జలధర. 7 లడఁగుడు...మగుడుబంగుల్.

- క. ¹భువనోపద్రవ మై య, వ్యవహారం బయ్యె వింధ్యవర్ధనమున న
ద్వివశరరజనికరగతు, లవిహత మగునట్లు సేయు మమర ముసీంద్రా. 27
- వ. అని దేవతలు ప్రార్థించిన నగస్త్యుండు లోపాముద్రాసహితం దై వింధ్యంబు
సమీపంబునకు వచ్చి దానిచేతం బూజితం దై యి ట్లనియె. 28
- క. చనియెద దక్షిణదిశ కే, నొనరంగఁ ²దెరు విష్ణు నాకు నుత్పీఠర నీ
నవపుడు నట్టుల చేయుదు, చని వెరుంగుట యుడిగి వింధ్య మతివినియముతోన్. 29
- వ. శ్రీకృష్ణా విజయంచేయుం డని భూమిసమాన మై యున్నదాని కగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 30
- క. నోమగుడి వచ్చునంతకు, భూమిధర యీప్రకారమున నుండుము నా
తో మైత్రీ జేయు మని లోపాముద్రాధీశ్వరుండు వలికి ముదమునన్. 31
- వ. దాని నొడంబడిచి దక్షిణదిశకుం జని లోకంబులకు హితంబుగా నంద యుండె
వింధ్యంబు నగస్త్యుండు మగుడి వచ్చునంతకుఁ బెరుంగ నోడి యున్న దని
యగస్త్యుమాహాత్మ్యంబు ధర్మజానకుం జెప్పి వెండియు రోమశం డి ట్లనియె.
- ఆ. ఆమరు లెల్ల దన్ను నట్లు కీర్తించుచు, నున్నఁ జూచి మునిగణోత్తముండు
వారి నడిగె నేమి వచ్చితి రెఱింగింపు, డని దయాళుఁ డై స్రియంబుతోడ.
- వ. అనిన. 34
- చ. ఆమరులు గాలకేయకృత మైనజగద్భయ మెల్లఁ జెప్పి యు
త్తమమునినాథ తత్ప్రతివిధానము నేసి జగంబు గావఁ జి
త్తము గలదేని ⁴విశ్రమమదభ్రతరంగమహాత్మ్యవంబుఁ బా
నము దగఁ జేసి చేయుము ఘనంబుగ మాకు మనఃప్రమోదమున్. 35
- క. ఆతోయధి నీచేత నిశ్చితం ⁵బగుడుం గడంగి భీమాసురసం
ఘాతంబు దత్తణంబ ని, సాతంతుము దివ్యశస్త్రపటుఘాతములన్. 36

— ఆగస్త్యుండు సమద్రోదకంబు పానంబు సేయుట. —

- వ. అనిన నగస్త్యుం డట్ల చేయుదు నని యమరవరులకెల్ల సంతోషంబుగా నవ్వుడు
నీ. రంగదుత్తుంగతరంగహస్తంబుల నాడెడునదివోలె నతులవేగ
వాతవిధూత మై ⁶వఱలెడునదివోలె బర్హతకందరోపాంతతతులఁ
దొడరెడునదివోలె ధ్రువఘనవితతుల నగియెడునదివోలె నాగనక్ర

1 భువనవ్యవహారమునకు, వ్యవధానం బయ్యె...సేయు మఘ ముసీంద్రా, 2 తెలుఁ గిమ్ము
...వినయమునకొ. 3 సర్వత్ర 'మగుడి' యనియే ప్రయోగము 4 విశ్రమమదభ్రతరంగ; నీవు
మనదభ్రతరంగ. 5 బగునపుడు గడంగి...విఘాతంబును దివ్యశస్త్రపటుతముల నడికొ. 6 యేకాదు
నదివోలె; వ ట్లెరునదివోలె...పాతకముల...దృఢ (భృత) ఘనవితతుల.

మకరకులకుభ్యమాణ మై తద్బాధ¹కోపనియదివోలె నుచ్చభీమ

ఆ. నినద మగుచు నున్న నీరధియొద్దకు, సమరగణముతో మహామునీంద్ర
గరుడఖచరసిద్ధగంధర్వపన్నగ, యక్షగణముతోడ నరుగుదెంచి. 38

ఉ. అందఱుఁ జూచుచుండఁగ చుహాభిజలంబులఁ ద్రావె విష్ణుపా
నందకరుం డగ స్తుఁడ డఘనాశరుం డట్లు పయోధి రి క్తమై
సం దిమిక్తార్కకర్మటకనక్ర భుజంగచయంబుతో భయం
బందుచుఁ గాలకేయులు బయల్పడి తోఁచిరి దానిలోపలన్. 39

వ. అంత. 40

క. గీర్వాణప్రభుఁ డాదిగ, గీర్వాణగణంబు గాలకేయులతోడఁ
గర్వించి రణము నేసి ర,ఖర్వపదాక్రములు గడిమిఁ గడు నుద్ధతు లై. 41

క. అనిమిషదివ్యాయుధహతి, ననిఁ గొందఱు వడిరి గొందఱు అధికవిభీతిం
జని పాతాళాముఁ జొచ్చిరి, దనుజులు దైత్యులును నీర్యదర్పచ్యుతులై. 42

వ. ఇట్లు కాలకేయులందొట్టి యసురుల నెల్ల²నిశ్చేషంబుఁ జేసి జగంబుల యువ
ద్రవంబు బుడిచి దేవత లగ స్తునిం గీర్తించి యిట్లునిరి 43

క. మునినాథ నీయసుగ్రహ,మున³నుడిగెచు బాధ నిఖిలభవనంబుల కి.
వ్యసధిఁ బయఃపూర్ణముఁగా, నొనరింపుము నీవ కాని యెరు లోప రిలన్. 44

వ. ఇది యనేకసత్త్వాశ్రయంబు గావున రిక్తంబై⁴యుండఁ దగ దనిన నగస్తుఁ
డి ట్లనియె. 45

సీ. మున్న జీర్ణం బయ్యె మున్నీటినీరు నాకడుపున నే నింకఁ బడయ నేర
జలరాశి నిండంగ జల మొండు నావుడు సమరులు మునులును గమలగర్భుఁ
గానంగఁ జని దేవ మీనాకరం జేమికెఱుగెన నిండు మా కెఱుగఁ జెప్పును
యని విన్నపంబు నేసిన బెద్దప్రాద్దు చింతించి వారలకు విఁించి యనియె

ఆ. వసధిఁ బెద్దకాలమున భగీరథుఁ డను, వాడు నించుఁ గాని వసుధ నొరులు
పూని దీని నింపఁగా నోప రనవుడు, నమరవరులు మునులు సరిగి రనిన. 46

క. వసరాశి యేమికారణ,మున నెట్లు భగీరథుండు భూరిజౌఘం
బున నించె దీని⁵జెప్పును, యని యడిగిన ధర్మజానకు నమ్ముని నెప్పెన్. 47

—● భగీరథుండు జలముచే నమద్రము నించుట. —●

జ. తొట్ల యిమ్మొకున శంబుఁ డగుచు డనుకాజు నైహాముల నిర్జించి నిఖిలమహీ
రాజ్యంబు నెనుచు నపుత్రకుండైవెదర్చియు నై బృథు ననునిద్దఱు భార్యల
తోడం గైలాసంబున కరిగి యందు. 48

1 కోపనియదివోలె నుచ్చి భీమ...యక్షవరులతోడ. 2 వార్ధిణి. 3 నిశ్చేష్టితుల (నేసి)ంచేసి.
4 విగ్రహ మడిగె నఖిల...నొనరించుగ. 5 యుండఁ గా దనిన. 6 మున్నజీర్ణం...కడుపును
చే...దిమిక్తార్కకర్మటక...వాడుగాని యొక వసుధ నొరులు...సరిగి రెలమి. 7 జెప్పున, దని.

- క. దక్షమఖిక్షయకరు నిట, లాక్షజహాతభక్ష్యభక్షితానంగు విహా
పాక్షు మహాక్షధ్వజః బ్రత్యక్షము గావించె సుగ్రతపమున పేర్చిన్ 49
- తే. హరుడువానికిఁ బ్రత్యక్షమయివరంబు, వేడుమనప్రడుఁ దైలోక్యవిభుడనాకు
దము యొనర్చుము సంతానదాన మనుచు, వేడెఁ బుత్రార్థమై కడు వేడ్కతోడ.
- వ. ఈశ్వరుండు వానికి వైదర్భియం దటువది వేపురుగొడుకులుచునై బ్యయంబొక్క
కొడుకుంగా వరం బిచ్చి యయ్యలువదివేపురు నతిదర్పితు లై యేకకాలం
బునఁ గాలగోచరు లగుదు రనియు నయ్యొక్కకొడుకు వంశకర్త యగు నని
యుం జెప్పి యదృశ్యుం డైన.
- క. కొడుకులఁ బలుపురఁ బడసియుఁ, బడయనియట్టి దయి ధర్మపత్నులుఁ దానుం
గడుసంతసడఁ కరిగెను, దడయక సగరుండు మగుడి తనపురమునకున్. 52
- వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు నయ్యిద్దలు గర్భిణు లైన నందు వైదర్భికి నొక్క
యలాబూఫలంబును నై బ్యకు నసమంజసుం డనుకొడుకునుం బుట్టిన.
- ఆ. వరదుఁ డైనయీశువరమున నీది యొక్క, నదరు పుట్టె నెట్టివరమొ యనుచు
దానిఁ బాటవైనఁ దా రున్న నాకాశ, వాణి యిట్టు లనియె ధరణినాథ. 54
- తే. సాహసం బిట్టు సేయంగఁ జనునె దీని, బీజములు ఘృతఘటములఁ బెట్టి రక్ష
సేయు మటువదివేపు రూర్జితులు సుతులు, మేశువరమునఁ బుట్టుదు రిందు నీకు.
- వ. అనినం దద్యచనానురూపంబు సేసి రక్షించు చున్న రెన్నెలకు.
- క. సుతపక్షిసహస్రక ముద్గత మై వర్ధల్లి గగనగతిఁ బఱచి శత
క్రతులోకముఁ దొట్టి మదోద్ధతిఁ జేసె సమస్తలోకతతులకు బాధల్. 57
- క. సగరసుతు లట్లు జగముల, కొగి బాధలు సేయు చున్న నోడి మరుత్తు
న్నగవరు లరిగిరి నాలుగు, మొగములు గలవేల్పుకడకు మునిసంఘముతోన్. 58
- ఆ. వారిజానకుండు వారలు వచ్చిన, విధి మెఱింగి మీకు వెఱవ నేల
సగరసుతులు దగ్ధు లగుదురు దర్పితు, లై నవారి పేర్చి యధ్రువంబు. 59
- వ. అని కమలసంభవుం డానతిచ్చిన నరిగి యమరవరు లాదిగా నఖిలలోకనివాసు
లెల్ల సగరసుతపరిక్షయం బపేక్షించి యుండు నంత.
- సీ. ఆశ్వమేధంబు సేయంగ దీక్షితుఁ డయ్యె సగరుండు వానియశ్వంబు సగర
తనయులచే రక్షితం బై వసుంధర యెల్లఁ గ్రుమ్మరి తోయహిన మైన
జలధిలోపల నదృశ్యం బైనఁ గానక సగరున కెఱిగించి సగరసుతులు
జనుకొనసమునఁ జని భూతలమునందుఁ దడయక రోసి పాతాళతలము
- ఆ. నందు రోయఁ గడఁగి యటువదివేపురు, నొక్క మొగిన గ్రొచ్చి రుదధిలోన
జలధిపంకమగ్న సత్త్వముల్ నిశితకు, ద్ధాలహతి విదారితములు గాగ.
- వ. ఇట్లు గ్రొచ్చి గ్రొచ్చి సగరసుతులు సముద్రపూర్వోత్తర దేశంబునం గపిలుం డను

మహామునియాశ్రమసమీపమునందుఁ దమగుట్టుంబుఁ గని సంతోసిల్లి. 62

ఆ. అశ్వమేధమునకు నర్చితం బైనయీ, యశ్వరాజు నిట్లు లవహరించి
ముచ్చు¹గొఱక యీసముద్ర దేశంబున, నోట మెడఁద లేక యున్న వాఁడు. 63

— సగరసుతులు గడిలమహామునితో వాగ్విచే భస్మ మగుట. 64 —

వ. అని కపిలుం బరిభవించిన నమ్మనివరుం డలిగి యనలశిఖలు దూల నతిఘోర
దృష్టిం జూచిన నప్పుడు సగరసుతు లందఱు భస్మంబైన 64

క. వీరు లగుసగరతనయుల, దారుణదాహంబుఁ జూచి తడయక చని యం
భోరుమాగర్భతనూజుఁడు, నారదుఁ డంతఁయును సగరునకు నెఱిగించెన్. 65

క. దాని విని సగరుఁ డురుశో, కానలదండహ్యమానుఁ డయ్యును నయ్యా
శానువచనంబు దలచి ధ,రానాథుఁడు శోకభరపరావృత్తుం డై. 66

వ. అసమంజసపుత్రు నంశుమంతుం దనమనుమనిం జూచి యయ్యా నీయయ్యి లఱు
వదివేపురు నొక్కటఁ గపిలకోపానలకబళితశరీరు లయిరి భవజ్జనకుం డతిక్రూర
హృదయుం డై పౌరబాలకుల నకారణంబ వధియించి మహానదిలో వైచు
చున్న నెఱిగి పౌరజనాక్రోశంబునం దనుక్రోశవరుండు నై వాని విడిచితి 67

క. కొడుకులకు నగవ మును నా, కడఁగినహయ మేధమఖము గడచనమికి నేఁ
గడు దుఃఖితుండ నయ్యెదఁ, దడయక నీ విపుడు దీనిఁ దలఁగుము కడఁకన్. 68

వ. అనిన నంశుమంతుం డాక్షణంబ చని సగరసుతఖాతద్వారంబున సముద్రంబు
సొచ్చి యందు సూర్యసహస్రద్యుతీయై వెలుంగు చున్నకపిలమహామునికి నమ
స్కరించి నిజాగమనప్రయోజనం బెఱింగించినఁ గపిలుండును వాని వినయ
గుణభయభక్తియుక్తివిశేషంబులకుఁ బరమానందహృదయుండై వానికిం గరు
ణించి యాగకృతసంకల్పితం బై యాజికం బైనయశ్వంబు నిచ్చి యిట్లనియె. 69

క. ఘనభుజ నీకారణమునఁ, జనఁ గాంతురు పుణ్యగతికి సాగరులు ముదం
బున సగరునకును దొరకును, నొనరఁగ సుతవంతు లైనయుత్తములగతుల్. 70

వ. మఱియు నీచేత నుపసితం బైనయీయశ్వంబున నశ్వమేధంబు నేసి సగరుండు
గృతార్థుం డగు నీపాత్రుం డైనభగీరథుచేతఁ దేరం బడియెడుగంగాజలౌఘం
బులంజేసి సంసిక్తులై సగరసుతులు స్వర్గగతు లగుదురు సముద్రంబు సంపూర్ణం
బగు ననిన నంశుమంతుండు సంతృప్తుండై కపిలప్రసాదంబున నశ్వంబుఁ దెచ్చి
సగరున కిచ్చి కపిలువచనంబు నెఱింగించిన సగరుండును బుత్రశోకం బుడిగి
యశ్వమేధంబు నేసి సముద్రం దనకుఁ బుత్రుఁగాఁ గల్పించిన నది మొదలు
సముద్రంబు సాగరంబు నాఁ బరఁగె నిట్లు సగరుండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు
నేసి నిజరాజ్యభారం బంశుమంతునందు సమర్పించి చనిన. 71

తే. తనపితామహునట్టుల ధరణి యేలి

యంశుమంతుండు నిజపుత్రుఁ డగుచిలీపు
నందు రాజ్యభారముఁ బూన్చి యఖిలలోక
పూజితుండు దహివనంబునకుఁ జనియె.

వ. చిలీపుండును దనపితామహు లైనసాగరు లధోగతులు గాకుండ గంగావతర
ణంబునందు యత్నంబు నేసి యశక్తుం డయ్యున్. 73

చ. ప్రథితయశుఁ సుతుం బడసె భారసహిష్ణు మహారథుఁ భగీ
రథుఁ డనుచక్రివర్తి నపరాజితతేజు నిజాన్వవాయదు
మృణవినివర్తకుఁ సకలపార్థివజైత్రు మవోద్ధతాసుహృ
చ్ఛథను సురాపగానయశుర్యతహాగుణయుక్తు నుత్తమున్. 74

వ. ఆభగీరథు నపారభూభారధురంధరుంజేసి చిలీపుండు దహివనంబున కరిగిన. 75

తే. కపిలతోపాగ్నిఁజేసి సాగరులుఁగ్రాగి, రనియు గతిఁ గానకున్న వారనియు నెఱిగి
వారలకు పిత మొనరింప వగచి గంగఁ, దేరఁ గడఁగె వీరుండు భగీరథుండు.

వ. ఇట్లు భగీరథుండు గంగావతరణంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండై యరిగి బహు
విధాకారధాతుమంతంబు లైనయుత్తుంగశృంగంబులను జలభరవినమ్రప్రబల
బలాహకపూర్ణహసంఘాదితశ్యామాయమానంబు లైన నతుహిసస్థలంబులను సిద్ధ
విద్యాధరగంధర్వగీర్వాణమిథునసంసేవ్యమానంబు వైన నానారత్నకందరంబు
లను శుకశికపారావత శుక్లాపాంగసారంగశతపత్రపుత్రప్రియదాత్యూహ
పూర్ణహాశబ్దశబ్దాయమానంబు లైనతరువనరేఖలను సింహశరభశార్దూల
శుండాలగోలాంగూలకోలాహలాన్నితంబు లైనగుహాగహ్వరంబులనుం జేసి
రమణీభయానకం బైనహిమవత్పర్వతంబున. 77

చ. సతతశిశృతోఽవాసముల శాకఫలౌదకమూలపారణ
వ్రతముల దేవపూజల నపారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో
నతులతపంబు నేసె నమరాపగ నుర్వికిఁ దెచ్చువేడ్కతో
ధృతియుతుఁ డై చిలీపకులదీపుండు దివ్యసహస్రవర్షముల్. 78

వ. ఆభగీరథుతపంబునకు మెచ్చి గంగాదేవి ప్రత్యక్షుండై నీయిష్టంబు నెప్పు మని
నఁ గృతాంజలి మై యిట్లనియె. 79

సీ. తపనశీజం డై నశిలతోఽంబున గతజీవు లై పుణ్యగతులయందు
విహతు లై మట్టితామహు లున్నవారు నీ దగుపుణ్యజలముల సగరసుతులు
సిక్తులై స్వర్గానుభుక్తీ బ్రాపింతురు శిగావున దేవి యిద్దేవపథము
నందుండి వసుమతి కొందంగఁ జనుదేరవలయు నావుడు మహీవలయమునకు

ఆ నేను వచ్చునపుడు నానిరంతరజలౌ, ఘంబు దాల్చి నీలకంఠుఁ డోపుఁ

1 గాలి...వలసి గంగఁ దేర, ముని కడంగె భగీరథుండు. 2 కృశోపవాసముల...చిరీప
కులదీప్తుండు; భగీరథుండు ధీరుండు. 3 గాన శేడెడ దేవి ఘనపథంబు.

గాని యొరులు చాల్చుగానోప రయ్యమా, నాభుకరుణః బడయు నన్ను చాల్చు.
వ. అనిన గంగాదేవివచనంబునఁ గైలాసంబున కరిగి భగీరథుండు భగవంతు నంత
కాంతకు నీశ్వరుగుఱించి పెద్దగాలంబు దపంబు నేసిన నీశ్వరుండు వానికి సన్ని
హితం డయి నీవు భూలోకంబునకు గంగావతరణంబు నేయుమేచు గంగ ధరి
యించెద ననిన భగీరథుండు వెండియు గంగ నారాధించిన నాతనికిం గరుణించి.

మ. ఇలకుఁ గంగ తరంగసంగతులతో నేతెంచె నాశాంతరం
బులు నాకాశముఁ గప్పచుం దగ మహాభూతప్రపంచంబుతోఁ
జెలు వై యుండఁగ దాని నీశ్వరుండు దాల్చెన్ సంగతోత్తుంగపిం
గళజాటాగ్రమునందుఁ బద్మదళసంకాశంబుగా లీలతోన్.

82

సీ. సురమునిసిద్ధిభేదరవరుల్ వచ్చి యచ్చెరు వంది చూడంగ హరుశిరంబు
నం దుండి భువనైకవందిత సురనది ధరణీతలంబున కరుగుదెంచి
కలహంసగతియు నిర్మలఘనహాసంబు నాకీర్ణమీనవిలోకనములు
నాలోలపవనవాచాలితకల్లోల లసితమృదూక్తులు నెఱుగు చుండఁ

తే. శ్రీతితో భగీరథుండను దూతచేత, నీత యై మహామునిఁబరీతరిక్త
మగుసరితృతఃగూడి యాసగరజాలకు, హితముగా దాని నించె నాతతజలముల.

క. సాగరులకు సద్గతిగా, సాగరమును దివిరి సలిలసంపూర్ణముగా
భూగత యై భాగీరథి, భాగీరథి ర్నిభువనసంక్తుల నించెన్.

84

వ. అని యిట్లు గంగావతరణంబును భగీరథమాహాత్మ్యంబును రోమశుండు నెప్పిన
విని ధర్మజుం డనుజనహితం డై యరిగి నందయు నపరనందయును ననుమహా
నదులయందుఁ గృతస్నానం డై హేమకూటంబున సులంబులవలన వెలువడు
దహనంబున నాహవాతంబులై వచ్చుమేఘంబులను జూచి విస్తయం బంది దాని
విధం బడిగిన వానికి రోమశుం డిట్లనియె ఋషభకూటంబున ఋషభుం డను
ముని కయతకోపనం డై యెవ్వరు వలికిన నపుడె యుగ్రానలాకారుం డై యుప
లంబులవలన వెలువడుమేఘంబులం బిలిచి వారల వారించు దానంజేసి తపో
దానధర్మశమదమరహితు లైనజనుల కది దురారోహంబు దేవతలు దేవదర్శను
లైనఋషులు నమ్ముని, జూడ వత్తు రిందు దేవఋషులు యజ్ఞంబు నేసిన యజ్ఞ
భూములందుఁ గుశాకారంబు లైనదూర్వాంకురంబులు యూపాకారంబు లైన
వృక్షంబులుఁ గానంబడు ననిన నాపుణ్యతీర్థంబున స్నానంబునేసి యరుగు
చున్నధర్మరాజునకు రోమశుం డిట్లనియె.

85

క. ఇది విశ్వామిత్రునియా, సుద మిది కౌళికి యనంగఁ బరఁగినయది య
ల్లది ఋశ్యశృంగుడనుముని, పాద మనవుడు ధర్మతనయుఁ డమ్ముని కనియెన్.

1 గప్ప సంభ్రమము. 2 శిఖరులు నచ్చెరు (వడి) పడి చూడంగ హరుజటాజాల సమితి,
యం దుండి...కవతరించి...దూళవే విసృత యై, 3 యతికోపనం డిం దెవ్వరు.

— ౧౦ రోమశుండు ధర్మజానకు ఋశ్యశృంగుచరిత్రము నెఱపుట. —

వ ఋశ్యశృంగుం డనుమునిజన్మంబును దచ్చరితంబును విన వలయు నది యెట్లని యడిగిన రోమశుం డిట్లునియెఁ దొల్లి కశ్యపపుత్రుం డగువిభాండకుం డనుముని వసుం డఖండిత్రాస్తాచర్యంబునం దపంబు నేయుచు నొక్కనాఁ డొక్కమడు పున నీళ్లాడు చున్నయవసరంబున. 87

క. సురుచిరసురూపగుణసుం,దరి యూర్వశి యచులతాంగి తద్దర్శనగో చర యగుడు నపుడ రేత, స్థూలనం బమ్మునికి నయ్యెఁ గామకృతమునన్. 88

వ. అయ్యమోఘనీర్యంబుతో మిశ్రం బయిన జలంబు నొక్క దుప్పిపెంటి మృ గంబు ద్రావి గర్భంబుదాల్చిన నందు ఋశ్యశృంగుం డనుకుమారుండు జన్మించి తండ్రినిం దదాశ్రమంబునుం గానియెందెటుంగకఘోరతపంబు చేయుచున్నంత 89

తే. బలియుఁ డం గాధిపతి రోమపాదుఁ డనఁగ, ధరణిఁ బరఁగినవీరుండు దనపురోహి తాపరాధకృతమున బ్రాహ్మణులచేత,విడువఁబడినఁ దన్నహి కనావృష్టియయ్యె.

వ. దానికి వెఱచి యాతండుబ్రాహ్మణులఁ బరమభక్తి సుపాసించి యాయనావృష్టి దోషం జేసికారణంబున నయ్యె దీనికిం దగినప్రతీకారం బెద్ది యని యడిగిన వానికిం బ్రసన్ను లై బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి. 91

క. కడు దర్పితుఁ డని నిన్నున్, విడిచిరి బ్రాహ్మణులు వారు ¹విడుచుడు నమరుల్ విడిచిరి దానన వర్షము, దడసె భవద్దేశమునకు ధరణీనాథా. 92

ఉ. శాంతుండు ఋశ్యశృంగుం డనునస్తుని యున్నయెడఁగ ధరిత్రికే సంతతవర్షణం బగు. భృశం బగునట్టివరంబు దొల్లి వృ త్రాంతకుచే దయం బడసె నమ్ముని గావున ఋశ్యశృంగువే ²దాంతసువేది రాఁ బనుపు మంగమహీశ్వర నీదునేర్పునన్. 93

వ. అనిన విని రోమపాదుండు దనచేసినబ్రాహ్మణావమానంబునకుం దగినప్రాయ శ్చిత్తంబుఁ జేసి బ్రాహ్మణావదనంబున నపుడ బుద్ధిమంతులతో విచారించి విద గ్ధవేశ్యాంగనలం బిలువం బంచి మీ నేర్పువిధంబుల ఋశ్యశృంగుం బ్రబోధించి యిట తోడ్కొని రం డని పంచిన. 94

క. ఆవేశ్యాజను లధికర,సావహభక్ష్యములు విలసదనులేపనమా ల్యావళిలుఁ గొనుచు నరిగిరి, ³నావాశ్రమమునకు నమరనారుల లీలన్. 95

వ. అట విభాండకుండును యథాకాలం బగ్నిహోత్రంబు వేల్చుం దనపుత్రుఋశ్య శృంగు సమర్పించి వన్యఫలాహరణార్థంబు వనంబున కిరిగినయవసరంబున నం దొక్కజవద్యేశ్య దనకూతు నభినవయౌవనవిలాసవిభాసిని నమ్మునిపుత్రు పాలికిం బుచ్చిన దానిం జూచి ఋశ్యశృంగుండు సంభ్రమంబున. 96

1 విడిచి... దడరే భవ. 2 దాంతసువేది; దాంతసువేది... నేర్పునేర్పునన్; నేర్పు హువునన్. 3 సావన మగుహునిజితసోపనమునకున్.

—ॐ ఋశ్యశృంగుడు వేశ్యను మునికుమారునిగా భావించుట. 9८—

మధ్యాహ్నం. ఎందుండి వచ్చితి ఋషికుమార యే నెన్నడు నిట్టి
సుందరాకారు మునిగుతు నే వొల్లె చూచి యెటుంగ
నిం దుండు మీవని కష్టమృగచర్మకృతకుశాసనము
నం దుండఁగాఁ బనిచె ఋషి యనుబుద్ధి నత్తన్నిఁద్రీతి. 97

వ. మఱియు నర్హ్యపాద్యాదివిధులను వన్యస్వాదుఫలదానంబులం దాని కతిథి
పూజనేయ నున్న నది యమ్మునివరున కిట్లనియె. 98

క. మాయాశ్రమ మిందులకున్, న్యాయనిధి మూడుయోజనంబులు గల దే
బోయెద నీవును విజయం, చేయుమ యందులకుఁ జెలిమి నేయుము నాతోన్. 99

వ. అట్లేని నీచేత సత్కారంబు గొందు ననిన ఋశ్యశృంగుం డట్లు నేయుదు నని
దాని నాతిథ్యవిధానంబునం బూజించి తనకు దానియిచ్చినదివ్యగంధమాల్యంబు
లును సరసభక్ష్యపానంబులును విచిత్రవస్త్రంబులుం బరిగ్రహించిన నదియును.

క. మునిముందటఁ గందుకన, ర్తనమృదుగీతములయందుఁ దనకౌశల మె
ల్లను జూపి విరచితాలింగన యై మునివతికి ముదము గావించె మదిన్. 101

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుం బ్రబోధించి వేశ్యాపుత్రు యరిగిన దానిపోయినవలను
సూచుచు ఋశ్యశృంగుం డగ్నిహోత్రంబు వేల్వక మఱచి విపరీతబుద్ధి యై
యున్న నంత నడవినుండి వన్యఫలంబులు గొనివచ్చి విభాండకుండు గొడుకుం
జూచి యిట్లెల చింతాపదుండ వై యగ్నిహోత్రంబు వేల్వక కాలాతిక్రమ
ణంబు నేనె దనినఁ దండ్రికి ఋశ్యశృంగుం డిట్లనియె 102

నీ. కాంచనవర్ణుండు గడురూపవంతుండు ¹గర్జనజడలతో ఘనము లగుచు
ననయంబు వల్లువ లగు రెండుపిండంబు లురమున విలసిల్లు చుండ నటుత
వెలుగుచు జపమాల వ్రేలంగ నున్నవ నడుమును వడఁకంగ నడచునపుడు
కలహంసకూజితకలనాద మెరుగ నాపాలికి నే దొక్క బ్రహ్మచారి

ఆ. వచ్చి పోయె వానివదనంబువలన వెల్వడుసుగంధిమధురభాషితంబు
పొలుచు వినఁగ సమదపుంస్కోకిలాలాప, చారు వగుచు హృదయసమ్మదముగ.

క. ఆఋషికుమారుకట్టిన, చీరలు నతీమృదులములు విచిత్రములు మనో
హరము వానిబృహత్కృతి, భారమునం దొక్కకనకపట్టము ²వెలుగున్. 104

క. మహనీసమీరితమధుసం, భవవివిధ ప్రసవసౌరభముఁ బోలి ముని
ప్రవరునితనువునయం దు, దృవ మై రమ్య మయి సౌరభము విలసిల్లున్. 105

వ. మఱియు నక్కుమారుం దొక్కయెట్టనిఫలంబు దనదక్షిణపాణితలంబున నం

1 గర్జనయొడలితో...నిం దొక్క బ్రహ్మ...నగంధమధురభాషణంబు; నబంధమధురభాషణముల, పొలుపు వుండ. 2 వ్రేలుకొ 3 సమీహిత...పొలుచు ముని...దేహంబున ను (మృదుతనమున) దృవ మై యతిహృద్యసౌరభము.

దండ చటచుచు నవి నేలం బడి యొగయం బోయినవలసికీ వ్రాలుచు వాతా
వధూతం బైనబాల్పవృక్షంబునుం బోలె నొప్పు చున్న నమ్మనిపుత్తునందు
నాహృదయంబు దద్దయుం దగిలించయని. 106

ఉ. నమ్మునుం గొంగిలించుకొని నావదనంబునకున్ నిజాన్య మా
సన్నముఁ జేసి యొక్కమ్మదొశబ్దము ¹నేనె మనోహరంబుగా
నెన్నఁడు నట్టిశబ్దము ముసిశ్వర మున్ విని యే నెఱుంగ న
య్యమ్మువబ్రహ్మచారిముఖ మంబురుహంబుసమంబు సూడంగన్. 107

ఘ. నాయుచ్చినవన్యస్వాదుఫలంబు ²లాదరించి యారగింప కమ్మునికుమారుం డమ్మ
తోపమానంబు లైనఫలంబులు శతమధురంబు లైకపానీయంబులు నాకు నిచ్చిన
నుపయోగించితి నట్టిరసవిశేషంబులు (?) యేచు మున్నెచ్చఁడు రుచియించుటలేదు
మఱియును. 108

క. తనచేతఁపుష్పములఁ జల్లిన నంతటఁ జెదరి యచి యభిప్రకరనిమే
వన మొప్పు నున్నయచి యి,వ్వనకుసుమము లట్లు గావు వరగంధంబుల్. 109

ఘ. నాకు నమ్మనిపుత్తునాశ్రమంబునందు వానితో నొక్కటఁ దపంబు నేయుచుండ
నిష్ఠం బనిఁగ గొడుకుపలుకులు విని విభాండకుండు విస్మితుండై తపస్వలతపం
బులకు పిఘ్నంబులునేయ. ననేరూపులయి రాక్షసులు వనంబునం గ్రమ్మరు
చుండుదురు ³తజ్జనద త్తంబు లయినపానీయంబు లపేయంబు లతీసుగంధు
లయినకుసుమంబులు మునులకు వర్జనీయంబు . అని కొడుకుం బ్రబోధించి
యొప్పటియట్ల వన్యఫలంబులు చేర నరిగిన. 110

క. చనుదెంచి తరుణి మునినం,దనుచి త్తంబునకు వైకృతము జేసె విలా
సినులసహాలాప సహాసన సహాయానములు ⁴బంధనమములు గావే. 111

ఘ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుండు విలాసినీమోహితుండయి తండ్రి కెఱింగింపక ⁵స్వచరి
తంబయినతనయాశ్రమంబు విడిచి మనుష్యయోగంబునం దగిలి యక్కోమలి
పిఱుంధన చని యంగదేశంబు సొచ్చి యందు రోమపాదునాదేశంబున రాజా
శ్రయం బనుభవనంబున నుండునంత. 112

మ త్తకోకిలము. ⁷అమ్మనీశునివాసశక్తిఁ దదంగదేశమునందు మే
ఘమ్ము, లెల్ల వలంకులం గడుఁ గ్రమ్మి సర్వజనప్రమో
దమ్ముగాఁ బ్రభవద్బ్రహ్మజ్జలధార లొప్పఁగ వృష్టిఁ జే

1 నెన్నె. 2 లాదరింపక; లుపయోగించక; లారగింపక. 3 పుష్పములఁ జల్లిన; పుష్పములు
నల్లిన...యచి యభిప్రకరణము మూఁగిన నొప్పుచున్న మఱి యి,వ్వన ..వరగంధములన్. 4 నజ్జన
దుస్తరంబులై యనజ్జనద త్తంబులై రసవంతంబు లైనపానంబు లపేయంబు. 5 సింధునమములుగావే.
6 సుచారిత్తంబైన.....పుష్పయోగంబు; పుణ్యయోగంబు. 7 అమ్మనీశున్... (లెల్ల గెలంకులన్)
లెల్ల గణంగి గ్రక్కునఁ గ్రమ్మిన్ గడుసర్వమో... బ్రవతద్బ్రహ్మజు.

సె మ్మహానదులు¹ మహాసరసీవరంబులు నిండఁగాన్.

113

వ ఇట్లు ఋశ్యశృంగు¹నాగతంబున నంగవిషయంబున నవగ్రహదోషంబు నిరస్తం
బైన సంతసిల్లి రోమపాదుండు తనకూతు శాంత యనుదాని నత్యంతకాంతి
మతి నమ్మనివరునకు వివాహంబు నేసి.

114

క. అనుభోగయోగ్యములుగా, ధనరాసులు భూషణములు దాసీనివహం
బును గాంచనమయశయ్యా²సనములు ²ముని కిచ్చె హృదయసంతోషముగాన్.

— విభాండకుండు ఋశ్యశృంగుని వెడకుచు వచ్చుట. —

వ. మఱియు గోసహస్రంబు లనేకంబు లిచ్చి గోకులనంగలంబుగా ఘోషంబులు
దేశంబుల నెల్ల నిలిపి నిత్యసత్కారంబుల ఋశ్యశృంగునకుఁ బ్రియంబు నేయు
చుండె నంత నట విభాండకుండు దనయాశ్రమంబునఁ గొడుకుంగానక యెల్ల
దేశంబులు రోయుచు సంగదేశంబునకు వచ్చి గోగణసంకీర్ణం బైనయొక్క
ఘోషంబునందు గోవసత్కృతుం డై యొక్కదివసంబు వసియించి యిది యెవరి
ఘోషం బని గోపాలకుల నడిగిన వార లిట్లనిరి

116

క. యతినాథ విసవె యిది నీ, సుతుఘోషం బిదియ కాదు చూడ ననేకా
యుతఘోషంబులు గల పున్నతగుణునకు ఋశ్యశృంగునకున్ నిర్ధరణిన్.

117

వ. అనినవిని విభాండకుండు సంతసిల్లి ఋశ్యశృంగుతోఁజ్ఞుపట్ల విశ్రమించుచు రోమ
పాదుపురంబునకు వచ్చి యందు శాంతాసహితుం డైన ఋశ్యశృంగుం జూచి
సంతుష్టహృదయుండై తనగొడుకుం గోడలిం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగె
నందు వసిష్ఠున కరుంధతియు నగస్త్యునకు లోపాముద్రయు ముద్దలునకు నాలా
యిని యైనయంద్ర సేనయుంబోలె దనకుఁ బరమభక్తియుక్తయై శాంత పరిచ
ర్యనేయు చుండ ఋశ్యశృంగుండు సుఖం బుండె నని చెప్పిన నాకౌశిక హ్రదం
బున నందలు నభిషిక్తులై యేనూలుమహానదులసమాగమస్థానం బయినగంగా
సాగరసంగమంబుఁ జూచుచు సముద్రతీరంబునం జని కళింగదేశంబున వైత
రణి యనుమహానదిం గని రంత రోమశుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

118

క. మునిదేవవరులు యజ్ఞము, లొనరించిరి తొల్లి దీనియు త్తరతీరం
బున నిది పుణ్యాపుద మై, తనరును యజ్ఞావభృథశతన్నానములన్.

119

వ. మఱియు సకలయజ్ఞంబులయందును బ్రశస్తం బయినపశుభాగంబు పశుపతికి
దేవతలును ఋషులు నిందుఁ గల్పించి రీతిర్థంబాడినవారు దేవయానగతు లగుదు
రనినం గృహ్లాసహితుం డై ధర్మతనయుండు దమ్ములుం దానును వైతరణిన్నా
నంబునెసి రోమశుం జూచి మునింద్రా నాకు భవత్ప్రసాదంబున నఖిలలోకంబు
లుం³గాననయ్యె వైఖానసులవేదాధ్యయనశబ్దంబులు విననయ్యె ననిన విన్పితుం

1 నవగ్రహమున...సంకీర్ణి యంత రోమపాదుండు. 2 దగ నిచ్చె. 3 గనంబడియె...

పై రోమశండు వైఖానసులనివారం బిందులకు ముప్పదివేల యోజనంబులు గలదు వారల యధ్యయశశబ్దంబులు వింటివి గావున నీవు దివ్యుండ వంచు శరిగి యనవరతఫలాలంకృతం బైనయొక్కవనంబు గని యిట్లనియె నిందుఁ దొల్లి స్వాయంభువుం దైనవిశ్వకర్త యజ్ఞంబు నేసి.

క. దక్షుఁ డయి యజ్ఞదక్షిణ, దక్షిణభూభాగమెల్లఁ దా నిచ్చె నశే
షక్షితిధరవనములతో, నక్షయగతఁ గశ్యపునకు నా ద్విజ్యమునన్. 121

వ. దాని కలిగి భూదేవి గశ్యపునకుం బట్టిక రసాతలంబునకుం బోయినఁ దత్ప్రసాదాద్ధి యై కశ్యపుం డుగ్రతఁబు నేసినం బ్రసన్నయై భూమిదేవి నీరిలోనుండి వెలువడి వేదిరూపంబునం గశ్యపునకుఁ బొడసూపె నవ్వేది యిదినుమ్ము దీని నెక్కినవారు వీర్యవంతు లగుదు రీమంత్రంబున దీని నెక్కుండు వెఱినాఁ డిది దావీక సముద్రంబు సొచ్చు నని యగ్నిర్నిత్రోయోని యనునివి యాదిగాఁ గల మంత్రంబు లుపదేశించిన 122

క. అనుజులుఁ దానును మునిశాసనమున నవ్వేది యెక్కి సమధికవీర్యం
బున నొప్పె బ్రాహ్మణులదీ,వన లెసఁగఁగ ధర్మసుతుఁడు వాసవలీలన్. 123

క. ధరణీసురవరమునిగణ,పరివృతు లై యరిగి కనిరి పాండవులు వియ
చ్చరసేవితబంధురసుం,దరకందర మగుమహేంద్రధరణీధరమున్. 124

క. అందులమహాతపోధనులకు నమస్కారసత్కారంబుల మనగిప్రియంబు నేసి ధర్మ
రా డి ట్లనియె. 125

తే. పరమమునులార యిగ్గిరిఁ బరశురాము , శుభచరిత్రుని మీరెప్పు సూతు రట్టె
యమృతభాగుమీచూచునవసరంబు,నందు మాకును జూడంగ నమరు నొక్కొ.

వ. అనిన నమ్మునిసంఘంబులోన రామానుచరుం డయినయకృతవ్రణుం డనుముని
ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 127

తే. ధర్మతనయ మీరాక ముందర యెఱుంగు, జామదగ్న్యుండు నిర్మలజ్ఞానదృష్టి
ననఘ యెల్లి చతుర్దశి నమృతాత్మఁ, జూతు రిమ్మును లీవును జూడు మిచట. 128

వ. అనిన ధర్మతనయుండు మహేంద్రంబున నారాత్రి వసియించి యకృతవ్రణు
నిట్లని యడిగె. 1 9

క. భువన స్తుత్యుం డగుభాగ్యవచరితము వినఁగ నాకుఁ గడుఁ గౌతుకగౌ
రవ మైనది దాని ముని,ప్రవర యెఱింగింపు కర్ణపథరమ్యముగాన్. 130

— అకృతవ్రణుండు ధర్మరాజునకుఁ బరశురామునినుహిమ నివృణ్ణ. —

వ. అని యడిగిన ధర్మరాజునకు నకృతవ్రణుం డిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి కన్యాకుబ్జంబున

1 మఱి. 2 సాచ్చిరాయనఁ... లేనినాఁ డిది త్రోవయ్యాక సముద్రంబు సొచ్చునని మిత్ర
పదునేతి యను నివి. 3 కర్ణపథరమ్యం. 4 లిందఱుఁ జూడు (మాపు) మిండు. 5 జగత్తుకుఁ దగు
... గౌతుకమై, తివిరినది మది మనీంద్ర, ప్రవర,

- గాధి యనుజాకూతు సత్యవతి యనుదాని భృగుపుత్రుం డగుఋచీకుండను మహాముని వివాహార్థి యై గాధి నడిగిన నమ్మనివరునకు వాఁ డి ట్లనియె. 131
- సీ బక్కవర్ణంబు నీలోత్పలశ్యామ మై తను వెల్ల శశిహంసధవళ మైన యిట్టిగుఱ్ఱములు వే యిక్కన్య ¹కుంకు వి ట్లీ నోపు దేని మునీంద్ర దీని నమరంగఁ బెండిలి యగు మిడి మాకులధర్మంబు నాపుడుఁ దరుణిఁ బెండ్లి యగువేడ్క భార్గవుఁ డప్పడ వరుణేంద్రపాలిఁ జని వానిఁ బడసి తెచ్చె
- ఆ నవనినాథ గంగయందుఁ గన్యాకుబ్జ, పురవరంబునందుఁ బుట్టె వట్టి హయనహస్ర మమల మైనాటఁగోలెను, నశ్వతీర్థ మనగ నయ్యె నదియు.
- వ. ఋచీకుండును గాధికి నిచ్చాసమంబు లైనహయంబుల నిచ్చి వానికూతు సత్యవతిం బాణిగ్రహణవిధిం బరిగ్రహించి సుఖంబున్నఁ గన్యాకుబ్జంబునకు భృగుండు వచ్చి వారలచేతం బూజితుండై కొడుకునుం గోడలిం జూచి సంత సిల్లి యొక్కనాడు గోడలి కి ట్లనియె. 133
- క. లలితాంగి యేను నీగుణముల కతిహృష్టుండ నైతి ముద మొనరంగ ని మ్ముల నిచ్చెద వేడుము నీ, ²వలచువరం బనిన సత్యవతి యి ట్లనియెన్. 134
- వ. దేవా నీప్రసాదంబున నాకొక్కకొడుకును మజ్జనని కొక్కకొడుకు నుదయింప వలయు నని మ్రొక్కినం గరుణించి భృగుండు నీకోరినయట్లు యగు శుచిస్నాత లయి నీవు మేడిమ్రానిం గొగిలింపుము నీజనని నశ్వత్థంబుఁ గొగిలింపు మను మనిన నయ్యిద్దఱుఁ దదాలింగనవివర్యాసంబు నేసిన నెఱింగి భృగుండు గోడలి కి ట్లనియె. 135
- ఉ. పుత్రుండు నీకు బ్రహ్మకులపూజ్యుండు పుట్టియు వాడు దారుణా ఙ్మత్రిచరిత్రుఁ డై పరంగు ³సత్త్వమునకా మఱి నీసవిత్రికిఁ ఙ్మత్రియుఁ డుద్భవిల్లియు నఘక్షయకారణుండుకా మహాతపగి పాత్రుండు నై ధృతిం బడయు బ్రాహ్మణభావము భూరితేజమున్.
- వ. అనిన సత్యవతి గృతాంజలియై ⁴క్షత్రియభారంబు దనపుత్రునకుం గాకపాత్రు న కనునట్లుగా శ్వశురువలన వరంబు పడసి కతివయకాలంబునకు గర్భిణి యై.
- క. ఆదిమునిచరితుఁ బడసెఁ బ్రసాదసమన్విత సుపుత్రు జమదగ్నిఁ ⁵జతు ర్వేదంబులయందు ధను, ర్వేదమునందును నతిప్రవీణు మహాత్మున్. 138
- వ. ఆజమదగ్ని ప్రసేవజితుం డనురాజుకూతు రేణుక యనుదాని వివాహం బయి దానియందు ⁶రుమణ్య త్సుమేణ వసు విశ్వావసు రాము లనువారి నైదుగురు గొడుకులం బడసి వనంబున నుగ్రతపంబు నేయుచు నొక్కనాడు వన్యఫలం

1 కుంకుమ యీ నోపు. 2 వలచినవర మనిన. 3 గర్వమునకా; గర్భమునకా. 4 క్షత్రి యాచారంబు. 5 త్రియా, పాదకు నడ్పుడ్లి జతు, ర్వేదంబులయంద గడుఁ బ్రవీణు. 6 రుమణ్య త్సుమేణ విశ్వావసు రాము లనువారి నల్వారు గొడుకులం

బులు దేరం గొడుకులు వోయిన రేణుక వారిపిఱుందన పోయి యొక్కసరో
వరంబునందు సభార్యుం డయి జలక్రీడ లాడుచున్నవాని మార్తికావతవతి
యగుచిత్రరక్షం డనురాజుం జూచి కామమోహిత మై న్యభివరించిన దాని
దుశ్చరితం బెఱింగి జమదగ్ని కోపోన్మాదపరవశుం డై. 139

క. తనయుల నలువురం గ్రమమునఁ, బనిచెక్ జమదగ్ని దనమభార్య వధింపఁ
జనసిఘాతము పాతక, మని వారలు వలుక కుండి రవ్యవసితు లై. 140

క. కడు కలిగి యమ్మసింద్రుఁడు, గొడుగులకును శాప మిచ్చె ఘోరాటవిలో
జడమతి మృగపక్షులయ, ట్లుడుగక యజ్ఞానవృత్తి నుండుం డనుచున్. 141

వ. మఱియు నిశితపరశుహస్త రాముం జూచి దీని వధియింపు మని జమదగ్ని
పంచిన వాఁడు గురువచనంబునం దట్లం దత్తుణంబున వధియించిన. 142

క. శమితనిజక్రోధుం డై, జమదగ్ని తనూజుసాహసమునకుఁ దనవా
క్యము లంఘింపమికి బ్రసన్నమనస్కుండు తనూజునకు ని ట్లనియెన్. 143

వ. నావచనంబున నతిదుష్కరం బైనకార్యంబు నేసితి నీ క్షిప్తం బైనవాని నెల్లను
వేడు మిచ్చెద ననిన రాముండు సంతృప్తహృదయుం డై మదీయజనని జీవించి
యుండను ¹దద్వధోపనిష్కృతీయు సహోదరులు శాపవిముక్తు లయి
యెప్పటియట్లయిండును సమరంబుల నా కప్రతిహతశక్తియు దీర్ఘాయువుం గాఁ
బ్రసాదింపుం డని తండ్రివలనం దనయభిమతంబులు వడసి యుండునంతఁ గొం
డొకకాలంబున. 144

చ. అమితబలుండు హైహయఁ డహర్పతితేజఁ డజేయబాహువి
క్రముండు సహస్రబాహుఁ డనఁగా వినితుం డగువాఁడు తద్వనాం
తమున మృగవృక్షిన్నుం డయి తా జమదగ్నిమహామునీంద్రునా
శ్రమమున కేగుదెంచె బహుపైనన్యముతో నధికశ్రమార్థుం డై. 145

వ. అందు మునివరుచేతం బూజితుండయ్యును వాఁడు దనరాజ్యమదంబున మెచ్చక
యయ్యాశ్రమవాసుల ²కవమానంబునేసి యందుల వృక్షంబులెల్ల విడిచి
జమదగ్నిహోమధేనువును దరుణవత్సంబుతోఁ గట్టి కొనిపోయిన నప్పుడవ్వనం
బుననుండి సమిత్కుశఫలంబులు గొని వచ్చినరామునకు జమదగ్ని యి ట్లనియె.

క. వినవయ్య కా ర్తవీర్యుఁడు, మనధేనువుఁ బట్టుకొని ³సమర్థుం డయి పె
ల్లున పోయె నేమి నేయుద, మనవుడు రాముండు విని మహాక్రోధమునన్. 147

క. గురువచన⁴దోధితుం డై, సరభసగతి వానిపిఱుండఁ జని తదృబముఁ
శరవృష్టి ముంచి చంపె న,పరిమితలయకాల మేఘపటలమ పోలెన్. 148

వ. మఱియును. 149

1 జడ్డోహ నిష్కృతియు...రా కప్రతిహతప్రతాపశక్తియు. 2 బాధించి యపకారము
సేసి. 3 సమర్థకమెయి. 4 చోదితుం డై.

— పరశురాముడు కార్తవీర్యసింహ జంతులు. ౧—

- చ. బలిమి నశేషలోకపరిభావిమహాద్భుతశౌర్యసంపదం
బొలుచునహస్ర బాహుకరముల్ గులిశాతనిశాతబాణధా
రల సతీవీరుఁడై తునిమి రాముఁ డరాతులకుఁ భయంబుగాఁ
గలహములోన వాని నతిగర్వితుఁ జంపె బరాక్రమోన్నతిన్. 150
- వ. అంతం గార్తవీర్యసింపుత్రులు బద్ధవైరు లై రామరహితం బయినజమదగ్నాశ్ర
మంబునకు వచ్చి యందు. 151
- ను ముమంల దిట్టుచుఁ బుష్పవృక్ష¹తతు లున్నూలించుచుం గూరు లై
యనవద్యుక్ జమదగ్నిఁ బట్టి బలిమిక్ హారామ హారామ యం
చును నాక్రోశము చేయు చుండఁగ ముసుల్ శోకింప ధర్మాత్ము న
మ్మునిముఖ్యుఁ నధియించి రాగ్రహమునకా మోహంధు లై వైహాయుల్.
- చ. వఱలఁగ రాముఁ డంత ననవద్యుఁడు వచ్చి బహుప్రలాప మై
యఱచుచు నున్నతల్లిని గృతాంతవశస్థితుఁడై నతండ్రి²న
త్తఱిఁ గని తీవ్రశోకపరితాపహతుం డయి తత్ప్రకార మం
దెఱిగి ముహూర్తమేనియు సహింసఁగ నోపక కోపదీప్తుఁడై. 153
- చ. అనఘు³ సీనాతతాయా గరుణాత్ముఁ బ్రశాంతుని దాంతు నిచ్చహా
మునివరుఁ జూచి చూచి యధముల్ వధియించిరి దీనఁజేసి దు
ర్జను లగుచున్నక్షత్రియులఁ జంపుదు నంచుఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె భూ
వినుతుఁడు జామదగ్న్యుఁ డతివీరుఁడు లోకభయంకరాకృతిన్. 154
- వ. ఇట్లు కృతప్రతిజ్ఞుండై క్షత్రియుల నెల్ల వధియించి దిగ్దంతిదంతార్ద్రభాషాట
మహీచక్రంబు సాధించి విహితవివిధాధ్వరుండై కశ్యపునకునార్చి జ్యోతిర్దక్షిణగా
నఖిలభూవలయంబు నిచ్చి నిస్సంగుండై మహేంద్రపర్వతంబునం దపోనిత్యుం
డై యున్న వాఁడని పరశురాముచరితంబు నెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజబ్రాహ్మణ
సహితుండై మునిగణోపదేశంబునం జతుర్దశినాఁడు పరశురాముం జూచి పరమ
భక్తిం బూజించి తత్ప్రతిపూజితుం డై దక్షిణదిక్కునకుం జని. 155
- క. భూమివలెం బై త్రిభువన, పావనమై త్ర్యంబకప్రభవ మైనజలౌ
ఘావళిఁ బవిత్ర మగుగోదావరిఁ బుణ్యనది గనియె దక్షిణగంగన్. 156
- శా. గోదేవక్షితిదేవభక్తిపరుండై గోదావరీస్సాతుఁడై
గోదానంబులు⁴ హేమదానములుఁ బెక్కుల్ రత్నదానంబులుక్
భూదేవోత్తమపూజ సేయుచు జగత్పూజ్యుండు ధర్మాత్మజుం

1 కిరి నిర్మూలించుచు... రాగ్రహమునకా. 2 నో, క్షౌఱఁ (న, క్షౌఱఁ) గని తీవ్ర
శోకపరితాపహతుం... సహింసక నంతక. 3 నివీతరాగుఁ. 4 భూమిదంతం బై... జలౌ, ఘావళిఁ ప్రశ
మగు. 5 భూమిదానములు.

దాదిత్యాభుః డనేకతీర్థశతసేవా¹సక్తపుణ్యాత్ముః డై. 157

వ. ద్రవిళదేశంబున నగచ్ఛ్యతీర్థం బాడి యందుఁ దొల్లి యజ్ఞునుచేసినగోసహస్ర
దానాదివివిధదానంబులు విని వానిం బ్రశంసించుచుం జని శూర్పాకారం బను
తీర్థంబునం బర్వతోత్సేధం బయినపరశురామవేదిం గని సముద్రతీరంబునకుంజని
ప్రభాసతీర్థంబునం బండ్రెండు దినంబులు పంచాగ్నిమధ్యంబునం బవనాంబు
భక్షకుం డై ధర్మజుండు దపంబు నేసిన 158

ఆ. దాని నెఱిగి రామ దామోదరులు వృష్ణి, వరులతోడఁ బ్రీతి నరుగుదెంచి
కనిరి సకలతీర్థగమనోపఖడ్గేశ, కృశులఁ బాండుసుతుల విశదయశుల. 159

క. చీరాజినధారుల నవి, కాళోతపోయుతులఁ జూచి కడు దుఃఖితు లై
వారిజదళాక్షి ద్రౌపది, నూరార్చి రుదాఁహితమృదూక్తల నొప్పన్. 160

వ. వారికి ధర్మతనయుండు దమవనవాసతీర్థగమనాయానంబును నష్టమనివ్యాప్త,
లాభంబును నింద్రునొద్ద నాతనియునికియుం జెప్పిన విని రాముండు గృష్ణాదు
లై నవృష్ణివరుల కిట్లనియె. 161

నీ. మఠిహీనుడై తన²సుతునివల్కులు విని భృతరాష్ట్రుఁ డీపాండుసుతులఁ బాప
భీరుల నపగతధారుణీరాజ్యులఁ జేసి యుగ్రారణ్యవాసగతులఁ
గావించె నిది ధర్మవే విచారవిహీనుఁ డయ్యె భీష్మాదులు నెయ్య మమర
వారింపఁగా దీని నేరర దృఢసత్యైకతులకు దేవనిర్మితుల కహిత 162

ఆ. మాచరించు చున్న నీచదుర్మోధనా,దులకు వర్ధనమును నలఘు లై న
పాండునందనులకు దంఢితారుల కవర్ధనము నిట్లు నేయఁ దగునె విధికి. 162

క. ధరణీతలంబు నిర్ధా,ర్తరాష్ట్రముగఁ జేసి యనఘు ధర్మైకధురం
ధరు ధర్మతమాజు వసూంధర కధిపతి జేయకుండఁ దగునే మనకున్. 163

వ. అనిన బలదేవునకు సాత్యకి యిట్లనియె 164

చ. అనుపమశౌర్యోపంతుల రనంతబలాధ్యుల రీవు నీజనా
ర్ధనుఁడును సాంబసారణులు దర్శకవీరుండు నుండఁ బాండునం
దనులు. సుయోధనాదులకృతంబున నిట్లు లనాథు లట్ల యి
వ్వనమున నుండఁగాఁ దగునె వన్యఫలాశను లై విహీను లై. 165

తరలము. అహితచి త్రవిదారణక్రియ లందుఁ బ్రోధము లై జగ
త్కుహర మంతయు మ్రోయు చుండఁగ ఘోరయాదవనైన్యస
న్నహనదుందుభినాదముల్ గగనంబు దిక్కులు నిండ దు
స్సహము లయ్యెడు ధార్తరాష్ట్రుల నైన్యవీరభటాలికిన్.

మ. ఘన మైసీపుభుబాహులాంగలముఖాఘాతంబుతోడ³ జనా

1 స్నాన. 2 డడక్షేశ;పరిక్షేశ. 3 తపోయశులఁ, 4 సుతులవల్కులు... నెయ్య మమర...
దేవమృతుల. 5 మతులు ననంతబలాధ్యులు నీవు.

ర్దనశార్దూమ్యతసాయకావలియుఁ గందర్పేమజాలంబు నీ

యనిరుద్ధోగ్ర శిలీముఖాలియు మదీయాస్త్రాఘమున్ ధార్తరా

ష్ట్రనికాయోత్తమకాయఖండనపటస్థం బమృదుం బోరిలోన్, 167

వ. కేకయశృంజయుపాంచాలవృష్టిభోజాంధకవీరులుం గృష్టానుమతులయి యుద్ధం
బున భృతరాష్ట్రపుత్రులను భీష్మద్రోణకర్ణాదులను వధియింతురు ధర్మరాజు
దమ్ములుం దానును సమయాబ్ధంబులు సలిపి రాజ్యాభిషిక్తుం డగునంతకు నతిరడు
నభిమన్యు నఖిలరాజ్యరక్షకుం జేసి యుండువ మనిన సాత్యకిషలుకుల కనుకూ
లుం డయి హనుదేవుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 168

ఉ. ఈతనిఁల్కినట్ల ధర్మణీశ్వర నిరిపులన్ మహాబలో
వేతులఁ బోరఁ జుపుదు రభేద్యులు వీరలు మికు¹భూరిథా
త్రితలరాజ్య మెల్ల నగుఁ దెల్లము నావుడు ధర్మనందనుం
డాతతకిర్తి యి ట్లనియె నమ్మరవైరికి నీరపాణిన్. 169

ఉ. మీదయ మాకుఁ గల్గఁగ నమిత్రుల నోర్పుట యేమివెద్ద ధ
ర్మదయనిత్యబుద్ధులను నుత్తమకీర్తుల నొప్పు ద్రోణభీ
ష్మాదులసన్నిధానమున² నమైయిఁ బల్కినపల్కు దప్పఁగాఁ
గా దని ధర్మనందనుండు గ్రమ్మటిచెక్ యదువీరకోపముల్. 170

వ. యాదవులు పాండవుల వీడ్కొనిపోయి రిట పాండవులు³ సోమమిత్రితతోయ
యైనపయోష్ఠియందఁ గృతస్నాను లయియున్న నందు ధర్మరాజునకు రోమ
శుం డి ట్లనియె. 171

క. మనుజేంద్ర దీనితీరంబున భృగుఁ డనురాజు యజ్ఞములఁ జేసిన నం⁴
దనిమిషపతి తృప్తుం డై, దనుజుల⁵ నోర్చెనట ఘోరతరశస్త్రములన్. 172

వ. మఱియు నింద తొల్లి యాధూర్తరయనుం డైనగయుండు హిరణ్మయంబు
లయిన చమాలస్థాలీయూచచమసపాత్రిస్రక్కు⁶వంబులును దేవస్థాపితంబు లయిన
యువంబులు నొప్పు నే డశ్వమేధంబులు నేసి యసంఖ్యాతంబు లయినధనంబు
ల ఋత్విజులను సదస్యులనుం బూజించి సువర్ణమయగోదానంబు లనేకంబులు
బ్రాహ్మణుల కిచ్చి యక్షయంబు లయినయింద్రలోకసుఖంబులం బడసెఁ బయోష్ఠి
యందఁ గృతస్నానులైనవారు దేవసాయుజ్యంబుఁ బడయుదు రని చెప్పుచుం
జని నర్హదాస్నానంబుఁజేసి వైదూర్యపర్వతంబుఁ గని రోమశుండు ధర్మరాజున
కి ట్లనియె నిది త్రేతాద్వాపరసంధి యీసరోవరతీరంబు శిర్యాతియజ్ఞప్రదే
శంబు మఱియు నిందు భృగుపుత్రుం డయినచ్యవనుండు శిర్యాతి యనురాజు
కూతు సుకన్య యనుదాని వివాహం బయి వానియజ్ఞంబున నింద్రు నాద

1 భూతథా. 2 నభుదు పల్కిన; వట్టులఁ బల్కిన. 3 సోమశ్రవసనిష్ఠా⁷తతోయ.
4 దా నోర్చి ఘోర (చగటార్చి పోర) తరగమరమునన్.

రింపక యాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసె ననిన నది యెట్లని యడిగిన భర్తజునకు
సౌకన్యాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగా రోమశుం డిట్లనియె. 173

— రోమశుడు భర్తజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు చెప్పట 173 —

క. ఇక్కొలనిసమీపంబున, బెక్కగువేలేండ్లు తపము భృగుసుతుండు గరం
బక్కజముగ నొనరించెను, ¹వెక్కసనియమమున నిరతమీరాసచు డై. 174

క. అష్టునిదేహము వల్లీకష్టునఁ గప్పంగఁ బడిశింఘనవల్లీగు
ల్లమ్ములు పైఁ బ్రాకిన ననయమ్ముచు నేర్పడక యుండె నవ్వనధూమిన్. 175

వ. అంతం బెద్దగాలంబునకు శ్రాత్యతి యనురాజు దనచతుస్సహస్రదేవీనివహంబు
తోడఁ దత్సరోవరంబున విహరింప నరిగిన నాతనికూతురు సుకన్య యనునది
యిష్టసఖులతోఁ గ్రుమ్మరుచున్న నవ్వల్లికంబునందు. 176

క. విద్యుల్లతాంగి భార్గవు, సుద్యన్నయనములు మెఱచు చున్నను విలస
త్థద్యోతద్యుతు లాకొ'యని, సద్యస్సంజాతబుద్ధిసంభ్రమ యగుచున్. 177

వ. అప్పు డప్పట్టు గ్రొప్పించిన నల్లిగి నిమిలితనయనుండై చ్యవనుండు శ్రాత్యతి
సైన్యంబుల కెల్ల మాత్రపురిషనిరోధంబుఁ జేసిన నది దనసైన్యాపరాధం
బున నయ్యెఁ గా వగచివాఁ డెల్లవారి నడిగి తత్కారణం బెఱుంగ నేరక
చింతాపరుం డై యున్నఁ దండ్రీకడకు వచ్చి సుకన్య యిట్లనియె. 178

తే. మిన్నమిడుఁగుఱులట్టు లై మెఱసి రెండు
మెఱుఁగు లొకపుట్టలో నున్న నెఱుంగ కేను
బుట్ట గ్రొప్పించి యారెంటి పాలుపుఁ గాన
కుడిగి వచ్చితి విన్నయవడి మనమున. 179

వ. ఈసైన్యనిరోధంబున కిది నిమిత్తం బగునో యనిన శ్రాత్యతి యప్పు డాపుట్ట
యొద్దకు వచ్చి యందుఁ దపఃక్లేశంబున కృశత్వగస్తీభూతశరీరు నతివృద్ధు
భార్గవుం గని నసమ్మరించి యిట్లనియె. 180

క. అమితం బగుమితపముమ, హిమ యెఱుంగక యిట్లు చేసె నిది దీని సహిం
పుము దయ మత్సైన్యనిరోధము వాపుమ యెఱుక గలరె తరుణులు ధరణిన్.

వ. అనిన భార్గవుండు కరుణించి యతిశయరూపయశావనగర్విత యైనయాశన్యకం
బరిగ్రహించి కాని ఊమింప ననిన శ్రాత్యతి తనకూతు నమ్మునివరున కిచ్చి నిజ
సైన్యనిరోధంబుఁ బాచికొని చనిన. 182

ఆ. పతికిఁ బరమభక్తిఁ బరిచర్య సేయుచు, నొనరఁగా సుకన్య యుండు నంత
నాలతాంగికడకు నాశ్విను లేలేంచి, త మ్మెఱుంగఁ జెప్పి దాని కనిరి. 183

వ. అవ్యా నీ వెవ్వనికూతుర వెవ్వనిభార్య వని యడిగిన నేను శ్రాత్యతికూతుర

1 వెక్కక యచనియమనిరలి ; వెక్కన మగునియమనిరలి ; వెక్కట యచనియమనిరలి.

2 నికట. 3 రై రెండు మెఱుచుచున్న...పొడవుఁ గాన.

భార్గవుం డయినచ్యవనునిభార్య నని చెప్పిన విని వారలు నగి యక్కటా యిట్టి రూపవిభవంబులు వడసి కామభోగబాహుళ్యం డయినవృద్ధ భార్గవుని వరియించి నీజ్వలం బెల్ల వృథ చేసి తింక నై నను నీవయోరూపంబులకుం దగిన వరు వరియింపు మేము వానిఁ దెచ్చెద మనిన నప్పలుకులు సహింపక సుకన్య యాశ్వినుల కిట్లనియె. 184

ఆ. చ్యవనునందు నాకు సంతతప్రీతి యై, యుండ నిట్లు పలుకు టుచిత మగునె యని నిజేశ్వరునకు నప్పుడ వారల, పలుకు లెటుంగఁ జెప్పెఁ బంకజాక్షి. 185

వ. చ్యవనుండు దానిపతివ్రతాత్వంబునకు సంతోసిల్లి వారల పలుకుల కొడంబడు మని పంచిన నది పఠిచేత ననుజ్ఞాతయై చని నాకు నవయావనవరుం గావింపుం డనిన నాశ్విను లప్పు డక్కొలను సొచ్చిరి భార్గవుండును వారితోడ సరస ప్రవేశంబునెసె నిట్లమువ్వురు నవయావను లయి సుకన్యకడకు వచ్చి నిలిచి మాయందు నీవలచువానిని వరియింపు మనిన నది తనపతి యైనభార్గవుని వరియించె నంత నయాశ్వినుల కతిప్రీతుం డయి చ్యవనుం డిట్లనియె. 186

— చ్యవనుఁ డాశ్వినుల సోమపీఠులఁ జేయుట. —

లే. ఏను మీకారణంబున నిపుడు లబ్ధి,యావనుండ నై ధన్యుండ నైతి మిమ్ము సోమపీఠులఁ జేసెద సురలరాజు, సూచు చుండఁగ శర్యాతిసుక్రతువున. 187

వ. అనిచెప్పిన నాశ్వినులు సంతసిల్లి యరిగి రిట శర్యాతి భార్గవుజరాభారపరి త్యాగంబు విని విస్మితుం డై యెల్లునిం గూఁతుం జూడ వచ్చిన నాతని సత్కృతుం జేసి భార్గవుం డిట్లనియె. 188

క. విదితముగ నిన్నుఁ జేయిం,చెదఁ గ్రతువు ధరాధినాథ చేయుము నీ క భ్యుదయం బగు సంభారస,ముదయము సమకట్టు మనిన మునివచనమునన్.

క. అనఘుండు శర్యాతి మఖం, బొనరించె విధిప్రయోగయుతముగ నం దా శ్వినులకు సోమం బీఁ బో,యిన భృగుపుత్రునకు నలిగి యింద్రుం డనియెన్.

క. వీ రిద్దఱు సోమాహ్వాలు, గారమరులవెజ్జ లిది యక ర్తవ్యము బృం దారకులు గానివారికి, వారింపక సోమ మిచ్చువారుం గలరే. 191

వ. అనిన నింద్రువచనం బాదరింపక చ్యవనుం డాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసిన దానిసహింపక యింద్రుం డలిగి. 192

క. జృంభించి వజ్ర మెత్తిన, జంభాంతకు వజ్రయుతశిఖజాస్తంభము సం స్తంభించి యతని బటుసం,రంభంబునఁ జంపఁ గడఁగి రౌద్రాకృతితోన్. 193

క. చ్యవనుండు వేల్చిన నం దు,ద్భవ మయ్యె నపారఘోరబలయుతుండు మహా జవుడు మదుం డనురాక్షసుఁ, డవనిచరద్యుచరభీకరాకారుం డై. 194

1 ముకుందము. 2 భుజస్తంభము. 3 దృవింపఁ గృత్యుం డపారబలయుతుండు ; దృత్యుం డపారఘోరబలయుతుండు ; దృవింపఁ గృత్యుండునపార్యులయుతుండు.

ఘ. ఇ ట్లుద్భవించి దశసహస్ర యోజనాయామంబు లైనబాహుదండంబులయు శత యోజనాయామంబు లైనచతుర్దశంబులయు దశయోజనాయామంబు లైనదశనంబులయు శశిరవిమండలసదృశంబు లైననయనంబులయుఁ గాలాగ్ని సన్నిభం బైనవక్త్రంబును దిగ్భూతభోభాగసంకటం బైన శశిరంబునుదోడ భూమి నొక్కహనువును దివంబును నొక్కహనువుగా వదనగహ్వరంబు బెఱచి జగజ్జనీసంత్రాసనవ్యగ్రసంచలనం బైనదీర్ఘజహ్వనధరోఽపృపుటంబు నాకుచు నత్యుగ్రనాదంబున దిక్కులు వ్రచ్చుచు వచ్చుమహారాక్షసం జూచి సురేంద్రుండు బెఱచి భార్గవస్తంభితభుజుండు గావున వాని నెడ్డియుం జేయనేరక చ్యవను నొద్దకువచ్చి కృతాంజలి యై మునీంద్రా నీతపోవీర్యవహారంభంబు విధ్యయగునే యాశ్వినులు నేడుమొదలుగా సోమార్హు లగుదురు నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుండ వై తమింపు మనిన.

195

క. మునినాథుగలుకతోడన, యనిమిషపతివజ్రయుతమహాభుజున స్తంభన ముడిగె నంత భృగునందనవీడ్కొని యింద్రుఁ డరిగెఁ దనపురమునకున్.
 ఘ. అప్పుడరాక్షసుండు నాక్షణంబు చ్యవనునువదేశంబున మద్యస్త్రీమృగయాతంబుల నాశ్రయించె నాశ్వినులు సోమపీఠంబు లై దివంబున కరిగి రిట భార్గవుం డైనచ్యవనుండు దనతపోమహత్త్వంబు నందుఁ బ్రకాశింపఁజేయుటంజేసి నాటంగోలె నది యార్చికపర్వతంబు నాఁ బరగె నని రోమశుండు నెఱ్ఱిన నందులఁ బుణ్యసరోవరంబునం గృతస్నాను లై పాండవు లరిగి యంత శంతనుశునకనర నారాయణవిధాతృతపోవనస్థానం బై దేవర్షినివాసం బైనసైంధవారణ్యంబునం జంద్రసరోవరంబునందు రోమశనియుక్తులై చదువులు చేసి యతిథులంబూజించి చని యమునానదిం గని రంత వారలకు రోమశుం డి ట్లనియె.

197

ॐ మాంధాతృచక్రము. ॐ

క. ఇది యమున యనుమహానది, త్రిదశనదీనిభము దీనితీరమున జగద్విదితుండు మాంధాతృండు సంపదఁ గ్రతువులఁజేసె దొల్లిబహువత్సరముల్.
 ఘ. అనిన మాంధాతృజన్మంబును వానిచరితంబును వినవలతుం జెప్ప మని యడిగిన ధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె.

199

ఉ. వీకున నశ్వమేధములు వే యొనరించినధర్మశీలుఁ డి
 డ్వాకుకులోద్భవుండు బలవంతుఁ డనంతయశుం డవార్యవీ
 ర్యాకరుఁ డుత్తముండు యువనాశ్వుఁ డపత్యము లేమిఁజేసి దుగి
 ఖాకులుఁ డై ప్రధానవరులందు సమర్పితరాజ్యభారుఁ డై.

200

ఘ. భృగునాశ్రమంబునకుం జని పుత్రకాముం డై పెద్దకాలం బమ్మునినుపాసించిన నయ్యువనాశ్వునకుం గరుణించి భృగుండు పుత్రకామేష్టిఁజేసి యందు మంత్ర పూతజలపూరితంబై పుత్రోదయకారణం బైనకలశంబు వడసి దాని రక్షించి

యుండ బుత్విజులం బంచిన.

201

ఆ. రాత్రి జాగరణభరక్రాంతు లై వారు, నిద్ర బొంది 'రంత నీరు వట్టి
థానుణిశ్వరుండు తన్నంత్రకలశోద, కంబు లెల్ల ద్రావె గడుపు నిండ. 202

వ. దాని నెఱింగి భృగుండు యువనాశ్వం జూచి నీకు బుత్రార్థంబుగా మదీయ
తపాపీర్యలభ్యం బైనయిమ్మంత్ర జలంబు నీభార్య కీనున్నచో నీవధికపిపాసాపరుండ
వయి యుపయోగించి యకర్తవ్యంబు జేసితి దైవకృతం బెవ్వరికీ దప్పింప నశ
క్యంబు దీనం జేసి నీకు గర్భంబై యింద్ర సదృశుండైనపుత్రుం డుద్భవించు ననిన
విని యువనాశ్వండు దనపురంబునకు జని యున్నంతనూటేండ్లకు యువనాశ్వ
వామభాగంబు భేదించుకొని బాలార్కతేజం దైనబాలకుండు వెలువడిన
నక్కొడుకుం జూడ నింద్రుండు వచ్చి వాని వదనంబున నిజప్రదేశిని బెట్టి
యమృతమయం బగుదీనిం ద్రావు మనిన నింద్రువచనంబున నమరులెల్ల నక్కు
మారునకు మాంధాత్యం డనునామంబు జేసి రెల్లు సురేంద్రసంవర్ధితుం డై.

తే. ధ్యానమాత్ర నచేసి వేదములు సర్వ, శాస్త్రములు ధనుర్వేదము సకలదివ్య
సాయకప్రయోగంబులు జట్టవచ్చి, పాండెమాంధాత్యం ద్రిభువనపూజ్యునొప్పు.

వ. మఱియు నమ్మాంధాత్యండు మహేంద్రుచేత మహామహీరాజ్యంబునకభిషిక్తుం
డై చక్రవర్తియై శక్రనర్ధాసనం బెక్కి యాజగవం బనుధనువును దివ్యాస్త్రం
బులు నభేద్యకవచంబును ధరియించి నిఖిలలోకజైతుండై సంపూర్ణదక్షిణ
క్రతువు లనేకంబులు చేసి వజ్రసంఖ్యలు గోదానంబుల బ్రాహ్మణులం దనిపి నిజ
శాసనంబున బ్రజలనెల్ల నిలిపి. 205

మధ్యాహ్నం. భూమి కనావృష్టి యైన గడు నల్లి పురుహూతుతోడ

భీమసంగ్రామంబు జేసె దనదివ్యపృథుసాయకముల

సామజావలి నేయునట్లు మేఘసంచయముల నేసి

భూమికీ గురియించె వర్షములు సస్యముల్ వృద్ధి బొంద. 206

వ. ఇది యమ్మాంధాత్య దేవయవనస్థానంబు మఱి యిక్కురుక్షేత్రంబునందు సు
స్వతీతిరంబున సోమకుం డనువాడు యజ్ఞంబు జేసి పుత్రశతంబు బడసె
ననిన నది యె ట్లని ధర్మజం డడిగిన రోమశుం డి ట్లనియె. 20

— సోమకుం డనురాజుని చరిత్రము —

క. సోమకుం డనురాజుని మ, హామఖ మొనరించి జంతుం డనునొక్కనుతుక

భూమిశ పడసె నాతని, భామలు నూర్వరును గొడుకు బరమశ్రీతన్. 208

క. తమతమపుత్రుండ కా జి, త్రములం జేకొని దయం బృథగ్భావము లే

క శిముడంబున బెంచిరి లోకమున జనుల్ చోద్య మండగా గడువేడ్కన్.

వ. ఒక్కనాడ బృథలకుకురువు చీమ గుట్టిన దద్వేదన సహింప నోవక యెడ్క

చున్న వానికడకుఁ దల్లు లందఱుఁ బఱఱెంచి యేడ్చిన నయ్యాక్రందనధ్వని విని
సంభ్రమించి సోమకుం డంతగిపురంబునకు జని కొడుకు నూతార్చి సభాస్థితుం
డై ముత్తులకు ఋత్విజునకు నిట్లనియె. 210

ఆ. కొరి యొక్కకొడుకుఁ గొడుకుఁగా నే నెట్లు, నమ్మి యుండనేర్చు నాకు సతులు
శతము గలిగియుండ సంతాన మల్పు మై, యునికి మీకుఁ జూడ నుచితమగునె
వ. అనిన వానికి ఋత్విజుం డిట్లనియె. 212

తే. ధరణీనాథ నీభార్యశతంబునందుఁ, బరగ నూర్వరు పుత్రులఁ బడయ నీకు
నభిమతం బేసి దగుఁ దగ దనక నీవు, కడఁగి మాచేయఁబంచిన క్రతువు నేయు.

వ. ఈజంతుం బశువుగా వధించి తద్వపాహవ్యంబుల హవ్యవహునిం దనిపిన దాన
నీనూర్వరుభార్యలకు నూర్వరుకొడుకులు పుట్టుదురం దగ్రజుం డైనజంతుండు
సౌవర్ణలక్షణలక్షితసవ్యపామ్నస్ డై యుదయించు నని చెప్పి ఋత్విజుండు
సోమకునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై. 214

క. తనయుఁ బశువటిచి తద్వపఁ, గొని వేల్చినఁ జూచి యార్తకురరీనాదం
బున నేడ్చిరి కడు నడలుగఁ, దనుమధ్యలు నూర్వరును సుతన్నేహమునన్. 215

క. ఇమ్ముగఁ దధూమాఘ్రాణమ్మున గర్భములు దాల్చి నాతులు నవమా
సమ్ములు నిండుడుఁ గనిరి ము,దమ్మున జంతు ప్రముఖసుత ప్రకరమ్మున్. 216

వ. అందు జంతునకు నందఱు నెప్పటియట్ల తల్లులు సమన్నేహ లైయుండం
బుత్తులు నూర్వరుం బెరిగి సమద్ధులై యున్నఁ బెద్దకాలంబునకు ఋత్విజుండు
పరలోకగతుం డై ఘోరనరకానలంబున నెరియుచు నుండె నంత సోమకుండును
దేహత్యాగంబు నేసి యమరలోకంబున కరుగువాఁడు ముందట నరకానల
వచ్యమానుం డయ్యెడుఋత్విజుం జూచి యిట్లేల తీవ్రదగ్ధిభోషహతుండ వైతి
వని యడిగిన వాఁ డిట్లనియె. 217

ఆ. అవనినాథ నీకు నార్త్విజ్య మొనరించి, చూవె యిట్టి నరకపాపకమునఁ
బడినవాడ నీకు బహుపుణ్యలోకిముల్, గలవు నన్నుఁ గావ వలయుఁ గరుణ.

వ. అనిన సోమకుండు ధర్మరాజుపాలికిం జని తచ్చాసనంబునం బుణ్యలోకంబుల
కుం బోవు చుంి యిట్లనియె. 219

క. నాకారణమున ఋత్విజుఁ, డేకాంతమ నరకగతికి నేఁగెను వాని
దోకొని పోయెద నని శుభ, లోకంబున కరిగెఁ ద్రిదశలోకస్తుతుం డై. 220

వ. ఇట్లు యజ్ఞపుత్రుం డైనసోమకుండు దనతపోయజ్ఞఫలంబున ఋత్విజు నరకవిము
క్తుంజేసి పుణ్యలోకగతుం డయ్యె నిందుఁ దొల్లి ప్రజాపతి సహస్రవార్షికంబైన
యిష్టాకృతం బనుసత్రయాగంబుఁ జేసె నాభాగం డైనయంబరీషం డిందు

1 తనయుం బశువుగఁ దద్వపఁ...నఱచిరి కడు నడలుచు. 2 ఇమ్ముగ సుతధూమాఘ్రా...
నిండుగఁ గనిరి...జంతుముఖసుతశత ప్రకరమ్మున్.

యజ్ఞంబులంజేసి పరమస్థితికిం జనియె నిది నహంభుయజ్ఞదేశం బిందు దశష్ట
సంఖ్యధకంబుల నాతండు సదస్యలం బూజించె నిది సార్వభౌమయజ్ఞస్థానం బిది
యయాతి యజ్ఞాయతకంబు వానిపవనంబున కింద్రుండు వచ్చె నిది రామహృదం
బిది నరనారాయణాశ్రమం బిది ప్లక్షవతరణం బనుయమునాతీర్థం బిందు దేవ
తలును ఋషులును సారస్వతయాగంబులు జేసి రిది దేవర్షి యైనసంపద్మచేత
రక్షితం బిందు భగతుం డనేకయాగంబులు సేసి సర్వలోకంబులు జూచె నీవు
నిందు గృతస్నానుండ వై సర్వలోకంబులు జూడు మనిన ననుజనహితుం
డై ఛత్తతనయుం డత్తీర్థంబున స్నానంబు జేసి రోమశున కిట్లనియె 221

శా.¹ దేవర్షిద్యుచరాహిలోకములు నావిత్వాశ్వినిలోకముల్
దేవాధీశ్వరుం జూచితి నుతీయు నద్దేవేంద్రసౌద్ధా సగాం
డీవాహ్లామనుహాభుజాన్దళుం గిరిటికా సవ్యసాచిక్ జయ
శ్రీవిభ్రాజితుం బాధ్యుం జూచితి జడతేస్యవ్యా మునీంద్రోత్తమా. 222

వ. అనన రోమశుండు వెండియు ధర్మరాజున కిట్లనియె 223

క. ఇది దక్షునుఖస్థానం, బిదియు సరస్వతి యనంగ నిల బరంగుమహా
నది యిందుఁ ద్రిదశతతితోఁ, త్రిదశజ్యేష్ఠుండు సేసెఁ దివిరి మఖంబుల్. 224

వ. ఇది పంచయోజనప్రమాణం బైనప్రజాపతియజ్ఞనేది యిందు దేహత్యాగంబు
జేసి మత్త్య లమత్త్యత్వంబుం బొందుదురు తొల్లి సరస్వతి నిషధదేశంబున
భూమి సొచ్చి యిచ్చమసోద్భేదంబునందుఁ గానంబడియె నిది సింధుతీర్థం
బిందు లోపాముద్ర నగస్తుండు ప్రతిగ్రహించె. 225

తే. ఇదియు విష్ణుపదంబు దా నిది విపాశ, యిదియుఁ గాశ్మీరమండలం బిది విత్త
మిదియు మానసద్వారమింపిందువంశ, పరశురాముండు మునుహంసపథముఁజేసె.

— శి బి యసురాజుని చరిత్రంబు రోమశుండు ధర్మజానకుఁ జెప్పట —

వ. ఇక్కొలనం జైత్రమాసంబునందు మహామునులచేతం బూజితుం డై యుమా
సహితుం డీశ్వరుండు వారికిం బ్రత్యక్షం బగుటయు నరుంధతీసహితుం డై వసి
ష్ఠం డిందుల వసియించె నిది భృగుతుంగం బనుపర్యతం బిందు నుశీనరపతి శిబి
యనువాడు దొల్లి యజ్ఞంబు సేయుచున్న నింద్రాగ్నులు వానిమహాగుణంబు
లెటుంగ వేడి యింద్రుండు శ్వేనం బైన నగ్ని కహితం బై శ్వేనభయంబునఁ
బలుతెంచి శిబిమటువు సొచ్చిన దాని నెగిచిగొని వచ్చి శ్వేనంబు శిబి కిట్లనియె.

ఆ. నన్ను సత్యధర్మ నిర్మలుఁ గా విందు, నట్టి నీకుఁ బాడి యయ్య యిప్పు
డతిబుభుక్షితుండ నై యున్న నాకు నాహారవిఘ్న మిట్టు లాచరింప 228

వ. సర్వభూతంబులు నాహారంబునన జీవించి వర్ధిల్లు నిది నాకు భక్ష్యంబు గాని
నాడు బుభుక్షువేదనంజేసి ప్రాణవియోగం బగు నట్లయిన నాపుత్రులు భార్య

1 దేవర్షిద్యుచరాహిలోకములు...శ్విలోకంబుల...జగత్పత్య. 2 నిత్య...ననకు నీకు పాడి

యు జీవింప నేర రొక్కకపోతంబు రక్షించి వెన్నజీవంబులకు హింసజేయుట
ధర్మవిరోధంబు. 229

క. ధర్మజ్ఞులైనపురుషులు, ధర్మవునకు బాధ నేయు ధర్మవు ¹నైనా
ధర్మముగా మదిఁ దలఁపరు, ధర్మవు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్. 230

వ. ఇక్కపోతంబు నాకు వేదవిహితం బైనయాహారంబు “శ్వేనాశి కపోతాన్
ఖాదయన్తి” యను వేదవచనంబు గలదు గావున దీని నాహారంబు గా నిమ్మ
నిన దానికి శిబి యిట్లనియె. 231

తే ప్రాణభయమునవచ్చియిప్పుక్షీనమ్ము, నాశ్రయించె నాశ్రితు నెట్టియధముఁడయిన
విడువఁ డనినను నేనెట్లు విడుతు దీని, నాశ్రితత్వాగ మిది ధర్మవగునె చెపుము.

వ. నీవు పక్షివయ్యును ధర్మ మెఱింగినట్లు పలికితి శరణాగతవరిత్యాగంబు నేయుట
కంటె మిక్కిలి యధర్మం బొం డెద్ది నీయాడలి దీననకాని యెంట నుపశమిం
పదే నీయత్నం బాహారార్థంబేని యిప్పు డివ్వనంబున మృగమహిషవరాహాఖగ
మాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద నిక్కపోతంబువలన యాగ్రహం
బుడుగుము దీని నే నెట్లును విడువ నని శ్వేనం బిట్లనియె. 233

ఆ. నాకు విహితభక్షణం బిది యిప్పుక్షీ, బూని కావ నీకు బుద్ధియేని
యవనినాథ దీని యంత నీమాంసంబు, దూచి నాకుఁ బట్టు తొలఁగ కివుడ.

చ. అనిన ననుగ్రహించితి మహావిహగోత్తమ యంచు సంతసం
బున శిబి తత్త్వణంబ యసిపుత్రక నాత్మశరీరకర్తనం
బనఘుఁడు నేసి చేసి తనయంగములం గలమాంస మెల్లఁ బె
ట్టినను గపోతభాగమ కడిదిగ ²డిందుచు నుండె నత్తులన్. 235

క. దానికి నచ్చెరువడి ధర్మణీనాథుఁడు తనువునందు నెత్తురు దొరుంగం
దాన తుల యెక్కె ³సంతోఁ, వానిగుఱొన్నతికి మెచ్చి వాసవదహనుల్. 236

వ. శ్వేనకపోతరూపంబులువిడిచి తమనిజరూపంబులఁ జూపి నీధైర్యశౌర్యాదిగుణం
బులనన్యసాధారణంబులు గావున నీకీర్తి నిత్యం బై శబ్దబ్రహ్మంబు గలయంత
కాలంబును వర్తిల్లుచు నుండెడు మని శిబికి వరం బిచ్చి యింద్రాగ్నులు చని రిది
యమృతహాపురుషపుణ్యస్థానంబు మఱియు ననవరతఫలవృక్షంబులు గలయిది
యాద్వాలకి యైన శ్వేతకేతుతపోవనం బిందు సరస్వతి మనుష్యస్త్రీరూపధారిణి
యై శ్వేతకేతుని నేవించె మాతులభాగినేయు లై నయష్టావక్ర శ్వేతకేతు లింద
య్యగ్రతంబుఁ జేసి రనిన నం దష్టావక్రమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నని యడి
గిన యుధిష్ఠిరునకు రోమశం డిట్లనియె దొల్లి *యేకపాదుం డనుమునివరుండు
తనవిద్యావిభవంబున సుజాత యనుదాని వివాహంబై వనంబున ఘోరతపంబు

1 నెల్లఁ, ధర్మవుగ నెందుఁ దలఁపరు; ధర్మవుగ నెడ్డ దలఁపరు. 2 డిగ్గుడు. 3 నట్లుడు.

* ‘కపోతు’ దని సంస్కృతభారతము.

చేయుచు ననవరతంబును శిష్యుల వేదంబులు చదివించుచున్న బెద్దకాలంబునకు సుజాత గర్భిణియైన దద్దర్భంబున నున్న యర్భకుం డొక్కనాఁడు తండ్రి కిట్లనియె.

— ౧౭ రోమకుండు ధర్మజానకు నష్టావక్రచరితంబు చెప్పట —

- క. ఎడఁబడక ¹యహోరాత్రులు, వడిఁ గొని చదివింప నిట్లు వలయునె శిష్యుల్
గడునిద్ర లేమి నెంతయు, జడమతు లై చదువు దప్పు జదువుచు నుండన్. 238
- వ. అని యుపాలంభించి పలికిన నలిగి యేకపాదుండు నీవధ్యయనంబునకు వక్రం
బుగాఁ బలికితివి గావున నెనిమిదివంకలు గల శరీరంబుతో జన్మింపు మని
కొడుకునకు శాపం బిచ్చిన. 239
- ఆ. అగ్ని కల్పవృక్షై మహాత్ముండు కడుపున, బెరుగుచుండె నంత సరసిజాక్షి
ప్రసవకాలమైన బలి కొక్కనాఁ డిట్లు, లనియెఁబ్రసవభారమునకు వెఱచి. 240
- క. ధరణి గడుఁ బేదవారును, బురిటికి ఘృతతైల భాన్యోములఁ జెచ్చెర ముం
దర సంగ్రహింతు రవి మన, కరుదుగ నతిదుర్లభంబు లర్థము లేమిన్. 241
- వ. ఏమి సేయుదు నెవ్విధంబున నీప్రసవక్షేతంబువలనఁ బాయుదు ననిన ఏకపాదుండు
ధన్వంతరీయము జనకరాజుపాలికిఁ జని వానియజ్ఞంబునందు వరుణపుత్రుం డైన
వందితో వివాదంబు నేసి యోటువడి జలమగున్నండై యున్న నిట సుజాత
ప్రసూతియై యష్టావక్రం గనియెఁ దత్కాలంబున నుద్దాలకుభార్య శ్వేతకేతుం
గనియె నిట్లు మాతులభాగినేయు లిద్దఱు సవయస్కు లై వెరిగి పండ్రెండేం
డ్లొక్కట నుద్దాలకుతోఁ జదివి యధ్యయనశూరు లై రందు. 242
- తే. తండ్రి యనుచు నుద్దాలకుఁ దనకుఁ గరము, ప్రీతితో శ్వేతకేతునిభ్రాత యనుచు
ననఘచరితుఁ డష్టావక్రం డనుదినంబు, నొం డెటుంగక సుఖిలీల నుండు నంత.
- వ. ఒక్కనాఁ డుద్దాలకుమరు వెక్కి యున్న యష్టావక్రం జూచి శ్వేతకేతుండు
సహింపక నీ వేల మాయయ్య కురు వెక్కి యుండె దీవు వోయి మీయయ్య
కురు వెక్కు మని చేయిపట్టి యీడ్చిన నేడ్పుచుం దల్లికడకుం జని యష్టావక్రం
డి ట్లనియె. 244
- క. మాయయ్య యెవ్వ రెక్కడఁ, బోయిరి నెప్పు మని తెల్లముగ నడిగి తప
శ్రీయుతుండు దండ్రకడకుం, బోయెం దనమామ నెయ్యమునఁ దోడ్కొనుచున్.
- వ. ఇ ట్లష్టావక్రండు దానును శ్వేతకేతుండును జనకరాజుయజ్ఞంబునకుం జని
యందు దౌవారికనివారితు లై మూకాంధబధిరపంగు స్త్రీ బ్రాహ్మణ సుప్రవేశం
బగుచున్న యారాజద్వారంబున మమ్ము విద్వాంసుల బ్రాహ్మణుల నేల వారించి
తనిన దౌవారికుం డిట్లనియె. 246

1 యెల్లరాత్రులు. 2 దత్తహాత్ముండు కడుపున, బెరుగుచుండుఁ డంత... బ్రసవకాలమునకుఁ
(బ్రసవభావమున) బలి కొక్కనే యిట్లనియె. 3 ములఁ డగినవి చెచ్చెర సంగ్రహింతు.

- క. అలఘు లగుపృథ్విద్వాం, సులకు మహాయాజ్ఞకులకుఁ జొర నర్హం బై
విలసిల్లు యజ్ఞసభ సౌర, వలనదు చనుఁ డీరు చిటుతవారల రనినన్. 247
- క. ¹అలయక యేండ్లు గడుం బెక్కులు జీవించుట నర గలుగుటయుం దగువృ
ద్ధులక్షణమే జ్ఞానము, గలఁ డేనిక బాలుఁ డయినఁ గడువృద్ధు మహిచ్. 248
- ప్ర. ²కృతాధ్యయనశీలుం డై యసూనాచారపరుం డైనవాఁడు బాలుఁ డయ్యును
సర్వజనసమ్మాననీయుం డగుసభాయోగ్యుండు బాలు రని మమ్ము నవమానింప
వలన దేము జనకరాజసవనంబున దర్శితు లైనవేదవాదులతో వాదంబునేయ
సమకట్టి వచ్చినవార మనిన దౌవారికుండు వారి నప్పుడు జనకరాజానుమతుం
డై లబ్ధప్రవేశులం జేసె నంత. 249
- సీ. జనకభూపాలునిసంప్రశ్నముల కెల్ల నేర్పడ నుత్తరం బిచ్చి వాని
సభయందు భూసురసంఘమధ్యంబున పరుగుపుత్తుం డైనవాదితోడ
వాదంబు చేసి గర్వంబున నాతని నొడిచి తద్విజితు లై యుదధి నున్న
ధరణీసురులఁ దనతండ్రిని నిగ్రహమువ్తులఁ జేసి సన్మునికుమారుఁ
తే. డధికతేజః డష్టావక్రుఁ డఖలవిప్రపూజితుం డైనజనకుచేఁ బూజ లంది
యేకపాదుఁ డోడ్కొనిపేర్చి నేగుదెంచె, బుధనుతుండునిజా శ్రమంబునకు నొప్ప.
- వ. అని చెప్పుచు నరిగి యిది సమంగ యనుపుణ్యనది యిందు భరతుండు రాజ్యా
భిషిక్తుఁ డయ్యెఁ దొల్లి యింద్రుండు లక్ష్మీప్రాప్తుం డై దీనిజలోపస్పర్శనంబున
బాపవిముక్తుం డయ్యె నిది మైనాకకుక్షి యిం దదితి పుత్రార్థిని యై తపంబునేసె
నిది ఋషిదైవతం బైనకనఖలనగం బిది గంగానది యిందు సనత్కుమారుండు
సిద్ధిం బొందె నిది యుష్ణగంగ యందుఁ గృతస్నాను లైనం గృతార్థు లగుదు
రిది రైభ్యాశ్రమం బిది భరద్వాజాశ్రమం బిందు భరద్వాజనుతుండు యవక్రీ
తుండు తపోవిద్యాగర్వంబున నపగతజీవుం డయ్యె ననిన నది యెట్లని ధర్మ
తనయుం డడిగిన రోమశకుం డిట్లనియె. 251

— రోమశుఁడు ధర్మరాజునకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట —

- క. అలఘులు రైభ్యభరద్వాజులు దమలో సుహృదు లై విశుద్ధతపోని
⁴శ్చలితమతు లివ్వనంబున, నొలసి తపం బొప్పఁ జేయు చుండిరి నెమ్మిన్. 252
- వ. అందు రైభ్యుండు కృతాధ్యయనశూరు లైనయర్వావసు పరావసు లనుతన
యిద్దఱుపుత్రులతో విద్వత్పూజితుండై యున్నవానిం జూచి సహింప నోపక
భరద్వాజనుతుండు యవక్రీతుండు తపోబలంబున నఖలవేదశాస్త్రాగమంబులు
పడయుదు నని సమిద్ధం బైన యగ్నియందు సంతార్యంబు సంధించుచు నుగ్ర

1 అలయక...జీవించుటయు నర లగుటయు నిది వృ. 2 కృతాధ్య...యాచారపరుం.

3 నొండించి తద్విజా శోడి యున్న...యొడిగియున్న...సురలఁ దనతండ్రిని...డఖలలోక. 4 శ్చల
మతి నివ్వనమున దా, రొలసి. 5 కృతాధ్యయనశూరు. 6 సాన్నాయ్యంబు.

- తపంబు నేయుచున్న దాని సహింప నోవక యింద్రుండు వానియొద్దకు వచ్చి నీవేమియుదైశించి యుగ్రతపంబుః జేసెదవనిన శక్రునకు యవక్రీతుం డిట్లనియె.
- ఆ. చదువకయును నాకు సర్వవేదంబులు, సర్వశాస్త్రములును సంభవిల్ల వలయు నని తలంచి వదలక నిష్ఠతో, నుగ్రతపముః జేయుచున్నవాడ. 254
- వ. అనిన వాని కింద్రుం డిట్లనియె. 255
- క. గురుముఖమునఁ బడయక దుష్కరతపమునఁజేసి పడయఁ గాఁ బడువిద్యలో పరమార్థము మదమును మత్సరమును గావించు నెట్టిసాధుల కైనన్. 256
- వ. ఇది విద్యోపాచారంబున కుపాయంబు గా దని వారించి వాసవఁ డరిగిన నుడు గక యవక్రీతుం డెప్పటియట్లు తపంబుః జేయుచున్నఁ దదీయతప స్తప్తమాన సుందై వృష్ణశ్రవుండు వృద్ధవిప్రరూపంబు ధరియించి యశక్తుం డై శోషించిన శరీరంబుతోడ సికతాముష్టివరంపర నపారగంభీరగంగాప్రవాహమునందునేతు బంధంబు చేయుచున్న నవ్విపుఁగిం జూచి యవక్రీతుండు నగుచు నిట్లనియె 257
- క. శతవర్షవృద్ధుడవు నీ, వలెకృశుడ వశక్య మైనయర్థమునం దా స్థిత యేల నేసి కడు దుర్బలై వై తిం కెన్నఁ డిది సమాప్తిం బొందున్. 258
- వ. అనిన విని యింద్రుండు వానిం జూచి యేను నీయట్లు యఘటమానం బైనయ ర్థంబునందు యత్నంబుఁ జేసెద నని నిజరూపంబుఁ జూపి యిట్లు నిరర్థకప్రయా సం జేల చేసె దుడుగు మనిన నే నెట్లు నుడుగ నాయభిమతంబు సఫలంబు నేయవలయు నని యవక్రీతుండు శకు వలనం దనయభిప్రాయంబు వడసి తత్ప్ర కారంబుఁ దండ్రికిం జెప్పిన విని భరద్వాజుఁడు కొడుకుగర్వంబు సహింపక దేవ గీత లైనగాథలయర్థంబు వానికి నిట్లని చెప్పె. 259
- సీ. బాలధి యనుమునిప్రవరుండు పుత్రశోకాపన్నుఁ డై ఘోర మగుతపంబుఁ జేసి వేల్పులదయఁ జిరజీవిగాఁ బుత్రుఁ బడసె మేధావి నాఁ బరంగువాని వాఁడు నాయుష్యగర్వమున మునీంద్రుల నెవ్వరి మెచ్చక యేగి యొక్క ధనుషాక్షుఁ డనుతపోధనునొద్ద గర్వించి పలికిన నలిగి తపస్వి వాని
- ఆ. సంతకాంతకమున కరుగంగఁ జేసె గర్వంబు చెట్టి యెట్టివారి కైనఁ గ్రాచుఁ దత్తణుంబ గర్వంబు గర్వంబు, నొడిచి యున్న వాడ యుత్తముండు.
- వ. కావున నీవు గర్వంబు విడిచి యకోపసుండవై పరమశాంతు లైనరై భ్యుకొడుకు లతోడ నిర్దత్సరుండ వయి యుండు మనిన నట్లు నేయుదు నాకు రై భ్యుండు భవత్సమాసుండ యని యవక్రీతుండు తనవిద్యావిభవంబు మునిసభల విస్తరించుచు నొక్కనాఁడు రై భ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 261
- ఉ. కోమలకీరపట్నరణతోకిలనాదమనోహరంబు నుద్దామనసంతపుష్పభరితక్షితిజప్రకరంబు నైనయా

- రామమునందుఁ జూచె మునిరాజసుమారుఁడు రైభ్యుకోడలిం
దాసురసాక్షిఁ గృష్ణ యనువానిఁ బరావసుభాష్యఁ ప్రీతితోన్. 262
- ఆ. దానిఁ జూచి మదనతప్తుఁడై తనయభిప్రాయ మెఱుంగఁజెప్పెఁ బంకజాక్షి
కదియు శాపభీతి నప్పటి కొడఁబడి, నట్లు పలికి వెలుచ నరుగుదెంచి 263
- క. తమమామకుఁ దద్వృత్తాం, తము నంతను దెలియఁ జెప్పి తరుణి విలొలొ
క్షములందు బాష్పసలిలో, న్దమముగఁ దల వాంచి యుండెఁ గడుఁగోఁమునన్. 264
- వ. రైభ్యుండు నయ్యవక్రీతున కలిగి నిజకోపానలశిఖాయమూనై కజటాహరిబన
కరుం డై హుతాశనునందు వేల్చి యయ్యగ్నికుండంబునందు, 265
- క. లలితాంగిఁ బడసెఁ దనకో, డలిరూపముకంటెఁ గడు బెడంగ గురూహా
జ్వలకాంతి గలుగువానిం, బొలఁతుక నొక్కర్తు 4 నచితపాపీత్యమునన్. 266
- వ. మఱియు నొక్కజట యవలుంచిచి వేల్చిన నందు వికృతవంష్ట్రాకరాళం దైన
ముఖంబుతో శూలహస్తం డై నయొక్క రాక్షసుండు పుట్టె నయ్యుద్ధటుముకుళీ
కృతహస్త లై మాకుం బనియేమి యని యడిగిన ననిసీతుం డైనయవక్రీతు
నధియింపుం డని పంచిన. 267
- క. ఆతరుణి మున్ను చని మద, నాతురుం డై 5 వికృతచిత్తుఁడై యున్నయన
క్రీతుకరకమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి కొనియె బెడఁగుగ నంతన్. 268
- క. 6 ఆపహృతకమండలుం డై, యపవిత్రుం డగుటఁజేసి యధికతపోవీ
ర్యపరిక్షయ మగుడును నా, తపస్విసుతు రాక్షసుండు దడయక తాకెన్ 269
- వ. వానికి వెఱచి పఱచి యవక్రీతుండు మహానదులు గొలంకులు సొచ్చిన నవి
శుష్కంబు లైనఁ దనజనకునగ్నిహోత్రంబు జొచ్చు నంత. 270
- ఆ. మునికుమారు నెగిచితొనివచ్చి నిశితకూ, లాయుధమునఁ బొడిచి యాసురమున
రక్కసుండు చంపి యక్కాంతయును దాను, నరిగె రైభ్యుకడకు నాక్షణంబ. 271
- వ. రైభ్యుండును వానికి భార్యగాఁ గృత్తి నిచ్చె నంత నిట భరద్వాజుండు వనం
బుననుండి వచ్చి తొల్లి తనకెప్పుడుం బ్రత్యుత్థానంబుఁ జేయునగ్ని లప్పుడడం
గియున్న నచ్చెరువడి గృహపాలకుం డైనశూద్రువలన నంతవృత్తాంతం బెఱింగి
నిహతుం డైనపుత్రుం జూచి దుఃఖితుం డై. 272
- ఆ. రైభ్యుఁ డధికకోపరతుఁ డంటి నమ్మని, యాశ్రమంబు దెనకు నరుగ వలవ
దంటి వినఁగ నొల్లవైతి 7 నాపలు కతి, గర్వితునకు బుద్ధి గాన నగునె. 273
- వ. అని ప్రలాపించుచు భరద్వాజుండు వాని దహించి పుత్రశోకదహనంబు సహిం
పనోపక తద్దహనంబున దేహత్యాగంబుఁ జేసె నంత బృహద్ద్యుమ్నం డనురాజు

1 తత్పరుఁడై 2 యభి. 3 ప్రాయ. 4 వికార. 5 లంచనకరుం డై. 6 దన. 7 కృతచేష్టా;
విగతచేష్టా; విగతచిత్తుఁ...క్రీతుకరమండలువుం, బ్రీతిఁ ప్రబోధించి 8 ఆపహృష్టకమండలుం
డై...విద్యపరిక్షయ. 9 నాపలుకులు.

సత్రయాగంబుఁ జేయుచుండి రై భ్యుపుత్రుల నర్వావసుపరావసులం దనకు
ఋత్విజులంగా వరియించిన నయ్యురువురు దండ్రీ చే ననుజ్ఞాతు లై వానియజ్ఞంబు
నడపుచుండి యొక్కనాడు పరావసుండు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చువాఁడు¹ వేగు
బోక చీకటి నడవిలో నేకతంబ తనకు నెదురుగా వచ్చురై భ్యు నెఱుంగక మృ
గంబ కా వగచి నిజప్రాణభయంబున వధియించి పదంపడి యెఱింగి పరమదుఃఖి
తుం డై ప్రేతకార్యంబులు దీర్చి బృహద్ద్యమ్ము సత్రంబునకు వచ్చి తనచేసిన
పితృఘాతం బగ్ర జనకుం జెప్పి యిట్లనియె. 274

తే. ² ఏను దీని నొక్కరుండ నె పూని నడప, నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి
నడప నోపుదుఁ గావున నాతడర్థ, మాచరింపుము బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు 275

వ. అనిన నర్వావసుం డట్లు నేయుదు నని బ్రహ్మహత్యావ్రతంబులు సలుపుచుండఁ
బరావసుండును నొక్కరుండ సత్రయాగంబు జరుపు చుండె నంత నర్వావసుం
డు బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంబులఁ జేసి యాసత్రయాగంబునకు వచ్చిన వానిం
జూచి పరావసుండు బృహద్ద్యమ్మున కిట్లనియె. 276

క. ఇమ్ముని నీయజ్ఞాయత, నమ్ముఁ బ్ర వేశింపఁ దగఁడు సరనాయక యు
గ్రమ్ముగ సలిపెడు శుభకా, ర్యమ్ములకుం బాసి బ్రహ్మహత్యావ్రతముల్. 277

వ. అనవుడు బృహద్ద్యమ్ము ప్రేరితు లయినజనులచేత సుతాస్వర్యమాణుం డయి
యర్వావసుం డనియెఁ బరావసుండు గాని యేను బ్రహ్మఘాతకుండఁ గాను హా
నిని వ్రతంబు సలిపి తత్పాతకవిముక్తుఁ జేసితి నని చెప్పిన యర్వావసుయథార్థ
కథనంబునకు మెచ్చి యగ్ని పురోగము లైన దేవతలు వాని కిట్లనిరి. 278

— జీవత లర్వావసునకు మెచ్చి పోరినవరంబు లెల్ల నిచ్చుట —

తే. తమ్ముచేసినదురితముల్ తలఁగఁ బూని, ధర్మబుద్ధి వై వ్రతములు వేర్పిఁ జలిపి
తనఘ నీకు నభీష్టంబు లైనవరము, లడుగు మిచ్చెద మీమెచ్చు ³ గడవఁదగునె.

వ. అనినఁ దనతండ్రియు భరద్వాజుండును యవక్రీతుండు నెప్పటియట్ల జీవించి
యుండను నిజజనకుండు పరావసుచేత నిహతుం డగుట వాని విస్మరింపను వల
యు నని ప్రార్థించి దేవతలవరంబున నర్వావసుండు రై భ్యభరద్వాజయవక్రీతుల
సంజీవితులం జేసిన నద్దేవతలకు యవక్రీతుం డిట్లనియె. 280

తే. ⁴ ఏనుబహువేదకాస్త్రమ్ములెఱిగివ్రతము, లెల్లఁజేయుచు రై భ్యుచేనిట్లుహతుఁడ
నైతి నాకంటె రై భ్యున కధికశక్తి, యైనలెఱుఁ గెట్టు లనిన నిట్లనిరి సురలు.

1 వేగుబోక చీకటి నేకతంబ 2 ఏనుదీని నడపఁ గా నోప నొక్కరుండ, నీవు పూని తాల్చి
విర్యహింపు, నడప నోపు దీవు నాకు గాను తడర్థ, మలయ కాచరింపు హత్యవ్రతము; ఏను దీని
నొక్కరుండ పూని నడప, నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి, నడప నోపుదు గావున నాతడర్థ,
మలయ కాచరింపు బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు 3 గడవ నగునె. 4 ఏను వేదకాస్త్రమ్ముల నెఱిగి వ్రతము,
లెల్ల సలిపియు రై భ్యుచే హింసితుండ.

- క. గురుశుశ్రూష యొనర్చుచు, బరమశ్లేశమునఁ జేసి పడసినవిద్యల్
స్ఫురియించుఁగాక గురుముఖవిరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునె యెందున్.
- వ. నీవు గురుముఖంబునం బడయక యొండువిధంబునం బడయుటంజేసి నీయధ్యయ
నశ్రుతంబులు నిర్విర్యంబు లయ్యె గురుశుశ్రూషాసంతోషకరుండై రై భృండు
బ్రహ్మజ్ఞానం బుపార్జించెం గావున నాతం డిష్టిశక్తి వడనె చని దేవతలు పివంబున
కరిగి రిది యవకీ తునివాసు బిందు వనియించినవారు దురితవిముక్తు లగుదు రిది
కాలశైలం బిది సప్తవిధం బైనగంగ యిది మనుష్యుల కగోచరం బిందయుండి
సమాధిశౌచప్రయత్నపరులై చూడుం డిది మందరనగం బిందు నానాప్రహర
ణపాణులై యష్టాశీతసహస్రగంధర్వులు కిన్నరకింపురుషసుపర్వులు సురేంద్రుం
గొలిచి పోయెద రిందుల కాటునూటు యోజనంబులు గలదు కైలాసపర్వతం
బందుఁ గుబేరం డుండు నని రోమశుండు నెప్పినం బాండవులు కృతసమాధిశీలు
రై వాని నెల్లం జూచి రంత నంతకసుతుండు భీమున కి ట్లనియె. 283
- నీ. దుర్గమం బైనయీదుర్గమార్దంబున నడవంగ నేర మున్నతరథముల
నింద్ర సేనాదుల నీథౌమ్యవిపుల ద్రుపదతనూజను పోడికొనుచు
సహదేవుఁడును నీవు చయ్యన గ్రమ్ముఁ డేనును నకులుండు నేఁగి రోమ
శాదేశమునఁజేసి యఖిలతీర్థంబులు నాడివచ్చెదము మా యరుగుదెంచు
- ఆ. నంత కెంతయును బ్రయత్నంబుతోఁ గృష్ణఁ, గాచియుండుఁ డనిసఘనుండుభీముఁ
డనియె నిట్టిరాక్షసాకీర్ణవనములో, నిన్నుఁ బాయ నగునె నిమిషమేని. 284
- చ. ఆనఘచరిత్ర నర్జును మహాభుజ నొక్కనిఁ బాసి వంతఁ బొం
దినయెడ నెట్టిచోట సహదేవుఁడు నేనును కృష్ణయుగ జగ
జ్జననత నిన్నుఁ బాసిన నసహ్యతరం బగుతీవ్రతాపవే
దన యగు నీకు మాకు నుచితంబె పరస్పరభేద మెన్నఁడున్. 285
- క. కడు డస్సి నడవ నోపని, యెడ నీకమలాయతాక్షి నీకవలను నే
డడయక నటకట నిడికొని, కడకం గొనివత్తు విషమగహనాంతములన్. 286
- వ. ఈరథంబులతోఁ బోవ నిష్ఠు గాదేని వీని నింద్ర సేనాదుల నెందేనిం బెట్టి పోద
మనిన రోమశుం డి ట్లనియె. 287
- క. అతులతపోవీర్యబలోన్నతి పోదము గంధమాదనంబునకు సమా
గతు నందుఁ గాంతు మర్జును, నతివీరు నుదారు శిసురగణార్చితఁ బార్థున్. 288
- వ. అనిన నందలు సంతసిల్లి యరుగువాచు ముందర ననేకపహయరథసనాథం బై
యపారకిరాతబలసంకులం బైనదానిఁ బులిందాధిపతి యైనసుబాహుపురంబుఁ
గని యందు వానిచేతం బూజితు లై తమరథసూతహయనివహంబుల నింద్ర

1 నయితు నా యజకడ నిడుకొని పజకు నెట్టి ; యజకడ నిడికొని, కడకం గొనివత్తు విషు. 2 సురుగణార్చితఁ.

సేనాదిభృత్యులను సుబాహునొద్దంబెట్టి పాదచారులై పాంచాలిని బ్రాహ్మణులను రక్షించికొని గంధమాదనంబున కభిముఖులై యరిగి రంత ధర్మతనయుండు భీమున కిట్లనియె.

289

- సీ. అలఘు వజ్రాయుధు నైనను బోరిలో నోర్వంగ నోపు నత్నుగ్రవీరు
జవమునఁ బవనుఁ దేజంబున నాచిత్తుఁ బోలినవాని నంభోజనేత్రు
నాయతబాహుఁ గృతాస్త్రు సింహస్కంధు సర్వధనుర్ధరాచార్య విజయు
నిత్యక్షమాన్వితు నీతమ్ము నష్టను శుభగుణసుందరుఁ జూచునంత
- ఆ. కధికతాపతప్త మైనది నాచిత్త, మొనర నతనితోడ నొక్క టునికి
యెన్నఁడొక్కొ మనకు నిందఱ కగు నాతఁడేల మనలెనొక్కొ యిన్ని యేండ్లు.
- మ. అనుచుం బార్థవిలోకనంబు మదిలో నర్థింపఁగా ధర్మజం
డనవద్యుల్ గడు వేడ్కతో నరిగి తా రప్పొండవుల్ గంధమా
దనశైలేంద్రము గాంచి రున్నతబృహద్ధాతుస్థలీసంహతిఁ
ఘనసంధ్యాగమశంక సన్నునులకుం గావించుదానిన్ మహిన్.
- క. నానావర్ణశిలావిహ,గానేకమృగాభిరామ మై భూనారి
నానాభరణవిభూషిత, షీనోన్నతశికుచముఁ బోలె వెలిఁగెడుదానిన్.

291

292

పాండవులు గంధమాదనవర్వతంబునకుం బోవుట.

- క. లలితాచ్ఛస్ఫటికశిలా,తలములపై బాటువిమలతరనిర్వరిణీ
జలపూరము లనుతారో,ల్లలడురుహారాలి నుజ్జ్వలం బగుదానిన్.
- ఉ. వారలు గంధమాదన మవార్యబలాధ్యులు సొచ్చుచో మహా
మారుత మప్పు వీచె నహిమద్యుతీమార్గము దిబ్బుఖంబులన్
భూరుహపత్రమిశ్ర మయి భూరిపరాగము గప్పఁగా ధరి
త్రీరుహాశాఖలన్ విటిగి త్రెళ్లఁగ గుల్మలతాలి సాల్పడన్.
- చ. కడువడి గాడ్పుచే విఱుంగఁగా బడి త్రెళ్లుమహీరుహాలిచ
ప్పుడు విని యందఱుం జెదరి భూమిపయిన్ గగనం బుడగ్రతం
బడియెనొ శైలశృంగములు భగ్నుము లయ్యెనొ యంచు ధూళి నె
క్కడిఁ జన నేర కొండొరులఁ గానక యుండిరి సంచలాత్తులై.
- వ. ఇట్లు మహారేణుపటలం బంధకారంబునుం బోలె నీరంద్రంబై కప్పినఁ దరువిటప
లతాగుల్మంబులు కరతలంబులం బాయం ద్రోచుచు విశాలదృఢతరుమూలంబు
లాశ్రయించి యగ్నిహోత్రంబులతో ధౌమ్యధర్మజసహదేవు లొక్కచోట
సుదృఢదాకార్డుఖుం దైనభీమసేనుండును ద్రౌపదియు నొక్కచోట రోమశుం

293

294

295

1 నొకట నునికి ; నొప్పు నునికి. 2 భుజము పోలె బొడఁగగుదానిన్. 3 శృంగముల్ ...

సాల్పడన్. 4 దగ్గఱం...యంచు మాలి యొక్కడ...భీకరిత్తులై.

డును నకులుండును బ్రాహ్మణులు నొక్కచోటనుగా నందఱు వేటువేట యుండి రంత.

296

చ. కురిసె బ్రచండవృష్టి ఘన ఘోషము లెల్ల ¹కేలంకుల భయం
కరములు గాంగ రాళె కరకాతతు లొప్పు దట్టిల్లతాళి వి
స్ఫురితముగాఁ బ్రపూర్ణజలపూరము లగ్గిరికుంజభూపిని
ర్రతటిసివిశాలకటసాలచయంబు విమూలితంబుగన్.

297

వ. అట్లు గాడ్పుతోడివాన పెద్దయుంబొద్దు కురిసి యుడిగిన నందఱు నొక్కచోటికి
వచ్చి యెప్పటియట్లు యరుగునెడ నతివిషమశిలాసంకటవధంబున ²నడవ నొక
ద్రావది తొడరి పడి మార్చితయైనం బవనతనయుం డక్కోమలి నెత్తెకొని యడి
నాస్తరణంబునయుం బెట్టి కదలీదళంబుల వీచు చున్నం గవలు దానిపల్లవతా
మ్రపాదతలంబు లాయుధాభ్యాసవశంబునం గిణిభూతంబు లయినతమకరతలం
బులంజేసి మెత్తన యొత్తుచుండి రట్టియవసరంబున ద్రావదిం జూచి దుష్టిఖితుం
డయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

298

అక్కర. అరుణసరోరుహదళమృదులంబు లైనయి త్తరుణి
చరణతలంబులు గొడిగరాలపైఁ జనుచునికేజేసి
పరుసంబు లైకడు నెఱ్ఱ నై నవి పద్మాయతాఠీ
పరంగ నాకారణమున నిట్టిదుఃఖభారము దాల్చె.

299

సీ. సముచితంబుగ మృదుశయనతలంబున శయనించుని త్రన్వి సదమలాంగి
పరుసంపుటాలపైఁ బడి తీవ్రవేదనఁ జొందినయది మహాపురుషు లైన
పాండవులకుఁ బ్రియభార్య యై నాపుత్ర సుఖ ముండు నని మది సోమకుండు
పాయక సంతోషపడి యుండుంగా కున్నె యని విలాపించు న్నయ్యమతనూజ

ఆ. నుచితవచనరచన నూరార్చి రిప్పుడు, ధౌమ్యుద్దొట్టి సరిధరణిసురులు
మూర్ఖ దేతె నంత ముదిత ద్రావతి శీత, మందపవనసేవ్యమాన యగుచు.

300

వ. అంత దాని నాశ్వాసించి ధర్మరాజు భీమున కిట్లనియె.

301

క. ఈరాజపుత్రుఁ దోడ్కొని, దారుణపాపాణదుష్పథంబుల జనఁగా
నేర మిది నడున నోపదు, భూరిభుజా యనిన ననిలపుత్రుం డంతన్.

302

క. అగ్రజనసుమతమున నత్యుగ్రనిశాచరసమేతు సుడుమార్గగు వీ
రాగ్రణి ఘటాత్మకం దన, యగ్రసుతుం దలఁచె ధీరుహైహింజేయున్.

303

క. అతడును రాక్షసనై న్యాన్వితుఁ డై తత్తణము వచ్చి నిర్జరవరస
మితులకుఁ బ్రణమిల్లెం దన, పితృవరులకుఁ బాండవులకుఁ బెద్దయు భక్తిన్.

304

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి పని యేమని ముకుళితహస్తూరి డయి తనముందర సున్నకొడుకుఁ

1 వలంకుల...గా కరాళకరకాతతు...విశాలకటసాల. 2 నడుచునెడ. 3 నాపైడిం
కు... 4 బ్రాహ్మణులకు.

గౌగిలించుకొని భీముండు వానికి ట్లనియె.

305

3. అబల యిది భవంతాత నిత్యాధ్వగమన, ఖన్న యైనది గజరాజ భేలగమన
దీని నీ వెత్తికొని చనుదెమ్ము మాస,మీపమున నని సుతు నియమించె నపుడు.

4. వాడును బిత్తువచనచోదితుం డై యివ్వార్థం బతిపరుషశిలావిషమంబు పాద
చారుల కగమ్మంబు గావున మిమ్మిందఱ నెత్తికొని యశ్రమంబున నరిగెద నని
భౌమ్యపాండవద్రోహులం దా నెత్తుకొని బ్రాహ్మణుల నెత్తికొనం దనరాక్షస
బలంబులం బంచె రోమకుండు సిద్ధగతి నరిగె ని ట్లందఱు గగనమార్గంబునం
జని గంగాతీరంబున నరనారాయణాశ్రమం బైనబదరివనంబుఁ గని రాక్షస
స్కంధావతీర్ణు లై యందు.

307

5. లలితమధుస్రవ ¹ఫలములు, విలసితమృదువత్రతతులు వృత్తస్కంధం
బులు నచిచలితచ్ఛాయలు, గలబదరితరులఁ జూచి కడు విస్మితు లై.

308

6. సురసిద్ధమునిసేవితం బయినభాగీరథిం జూచి యందుఁ గృతిస్నాను లయి నియ
మన్రతంబులు సలుపుచు ²సమాధియోగంబున మైనాకశైలంబును హిరణ్య
శిఖరంబును బిందుసరస్సునం జూచి బదరివనంబునం దాటుదినసంబులు నివా
సంబు సేసి యుండునంత నొక్కనాడు.

309

7. అలఘులు గంధమాదనమహాధరణీధరసానురత్నవే
దులఁ బవమానోనందనుండు ద్రోవదియూ విహరించుచున్నచో
లలితసహస్రవత్రకమలంబు సహిరవిధూత మై మహీ
తలముపయి వడిం బడియొఁ దద్దయుఁ బొల్పుగ వారిముందటన్.

310

8. ఆసౌగంధికకమలంబుఁ జూచి దానియపూర్వరమణీయత్వంబునకు ననన్యకుసుమ
సాధారణం బయినసౌరభ్యంబునకు నోటువడి ద్రువదరాజపుత్ర ముదితచి త్రయై
యక్కటా యిది యొక్కపువ్వు యయ్య నపూర్వంబై మనోనయనానందకరం
బైనది యిట్టికుసుమంబులు కడుం బెక్కులు గావలవదె యవి కురంగటంగలవేని
తెచ్చి యిచ్చి నాకు మనశ్శీప్రియంబుఁ జేయు మని యప్పుడ యప్పువృద్ధరృరాజు
కడకుం గొనిపోయె నిట భీముండు దానియభిమతంబుఁ జేయం గడంగి రుక్మ
పృష్ఠం బైనధనుశ్శ్రేష్ఠంబును నాసీవిహీనమానంబు లైనబాణంబులు ధరియించి
యక్కమలంబు దెచ్చినగాడ్పున కభిముఖుం డై గాడ్పుపట్టి గంధమాదనంబున
వివిధరత్నబంధురకందరకదళీపండదర్శనంబులను మందారమందిరసుగంధిగంధ
వహస్పర్శనంబులను నలికులకోకిలాలాపశ్రవణంబులను సర్వర్తుకుసుమసురుచిర
గంధాఘ్రాణంబులను నలీమధురఫలాస్వాదనంబులను బద్ధప్రమోదహృదయుం
డగుచుఁ దన కెదిరి వచ్చుమృగంబులం దాకి గజంబు నెత్తి గజంబుపై వై

1 ఫలములు...స్కంధంబులు నచిచలితచ్ఛాయలు...పవముఁ జూచి. 2 జపసిద్ధి మైనాక

శి నూనడుచు...దద్దయు సౌరభగ వారిముందటన్.

చుచు సింహంబు నెత్తి సింహంబువై వైచుచు నల్పమృగంబులం గరతలప్రహరంబులం బ్రహరించుచు.

311

— భీముడు సౌగంధికహరణార్థము పోవుట. —

- సీ. గమనవేగంబున ద్రుమలతాజాలసంచాలన సేయుచు నై లగుహల
నడఁగి యదృశ్యమై కడువేడ్కతోఁ దన్నుఁ జూచుభేదరస్థిమందభుజిగ
గరుడగంధర్వకిన్నరకామినులచేత మానుగా నభివీక్ష్యమాణుఁ డగుచు
మ్రాకులు విటుచుచు వీకతోఁ దీవలఁ బెటుకుచుఁ బవహించి బృథునగేంద్ర
- ఆ. మద్రువ నున్నతంబు లయి నెడ లెక్కుచు, మదగజంబువోలె మధ్యముండు
ఁవనవై నతేయపటాజనయుక్తుఁడై, యరిగె గంధమాదనాంతరమున. 312
- వ. ఇట్లుగువాఁడు నిజసింహనాదశ్రవణపరిత్రస్తంబు లై యెగసి ఁజుచుపక్షుల
యార్ద్రపక్షంబులఁ జూచి ముందట నానన్నంబునఁ గొలను కలుగవలయు నని
యుపలక్షించి యతీతస్వరితగతిం జని చని ఁవనవశ¹నంచలితతరుహోపవనతమాల
తాలహింతాలవిశాలకదలీదభవీజ్యమానశీతలజలపరిపూర్ణం బైనయొక్క సరో
వరంబుఁ గని యందుఁ గృతావగాహం డై నవవలినదశమృణాలవలయాంలం
కృతుం డగుచు దాని వెలువడి యనేకయోజనవిసారాయామరమణీయం బైన
కదలీపండంబుఁ జొచ్చి యందు శంఖధ్వానంబుఁ జేసిన, 313
- క. ఆశంఖరవంబు మహేంద్రాశనినిర్ఘోషభీమ మై దిక్కులు నా
కాశంబు నిండె నంత గుహా²శయింఁడై యున్న హనుమ యనుకపి వెలుచన్ 314
- క. దాని విని బెదరి లేచి మహానాదం బిది మనశ్చిప్రియం బయ్యె మదీ
యానుజాశంఖధ్వానము, దా నగు నని యెఱిగి హృష్టతనురుహం డగుచున్.
- వ. భీమునకు ధూర్జనిరోధంబుగా మహాపృక్షంబు లురులం ద్రోచి తిదయనవధంబున
కడ్డంబ శయనించి లాంగులలీలాచాలనంబుఁ జేసిన. 316
- క. గోలాంగూలోత్తము లాం, గూలస్ఫోటనరవంబు ఘోరం బై వా
చాలతఁ జేసె సశేషమృగాలిభయం బండ గిరిగుహాంతర మురులన్. 317
- వ. అయ్యపూర్వధ్వని విని భీముండు విస్మితుం డయి చని కదలీపండమధ్యంబున
నొక్కవిశాలశీలాతలంబుపయి శయనించినవాని. 318
- సీ. హ్రస్వపీనగ్రీవు³నచలితాయతహను సతిచపలస్వభావాభిరాముఁ
దనుమధ్యకటిచక్రదహనకణాకారతామ్రాక్షు నతికృశదశనకరజుఁ
బృథులవిద్యుత్పుంజపింగాతు సుత్తుంగదృఢవతు నాజానుదీర్ఘబాహు
నూర్ధ్వలాంగూల మత్పున్నతధ్వజలీల గ్రాలుచు నుండ నేకాంతయోగ

1 పరిచలితకలిధుహవనపతిమాల. 2 శయనం డైనవానుమ. 3 యశాయనవధం. 4 గూలా
స్ఫోటన (స్ఫోటన)...గిరిగుహాముఖములకు. 5 నవనతాయత...కారు తామ్రాక్షు నతిదృఢదశన
కరము...పింగాంగు...దృఢవతు నక్షీణన.

- ఆ నిద్ర నున్న ధర్మ నిర్మలు హనుమంతుడు, జూచి పాండురాజసుతుడు వాని
నిద్రఁ జెటుఁ గడఁగి ¹నిజరూప మేర్పడ, సింహనాద మొప్పు జేసె డాసి. 319
- వ. హనుమంతుడును ²మెల్లమెల్లన మేల్కొని జృంభసంభృతజలార్ద్ర గ్రుంచలవినో
చనుం డగుచు ననాదరంబున నాతనిం జూచి యి ట్లనియె. 320
- తే. ఆతిజరారోగభరమున నలసి ³యొలసి, యొడిగి సుఖనిద్రమై నిట్టు లున్నవానిఁ
గడమదంబున నేమియుఁ గరుణలేక, యేల బోధించితయ్య నీ వెఱిగి యెఱిగి.
- వ. తిర్యగ్జాతులు ధర్మ వెటుంగవుగాక సర్వభూతదయాస్వరూపం బైన ధర్మ వెఱి
గెడువారు మనుష్యులకారె యిట్టిమనుష్యజన్మంబు వడసి వృద్ధోపనేవ సేయవు
గా కేమి ధర్మ వెటుంగక నిర్దయుండవై మాబోటివేదమృగంబులకు భయం
బుగ గర్జితి పీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గానియివ్వనంబున కేల వచ్చితి
సిద్ధగతి లేనివారి కిటు వోవ నశక్యం బమృతకల్పంబు లైనయీఫలమూలంబు
లుపయోగించి క్రమ్యటుము నీయందు బద్ధన్నేహుండఁ గాన బుద్ధి నెప్పితి నాపలు
కులు చేకొను మనిన భీముం డి ట్లనియె. 322
- తే. క్షుత్రియప్రవరుండ విఖ్యాతబలుడఁ, బాండుతనయుండ గొంతిగర్భంబునందు
వాయువరమునఁ బుట్టినవాడ నన్ను, భీముఁ డండ్రు భూజనులు కపిప్రభుండ.
- వ. ఏ నీకడఁ గార్యార్థినై పోయెద నాకుం దెరు వి ఖ్వినినాడు దొల్లి శతయో
జనవిస్తారం బయినసముద్రంబు లంఘించి లంకకుం బోయినహనుమంతునట్ల
నిన్ను నీపర్వతంబు లంఘించి పోదు ననిన హనుమంతుఁ డతం డేమికారణంబున
సముద్రలంఘనంబుఁ జేసె నెటుంగుదేనిం జెప్పు మనిన వానికి భీముం డి
ట్లనియె. 324
- క. అలఘుయశుం డిత్వోకుని, కుల⁴తిలకుడు రాఘవుండు గురువచన మిలక
నిలిపి వనవాని యై తన, అలనఁ గోల్పడియె నట్టై లంకేశ్వరుచేన్. 325
- క. సీతాన్వేషణపరు లై, నీతిఁ గపిప్రవరు లరిగి నియతంబుగ సం
పాతి యనుభవీచేత మహితనయ సువార్త లెల్ల నెఱింగి కడంకన్. 326
- క. వారలు వారిధి గడవఁగ, నేరక తా రున్నయెడ ననిలన త్వమునక
వారిధి లంఘించె మహా⁵వీరుడు హనుమంతుఁ డనఁగ విందుఁ గపీంద్రా. 327
- వ. ఏను హనుమంతునంతయబలపరాక్రమంబులు గలవాడ నాపౌరుషంబుఁ జూపు
దునే యనిన నవ్యక్తహాసముఖుం డగుచు నన్నా యేను ముదిసినవాడ లేవ
నోపం బోయెదవేని నాతోకం బాయం ద్రోచి పొమ్మనిన మెచ్చక తన వామ
కరంబున నెత్తం బోయి వశంబు గాక. 328
- ఉ. ఏపున రెండుచేతులను నిమ్ముగఁ బట్టి యమర్షి యెత్తఁగా
నోవక ⁶మోడరిల్లబడి యుద్ధతఘ్న జలార్ద్ర గ్రదేహుఁడై

1 నిజరూపు. 2 మెత్తమెత్తన. 3 యెన్నువాని నీతోడఁబుట్టినవాని నన్నునొసర సుఖనిద్రమై
నిట్లు బుద్ధువాని, నేల బోధించి. 4 వీరుడు...వచనంబుం, జరిసి. 5 మొగ్గులిల్లఁ ; మోడరిల్లఁ.
6 మోడరిల్లఁ ; మోడరిల్లఁ.

కాపురుషుండుఁ బోలె నిజగర్వము వక్కి యడంగి యుండఁ జెం

తాపరుఁ డై వ్యూహిదరుఁడు దద్దయు లజ్జ నధోముఖంబుతోన్ 329

ప. ఇ ట్లక్కపివరులాంగూలంబుఁ గదల్చ నోపక భీముండు కృతప్రణామం డయి
ని న్నైఱుంగక నాపలికిన దురుక్తంబులు సహింపనలయు నీవు కషిరూపధరుండ
వైససిద్ధుండవో గంధర్వుండవో దేవవరుండవో నా కెఱింగింపు మనిన హను
మంతుండు భీముం జూచి నగుచు నేడు గేఱిత్తైత్రంబున వాఁయుభట్టారకునకుం
బుట్టినవాడ నీచెప్పినహనుమంతుండ నీవు నాయనుజుండవు దొల్ల రఘుకులే
శ్వరుం డయిన రామదేవుండు రావణుం డనురాక్షసుచేత నవహృతభావ్యుండై
సుగ్రీవాదివానరుల నసంఖ్యాతసంఖ్యలవారిం దనకు సహాయులం జేసికొని
నేతుబంధనంబున సముద్రంబు లంఘించి సమరంబున రావణు వధియించి యందు
1నాకెలసంబునకు మెచ్చి. 330

మథ్యాక్కర. నర సుర స్తుత్య మై యెంతకాలంబు నాకథలు నిలుచు

నిరతంబుగా నంతకాలమున్ నీవు నిత్యుండ వగుచుఁ

బరంగు మని వరముఁ దగ దయంజేసి ప్రభుఁ డుర్వి యెల్ల

సరి యదునొక్కండువేల యేం డ్దేలి చనియెఁ దా దివికి. 331

ప. అనిన విని భీముండు వానినప్పుడు హనుమంతుంఁగా నెఱింగి సంతసిల్లి వెండియు
నమస్కరించి భవద్దర్శనంబునం గృతార్థుండ నయి నని యి ట్లనియె. 332

ఆ. బలిముఖుండ దయయుఁ గలవేని దొల్లి యర్జువము గడచి చనిననాఁటినీడు
యాపుఁ జూడ వలతుఁ జూపు నా కనవుడు, వాని కీట్టు లనియె వానరుండు. 333

క. అక్కాలంబునరూపం, బిక్కాలమునందుఁ జూప నె ట్లగుఁ గాలం

బొక్కవిధంబున నుండక, వెక్కు²ప్రకారముల నుండు భిన్నావస్థన్. 334

ప. దానంజేసి కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగంబులసంఖ్యలు వేఱువేఱి యై యందుల
చరాచరభూతంబులు భిన్నప్రకారంబు లై వ ర్తిల్లు ననిన నర్హ్యయుగంబుల
యాచారభూచారవ ర్తమానంబులు నా కేర్పడం జెప్పు మనిన భీమునకు హను
మంతుం డి ట్లనియె. 335

— భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్వ్యగాచారవ ర్తనంబులను జెలుపుట. —

తే. కృతమకాని కర్తవ్యంబు గృతయుగంబు,నందు లేదు చతుష్పాద మగుచు ధర్మ
మనఘ వ ర్తిల్లు నచ్యుతుండయ్యగమున, శుక్లివర్ణుండై ప్రజలఁగాచుచువెలుంగు.

ప. అది సనాతనధర్మ సనాథం బందుల బ్రహ్మత్రియవైశ్యశూద్ర లేకవేదక్రియా
యోగ్యులై యకామఫలసంయోగంబునఁ బుణ్యలోకంబులు వడయుదు
రందు నసూయాభిచార దర్ప పైశున విగ్రహక్రోధ మదమత్సర భయసంతాప
వ్యాధిప్రజాక్షయేంద్రియక్షయంబులు లేవు మఱియుఁ ద్రేతాయుగంబునందుఁ

ద్రిపాదం బై ధర్మపు వర్తిల్లు నందు జనులు నిత్యసత్య¹ ప్రతీతిలులై యజ్ఞతపా
దానాదిక్రియల వర్తింతు రందు రక్తవర్ణం డయి విష్ణుభట్టారకుండు ప్రజా
రక్షణంబుఁ జేయు. 337

- తే. ద్వాపరంబున రెండుపాదములఁ జేసి, నడచు ధర్మపు వేదముల్ నాల్గుదెఱుగు
లై ప్రవర్తిల్లు వేదశాస్త్రార్థచోదితంబు లై ధర్మకామముల్ ధరణిఁ బరఁగు.
తే. సత్యశమహిను లగుదురు జనులుగామ, కామలై చేయుదురుబహుక్రతువులోలి
నందుఁ ద్రైలోక్యవంచితం డచ్యుతుండు, కృష్ణవర్ణుండై జగము రక్షించు మఱియు.
క. కలియుగమునందు ధర్మము, బల మఱి వర్తిల్లు నేకపాదంబున నం
దలఘుండు కృష్ణుండు జగతీ, వలయము రక్షించుఁ శీతవర్ణం డగుచున్. 340
వ. అందులజనులు తమోగుణయుక్తులై కామక్రోధాదిదోషనశంబునం ధర్మవెలుం
గక యధర్మవర్తు లగుదు రందుఁ జేసినతపాదానాదికర్తంబులు స్వల్పంబు
లయ్యును బహుఫలంబు లగునని యుగవర్తనప్రకారంబులఁ జెప్పి నీ కిష్టావాప్తి
యయ్యెడు నరుగు మనిన భీముం డిట్లనియె. 341

—౧౩ హనుమంతుండు భీమునకుఁ దనపూర్వరూపంబుఁ జూపుట. ౧౩—

- క. నీనాటితనవుఁ జూచియ, కాని యవశ్యంబు పోవఁ గావునఁ గపి నా
థా నాకుఁ జూపు మనవుడు, వానికిఁ 4దనరూపుఁ జూపె వానరుఁ డంతన్. 342
చ. అతులిత మై ద్వితీయకనకాద్రి యొకో యిది నా నిజాంగ 5మూ
ర్జితముగఁ బెంచి పుచ్చమానఁజేసి దిగంతము లందు చున్నయు
న్నతుఁ గపి నాథుఁ జూచి కురునందనుఁ డపు నిమాలితాత్ముఁ డై
మతి నతివిస్మితం డగుచు మారుతి కిట్లనియె భయంబునన్. 343
క. అతిభీషణ మిది యత్యద్భుత మోహో చాలు భూనభోమధ్యవ్యా
పిత మయ్యె భవద్దేహి, యత్యద్మువసంహరింపు మనవుడుఁ గపియున్. 344
క. తనయెప్పటిరూపముఁ జేకొని దీనికి నినుమడుం గగుం బ్రతిబలముం
గనినప్పుడు నారూపం, బనుపమముగ ననిన హనుమ కనిలజఁ డనియెన్. 345
ఉ. ఉన్నతి బూని నీవు బలియుం డగురావణు నశ్రమంబునం
బన్నుగఁ జంప నోపువటుబాహుబలాధ్యుడ 6విట్టియూర్జితుఁ
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నిర్మలనీతిపరుండు రాఘవుం
డన్నరభోజనాన్వయల నాజి నధించుట యేమి చోద్యమే. 346
వ. అనిన వాని కతిప్రీతిమంతుండై హనుమంతుం డిట్లనియె నయ్యా నీవు సౌగంధిక
సరోవరంబునకుం బోయెదవే నందు సాహసంబు నేయ వలవ దది యక్షరా
క్షునరక్షితంబై దేవతోపభోగయోగ్యం బై యుండు దేవతలు బలిహోమనమ

1 ప్రవర్తులై. 2 సర్వకర్తముల్; సర్వకామముల్. 3 భీకరవర్ణం డై. 4 దనరూపంబు.
5 మూర్జితముగఁ...నియత్తల మందు చున్న. 6 విట్టియూర్జితుఁ (యన్నతుఁ)...నిర్మలకీర్తి
యొందు...భోజనాన్వయము.

స్కారంబుల మంత్రతంత్రంబులజేసి భక్తిసాధ్యులుగాని సాహసక్రియాసా
ధ్యులు గారు నీవు నిజధర్మనిష్ఠితుండ నై షరమధర్మంబు లేటుంగునది యెంచేని
హీనబుద్ధులు విమోహితు రట్టిధర్మాధర్మవిభాగంబు లేటుంగు విద్వాంసుల
నుపాసించి శుభాచారండవు గావలయు నాచారంబున ధర్మంబు పుట్టు ధర్మంబు
వలనవేదప్రతిష్ఠ యగు వేదంబులంజేసి యజ్ఞంబులు ప్రవక్ష్యేల్లు కష్ట యజ్ఞంబు
వలన దేవతలు తృప్తు లగుదురు. 347

ఆ. కార్యసిద్ధి పొంతు కాలంబు దేశంబు, నెఱిగి బుద్ధిమంతు లెల్ల ప్రాధ్దు
సాహసంబు విడిచి సామాద్యుపాయప్రయత్ని చేయుదురు యభోచితముగ.

వ. మఱియు సర్వకార్యంబులు మంత్రమూలంబులు గావున విద్వాంసు లై¹ప్రబుద్ధు
లైనవారలతో మంత్రంబు జేయునది బాలకులయు నధికశ్రీదర్శితులయు
లుబ్ధులయు లఘుజనంబుచువోడ మంత్రంబు నేయ వలదు 349

తే. జనులు నిగ్రహానుగ్రహశక్తుఁడైన రాజు శాసనమునఁజేసి రమణతోడ
నోలిఁ దమతమ మర్యాద లొక్కనాఁడు, దప్పనోడును రిమ్మహితలమునందు.

వ. నీవు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండవు గావున నీ కెల్లవారును వశ్యు లగుదురు నిన్నుఁ
జూచుటంజేసి నానయనంబులు సఫలం బయ్యె నీ కెద్ది యిష్టంబు దానిం జేసెద.

మ. త్తకోకిలము. మీకు నెగ్గొనరెంచి యున్నయమిత్రులకా హతాబుద్ధులం
జీకురాజుతనూజులం గురుసింహ నీకుఁ బ్రియంబుగా
నేకమాత్రన పోరిలో వధియించి నాగపురంబు నా
నాకులాద్రి శిలావలీగహనంబు నేయుదు నావుడున్. 352

మ. త్తకోకిలము. ఇంతయుం గవినాథ నీ కిది యేమిపెద్ద మహాహవా
భ్యంతరంబున నుద్ధతప్రతిపక్షవీరుల నేమని
ర్జింతు మెవ్వరు మాకు మీదయఁ జేసి మార్కొనునంతయ
త్యంతవీరులు³లేరు భూవిదితప్రతాపబలోన్నతన్. 353

వ. అనిన విని భీమసేనునకు హనుమంతుం డిట్లనియె నన్ను రణాంతరంబునం దలం
చునది నీయందు సౌవ్యాదంబున నాహవంబులో నతి⁴రథం డైనయర్జునురథ
ధ్వజంబునం దుండి మీబలపరాక్రమంబులం జూతునని భీముం గౌఁగిలించుకొని
వానికి సౌగంధికసరోవరమాద్యంబు జూపి హనుమంతుం డంతర్హితుం డైనఁ
దదాలింగనవిగతశ్రమముండును విపులజవశక్తియుక్తుండును నై భీమసేనుండు.

నీ. వారిధారల ననివారితనిర్గళద్ధానధారలఁ దటిద్ధామములను
దశనథామంబుల నశనిఘోషంబుల ఘోరబృహితిబృహద్ధోషణముల
నివి ఘనబృందంబు లివి గజయాభంబు లని విచారింపంగ నక్కజంబు
లై లలితోత్తుంగకై లోశ్యంగంబులఁ ద్రిమృదుజలధరద్విరదతతుల

- ఆ. విస్తయంబుతోడ వీక్షించుచుం జని, రజతగిరిసమావరమ్యభూమి
నక్కుబేరువనమునందు సౌగంధిక, కమలవనముఁ గనియె ఘనభుజుండు. 355
- క. అందుల హేమాంబుజమక, రందరసామోదమృదుతరశ్వసనుం డా
నందంబుఁ జేసెఁ దనప్రియ, నందనునకు భీమసేనునకు నభిముఖుఁ డై. 356
- వ. అంత. 357
- క. వీరుం డై సౌగంధిక, వారిజములు గొనఁగ నిట్లు వచ్చినవానిఁ
భూతిపరాక్రము భీము ను, దారగదాహస్తుఁ జూచి తా రుద్ధతులై. 358
- వ. దాని రక్షించి, యున్న పదివేపురురాక్షసు లాక్షణంబ విచిత్రాయుధపరిచ్ఛదు
లై పఱతెంచి వీఁ డొక్కదివ్యపునుషుం డాయుధంబులు ధరియించినవాఁడజి
నంబులు గట్టినవాఁ డధిక తేజస్వి తపస్వివేషధరుం డిందులకు వచ్చినవాఁడని
యచ్చెరు వందుచు భీమసేనుం డాయ వచ్చి యిట్లనిరి. 359
- తరలము. ఇది కుబేరువనంబు దీనికి నెవ్వరం జనుచేర నో
డుదురు నీ విట వచ్చి యేల కడుం బ్రమాదముఁ జేసి తిం
దుతిత తేజఁడు గ్రీడ లాడుచు నుండు నింతులుఁ దాను స
మృదముతోడఁ గుబేరుఁ డీరుచిమత్సరోజవనంబునన్. 360
- వ. దీనితీరంబున దేవర్షిగణంబులు దేవతార్చనంబులఁ జేయుదు రిందులజలంబు
లమృతోపనూనంబులు మఱి వై డూర్యనాళంబులై యపూర్వసౌరభంబులైన
కనకకమలంబులు గలుగుటంజేసి యక్షరాక్షసాక్షోహితీరక్షితం బగు దీని
మహిమం బెఱుంగక యింతదూరంబు వచ్చి వీరుం డెవ్వండు వేమికారణంబున
వచ్చి తనిన వారికి భీముం డిట్లనియె. 361
- మత్తకోకిలము. ఏను బాండుసుతుండ భీముఁడ నిద్ధితేజఁడు ధర్మరా
జానుజన్ముడఁ ద్రౌపదీహృదయప్రియం బొనరింపఁగాఁ
బూని యిక్కమలకరంబునఁ బుష్పముల్ గొన వచ్చితిక్కా
వీనిఁ గొందు నవశ్యమున్ సురవీరు లడ్డము వచ్చినన్. 362
- వ. అనిన వార లిట్లని రయ్యా నీవు దివ్యపురుషుండ వీసౌగంధికకమలంబులు
గొనియెదేని కుబేరున కెఱింగించి తదాదేశంబునఁ గొనుము నీవు ధర్మజాను
జుండవు గావున నీకు ధర్మపథంబు తప్ప జన దనిన రాక్షసులఁ గటాక్షిరూ
క్షేక్షణంబుల నిరీక్షించి భీమసేనుం డిట్లనియె. 363
- క. గిరినిర్మలములఁ బుట్టిన, సరోవరం బిదియు సర్వసామాన్యము గా
కరుదుగ నొక్కనియదియే, పరంగఁ గుబేరుండు దీనిఁ బడసెనె మొదలన్. 364
- తే. ఉత్తమక్షత్రియుం డేల యెరుల నడిగి, వేడువాడగుఁ దనభుజావిక్రమమున
నన్యదనము లుపాక్షించి యర్థిజనుల, కీచ్చుఁ గీర్తి దిక్కుల వెలయించుఁ గాక.

—ॐ భీముః సు యక్షాక్షసులతో నుద్ధంబు సేయుట. ౧—

వ. నాకు మిచ్చును మీకుజేరుం బ్రాంచీ కాని యిక్కొలనిపువ్వులు గొనం గా
దోకో యని భీముండు రాక్షసుల నాదరింపక సౌగంధివనంబు సొచ్చి కనక
కమలంబులు గొని యుత్తమవీర్యవంతంబు లై సతత్సలిలంబు లుపయోగించి
యనంతబలసంపన్నుం డై నున్న నాతనిం జూచి రాక్షసు లలిగి యుద్యతా
యుధహస్తై లై తాఁకిన భీముండును భీకరాకారంబున. 366

చ. తనగదఁజేసి రాక్షసుల దారుణశస్త్రచయంబు నశ్రమం
బున నతిపీరుఁ డై నిలిపి పోర నిశాచరులక బడల్పడక
ఘనఘజదండచండహతిఁ గ్రాచిన ¹నుక్కటి రక్కసుల్ కుజే
రున కెఱిగింపఁ బాఱిరి సరోషవృక్షోదరభీమకర్తముల్. 367

వ. కుజేరుండును బాంచాలీప్రియకరం బైనపవనతనయుపరాక్రమారంభంబు విని
మెచ్చి వాని నుపేక్షించె నట్లు భీమసేనుండు రాక్షససేన నోడించి సౌగంధికకమ
లంబులు గొని తత్తీరకుసుమితలతాపాదపవనంబున విహరించు చున్నంత నట.

క. వడిఁ బడియెఁ చిడుగు లుడుగక, వడఁకె మహీతలము పాంసుర్వము గురిసెం
గడు నెట్ట నయ్యె దిశ లేర్పడ కుండె నినుండు తిమిరపటలావృతుఁ డై. 369

వ. ఇట్టి మహోత్పాతంబు లుపలక్షించి విస్మితుం డై ధర్మతనయుం డివి భీమాహవ
పిశునంబు లై కానంబడియె నేమట కుండ వలయు నని నాలుగు దిక్కులుం
జూచి భీమసేనుం గానక తనసమీపంబున నున్నపాంచాలి కిట్లనియె. 370

క. ప్రియసాహసుండు భీముండు, భయవిరహితుఁ డెందుఁ బోయె బహురాక్షససం
శ్రయ మిగ్గిరి గంధర్వాన్వయ సేవ్యం బేకచరుండు వాఁ డెయ్యెడలన్. 371

ఆ. భూరిభుజుండు దానె పోయెనో నీ వెట, యేని పుచ్చితో ²నిజేచ్ఛ నతని
నని యజాతశత్రుఁ డడిగినఁ బతికిఁ బాంచాలి యిట్టు లనియె సంభ్రమమున. 372

మథ్యాక్కర. ధరణీశ సీకు నాయుచ్చినపసిడితామరపువ్వు
గురువాయువశమున వచ్చినను దానుఁ గొని యిట్టిపువ్వు
లరుదు గాన కుఱంగటం గలిగెనేని యర్థిఁ దెప్పున
నరిగె నీశానుదిక్కునకు నీయనుజుఁ డనిలవేగమున. 373

వ. అనిన నట్లేని యందఱము వానిపోయినవలనం బోవుద మని యెప్పటియట్ల
రాక్షసబలసమన్వితం డై గగనగతి నరిగి సౌగంధికతీరంబున. 374

చ. ఆతులబలాధ్యు ³సుద్యతగదాయుధహస్తం బటుప్రతాపవ
ర్ధితయశుఁ బాండునందనుఁ దదీయమహోగ్రగదావిఘాతదా
రితృపురుషుడు రాక్షసశరీరచయంబులు జూచి విస్మయ
స్థితముఖు లైరి బ్రాహ్మణసమేతులు ధర్మసుతాదు లచ్చటన్. 375

- వ. భీమసేనుండును ధౌమ్యధర్మజరోమశులకు మ్రొక్కి తనకు మ్రొక్కినవల
గొగిలించుకొని వైడూర్యనాళంబు లై నకనకకమలంబులు ద్రావది కిచ్చి
యున్నంత నాతనికి ధర్మరా జిట్లనియె 376
- ఆ. చనునె నీకు నిట్టిసాహసక్రియఁ జేయ, నెల్లవారికంటె నెఱుక గలవు
గురుభుజుండ నాకుఁ గూర్చేని చేయకు, మయ్య యిట్టిచెయ్యు లనఘ యింక.
- వ. అని కఱపి యిట్లందఱుం గుబేరోద్యానవనంబున విహరించు చున్నంతఁ దద్ద
క్షకు లై నయఱులు వచ్చి. 378
- క. దేవర్షి యైనరోమశు, దేవేంద్రసమాను నయ్యుధిష్ఠిరు ¹ధరణి
దేవోత్తములం గని విన,యావనతులు భక్తి నిట్టు లని రందఱకున్. 379
- వ. మీరిందు మసల వల దిది యక్షరాక్షసప్రచారఘోరం బనిన నం దుండ నొల్లక
పాండవులు తత్సమీపంబున నివాసంబుఁ జేసికొని రాక్షసబలంబుతో ఘటా
త్కంచుఁ బోవం బనిచి యుండునంత జటాసురుం డనురాక్షసుండు బ్రాహ్మణ
రూపధరుండై యేను వేదవిదుండ ధనుర్వేదవిదుం డై నపరశురామునిశిష్యుండ
ననుచుం బాండవుల సేవించు చున్నంత నొక్కనాడు 380
- ఆ. మృగవిరోధిబలుఁడు మృగయావినోదార్థ, మడవి కనిలతనయుఁ డరిగినట్టి
యవసరమున నజ్జటాసురుఁ డాసురా,కారవికృతరూపకంబుఁ దాల్చి. 381
- క. చనుదెంచి ద్రావదిని యమ,తనూజు నకులుం దదాయుధంబులతోఁ బె
ల్చున యెత్తకొని మహాజన,మునఁ బఱచె మహీసురోత్తములు భయ మందన్.
- వ. అంత సహదేవుండు భీమునిం బిలుచుచు వనంబున కరిగె నిట ధర్మతనయుం
డధర్మవర్తి యైనయసుర కిట్లనియె. 383
- క. దేవాసురాదు ²లిందుల, జీవించుదు మునులు జపవిశేషమ సుఖమూల్
గావించు చున్న మనుజులఁ, గావం గలవార మేము గౌరవయుక్తిన్. 384
- వ. ఇట్టిమా కపకారంబు నేయుట నీకు లగ్గు గాదు నీవు ధర్మ వెలుంగవు విశ్వ
సించినవారికిం దనకుఁ గుడువంబెట్టినవారికి నెగ్గునేయుట కడుంబాపంబు గావున.
- మధ్యాక్కర. మాయావి మాయాయుధములు మా కిచ్చి మాతో రణమ్ము
నేయు మివ్వధమునఁ బోవఁ దగ దంచుఁ జిక్కనై యసుర
నాయతబాహుఁడు గంఠము భరముగా నదిమె ధర్మజుఁడు
కిమాయుమాన్యుఁ డగువానిగమనంబు మందమై యుండ 386
- వ. ఇట్లు ధర్మజునిబిడపిడనవేదనాభరంబున విగతవేగుం డై యరుగుజటాసురున
కిడ్డంబు వచ్చి సహదేవుం డిట్లనియె. 387
- క. న న్నెఱుంగవె పాండవుండఁ బ్ర,సన్న ³యశోవీర్యయుతుండ సహదేవుండ న

1 నవనీ. 2 లిందుల, జీవించుదు మునులు జపవిశేషసుఖమూల్, గావించుచు నమ్మునుజులఁ
3 మాయావి యగువాని గమనవేగంబు. 4 యశోవీర్యయుతుండ.

త్యున్నతి యేషడ నిష్పడ, నిన్నోర్పడఁ జక్క నెదిరి నిలుపుము పోరన్. 333

— భీముఁడు జటాసురునితో యుద్ధము సేయుట. —

వ. అనుచున్న యవసరంబున ననిలసుతుం డనిలవేగంబున నరుగుదెంచి జటాసురు
చేత నిగ్మహీతులై గగనగతిం జనుధర్మజ నకుల ద్రౌపదులను మహితల
గతుం డైనసహదేవుం జూచి యయ్యసుర కి ట్లనియె. 339

తే. అతిథివై వచ్చి నీవు మాయందుఁ గుడిచి, యసురవై యిట్లు యెక్కుసేయంగనగునె
యెందుఁ గుడిచినచోటికి నెక్కు సేయ, రెట్టిదుర్జునులైనను నెఱుక విడిచి 340

వ. నీవు బుద్ధి గలవేని వీరిని విడిచి నీప్రాణాబులు రక్షించుకొను మట్లు గానివాఁడు
ఒక హిడింబ కిష్టారులం జంపిన ట్లశ్రమంబునం జంపుమ ననిన విని జటా
సురుండు వారల విడిచి భీమసేనున కభిముఖుం డై. 391

క. రయమున నీచే మును హతు, లయినసురారాతులకు రణాంతరమున నీ
దయినరుధిరమున కుదక, క్రియఁ జేసెన బక హిడింబ కిష్టారులకున్. 392

క. అనుచుఁ గడు నలిగి మారుత, తనయు మహాబాహు నసుర దాఁకె మరున్నం
దనున కెడ సొచ్చి మాస్త్రీ, తనయులు తత్త్వణమ వానిఁ దాఁకిరి బెలుచన్. 393

సీ. వారల నిద్రఱ వారించి భీముండు దాఁకె జటాసురు వీఁతోడ
భీమాసురులకు సంగ్రామంబు గడు ఘోర మయ్యె నిర్హులంబు నయ్యె వారి -
యూరుఘట్టనముల ధారుణీసహములు పదఘట్టనములఁ గ్రక్కదలె ధరణి
భూరుహపాణులై పోరి యానన్న భూరుహములు వొలిసిన బృహదుదగ్ర

ఆ. శిలలఁ గొంతసేపు చెలఁగి పోరాడి రొండొరులు వెనఁగి పట్టి పరుషభంగి
నుగ్రులైనవాలి సుగ్రీవు లట్టుల, యుద్ధ మొప్పుఁ జేసి రుగ్రబలులు. 394

క. భీమాసురుల ముష్టాముష్టిరణచ్చటచ్చటాశబ్దం బు
ద్దామం బై తద్విషింపమ, హామృగపక్షులకు నతిభయఁపహ మయ్యెన్. 395

ఆ. అంత భీమసేనుఁ డంతకాకారుం డై
వాని బలవిహీనుఁ గా నెఱింగి
తడయ కపుడు వాని మెడగ్రుంగఁ విడికిటఁ
బొడిచె నసుర ముడిఁగి పడియెఁ బుడమి. 396

వ. *ఇట్లు నిర్హతనిపాతభిన్నతనీలగిరిశృంగంబునుం బోలె నేలం బడినజటా
సురుక బేరం బెత్తి యొక్కవిశాలపరుషపాషాణంబుపై జర్జరితంబుగా వైచి
వానిం గాలగోచరుంగాఁ జేసినవాయుపుత్తుపరాక్రమంబు ధామ్యరోమశాది
మహీసురవరులు వర్ణించి రని వైశంపాయనకథితం బైనకథ రమ్యంబుగ. 397

1 జక్కఁ బోర. 2 రణాంతంబున. 3 సతిభయానక మయ్యెన్. * ఈవచనమునకు ముందు 'క. విరావతారవిములవి, చారమహోదారహారశరదిండునుధా, ధారావదాతగంగా; పూరయశోధార ధీరముధ శతచరితా.' అనుకందము కొన్ని ప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నది.

క. భూపకులతలక నృపవి, ద్వాపారగ నిత్యసత్యధనధన్య దయా
లావచతురాస్య ధర్మ,¹ వ్యాపారవిచార విష్ణువర్ధననృపతీ.

399

వసంతతిలకము. * శ్రీరమ్య రాజకులశేఖర రాజరాజా

భూరిప్రతాపపరిభూతవిరోధిచక్రా

హారామృతాబ్జహరహాసతుషారకుండ

తారాయశగిప్రసరపాండుకృత త్రిలోకా.

399

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవిచితనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబును
దారణ్యపర్వంబున దధీచికథయును నగస్త్యుమాహాత్మ్యంబును భగీరథుప్రయ
త్నంబును గంగావతరణంబును ఋశ్యశృంగుచరిత్రంబును బరశురాముహా
త్రంబును గార్తవీర్యచథయును రామకృష్ణాదులయాగమనంబును సౌకన్యా
ఖ్యానంబును జ్యోవనండు శర్యాతియజ్ఞంబున నాశ్వినుల సోమపీఠంబు జేసి
వారిచేత జవ్వనంబు వడయుటయు మాంథాతృజన్మంబును సోమకుండు
యజ్ఞంబు జేసి పుత్రశతంబు వడయుటయు జంతూపాఖ్యానంబును శ్వేనకహా
తంబు లై యింద్రాగ్నులు శిబిమాంసంబు గొనుటయు నష్టావక్రమాహాత్మ్యం
బును రైభ్యయశ్రీతులసంవాదంబును భీముండు సౌగంధికహరణార్థం బకు
గుటయు హనుమద్దర్శనంబును రామాయణకథయును భీముండు గంధమా
దనంబున దుండుకొలనికిం బోయి యక్షరాక్షసుల వధియించుటయు గంధమా
దనంబున నందఱుం గూడుటయు జటాసురవధయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

1 వ్యాపా (రాభాసి) రవిభాసి.

ఉ. “*రాజకులాగ్రగణ్య మృగరాజపరాక్రమ రాజరాజ వి

భ్రాతృశ్రుభ్రీర్దిపరిపాండురసర్వదిగంతరాళ హా

రాజేముఖోపలబ్ధినిజయప్రమదాశ్రితబాహుదండ ని

ప్రేతకవైశివ కులదీప బుధప్రియ విష్ణువర్ధనా.

తోటకముఖధరణీశ నిరంతర దానయశశ, పరిపూర్ణదిగంతర భానుసిభా

కరదాకర నిర్మలకాంతియుతా, శరణాగతరక్షక సత్కవిధి.”

అని యధికమాగ రెండువద్యంబులు కొన్ని ప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నవి.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభార్య నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

1 రాజ దేవదేవ పు

రారాలి పదాబ్జభృంగ యమృతాంశుకులాం

భోరాశిచంద్రశౌర్య

స్వారంభయశోభిరామ పార్థివభీమా.

1

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నరనారా
యణాశ్రమంబునఁ గొన్నిదినంబు లుండ నొక్కనాఁడు ధర్మతనయుండు దమ్ముల
కి ట్లనియె.

2

మథ్యాక్కర. ఏనేడు లగుదెంచె నర్జునుం డేగి యింత కేతెంచుఁ

బూని వివాహస్త్రముల్ వడసి యిమ్మహాభుజా భూరిసత్త్వు

నానతరిపువర్ణఁ జూడఁ గాంతు మిం దంచు బ్రాహ్మణుల

తో నేఁగె ననుత్తరము మించి ధర్మనిత్యుండు ధర్మజుండు.

3

వ. ఇట్లు గంధమాదనపుణ్యతీర్థావలోకనపరు లయి పాండవు లరిగి యందు గో
దానహిరణ్యదానాది మహాదానంబుల విఫలం దృప్తులం జేసి పదునే డగు
దివసంబున వృషపర్వుం డనురాజర్షియాశ్రమంబు గని యం దతిప్రీతి నాతని
చేతఁ బూజితు లయి యేడుదివసంబులు వసియించి బ్రాహ్మణుల నెల్ల నం
దుండ నియమించి వృషపర్వోపదిష్టమార్గంబున ధామ్యరోమశ్రభృతికలివయ
బ్రాహ్మణులతోఁ జని యష్టమదివసంబున.

4

క. విమలస్ఫాటికహాటిక, రమణీయదరీనిరంతరశ్చేతనగేం

ద్రము మాల్యవంతమును ను, త్తమచరితులు సూచు చరిగి తద్వివేనమునన్.

5

1 రాజరాజదేవి కుమారసుధావారిహరిసన్నిభకీర్తి, శ్రీరమణ గాజవిద్యా, పారగశోదండ పార్థ
పార్థివలింగా ; రాజరాజకులనిస్తారసుధావారకారసన్నిభకీర్తీ...ధనుర్విద్యా, పారగ ; రాజరాజ
కులనీహరిసుధావారహాసహరనిభకీర్తీ. 2 సుత్తర మిచ్చి ధర్మ ; సుత్తర మించి ధర్మ ; సుత్తరమునకు
ధర్మ. 3 ర (స్థిత)స్థారనగేం.

- క. చలవళిపుంస్కోకికుల, కలరవముఖరితలతాంత¹ కమనీయదభా
వలితమహీనుహశాఖా, మితో²జైశముల విశ్రమించుచు లీలన్. 6
- వ. అందు విహరించుచుండ నొక్కనాడు శ్వేతకి యరుపునైనదివలన మారుతానీ
తంబు లై సుచక్లమయంబులయి తన ముందటం బడిపంచవర్తసురభికుసుమం
బులం జూచి యగదటు విస్తయం బంది రంత నేకాంతంబ యొక్కశశికాంత
శిలాతలంబుపయి నున్న భీమసేనునకు ద్రువదరాజపుత్రి యి ట్లనియె. 7
- క. ప్రకటమగుః వొంటి సాగం, ధికకనకాబ్జములకంటె దివ్యసుగంధా
ధికకుసుమము లివె దద్దయు, సుకుమారము లిట్టివానిం జూచి యెటుంగన్. 8
- వ. ఇక్కుసుమంబులు నాకుఁ దెచ్చి యిచ్చి మనగిప్రియంబు సేయు మనిన విని
భీమండు తత్క్షణంబ చని³ చక్రవాళసమనిమోన్నతం బయినగిరిశృంగం.
బెక్కి యందు వివిధరత్నరశ్మిరమ్యవేశ్వపరివృతం బయినవైశ్రవణునివాసంబు
గని శంఖాధ్వనంబు సేసిన. 9
- క. దాని విని యక్షరాక్షస, సేనలు పఱతెంచి భీమసేను మహాసే
నానీసన్నిభుఁ డాకిరి, నానాయుధధరులు దారుణధ్వను లెసంగన్. 10
- క. వాయుసుశ్రేరితశిత, సాయకముఖదళిత రాక్షసప్రకరబృహ
త్కామూభ్రగళితశోణిత, తోయములకా⁴ ధరణిధరనదులు గడు నిండెన్. 11
- ఉ. డక్కటి యిట్లు మధ్యముమహోగ్రశరంబులు దాఁకు కోర్వ కా
రక్కసు లెల్ల నాహవపరాజ్ఞులు లైనఁ గడంగి భీముఁ దా
నెక్కటి దాకె దిక్కిరి సహింహక కేసరిమీఁద నెత్తున
ట్లక్కజాఁ దుద్యతాయతగదాయుధుఁ డై మణిమంతుఁ డచ్చటన్. 12
- క. ఆరాక్షసు నతివీరుఁ గు, బేరసఖుం బవనసుతుఁ డభేద్యుండు నిజసు
ర్వారతర⁵ శాతసాయక, ధారావర్షమునఁ గప్పె దారుణభంగిన్. 13
- క. గద దీర్చి భీముమీఁదను, వదలక మణిమంతుఁ డెదిగి వైచిన నది వి
ద్యుదినప్రభానిభం బై, పదిదిశలును వెలుగ భీముపయిఁ బఱతెంచెన్. 14
- వ. *ఆమృహాసాధనంబునకు మనంబున బెగడక. 15
- క. దానిఁ దననిశితబాణవి, తానంబున జర్జరికృతముఁ జేసె మరు
త్సానుండు గుహ్యకరాక్షస, సేనల కెల్లను భయంబు సేయుచు నలుకన్. 16
- క. ఘనుఁ డమృణిమంతుండు కాం,⁷ చనదండోద్భాసి యైనశక్తి మరున్నం

1 కమ్రఫలాళి, లలితమహీనుహశాఖా... వేడ్కా. 2 బహుతాళసమున్నతం బయిన ; వక్ర
తాలసమున్నతం బయిన. 3 దవలిచరణదులు గడు. 4 బుల కోర్వ నోప కా; బుల దాక నోర్వకా;
బుల కోడి యోవ కా... కేసరిమీఁద దాకిన, ట్లక్కజాఁ; సింహము దాఁకు నట్టులం, దక్కజా.
5 సాయకారుణ, ధారా, 6 దెత్తి వైచిన...మృదితప్రభాయ (య) తం బై. * ఆవచనము కొన్ని
ప్రతులలో లేదు. 7 చన పిండోద్భాసి; చన మహిరోద్భాసి.

- దనుమీద వైచే నది యా,తనిభుజపార్శ్వస్సు ¹దాకి ధారుణిఁ బడియెన్. 17
- చ. గదఁ గొని భీముఁ డంత లయకాలకృతాంతుఁడపోలే నేల గ్ర
క్కదల నదల్పి నిల్చిన నశంపితుఁ డై మణిమంతుఁ డాజను
ర్షదుఁడు త్రిశూల మెత్తికొని మధ్యముపై ననలస్ఫులింగముల్
నెదరఁగ వైచే దానిఁ ²జటచేఁ ఘుఁగు డై గదఁజేసి భీముఁడున్. 18
- వ. *ఇట్లు తనశక్తిశూలంబులు శక్తివిహీనంబు లయి వడిన బరిత్యక్తమదుం వై
మణిమంతుం డంతరిక్షంబున కెగసిన. 19
- క. పోవకు పోవకు మనుచు మహావీరుఁడు గద యమర్చి యమృణిమంతుఁ
³జే వడఁగ వైచే నగ్గదతో వాడును బడియెఁ బ్రతిహతుం డై నేలన్. 20
- క. పోర మణిమంతుఁ డిట్లు, స,మీరణసుతుచేతఁ బ్రాప్తిమృత్యుం డై నఁ
వారక పఱచిరి భయమున, నారాక్షసు లార్తనాదు లై తూర్పునకున్. 21
- వ. అట ధర్మరాజు భీమనేనుపోయినవలను ద్రాపచిచే నెఱింగి యార్జిషేణుం డను
మునివరునాశ్రమఃబున ధౌమ్యద్రాపదీప్రభృతులం బెట్టి రోమశనకులనహదేవ
యుతుం డై తద్గిరిశృంగం బెక్కి కుజేరసదనసమీపంబున నిజగదాఘాతపాతిత
మణిమంతాదిరాక్షసదారుణరణమధ్యంబుననున్న మధ్యమునొద్దకుం జనియె నంత.
- క. హతశేషు లై న రాక్షసు, లతరయమునఁ బాటి చెప్పి రహ్మడ యలకా
పతికి సవిస్తరముగ నిజమతిఁ బఠనజువిక్రమంబు మణిమద్వధయున్. 23
- వ. దాని విని కుజేరుండు విస్మితహృదయుం డై యాత్మగతంబున. 24
- క. తలరక మును సాగంధిక,ములు గొని యిప్పుడును దర్పమున నిందులపు [న్.
వ్రులుగొని మణిమత్పృథ్వుతులఁ, బలువుర వధియించె నెట్టిబలియుఁడోయనుచు
- వ. సురగరుడగంధర్వయక్ష రాక్షససహితుం డయి యక్షప్రభుం డరుగుదెంచి
పాండవులం గని వారిలో గదాకృపాణబాణాసనధరుండయి రణకాంక్ష
సన్నమహావీరు మారుతాత్మజుం జూచి పరమప్రీతచిత్తుం డయి యున్న. 26
- ఆ. అక్కుజేరునకు మహామతుల్ పాండవుల్, మ్రొక్కి రంత ధర్మమూర్తి యైన
ధర్మతనయుఁ జూచి తద్దయు దయతోడ, నిట్లు లనియెఁ గిన్న రేశ్వరుండు. 27
- వ. అయ్యా నీయనుజుండు మత్స్యీయసఖుం డైనమణిమంతు వధియించి నా కపకా
రంబు సేసె నని లజ్జింప వలవ దది యగస్త్యశాఁనిమిత్రంబున నయ్యె నని భీమ
సేను డాయం బిలిచి నీచేసినసాహసంబు నాకుపకారంబు గావున నిన్ను మెచ్చితి
ననిన నక్కుజేరునకుం గృతాంజలి యయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 28
- ఆ. ఇట్టిశాప మమ్మునీంద్రుండు దా నేల, యిచ్చె,దాని నాకు నెఱుంగఁ జెప్పు
మనిన విస్తరించి యమరాజసుతునకు, నిక్కుజేరుఁ డిట్లు లనుచుఁ జెప్పె. 29

1 గొనుచు. 2 జెటిచే (జడిచే) ఘుఁగు దగ్గర. * ఈవచనము, విష్ణుతీకందము నొక
నొకరైయందుఁ గాన్పించదు. 3 లావణిగ వైచే. 4 మృతియై పడియె. 5 మంతాడుల.

వ. తొల్లి కుశవతి యనుపుణ్యనదీతీరంబున నమరు లెల్ల సత్రయాగంబు నేయు
చుండి నన్ను రావించిన నేనును బుష్పకవిమానారూఢుండ నై శతమహాపద్మ
సంఖ్యలయక్ష రాక్షసబలంబుతో గగనగతి నందులకుఁ బోవునెడ నూర్వ
బాహుం డై యమునాతీరంబున నుగ్రతపంబు నేయు చున్నయగస్త్యమహా
ముని మీఁద నాప్రియసఖుం డైనమణిమంతుం డెటుంగక నిష్ఠివనంబు నేసిన
నలిగి చూచి యమ్మనివరండు నా కి ట్లనియె 30

ఆ నీవు సూచు చుండ ¹నీయిష్టుఁ డిచ్చుణి, మంతుఁ డిచ్చుకు దనదుమదముపేరి
నన్ను నుజక యుమిసె నామీఁద నిట్టి దుర్మదుండు పొలియు నొక్కమనుజుచేత.

వ. మఱియు నీయక్ష రాక్షసబలంబులును వానిచేతన నిహతంబు లగు నీదురితంబు
దద్దర్శనంబునం బాయు ననియెం గావున నిట్టిశిశుపథలంబునకు నీయనుజుండు
నిమిత్తం బయ్యె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె నయ్యాధృతియును దాక్ష్యంబును
దేశంబును గాలంబును బరాక్రమంబు ననువంచవిధంబు లైనలోకతంత్రవిధా
నంబు లెఱింగినసత్త్వ త్రియుండు ధర్మవిదుం డై ధరణీచక్రంబు నిర్వక్రమంబుగా
రక్షించి పుణ్యలోకంబు వడయుఁ దత్కర్తృవిశేషంబు లెటుంగక వృథారంభుం
డై సాహసంబున వ ర్తిల్లువానికిం బాతకం బగుట నిశ్చయంబు. 32

క. కావున నీతమ్ము మరు, ద్వేవాత్మజు సాహసైకధృతి గాకుండఁ
భూనల్లభ శిక్షించుము, నీవిమలజ్ఞానధర్మనిష్ఠితబుద్ధిన్. 33

వ. నిన్నును నీతమ్ములను ధర్తానిలశక్రాశ్వినులు రక్షించినట్ల యే నెప్పుడు రక్షింతు
నానియోగంబున మత్పరిచారకులు మీకు నిత్యంబును నన్న పానాదులు ధెచ్చి
యిచ్చు చుండ నారి కాశ్రమంబున నొక్కపక్షంబు వసియించునది. 34

సీ. మానితయశుండు భీమానుజుం డర్జునుం డమరులచేత దివ్యాస్త్రతతులు
వడసి దేవేశ్వరుకడ నున్నవాఁ డాతఁ డుపకారి యయ్యె దేవోత్తమునకు
శిసప్తాశ్వమేధసంప్రాప్తపుణ్యుండు ధర్మమతి భవత్పితృపితామహుండు ఘనుండు
శంతనుఁ డతనిచే సంతర్పితుం డయి గుఱుకొని మీదైన కుశల మడిగె

ఆ. నరుగుడెంచు నింతకయ్యర్జునుండు మీ, కభిమతార్థసిద్ధి యగుఁ బ్రసిద్ధ
మని యెటుంగఁ జెప్పి యలకాధినాథుండు, యక్షగణముతోడ నరిగె నంత. 35

వ. ఇట్లు ధర్మరాజు కుబేరాదేశంబున నార్జిషేణాశ్రమంబున నుండునంత నాతనికి
నొకనాడు ధామ్యుండు నిజాంగులి నుత్తరదిగ్భాగంబు సూపుచు ని ట్లనియె.

క. అదె మందరనగ మక్కడ, యదె మేరునగేంద్ర మమృహశైలమునె
న్దిదిక్కుల వసియింతురు, త్రిదశేంద్రుం దొట్టి యప్టదిక్పాలవరుల్. 37

1 నిష్ఠురుఁ డిచ్చుణి... 2 ట్టి (యద్ధమణఁ డిల్లు) దుర్మదుండు చచ్చు నొక్క. 3 కావంబునకు
నీయనుజుండు నిష్ఠురి యయ్యె. 4 శక్రమేధాధ్వరప్రాప్తపుణ్యుండు.

- చ. కనకగిరిం బ్రదక్షిణముగా శశిభాస్కరతారకాగణం
బనవరతంబుఁ ద్రిమృదు మహామునిసత్తకమండలంబుతో
ననఘ తదీయతుంగశిఖరాగ్రమునందుఁ బయోచహాసన
త్రినయనవిష్ణు లుండుదురు దేవగణంబులు గొల్పు చుండఁగన్. 38
- వ. అని చెప్పి చుండఁ బాండవు లం దొక్కమాసంబు నివాసంబు నేసి రంత. 39
- ఉ. 1 అంబర మాత్మ దీప్తినివహంబున నొప్పంగ మాతలిప్రయు
క్తం బగుదివ్యకాంచనరథంబుఁ జలచ్ఛపలాంశువుంజర
మృగం బగుదాని నెక్కి ధృతి మందరుఁ డింద్రసుతుండు నాకలో
కంబుననుండి వచ్చెఁ బ్రవికాశిత తేజః డిన ప్రకాశం డై. 40
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి ధనంజయుండు రోమశ ధౌమ్యధర్మజభీమసేనులపాదంబులకుం
బరమభక్తి మ్రొక్కి తనకు వినయవినమితోత్తమాంగు లయినకవల నెత్తికొని
ద్రౌపదీహృదయనయనారవిందంబుల కానందంబు సేయు చున్నంత నందలు
సంతోసిల్లి మాతలి నతిప్రీతిఁ బూజించిన నతండును దదీయరథంబు గొని
దివంబున కరిగె నట్టియవసరంబున. 41
- క. దిననాథుఁ డస్తగిరి బొం, దినఁ జీకటి బాచి యాత్మ తేజమున దిగం
గనల విభూషించుచు రజ, నినాథకలహంస గగననిమ్నగ నొప్పెన్. 42
- వ. ఆరాత్రి యద్భుతుం డనుజుల నందఱ నొద్దఁ బెట్టుకొని యిష్టపూర్వకఫలు
సెప్పుచు శయనించె నంతఁ బ్రభాతంబ సిద్ధమునిగణంబులయు రోమశ ధౌమ్య
లయుఁ దమ్ములయుఁ దోడ ధర్మ తనయుండు సుఖోపవిష్టుం డై యున్నంత. 43
- ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. —
- సీ. బోరన సురదుందుభులనినాదంబులు గిన్నరగంధర్వగీతరవము
లెసఁగ సహస్రసూర్యేంద్రుమండలములువోలె విమానము 2 వాలించి వెలుగఁ
బాండవాలోకనపరుడై సహస్రాక్షుఁ డమరగణంబుతో నమృహాద్రి
కేతెంచె ప్రీతి నయ్యింద్రున కందలు నంత నభ్యుద్ధతు లైరి పాండ
- ఆ. వాగ్రజుండు దాను ననుజులు నింద్రు పా,దాంబుజముల కెరఁగి యధికభక్తి
శాస్త్రదృష్టవివిధసత్కారవిధులఁ బూ,జించె నమరఖచరసిద్ధపూజ్యు. 44
- వ. ఇంద్రుండును వారల నందఱ హితమధురవచనంబుల నభినందించుచుఁ దదంతిక
స్థితు నధికతపోయుక్తు ధనంజయుం జూపి ధర్మజున కిట్లనియె. 45
- క. ఘనుఁ డీహార్థుండు నావల, 3 నన దివ్యాస్త్రప్రయోగ నయనిపుణుం డై
దనుజుల నివాతకవచుల, ననిఁ జంపి సురాలికిం బ్రయం బొనరించెన్. 46

1 అంబురహాప్తదీప్తినివహంబుల. 2 వాలించి కొలవఁ... శాస్త్రదృష్టి నధిక; శాస్త్ర దృష్టి వివిధ; శాస్త్రదృష్టి వివిధ; శాస్త్రవిధ వివిధ. 3 నను దివ్యాస్త్రప్రయోగ వైపుణుఁ డై య, ద్దనుజుల ...సురాలికిఁ బ్రయం.

- క. ఈతఁడు పరాక్రమమున న,రాతుల వధియించి యిద్ధరా రాజ్యము వి
ఖ్యాతముగ నిచ్చు నీకు మ,హాతేజః డజయ్యవీర్యః డని నెవ్వరికిన్. 47
- క. అని చెప్పి యనిమిషప్రభుఁ, డనిమిషనివహంబుతోడ నమరావతికిం
జనియె నిజాలోకనమున, కనఘులు పాండవులు హర్ష మందుచు నుండన్. 48
- మ థ్యాక్కర. ఘనముగ ధనచేంద్ర పాండు సుతసమాగమ మొక్కయేఁడు
దనరంగ బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థు లై తగిలి నిత్యంబు
వినినపుణ్యాత్ములును జదివినవారు వినుము నూతేంద్రు
నొనర జీవితంతు రత్యంతసత్కాంతయుక్తు లై ధరణి. 49
- వ. ఇట్లు సురేంద్రుం డరిగిన ధర్మతనయుం డబ్బనుం జూచి పరమానందనిర్భర
హృదయుం డై యిట్లనియె. 50
- సీ. హరుఁ డాదిగాఁ గల్గునమరగణంబుచే బడసి దివ్యాస్త్రముల్ పరమ మైన
యువకార మమరుల కొనరించె నీపార్థుఁ డని నాకుఁ జెప్పె వృత్రాంతకుండు
దివ్యాస్త్రలాభమ్ము చేవేంద్రునకుఁ ప్రీతి గా వేల్పునకు నుపకారి వైన
విభమును మా కిప్పు విన వేడఁ యైనది యని తన్ను నడిగిన నగ్రజానకు
- ఆ. నగ్రజన్మపూజ్యా లగు ధామ్యరోమశ, ప్రభృతివరులయొద్దఁ బాండవేయుఁ
డసదృశ ప్రభావుఁ డతిపీరుఁ డర్జునుఁ డాత్మచరిత మిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 51
- వ. ఏను భవదధిష్ఠితదివ్యాప్రభావంబున తపోనియుక్తుండ నై హిమవంతంబునకుం
జని యందు నాముండట వృద్ధబ్రాహ్మణుం డై యున్నవృద్ధశ్రవుం గని తడుప
దేశంబున నీశ్వరుఁగుఱించి యుగ్రతపంబు నేసిన నీశ్వరుండు గిరాతరూపధరుం
డై నాతోడ సతీఘోరయుద్ధంబు నేసి నాకుఁ బ్రసన్నుడై నిజరూపంబుఁ జూపి
పాశుపతాస్త్రంబుఁ బ్రసాదించె ననంతరంబ యింద్రాదిదేవతలవలన నైంద్రా
గ్నేయ యామ్య రాక్షస వరుణ వాయవ్య కుబేరగాంధర్వపై శాచబ్రాహ్మణంబు
లనం బరఁగుదివ్యాస్త్రంబులు వడసి మహేంద్రానుగ్రహంబున మాతలి
ప్రయుక్తం బైనదివ్యరథంబెక్కి యీశరీరంబుతోడన యమరావతి కరిగి యం
దమరేంద్రు నాచార్యుఁగా వరించి తత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రంబుల ప్రయో
గంబును నుపసంహారంబును ²నివర్తనంబునుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబును బ్రతిఘాతంబు
లును నేర్పిన నాకు సంతోసిల్లి సురేంద్రు డిట్లనియె. 52
- క. నీ వఖిలశస్త్రవిదుఁడవు, గావున ని న్నాజి నోర్వఁ గా నోప రొరుల్
దేవతలకు బ్రాహ్మణులకుఁ, గావింపు హితంబు దీనఁ గడు సిద్ధి యగున్. 53
- క. నాకు గురుదక్షిణార్థము, నాకహితార్థంబుగా జనస్తుత బుద్ధిం
జేకొని నాపనిచినపని, బ్రాకటముగఁ జేయు మహితభంజనశక్తిన్. 54
- తే. జలధికుక్షిలోనుండి ధీరులు నివాత, కవచు లన మూఁడుకోట్లదానవులు బలిమి

ద్రిదశులకు భాదనేయుచుండుదురు వారు, నిహతులగుదురు నీచేత మహితకీర్తి.
 వ. అని తనతోడిగినయిద్దివ్యభూషణంబుల నిమృణికిరిటంబున నన్ను విభూషితుం
 జేసి స్పర్శరూపం బైనయాయభేద్యకవచంబు నిచ్చి యజరం బయిన యిగ్గొ
 నయంబు గాండీవంబునం దాన యోజించి పదివేల హంసమయూరవృక్షమాన
 నీయహయంబులం బూనినరథంబు మాతలిప్రయుక్తం బైనదాని నెక్కం బనిచి
 నివాతకవచవధార్థం బరుగు మని నియోగించిన నిందు వీడ్కొని చనుచున్న
 నాతో దేవత లిట్లనిరి. 56

ఉ. ఈరథ మెక్కి ¹హాయి యమరేంద్రుఁ డనేకసహస్రసంఖ్య వే
 వారుల వృత్ర శంబర బలాదుల నుద్ధతులఁ జయించె వీ
 రారివిభేది నీవును బలాధ్యుఁడ వై వధియింపు ముగ్ధమా
 యారతులఁ నివాతకవచాసురులఁ సమరాంతరంబునన్. 57

వ. అని నాకు దేవదత్తం బనుశంఖం బిచ్చిన నేనును మాతలి ²ప్రయక్తం బైన
 రథం బెక్కి యతిత్వరితగతి నరిగి. 58

—ॐ అద్భుతం దు నివాతకవచు లనురాక్షసుల జయించినకథ. ॐ—

క. ఘనవదూర్ఘచయంబుల, నానావిధమీనకూర్చనక్రంబుల లై
 లానుకృతి నొప్పచున్న మహాసీరధిఁ గంటి నేను నమ్మాతలియున్. 59

వ. ఆసముద్రోదరంబున విశాలాట్టాలక ³ప్రతోలికాప్రతానవిచిత్రపతాకావివిధ
 సాలాలంకృతం బయినపురంబుఁ గని తద్భూరంబున శంఖధ్వానంబు నేసిన నది
 సకలదిజ్ఞహీధర గుహాఘరాంతరంబులం బ్రతిశబ్దజననం బయిన దాని విని
 యలిగి యద్దానవులు నానావిధాయుధ సన్నద్ధు లయి నిజకాయకాళిమాంధ
 తమోభూతభూభువను లగుచు వచ్చి నారథంబుఁ బరివేష్టించి 60

క. ఉరుశస్త్రవృష్టి నాపైఁ, గురిసినఁ దత్త్వణమె యొక్కొకొనిపయి నేనుఁ
 వరునఁ బదిసేసి బాణము, లరుదుగ నేనితి మహాభయంకర⁴వృత్తిన్. 61

క. దనుజులు మదీయరథమూర్ధనిరోధముగాఁ బ్రచండకాండప్రకరం
 బునఁ గప్పిరి రోదోంతర, మనిమిషులును ఋషులుఁ జూచి యద్భుతమందన్. 62

క. కడుభయమున మాతలి చేడ్చడి రథచోదనమునం దపాలవుఁ డై నఁ
 పడి నేన రథము గడపుచుఁ, దడయక యేసితి గడంగి దానవులపయిన్. 63

వ. మాతలి నన్ను జూచి సంతోసిల్లె నంత. 64

చ. ఆతులరణాంతరంబున నిరంతరమత్పటుబాణోపాతితో
 చ్ఛ్రితదనుజాంగనిర్గళదస్పృగలఘారలు సూడ నొప్పె నా
 తతిగిరిశృంగసంగదభితప్రచలజ్జలవాహజాలసం

1 తొల్లి. 2 సహింతుగా రథం. 3 ప్రతోలికాలంకృతం బయిన...నిజకాయనికాయ
 కాళిమత మోభూతభువను. 4 భంగి. 5 దారితో.

తతగళదంబుధారలవిధంబున సంబర మెల్లఁ గప్పచున్.

65

వ. అంత నయ్యసురులు మాయాయుధంబు సేయ సమకట్టి నామీడ ¹వరుణా
స్త్రంబు లేసిన.

66

క. బలరిపుడు నాకు నిచ్చిన, యలఘునిశాతముఖశోషణాస్త్రంబు విని
ర్గళదవిరళజలధారా,వలి నెల్లం దత్తణంబు వట్టఁగఁ జేసెన్.

67

సీ. అద్దానవులు దారుణాశ్వర్షంబువై గురిసిన నవి నన్నుఁ దెరలఁ గప్పె
నేనును గులిశాస్త్ర మేసి పాపాణముల్ నులుము గావించితి నుఱక వెండి
యసురులు నామీడ ²ననిలాంబు లలుకమై నేసినగాడ్పుతో మ్రోసి యగ్ని
కణములు నాపయిం గవినె నేనును శైలసలిలాస్త్రముల వానిబల మడంచి

ఆ. యున్నఁ డిమిరబాణ ముగ్రంబుగా వార, లేసి రంత దిక్కు లెల్లఁ గప్పె
సంధకారమగ్నుఁ డై చలియించి మాతలి ప్రతోద మెడలి ధరణిఁ బడియె. 8

క. తురగములు పఱవ నేరక, ³వరరథవహనంబునందు వంధ్యము లయ్యెన్
సురసారథి ననుఁ గానక, హరినందన యెందుఁ బోయి తనెఁ గడు భీతిన్.

69

క. అమృతనిమిత్తంబున ము, స్తమరాసురయుధ మయ్యె నది యింత భయ
భ్రమజనకము గా దిది యుగ్రము దనుజు లవార్యవీర్యగర్వితు లగుటన్.

70

తే. బ్రహ్మచేత ⁴నిర్తింపఁగఁ బడినభువన, సంప్లవం బిది నావుడు సంగరమున
సంచలింపక నాభుజశక్తిఁ జూచు, చుండు మనవుడు మాతలి చోద్యమందె.

71

ఉ. వాసరనాయకుం దలంచి వజ్రవరంబున సూర్యబాణ పే
నేసితి నింద్రుడొట్టి సుర లెంతయు సంసత మండఁగా జగ
త్రాసి తేమిస్తరాశి నిహతంబుగ దిక్కులు తెల్లగా మహా
గ్రాసురు లాహవంబున భయంపడ మాతలి మెచ్చి యార్వఁగాన్.

72

క. గాండీవము కృదారుణ, కాండవిఖండిత ⁵దృఢాదికాయుల్ దనుజుల్
భండనముఖమునఁ జేడ్చడి, గొండలు వడినట్టు వడిరి కుతలం బద్రువన్.

73

వ. ఇట్లు నివాతకచులు మదీయదివ్యాస్త్రనిహతు లై మహీతలంబులపయిం బడిన
నట యసురకాంతలయాక్రందనధ్వను లాకసం బద్రువ నొక్కటఁ బురంబున
నెగనె నంత నద్దానవపురంబుఁ బురందరుపురంబుకంటె సుందరం బైనదాని
జూచి మాతలి కే నిట్లంటి.

74

క. నిరుపమరత్ననిరంతర, వరగృహముల నొప్పి సుఖనివాసం బగుని
ప్పురి నుండ నొల్ల కొండోక, పురి నుండఁగ నేల వలసె బురుహవాతునకున్.

1 వర్షాస్త్రంబు లేసిన. 2 ననిలాస్త్ర మలుకమై...నాపైని గవినె నేను సలిలాస్త్రము
దానిబల...మగ్నుఁ డై స్థలియించి. 3 వరరథవహనంబు. 4 నిర్తింపఁగఁ బడిన...చుండు
మని యట్లు మాతలి (నాఱుడించి) నుండఁ బంచె. 5 కృతాక్షును లై దనుజుల్, భండ
మున బడలంబడం.

వ. అనిన నాకు మాతలి యిట్లనియె.

76

సీ. అసురులవలన భయం బైనయపుడు వేల్పులకు నేమంబుగా బలవిరోధి
యీప్రోలు జలధిలో ¹నిమ్మగ నిర్మించె దనుజులు పదపడి వనజగర్భ
వలనఁ దపోవీర్యవంతు లై యిం దుండ నమరులచేతఁ గయ్యమున నజితు
లై యుండఁ బడసిన నమరేంద్రుఁ డెఱిగి తద్విజయార్థముగఁబంచె విజయ నిన్ను

ఆ. నమరులకు నసాధ్యు ²లై నట్టి వీరలు, నీవ యోర్చి తనుచు నెఱ్ఱితోడ
నన్ను సంస్తుతించి నరనాథ మాతలి, గడఁగి యపుడు రథముఁ గ్రమ్మఱించె. 77

వ. ఇట్లు నివాతకవచులం జంపి క్రమ్మటి వచ్చువాడ నా ముందట నొక్కతపో
వనంబును నతివిచిత్రం బైనపురంబునుం గని యిది యెవ్వరిపురం బని యడిగిన
నాకు మాతలి యిట్లనియె. 78

క. వినవె పులోమయుఁ గాలక,యును ననఁగా నిరువు రసురయువతులు గమలా
సును నారాధించిరి తప,మున దివ్యసహస్రవర్షములు గడు నిష్ఠన్. 79

క. కనకమయ మైనయీప్రో,లును దమసుతు లాహవంబుతోలో నమరులచే
త నవధ్యులుఁ గాఁ దగ న,వ్వనజజుచే బడసి రసురవనితలు గరుణన్. 80

వ. ఇది పారణ్యపురం బిందుఁ బొలోమకాలకేయు లనునసురు లుండుదురు వా
రమరులచేత నవధ్యు లనిన నట్లేని వారిపయిం బోదము రథంబు వఱపు మని
యేను మాతలిం బంచిన. 81

చ. అతఁడును సప్తమారుతరయంబున దివ్యరథంబుఁ దత్సారా
హితపురిభూరివప్రముపయిం బఱిపెన్ సురవైరు లంత ను
ద్ధతు లయి ప్రోలు వెల్వడి రథంబుల ప్పష్టిసహస్రకంబుతో
శతమఖబుద్ధిజేసి కడుసైచక తాఁకిరి ³నన్ను నల్కతోన్. 82

వ. ఏనును వారలయలువదివేలరథంబులకు గతినిరోధంబుగా వితతవృక్షశిలా
ప్రభవంబు లయినదివ్యతాణంబులేసిన నసురులు మాయాయుధనిబద్ధబుద్ధు లై
తమ పురంబుతోడన దివంబున కెగసి మదీయమార్గణార్గళనిరుద్ధమాద్ధు లై
నేలంబడిన వీరల నొండువిధంబున నోర్వఁ గా దని. 83

చ. ఉరగఘణాగ్రరత్నకిరణోల్లసదుగ్ర భుజా వృషాంకు శం
కరు శశిఖండమండితశిఖండు శివుఁ హృదయాంబుజంబున
దిరముగ నిల్చి పాశుపతదివ్యశరం బరిచోసి యేసితిఁ
సురరిపుతోటిమీఁద ⁴హరిసూతుఁడు మాతలి మెచ్చి చూడఁగాన్. 84

వ. ఆదివ్యావృత్తప్రభావంబున సింహశరభశార్దూలశంకాలమహిషమహోక్షయక్ష

1 నిమ్మల. 2 అసురవీరుల వీరి. 3 లం దమరులచే...గాఁ గను న, వ్వనజజు. 4 భూరిశోపురై.
5 సురసూతుడు...యార్జునన్.

రాక్షసశిశుచపన్నగగంధర్వరూపంబు లుద్భవిల్లి యసురుల నెల్ల విగతాసులం జేసిన్. 85

క. పంచనయును మాయయు మూయించి పరాక్రాంతి నయ్యుమేళాస్త్రమునం గ్రంచట నంతకుపురి కే,గించితఁ బొలోమకాలకేయాసురులన్. 86

వ. ఇట్లు హిరణ్యపురనివాసులం గృతాంతపురనివాసులం జేసి వచ్చి వాసపునకు మ్రొక్కిన వాసపుండును నివాత కవచ పొలోమ కాలకేయులవధప్రపంచంబు మాతలివలన విని సంతోసిల్లి నా కిట్లనియె. 87

చ. సురలకుఁ ప్రీతి నేసితి జనుంధర కేఁగుమ నిన్ను నీసహా
దరులు నిరంతరంబును ముదంబునఁ జూడఁగఁ గోరు చున్నవా
రరిమదభేది నీకు విషమాజిముఖంబున మార్కొనంగ నో
వరు నరు లెవ్వరు? ¹హరి నిభంబులు మార్కొనునయ్య యెయ్యెడన్. 88

క. ద్రోణద్రోణజకృష్ణగీ,ర్వాణనదీజాంగవళు లవశ్యమును భవ
²ద్బాణహతఁజేసి సమర, ట్లోణఁ బరిక్షిణబలు లగుదు రవజితు లై. 89

క. అనిన నమరేంద్రు వీడ్కొని, చనుదెంచితి నని కిరిటి శతమఖులోకం
బునఁ దనచేసినోవిధ మ,త్యనఘం డేర్పడఁగఁ జెప్పె నందలు వినఁగన్. 90

వ. ధర్మరాజును దమ్ముడు నేసినమహాసంరంభంబునకుఁ జతురంభోధిపర్యంతవహీ
రాజ్యం బప్పుడ తనకు సంప్రాప్తం బై నంతియ సంతోసిల్లి. 91

ఆ. దివ్యబాణములు తదీయప్రయోగముల్, మాకుఁ జొపు మనిన మఘవసుతుడు
వేటువేట చూపె వేలుపు లిచ్చిన, యస్త్రశస్త్రములు నిజాగ్రజానకు. 92

వ. మఱియును. 93

చ. సురవిశిఖప్రయోగముల సూహ ⁴దొడంగిన నేల దిద్దిరం
దిరిగెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె దిగ్గజముల్ మద మ్రొగ్గె కుందె భా
స్కరరుచి మాసె బావకశిఖాతతి తోన యడంగె గాడ్పు లం
బరమున నిల్చి రీశ్వరుడు బ్రహ్మయు నాదిగ వేల్పు లందఱున్. 94

వ. అంత సురగణచోదితుం,డైననారదుం డర్జునుపాలికి వచ్చి యిట్లనియె. 95

తే. ఎదురు లేక దివ్యాస్త్రంబు లిట్లు నీకుఁ, బాడియే ప్రయోగింపంగఁ బొండుపుత్ర
సిద్ధ మివి యధిష్ఠానవర్జితములయ్యె, నేని మూడులోకములు దహించుమాత్ర.

వ. అని యర్జును వారించి నారదుం డరిగిన నమరు లెల్ల నిజస్థానంబుల కరిగి రిట్లు
పాండవులు పదిమాంబు లుండునంత నొక్కనాఁ డమరకన్యకలు వచ్చి యర్జు
నున కిట్లనిరి. 97

తే. పనములందును బండ్రెండు వత్సరమ్ము, లలయ కజ్జాతోచర్య యేకాబ్ధకంబు

1 హరి కిథంబులు. 2 ద్వాణకలి. 3 తప మ. * ఇంకొకప్రతియం దీవచనము కానఁబడదు.

4 గడంగిన...మద మేది కుందె...శిఖాకలి లోన నడంగె. 5 వాన మే ; తర్యయం దట్టముకట్టి.

పూని నిర్విఘ్నవృత్తిఁ జల్పుదురుమీరు,¹ పగఱనిర్జింతు రాహవాభ్యంతరమున.
 తే. నీపరాక్రమబలమున నిఖిలధరణి, రాజ్యభారంబు నీధర్మరాజు దాల్చు
 రఘుకులాధీశ్వరుం డైనరాముకీర్తి, యట్ల నీకీర్తి త్రిజగంబులందుఁ ²బహు. 99
 ప. అని యాదేశించి దేవకన్యకలు వోయిన నీట దేవర్షి మైనరోమశుండు ధర్మ
 రాజునకు ధర్మానుశాసనంబు నేసి దీవంబున కరిగె సంతఁ బొండవు లెప్పటియట్లు
 ఘటోత్కచనేనానీతు లై క్రమ్యతీ వృషపర్వనివాసంబు సూచుచు బదరీవనంబున
 నొక్కరాత్రి పసియించి సుబాహుపురంబునకు వచ్చి యందుఁ దమపరిచారకు
 లైన యింద్రనేనప్రముఖులం గూడికొని నిజరథారూఢు లై ఘటోత్కచుం
 బోవం బనిచి హిమవత్పర్వతంబునందు దేవర్షి బ్రహ్మర్షి యజ్ఞప్రదేశంబుల
 ననేకవిధయాపంబులు సూచుచు నొక్కవ్షం బుండి రంత నొక్కనాఁడు. 100

—ॐ ఆజగరోపాఖ్యానము. ౧౦—

క. మృగయార్థ మరిగి హిమవ,న్నగభూములయందుఁ బవననందనుఁ డొకప
 న్నగుచేతఁ బట్టువడి యి,మ్ముగ ధర్మతనూజుచేత మోక్షీతుఁ డయ్యెన్. 101
 ప. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 102
 మథ్యాక్కర. పదివేలగజములబలము గలవాఁడు పాలస్త్యుతోడఁ
 గదనంబుఁ జేసి యనేకయక్షరాక్షసుల నిర్జించి
 యుదితశౌర్యోన్నతుం డైనవాఁడు వృకోదరుఁ డేల
 పదపడి నిగృహీతుఁ డయ్యెఁ దా నొక్కపన్నగుచేత.
 ప. అనిన విని వైశంపాయనుం డిట్లని చెప్పె నట్లు భీముం డొక్కండ హిమవ
 దుత్తుంగశృంగోపాంతకాంతారంబుల మృగయాభ్రాంతిఁ బరిభ్రమించుచు నతి
 శ్రాంతుం డయి తత్ప్రదేశంబున. 104
 మ. ³అశనాశావిష్మతాస్యగహ్వరుఁ గృతాంతాకారు నిశ్వాసధూ
 మశిఖాధూసరితోగ్రదర్శితగుల్మవ్రాతు హారిద్రవ
 ర్ణశరీరుక్ భృశరూక్షదర్శను మహానాగప్రభుం గాంచి న
 ర్ధశశాంకద్యుతిహాసిదారుణచతుర్దంష్ట్ర జగత్త్రాసకున్. 105
 ప. అమృతాజగరం బామిషార్థియై భీముం బట్టికొని వానిభుజయుగళంబుఁ దన
 ముఖంబున నంగంబులు నిజాంగంబున బంధించిన నాగాయతబలుం డయ్యెను
 దదంగసంగంబున దుర్బలుం డై మెలంగ నేరక భీముం డప్పాముబలవీర్యంబు
 లకు విన్సితుం డయి యిది ప్రకృతినర్పంబు గా దెద్దేనియు నొక్కయదృష్ట
 రూపం బని విచారించుచు దాని కిట్లనియె. 106
 మత్తకోకిలము. ఏను భీముడఁ బొండవేయుడ నిద్ధతేజుడ ధర్మరా

1 సంతసంబున విష్టపాశ్యంకరమున. 2 వెలుగు. 3 అశనాయాని (తి) వృతా...ధూసరి
 తాగ్ర (భాగ) దగ్గరకు.

జానుజాండఁ బిశాచపన్నగయక్షరాక్షసవీరులం

బూని పోరుల నోర్వ నోపెడుభూరిసత్త్వండ నాగపం

చాననాదులఁ బట్టి ¹నైచ్చుననంతబాహుబలాఢ్యుడన్.

107

ఆ. ఇట్టి నన్నుఁ బట్టి యిప్పాట బంధించు, నట్టిశక్తి యెట్లు లయ్యె నీకు

నిది నిస్సశక్తియే పరదానసం, సిద్ధి నైనయదియె చెప్పు మనిన.

108

వ. అదియును విర్యజ్ఞాతి యయును దనఃపూర్వస్మృతి నెడ కుండ పరంబుఁ

గాంచుటంజేసి వాని కిట్లనియె.

109

క. ఇది నాపరలాభంబున, చుదయించినశక్తి యెట్టియున్నతబలసం

పదు లయినజీవులును నా, యెదురను బలహీను లగుదు రివ్వెనినమునన్.

110

ఆ. ఎదురఁ బడినఁ దాకి పదలక శార్దూల, శరభసామజాదిన త్వతతులఁ

బట్టి తినుచు నున్నయట్టి నా కిప్పుడు, భక్త్య మైతి పీపు పాండుపుత్ర.

111

ఆ. శక్రపదవిఁ బొంది సద్బ్రాహ్మణుల కవమాన మేను జేసి మదము పేర్చి

ననఘ యిట్లు లైతి నం దొక్కమునివరు, శాపశక్తి దొంటి శక్తి దఱిగి.

112

వ. అని దుగిళించినభుజంగమంబునకు భీముం డిట్లనియె.

113

క. కడుకొని కడుదుగిళము లై, నెడ నుచితమె యాత్మనింద యెయ్యెడల మనం

బడలక యేకాకృతి నెప్పుడు నుండుట సూచె పురుషు యిపుడు మిలన్.

114

— భర్త రాజు భీమశేఖరి వెనకఁబోవుట. —

వ. కాపున పురుషకారంబునం జేసి దైవంబు నివర్తింప నెవ్వ రోపుదు రేను మహా

బలుండ నయును భవద్వృషీతుండనై యిట్టియవస్థం బొందితి నాత్మత్యాగం

బునకు వగవ నవగతరాజ్యానుభోగులై మద్భాగ్యవరులు దుర్గమంబైనయిప్పు

ర్వతంబునం గ్రువ్వురు చున్నవారు నన్నుఁ గానక యెంత దుగిళింతురోయని వగ

చెద నను చున్నంత నట భర్త తనయుండు దీప్తం బైననివారుతంబు విని యతిశం

కితచిత్తుం డయి యనంతరంబ తనదక్షిణభుజాస్పందనం బుపలక్షించి మీఁద ల

గ్గగు నంచు ననుజమధ్యంబున ననిలజాం గానక యర్జునుం గవలను గృష్ణారక్ష

ణార్థంబుగా నియోగించి ధామ్యపురోగమభూసురవరులతో భీము రోయుచుం

దదియపాదతలలలితహలకులిశకలశాదిలక్షణలక్షితం బైన పాంసుపథంబునం

జని ముందట.

115

క. గిరిశిఖరాభోగబృహ, ⁷త్తరభుజగశరీర వేష్టితశరీరం దై

భరమునఁ గదలఁగ నేరక, పరమశ్రమ మడర నున్నపవనజాఁ గనియెన్-

116

క. కని యాత్మగతంబున ని, య్యనిలజాఁ డొకపాముచేత ⁸నదె వేష్టితుండై

1 ప్రంచున; 2 చుచ్చు. 3 పూర్వస్థితి. 4 కెదురుచు; కెదిరిన. 5 వాని. 6 యిట్టి దైతి...

కావము క్రింద బొంది శక్తి దఱిగి. 6 పురుషత్వ మిలన్. 7 త్తర భుజగ... పవనశమాజా. 8 నది

వేష్టితుండై... వాడ సామర్థ్యమునన్.

- తనచేష్ట దఱిగి ప్రాకృత, జనుక్రియ నిట్లున్నవాడు సామాన్యమునన్. 117
- వ. ఇది యేమి యాశ్చర్యం బొక్కో యనుచు ననిలజం జూచి దుగ్గితుండై ధర్మజం
డయ్యజగరంబున కిట్లనియె నయ్యా నీవు సర్పరూపంబుఁ దాల్చినదైత్యుండవో
దేవతవో యేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నడిగెడ నిష్ఠాహాభుజా నాయనుజా నామిషా
ర్థివై ¹పట్టితేని నీకు బుభుక్షానివృత్తి యగునట్లుగాఁ జాలినంతమృగమాంసంబుఁ
బెట్టెద వీని విడువు మనిన ధర్మజునకు నయ్యజగరం బిట్లనియె. 118
- నీ. వినవయ్య నహుషుఁ డకజనపతి నేను మీ పూర్వజులకు నట పూర్వజుండ
సేనఘ సుత్రామున కెన యగువాడ నైశ్వర్యగర్వంబున నార్యవృత్తి
విడిచి వివేకంబు నెడి సహస్రోత్తమ బ్రాహ్మణకృత మైన బ్రహ్మరథము
నెక్కి బ్రాహ్మణులకు నక్కజం బగునవమానంబు నేసినదాన నాకుఁ
ఆ. గలశభవుఁ డగ్రస్తుఁ డలిగి యత్యుగ్రాహి, వగుమనియును శాపమొగినయిచ్చె
మునివరేణ్యశాపమునఁజేసి యిప్పట, నవయు చున్నవాడ నాటంగోలె. 119
- వ. విధివిలసితంబువేర్చి నీ కే మని చెప్పదు. 120
- చ. చదివితె నెల్లవేదములు ²సద్విధి చేసితె నూటయజ్ఞముల్
విదితముగా సురేంద్రపదవీస్థితఁ బొందితి దుర్మదంబునం
దుడిఁ బెనుఁబామ నై యధికదుగ్గితుఁ డైతి సుఖంబు దుగ్గిముగ్
వదలక చేయచోట బలపద్విధి కేమిభరంబు నెప్పుమా. 121
- వ. ఆయ్యగ్రస్తుచేత నిట్లు శాపగ్రస్తుండనై శక్రాసనంబువలనంబొసి యిట వచ్చుచు
నుండి మునీంద్రా నాకుఁ బూర్వస్థుతి నెడకుండను బలవంతంబు లైన సత్త్వం
బులు నన్ను ముట్టుచు బలహీనంబులుగాను శాపవిమోక్షంబున కుపాయంబును
బ్రసాదింపు మని కృతాంజలి నైయున్ననాకుం గరుణించి మునివరుండు నావేడిన
వరంబు లిచ్చి యిట్లనియె. 122
- క. క్రమమున ³నీయడిగినప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు సన్నతి నత్యు
త్తముఁ డెవ్వఁ డిచ్చు నతనిక,తమ్మనను శాపాంత మగు బుధస్తుత నీకున్. 123
- వ. అది దీర్ఘకాలంబునకుం గాని కా దనియె నేనును దద్యవనం బిచ్చ నష్టి పెద్ద
కాలం బియ్యడవి నున్నవాడ నేడు నీతమ్ముండు దుష్టకాలప్రాప్తుం డై నాకు
భత్యుం బయ్యె నోపుదేని నాప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి వీని విడి
పించు కొ మ్మనిన ధర్మజుం డిట్లనియె. 124
- క. నీయడిగినయథార్థప్రాయములకు నుత్తరంబు పరువడిఁ జెప్పక
ధీయుత బ్రాహ్మణులకుఁ గా, కాయతమతు లయ్యు నొరుల కిలవియె చెప్పన్.

1 పట్టుకొంటివేర. 2 జనపత (భూపత) సోమున కెవయగు... సేవిత గానఁ గనలి, కలశభవుఁ
డగ్రస్తుఁ డలఘుఁ డత్యుగ్రాహి... శాప మప్పు డిచ్చి. 3 సత్క్రియ (సన్నతి)... కేమిభయంబు,
4 నీచేసినప్రశ్నములకు. 5 కని విషయములే.

1-ధర్మరాజు సహవప్రశ్నంబులకు బ్రతుకైతరంబు లిచ్చుట. 1-

- వ. అయిచను నానేర్పువిధంబునం జెప్పెద నడుగు మనిన నజగరం బి ట్లనియె. 126
- ఆ. ఘనుడ యేగుణములు గలవాడు బ్రాహ్మణుం, డతని కెటుంగడగినయట్టిసప్త
1వైది దీని నాకు నెఱింగింపు మనిన ని, ట్లనియుఁ జెప్పె బాండవాగ్రజుండు.
- సీ. సత్యక్షమాదమశౌచదయాతపోదానశీలంబు లెందేని గాన
నగునట్టివాడు బ్రాహ్మణుడగు సుఖముదుగ్గింబు నైనెడ విమోహమునుబొంద
కునికియ వానికి నుత్తమం బగువేద్య మనిన నీచెప్పినయగ్గణములు
క్రియ శూద్రునందుఁ గల్గిన నతం డుత్తమద్విజుడుగా నేర్చునే నిజము విడిచి
- ఆ. నట్టులయిన బ్రాహ్మణాదివర్ణవిభాగ, మెట్లు గలుగునయ్య పీను లధికు
లనువివేక మది యపార్థకం బగుఁ గాదె, యనిన ననియె సంతకాత్మజుండు. 128
- వ. ప్రమాదంబున వర్ణసంకరం బయినప్పుడు వర్ణపరీక్షార్థంబుగా బ్రాహ్మణాదులకు
వృత్తంబు వేటువేఱి స్వాయంభువుం డైనమనువు సెప్పె సత్కాదిగుణంబులు
శూద్రునందుఁ గలిగెనేని వాడు సమాధుం డగుఁగాక బ్రాహ్మణుండుగా
నేర్చునే యనియు బ్రాహ్మణునందు లేనినాడు శూద్రుండ యనంబడుం గావున
వృత్తంబుల యుత్తమంబులు. 129
- తే. విత్తహీనుండు వెండియు వివిధవిధుల, విత్తవంతుండు గా నేర్చు వృత్తహీనుఁ
డైనవాడు విహీనుండ యందు గాన, విత్తరక్షకుఁ గడుమేలు వృత్తరక్ష.
- వ. అనిన నజగరం బి ట్లనియె 131
- తే. అప్రియం బొగిఁ జేసియు ననృతవాది, యయ్యు హింస గావింపనియమహాత్ము
డేగు సుగతికి నండ్రది యెట్లు సెప్ప,మయ్య యనఘ యహింస మేలైన కెఱుగు.
- వ. అనిన ధర్మతనయుం డి ట్లనియె దానంబును బ్రియంబుచేతయును సత్యంబును
నహింసయు ననునివి నాలుగును సమానంబుల యయినను నహింసయ విశేషం
బె ట్లనిన దేవమనుష్యతిర్యగ్యోను లనియెడుమూడుగతులయందును మను
ష్యుండు దానాదిగుణంబులు గలిగి యహింసాపరుం డయినవాడు దేవగతి
వడయు విపరీతుం డై తిర్యగ్యోనులం బొందు నని యిట్లు తనచేసిన ప్రశ్నంబు
లకుఁ బ్రత్యుత్తరంబులు వలికినధర్మనందనున కతిప్రీతుం డై భీమసేనుని విడిచి
శాపవిముక్తుం డై దివ్యరూపంబు నేకొని యున్ననహంభుం జూచి ధర్మతన
యుండు సంతోసిల్లి యతనివలన నధ్యాత్మరహస్యంబు నిష్ఠుగా నెఱింగి యుధి
ష్ఠిరుండు వృకోదరుం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబునకు వచ్చి యున్నంత. 133
- క. ఖరకిరణతాపమున నురుతరదవదాహమున శోషితము లై నవనాం

1 వైది దీనియ నాకు...టటుచుఁ జెప్పె. 2 ధర్మశాచ...బ్రాహ్మణుడు సుఖంబు దుగ్గింబు
నైనెడ విమోహమును...మనిన నీచెప్పినగొనము లిదియు...వర్ణవిభేద, మేల కలుగునయ్య. 3-యె
ట్టహీను, యనఘ యింతవిశేష మెట్లయ్యెఁ జెప్పు.

- తరతరుతతి కాప్యాయనకరమై వహ్నిగమంబు గడు బెడఁ గఱున్. 131
- క. నాలుగు వలఁకుల నవఘన, జాలంబులు వ్రాలి కురిసె ధుంధూనిలవే
గాలోలము లై బహుల, స్థూలపయోధార లోలిఁ దుములంబులుగాన్. 135
- క. ఘనతరనై శతమం బొకొ, యనఁగ ఘనాగమతమిన్ మవికల మై క
ప్పిన జనులకు వస్తువిభావన మొక్కొకయెడల గలిగె వైద్యుతచుచులన్.
- చ. ఆరు దగుతత్పయోదసమయంబున నొక్కట విస్తరిల్లె నం
బరమున నంబుదధ్వనియుఁ బల్వలభూముల భూరిదధ్ధున్
త్కరవముల్ మహిమహాశిఖాంతములందు శిఖండితాండవం
తరమదమంజులస్వనము దా నతిరమ్యములై వనంబునన్. 137
- చ. దళితనవీనకందశకదంబకదంబక కేతకీరజా
మిళిత⁴సుగంధబంధురసమీరణుఁ డ్దాసఖుఁ డాచు చుండఁగా
నులియుచు మొల్లగుత్తు లనుచుయ్యెల లొప్పుగ నెక్కి యూఁగె ను
ల్లలదళినీకులంబు మృదులధ్వనిగీతము విస్తరించుచున్. 138
- క. సురచాపచిత్రగగన, స్ఫురణం బురుణించునట్లు భూచరితనిరం
తరచిత్రిత యై యొప్పెను, సురుచిరవత్పరాశిలీంధ్రసురగోపములన్. 139
- వ. తత్సమయానంతరంబున. 140
- ఉ. భూసతికి దివంబునకుఁ బొ ల్పెసఁగంగ శరత్సమాగమం
బాసకలప్రమోదకర మై విలసిల్లె మహర్షిమండలో
పాసితరాజహంసగతిభాసిప్రసన్నపరస్వతిక మ
బ్బాసనశోభితం బగుచు నబ్జజాయానముతో సమాన మై. 141
- ఉ. శారదరాత్రు లుజ్జ్వలలస త్తరతారకహరపంక్తులం
జారుతరంబు లయ్యె వికసన్నవక్త్రవగంధబంధురో
ధారసమీరసౌరభము తాల్చి సుధాంశు⁷వికీర్యమాణక
ర్పూరపరాగ పాండురుచిపూరములం బరపూరితంబు లై. 142

నన్నయభట్టకవిత్వము సంపూర్ణము

—ॐ ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱానైగదకవిత్వము ॐ—

- చ. స్ఫురదరుణాంశు¹రాగరుచి బొంపిరివోయి నిరస్తనీరదా
వరణము లై దళితమలవైభవజ్యంభణ ముల్లసిల్లె ను
ద్ధురతరహంససారసమధువ్రతనిస్వనముల్ నెలంగఁగాఁ

1 కలఁకుల. 2 ఘనాఘనతమిన్ మవిరళ మై... మొక్కొకమాటు. 3 ఆరుదుగ... శిఖండ
ములందు శిఖండి... మదారతరం బగుచున్ వనంబునన్. 4 సుగంధిబంధుర. 5 స్ఫురణ విదంబించు.
6 ద్యాపిత. 7 విసార్థమాణ... పూరిక సర్వదిగంతరంబు లై ; పూరములం బరపూరితంబు లై.
8 రాగమునఁ బొంపిరి

- గరము వెలింగె వాసరముఖంబులు శారదవేళ జూడంగన్. 143
- శాదానాంభకపటలంబునం బృథునయోధారావలిం దాల్చి గ
జ్ఞానిహోషము బృంహితచ్ఛలనఁ బ్రచ్ఛాసించి ప్రావృట్టయో
హానికంబు శరద్భయంబున నిగూఢాకారతఁ డిగ్గె నాఁ
గా నొప్పాఁచె మదోత్కటద్విరదసంఘంబుల్ వనాంతంబునన్. 144
- క. పలనీలకంఠకోలా,¹ హలలీలలు నెలంగె రాజహంసకులములం
దిలకించె సప్తపర్ణా, వలి విగళితకుసుమకుటజవాటికలగెడన్. 145
- మ. అరిగాంభీర్యవిభూతి నేకచుళికాహంకారనిర్భేషశో
షితపాథోధిపయస్కుఁడైనముని దోచెం బుణ్యతేజోమయా
కృతి నయ్యామ్యుదిగంతపీఠిఁ బ్రకటక్రీడాకళాగర్వగ
ర్జితమండూకకళంకీతాంబుళుచితా² సిద్ధిప్రదాచార్యుఁడై. 146
- తే. విశదశారదాంబుదపరివేష్టనమునఁ, బొలుచుగగనంబు ప్రతిబింబమో యనంగ
వికచకాశ³వసీపరివేష్టనమున, నతిశయిలై నిర్మలకమలాకరములు. 147
- వ అట్టి శారదాగమంబున నుత్పల్లకమలకల్పారకేసరకరాళకలితకల్లోలమాలినియు
ననేకమునిలోకసతతసంసేవ్యమాన విఫలఫులిసోత్సంగయు నిరంతరతీరవాసీర
వేతన వనమండలీవిలసితయు నాకాశసంకాశవిశదసలిలయు నై నమహాసరస్వతీ
నది ననుదినస్నానపానాదివిశేషంబులం బరితోషంబు నొందుచుఁ బొండునం
దను లమ్మరుభూమిం గొన్నిదినంబులు వసియించి తదనంతరంబ ధామ్యాది
భూసురవరులు నింద్రసేనాదిమూలభృత్యులుఁ దోడ నరుగుదేరఁ గామ్యుక
వనంబునకు వచ్చి యచ్చటిముసులచేత నభివందితు లై యందు సముచితవర్త
నంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు. 148
- క. వాసవనందనసఖుఁ డగు, భూసురుఁ డొకఁ డరుగుదెంచి భూవినుతగుణో
ద్భాసిత ధర్మజు విప్రస,భాసీనుం గాంచి యిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. 149
- చ. జనవర నీవుఁ దమ్ములును సమ్మద⁴ మొందంగ నివ్వనంబునం
దునికి ధృవంబుగా విని మహోజ్వలతేజుఁడు దేవకీసుతుం
డనఘుఁడు మిమ్ముఁ జూచుటకు నై యిట వచ్చుచు నున్నవాఁడు మీ
కును ననిశంబుఁ దా హితమకొరుచు నుండు నతండు నెయ్యుఁడై. 150
- వ. మఱియు ననేకయుగసహస్రజీవియు నప్రమేయతపశ్శిప్రభావభావియు వినుత
విధేయుండు నగుమార్కండేయుండును భవదీయదర్శనార్థం బీక్షణంబ⁵ చను
దెంచు నని చెప్పినయనంతరముహూర్తంబున. 151

1 హలలీలలు నెలంకె ... విగళితకుసుమకుటజవాటికలగెడన్; విగళితకుసుమకుటజవాటికలగెడన్; విగళితకుసుమకుటజవాటికలయెడన్. 2 సిద్ధిప్రదాచార్యుఁ. 3 నవావలివేష్టనమున. 4 మొచ్చుట ... దునికి నిజంబుగా విని...మిశ్రమ నెత్తుమకొ హితంబు నుది గోరుచు.

శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట.

సీ. ¹పై న్యసుగ్రీవాదిజవనాశ్వయుక్తమై యాబద్ధనూత్నరత్నాంశుపటల
భాసితం బై చారుపతంగవతాకావిభూషితగగన మై పాలుపు మిగులు
దివ్యరథంబున దేవకీసుతుఁడు ప్రియంబున సత్యభామాన్వితముగఁ
దరశనాదామినీ దామసముజ్జ్వల ధారాధరోత్సంగతలమునందు

ఆ. శచియుఁ దాను వెలుగుశతమన్యుఁడునుబోలె, నరుగు వెంచె ఘనరథాంగనేమి
విపులభూషణతాండవితబద్ధి శబ్దశబ్దాయమానవనవిభాగుఁ డగుచు 152

చ. ఇట్లు వచ్చి వాసుదేవుండు రథావతరణంబునేసీ ధర్మనందచున కభివందనం బాచ
రించిభీమాఙ్గననకులసహదేవులం గౌగిలించుకొని ద్రౌపదిగారవించి ధౌమ్యాది
మహీసురులచేత సభినందితుండయ్యె నంతఁ గాంతేయాగ్రజుండు ²గదాగ్రజు
నకు నర్ఘ్యాదిసత్కారంబులు నిర్వర్తించి తమ్ములుం దానును విప్రజనంబులు
నతనిం బరివేష్టించి యుండె నప్పుడు కృష్ణుండు ధనంజయుం దనచేరువ నునిచి
కొని చిరకాలదర్శనోల్లాసితంబు లైనయాలోకనంబుల సతనియాకారం బత్యాద
రంబున సభినందించుచు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 153

సీ. భాగ్యంబు గాదె యీపాథ్యండు హరుఁ డాదియైననిర్జరసమూహంబువలన
నెలమిఁ గృతాస్త్రుఁ డై యేతెంచు టరయంగ ధన్యుండ వైతీవు ధర్మతనయ
నీధర్మనిష్ఠయు నీతపంబును జూచె యింతకుఁ గారణం బిద్ధచరిత
రాజ్యంబుకంటెను రాజేంద్ర ధర్మంబ యిష్ట మై యుండు నీ కెల్లనాఁడు

తే. వేదవేదాంగవిదుడవు వివిధయజ్ఞ, కర్త వైతి ధనుర్వైకకర్తృతుడవు
ధరణి యెల్ల నేలదేశరాజధర్మ మమర, సులభ మయ్యె నీ కేహపరశోభనములు.

చ. దమమును సత్యయుక్తియును ధైర్యనిరూఢియు నిత్యతృప్తియున్
శమమును నీకు నైజములు సన్నతి నర్థవశంబుఁ గామలో
భములును బొంద వట్లగుటఁ బార్థివకుంజర ధర్మరాజనా
మమునఁ ద్రిలోకపూజ్యమహిమం బొగ డొందెద ³వెల్లకాలమున్. 155

వ. అని పలికి వెండియు. 156

శా. ద్యూతవ్యాజమునక సభాంగణములో దుర్యోధనుం డట్లు దు
ర్మతిం ⁴గూరి యొనర్చినట్టియఘముల్ నిష్కంపదైర్యోన్మత్తిక
జేతగెస్సారుడ వై ననీ కొకనికిం జెల్లెన్ సహింపంగ వి.
భ్యాతక్షాంతులు లేరె థార్తికులు నిక్కం బిట్టిరె యెవ్వరున్. 157

ఉ. ఉల్లము ⁵సత్యసంశయము నొందినవాడవు నీవు విక్రమం

1 పై న్యసుగ్రీ...పాలు...శతమఘండునుబోలె. 2 గదాదధ్యక్షానకు...దర్శనోల్ల
సితంబు. 3 వివిధంబునక. 4 గూరుఁ డొనర్చినట్టి...ధైర్యోన్మత్తి, చేతగెస్సారుడ. 5 సత్యసంయ
మము మానినవాడవు.

- బొల్లమిఁ గౌరవాధముల¹యుద్ధతి యమైయిఁ జెల్లెఁ గాక యెం
డెల్లను నేల నీడుమది నించుక² కిన్న జనించిన³ మహీ
వల్లభ యుద్ధ కూ పటదె వారక వైరికులంబు సర్వమున్. 158
- చ వినుతభవోన్నియోగ మను వేల యలంఘ్యము గాన యెమైయిన్
ఘనఘజవీచివిభ్రమవికాసముఁ జూపక నిల్చెఁ గాక స
జ్జనసుత చూడ నీయనుజసాగరముల్ దటితోడ విద్విష
జ్జనలయకాలు లై కడంగు సర్వజగంబులు నాక్రమింపఁగాన్. 159
- ఉ. అంధకవృష్టిభోజకుసురాన్వయభూపతు లెల్ల నీదెసన్
బాంధవసాహృదప్రణయభక్తివిశేషము లొప్పు నీమనో
గ్రంధి యడంగఁ జేయ నెసకంబునఁ బూనినవారు లోభమో
హంధులు ధార్తరాష్ట్రులు జనాధిప మార్కొనువారె వారలన్. 160
- క. చతురంభోధిపరిత, ఊతితలసామ్రాజ్యలక్ష్మికిం బతివి జగ
న్నుత⁴ కిస నీవు దలఁచిన, నతిదుష్కర మెందు లే దనర్గళమహిమన్. 161
- వ. అనిన సంతోసిల్లి కుంతీనందనుడు దేవకీనందనుతోడ దేవా⁵ యెవ్విధంబున
నైన నల్పావశిష్టం బైనయివ్వనవాసంబును నజ్ఞాతవర్తనంబును కీర్తి లోకని
ద్యంబు గానివిక్రమంబునం బగట జయింపఁ గోరెదము దీని సంతయు నిర్వ
హించుభారంబు నీయదియ నీశరణంబు సొచ్చినమాకుం బరమశోభనంబులును
సులభంబు లగుట నిశ్చయంబు గాదె యనియె నప్పుడు కృష్ణుండు నిజసహి
పంబున నున్నపాంచాలిం జూచి యిట్లనియె. 162
- నీ. నీపుత్రు లేవురు నీరజలోచన యదుకుమాగులుఁ దారు ముదముతోడ
ననుమమన్నేహసమాహృతహృదయు లై కరిహయారోహణోపరతఁ దగిలి
యాడుచు వివిధశస్త్రాస్త్రవిశేషముల్ గటచుచు నొం డెల్ల మఱచి యున్న
వారు ప్రద్యుమ్నుండు వారికి దివ్యాస్త్రజాతంబు లెల్లను బ్రీతి నొసఁగె
ఆ. దన్వి యాసుభద్ర తనపుత్రుకంటె నీ, తనయులందుఁ గూర్చి దనరఁ జేయు
నూఱడిల్లు మింక నుజ్జ్వలోన్నతులఁ బెంపారఁ గాల మనతిదూర మయ్యె. 163

— మార్కండేయం దనుమహామని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. —

- వ. అనియాశ్వాసించుసమయంబునం బరమతపోవృద్ధుం డేయనమార్కండేయుండు
సనుదెంచినం గృష్ణుండును బాండవులు నతని నెదుర్కొని యథోక్తవిధులం
బూజించిరి ముసీంద్రుండును వారిని బ్రత్యేకంబ కుశలంబు లడిగెఁ దదనంత
రంబ యందలు నాసీను లై యున్నయెడఁ బాండవహితార్థి యై వనభోదరుం

1 యుద్ధతి (యమైయి) మై మైయి. 2 న్నిదేశ...యమైయి...కారు లై కదలి
సర్వజగంబుల నాక్ర (మింగుగ) మింగవ. 3 కిస నీవ నీకలంచిన...మొందు లే; నీ కవనితలంబున
4 జల్మి...బరమశోభనంబు లగుట. 5 చరిత.

డమ్మనివరున కి ట్లనియె.

164

ఉ. ఏచును బాండునందనులు నిమ్మనిముఖ్యులు నిప్పు లోకన
మ్మనితవాక్య నీ దయినమంజులవాగమృతప్రహామముకా
వీనుల¹దోయి నించుచును వేడుకఁ గ్రోలికొనంగ నాత్మలం
బూనెద మస్తదీప్సితము పూర్ణము సేయఁగ నర్హ మెమైయిన్.

165

వ. కాపున.

166

క. దేవనరదేవధరణీ, దేవచరిత్రములు భర్తృదేవత²లన నా
భూవిచిత్ర లయినసతులప్రభావము లెఱిగింపు మోలిఁ బ్రస్ఫుటములుగాన్.

వ. అని యడుగు చున్నయెడ నారదుం డేగుదెంచిన నందటు ప్రత్యుద్గతు లయి
ప్రణమిల్లి యాతని నుచితపీఠంబున నునిచి యుచితసత్కారంబులం బ్రీతునిం
జేసిన నమృహాముని మార్కండేయునిం జూచి కృష్ణపాండవప్రియహితార్థం
బుగాఁ బరమపుణ్యాకథాకథనం బొనరింతువు గాక యని పలికి వారల నామం
త్రణంబునేసి నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ భర్తృతనయుండు మార్కండే
యున కి ట్లనియె.

168

సీ కడఁగి భర్తముతోడ నడచుచు నే మిట్లు దందడిదుగిఖంబు³ లొందుటయును
నేపున నెప్పుడు పాపంబు సేయుచు భృతరాష్ట్రజులు సుఖోన్నతు లగుటయుఁ
గని యీనిపర్యయమునకు నే నూహింతుఁ బోయక నరుఁ డిప్పు సేయుకర్త
మున ఫల మిందుఁబొందునో పరలోకంబునందుఁ బొందునో యిందునందుఁగనునో

ఆ. విశ్వకర్త యైనయాశ్వరునిన కాని, పురుషుఁ గర్తఫలము పారయ కున్నె
యెడలితోనఁ గృతమువెడలిపోవునో యిది, దెలియవలయు నాకు నలఘుపుణ్య.

వ. ఇంతయు నెఱింగింప నీవ యర్హుండ వనినఁ బరమజ్ఞానసిధి యైనయత్తపోనిధి
యతని కి ట్లనియెఁ దొల్లి విధాత ప్రథమకల్పంబున సత్యంతనిర్మలంబులును
భర్తృతంత్రంబులును నైనశరీరంబులు సృజించె నట్లు పుట్టింపఁబడినయామను
ష్యులు మహాసత్త్వసంపన్నులు సత్యవాదులు సత్యసంకల్పులు బ్రహ్మభూతా
త్ములు స్వచ్ఛందజీవులు నై దేవయానంబుల విహరించుచు ననాయాసం
బున నధికఫలసిద్ధిం బొందుచు సర్వజ్ఞులై విగతమత్సరు లై బహుసహస్రసం
తాను లై బహుసంవత్సరాయుష్యులై వ రిట్లు చుండి రంతఁ గాలాంతరంబు
నం గామక్రోధాదిగుణంబులు దమ్ముం బొందుటయు మాయాప్రవర్తను లై
దేవతలచేత విడువంబడి యల్పాయువులు నల్పబలశరీరసత్త్వులును దర్శి
లును నిష్ఫలారంభులును బహురోగవీడితులును నాస్తికులును నై యొండొ
రుల మెచ్చక దురితంబులు సేయుచుఁ దిర్యగోన్మలం బుట్టుచు నరకాగ్నులం
⁴గ్రాచుచు గతాగతభ్రమణంబుల నలయం దొడంగి రిట్లు దిరుగు చున్న

1 దోయించుచు. 2 లనఁగా. 3 బొందుట...గని యవ్యవర్తయ...కర్త, ఫల మిందుఁ
బొందునో పరమందుఁ బొందునో యటుగాక యిందును నందుఁ గననో. 4 నేల్పుచు.

సంసారచక్రంబునందు.

170

చ. మనుజులు పుణ్యపావములు మానక 'యిట్లోనరించుచుం దుదిం
దనువు దొఱంగి పోవు నెడఁ దప్పవు నీడయవోలెఁ గర్తమున్
పెనుకన యేఁగి భూరిసుఖవిస్తృతీయుం బటుదుగిఖదైన్యముం
దనుఁగఁ జేయుఁ గ్రమ్మఁగఁ దాన యొనర్చు భవంబు దేహికిన్.

171

క. విను మనుజున కెవ్విధమునఁ, దనచేసినసుకృతదుష్కృతంబులు నెఱయం
దన కనుభవించు బాలివి, తనువు నెడుం గాని కర్తృత నెడ దనఘా.

172

వ. మఱియు ²చున్న నిదర్శనంబులు నెప్పెద.

173

క. ఈలోకమ ¹యిగుఁ గొందఱ, కాలోకమ కొందఱకు నిహంబును బరమున్
మే లగుఁ గొందఱ కధిపా, యేలోకము లేదు సూరె యిలఁ గొందఱకున్.

174

వ. అది యెట్లనిన.

175

చ. ధనములు సాలఁ గల్గి సతతంబును నింద్రియవాంఛ సల్పుచున్
మనమున నెన్నఁడున్ సుకృతమార్గముపొంతకుఁ బోక లోభమో
హనిహతబుద్ధులై తిరుగునట్టిజనుల్ పరలోకసౌఖ్యముల్
గనుటకు నేర ⁴రిక్కడిసుఖంబులు మే లయి తోచు వారికిన్.

176

మ. ఉపవాసవ్రతసంతతాధ్యయనతీర్థోపాసనాదిక్రియై
కపరత్వంబునఁ జేసి యైహికము దుగిఖప్రాయ మై పోవఁగా
విపులానందముఁ బొందఁ గల్గుఁ దుది నావిర్భూతభోగైకలో
లుచబుద్ధిం జిరపుణ్యశీలురకు నాలోకంబునన్ భూవరా

177

ఉ. ధర్మమ ⁵సల్పుచుం దగిలి ధర్మపథంబునఁజేసి యర్థముం
తేర్చియుఁ గాంచి ధర్మవిధిఁ బెండిలి యై ప్రజలన్ సృజించి స
త్కర్తములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ దనరించు సజ్జనుల్
ధర్మజ యిందు నందును ముదంబునఁ గాంతు రభీష్టసౌఖ్యముల్.

178

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా, స్తిశ్యమును నిషిద్ధనేవనంబు
గలిగి ⁶తిరుగుదుష్టకష్టజనశ్రేణి, పాలియు నుభయలోకములకుఁ గాక.

179

వ. ఇది మనుష్యులకర్తగతి ప్రకారంబు.

180

చ. జననుత మీరు దివ్యులరు సమృతి దేవహితార్థ మిమ్మహిన్
జననము నొందినారరు ప్రశస్తపరాక్రమలీలఁ జేర్చి యిం
క నఖిలశత్రునిర్మథనకర్త ⁷మొనర్చి మహీభరంబు దీ
ర్చి నియతిఁ బెక్కుజన్మములు నేసి భజింతురు దేవభావమున్.

181

1 యర దొనరించుచుం... విశ్రుతియాం. 2 నొక్కనిదర్శనంబు. 3 యరుఁ గొందఱ... లేదు
నివార యలఁ. 4 రిప్పటి. 5 కలుచుం... పెండియు నై... గ్రతువుల్ వొనరించు... రభీష్టసంపదర్. 6
తిరిగి దుష్ట. 7 ములక జయశిలపృథ్విఁ దీర్చి... దేవభావముల్.

—ॐ మార్కండేయుఁడు ధర్మజానకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సేవ్యుట. —

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు బ్రాహ్మణప్రభావంబు వినవలతుం జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డిట్లనిచెప్పెఁ దొల్లి హైహయవంశోద్భవుం డైనధుంధుమారుం డనుపేరిరాజకుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడం దృణాలతాగుల్పమధ్యంబునం గృష్ణాజినోత్తరీయుం డయి యున్న వాని నొకవిప్రు దవ్వలం గని మృగం బనుబుద్ధింజేసి బాణం బేసి డాయం జని ¹నిజశరచ్చిన్నుం డయినయతనిం జూచి యత్యంతదుఃఖితుం డయి పురంబు నకుం బోయి నిజవంశవృద్ధు లైనహైహయుల కంతవృత్తాంతంబునుం జెప్పి వారిం దోడ్కొని వచ్చి యవ్విప్రకళేబరంబు సూశిన. 132

లే. వార లందఱు వందరి వగచి యచటికతీసమీపంబునను దాక్ష్యుడనుమునీంద్రు నాశ్రమం బున్న నయ్యెడ కరిగి కనిరి, దేవమునిసిద్ధలోక ప్రతీక్ష్యుఁ డాక్ష్యు 133

క. కనిభక్తి మ్రొక్కుటయు న, య్యనఘుఁడు దీవించి వారి కర్ప మ్మగుపూ జనము లొనరింపఁ బంచెం, దనశిష్యులఁ బరమేశం శ్రీతపరుండు దయన్. 134

వ. హైహయులు నమ్మునీంద్రునకు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు నేసి మహాత్మా యిక్కుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వచ్చి యింతకు మున్న యివ్వనంబున నొక్కబ్రాహ్మణుం గృష్ణాజినావృతు నతిశ్రాంతం బాపంబునంజేసి మృగం బనుబుద్ధి నేసిన నతండు మృతుం డయ్యె నేము మహాపాతకదూషితుల మైతిమి గావున మీచేయుసత్కారంబుల కర్హులము గా మిప్పాపంబున కెయ్యది నిష్క్రూతి యనిన నవ్వయఁ దాక్ష్యుం డిట్లనియె. 135

క. వినుఁ డెన్నఁడు మాయాశ్రమమున నెవ్వారలకు లేవు భూరిభయవ్యాధినిరోధ మృత్యుదోషా, ద్య నేకదుఃఖములు త్రిజగదాశ్చర్యముగన్. 136

వ. *అని పలికి దనపుత్రు నధికతపోబలసమన్వితం బొప్పి. 137

క. ఈతఁ డగునె మీబాలకు, చేత నిహతుఁ డైనవాఁడు సెప్పుఁ డనుడు వారాతఁడ తమమునుచూచిన, యాతం డగుటకు మహద్భృతాత్మకు లగుచున్. 138

క. మృతుఁ డయి క్రమృత సుజీవితుఁ డయ్యె నితండు కరము విస్తయ మిది భూనుత యిట్టి మహిమకలిమికీ, గత మెయ్యది యానతిమ్ము ⁴కారుణ్యనిధి. 139

వ. అని యడిగిన దాక్ష్యుం డిట్లనియె. 140

శా. ఆలస్యం బొకయింత లేదు శుచి యాహారంబు నిత్యక్రియా
జాలం బేమట మర్చనీయు లతిథుల్ సత్యంబ పల్కంబడున్
మే లొకాంతియు బ్రహ్మచర్యమును నెమ్మిం దాల్తు మట్లాట నె

1 నిశ్చేష్టతనం దైన; నిశ్చేతనం జయిన. 2 సంక్రిత ప్రతుఁడు దగన్. 3 రాగా, ద్యనేక దోషములు. * ఈవచనముతోఁ గలిసి వైవర్ధ్యభావము వచనముగా నొకానొకత్రుఁ గానబడుచున్నది. 4 కారుణ్యముగన్.

- కాల్లంబుం బటుమృత్యురోగభయశంకం బొంద మే ¹మెప్పుడున్. 191
- వ. ఇది యస్తదీయప్రభావమూలంబు మీకుఁ బాతకభయంబు వలన దరుగుం
డనినం దాక్షుని వీడ్కొని హైహయలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి భరతపం
శోత్తమ యిట్టిదియ బ్రాహ్మణప్రభావం బని మఱియు మార్కండేయుండు
బ్రహ్మక్షత్రస్వరూపనిదర్శనం బయినయితిహాసం బొక్కటి నెప్పెద విను మని
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 192
- చ. వినుతచరిత్రుఁ డత్రి యనువిప్రవరుండు తపం బొనర్పఁ గా
²ననమున కేగు చుండి తననాటెఁ గనుంగొని యిట్లనుం దపం
బున కిదె యేను బూని వనభూమికే బోవుచు నున్నవాడ నో
వనరుహనేత్ర నీవు నట వచ్చెదొ పుత్రులయొద్ద నుండెదో. 193
- చ. అనుటయు భార్య యిట్లనియె నక్కట పుత్రులకుం గుటుంబభా
వన యగువృత్తి యెల్లను ధ్రువంబుగఁ జేయక యాశ్రమాంతరం
బునకు మహత్త నీకు నీటిు వోవుట ధర్మవు గాదు వైస్వభూ
జనపతి యిచ్చు నర్థలకుఁ జాలగ నర్థము వేడు మవ్విభున్. 194
- వ. అనినం గొండొక విచారించి భార్యపలుకులు ధర్మయుక్తంబు లగుటకు సంతో
షించి యవ్వుహాద్విజం డప్పుడ చని యశ్వమేధాధర్వరదీక్షీతుం డయి విప్రులకు
నపారధనంబు లిచ్చు చున్నవైస్వ్యం గని యాశీర్వాదపురస్కరంబుగా నిట్లనియె.
- ఉ. నీవ విధాత వింద్రుఁడవు నీవ సమస్తజనేశ్వరుండవు
నీవ యశేషధర్మములు నీవ యెఱుంగుదు నిన్నుఁ బోలఁగా
నీవమహాతలంబున ⁴మహీశ్వర యెవ్వరు లేరు సన్తునీర
ద్రావలి యెప్పు నిన్నుఁ గొనియాడుఁ బరిస్ఫుటవాక్యభంగులన్. 196
- చ. అని పలుకంగ గౌతమమహాముని యచ్చటనుండి యంతయున్
విని కలుషించి యేల యిటు పీఠను నో రలువంగఁ జేరె దీ
జనపతియే విధాతయును శక్రుడు నీశుడు నర్థకాంక్షి వై
మనమున శంక లేక యొకమానవు నింత నుతింప నేటికిన్. 197

— ౧౩ ఆత్రి గౌతములపరస్పరసంవాదము. ౧ —

- వ. అనుటయు నత్రి యిట్లనియె. 198
- ఉ. ఊరక మీఱి నాడెదవు యుక్త మయుక్తము నాత్మఁ జూడఁగా
నేరవు సర్వలోకముల నిర్మలనీతిపరాక్రమంబు లొ
స్సార్గ నేలి ధర్మముల కన్నిటికిం గుదు రై వెలుంగుధా
త్రీరమణుండు మేటిగ నుతించుట వోలదె నాకు ⁵నిమ్రైయిన్. 199

1 మిముల్. 2 వనమున...తనవల్లధఁ గడ్దొని...బున కిపు డేను. 3 నలు. 4 మహీ
శ్వరు లెవ్వరు. 5 నీకున నో (రహవంగం) రలుంగంగఁ. 6 నెప్పైయిన్.

వ. అని యధిక్షేపించిన గౌతముండు.

200

అ. కలయ నరలు వచ్చి తల తెల్లనై సంతఁ, జేసి యెట్లు నీకుఁ జేసె నెటుక
జ్ఞానవృద్ధుఁ డైనవానిమాటలు గదా, సభలఁ జెల్లు నార్యజనుల కెక్కి. 201

వ. అని తొడంగి యయ్యిరువురు మహానాదంబుగా వాదంబునేయుచుండఁ
గాశ్యపనామధేయుం డైనముని సభాసదు లైనమునులం జూచి పీఠలవాడు
మనచేతఁ జక్కంబడ నేరదు సకలధర్మజ్ఞం డయినససత్కుమారు నడుగుద
మనిన నాసదస్యు లందఱు ససత్కుమారుపాలికిం జని యత్రిగౌతముల వివా
దంబులెఱుఁ గెఱింగించిన నతండు వారి కిట్లనియె 202

ఉ. అత్రి నిజంబ పల్కెఁ దగు నాతనివాక్యము ధర్మయుక్త మీ
ధాత్రి సమ స్తముఁ బృహదుదగ్ర భుజాగ్రమునందుఁ దాల్చు స
త్త్రియుఁ డెల్లవారలను గావను బ్రోవఁ బ్రభుండు గావునఁ
శత్రునిషాదనుం డతఁడ శక్రుండు నీశ్వరుండు విధాతయున్. 203

క. జనులకు నెల్లను బూజ్యుండు, జనషాలుం డతని¹మహితశాసనమున స
జ్జనులును మునులును సద్విధిఁ, జనువారలు గాని కడవఁ జన దెవ్వరిన్. 204

వ. ఊత్రియప్రభావం బేమనవచ్చు విరాట్పుత్రాద్యధ్యాధాజిత్యైత్యసహజద్వబ్ర
సత్యయోనిపురావిత్యత్యధర్మప్రవ ర్తకుండు ననుభవ్యరామంబుల నాగమం
బులు పార్థివుం గొనియాడుఁ దొల్లి యధర్మంబునకు వెఱచి బ్రాహ్మణులు నిజ
తేజోబలంబులు ఊత్త్రంబున నీక్షేపించిరి నాటంగోలె బ్రాహ్మ్యంబువలన
ఊత్త్రంబు ప్రవ ర్తిల్లుచుండు బ్రహ్మఊత్త్రంబులు పరస్పరసంశ్రయంబులు వెలిగా
వర్తింపనేరవు ఊత్రియుండు బ్రాహ్మణసంసేవనంబునం దేజోనిరూఢుం డయి
యాదిత్యుండు చీకటి నడంచు నట్లు దురితంబుల నడంచు నట్లగుటంజేసి
ఊత్రియుండు సర్వాధికుం డగుట నిశ్చయం బనిన నమ్మును లందఱుఁ జని
వైస్మయనకుఁ దత్ప్రకారం బెఱింగించిన నాభూవరుం డత్రిం జూచి. 205

క. నను నెల్లజనులకంటెను, ఘనుఁ డని కొనియాడి తీవు కడునిజముగఁ గా
వున నీదెసఁ బ్రీతుడ నై, కొను మిచ్చెద నీకుఁ ²దనియ కోటిధనంబుల్. 206

క. అని ³యిష్టధనము లిచ్చినఁ, గొని వచ్చి మునీశ్వరుండు గొడుకులకుఁ బ్రియం
బునఁ బంచి యిచ్చి యిమ్ములఁ, జనియె వనంబునకు ధర్మసంహితబుద్ధిన్. 207

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు పాండవేయునితో వెండియు నిట్లను సరస్వతీ
గీత యనునితీహాసం బొకటి నెప్పెద నందు విశిష్టధర్మంబు లెఱుంగ నగు
దొల్లి తాత్త్వం డనుమునివరుండు భారతి నారాధించి తనకు నద్దేవి ప్రత్యక్షం
బగుటయు నిట్లని యడిగె. 208

1 వాక్యశాసనమున...జనఁ దగ జవుడున్. 2 గోటిఃకోటిధనంబుల్. 3 యిట్లు ధనము...
సంయుక్తబుద్ధిన్.

- క. పురుషున కెయ్యది ధర్మపు, పురుషుం ¹దెద్దానఁ బరమపుణ్యాత్మకుఁ డై
చిరపుణ్యాగతులు వడయును, దిరముగ నవి యానతిమ్ము దేవీ నాకున్. 209
- వ. అనిన నతనికి నప్పర మేశ్వరి యి ట్లనియె. 210
- మ. ధృతివేదంబులు నాలుగుం జదివి భూదేవుండు నానాధ్వర
ప్రతుఁ డై యుండెడు నట్టిపుణ్యుఁ డమరావాసంబునం దుండు సు
న్నతవృత్త స్తనభారమంధరమరున్నా రీపరిరంభసం
భృతరోమాంచసమంచితాంగుఁ డగుచుం బెక్కిండ్లు సంప్రీతితోన్. 211
- సీ. మేలగుక్రేపుతోఁ బాలు సాలగ గల్గి లాలితం బగుతోలుచూలి మొదవుఁ
బాత్ర భూతుం డైన శ్రోత్రియునకు నిచ్చు సదమలచరితుఁ డమైదవుమేన
నెన్నిరోమము లుండు ²నన్ని వేలేండ్లును సురలోకసౌఖ్యవిస్ఫురణ నొందు
భారంబునకుఁ జాల భూరిసత్త్వాధ్య మై బిరుదైనయెడ్డు భూసురున కిచ్చి
- ఆ. నరుండు ధేనుదశక విరవొంద నిచ్చిన, ఫలము వడయు మంచినలువ లొసఁగి
చంద్ర లోకమునకు సంప్రీతుఁ డై చనుఁ, గనక విచ్చి నాకమునకు నరుగు. 212
- క. కృతమతి యై యేడేడులు, ³హుతవహు ఘృతమునను బ్రీతి నొందించినను
ప్రతుఁ డీరెడుతరంబు, పితరులఁ గొని దివికి నేఁగుఁ బెం పెనలారన్. 213
- క. సతతంబును శుచి యై ⁴దేవతలఁ బ్రదీప్తాగ్నియందు వదలక సంత
ర్పితులుగఁ జేసి వడయు నం, చితముగ గోలోకవాసచిరసౌఖ్యంబుల్. 214
- వ. అగ్నిహోత్రం బస్తదాత్మకం బని యెటుంగుము సకలయజ్ఞంబులయందుఁ గల్గిం
పంబడువిశిష్టద్రవ్యంబు లన్నియు మదీయంబుల నేను ఘహనీయం బైనయగ్ని
హోత్రముఖంబున ననుభవించు నాత్మజ్ఞు లైనమహాత్ములకు నఖిలసంశయచ్చే
దంబు నేయుదు ననవరతతపస్సాస్త్వభ్యాయదానవ్రతపరాయణు లైనతపోధను
లేందేని విగతశోకులై ⁵వసేయింతు రట్టిది మామకం బైనపరమపదంబు వినుము
ప్రచురమధుక్షీరతోయంబులును శర్కరానైకతంబులును మాంసాపూపప్రకర
తీరంబులును బాయసకర్ణమంబులు నైనయేటు లనేకంబు లుత్పాదించి
యింద్రాగ్నిప్రముఖు లైనదివిజాలకుఁ దృప్తిసేసి యజనశీలురు పెక్కిండ్లు
మత్పదంబునం బ్రాపింతు రని చెప్పినఁ దాద్యుండు కృతాంజలి యై. 215
- ఉ. అంబ నవాంబుజోజ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీప్తికా
చుంబితదిగ్విభాగః శ్రుతిసూక్తవివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీధివిశ్రుతోవిహారి ననుం గృపఁ జూడు భారతీ. 216

1 దెద్దానివలనఁ బుణ్యాత్మకుఁ. 2 నన్నివే లేండులు...మఱియు వలువ...లోకమున కళి
త్రితుఁ డై. 3 హుతమున హుతవహుని బ్రీతకునిఁ జేసినను...దులతో నరుగు దివికి పెం పెనల
కము, ప్రతులఁ బ్రదీప్తా. 4 చరియింతు. 5 విహార.

వ. అని వినుతించి కృతార్థుం డయ్యె నని చెప్పిన విని పాండుపుత్రుండు ముకుళిత హస్తం దై మునీంద్రా వై వన్వతమును వెత్తెఱంగునం బ్రభావసంపన్నుం డయ్యెఁ జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 217

క. విను చాతుషమన్వంతర, మున వై వన్వతుఁడు పరమపుణ్యుండు దపం బొనరించె నిరాహారత, ననుపమధైర్యుండు దశసహస్రాబ్ధంబుల్. 218

ఆ. ఆనఘః ధూర్ధ్వబాహుః దై యేకపాదంబు, నందు నిలిచి బదరికాశ్రమమునఁ జలిపె మఱియుఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు, ¹తపము సకలజనులుఁ దను నుతింప. 219

— మార్కండేయుండు భర్త రాజానఘ వై వన్వతువృత్తాంతంబును చెల్పుట. —

వ. ఆవై వన్వతుం డొక్కనాఁడు గృతస్నానుండయి జలాశయతీరంబున నున్నంత నొక్కమత్స్యంబు జలంబులదరికిం జనుదెంచి యిట్లనియె నయ్యా యేను గడు నల్పమత్స్యంబ నగుటంజేసి బలవంతంబు లగుజలచరంబులవలన నాకుఁ దద్దయు భయంబు గలిగి యుండు నిష్ఠుడువు మహామత్స్యసంకులంబు గావున నపాయంబు వొంద కుండ నన్నుద్ధరించి యుండెడం బెట్టవే యేను నీకుఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయ నోవుదు ననిన విస్తితుండై యతం డప్రిాను నెత్తికొనిపోయి యొక్క నూతియందు విడిచి దానిం బలుమాటు నరసికొని యుండె నదియును గ్రమం బున ²పర్థిల్లి యొక్కనాఁ డవునువున కిట్లనియె. 220

ఆ. ఆనఘ నీప్రయత్నమున నాశరీరంబు, పొదలె నిందు నాకు మెదల నెడము సాల దట్లు గాన ³మేలుగ నొండొక, యెడకుఁ గొంచుఁ బొమ్ము కడఁగి నన్ను.

వ. అనిన నతం డాజలచరంబుఁ గైకొని పోయి యొక్కబావియందు విడిచిన నది యెప్పటియట్లు యక్కజంబుగాఁ బొదలి తనకు నవ్వాఁపియందు నవకాశం బప ర్యాప్తం బగుటంజెప్పి యతనిచేత గంగమడుపున విడువంబడి కాలశ్రమంబున నచ్చోటఁ దిరుగం బట్టు చాల కున్న నతం డెత్తికొనిపోయి సముద్రంబునం బెట్టిన నది వాని కిట్లనియె. 222

క. ఉపకారం బొనరించితి, కృపతో నీ విట్లు నాకుఁ గృతమతి ⁴వై ప్ర త్యుపకార మే నొనర్చెద, విపులగుణాభరణ తెలియ విను నాపలుకుల్. 223

తే. తడవులే దింకనిఖిలభూతములుఁ బ్రళయ, మొందనున్న వియిప్పుడొండొండపొంగి కలయఁబాటుఁబయోధులుగ్రముగఁబుణ్య,చరితయిదియమన్వంతరసంధియంద్రు.

వ. కావున నీవు దృఢరజ్జుబంధనంబును సకలధనధాన్యసహితంబును గా నొక్క పేరొడ గావించి సక్తమునిసహితండ్లవై దాని నెక్కి సముద్రంబు దటిసి నన్నుం దలంచునది యేనును ఘనశృంగశోభితంబయినరూపంబునఁ బొడసూపి మీకు

1 సకలజనులుఁ దన్ను నుతింప. 2 పర్థించి. 3 బోలగ నొండొక్క. 4 వై ప్రత్యుపకారం బొనరించె.

- మే లొనరించెద నని యమృతస్వంబు సనియె వైవస్వతుండును దదు క్షప్రకారం
బున నోడ నిద్రించి సకలబీజంబులు సంగ్రహించి సప్తమునిసహితంబుగాఁ గృతా
రోహణుం డై యదోధి దటీయం దొడంగె నంత. 225
- మ. మత వైవస్వతుచే దలంపబడి యమృతస్వంబు దోతెంచె నా
యతశృంగోన్నతమూర్తి నాతఁడుఁ దదాజ్ఞాయత్తుఁ డై తచ్చిరో
గతశృంగాగ్రమునం దగిల్చె నతఁడీర్పం బైనపాశంబు న
ద్భుతవేగంబున నోడ నీడ్చె నది యంభోరాశిమధ్యంబునన్. 226
- వ. తదనంతరంబు 227
- సీ. గరుసులు గడవంగఁ గదలి యల్లల్లన యొత్తుచు నెడముల నుత్తరించి
వేడుకఁ జేతులు వీచి యాడెడునట్లు లోలోర్తిపంక్తులఁ గ్రాలి క్రాలి
ప్రమదహాసస్ఫూర్తి పచరించువిధమున నురుఘ్నరోచులఁ దెరలు గలిగి
యురువడి వర్ధిల్లుచున్న జలంబుచే బొంగారి దెస లెల్ల మ్రింగికొనుచుఁ
ఆ. బ్రబలవిలయకాలపటురయబహుళస, మీరదౌఘదుర్నివార మగుచు
నుగ్రభంగిగాఁ బయోనిధు లొక్కటఁ, బెల్లు రేంగి జగము వెల్లివాడిచె. 228
- వ. ఇట్లు లోకంబెల్ల నేకాత్మవం బైన నమృతస్వంబు దజ్జలాంతరంబున ననేకసహస్ర
వర్షంబు లయ్యోడం దెగుచుచుఁ బదంపడి యప్పెనువెల్లి యల్ల నల్లఁ దిగిచి
పోవం దొడంగునెడం దుహినగిరిశృంగసమీపంబున నయ్యోడ నిలిపి వారల
తోడ. 229
- తే. ఈనగంబుశృంగంబున నిపుడు మీరు, గట్టుఁ డియ్యోడ ననిన నాక్షణమ వారు
నట్ల చేసిరి విను మమృహాద్రిశృంగ, మనఘ నౌబంధనం బున నవనిఁ బరఁగె. 230
- క. మనుసహితు లైనమునులం, గనుఁగొని యమ్మీను గరము గారవమున ని
ట్లనుఁ బ్రళయంబునకీడునఁ, జన కుండఁగ మీకు రక్ష సలిపితఁ గరుణన్. 231
- క. మునులార యేను విశ్వం, బునకుఁ బరమకర్త యగుప్రభుడ వాత్సల్యం
బున మత్స్య మైనరూపం, బున నిమ్రైయి నిన్నిచందములఁ జన వలసెన్. 232
- వ. మీరు నిర్భయుల రై చరియించునది మఱియు నిమ్మనువును సదేవాసురమా
నుషం బైనజగం బఖిలంబును సృజించు మత్ప్రసాదంబున నతనికిఁ బరమ
జ్ఞానోదయం బగు నని చెప్పి యయ్యాదిమత్స్యం బదృశ్యం బయ్యె వైవస్వతుం
డును మఱియు నధికతపంబు నేసి సకలచరాచరంబుల సృజించె. 233
- క. పరమం బగువైవస్వతు, చరితం బతిభక్తి వినినఁ జదివినను మహా
దురితంబు లడఁగు జనులకు, నిరవుగ సిద్ధించు ననఘ యిహపరసుఖముల్. 234
- వ. ఆనిన నమ్రేదినీశ్వరుం డమ్మునీశ్వరునకుఁ బ్రణతుం డై యిట్లనియె. 235

1 నందు నిల్చె నతి. 2 గరిలి...య్యాడిమిభంగి...ప్రదురహాసహృద్వి...చాడున దిరు
శేవంబుల దిశలు...బహుళస,మీర (వ,భూర); వ,మీరికౌఘదుర్ని...జగము లెల్లఁ బొదిపె. 3 మనా
ననిఁ బరఁగె. 4 అక్షణకర్త.

- క. పరమేష్ఠికల్పుడవు నిర్భరభూతివని ప్రబోధపరిపూర్ణుడవ
చెప్పువు భవన్తాహిత్యము, సురమునిలోక ప్రణామశోభితచరణా. 236
- క. ఆదిదరి నిఖలాండకోటియు, జెడునప్పుడు జెడవు నీవు జీవించెద వే
ర్పడ జగములు గ్రమ్మఁ గలి, గెడునప్పుడు సూచెదవు వికృతరహితుడవై
- చ. తొడరి చరాచరప్రతీతితో జగ మింతయు వార్ధి వొట్టిన
ప్పుడు లలితాబ్జపీఠమునఁ బొల్పుచతుర్ముఖుఁ బద్మగర్భుఁ బెం
పడర శిభుడిచి తీవు జగదాదిజుఁడైన ప్రభుండు నీయెడం
గడు నమరక్తుఁ డై యొసఁగెఁ గాదె మునీశ్వర యీ ప్రభావమున్. 238
- క. జగముల నెల్లను మ్రొంగెడు, జగదంతకుచూలివామచరణం బిడఁ బె
ల్లగురోగజరాభరముం, దెగ విడువఁగఁ జెల్లె నీకుఁ త్రిభువనవిరుతా. 239
- వ. సకలచరాచరోత్పత్తిస్థితివిలయప్రకారంబులు నీకుం బెక్కుమాటులు ప్రత్య
క్షంబు లయి కానంబడి యుండుఁ గావున నిన్నడిగెడ లోకంబులు విలయ
కాలంబున నెట్టిభంగి యగు నెఱింగింపు మనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె 240

— మార్కండేయుండు ధర్మ గాఢానకుఁ శ్రవ్యప్రకారంబు నెప్పుట. —

- నీ. శాశ్వతు నఖిలభూతేశ్వరు నవ్యయు నాదిదేవుని జగదాదిజన్మ
నాదిమథ్యాంతవిచ్ఛేదవిదూరు నాశ్చర్యకారణకర్త ధుర్యు నజరు
గురుండు నీకిష్టసఖుఁడును బ్రెగ్గడయునై వెలుఁగొందుచున్న యాయలఘుపుణ్య
లాలితదీర్ఘవిశాలసీతేక్షణుఁ గనకవర్ణాంబరు వనజనాభ
- ఆ. నింద్రనీలవర్ణు నింద్రాదిసురగణ, వినుతుఁ గృష్ణుఁ గరము వినయ మొప్పు
దలచి యితనియాజ్ఞ దలనిడి యెఱింగింతు, వినుము పరుసతోడ మనుజనాథ.
- వ. కృతత్రేతాద్వాపరకలినామంబు లయినయుగంబులు నాలుగును బండ్రెండువేల
దివ్యవర్షంబులం బర్యవసీతంబు లగు నియుగంబులు నాలుగు నొక్కమహా
యుగం బనం బరఁగు మహాయుగసహస్రపర్యంతం బైనకాలంబు బ్రహ్మకు
నొక్కదివం బనంబడుఁ దద్దివసావసానంబునందు శతవార్షికం బైనయనావృష్టి
దోషంబు ప్రవర్తిల్లు నప్పుడు. 242
- ఆ. సప్తహయుండు మూర్తిసప్తకం బొగిఁ దాల్చి, కరము వేడిమిగులుకరము లొప్పు
నదనదీజలములు నుదధిజలంబులు, బీల్చి జగము లెల్లఁ జ్రేల్పుఁ గడఁగి. 243
- చ. దినకరలిగ్గ తేజము ప్రదీప్తహుతాశనుఁ డయ్యుగాంతసం
జనితమహాసమీరణవశంబునఁ జేర్చి నగప్రజంబుతో
మనుజులతోడ నిర్జరసమాజముతోడ భుజంగపంక్తితో

1 ప్రభావపరిపూర్ణుడవ, చెప్పువు మగు భవన్తాహిత్యము. 2 ఎడలి యఖలాండ...నెడక
ప్రతి. 3 భవించె దీవు. 4 కారణు ధర్మధుర్యు; కారణ కర్త ధుర్యు...నఖుండు బ్రెగ్గడయునై
...దలొని యెఱి. 5 సప్తకంబు ధరించి.

- దనుజులతో జగత్త్రయము దక్షిణమాత్ర¹నొనర్చు నీటుగాన్. 244
- వ. తవసంతరంబు. 245
- మ సితపీతారుణనీలపింగరుచు లై స్నిగ్ధంబు లై యుద్యతా
యతరేఖాంకము నై మహాగజగిరింద్రాకారఘోరంబు లై
తతనిర్ఘాతనిపాతభీమభిదురధ్వానంబు లై సంతతో
ద్వితసంవర్తవలాహాకంబులు వెసం దోలెంచు దిగ్విత్తులన్. 246
- ఉ. పెల్లునఁ గూలుతజ్జలము వెక్కువ నొక్కట నమృహానలం
బెల్లను నాటిపోవుఁ బృథివీశ్వర యేటులు నబ్దులున్ వెసం
నొల్లిటియట్లు నిండుఁ బటుతోయదసంఘము లంతఁ బోక గ
ర్జిల్లుచు వెండియుం గురియుఁ జిత్రముగాఁగ ననేకకాలముల్. 247
- శా. ధారాపాతనితాంతవేగమున నిద్ధాత్రీతలం బాహతం
లై రూపేది మునుంగుఁ దోయములతో నత్యంతగంభీరవాగ
పూరం బంతయు ముంచి వించుటయు దిగ్భూమినభోభాగముల్
వే రూపింపఁగ రాకయుండఁ దమముల్ వేష్టించుఁ ద్రైలోక్యమున్. 248
- తే. అంతఁ బరమేష్ఠిచోదిత మైనయొక్క, మారుతము నలిరేఁగి దుర్వారభంగి
విలయకాలవిశృంఖలవిఫలవారి, ధరచయంబుల నెల్లను విరియఁజేయు. 249
- క. ఆమారుతంబు గ్రోలి పి,తామహుఁ డెంతయును ఘోరతమ మగునలిల
స్తోమంబునందు నడుమం, దామరపై నిదురవోవుఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 250
- వ. ఇట్టికల్పాంతంబు లనేకంబులు సనియె నింకఁ గానున్నవి యనేకంబులువిను మతీత
కల్పాంతసమయంబున నేచు బ్రబలాంధకారంబున నేదెసయుం గానక యొక్కం
డన యత్యంతభయాతురుండ నగుచుం బెద్దకాలంబు పరిభ్రమించుచుండ
నొక్కతటి నయ్యుదకమధ్యంబున నత్యున్నతం బయినవటభూరుహంబు గానం
బడియె మఱియుఁ దదీయవర్ణపర్యంకంబునందు.
- క. కమనీయజలదవర్ణుని, హిమకరబింబాస్య నుద్యదినతేజఁ బ్రమో
దమునఁ బవళించువానిం, గుమారు నొక్కరునిఁ గుసుమకోమలుఁ గంటిన్. 252
- వ. కని విస్మితుండ నై యాత్మగతంబున. 253
- క. లోకంబులు దెగటారఁగ, నేకార్ణవ మైనయిచట నిబ్బాలు డొకం
డేకతమున నిద్రించుచు, నేకతమున నున్నవాడొ యెవ్వఁడగునో. 254
- తే. అని తలంచుచు నల్లన యక్కుమారుఁ, జేరఁబోయిన నాతండు సితసరోజ
రేఖ²దలకొనఁగా నలరించె గన్ను, లవధరించెను నను లోచనాంబలముల.

1 న నేర్చు నీటుగాన్; వ నీటు చేయఁగన్. 2 హింసులరుచుల్ స్నిగ్ధంబులై యుద్యతా, యతదిద్దుల్లితంబు లై ఘనగిరి. 3 పెల్లుగఁ గూరు (బాటు) తజ్జలము, వెక్కువ. 4 నడచు. 5 దలకొన నీరి నలరించు (దలకొనఁగా నడరించె) కన్ను, లవధరించెను నను లోచనాంబలముల.

వ. తదనంతరంబ గంభీరమధురస్వరంబున నిట్లును నయ్యా నిన్ను నతిశ్రాంతుంగా
నెఱింగితిఁ గొండాకసేపు విశ్రమింపవలతేని నవకాశం బిచ్చెద నాశరీరంబు
ప్రవేశించి సుఖంబున శయనింపు మని తనవదనంబు వివృతంబుగాఁ జేసిన
నేనును బలాత్కార నిక్షిప్తశరీరుండుంజోలె బరవశుండ నై తస్కార్థంబున
నతని యుదరంబు బ్రవేశించి యందు. 256

నీ. గంగాదిసదులతోఁ గనకశైలాదిభూధరములతో సముద్రములతోడ
వివిధోప త్తనవనద్వీపవర్షములతో బహుకర్షరతు లైనప్రజలతోడఁ
బక్షిమృగవ్యాళపశుసంఘములతోడఁ దద్దయు నొప్పారు థాత్రిఁ గంటి
సూర్యేందుతారకాజ్యోతిరుజ్జ్వల మైనగగనంబుఁ బరనమార్గములుఁ గంటి

తే. శక్రవరుణయమాదినిర్జరసమేత, మైననాకంబు గంటి మహాహియక్ష
రాక్షసాసురవిద్యాధరప్రముఖులఁ, గంటి వేయేల సకలలోకములుఁ గంటి

చ. అరుదుగ నమృహాత్తుని మహాజతరాంతరభూమి నూలువ
త్సరములయంతకాలము శివసం బటి త్రిమృరితిం గడంగి య
ప్పరుసున నెందుఁ గాల్గొనఁగఁ బట్టదు చిత్తము భీతి మీఱఁ ద
త్పరమతి నంత నక్కపటబాలుపదంబులు సంస్కరించితిన్. 258

వ. ఇట్లు శరణ్యచరేణ్యం దైనకారుణ్యనిధి నద్దేవుం దలంచుచుండ నతండు నన్నుం
దనవదనానిలవేగంబునంజేసి వెలువరించె నంత నెప్పటియ ట్లమృహావటవిటపి
శయనుం దైనయబ్బాలు నాలోకించితి నంత. 259

క. శివనుఁ గనుఁగొని యెలనవ్వునఁ, దనవదనము వింతచెన్ను దలకొనఁగా ని
ట్లను నబ్బాలుండు విశ్రమ, మొనరించితి యనఘ యస్తదుదరములోనన్ 260

వ. అనిన నేనును సంభ్రమంబున నతనిం జేర నరిగి కెందామరరేకులం దెగడునంగు
శంబులు గలిగి తరుణాశిలయసుకుమారంబు లయినతచ్చరణకమలంబులు శిరం
బునం జేర్చి దేర్చి దేవరప్రసాదంబున నత్యాశ్చర్యకారణం బైనసకలచరాచర
భూత ప్రపంచంబుఁజూచితి భవదీయమాయా ప్రభావంబు భావింపనేరకున్నవాడ.

శా. ఈయేకార్ణవ మీవటక్షితిరుహం భీష్మపర్యంక మీ
త్తై యొప్పారుచు నుండఁగా నుదరభాగైకప్ర దేశంబునం
దీ యారేడుజగంబులున్ మెలగఁ గా నిట్లున్న బాలత్వ మే
నేయందంబున నిశ్చయించి సుఖ నై యెపారుడం జెప్పవే. 262

క. నాదైనయాశ్రితత్వము, నీ దగుచిత్తమునఁ గల్గి నియతమయేని
సాదరఫణితుల నన్నవ, సాదితసమ్మోహం గాఁ బ్రసాదింపు తగన్. 263

1 క్షిప్తంబుం శా. 2 పట్టణనవద్వీప. 3 మదంబున త్రిమృతిం...గీ లోకనగం...కృప
మతి నయ్య. 4 కనుఁగొని యల్లరినవ్వునఁ. 5 బ్రసాదిండు దగన్.

— నారాయణుడు మార్కండేయునకుఁ దనప్రభావంబు నెవ్వఁడు. —

- క. అని యేను వేడికొనుటయు, ఘనతరకరుణారసానుకలితహృదయుండై
తనవిద్యమహిమ యిట్లని, ననజాతుఁడు నెప్పె గారవంబున నాకున్. 264
- ఆ. అనఘ దేవతలును మునులును నాదైన, మహిమఁ దెలియ లేరు మహితబుద్ధి
నతులపుణ్యమతివి పితృభక్తుండవు గాన, యెలమి ¹దెలియఁ జెప్పవలనె నీకు. 265
- క. నారము లంధ్రు జలము లిం, పారంగ నారములు నాకు నయనం బగుట
నారాయణుఁ డనువేర న, పారనిగమఘణితులందుఁ బరంగుడుఁ జేర్చిన్. 266
- తే. అట్టి నారాయణాఖ్యుండ నైన నేను, శాశ్వతుండ నై ప్రభుండ నై సకలజగము
నోలెఁ బుట్టింతుఁ బాలింతు నుచితవేళ, సంహరింతుఁ జిదానందశాలి నగుచు. 267
- మత్తకోకిలము. అంబుజాననుఁ డింద్రుఁ డీశ్వరుఁ డంతకుండు ధనేశ్వరుం
డంబుధీశుఁడు లోనుగా సుర లస్తదాకృతు లుర్వి పా
దంబు లగ్నిముఖంబు సూర్యసుధాకరుల్ నయనంబు లీ
యంబరంబు ²శిరంబుగా నిటు లదృశ్యతాకృతి నుండుదున్. 268
- చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరసంఘము లే నొనర్చితిం
జతురమనీషితాప్రచురసౌఖ్యులు భూసురముఖ్యు లంచిత
వ్రతులు మహీపతుల్ సుగుణవశ్యులు వైశ్యులు భక్తి నన్ను సం
తతమును గొల్తు రిక్షితి నుదాత్తమహాక్రతుకర్త శీలు రై. 269
- చ. విలయపయోధిమగ్న మగువిశ్వమహివలయంబు దొల్లి యే
నలమునరాహవిగ్రహుండ నై వెన నెత్తితి శేషమూర్తి నై
లలితఘణాసహస్రకము లావునఁ దాల్తు నశేషధాత్రియున్
జలనిధినిమ్న గానగలసన్నగరివనమండలంబుతోన్. 270
- క. బాడబదహనుండ నై ⁴వెన, నేడుసముద్రములజలము లేఁ గ్రోలుదు నీ
రేడుజగంబులు విలయముఁ, గూడు నెడఁ దజ్జలములు గొనకొని విడుతున్. 271
- చ. వదనభుజోరుపాదముల వర్ణచతుష్టయమున్ యుగాదియం
దోదవ సృజింతు ఋగ్యజుషసూక్తులు సామము నయ్యధర్వమున్
విదితముగా మదీయముఖవీధుల నుద్భవ మొందు నన్నియుం
దుడి బరివర్తనక్రమవిధూతము లై ననుఁ జేరుఁ గ్రమ్మఁ. 272
- క. అనహంకృతు నక్రోధను, లనసూయలు సంగరహితు లధ్యాత్మవిదుల్
ఘనసత్త్వాత్మకులు మహామునులు ననుం గొల్తు రెట్లు మోక్షాపేక్షన్. 273
- తే. అఖిలనక్షత్ర తారాగ్రహములు గగన, పవనదిశలును మత్స్వరూపములు వినవె
సకలరక్షాకరంబులు శయ్య గాగ, నిత్యసుఖలీలమై శయనింతు నేను. 274

1 నీకుఁ జెప్పవలసి దెలియ. 2 శరీర మే నిటు. 3 వ్రతకర్త ; క్రతుధర్త. 4 వడి... విలయముఁ, గూడునెడఁ దజ్జలంబు.

- క. దానము సత్కంబు తపో, జ్ఞానాహింస లనఁ బరఁగుసాత్త్వికగుణము
తానముఁ గామక్రోధా, జ్ఞానంబులు మత్తయములు సాయమిరక్త్యా. 275
- క. విను మింకఁ బెక్కుమాటలఁ, బనియేటికి జగమునందుఁ ¹ బ్రకటితమతిఁ గ
ల్గినయదియు లేనియదియును, నొనరఁగ నేనని మనమున నూహింపు తగన్. 276
- ఉ ఎప్పుడు భర్తహాని యగు నెప్పు డభర్తము మీఁలుఁ గ్రూరులై
యెప్పుడు దైత్యు లుబ్బుదరు హీనతఁ బొందుదు రెపు వేల్పు లే
నప్పుడు సత్కులీనులగృహంబుల నుద్భవ మొంది లీలమై
నెప్పటియట్ల నిల్చుదు సురేంద్రుల నంచితభర్తపథతన్. 277
- క. సితర క్తనీలపీత, ద్యుతివిలసితరూపములఁ జతుర్ద్యుగముల నేఁ
గృతమతిఁ ² జరియించి సమం,చితభర్తస్థాపనంబు నేయుదు నకఘా
మత్తకోకిలము. కాలచక్రము నిర్వికల్పము గాఁగ ³ నే నొనరింతు ను
న్నీలితక్రమవిక్రమైకసమృద్ధి నై లయవిక్రియా
వేళ నింతయు సంహరింతుఁ బ్రవృద్ధయోగబలోల్లస
త్కాలరూపము దాల్చి దుర్వహాగర్వనిర్వహబుద్ధి నై. 279
- క. ⁴ నాలెఱుఁ గిప్పుడు నెంతయు, చేతోముద మొదవ నీకుఁ జెప్పితిఁ ద్రిజగ
ద్ధాతయగుపితామహుఁడును, జాతుఁడు నాయొడలఁ జక్క సగ మని కనుమీ.
- వ. నారాయణాభిధానుండ నైనయేను బాలరూపంబున శంఖచక్రగదాధరుండనై
యేకార్ణవంబునందు మహాయుగసహస్రమయం బయినకాలంబున యోగ
నిద్రాపరవశుండ నై యుండుదు నిట్టిదారుణకల్పాంతంబు సూచి నీవు భీతుండ
వగు తెఱింగి నీవలనియనుగ్రహంబున నాత్మగుప్తంబు లైనచకలలోకంబులు
నీకుం గనునట్టి తెఱుంగుఁ గావించితి నింక నిశ్చంకహృదయుండ వయి వలసిన
యెడం జరియింపుము మదీయనాభికమలకర్ణి కాశయనుం డయి యున్న చతు
రాననుండు మేల్కని సృజించులోకంబు లేర్పడం జూచెద వని యానతిచ్చి
యద్దేవుం డంతట నంతర్హితుం డయ్యె నత్యంతవిచిత్రం బైనయీవృత్తాంతం
బంతయు నాకు ననుభవగోచరం బైనయది. 281
- శా.నా కమైఁ బొడసూపె దాను గృహతో నాఁ డందు నేఁ డియ్యెడన్
నీకున్ గాదిలిచుట్టమై సచివుఁ డై ⁵ నెయ్యంబు నై యున్నుచు
ణ్యాకారుం గమలాయతాక్షుఁ గరుణైకాయత్తు నత్యుత్తమ
శ్లోకుం గృష్ణునిఁ గంటి నాసుకృతముల్ శోభిల్లెఁ బక్ష్యంబు లై. 282
- క. ఈచేవదేవుకరుణం, గాదే కురునాథ నిర్వికారుండ నై నిగి

1 బ్రకటితముఁగ గ,ల్గినయదియు నేన లేనది, యను నేనని నిశ్చితముగ నూహింపు మదిన్;
లేనది, యను నేన నునిశ్చితముగ నూహింపు మె (డన్) డన్. 2 జరియించి. 3 నేన వహింతు.
4 నాలెఱుఁ గంకయు నిప్పుడు, చేతో. 5 నెయ్యంబు మై నున్న.

భేదఁడ నై యుండుడు చే,వాసివివిధభూతవిలయ మయ్యెడు నపుడున్. 233
తే. అనఘ యిద్దెవునన్నిధి యగుటఁ గాచె, నాకుఁ బూర్వవర్తనకథనంబునందు
బోధ మిచ్చుడుగల్గెనిప్పుణ్యుఁ బరమ,పురుషుఁ బ్రభవిష్ణుఁగృష్ణుని శరణుసొరుము.

— మార్కండేయఁడు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మములు నెప్పుట. —

- వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డనుజసహితుం డై కృష్ణుని బ్రశంసావచనంబుల నభి
నందించి మార్కండేయుఁ జూచి మునీంద్రా భవత్ప్రసాదంబున సత్యద్భుత
పుణ్యకథాశ్రవణవతితోపితుల మైతిమి కలియుగంబున సకలధర్మలోపం బగు
నని చెప్పుదురు తత్ప్రకారం బెఱిగింపజే యనిన సతం డతని కిట్లనియె. 235
- క. కృతయుగమునందు ధర్మపు, చతురంశంబులను బరఁగఁజనుఁ జ్రేతాది [రుసన్.
త్రితయముననొక్కఁడొకఁడుగఁ, బ్రతియుగమునఁదఱుఁగఁదొడఁగుఁ బాశులున
- వ. అట్లగుటంజేసి ధర్మంబు చరమయుగంబునఁ గరంబు దుర్లభం బయి పాద
మాత్రావశిష్టం బయి యుండుఁ దత్ప్రవర్తనం బాకర్ణింపుము. 237
- సీ. సత్యంబు నరులకు సంతీప్త మగు సత్యహాని నాయువు గడు నఱిగి పోవు
నాయువు దఱిగిన నల్పంబు లగు విద్య లల్పవిద్యల విమోహంబు మిగులు
మోహంబువలనఁ బైముసుగు లోభంబు లోభావేశమునఁ గామ మగ్ధలించు
గామంబుపెంపునఁ గడఁగుఁ గ్రోధంబు క్రోధంబున వైర మెంతయును బెరుగు
- ఆ. వైరమున నశేషవర్ణులు ననోన్యన్య, వీడ సేయుచును విభిన్నబుద్ధి
నొక్కఁడొక్కఁడు మేరనుండక వర్ణసంకరము సేయఁ గలరు కలియుగమున.
- క. జననియమన్యాభ్యాస, ప్రపంచములు విడువఁ గలరు బ్రాహ్మణులు జనా
ధిప శూద్రులు విపులతఱగి, క్షుశితులు గాఁ గలరు వినవె కలికాలమునన్. 239
- మ. వివిధవ్యామృత్యుగోరగాకులము లై విస్తీర్ణశూన్యాటవీ
నివహాభీలము లై యరాజకము లై నిర్మూలధర్మంబు లై
ద్రవిశాభీరతురుష్కుబర్హరపులిందవ్యాప్తిదుష్టంబు లై
భువిలో నెల్లెడఁ బాడగున్ జనపదంబుల్ దద్యుగాంతంబునన్. 290
- క. క్షత్రియజాతులు శూద్రచరిత్రంబున శౌర్యమును సిరియుఁ దేజంబున్
మైత్రియును లేక చెదరి ధర్మత్రిశ్వర శూన్య లై చరించెదరు దగన్. 291
- క. రసగంధద్రవ్యంబులు, పస చెడు సస్యంబు లల్పఫలము లగు మహిం
బసిపాడిదఱుగుఁ దరువులఁ, గుసుమఫలంబులునుశిగరముఁ గొంచెంబులగున్.
- క. అరులు మిగులఁ గొని రాజులు, నరులకు నెంతయును భయ మొనర్తురు ధరణీ
సురులు గడఁగి వాణిజ్యముఁ, గరిసనమును జేయఁగలరు కలికాలమునన్. 293
- సీ. పాపండుదర్శనబహుళంబు లై యుండు వర్ణాశ్రమంబులు వసుమతీశ
తవిలి శరీరంబుఁ దద్దయుఁ బోతురు పుణ్యఫలంబులు బొంకు లనుచుఁ

- గాలంబుతోఁ గూడఁ గల్గవు వానలు పొల్లు లై బీజముల్ వొలిసి పోవుఁ
గ్రయవిక్రయంబులఁ గపటంబు దఱచగుఁ గడఁగి యిల్లడసొమ్ము లడఁచికొండు.
- ఆ. సాధుచరితు లై నజనులు దుర్గతుల రో, గములఁ దెగుదు రల్పకాలమున
పాపవరులు లగ్నఁబరమాయువును నరో, గతయు సిరియుఁ బొందఁగాంతు రెందు.
- క. ఉఱ వగు¹ నారికెంపటలు, గొఱియలపాడియును దఱ చగుం బురుషులకుం
దెఱవలు సుట్టము లయ్యెద, రెఱచియ భుజియుంతు రర్థి నెల్లజనంబుల్. 295
- క. పితృదైవతకార్యంబుల, నితరేతరభోక్త లగుదు రెల్లయెడలఁ గు
త్సితదేశకాలపాత్ర, ప్రతతియ వర్తించు దైవవైతృకవిధులన్. 296
- క. హేతుప్రత్యయవాదవి, చేతసు లై ²వేదనింద సేయుచును మఱ
వ్రాతంబులు వ్రతములుఁ బెడఁ, బాతురు దుర్తార్థకర్మవరు లై విపుల్. 297
- మ వనితాదుర్బలదీనబంధుజనసర్వస్వాపహారుల్ సుహృ
జ్జనమాతాపితృపుత్రహంతలు యదృచ్ఛాకర్మశీలుర్ ధరక
జనసంపూజితు లై చరింతురు వినష్టశ్రీకు లై విపు లా
జనులం జేరి ³ప్రతిగ్రహించెద రవజ్ఞాపూర్వదుర్విత్తముల్. 298
- మ ధరణీరక్షణ మాచరింపక నృపుల్ దర్పంబునం బశ్యంతో
హరు లై సాధుల ⁴ద్రోచి చేకులుతదీయస్త్రీధనక్షేత్రముల్
హరియింపం గలవారు దారుణతరం బై పెల్లు చెల్లుం బర
స్పరయుద్ధంబు ధరాతలేంద్రులకు విశ్వప్రాణినాశంబుగన్. 299
- క. సుతుఁ డవమానించు జనకుఁ, బతి నవమానించు భార్య పడఁతులుఁ బతులుక
మతి నొండొరువుల మెచ్చక, సతతముఁ జరియింతు రిష్టసంచారములన్. 300
- క. నడవవు దేవపితృక్రియ, లుడుగును వేదార్థసమ్యగుపదేశంబుల్
గడఁగు⁵ను మోహతమంబులు, పుడమి సమస్తంబుఁ గుజనభూయిష్టమగున్. 301
- సీ. పదియాలువర్షముల్ పరమాయు వయ్యెడు ధరణీశ కలియుగాంతమున వినవె
యేడు నెన్నిదియును నేండ్లప్రాయంబునఁ బ్రజ లుద్భవించురు భామినులకు
ద్రవిణవిహీను లై దాత యొక్కఁడు లేక యన్యోన్యతస్కురు లగుదు రెందు
నెఱిగెడువారును నెంతయుఁ గ్రూరు లై చెనసి పాపంబు నేసెదరు సూచె
తే. యన్నవిక్రయ మొనరింతు రఖిలజనులు, వేదవిక్రయం లగుదురు విప్రవరులు
పణ్యయోనుల యగుదురు పద్మముఖులు, గష్టతర మైనయక్కలికాలవేశ 302
- తరువోజు:—

ఉక్కున శూద్రులత్కృగులై కవిసి¹యొక్కండ వెక్కండ్ర నుఱకచంపుటయు
దిక్కెవ్వరును లేక దీను లై వసుమతీసురుల్ నాలుగుదెసలఁ బాతెదరు

1 నారుగపటలు ; నారికపటలు. 2 దైవనింద. 3 పరిగ్రహించె. 4 రోచి...బరస్పర
వైరము. 5 మహామోహతమము ..లోభభూయిష్ట ; నరకభూయిష్ట. 6 యొండొండ,

- ముక్కడిచోరులు ముక్తి నిశ్చేషముగ భవావలిఁ గొని మొగి వధింపంగ
సుక్ష్మ కాకులములు కూర్చు లై చెవరి సొంతటి యడవులు సొత్తును జనులు.
- క. శ్రుతిధర్మంబులు కూర్చులు, శ్రుతిధం జెప్పంగ వినుచు ¹ బ్రాహ్మణులు కడు
మతి నెసి తత్సేవకు లై, యతినిందితకర్త కాకు లయ్యెద రధిపా. 304
- మత్తకోకిలము దేవతాయతనంబులు జగతీసురావరణంబులుం
బావనాశ్రమభూములుం జెడి పా డగున్ శుభవృక్షవ
ల్లీవనంబులు నాశ మొందుఁ గల్గి చారమునందు దు
స్త్రివిహారము మద్యపానముఁ జెల్లుఁ బెల్లుగ నెల్లెడన్. 305
- క. గురుఁ గొనియాడఁడు శిష్యుఁడు, గురుఁడును శిష్యునెడ వంచకుండగుమదిసొం
దొరువులనొల్లరుబంధులు, పారిఁబారిఁగజవులగుఁ బ్రజకుఁబాడముచుభయములే
తే. ఇవిధంబున ధర్మంబులెల్ల శివగ,తమునఁ బడ జను లెల్లను దల్లడిల్ల
బహువిధోత్పాతములుపుట్టుఁబార్థివేం ద్ర, కడఁగితత్కలికాలసంక్షయమునందు.
- క. క్రమమున రాష్ట్రములును నగ,రములును నాశంబు నొందు రక్షాచ్యుతు లై
ప్రమియింతురు జను లతిదూర్లమగిరిసరిదంతికములఁ గడు నాతురు లై. 308
- కలియుగంబున విష్ణుండు గల్గిరూపంబున ధర్మంబు ప్రతిష్ఠించుట. —
- వ. అంతఁ గలియుగాంతంబునందు భువనవిదితం బయినశంబభగ్రామంబున విష్ణు
యశుం డనువేర విష్ణుండు గల్కావృత్తకుం డయి జనియించి సంస్కరణమాత్రన
వేరశాస్త్రంబులును సమస్తాస్త్రాస్త్రవిశేషంబులు నధిగమించి సార్వభౌముం
డయి. 309
- మథ్యాక్కర అసదృశతేజఁడు బ్రాహ్మణానీకసహితుఁడై కడఁగి
వసుమతీయందు నధర్మవర్తు లై యున్నట్లేచ్చులను
మసలక నిలశక్తిఁ జేసి మడియించి ధర్మంబు నిలిపి
వసునిధం దొనరించుఁ జేర్చి వాజిమేధము నిష్ఠ యొప్పు. 310
- క. ఘురుఁ డిల యేల్లరు బ్రాహ్మణ, ధనముగ భాగించి యిచ్చి ధర్మయశోవ
ర్ధనుడై వార్ధకమున నత్యనఘుండు దపోవనంబునందు వసించున్. 311
- వ. అతనిచేతం బ్రతిష్ఠితం బయినధర్మంబు ననుసరించి బ్రాహ్మణాదివర్ణంబులు
సమర్థుడంబు లై వర్తింపం గలయవి దాననచేసి కృతయుగంబు ప్రాప్తంబగు
నందు. 312
- శా. ఆరామవ్రజచైత్యసర్వవనదేవాగారసౌమ్యంబు లై
భూరిబ్రహ్మతపస్విసంకులము లై పుణ్యాధ్వరారంభసం
భారోదారము లై నితాంతఫలితభ్రాజిష్ఠుసస్యంబు లై
యారూఢస్థితి నెల్లదేశములు నొప్పారుం బ్రకాశంబుగన్. 313
- క. సమయముతోడఁ గురియు వర్షములు గరము తేజ మెక్కి చరియించు నవ

క్రములై గ్రహంబు లారో,గ్యము సౌఖ్యము సమధికముగఁగలుగు నరులకున్.
వ. ఇది కృతయుగ ప్రవర్తనంబు త్రేతాద్వాపరయుగద్వితయంబునందును ధర్మంబు
వర్తిల్లు నిట్టితెఱంగునం గాలగతు లనేకంబులు నాకుం బ్రత్యక్షసిద్ధంబు లయ్యె
నీ పడిగినయతీతానాగతంబు లయినవిశేషంబు లెఱంగించితి నొక నొక్క
హితోపదేశంబు నేనెద నాకర్ణింపుము. 315

క. ధరణీసురులకు నెప్పుడు, గరము ప్రియము నేయు మయ్య కౌరవవంశో
త్తర విప్రులు సంతుష్టిం, బొరసినఁ జేకులు నశేషపుణ్యఫలంబుల్. 316

సీ. సకలభూతములందు సదయాత్ముడవు గమ్ము పాలింపు ప్రజల నీప్రజలబోలె
వితతవృద్ధాచారవేది వై ధర్మంబు సలుపుము దురితవర్జనము నేయు
మెఱుంగమిఁ బాప మొక్కించుక దొడరినఁ జట్టిన ప్రతికారశాలి వగుము
గర్వంబు విడువుము గరము ప్రియంబును నిజమునుగా వచోనియతి నడపు
తే. కాలగతులెల్ల నెఱిగి యస్థలితబోధ, యుక్తుడవు గమ్ము భరతవంశోద్భవుడవు
నీవు గావున నత్యంతనిర్మలఁడవు, ప్రాజ్ఞుడవు నీకు వేఱ చెప్పంగ నేల. 317

వ. అనిన విని మునీంద్రా నీయానతిచ్చినవాక్యంబు లన్నియు నవహితుండ నై
వింటి నింతకు మున్ను నాయోషినతెఱంగున లోభమాత్సర్యాధిదుర్లభంబులు
పరిహరింతు నింకను భవదుక్తం బైనధర్మశాసనంబును బ్రయత్నంబునం బాలిం
చెద నని యతనికి యుధిష్ఠిరుండు ప్రణమిల్లి మఱియును బ్రాప్తాన ప్రభా
వంబు వినువాఁడై యతనిం బ్రార్థించినఁ దద్విషయం బైనయతిహాసం బతనికి
నమ్రహాముని యిట్లని చెప్పె. 318

— మార్కండేయుండు ధర్మజులకు బ్రాప్తాన ప్రభావంబు నెప్పుట. —

చ. ఘనుఁడు పరిక్షితుం డనఁ బ్రకాశితుఁడైనమహీవిభుండు భా
నునిభుండు భానువంశ్యుండు వినూతనకీర్తి యయోధ్య యేలువాఁ
డనుపముఁ డొక్కనాఁడు మృగశిరారతుఁడై చరియించెఁ గానన
మ్మన నొకరుండ యిమ్ముల నపూర్వజవోగ్రహయాధిరూఢుఁడై. 319

వ. ఇవిధంబునం బెక్కుమృగంబుల వధియించుచుఁ గ్రుమ్మరువాఁడొక్కయెడ 320

ఆ. శివుడభరాధిరామమృదులయానం బొప్ప, నల్లఁ బోలయుచును లతాంతరముల
గరము లీలఁ గమ్మవిరులు గోయుచునున్నపువ్వుఁబోడి నొక్కపాలఁతఁ గనియె.

క. కని యంతఁ గదిసి యాకా,మినియొప్పులఁ జూడ్కి దగుల మీఱినతమకం
బున ననిమిషలోచనుఁడై, జననాథుండు మదనబాణాసంహతిఁ దూలెన్. 321

వ. అదియును నతసుందరం బైనతదీయమూర్తిసిభవంబునకు మెచ్చి సాభిప్రాయం
బుగా నవలోకించె నంత నమృహీకాంతుం డక్కాంత కిట్లనియె. 323

1 గని పాద. 2 యాతురుఁడై చరియించుచుండెఁ గాననమున నొక్కరుం డయి (బ్రభూత
జ్ఞాగ్రహయాధి) తనర్పితవాడు హయాధి. 3 శివుడభరామ.

- ఉ. ఎవ్వరివాన వంబుజద శేఖణ యేకత మిట్టు లేల ¹నీ
వివ్వనభూమియందుఁ జరియించెడు నావుడుఁ దంత్రి పంపునం
దివ్వనభూమియందుఁ జరియించెద సద్వరుఁ గోరి కన్య నే
నెవ్వరివానఁ గా వలయు నేర్పడఁ జెప్పము రాజనందనా. 324
- వ. అనిన దానిప్రగల్భవచనంబులకు నధికవిలోలుండై భూపాలుండు దనయభి
లాషం బెఱింగించిన నవ్వుగువ న న్నెన్నుండును జలవిహారంబునకుఁ జొనుప
కుండునది యట్లయిన నిన్ను వరియించెద ననిన వాడును దత్తమయంబున
కొడంబడి దానిం దోడ్కొని పురంబునకుం జనుదెంచి యిష్టసుఖతత్పరుం
డయి యుండె నంత నొక్కనాడు శరత్తమయంబునందు. 325
- చ. అతులితపుష్పసల్లవఫలాన్వితభూరుహభూరివల్లరీ
వితతముఁ జారుకై రవనవీనసోరుహపండమండలా
యతసరసీమనోహరము నైనపురోపవనంబునక సము
న్నతవిభవుండు వాసభవనంబు లొనర్పఁగఁ బంచి యిమ్ములన్. 326
- క. దేవీసహితంబుగఁ బృథ్వీవరుఁ డవ్వనమునందు విహరించె ఘనాం
తావసరవాసరంబుల, భావితపద్మవనపవనపరిచితుఁ డగుచున్. 327
- వ. అంత నొక్కనాడు నితాంతఘర్షజలకణకరాలితశరీరుండై ప్రియాసమేతంబుగా
వాసగృహంబు వెలువడి తత్ప్రమీపంబున నతిమనోహరం బయిన కమలాకరంబు
గని దానితీరంబున నయ్యుగ్ధలి నునిచి దాను గృతావగాహుం డై. 328
- క. మేలై యున్నది జలము వి, శాలనయన చెనుట ²వోవఁ జయ్యన దేహ
క్షౌణ్ణ మొనరింపు మనిన, నాలేమ దరస్థితాననాంబుజ యగుచున్. 329
- ఆ. మడుగుసొచ్చి మునిగి మాయమైపోయిన, నదృశాత్తుఁ డగుచు నవనివిభుఁడు
మడుగు గలయ వెదకి మానిని గానక, జలము లెల్ల వెడలఁ జల్లెఁ గడఁగి. 330
- వ. ఇట్లు సల్లి యందు మండుళంబు లనేకంబు లున్నంజూచి యివి మత్ప్రియాంగ
నను మ్రింగినవి గా కేమి యని కలుషించి యనుచరులం బిలిచి నాకుఁ
బ్రియంబు సేయ వలసినవారు గలిగినం బుడమిం గలకప్పల ³నెల్లం బొడ
వడంచి రం డని పంచిన నలుదిక్కులకుం జని తదీయకింకరవర్ధంబు. 331
- చ. కొలఁతుల వాఁగులక నదులఁ గ్రోవుల బావుల నిర్ఘ్నరంబులం
గలయఁగ రోసి రోసి వడిఁ గప్పలఁ గుప్పలుగా వధించుచో
నలుగుల మందుభేకనివహంబు గనుంగొని భేకనాయకుం
డలఘుతపస్విరూపమున నాన్యపుపాలికి వచ్చి యి ట్లనున్. 332

1 నే, దివ్వనభూమి...పద్మరుఁ గొడకన్య. 2 యెడలఁ జయ్యన. 3 "నెల్లం జంపునది
యనిన వారును నట్ల సేయం గడింగి భేకనాయకుం దవ్వడ తపస్విరూపంబున నాన్యపుపాలికి
వచ్చి యిట్లనియె." అని యొక ప్రసిద్ధవాక్యత్రయం దున్నది.

డి. అక్కట లోక మెల్ల నగ నాటడి కప్పలఁ జంప ¹ నేల యిం
దెక్కడివెంపు గల్లుఁ బృథివీశ్వర కోపము డింపు కప్పలం
జక్కనిచూడ్పిఁ జూడు మిది చాల నధర్మము నావుడుక విభుం
డెక్కడిమాట నానతికి నె గ్గొనరించె గడంగి భేకముల్.

333

క. నాయుష్టవనిత మ్రింగిన, మాయపుఁబుర్వు లివి వీని మడియింతు మునీం
ద్రా ² యుడుగుము నీ వనుటయు, నాయన యత్యంతదుఃఖితాత్ముం డగుచున్.

వ. ఏను మండుకనాయకుండ నాయు వనువాడ నమ్మగువ నాకూతుడు సుశోభన
యనునది దానిచేత ననేకులు జేలుపడిరి నీ వెంతవాడ వనిన నప్పరిక్షితుం డట్లేని
నాకు నష్టెలఁతుకఁ దెచ్చి యొప్పింప వలయు నని ప్రార్థించిన నతండు నవ్వుచు
నవ్వామనయనం దనతలంపున రావించి యారాజునకు నిచ్చి దానిం జూచి
కోపించి నీవు గడుం జెట్టువు ప్రసిద్ధు లగురాజులం ³ బెక్కండ్రం బెనవెట్టితివి
గావున నీకుం బుట్టెడకొడుకులు గపటవర్తను లయ్యెడు మని కూతు శపియించి
మండుకరాజు నిజేచ్ఛం జనియెఁ బరిక్షితుండును సంప్రాప్తమనోరథుండయి
సుశోభనయందుఁ గ్రమంబున శలుండును, దలుండును వలుండును నను
మువ్వురుగొడుకులం బడసి యం దగ్రజుం డయినశలు నభిషిక్తుం జేసి తపో
వనంబున కరిగె నంత.

335

క. శలుఁ డొక్కనాఁడు కనకో, జ్వల మగురథ మెక్కి వేట సని పెక్కుమృగం
బులఁ జంపఁగ నొక్కమృగం, బలఘుతరశితాస్త్రవిధ మై వెనఁ బఱచెన్.

336

ఆ ఇట్లు వఱచుటయును నెంతయు రయమున, నమ్మగంబువెనుక నరిగి యరిగి
యెయిద లేక ధారుణీశుండు సారథి, బదరి తేరు వేగ పఱపు మనియె.

337

సీ. అనవుడు సూతుఁ డిట్లు దేవ మన మెంతదఱిమిన మృగము దద్దయు జవంబు
గలదు రథ్యంబులు గడుకొని కూడంగఁ జాలవు వలవనిజాలి యేల
మన తేరిహరులు వామ్యము లైన నమ్మగ మగవడు లేకున్న నలవి గాదు
నా విని వామ్యముల్ నాఁగ నెవ్వనిహయంబులు నెప్పు మనియె నబ్బూవిభుండు
తే. వామ దేవమహామునివరునిహరులు, వామ్యములు నాఁగఁ జను నని వాడునెప్పె
నతనియాశ్రమ మెచ్చట నచటి కిపుడ, తేరు వోవ నిమ్మనియె ధాత్రీవిభుండు.

వ. వాడును రథంబు సత్వరంబుగా వామదేవునాశ్రమంబునకుం బఱపినం జని
యాతం డాతపోనిధిం గని నమస్కరించి మునీంద్రా నాచేత నేటువడి యొక్క
మృగంబు రయంబునం బఱచె నమ్మగంబు నెయిది వధియింపవలయు భవదీయ
హయంబుల నీవె యనిన నతండు నీవు కృతకార్యుండ వై మాహయంబులం

1 దీని నీ, కెక్కడి...నామదికి నెగ్గిన. 2 యరుగుము, 3 బెక్కులం బెట్టితివి. 4 శరాగ్ర
విధ మై. ఇప్పుడ్యమునకు వెనుక 'వ. ఇట్లు పరచుటయును నమ్మగంబును జాలియింతు రను నాగ్ర
హయము, ఆ. అతడు నలము మిగిలి యత్యంతరయమున' అని యొక ప్రతి.

దడయక యొప్పింప వలయు నట్లయినం గొనిపొ మ్మనిన వల్లె యని వామ్యం
బులం గొని రథయు క్తంబులం గావించి తదేయజవంబునకు మెచ్చుచు ముహూ
ర్తనూత్రంబునఁ గూడముష్టి యష్టుగంబు సమయించి మగిడి నిజపురంబునకు
వచ్చి.

339

మ త్రకోకిలము.—

రాజయోగ్యము లైనయాహయరత్నముల్ జవనత్త్వవి

భ్రాజశంబులు వాని కేటికిఁ బాటువానికి నంచు నా

రాజు రాజసబుద్ధి చంతిపురంబునం దిడఁ బంచె న

వ్యాజియుగ్మము వేడ్క నూనినవాడు దోస మెటుంగునే.

340

వ. అట వామదేవుండును దనయశ్వంబుల శలుండు గొనిపోయి ఘగుడ నొప్పింపక
తడయుటయు నాత్మగతంబున.

341

తే. రాజపుత్రుండు బలియుండు¹ రాజసుండు, గొండుకాతండు వేడుకఁగొనుచునరిగె
నశ్వములఁ గ్రమ్మఱిగ నిత్తు ననువిచార, మెవ్విధంబున నతనికి నేల కలుగు.

342

వ. అని శంకించి నిజశిష్యుం డాత్రేయుం డనువానిం జూచి శలుండు మన వామ్యం
బులం గొనిపోయి యొక్కమాసం బరుగుదెంచె వాడును దనయంతఁ దెచ్చుట
గలుగ నేరదు నీ పరిగి మనతురంగరత్నంబులం గొని రమ్మని పంచిన నతం
డప్పుడ కదలి యయోధ్యకుం బోయి.

343

క. మనుజువతిఁ గాంచి యాతఁడు, మునిపతి పుత్రేర నధిపముఖ్య శియిచటి కే
జనుదెంచితి మాహయముల, నెనసిననెయ్యంబుతోడ నిమ్మనియెఁ దగన్.

344

క. అనవుడు శలుఁ డిట్లనియెం, జను నినుఁ బుత్రేర నతఁడు సాలుదు వీవుం
గొనిపోవఁ దురంగంబులఁ, జను మీదుర్భాషితములు సై పపు మాకున్.

345

వ. అనిన నమ్మునికుమారుండు గ్రమ్మటి చని గురునకు నవ్విధం బెఱింగించిన వామ
దేవుండు శ్రోధపరితచేతస్కుం డై శలునిపాలి కరిగి యిట్లనియె.

346

క. ఇమ్ము నరేశ్వర మాతుర, గమ్మల నీకార్య మయ్యెఁ గాదే కడులో
భమ్మున నొండ్లవి సొమ్ములు, రమ్మనినక వచ్చునే యెరవు సత మగునే.

347

క. పరధనహరణము దురితిము, పరికింపుము పరుణుచేతిపాశంబుల ని
ష్కరముగఁ గట్టువడకు ని, గ్భరనరకకృతానుశిఖలఁ బడకుము మీఁదన్.

348

చ. అనుటయు నాతఁ డిట్లనియె నాఱడివిపుల కేల యశ్వముల్
ఘనతరనత్త్వమూర్తు లనఁగాఁ దగు నెడ్లను రెంటి నిచ్చెదక
విను మటు గాక బల్లిదపుచేడముల్ వలతేని నిత్తుఁ గై

కొనుము కడంగి వామ్యములఁ గోరక పొమ్మడియాస లేటికిన్.

349

క. 'అనిన నిది యేటిమాటలు, వినువారలు నవ్వ నకట విపులధనముల్'

1 పురంబున న్నియమించె. 2 రాజసమున, గోడెకాడు వేడుకఁబడిగొనుచు (గొంచు
బోయె) పరిగె. 3 యిచటికిం, జను. 4 అనిన నిని.

1 గౌని వేతి యొందు నిచ్చెద, నను టిది యేనాటిచంద మని ముని వెలుచన్.

క. పలుకుటయు నలిగి శలం డి, ప్పలుగుడవసి నంట గట్టి పటుకూలముల
బొలియింపుఁ డనుచు భీకర, బలుల నియోగించె దనదుపార్శ్వజకములన్. 351

వ. అంతయుం జూచి వామదేవుండు ఘనరోషభీషణప్రహారదుర్నిరీక్షణదూతము
ఘం డగుటయు నాక్షణంబు ఘోరాకారు లగురాక్షసు లనెకులు వ్రుట్టి నిశాత
శూలంబుల నాఘాపాలు బొడిచి కాళగోచరుఁడైతి నుండిండుండు నిజేష్ఠు
జనియెఁ దదనంతరంబ శలాచుజుండు దలుం డనువాండు నిజరాజ్యవట్టబద్ధుండై
సుఖం బుండఁ గొండొకకాలంబునకు వామదేవుండు సరుదెంచి వానిం గని
మహాత్మా నీవు ధర్మపరుండవు ధర్మవు దప్ప నోడు దేని నాహాయంబుల ని వ్వు
నుటయు దలుం డలిగి నిజసమీపంబున నున్నసారథి జూచి యి ట్లనియె. 352

సీ. కడుఁ గ్రొవ్వి తేకువ నెడియె నీపాలుండు వీడమై నిప్పుడు వీనితోమ్ము
వ్రయ్యంగఁ జేసెదఁ జయ్యన విషదిగ్ధసాయకమును శరాసముఁ దెమ్ము
నావుడు నమ్మపీదేవుండు నగుచు ని ట్లనియె న న్నేయఁ దె మ్మనిన విశిఖ
మంతగిపురంబున సంతసంబున నున్నఘను భవత్సుతుఁ దుమ్మఁగాక యిపుడ
తే. యనఁగఁ దదనంతరంబ ఘోరాస్త్రనిహతుఁ

డయినయబ్బాలు గొంచు హాహారవంబు

లెసఁగ సంతపురంబువారెల్ల వచ్చి

రది ధ్రువంబుగఁ గనియును నవ్విభుండు. 353

వ. శిరోపాటోపావేశమానమానస విగ్రహం డగుచుఁ దనదురాగ్రహంబు విడు
వక తనసమీపవర్తులం జూచి. 354

మ. వినుడీ సర్వజనంబులుం గడఁగి యీవిప్రుకౌ దురాలాపు దు
ర్జనునిం దున్నెద నస్తదియసుమహాచ్ఛాపాగ్రనిర్భుక్తబా
ణనిపాతచ్ఛిదురాంగర క్షజలశోణిహితసంసిక్తుఁ గాఁ
గనుడీ యీదురితాత్మ నంచు నతశీఘ్రప్రాప్తకోదండుఁ డై. 355

క. శర మరిబోయుటయును ద, త్కరయగ్గము బాణకార్తుకంబులతోఁ జె
చ్చెర సంతృప్తము నొందుండు, నరనాథుండు విస్తయోపనతమానసుఁ డై. 356

క. పుల్లవడి చలము రోషముఁ, బొల్లయు నై చఁగఁగ గొంతప్రాద్దు మొగమునకొ
వెల్లడఁగము గదుర నిలిచి, యెల్లజనులు వినఁగ మఱియు నిట్లని. పలికెన్. 357
ఉ. ఆడితిఁ శివేలమాట లవి యన్నియు వమ్మయి పోయె నన్త్రసం

1 గౌని వేతి యొందు నిచ్చెద (గౌని యొంటి వేతి నిచ్చెన) నను టిది యే వానిచంద మని.
ఈపద్యమునకు వెలుక నొకతాళప్రతిలో, 'వ. ఇట్లు మఱియును బరువంబులు వలికెన్.' యను
పదన మున్నది. 2 శివభూర్లమానవిగ్రహం దగు; శిరోపాటోపావేశమానవిగ్రహం దగు. 3 శివకు
మాట లవి యన్నియు వమ్మనఁ బోయె.

కాచాశక్తిగీర్వణముం దక్షయు బ్రాహ్మణశక్తి యెక్కు డే
నోపిడి వామదేవునకు నొజరంభము లాని నజ్జనా
ప్రేడితక్రీ సమ్మని సమిత్ర నిష్కాదను నాశ్రయించెదన్.

358

- జ. అని యివ్వెదంబున నతం డేబు నప్పించి బోహరు వెట్టుటయుఁ బదీయబంధు
మిత్రజనంబులు భయసంభ్రమంబులతో నమ్మనినాథు శరణు సొచ్చి యనున
యించినఁ బ్రసన్నుండై యష్టహాత్తుండు దత్తరయుగ స్తంభనంబు మాన నను
గ్రహించి తపీయచందసు ప్రాణంబు లొసంగె నంత నష్టహీకాంతుండు నిజభా
ర్యాబంధుజనసహితంబుగా నతనికిఁ బ్రణమిల్లి హయంబులఁ దెచ్చి యెప్పిం
చినఁ గైకొని వామదేవుం డరిగె నీట్టిది బ్రాహ్మణాప్రభావం బని చెప్పిన విని.
- క. మునివతకి మ్రొక్కి కుంటే, తనయుండు మీకంటె వృద్ధతముఁ డగుపురుషం
డనఘా కలఁడె జగమ్మన, నని యడిగిన నాతఁ డీట్లు లని యెఱిగించెన్.

360

— మార్కండేయుడు ధర్మజాతు నింద్రద్యుమ్నుచరిత్రము నెవ్వట. —

- క. ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నుం డను, జనవతి గలఁ డాతఁ డింద్రసదనమున ముదం
బున నుండఁగ బహుకాలంబున కాతనికీర్తి లోకమున మాయుటయున్.
- 361
- తే. ఆమరు లిచ్చోటనుండలే వరుగు మనుచు, నుర్విఁ ద్రోచిన నతఁడునాయున్నకడకు
నర్థిజనుదెంచి యిట్లను ననఘ నన్ను, నిధపుణ్యునింద్రద్యుమ్ను నెఱుంగదయ్యి.
- సీ. అనుడు నిట్లంటి నే నయ్య ని న్నెఱుంగంగజాల నయ్యెది హిమశైలశృంగ
వాసి యై యుండు ప్రావారికర్ణం డనువేరిఘూకము గడుఁబెద్ద యదియు
నాకంటె నిన్ను నిర్ణయముగ నెఱుంగుఁ బొమ్మనుటయు నన్ను రమ్మనియె నతఁడు
ఘనరసాయనఘటకాప్రయోగంబున దేహతాండంబు వర్ధించె నేడు
- తే. గదలి రాఁజాలనేనంటి గడఁగి యన్న, రేంద్రుఁడశ్వమైననుఁ బ్రీతినెత్తికొనుచు
నయ్యలూకముపాటికి నరిగి నన్ను, నడిగినట్టుల దానిఁ దా నడుగుటయును.
- 362
- జ. అదియునుం గొండాకినేపు వలపొసి చూచి యేను సక్కువంబుగా ని న్నెఱుంగ
నేర నింద్రద్యుమ్నుం బనుకొలనియందు నాళీకజంఘం డనువేరిబకవల్లభుండు
వసియించు నవ్వహంగంబు నాకుఁ బెద్ద ని న్నెఱుంగు నరుగు మనిన నష్టనజవతి
నాతోడగూడ నయ్యలూకంబు మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తన
వేరు సెప్పి నన్నెఱుంగుదె యనిన నదియు నే నిన్నెఱుంగం జాల నాకంటె
జుకాలజీవయై నయకూపారుం డనుకచ్చనంబు గల దదియును నిక్కొలన నుండు
నజ్జలచుము ని న్నెఱుంగంజాలు నడిగి చూతము గాక యని యక్కమతంబు
తెర్కొని యిది యొక్కసం దేహంబు నిర్ణయించుటకయి యాయాఁర్యజనంబులు
నిన్ను గుఱించి వచ్చినవారు నీవు సనుదేర వలయు నని వేడుటయును.
- 363
- తే. కొలను వెలవడి చనుదెంచె గూర్తవిభుండు

వార లడిగి రింద్రద్యుమ్న ధారుణీశు

నెఱుంగుదే యన నదీయు నొక్కింతసేపు

1దలఁచికొని కన్నుఁగవ నశ్రుజలము లురుల.

365

5 ఎలుంగు రాల్పడ వారలం గనుంగొని యిట్లనియె.

366

6. అక్కట నే నెఱుంగనె మహాగుణభూషణు నమృతాత్మ న
న్విక్కడఁ బెక్కుమాటులు ననేకభయంబులఁ బొందకుండఁగా
నక్కటికంబుతోడఁ దగ నాతఁడు గైకొని కాచె గాదె మె
పెక్కినయన్ను రోతముని నెన్నఁటికి మఱువంగ వచ్చునే.

367

తే. అమృతాత్మండు బహువిధయజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరులకు నర్థినిచ్చు
గోగణంబుల గొరిజల గ్రొప్పియయ్యెఁగదె యీసతోవరము జగన్నుతముగ.

5. అనినయనంతరంబ దేవమాతలు విమానంబు గొనుచుఁ జనుదెంచి యింద్ర
ద్యుమ్నుం గని మహత్తా నీకీర్తి జగంబునందు శాశ్వతంబై నిలిచె నీకుఁద్రుదివ
నివాసంబు సుస్థిరం బయ్యె నరుగుదెమ్ము విమానం బెక్కు మని మఱియును. 369

6. తనకీర్తి యెంతకాలము, వినఁబడు నిజగమునందు వెలయఁగ నందాఁ
కను బుణ్యలోకసౌఖ్యంబున నెంతయు 2సుల్లశిల్లుఁ బురుషుం డనఘా.

370

5. అనుటయు నమృతహితంతుండు దివిజకింకరులం జూచి యిమ్ముడుసలితావసుని
వృద్ధవిహంగంబును గారాల్పింబు సహాయులుగా దెచ్చితి పీరిని నిజస్థానంబుల
నుసించి వచ్చెద నించుక నిలువుం డని వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నన్నును
నులూకంబును నెప్పటినిశ్చలం బెట్టి తానును దేవయానంబునఁ బుణ్యలోకం
బున కరిగె నని చెప్పినఁ బ్రీతుఁడై పృథానందనుండు.

371

6. నీకంటె వృద్ధతమల గుణాకర యెఱింగించి తది మహద్భూత మని సు
శ్లోకుండు మునివరునకుఁ బుణ్యాకృతికే గృతప్రణాముఁడై కడు భక్తిన్.

372

—● పూర్వం దేముండు ధర్మజానకుఁ గువలాశ్వుచరిత్ర సేవల. —●

5. మునీంద్రా యిత్యైకువంశోద్భవుం డైనకువలాశ్వునకు ధుంధుమారుం డనుపే
రెట్లు గలిగెఁ జెప్పవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

373

6. శంఖరసన్నిభుండు జనశంకరసత్కరుణాకరుం డనా
తంకుఁ 3డుదంకుఁ డన్నని వృతస్థితఁడై మరుభూమియందు ని
శ్చంకమతిక వసించి యనిశంబును నవ్యయు నచ్యుతక మనః
పంకజవేదిపై నిడి తపం బొనరించె ననేకవర్షముల్.

374

తే. అతనిభక్తికి బ్రియ మంది గూడిదేవుఁడంబుజాతుఁ డధోక్షజుఁ డక్షురుండు
గరుణా బ్రత్యక్షమగుటయు గనియతండు, ప్రణతయొనరించి యిట్లని ప్రస్తుతించె.
పత్తకోకిలము. దేవదేవ శ్రుతిప్రమాణవిధేయ మాధవ జంగమ

స్థావరాత్మక మైవలోకము చక్షుషుకా భవదీయ మా
యాధేయము విశ్వహాపుడు వశ్యుఁగుండవ నీచ స
ద్భావసుక్తితి ని న్నైజీంగుఁ బాపము బాపము లచ్యుతా.

376

చ. అనిమిషసిద్ధసంయమివిహంగభజంగమముఖ్యు లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృతార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు నె
మనమున సంతసెల్లుడు పను స్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కిసుకను మాటు లేదు శివకీర్తన యీభువనత్రయంబునన్.

377

మ త్తకోకిలము. విక్రమత్రయలీల నోలిన విష్ణుపత్రతయంబుఁ బె
ల్లొక్కమించితీ క్రూరు లైనసురారిపీరులఁ బ్రస్ఫుర
చ్ఛక్రవిక్రమకేళిఁ ద్రుంచితి చక్షుషజ్జ్వలాలావహా
ప్రక్రియాత్ముడ పిప్ర¹నిశ్చలభావభవ్య జనార్దనా.

378

వ. అని మఱియుం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి పాంచజన్యధరుండు
వరం బడుగు మనుటయు నుదంకుండు దేవా భవదీయదిగ్యరూపంబుఁ బ్రత్యక్షం
బుగాఁ గంటి నింతకంటెను మిగులవరం బెయ్యదిగల దైనను నామనంబునిత్యం
బును సత్యధర్మశవంబులయందుఁ దిరంబై నీయందు దృఢభక్తికీకంబుగావలయు
నిదియ నాకు వరంబనుటయు నద్దేవుండు నీకోరినయట్లయిచ్చితి మత్స్రీసాదంబున
సీకుం బరమజ్ఞానయోగంబు సిద్ధించుం ద్రిలోకహితం బైనకార్యం బొక్కటి
నీచేత సాధితం బయ్యెడు నది యెయ్యది యనిన వినుము ధుంధుం డనుదాన
వుండు జగంబుల కుపద్రవంబు సేయంగలవాడు తద్వధార్థంబై నీవు బృహ
దశ్వసూనుం డైనకువలాశ్వ నదుక్తుం జేసెద వన్న రెంద్రుండు మత్స్రీసాద
లబ్ధం బైనయోగబలంబునను భవన్నియోగబలంబుననుంజేసి యయ్యసురం
బరిమార్చ సమర్థుం డగు నవ్వీశేషంబునకు నీవలన నఖిలలోకంబులు సంత
సిల్లెడు నని పలికి విష్ణుదేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నుదంకుండును బూర్వప్రకా
రంబునం దపంబు సేయుచుండె మఱియును.

సీ. ఆనఘుఁ డిత్వోక్తుఁ డీయఖిలభూచక్రంబు నేలి నాకమునకు నేగంటయును
నతనినందనుడు శశాదుండు రాజయ్యె వాడు కకుత్స్థుఁ డన్వానిఁ గనియె
నతఁ డనేనసుఁ డనునాతఁ జొర బడసె నా పృథివీపతికిఁ బుట్టెఁ బృథుం డనంగ.
పృథుండు విశ్వకుఁ డనుపేరిపుత్రుని గాంచె నతనికి జనియించె నార్దుఁ డనంగ

తే. నార్దుఁడకు బుట్టె యువనాశ్వం డనుతనూజాఁ
డతనికిని బుట్టె శ్రావస్త్రి యనువిభుండు
దత్తుతుండు బృహదశ్వం డాధరణిపతికి
సుగ్రతేజుండు గువలాశ్వం డుదయ మయ్యె.

379

వ అకు...నలాశ్వునకు...భలాప్రశస్త్రనిద్యానిశారదులు నశికసత్త్వసంపన్నులు
నైపుత్రు లేకవింశతిసహస్రంబులుప్రప్తి రంత బృహదశ్వుండు నిపుత్రకుం గువ
లాశ్వుం బ్రాహ్మసంతాను సత్సంతధర్మాన్వితు ఇఖలమహిరాజ్యభారధోరేయుం
గా నభిషేకించి తపోవనంబునకు బోవసమకట్టి యయోధ్యావగరంబు వెలువడు
నవసరంబున నవ్వార్త విని యుదంకుండు సనుదెంచి బృహదశ్వున కిట్లనియె.

ఉ నీవు ప్రజాభిరక్షణము నెమ్మి నొనర్పు మరణ్యభూమికిం
బోవఁగ నేల రాజులకు భూప్రజఁ గాచుటఁ బోల ధర్మపురో
భూవర కల్లునే యడవిఁ బోయి వసించినఁ గాని కాదె ర
క్షావిధిఁ గాదె సద్గతులు గాంచిరి తొల్లిటిరాజముఖులున్. 382

క. నీరక్షణంబుకలమున, ధారుణి మముబోటిసాధుతపసులు నిత్య
ప్రారంభ ధర్మకర్మ¹,²ధారు లగుట యదియు విహితధర్మపు గాదే. 383

ప. విను మొక్కయద్భుతంబు నెప్పెద మధుకైటభులనం బ్రఖ్యాతు లైనయసుగుల
తనయుండు ధుంధుం డనువాఁడు మహాబలపరాక్రమసంపన్నుం డై నిజతపో
బలంబునంబితామహావలనవరంబువడసి దేవదానవగంధర్వాదులకుఁజయ్యుం
డై చరియించు చుండు నయ్యసుర యిపుడ మదీయాశ్రమసమీపంబున బహు
యోజనవిస్తీర్ణం బగుఁజుముద్రవాలుకాపులినతలంబునందు మహావివరంబు గావిం
చుకొని సుఖంబున నిద్రించుచున్నవాఁడు వాలుకాంతర్నిత్యతశరీమండైన వాని
వడననిశ్వాసపవనంబు సధూమదహనజ్వాలాభీలం బయి సువత్సరంబున కొక్క
మాటు వెలువడి భూనభోంతరం బెల్లను నిరంతరసికతారజగిలంబు దూఱు
కొనం జేయుఁ దదీయవేగంబునఁ దత్సమీపభూమివైలకాననంబు లేడు దినం
బులదాఁకఁ గంపించుచుండు నిట్టిదారుణత్వంబుకలంబున మాకు మాయాశ్రమం
బున నుండుటఁ గడుసంకటంబు గావున నద్దురాత్ము వధియించి మాకును లోకం
బులకును బ్రియంబునేసి కృతకృశ్యుండవై మఱితపోవనంబున కరుగుము. 384

తే. ఎవ్వఁ డమృతాసురు వధియించువనికి, బూసు నతనికి నాత్మీయభూరిశక్తి
యిచ్చి జయ మిత్తునని యానతిచ్చెనధిప, యాద²రంబుననాకుఁ జక్రాయుధండు. 385

ప. కావున. 386

చ. అతులితవిష్ణుశక్తిసముపాహితమూర్తివి గమ్ము లెమ్ము సుం
తతభుజశక్తి నిట్టియవధాన మొనర్పఁగ నీవ కాని యీ
క్షీతి నితరుండు లేఁ డధికకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ జేరు నిన్ను నూ
ర్జితగుణ యంతవట్టుఁ దగ్గఁ జేయుము గావుము లోక మంతయున్. 387

ప. అనినం గృతాంజలి యై యుదంకునకు బృహదశ్వుం డిట్లనియె. 388

క. విమలమతి నస్త్రసన్నాహి, సము నేసితిఁ దప మొనర్ప సచకట్టితి నిం

1 దాదులగుట యదియు నీడు (విమల) ధర్మపు. 2 రమున నాతోడఁ జక్రాయుధండు.

- నిక్క మింతవట్టు నీచేతామషియంగఁ, దగుదు మనిన నగుదు నగధయందు. 398
- వ. త్రైలోక్యంబును జలమయం బగుట నాలోకించి. 399
- క. పరమేశుఁడు దనయూరులు, పరపుగ నొనరించి వానిపైఁ దచ్చిరముల్
పరుషతరశితసుదర్శన, ఖరథారానిహతిఁ జేసి. గ్రక్కునఁ దునిమెన్. 400
- తే. పరగ నమ్మధుకై టభాసురులసుతుఁడు, సుష్ణే ధరణీశ ధుంధుఁడౌశూరచరుఁడు
వాఁడు పరగర్వమునఁ జేసి వాఁడిమిగిలి, యమరపటేంద్రోష్ఠి వేల్పుల ననమరించె. 401
- వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె నట్లు బృహదశ్వచేత నమృతాతుండై కున
లాశ్వండు శుభదినంబున నుదంకపురస్సరంబుగాఁ గృతప్రస్థానం దై. 402
- తరలము. దనుజనిర్భయైకతత్పరతావిజృంభణ మొప్పు న
ద్విచుతతేజుఁడు ఘోరసంగరవిక్రమోత్సవలీలమై
ఘనభుజాబలభూరిదుర్వహగర్వసంగ్రహం లై ననం
దను లనేకసహస్ర సంఖ్యలు దన్నుఁ గొల్వ నుదగ్రుం దై. 403
- మ. చతురంగధ్వజనీపదప్రవిహతిఁ సర్వంసహాచక్ర మా
తతకంపంబునఁ బొంద నేఁగె నపు డద్వైత్యాది యారాజునం
దతులం బైన సింహాంశశక్తి సానిపెన్ హరించి రింద్రాదిదే
వతలున్ సప్తనిముఖులున్ నృపతి నైశ్వర్యోన్నతుం జేయుచున్. 404
- ఆ మొరనె దివ్యతూర్యములు నందనక్రమ, సురభికుసుమగృష్టి గురిసెఁ గలయ
నప్రతీతభంగి యగుచుందపవనవి, చేష్టితంబు గర మభీష్ట మయ్యె. 405
- క. గగనమున సురవిమానము, లగణితముగఁ గ్రందుకొనియె ననుకూలము లై
మృగపక్షిగతులు శోభన, మగు తేర్పడఁ జెప్పె నజ్ఞనాధిపుమాత్రన్. 406
- వ. ఇట్లు సని కునలాశ్వండు సముద్రతీరంబున విడిసి నిజపుత్తులనానాహస్త సంఖ్య
లగువారలనవారితడవఁజెల్తులం దద్వాలుకాపులినఖనంబు నేయ నియోగించిన
మ. నరనాథోత్తమునందనుల్ గడఁగి నానాశూలకుడ్డాలము
ద్గరకాష్ఠాదుల నయ్యుదగ్రసికతౌఘం బంతయున్ సక్తవా
సరముల్ వాయక పాయ గ్రొచ్చి నడుమన్ సంసుప్తఁడై యున్న యా
సురవైరిం గని రుగ్రనిశ్వసననిష్ఠ్యాతాగ్నికీలావృతున్. 408
- చ. ఆడరి నిశాతపట్టిరగదాసిపరశ్వధశూలహస్తు లై
తడయక వారలందఱును దానవుదేహము వీక ప్రేసియుం
బొడిచియు నొంప నెంతయును బ్రోద్దన కయ్యసురాధముండు వి
ట్టొడలు గదల్చి నీల్లి విన్వతోగ్రముఖుం డయి యావ్రలించినన్. 409

- ఉ. బోరన విఘ్నములు మోక్షము దక్షిణనేత్ర నాసికా
ద్వాములందు వెల్వడియె మారుణహస్తాశ్చిఖాకలాముల్
వారక యందు మ్రచి రనివాక్యులు రాజకుమారు లందఱుక
భూరత సాగరుల్ గడియిపోయియుందు చరించుచాడువన్. 410
- వ. ఇట్లు వృథాశ్వకపిలాశ్వచంద్రాశ్వులు దక్కం దక్కినకొడుకు లందఱు బాడవ
డంగిరె గిడుకం గువలాశ్వండు బాహురమయచస్తాశ్వండుచుంబోలె నుజ్జ్వలుం
డయి కడియుటయు చంద్రాశ్వం క్రోధసంభంబున సముత్థతుం డై యొక్క
శూలం బెత్తెనోక వినినెప్పు దమ్మహిమండు దదీయ దేహజనితంబై మండు
చున్నయగ్ని నాత్తియెయోగవిద్యామహాప్రభావం బగుజలప్రవాహంబునం
బ్రళాంతంబు గావించి బ్రహ్మోత్తంబు ప్రయోగించిన. 411
- క. ఆదివ్యావృజ్వలనము, భూషిగ్గనములు నిండి పావివి మహోగ్రం
బై దానవుఘనదేహము, బూడిగ నొసరించె జిత్రముగ నొకమాత్రన్. 412
- వ. అంత. 413
- క. సురశత్రుండైన ధుంధుని, బరిమూర్చితి నీవు జగదభయకారవి భూ
వర ధుంధుమారుడనగా, బరంగు మనిరి సురలు మునులు పార్థివముఖ్యా.
- వ. ఇట్లు ప్రసన్నులై యింద్రాదిదేవతలు దక్కటిసంయమిప్రముఖులు నమ్మహీ
వరు నభినందించి నీ కెప్పుడి యిష్టంబు నెప్పు మనిన నతండు బ్రాహ్మణశక్తియు
ననవరతదానశీలతయు విష్ణునితోడిసఖ్యంబును వరంబులుగాఁ దనకుఁ గోరిన
నట్ల యొసంగి రాక్షసనిహతు లైనయతనిపుత్రులం బునర్జీవితులుగాఁ బ్రసాదిం
చి వార లందఱు నిజనివాసంబులకుం జని రంతఁ గువలాశ్వండును. విజయో
ల్లాసభాసితంబై యుదంకు నిజాశ్రమంబున కనిచి కుమారసహస్రంబుతో నిజ
పురంబున కరిగి 'వారాంగనార్యశ్య'గానవిశేషంబు లాగోకించుచు రాజధాని
బ్రవేశించి సముజ్జ్వలసామ్రాజ్యసౌఖ్యంబులం బరంగుచుండె నని మార్కండే
యుండు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వండు ధుంధుమారుం డైనవిధంబు నెప్పె నని
వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన తెలుగు. 415
- క. చరమయుగ²చరితధర్మ, స్థిరీకరణచతురచరిత ధీగుణలీలా
పరికరపరిచితనయవి, ప్రక వితరణవివరణైకదాననినోదా. 416
- మానిని. కరివరహరికూర్తక్షాధరాధీశతుల్యో
ధ్వరణగుణధురీణోద్బంధబాహర్లభాగ్ర
స్ఫూరితసిఖలగోత్రాభోగభాగైకభోగా
దరణసుఖతమూర్తి ధర్మతంత్రానువర్తి. 417

1 'వారాంగ...బ్రవేశించి' యిది వ్రాతప్రకృత లెదు. 2 చరితధర్మ.

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజననినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతం బునం దారణ్యపర్వంబున యక్షయుధంబును గుభేరదృశంబును నష్టనాగమ నంబును బాండవులకడ కింద్రుండు సనుదెంచుటయు నష్టచండు నివాతకచ కాలకేయపిలోమవధప్రకారం బెఱింగించుటయు నాజగరంబును బాండవులు గామ్యకవనంబునకు వచ్చుటయు గృష్ణమార్కండేయాగమచంబును బ్రావ్తాణ ప్రభావకథనంబును సరస్వతీగీతయు వైవస్వతూచరితంబును గల్పాంతప్రకారం బును యుగధర్తకీర్తనంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమ్నో పాఖ్యానంబును ధుంధుమారచరితంబును నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము

యువతీప్రియ నమనా
రాయణవిరుదాంకభీమ రమణీయగుణ
శ్రీయుత నిర్మలధర్మప
రాయణ రవిజేజ రాజరాజనరేంద్రా.

— గర్భాక్షాంశ మార్కండేయుఁడు పుత్రున కుండఁ దగుగుణంబులం దెల్పుట —

౨. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు బహుభంగుల మార్కం
డేయుండు వివరింపం బుణ్యకథావిశేషంబులు విని సంతృప్తహృదయుం డై
కొంతేయపూర్వజుండు మఱియు నమ్మనీంద్రున కి ట్లనియె. 2
- సీ. సమధిఁదప్పదుర్జయము లై ¹నిగిడెడు నింద్రియంబులఁ గుదియించి తెచ్చి
మనసుపొందున నిడి మన సహంకారంబు చజ్జకుఁ బాపి సద్భక్తియుక్తి
నెరయంగ ననిశంబు నిజభర్తృశుత్రాపయందు సమాహిత యైనవనిత
యఖిలలోకోత్కృష్ట యని యెప్పు నూహింతు నరయఁ బతివ్రత లైనవారి
తే చరిత మత్యంతధర్మ సూక్ష్మంబుఁ గరము, ²దుష్కరముగాదె తలఁచ నిర్ఘాతదురిత
యట్లు గావున విన వేడ్క యయ్యెఁ జెప్ప, నయ్య పుణ్యసతీప్రభావంబు నాకు.
౪. మఱియుఁ దల్లిరండు లిరువురయందును బుత్రునిమిత్రం లైనయాయాసం
దెవ్వరి కెక్కుడు వారలయెడం బుత్రుం దెట్టివాఁడు గావలయు హీనయోనిజా
తుండైనపురుషుం డేమి లేఱంగునడవడిం బరమధార్మికులలోకంబులు వడయు
నవియును వివరింప నీవ యర్హుండ వనిన నమృహాముని యమృహీపతి కి ట్లనియె. 4
- సీ జితనంబు మిగుల మాంసములు దొడ్డిది యుదరంబునం గరముభరంబుతోడ
భరియించి వడవడి ప్రాణసంశయదశ నొంది పుత్రునిఁ గాంచు ³నొనరఁ దల్లి
తపములు యజ్ఞముల్ దానముల్ వ్రతములు దేవతాసజ్జననేవనములుఁ
గావించుఁ బుత్రునిఁ గామించి జనకుఁ డిట్లీరువురపాటును సరియె తలఁచ

1. నిగిడెడు. 2. దుష్కరంబును గాక నిర్ఘాత... జెప్ప, వలయుఁ బుణ్య. 3. నొరసి కల్గి.

తే దనయుఁ గని తల్లిదండ్రులు దనుకునతఁడు, భక్తుఁ డగుటకు¹ ధర్మాచరత్తుఁడగుట కానవడుదురు విను మచ్చియాన సిద్ధి, బొందఁ జేయునతఁడ చువ్వె నందరుండు.

క. జననియు జనకుఁడు నెవ్వని, యనువత్తనమునఁ బ్రియంబు నందుదు రెదఁ దత్తనయుఁడు ధర్మముఁ గీర్తియు, ననూనముగఁ బొందఁబడయు నక్షయగతులన్.

— మార్కండేయఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రసాదించు తామ్రాక్షరము నెఱుఁగె. —

ప. మఱియు నిజభర్తృశుక్రావయందు నిత్యానంద యయినవత్తనతకు నఖిల యజ్ఞదానతపశఫలంబులు సులభంబు లగు నొక్కయితహంబు నెప్పడ నందు నీయడిగినయంబు లన్నియుఁ దేటపడు నాకర్షింపుము కౌశికుం డనుబ్రాహ్మణుండు ధర్మతపశ్శీలుండు సంతతాధ్యయనతత్పరుం డయి యొక్క విశిష్టగ్రామంబున నుండునతం డొక్కనాఁడు గ్రామపరిమింబునం దొక్కనృక్షమూలంబున నాసీనుం డై వేదంబులు గుణియించుచుండఁ దవీయకౌళాగతం బైన కొక్కెర యొక్కం దాతనిపై రెట్టు ప్లాటిన నమృహస్విజం డలిగి చూచుటయు నది యప్పుడ నిశ్చేతనం బై నేలం బడినం గనుంగొని యతండు. 7

క. అక్కట నాహృదయము గడు, నక్కటికము లేని దయ్యె ననిమిత్తమ యీ కొక్కెర నిటు నేసితి నా, కెక్కడిశాంతి యని వికలహృదయుం డగుచున్. 8

ప. వెక్కుభంగుల వగచి మథ్యాహ్నంబగుటయుఁ గృతాహ్నికవిధానంబై గ్రామంబున కరిగి యందు శుచు లైచవిగృహంబుల కరిగి భిక్షాచరణంబు నేయుచు నం దొక్కపుణ్యగృహంబువాకిట నిలిచి 'భిక్షాం దేహి' యనుటయు నాయుంటి యవ్వయు నతిసంభ్రమంబున భిక్ష యిడుటకుం బాత్రశోధనంబు నేయునెడ. 9

ఉ. ఆయెలనాగభర్త గడు నాకటః దూలుచు వచ్చె వచ్చినం దోయజనేత్ర సంభ్రమముతోఁ దగువీరము వెట్టి పాద్యముం బాయక మజ్జనక్రియయు భక్తి నొనర్చి ప్రియోక్తు లొప్పగా నాయనఁ బ్రేతుఁ జేసె దుచిరాన్నరసంబుల నింతి చెచ్చెరన్. 10

చ. కుడిచినపిమ్మటం గుసుమకోమలి విస్తృతసం స్థరంబుగా నొడికపునెజ్జ నేసి ప్రియుఁ డొయ్యన యందు శయింపఁ దమ్మలం బిడి చరణంబు లొత్తి మదిరేక్షణ యంతటిలోఁ దలంచె మున్నడరంగ భిక్షుకై నిలిచినట్టిమహీసురముఖ్యు నాత్మలోన్. 11

ప. ఇట్లు దలంచి భిక్ష గొనునం జనుదెంచిన నమ్మగువం జూచి కౌశికుండు రోష రంజితలోచనం డగుచు నిట్లనియె. 12

క. అడిగినయప్పుడ చెచ్చెరఁ, గడపిన బో నవ్వ యేను గడుదుర్మతి వై ఁడఁది నను నిలిపి భిక్షం, బిడక కడు ననజ్ఞ నేసి లేల విమదమునన్. 13

చ. అనిన బలివ్రతాలిలక మాతని కిట్లను నయ్య మత్స్రీనుం

ద- నమితము ధానికలగుఁ దై న- వెంచి శక్తి నమహా
త్తునకు బుర్యు లేకుంటి మి- న- నొకనాడెలలంఁ జాల నై
ధి నమముఁ దప్పుగాఁ గొనఁ ధి త మొక్క సహించఁగాఁ దగున్.

14

వ అగి నమహా దేవుం డప్పతివ్రత కి ట్లనియె.

15

ఉ నీమగఁ డంతయొక్కదె చునీమలు భూసురు లింతతక్కువే
కోమలి యెల యిట్లు గడుఁ గ్రొవ్వకుఁ గానవు లోకమందులగా
భూమిచురేంద్రుల డివిజపుంగవఁ దాచిగ భక్తి గొల్పుచో
నేమట నొక్క- వారు గడు నెల్లిక మై రెటు నీకు నిచ్చులున్.

16

క. అమానతు లై ధరణీ, దివిజులు గ్రోధాగ్ని శిఖల దీపించి మహా
ద్రివఁద్రీపంబులతో, నాని నయింఁ బొడ వడంతు రప్రతికారుల్.

17

వ నీ వింత నెటుంగ నొల్లవైతిని గా కేమి యనిన నయ్యంగన యి ట్లనియె..

18

సీ దేవతాసుములు భూదేవతాపరు శలాట యేను దస్తావృత్త్య మెటుంగనయ్య
యొకవిప్రుఁ డలిగి పయోనిధిజలము లపేయముల్ గాఁగ శపింపఁ డెట్లు
దండకవిషయంబు దగ్ధంబు నేమండె యలుక మై నొక్కమహాద్విజుండు
వాతాపియరుదైత్యవరు మ్రంగియఁజీగించు కొనఁదెభూదేవుఁడొక్కరుఁడుగినిసి
తీ ధరణీ మఱియుంఁ బెక్కువిధంబులందు, బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణప్ర భులమహిమ
వినమె యెఱిగి యెఱిగి సద్విచితచరిత, కొఱంగొని వెట్టినే తలగ్రోఁకొనఁగ.

వ నాతెఱంగు నెప్పెద నాకర్ణింపుము

20

తీ. పతియనూవె నాపాలికఁ బుమదైవ, మేను వాఙ్మనశక్రియలఁ దధితమ యెపుడుఁ
గోరియొనరింతు¹ వీనిమిగులఁగ న్నొండు, భర్తవులు గాన నెందును దలఁచిచూచి. 2।

వ. నీ పతిక్రోధనుండ నగుటయు నెటుంగుదు నీకోపంబున నొక్కకొక్కెర నిహ
తం బయ్యెం గాదె యిది చుదీయపాతివ్రత్యమహిమండేసి కాంచితింగాన
క్రోధంబు గొనియాడుట లగు గా దని యి ట్లనియె.

22

తీ. క్రోధసూహనామకు లై నహూ³శత్రు, లిరుపు రెరియించుచుండుదు రెపుడునంత
రంగ⁴ మయ్యుభయంబు నడంగ కున్నఁ, గలదె యూరక బ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు

సీ. ఎవ్వఁడు సత్యంబు నెప్పుడు⁵ బల్కు హింసావిదూరుఁడు గురుజనహితార్థి
యింద్రియంబుల నోర్చి యెల్లవారలఁ దనయట్లు కాఁ జూచు భర్తాభిరతుండు
గామంబు దగులండు కర్తంబు లాటుచు సముచితసంప్రయోజ్యత నొనర్చు
నష్టపుణ్యాత్తుని ననఘు బ్రాహ్మణుఁ డని యనిశంబుఁ గీర్తింతు రమరవర్చ్య

1 చరితః దై; ధరితా దై... ధి ముక్తి భిక్షుం యుష్మగాఁ డగున్. 2 యిత యెల గడు

...వీమ విచ్చలు. 3 రామ (లక్ష్మ) రేమ దస్తావృత్త్య మెటుంగనయ్య... గొనియెదనే తల.

4 బిది మిగులంగ నెందు. 5 మయ్యుభయంబును నాగకున్నఁ. 6 బల్కుచు, హింసావిదూరుండు
కొంతవండు.

1 నివేదన. 2 చిత్తానుభవము. 3 యోగము... జననమృత్యుము. 4 నిత్యమిందలకలమైన
చిత్తము నాకలము. 5 చిత్తము నిత్యము.

వ అనుటకు లుక్కుం విట్లనియె బ్రాహ్మణులకుఁ దవస్సాన్విధ్యాయసత్యబ్రహ్మ
చర్చంబులును రాజులకు దండనీతము వైశ్యులకుఁ గృషివశుపాలనవాణిజ్యం
బులును సూర్యులకు శుక్రము నెల్లు పరమధర్మంబులు చెల్లు నట్లు మాకును
మృగయోషణీసంబు పరమధర్మంబు వెళ్ళేషిం యిది వంశక్రమాగతం బయిన
1 యాచారం బదియును గాక యీచేశంబునకు రాజైనజనకుండు నిజధర్మ
తత్పరుండయి సకలవర్ణధర్మరక్షణంబు వదలకుండు నట్లుగాన యాత్మార్థంబులు
విడుచువానిం దనపుష్క నైనను దండితుం జేయుఁ గావున నేనును నిజార్థపరి
త్యాగంబు నేయ నోడుదు సద్వృత్తపరత్వచుండ నయ్యును 32

తె. జీవహింస యొప్పుండునుజేయ ననఘ, యెరులు సంపి తెచ్చినమాంస మొనరవిలిచి
తగినవెల కిమ్మి బ్రదుకుమఁ దన్దనమున, నమల మాంసంబు శాంతియ నాధనంబు.

చ. వినయము విస్తరిల్ల గురుస్పృహజనాతిధివిప్రదేవతా
ర్చన లొనరితు సత్కర్మమును శౌచము నేమఱ నీగి మన్ననం
దనువును భృత్యబంధుశత్రు దాల్చి వహింతు నసూయఁ జేయ నెం
దును మది దృష్ట సొన్న బరదోషక భావిముఖుండ నెప్పుడున్. 34

క. సతతోపవాసనియమ, వ్రతములఁ జరియింతు నేకవనితాప్రియుండన్
బురుకాలఁతుండ నిందా, స్తుతులందు మనంబు నాకుఁ దుల్యత నుండున్. 35

వ. అట్లగుటంజేసి హీనయోనిజుండ నయ్యును నిర్మలుండ నైతిం బ్రసంగవశం
బున నింత నెప్పువలనె నీవు ధర్మబోధార్థంబు నాయున్నయెడకుం జనుదెంచితి
గావున నీకు ధర్మవిశేషంబు లెఱింగించెద నవధానతత్పరుండ వయి యాక
ర్ణింపుము. 36

క. తనకులధర్మము విడువక, మనుట పరమధర్మ మంద్రు మామ్యులు చిత్తిం
బునఁ గృప గలుగుట ముఖ్యపుఁ, బనిసైరణ వలయు శిఖలభావములందున్. 37

ఆ. విడుపువలయు సకలవిషయవాంఛలయందు, విడుపుఁబోలుగుణమువెదకియెందుఁ
గానవైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ, శీలునకు నసాధ్యసిద్ధి యెందు.

సీ. సత్యహితాలాపవతురత యర్హంబు సంతతసుజనపూజనము వలయు
విను శ్రోధసంరంభవిద్వేషములఁజేసి మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్పుఁ
ద్రోహక నడచు టత్యుత్తమపరణి యప్రియములయందును బ్రియములందు
దైన్యహర్షంబులఁ దగులక యున్నట్టి కల్యాణవర్తనకాంక్ష లెన్న

తే. యెగు సేసినవారికి హితము నేత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి దనచాపమునఁ దాన కాల్చిపోవు, వేఱ వానికీ గీడు గావింప నేల. 39

1 యాచారంబు విను మదియొనరి గాక...రాజధర్మ తత్పరుండై సకలవర్ణార్థ 2 సత్కర్మ
మును. 3 నిఖల. 4 విడువవలయు విషయవిషయవాంఛల నెను. 5 కామసంరంభ. 6 దురదోషమునఁ
దాక కాలిపోవు... భావించ నేల.

- క. ధార్మికులు సలుపును త్తమ, కిర్తముఁ జెడ నాడు నా స్థిరజనము విను మా
దుర్మతులతెఱుగు గైకొని, ధర్మమునెడఁ ద్రిత 1 దలఁ దగడు బుధు-కున్.
- క. మదిమఱపునఁ బాపము దన, కొదవుటయును. బిషవ వగచియొసగము నునే
నిదినేయ నింక ననియెడు, మదిఁ బెఱసగ మైన నరుడు మలుఁగు నభుంబున్ 41
- తే. శిష్యాములకెల్ల నెక్కుడు పాతకములు, నువ్వై క్రోధలోభంబులు సుప్రతాత్మ
వానిరెంటి జయించినవాఁడుగాని, మొందుఁ బరచు ధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడఁడు.
- వ. శిష్టచరితంబులు గానిమార్గంబులు గొన్ని త్రూలంపుతంబు లైనకూపంబులుం
బోలెఁ గపటధర్మసంపుతంబులై యుండు వాని దవ్యులన పరిత్యజించి శిష్టా
చారంబుల నడచుట ధర్మలక్షణం బనినం గౌశికుండు శిష్టాచారంబు లెయ్యవి
యెఱింగింపు మనుటయు ధర్మ వ్యాధుం డిట్లనియె. 43
- సీ. దానంబు సత్యంబుఁ దపము యజ్ఞము నార్జవముఁ గామలోభాదివర్జనంబు
గురుజనశుశ్రూష క్రోధరాహిత్యంబు దమము సంతోష మధ్యయననిరతి
దాంభికత్వము లేమిదైనన్యంబువొరయమి యనసూయ యనహంక్రియాభియుక్తి
దలఁచంగ నాద్యమై తనరుధర్మమ యెప్పుఁ గొనియాట నా స్థిరగోష్ఠిఁ జనమి
- తే. శీలసంరక్ష తీర్థసంసేవ శౌచ, మఖిలభూతంబులందు దయాఘ్రి: డగుట
మితహితోక్తులు సంశ్రితమిత్తగు ప్రి, యిన్నియును శిష్టచరితంబు లిద్ధిచరిత. 44
- క. విను శిష్టచరిత గైకొని, యనసూయత నడవ నడవ సంకకరణం
బునఁ బొదలునట్టిసప్తద, మనఘా దుర్భము సూపె యన్యవధములన్. 45
- వ. కావున శిష్టాచారనియతింజేసి గురుశుశ్రూష సలిపి కృతాధ్యయనుండవై పరమ
జ్ఞానపరివక్ష్యం బైనచిత్రంబులోడం గావక్రోధవహామకిరసంక్షీర్ణయు విషయ
జలపరిపూర్ణయు వైనమోహమహానది స్థలీతధైర్యం బను తెప్పంజెసి యశ్ర
మంబున నిస్తరించి కృతార్థుండ వగు మని మఱియు నిట్లనియె. 46
- క. క్రమమున శిష్టాచార, క్రమ మెఱుంగఁగ ధర్మమునకుఁ గడు వాటం బై
విమలం బగుఁ జిత్తము సత్యమును సహింసయును దనకుఁ దావలములుగాన్.
- ఆ. విను మహింస ధర్మవితతి కెల్లను మేటి, యదియు సత్యము క్షమైన వెలయు
ననఘ శిష్టచరితలందు సత్యమ కడు, నధిక మనిరి శ్రుతుల నరసి బుధులు 48
- తే. వేదవిహితంబులును శాస్త్రవిహితములును, శిష్టచరితంబులును ననఁ జెప్పనొప్పి
ధర్మములు మూఁడువిధములఁ దనరుచుండుఁ, గడఁగి యిన్ని యుపద్ధతకారణములు.
- మ. అనియంబు 1 శ్రుతవంతుడై వినతశిష్టాచారమార్గంబులం
జనుపుణ్యాత్ముడు దుర్గముల్ గడచి ప్రజ్ఞాపార్వ్యసంరూఢుఁ డై
కనుచుండుం బటుమోహంకజలమగ్నం బైనలోకంబు వీఁ

1 యెడలఁ దగడు. 2 యశ్రమగంబున్నది...నరుడు మానగ వలయు. 3 పాతకము
లకు నెక్కుడు. 4 పాదాక. 5 కమనంతుఁ డై.

క¹ ధోభాగమునందు పిండి కడు దుగ్గించి బొందఁగా నవ్వుచున్.

50

— ౨౨ — ధనుఁ గౌళిక కహింపావ్యూహము నెక్కట. ౨౧

౪. అని పలికి ధన్తవ్యాధుండు మఱియు నిట్లనియె నయ్యా నీవు చోలుత నావర్త
నంబు గనుంగొని యిది హింసా^౨బహుళంబు గాదె యని పలికితివి దాని కేను
దగుతెఱుగు నెప్పితి నది యట్లుంచె హింస యిట్టిది యహింస యిట్టి దని
విభాగించ నెవ్వరికి నేర నగు. 51

౫. మును తమచేసినకర్తంబునఁ జూచె నశించు భూతములు సంపెడువాఁ
డు నిన్నుత్తమాత్మ మింతయె, యని చెప్పఁగ వినమె యంచితాచారులచేన్.

౪. అదియుచుంగాక.

53

౬. ఫలమూలౌషధిశాకంబులు బకుమృగతతులు భక్ష్యములుగా భూతం
బుల కజఁడు నేనె నని యస్త్రుతింబుగ మ్రోయు శ్రుతులఁ గాదన వశమే. 54

సీ అనఘ యాశీనరుం డగుశిబి నిజగాత్ర హింస నింద్రాగ్నుల కిడఁడె మాంస
మతనికి లే దయ్యె నయ్య యుత్తమగతి రంతిదేవుం డనురాజు దొల్లి
యనుదినంబును గోసహస్రద్వయంబుఁ దా వధియింపఁడే ⁴వేయివత్సరములు
దురిత మమృహితాత్ముఁ దొడరెనే వేదాధనిరతులై యత్యంతనియతు లైన
తే. ధారుణీసురముఖ్యు లధ్వరములందుఁ, బశు వధింపరే శశువులఁ బరమపుణ్య
గతులుగలుగవె వారికిఁ గడఁగియగ్ను, లధికమాంసార్థు లని శ్రుతులందువినమె.

౭. శిత్పదైవతకార్యములం, దతిభక్తిని మాంస మిడుట యర్హ మనియుఁ ద
త్పిత్పదైవశేషములు ⁵సప్తతి భోజ్యమా లనియు మునులమతములు గావే

మ. హలికుం దెంతయు నోజతో దునఁగ సీరాగ్రంబునం బోకి పా
ణు లనేకంబులు సచ్చు హింస యది యహానో కాదో వేయేల మ
ర్త్యులు నేలం జరియించుచోఁ బదములం ద్రొక్కం బడుం బెక్కుజం
తులు హింసావిధి గా దనంగ వశమే దోషజ్ఞ యూహింపుమా. 57

౮. సలిలము లుర్వి యాకాశము సర్వము జంతుమయంబు గావునం
గలుగు నవశ్యమున్ సకలకర్తములందును హింస హింసకుం
దొలగిన దేహమాత్రయను దుర్ఘట మైనటు లుండు నింతయుం
⁷దలఁచర హింస నేయ మని తారు తలంతురు గొంద టిప్పిహిన్. 58

౯. పనిపడె యహింస వ్రతముగఁ, గొని వనమున నున్న మునులకుం దొడర దేహిం
సనము తరుమూలఫలశాశనీషీడన మదియు హింస గా దొకొ తలఁచన్. 59
తే. హింస నేయనివాడు ⁸లే డిజ్జగమున, నొక్కడైనను దమతమ యోషినట్లు

1 నభోభాగమునందు (పిండి) నుండి. 2 కర్తబహుళంబు గాదె యని. 3 దార నశించు...
మాత్ర మింతయి. 4 వేయి...బకు వరింపరే. 5 సప్తతి బాజ్యము. 6 నేల దున్నఁగవ...దోష
జ్ఞు. 7 దలఁచరు...చరింతురు. 8 లేఁ దేహగమున.

- హింసతేరువున కెడగల్గి యేగవలయు, సదియః చూపె యహింస నా నతీశయిల్లు.
- వ. ధర్మంబు బహుక్రకారంబై యుండఁ దదియసూక్ష్మకృతి దురవబోధంబుగావున శ్రుతిప్రమాణంబువలనను వృద్ధాచారనివర్తనంబులను నెఱింగికొనునది. 61
- ఉ. భూతహితంబుగాఁ బలుకుబొంకును సత్యఫలంబు నిచ్చుచ ద
ద్భూతభయాప్పుదం బగుప్రభూతపుసత్యము బొంకునట్ల ప్రా
ణాతురుఁ డైనచోఁ బరిణయంబునయందును బలుకుబొంకు స
త్యాతిశయంబ యుండు మహితాత్మక యిష్టవి ధర్మసూక్ష్మముల్. 62
- వ. అని తేలిపి మఱియు నతండు. 63
- క. ఒప్పెడునది యైనను గడు, నొప్పనియది యైన నిజకులోచితఃకథముం
దప్పు దగ దండు ధార్మికు, లప్పని నిజభాగ్యవిహిత మని యుండఁ దగున్.
- క. విను పూర్వకర్తఫలములు, దనకు వశము గాక పొందుఁ దఱితో వానిం
గనుఁగొన నేరక మూఢుడు, దన కాపద యైనచోఁ బై నము దూఱున్. 65
- తే. కార్యఫలములయెడఁ దానకర్త ననుట, కడు నెఱుంగమి జువ్వె తాఁగర్తయేని
తగిలి తన దైనకార్యజాతంబు నెల్లఁ, జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ జేయరాదె 66
- వ. అది యె ట్లంచుని. 67
- సీ. నీతిమంతులు ధర్మనిరతులు దక్షులు నగువారు నేయుకార్యములు గొన్ని
సిద్ధి బొందవు దుష్టచితులుఁ గ్రూరు లై చేయఁ గొన్నివిశేషసిద్ధిఁ బొందు
నూరక యుండంగ నొందుఁ గొందఱ విఫులార్థముల్ గొంద తాఁయానపడియు
నిష్ఫలార్థంబు లై నిలుతురు గొందఱు పేదవారికిఁ బ్రజ పెల్లు వొడము
- తే. స్థవంతులు గొందఱ కిద్ధి నధిక, దానములు ధర్మములు సువ్రతములుఁజేయఁ
బ్రజలు వుట్టరు విను మట్టిభంగి సుష్టు, కర్మఫల మాత్మతంత్రంబు గాకయుండు.
- క. పురుషుడు కర్తాధీనత, నరుగక తనవశమ యనిన నాపదలు రుజల్
మరణంబును నివి యేమియుఁ, బోరయక యుండంగ బ్రదుకఁబోలదు చెవుమా.
- ఆ. కిర్తవశితఁ జూపె కలుగు దేహము దేహ, వర్తనంబు కర్తవశితఁ బుట్టు
దేహపాత మైన దేహస్థుఁ డగుజీవుఁ, డరుగుఁ గర్తవిహిత మైనయెడకు. 70
- వ. అనినం గౌళికుండు జీవుం డెట్టివాఁ డని యడిగిన లుభకుం డి ట్లనియె. 71

— ధర్మవ్యాధుడు గౌళికునకు జీవలక్షణంబు నెవ్వరు. —

- క. విను జీవుండు సనాతనుఁ, డనఘుండు నిజకర్తవశత నధునదేహం
బునఁ బొందు దేహపాతం, బున నెప్పుడుఁ జెడఁ డతండు భూసురవార్యా. 72
- క. ఈయెడలు విడిచి వే తొక, కాయముఁ గైకొని శిశురీరకర్తవశగతిం
బోయి సుఖదాగిములు గనుఁ, బాయక పెండియును దేహబంధముఁ బొందున్.
- వ. అనిన విని బ్రావ్హణుండు లుభకునితోడం బుణ్యాపాపానురూపంబు లయినదేహ

- బంధంబు లెట్టి వనిన వాఁ డిట్లనియె. 74
- చ. స్థిర మగుపుణ్యార్థమున దేవభవం బగుఁ బుణ్యపాపశం
కరమున మానుషత్వ మగుఁ గల్గెషముల్ వశంకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయు నిష్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచు నుండుఁ గాని యొకతీరము ¹నేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్. 75
- చ. ఇది సకలంబుఁ గాంచి బుధుఁ డెన్నఁడుఁ బాపముపొంతఁ బోక ని
ర్వదనిరహంక్రియాత్తుఁడును మత్స్యరదూరుఁడు నై చరించు బెం
పొదవఁగఁ ధర్మమార్గమున నొయ్యిక ధర్మముతీ పెఱింగి తా
వదలఁకు ²నిత్యాయోగము వారిక యెక్కు డొనర్పు ధర్మముల్. 76
- చ. చిరముగ ధర్మముల్ నడవఁ జిత్రము దేటుఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై
పరువడి నింద్రియార్థములభంగులు రితలు గా నెఱింగి చె
చ్చెర నవి యంతవట్టు నిరసించి తపోదమఁత్యశీలతం
బరిఁజేత నొందుఁ బొందుఁ బదపం బరమార్థపదప్రభావమున్. 77
- వ. అనిన నమృహద్విజం డమృహమతి క్కీట్లనియె. 78
- ఆ. ఇంద్రియంబు లనఁగ నెయ్యవి యవి నిగ్రహింప కున్నఁ బాప మేమి దొడరు
వాని నిగ్రహించువానికి నగుఫలం, బెట్టి దనిన నాతఁ డిట్లు లనియె 79
- క. విను విషయజ్ఞానమునకు, ననయంబును మనసుమూల మది కామక్రో
ధనిరూఢ మగుచుఁ బురుషుని, ననిశము నెలయించు నింద్రియార్థక్రియల్.
- సీ. ఇంద్రియార్థంబుల కెఱసినపురుషుండు గాఢరాగంబునఁ గరఁగు చుండు
రాగంబువలనఁ దిరం బగు లోభంబు లోభి యై కరుణకు లోను గాఁడు
మఱి సముద్ధతప్రృత్తి మరుగుఁ బాపక్రియఁ దగువారు నెప్పెడి తగవు వినఁడు
కుజనుల³దనుఁ బ్రీతి గొఱలుఁ దుల్యంబులు గా కుండు వాఙ్మనగోర్తభంగు
- ఆ. లిహమునందుఁ బుణ్యహీనుడై చెడిపోవుఁ, బరమునందు దుగిభభరమునొందుఁ
గాన యింద్రియాగ్రతఁ బోక సాధుసంపర్గజేసి సుగతిఁ జనుట యొప్పు 81
- వ. ఇంద్రియంబు లన నెయ్యవి యనియు నింద్రియజయసిద్ధియు నీవు నన్నడిగితివి
తత్ప్రకారంబు బ్రహ్మవిధ్యావిషయంబు మాబోఁటివారిఁ నవాచ్యం బైయుండు
నైనను నీవు బ్రాహ్మణవ్రతుండవు గావున సద్బ్రాహ్మణప్రియం బవశ్యకర్త
వ్యంబు పుష్కలబ్రహ్మవిదు లయినబ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి బ్రహ్మవిద్యా
ప్రపంచం బెఱింగించెద నవధానపరుండ నై యాకర్షింపుము. 82
- తే. అంబరము వాయువగ్ని దోయమ్ము ధరణి, భూతపంచక విది క్రమంబున మహాత్మ
శబ్దసంస్కర్మరూపసములు గంధ, సంయుతంబుగ భూతపంచకగుణములు. 83
- క. ఓవరఁగ నాకస మాదిగ, ననులోమముతోడ నిమృహభూతము లే

- నును బుట్టు నొకటి కొక్కటి, యనయము బ్రతిలోమగతి లయంబునఁ బొందున్.
- వ. శ్రోత్రంబును దృక్కును జతువును జిహ్వయు ఘ్రాణంబును ననుసద్యేనగు
నిందియంబులు శబ్దస్పృశరూపరసగంధంబు లిందియవిషయంబు లైయుండు
నిందియపంచకంబునకు షష్ఠం బై మనస్సు ప్రకాశిల్లు సక్తమాప్తమంబు లై
బుద్ధియు నహంకారంబును వర్తిల్లు సత్త్వంబును రజస్సును దమస్సును గుణంబు
లైయుండు నీచెప్పంబఱిన మహాభూతైశ్చముఖైశ్చసంచం బంతయు నవ్యక్తం
బనుతత్త్వంబునం దావిర్భూతైరోభావంబులం బొందు చుండు 85
- క. అవ్యక్తతత్త్వ మరయఁగ, నవ్యక్తం బయ్య ¹నిట్టిదై లక్ష్మ మగున్
సువ్యక్తేంద్రియభూతా,దివ్యవహారార్థలింగదృష్టాకృతియై. 86
- వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 87
- తే. అనఘ శబ్దాదివిషయంబులందు ²దగిలి
యిచ్చుఁ జరియించు నెప్పుడు నిందియములు
బుధుండు దత్స్వభావముఁ దనబుద్ధి నెఱిగి
యేమఱక వానిఁ దగఁ గుడియింప వలయు. 88
- ఉ. ధీరుండు నిర్దితేంద్రియుండు దెల్లముగాఁ దనుఁ గాంచు భూతవి
స్తారనిరూఢ మైనపరతత్త్వముగాఁ దనయందు భూతవి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతతస్ఫుటదర్శనుఁ డైనమగ్రచి
త్పరముఁ బొంది నిర్తలతపంబులయందుఁ జలింప కెన్నఁడున్. 89
- క. తప మనఁగ సకలవిషయ, వ్యవేత మగునట్టిబుద్ధివై భవము సుమీ
తపమున సుస్థిరుఁ డగుయో,గపరునకుం గలవె యొందుక ర్తవ్యంబుల్. 90
- క. స్వర్ణనరకంబు లిందియ, వర్ణసమాచరణమునన వచ్చును విసవే
స్వర్ణ మగుఁ దన్ని వారణ, దుర్గతి యగుఁ దన్ని రోధదుర్బలతమెయిన్. 91
- చ. అరదము దేహ మిందియము లశ్వము లాత్ముండు సూతుఁ డమృహ
తుఁగచయంబు డైర్య మనుతోరపుఁబగ్గముఁ దృఢంబుగా
నురవడిఁ బోక యుండ వెర వొప్పుఁగఁ బట్టినవాడు సేమపుం
దెరువున నేగు శివపురమధీరుండు సువ్వె యుదారుఁ డయ్యెడన్. 92
- తే. ఇందియంబులు దివిచినయెడక పాలు
చుండు మనసెప్పుఁ దద్యేగ ముడువకున్న
నెడలి చెడి పోవు బుద్ధి యుదీర్ణపవన
హతిఁ బయోనిధిలోఁ గల మవియునట్లు. 93
- క. ఏనిందియములు మనసును, బూని తినవశంబ ⁴యైన బురుషుండు గదా
ధ్యాససమాధిసమగ్రుండు, పాని గీర్తింతు రమరవరులున్ మునులున్. 94

1 నిట్టలా లక్ష్మ మగున్ ; నిట్టలక్ష్మము నగున్. 2 గలిగి...దిశ్చభావము. 3 సత్త్వంబు.
4 యైన భుజ్యండు (పురుషుండు) గదా.

వ. అనిన నవ్విప్పుండు సత్త్యజన్మమోగుణంబులతెఱుం గెఱింగింపు మనిన నెఱు క
న్బనియె. 95

క. అతనింపిశము నమోగుం, మతిబోధమయంబు సత్త్వ మనయంబు బ్రహ్
శత న్నొప్పు సుభయగుణుని, శ్రేతః బరఃగు రబోగుణంబు సన్నుతచరితా. 96

మ. శిశుభాకా త నిద్ర దైన్యము. విమోహం బక్షమత్వంబు దా
మనభావంబులు రాగలోభజడతామానంబు లూహింప రా
జసమృత్తంబులు ధైర్యశాంతికరుణాసంతోషవిద్యాదు లిం
మంగళ సాత్త్వికచేష్టితంబులు నిజం బిట్లాత్మక నింతయున్. 97

చ. అనఘుండు సాత్త్వికుం డగుమహాత్ముండు బోధనిరూఢి సర్వముం
గనికొని లోకసృష్టములు గా వని రోసి సమస్తసంగభం
గనిరతుఁ డై తొఱుంగు మమకారవికార మహంక్రియాచ్యుతిం
బనుపడి సయమప్రకటభావన నుత్తమశాంతి గైకొనున్. 98

వ. సత్త్వగుణనిబద్ధం డగునేని శూద్రుం డైనను జన్మాంతరంబున వైశ్యత్వంబు
నొంది క్రమంబున రాజభూసురభావంబులు భజించి భవవిముక్తుం డగు నని
చెప్పిన నవ్వహిదేవుం డవ్వహానుభావు నభినంపించి. 99

తే. దేహమున థాతుంశ్రయదీప్తుఁ డగుచు, నహ్నియెట్లుండు శారీరవాయువులకు
నెఱవ్రోలెయ్యవి యవివాకు నిశ్చయముగ, జెప్పమనుటయు నిట్లనిచెప్పె నతఁడు.

సీ. మూర్ధదేశమునకు వర్జితంబై నర్వ నాత్మాగ్ని నాభిదదాశ్రయంబు
శిరమునఁ బావకాంతరమునఁ జరియించుఁ బ్రాణుండు భూతాత్మభావుఁ డతఁడు
వరుసఁ బ్రాణాపాను లిరువురు నయ్యగ్ని వెలిగింతు రనవేతవృత్తు లగుచు
గుడవ న్నితలము లాస్పదములు గా నహ్ని పరిగతుం డగుచు నపానుఁ డుండుఁ

తే. గడఁగి విజ్ఞాత్రనిర్దమకారి యతఁడు, కర్తబలయత్నకారి యై కంఠోతలము
నం దుదానుండు వర్తించు నఖిలదేహ, సంధులందును వ్యానుండు సంచరించు.

క. విను ప్రాణాపానులు నయ్యనలుఁడుఁ బ్రాపుగ సమానుఁ డన్నరసవిపా
చనుఁ డగుచు నాభిదేశంబున నుండును సకలథాతుపోషకవృత్తిన్. 102

క. ఇది పరమయోగదర్శన, విదితం బిప్పాటఁ బవనవిదు లైనమునుల్
వదలక ియభ్యాసవిధి, ముదమున ధరియింతు రాత్మమూర్ధతలమునన్. 103

వ. ప్రాణాపానసమాహితుం డై సకలదేహంబులందును జరియించుచున్న పావకుండు
దేవాత్ముండు గా నెఱుంగు మతఁడు జలంబుల నున్న కమలపత్రంబునుం బోలె
దేహంబునం దుండియు నిర్లభస్వరూపదీపితుం డయి వెలుంగు చుండు నిట్టి
దేవాత్ముండ కదా పరమాత్ముండు. 104

- క. చేతనరహితక్షేత్రముః, జేతనముం బొరయః జేయు జీవాశ్చ దశో
వేతుడు పరమాత్ముడు విఖ్యాతుడు త్రైలోక్యసంప్రకల్పసుఁ డనఘా 105
- క. భూతములయందు వెలిగెడు, భూతాత్ముఁ నెఱుంగుచు ప్రబుధులు నిత్య
జ్యోతిర్తయు నవ్యయు న, చైత్రం బగుబుద్ధి సూక్ష్మభర్తమునలన్. 106
- చ. అని మఱియుఁ గౌశికునకు ధర్మవ్యాధుండు బ్రహ్మవిద్యాప్రభావంబుతెఱుంగు
సంప్రయోగరహస్యంబు దెలియ ని ట్లనియె.
- శ్లో. తెలివి నొందినబుద్ధిగలమహాత్ముండు శుభాశుభకర్తములందుఁ జొరఁడు
క్రమమున సౌఖ్యదుఃఖము లాచిగా నవేషద్వంద్వములయందు సమత ముండు
విను మట్టిపుణ్యున కొనరింప వలయుకార్యం బెఱింగించెద ననుదినంబు
నియతాశియును జితేంద్రియుండు నై పూర్వరాత్రమున నపరరాత్రమునందు
తే. యోగధారణనిరతుఁడై యుండఁజలఁచు, నపుడు బోధదీపంబున నాత్మ నాత్మ
యందుఁ గనుచు నివాతదీపాను కారి, మై వెలుంగుచు నమృతమయత్వ మొందు.
- క. కామంబును గ్రోధంబును, నేమఱు జనుంప వలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత యిదిను సతత, క్షేమాకర మైశివధము గృతబుద్ధులకన్ 109
- క. నిత్యముఁ గర్మయుఁ గర్తృఫలత్యాగియు నగుట లెప్పు లౌల్యవియోగం
బత్తుత్తమయోగము ద, త్ప్రీత్యయలక్ష్యుండు సూరే బ్రాహ్మణుండు మహిన్.
- చ. ఆరయఁగ జీవితంబు గడు శివస్థిర మింత యెఱింగి యాత్మ నె
వ్వరి దెసఁ గీడు రోయక ధ్రువం బగుమైత్రీ భజించి సత్కృపా
నిరతుండు నిష్కరిగ్రహుండు నిత్యతపస్వియు నిత్యతృప్తుండు
బరమశమాన్వితుండు నగుబ్రాహ్మణుఁ డొందు సనాతనస్థితన్. 111
- చ. నీ వడిగినయఖిలధర్మంబులు సుక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి నింక నెయ్యది
విన వల తనినం గౌశికుండు మహాత్మా విన వలయు నవి యెల్లఁచు విశేషంబుగా
వింటిం బ్రబుద్ధుండ నైతి నీవు సర్వజ్ఞుండ వగుట దెల్లం బయ్యె ననిన ధర్మ
వ్యాధుం డతని కి ట్లనియె. 112
- క. ఏ నిష్ఠయి నుత్తమవిజ్ఞానోన్నతి వడయుటకు నిజం బగుమూలం
బైనది గల దొకధర్మము, భూనుత యది నీకు దృష్టముగ నెఱింగింతున్. 113
- చ. అభ్యంతరగృహంబునకు రమ్మని యతనిం దొడ్కిని చని మనోహరంబై చతు
శ్శాలంబై వివిధసౌరభసంవాసితం బైనవార్తల్యంబునందు మహితాసనాసీను
లైనవారిం దనజననీజనకుల నభిమతాహరపరితోషితులఁ బరమాంబరాధరణ
గంధమాల్యాంకుశమూర్తల సతనికిం జూపి తానును దత్పాదప్రణామంబు
సేసి వారలఁ గుశలం బడిగిన నయ్యుంపురూ బుత్తు న కి ట్లనిరి 114

1. మనామతి శుభాశుభకర్తములయందుఁ జొరఁడు వియము. 2. విధము. 3. సద్ద్రవ మింత
...బరమశమాన్వితుండు. 4. మగ మూలం...గల దొకకర్మము.

- క. ఇది యచ్చిద నీచెప్పిన, సదమలహితవాగ్దళంగి సకలము వింటి
పదలక యిచ్చెయి¹న చరిం, చెక గురుజనములకుఁ ప్రీతి జేసెద ననఘా. 124
- క. నాదై నభాగ్యవశమునఁ, గాదే నీతోడిచెలిమి గలిగెం బరమా
క్షోదమనస్కుడ నైతి శుభోదయముల కెల్ల నింక యిచ్చుడ నైతిన్. 125
- క. పాపాకర మగు దుర్గతి, ప్రోఫు గవక యుండ ననుఁ బ్రబోధాత్మకవీ
లాపరిణతుఁ గావించితి, నాపాలిటివేల్పు వీవ నరసుతచరితా. 126
- చ. ఆచుపమ మెట్టివారలకు నందదు ధర్మపథంబు ధాత్రిలో
విను పదివేపురం దొకఁడు విశ్రుతధర్మపరాయణుండు గ
ల్లనొ కలుగఁజొ సందియము గోరి సనాతనధర్మ మూడి యె
వ్వనికిని నీకుఁబోలె బుధవత్సల యిట్లు చరింప వచ్చునే 127
- చ. నిను నొకశూద్రుఁగాఁ దలచ నేర గుణాకర నీచరిత్రముం
గన మది నదృశ్యం బొలసె గావున నెయ్యది కారణంబుగా
నొనరగ నిట్టిజన్మమును నొందితి చెప్పుము భూతభావిన
ర్తనములయందు నీకు విదితంబులు గానివి గల్గ వెచ్చెయిన్. 128
- చ. అనిన నతనికి ధర్మవ్యాధుం డిట్లనియె. 129

— ధర్మవ్యాధుండు గౌతమనకు వసతూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పట. —

- క. జనసుత నీ వెయ్యది యడి, గినఁ దెలుపుట నా కవశ్యకృత్యము గాదే
విను చెప్పెదఁ బూర్వభవంబున నే నొక బ్రాహ్మణుండఁ బుణ్యచరితుండన్. 130
- చ. వేదవేదాంగపారంగతుండ నై యుండును నాకుం బ్రియసఖుం డైనయొక్క
రాజపుత్రుతోడిసంగతింజేసి ధనుర్వేదంబును నభ్యసించితి నొక్కనాఁ డమ్మహీ
పతి వేట వోయిన నేనును నతనితోడన చని వనంబునం దెక్కుమృగంబుల
నేయుచుండ నం దొక్కబాణంబు దృఢతాంతరితదేహంబు డైనమునివరు
నొక్కరుం దాడిన నతండు హా యనుచుం బడియె నంత నేనును. 131
- చ. డాయఁ బోయి తీవ్రసాయకవిధ్నఁ డై, పొరలు చున్నవిప్రవరునిఁ జూచి
తలరి యనునయంపుఁబలుకులు వలికినఁ, గినిసి యిట్లు లనియె మునివరుండు.
- చ. బ్రాహ్మణుండ వయ్యుఁ బాపప్రవృత్తి రీవై, శూద్రకర్మమునకుఁ జొచ్చి తీవు
గాన నిక్కువముగ గ్రవ్యాదజన్తుండ, వగుము మీద ననియె ననిన నేను.
- చ. ఎటుఁగక తప్పు నేసితి సహింపఁ గదే కడు దుర్భవంబునం
బలువకు మయ్య నావుడుఁ గృపక ముచినాథుండు దప్ప దివ్విధం
దెలుకుకులంబునందు జరియించియు ధర్మపు తెల్ల నిమ్ముగా

1 జరియించు. 2 మోక్షుడ నైతి. 3 వాక్యంతిం బను... బ్రబోధాధికరితా.

4 నిత వా...యచ్చఁ జరించు. 5 గను మది. 6 మై...నిక్కవము మృగవ్యాధిజన్తుండ.

నెత్తిగెదు తల్లిదండ్రులకు నొకము బ్రీతి¹ యొనర్తు భక్తితోన్.

చ గురుకు ప్రాసంజీసి నీకుః బహుశోభనం బగు జాతీస్తరత్వంబునుం గలుగు
నపరజన్మంబును బరమబ్రాహ్మణుడ కయ్యెడ వని యచుగ్రహించిన నవ్విపుని
దేహంబునందు నాఁ నబాణంబు మెత్తన వెఱికి యతనిం దదీమాశ్రమంబు
నకుం జేర్చితి నాచేసిన పూర్వంబున నన్యహాత్ముడు నపాయంబు వొందం
డయ్యె నాకు నిష్టిజన్మంబు నొక వలసె నని చెప్పినా గౌళకు డిట్లనియె. 135

తే. జన్మనిష్ఠిని చరితంచుచంద మిట్టి, వెన్నడును నిష్ఠి²చోద్య మే నెందుఁ జూడ
నింక జన్మాంతమునాక నేల యిపుడ, పూర్వచరితుడ విపు విప్రసిద్ధుడ కావె.

ఆ పాపవర్తనుండు బ్రాహ్మణుం డయ్యును, నిజము శూద్రుకంటె నీచతముండు
సత్యశోచధర్మశాలి శూద్రుం డయ్యు, నతడు సద్విజ్ఞాండు యనిరి మునులు

క. అనయంబు నాత్మకర్తంబున సతీనీచ మగుభవముఁ బొందవలసెనే
యని నీవు నిరంతరమును, మనమున దుఃఖంప వలదు మహితచరిత్రా 138

చ నిజగుణాదోషకర్తముల నెట్టిన మేలుచు గీడు వచ్చుచు ద
త్ప్రజనితసౌఖ్యదాకీమములఁ బ్రజ్ఞలు దుల్యమనస్కులై మనో
రుజులును దేహజంబు లగురోగములు³ హితధర్మకర్తభే
షజములఁజేసి పాపుదురు సర్వము సాత్త్వికసృష్టి జూచుచున్. 139

క. ప్రియములు వాయుటయును న, ప్రియములు వెలఁబొందుటయును బెలుగనగుడ
త్క్రియలందుమూఢమతికిహృదయతాపము వాయుదెచ్చడుఁ దరికొనుచుండున్.

తే. ⁴వగతు మన్న నెవ్వారికి వగవఁ జనదు, చిత్తమున నేమిటికి సంతసింపరాదు
కాన గతమునందును ననాగతమునందు, వగవరార్థులు సంతోషపంతులగుచు.

క. వగపునఁ దేజోహీనుం, డగునాత్మహితక్రియలకు నక్షముఁ డగు న
వ్వగపుదోషుఁగి యుద్యోగము, దగఁజేయఁగఁ గలుగునంచితములగుశుభములే.

చ. కాపున భూతంబుల సదసత్ప్రకారంబులు గనికొని ధీరుండ నై యుండుచునిన
నా ధర్మవ్యాధుండు మహాత్మా నీ చెప్పినయంతవట్టు నిద్రానంబులుగాఁ గొని
యేను నిశభేదుండ నై భవిష్యత్కాలసద్భావంబునందు సమాహితుండ నై
యుండువాడ ననియె సంత నాభూదేవుండు. 143

చ. అతులితపూర్ణమూర్తివి కృతార్థుడ⁵ వెందును నీవు ధర్మ మూ
ర్జితముగ నెప్పు డేమఱక చేయుచు నుండుము నిత్యశోభన
స్థితి వెలుగొందు మేను భవదీయసమాగతిఁజేసి ధర్మసు
స్థితమతి నైతి న న్ననుమతింపు గుణాకర పోయి వచ్చెదన్. 144

1. యొర్తు బ్రీతితోన్. 2. చోస్యంబు నుఱుగఁ జూడ...చరిత్రమై నిపు విప్రసిద్ధుడ కావె
తి నా కని. 3. అగ్రు చేర్చి నె...గతమునం దయ్యనాగతము...వృత్తు (వర్త) లగుచు. 4. మెతయ
...న న్నుమపు ధీరగుణాకర.

జ. అని వానికిం బ్రహ్మణాబు నేసి వీడ్చొని చని కౌశికుండు నిజవననీజవకుల కతి
భక్తి శుక్రాపసేసి కృతార్థుం డయ్యెం బాండవోత్తమా నీయజిగిన తెఱుగు
నం బతివ్రతామాహాత్మ్యంబును బిశ్వేశ్రామాశ్రేషంబును హీనవర్ణం డయిన
వాడు ధర్మంబు సలుపుచుపాయంబును జెప్పిత ననిన విని ధర్మతనయుండు సంత
సిలి మఱియు మార్కండేయున కిట్లని యడిగె 145

తే. అగ్ని దేవుండు ¹బ్రీతి మహాతపంబు, నేనె శని విండు నవి దెంబి దేనె శశఘ్న
యంగిరసుఁ డేమికతిమున నగ్ని యయ్యె, నగ్ను లెన్నివిధంబుల నభిశయిల్లు

— మార్కండేయు ధర్మజ్ఞుడు సంగిరసుం డగ్ని యైతెఱుగు నెక్కట. —

వ. ఇంతయు విన వలతు ననిన నమృహాముని యిట్లని చెప్పె శగ్ని దేవుండు దేవతల
తోడియలుకం జేసి హవ్యంబులు వహింప నొల్లక వసంబునకుం జని బహు
కాలంబు ఘోరతపంబు నేయుచు నశ్వంతకృశకుం డై యాత్మగతాబున 147

చ. అలుకమెయిం ²దొడంగి విపినాంతభూమికి వచ్చి యిట్లు నే
వెలుగక యున్నచో భువనసృత్తము సర్వము నిల్పు నీల్పినక
జలరుహసూతి వే తొకనిఁ జయ్యన నగ్నిపదంబునందుఁ దా
నిలువక యున్నె నే నిచట నిల్పుట పోలదు పోయెదక వెనక 148

వ. అని తలంచి తపంబు సాలించి నిజవనంబున కుస్తుఖుం డయి చని చని యంతకు
మున్ను బ్రహ్మనియోగంబునం ద్రిలోకంబులకు శగ్ని యై వెలుగు చున్న
వాని సధితవాశ్చ్యంభితు సంగిరసుం గని భయంపడి యెప్పటియట్లు మగిడి
పోవునెడ సంగిరసుం డతనిచాలికిం జరుదెంచి యిట్లనియె 149

చ. అనఘ జగత్ప్రయార్పితుండ వై తిమిరావహరుండ వై తగళ
వనరుహగర్భచే బ్రథమవహ్నిపదంబునఁ గల్పితుండ వై
తనరుదు సీవు నీ దగుపదంబున నే నిటు లుండ నోకడుక
ఘనముగ నీవు వీపదము గైకొనవే యవికల్పభావనన్. 150

వ. అనిన శగ్ని దేవుం డిట్లనియె 151

క. విను నాకీర్తి జగంబులఁ, బొనుఁగుపడియె నీవు భువనపూజితవృత్తిం
బనుపడితి గానఁ దగు నీ, కనఘ యనలపదము నాకు నలవడ దింకన్. 152

వ. నీవు ప్రథమాగ్నివై యుండు మేరు ద్వితీయం బగుప్రాజాపత్యవహ్నినైవర్తిం
చెద ననిన సంగిసుండు దేవా యిట్లాతీవలదు ప్రథమాగ్నిత్వంబు నీవ
కైకొని నన్ను నీకుం బ్రథమపుత్రుంగా నాదరింపు మనినం బావకుండు వాని
కొడంబడియె నివ్వెధంబున సంగిరసుం డగ్నికి సగ్రతనయుం డై యగ్నిసా
రూప్యంబునం దేజరిల్లె నయ్యంగిరసుండు శని యరుదానికి బృహత్కీర్తియు
బృహజ్జ్యోతియు బృహద్భూతయు బృహన్తనసుండును బృహన్త్రుండును

బృహద్వాసుడును బృహస్పతియును చర నే యగుగోడుకులు మఱియు భాను
మతియును రాక్షసు సినివాళియు: గుహుప్ర చర్చిష్టతెయు మహిష్టతెయు మహా
మతియు చర నేడుగురు కూతులు బుష్టిరి. 153

క. తనయుడు బృహస్పతికి చ.తల్లిగము:డు శంయుడు వృష్టి యాగంబులలో
మురుమురుహాపిషాజ్యముదా: గొనియె కువా:డయ్యెచధికగుణయుక్తిమెయిన్. 154

వ. ఆశంయునకు ధర్మపత్ని యైశత్యకు భరద్వాజుండును భరతుండును నా¹నిరు
వురు గోడుకులు వృష్టి కందు భరతునకు భారతుం డనుగోడుకును భారతి యను
కూతురుం బుష్టిరి భరద్వాజునకు వీర యనువానికి వీరుండు వృష్టె. 155

క. వానికి చరయువ్రచకు: బటు, ²భాసుం డై వృష్టె సుతుండు భానుం డనంగ నా
భానునకు నిశ్శ్యవను: డనంగ నాత్తజు: డున్మనించె గడుపుజ్వలు: డై. 156

చ. అతనికి: బుట్టె: బుష్టుండు నిరంతరతేజు: డుదారకీర్తి ని
ష్కృతి యనుచేరివా:డు విను కిల్పిషభాజను లై నమానవుల
సతతము నాకృశాను నతిశక్తమనస్థితి: గొల్పి దోషని
ష్కృతి దగ: గాంతు రట్లగుట: గీర్తిత మయ్యె: దవాఖ్య వానికన్. 157

క. ఘనుండు ³రుజస్కురు: డనంగా, జరియించెను నాతనికి రుజస్కురునకు న
త్యనుపమకాంతిపం డై, జరియించె గ్రోధు: డనంగ జనవరతిలకా. 158

వ. ఆగ్రోధునకు రసుండు వృష్టె రసునకు స్వాహా యనుకన్యకయుం గాముండను
కొడుకును బుట్టిరి కామునకు నమోఘుండు వృష్టె నమోఘునకు నుక్థుండు
వృష్టె మఱియుం గాశ్యపుండును వాసిష్ఠుండును బ్రాణుండును నాంగిరసుండును
జ్యవనుండును ననువా రేవురు తెజస్వి యైనకొడుకుం బడయుదు మని
యనేకర్షంబులుఘోరతఃంబుసేసి మహావ్యాపృతిర్షరణంబు నేయుచున్నంత.

చ. అనలముచాయ మస్త్రము నర్కనిభం బగుబాహుయుగ్మముం
గనకసముజ్జ్వలంబు లగుకన్నులు: జర్మము కృష్ణవర్ణతం
దనరినజంఘలుం గలయుదాత్తపుదేహము దేజరిల్లగా:
దనయుండు వృష్టె వాచలకు: దద్దయు నద్భుత మందె లోకముల్. 160

వ. ఇట్లు వృష్టిసయప్పావకుండు పంచజనప్రభవుండు గావునం బాంచజచ్యుం డను
వేరం బ్రసిద్ధుం డై దశసహస్రవర్షంబులు దపంబు నేసి నిజమస్తకంబున బృహ
ద్రథంతరు లనువారలను పడచంబున హరిని నాభియందు శివుని బలంబున
నిదురసిం బ్రాణంబుల వాయ్యగుులను బాహుయుగదంతపుటంబుల విశ్వ
భూతంబుల సృజియించె మఱియును. 161

క. తవు: డనువహ్ని నిరంతర, తపోనిరూఢు: డయి పంచదశపుష్టుల న

1 అ. వృ రిక్షులు వట్టి 2 భాసు నము:డు, సిఘ:డు సుకుండు వట్టె భాను: 3 రజ
స్కురు:...రజస్కురునకు...కాంతియకుం డై.

త్యజరిమితమోరతేజో, విపులాశ్వులఁ గనియెఁ గపటృక్తేనిపుణులన్. 162
 ౧. ఆపదియేపురు సుభీమూఁడు నతిభీముండును భీముండును భీమబలుండును నతి
 బలుండు ననువా రొక్క మొగియును సుమిత్రుండును మిత్రవర్ధనుండును మిత్ర
 జ్ఞుండును మిత్రవర్ధనుండును మిత్రధర్మయు ననువా రొక్క మొగియును సుర
 ప్రవీరుండును వీరుండును సువేషుండును సునర్హసుండును సురహంతయు
 ననువా రొక్క మొగియునుగా నిట్లు మూఁడు మొత్తంబులై యజమానుల
 యజ్ఞఫలంబు లపహరించుచుండుదురు తత్ప్రళాంతకర్థం బై యాగంబులందు
 నగ్నిచయనంబు నేయునది. 163

తే. అధిప విహగాకృతుల నొప్పునగ్నిచయనములఁకుదగ్గ¹పక్షాఘాతములనువిప్ర
 వరులమంత్రఘోషములను వారు నిహతులై భయంపడి చేరరు యజ్ఞభూమి
 ౨ తపుండు మఱియు సకలయజ్ఞభాగభుజు లై నపుత్తుల నేపురం గనియె నం
 దగ్గజుండు. 16౪

౩ వైశ్వానరం డనువహ్ని చాతుర్థాస్యవిధులందు భూసురవితతిచేతఁ
 బృహస్పతిసహితుండై పరమార్చనముఁ గాంచు నధిప రెండగునాతఁ డఖిలమునకుఁ
 బ్రభుఁడు దానై విశ్వపతియన విలసిల్లు విరుము మూడగువాఁడు విశ్వమునకు
 నాత్తుఁ డై విశ్వకుం డన నొప్పు నాలపునతఁడు భూతములయాహారవితతి
 తే వెలయుఁ బిబ్యమునేయుట విశ్వభుక్కు, నాఁగఁ బఁపొందుగోపతినామధేయుఁ
 డై సమస్తధర్మక్రియలందు హేతు, వై శ్రశస్తి వహించు నే నగు నతఁడు.

౪. మఱియు భానుం డనువహ్నికి సోమపుత్రి యైవృహద్యాసయందు బలడుం
 డును మర్యామంతుండును ధృతిమంతుండును నాగ్రయణుండును నగ్నియు
 సోముండును నన నార్వురు గొడుకులు నిశ యచుకూతురుం బుట్టిరి సకలతఱగి
 ఫలంబులు నిర్వహించుట కయి పురందరుండు మనునామధేయుం డయినకొడు
 కుంబడసె నబ్బాచుపుత్రి యైననిశాకన్యం బెండ్లి యై ప్రాజాపత్యుం డనువేరన
 బరఁగి పరమబ్రాహ్మణులచేత నర్పితం డయ్యె నివిధంబున ననేకవహ్నులు
 సకలధర్మక్రియాసాధకు లై వెలింగిరి దక్షిణాగ్నిప్రముఖు లయినవహ్నులు
 వాయుహతింజేసి యన్యోన్యంపుష్పంబు లయ్యెనేనియు రజస్వలాదిసంక
 రంబులం బొరసెనేనియు మృతకళాతకాపిసంస్పర్శనంబునం బొందెనేనియు
 దత్ప్రియశ్చిత్తార్థం బై యష్టాకపాలేష్టి నేయ వలయు నని చెప్పి మఱియు
 మార్కండేయుం డిట్లనియె. 167

౫. ఆపుఁ డను వహ్ని యతులిత, రూపసి యయి ముదిత యనుతరణియందు జగ
 ద్దీపకు నపారతేజ మహాపూజ్యుం గనియె నగ్ని నద్భుతనామున్. 168

౬. అతఁడు త్రిలోకతంత్రము నిరంతర మై చన నిర్వహించుచున్

1 పక్షాఘాతములను. 2 భిక్షులు...నే నపు నతఁడు. 3 పుష్పం గనియె.

శతమః ధామైవ సుకసంతతికిం బ్రయ మొప్ప హాన్యముల్
హాన్యము మోచి యిచ్చుచు భృశం బగుతప్పక మోర్వ లేక సు
వ్రతనిరతుం డభర్తుం డుపానికి నిట్లను నాదరంబుతోన్.

169

వ ఏను ముప్పలుండ నైచి సీపు కేతలకు హాన్యములు మోచి యిచ్చుని వానిం
బంచి తాను సముద్రంబు సొచ్చి యందు దాగుటయు దేవత లద్దేవములు
డున్నయెడ రోముం దొడంగిన నభిషేకంబు లై నమత్స్యంబులు సురలకు నగ్ని
దేవుండు జలధి నుండుట నెప్పుడునుం గవలి యనలుండు మీలం జూచి జనం
బులు మిమ్ము నిర్దయు లై వధియింతురు గావుత మని శాపం బిచ్చె నప్పుడు.

ఆ. హాన్య¹ హాన్యమునకు నమరో త్తములు దన్ను, వేయువిధుల నొలసి వేడుకొనిన
నెట్లు నియ్యకొనక యెంతయు విసిగి స, మీరఁబులుండు దనదు మేచు విడిచె 171

వ ఇట్లు సంత్యక్తశరీరుండై ధరాతలంబు ప్రవేశించుటయు నతనిచేత విడువంబడిన
దేహంబువలనం బూయంబున గంధకంబు న్దుల దేవదారువును క్లేష్టంబున
స్ఫుటికంబును బిత్తాంబున మృతంబును వాతంబున గృష్ణశిలయు నఖంబుల
నభ్రంశంబును స్నాయురంజయంబునం బ్రవాళంబునుం బుట్టె నతండు భూగర్భ
స్థితుండై భూకంఠంబు నేయు చున్నంత భృగ్వంగిరశప్రముఖు లయినమహా
మునులు నిజతపోబలంబున నతనికి నాప్యాయనంబు నేయుటయుఁ దేజస్వి యై
ధరణి వెలువడి వచ్చి యిచ్చుహాత్తుం డయ్యహామునులం జూచి శశియతేజంబు
దనకు దుచ్చుపాం బగుటయు భయంపడి క్రమ్మట నంబుధి సొచ్చి యడంగిన. 172

క. విను జననాయక సంయమి, జనములు వహ్నిపని యంతః జాలించి ప్రియం
బున నంచితవిధిసంగ్రహమునకై పూజించి రధికపుణ్య నధర్మన్. 173

వ ఆయ్యధర్వాగ్ని తేజంబును నమ్మును లతనికిం జేయుబహుమానంబునుం దన్ను
ఖంబున నమరులు దృపులగు చునికీయుం జూచి సహింసక పావకుండు సకల
భూతంబులు జూచు చుండ నంబుధి వెలువడి వచ్చి నిఖిలలోకహితార్థంబుగా
నొప్పటియట్లు హాన్యవహత్వంబు నంగీకరించె నిట్లనేకశాఖం బయిన యగ్ని
వంశంబు ప్రశంసాభాజనం బయ్యె నగు లెంద తైననుం దదాత్త యైనతేజం
బొక్కటియ యని చెప్పిన విని సంతసిల్లి యయ్యహామునికి ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

క. మునినాథ మహానేనుం, డనలునకుం గృత్తికలకు హరునకు సుతుం డై.
ననిమిత్త మేమి² తెలు గే, వినవలతుం జెప్పవే పవిస్తరఫణితన్. 175

వ. అనిన మార్కండేయుం డతనికి ట్లని చెప్పె దొల్లి ధైత్యులతోడ రణాబుసేసి
యోటువడి దేవగణసహితుం డై దేవేంద్రుండు దొలంగి పోయి దానవుల
నోర్య నోపునఁజేమహాత్మ్యం డగుసేనాపతి నెందుం బడయుదునొకో యని

యొక్కనాడు మానసం బనుశైలంబునకుం జని యం నొక్కయెడ నొక్కరుండ
కార్యచింతాపరుం డై యున్నయెడ. 176

తే. ఒక్కదనుజాధి¹ముండు మొట్టో యశంగ, నన్ను జెఱగొనిపోయెడు నన్నలార
య్యెవ్వరిట విడిపింపరే యింతవట్టు, పుణ్యమున బోవ రయ్య కారుణ్యబుద్ధి
వ. అని యిట్లు సువ్యక్తం బై సవనితావిలాపంబు వీతెంచినం బుందరుండు నిజాం
తరంగంబు గరుణాతరంగితం బగుటయు నోడ కోడ కిచె యేను వచ్చిత ననుచు
సద్విక్రమము నడచి ముందట సతిభయంకరాకారుం బటుగదాహస్తు వస్త్రచలిత
విద్యుల్లతారుచితమూర్తి యైనదాని నొక్కకన్నియం గొని గగనతెలుంబునం
బటచువానిం బ్రబలహాహాకవినీలదేహుఁ గేశి యనుదానపుంగని సరభసుండై.

— శ్లోకం — యశురాక్షసుఁ బాటఁ బోలుట. —

ఉ. ఓరి దురాత్మ యాయబల నోడక యేటికి బట్టినాడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్డు మెట వోయిన బ్రాణము గొందు ²నింక బ్ర
స్ఫూర్తమహిధుస్త్రకంభంగవిహారధురీణ ముగ్రదై
త్యాదుణంజితోగ్రకులిశాస్త్రము ను మ్మిదె యంచు దాసినన్. 179

మత్తకోకిలము. భూరవిక్రముఁ డైనకేళియుఁ గ్రోధఘూర్ణితచిత్తుఁ డై
ధీరుఁ డుక్కున నిల్చి యగ్గద ³త్రిప్పి వాసువు వైచె న
వీరుడు⁴ గద చూర్ణితంబుగ ప్రసె నాసుభంగిఁ బొం
గారి దారుణవస్త్రపాతరయంబునం బటుహస్తుఁ డై. 180

ఆ. అసుర వీరక నొకమహాచలశృంగంబు, విఱచి వైచె నమరవిభునిమీఁద
గోత్రవైరి భూరకులిశాభిహతి వ్రయ్య, నడిచె దానిఁ జవల నదరు లెగయ.

వ. ఇట్లు దనసాధనంబులు విఫలంబు లై నం దలంకి దానపుం డక్కన్నియ ఓగవిడిచి
పఱచిన నింద్రుండు దానిం జేరం జని నీవెవ్వరిదాన వీరకసుచేత నెట్లుపట్టువడి
తనిన నది యతని కిట్లనియె నయ్యా యే సరిష్టనేమి యనుప్రజాపతికూతుర
దేవసేన యనుదాన డై త్యసేనచెలియల నేనును మాయువుయం గేశికాతుకం
బునఁ దండ్రియనుమతంబు వడసి సఖిజనసహితంబుగా వెడలి యిమ్మానసగంబు
సానుదేశంబులం గ్రుమ్మరుచుండం గేశినామధేయుం డైనయాయసురాధముండు.

క. పలుమాటు వచ్చి తనదుర్విలసితములు మాకుఁ జూపువేడుకదోడు
బలుకును మేలమునఁ జేసక, దలఁచు గదియు మదనకదనదళితవృద్ధయుండై.

తే. వానిచేష్ట లన్నియు దైత్యసేన కభిమ
తంబు లైయుండు నాకు నెంతయును దుష్ట
హముల వినవె యిచ్చెయిన యక్కిమలనయనఁ

1 ముండు మొట్టయో కడంగి. 2 నిన్ను... గురితొక్రికుట. 3 దర్శ. 4 మాత్ర మాత్ర
వేడుకతోడం, బలుకును మనమునఁ జేసక, దలఁచు గదియంగ మదనదళితవృద్ధయుండై.

- గోరి దానవుల దెలయించికొంచు జనియె. 184
- తే అంత బొకి వెండియు వచ్చి యింతచేసె, - ధూరాత్తుడు చున్న మీదైనకరుణ
వొడవడగ సాగి మునుబడి టదప్పె, నీచనయ్యింద్రుఁ డనియె నయ్యతివ జూచి.
- క. విను దక్షతనూజలు మా, జననిగను మీతల్లెయును నిజంబుగ మా కీ
వసుజ వయిత నజానన, యెవరంగా వేడు సీకు నొకవర మిత్తున్. 186
- వ. నీనిన దేవసేన దేవేంద్రున కి ట్లనియె. 187
- తే ఆనఘ మాతలప్రియైకనాఁ దతిముఁమున, గన్ను సుకలాలనమునేసి నాతి నీవు;
ప్రభితోహతుఁ డగుభక్త బడయు దయె, వట్టివానిన నీవు నాకరయవలయు.
- చ. అనిమిషదానవేంద్రులకు నైన సజయ్యుడు సుగ్రవైరిభం
జనుడు త్రిలోకిరక్షణవశంవదుడు భవదిష్టమిత్తుడు
ఘనగుణకీర్తనుడు నగుకాంతుని గోరెద నామనోరథం
బు నెరయ సంఘటించి సుకపుంగవ నన్ను గృతార్థం జేయవే. 189
- వ. అనిన నింద్రుడు దీనికిం బట్టి యెవ్వం డగుచోకో యని కొండొక విచారించు
నెడ నమ్ముహూర్తంబు రౌద్రనామకం బయి సోమసూర్యసంగమకారణం
బయిన యమావాస్యముఖం బైయుండం బూర్వంథ్యా రాగరక్తాంబుదప్రతి
బింబవటలపాటలితోదకిం బైన జలనిధిసమీపంబున నమరాసురసమరసంకులం
బుగా నరుణకీరణం దుదయించుచుండఁ దత్కాలంబున భృగ్వంగిగిప్రముఖు
లైనమునులు వేల్పుహవ్యంబులు మోచికొని హవ్యవహనుండు సూర్యమంక
లంబు ప్రవేశించుచుండం గనుంగొని యిది సూర్యసోమాగ్ని సమాగమం
బయినరౌద్రనామకముహూర్తంబు గావున సూర్యసోమాగ్ని జేషంబున జని
యించినవాడు దీనికిఁ బ్రియుండు గావలయు నని వనంబున నిశ్చయించి
యతం దాక్షణంబ. 190
- క. బాలం దోడ్కొని యబ్జజాపాలికిఁ జని మ్రొక్కి త్రిదశపాలుడు దేవా
యాలలనకుఁ దగువరుని గృహలుడవై యెసఁగు మనినఁ బద్మజుఁ డనియెన్. 191
- ఉ. దీక్షితవిక్రమాస్పదుడు దీనికి వల్లభుఁ డయ్యెడుం ద్రిలో
కీరరిరక్షణముడు గీర్తితమూర్తి యొకండు వాడ మీ
యాపద లెల్లఁ బాపుటకు నై ధృతిఁ బూను నశేషదేవసే
నాపతిభావముక విబుధనాయక శీఘ్రమ భావ్య మితయున్. 192
- వ. అనినం బ్రీతుం డై పితామహు వీడ్కొని యింద్రుండు సనియె దదనంతరంబ
వసిష్ఠప్రముఖు లైనసప్తమహామును లమావాస్యాహామంబు నేయ సమకట్టిన
నమరు లందఱు నందు హవిర్భాగంబులు గొనుటకు నాసన్ను లగుటయు. 193
- క. ఆహవనీయముఖంబున, నాహూతుం డై హుతాశుఁ డమ్మును లిడఁగా

- నాహుతులు గొని దివిజనం, దోహమునకు వరుస నొసంగె దొడఁగెం బ్రీతిన్.
 సీ. ఆనమయంబున నమ్మునీంద్రులభార్య లండలు సుస్నాన మొందఁజేసి
 రమణీయమాల్యాంబు విభూషణాద్యలంకాంబు లొనరించి గారవమునఁ
 జను దెంచి కతులకు సమ్మతిం బరిచర్య నేయుచు మెలంగంగ వాయుసఖుఁడు
 మెలతలవాలిక మెటుంగుంగన్నుల యొప్పు దెలివవ్వు మొగముల విలసనంబు
 తే. నడ బెడంగులు నన్నుచనడుములందు, వెలయువళ్ళులభావంబులు వటుదచన్నుఁ
 గవల ¹నిక్కును నేర్పడఁ గని కరంగి, మదనమార్గవాదితహృదయుఁ డయ్యె
 వ. ఇట్లు వికలేంద్రియుండై వైశ్వానరుం డమ్మనికత్తులయందుఁ దగిలినదెందంబు
 మగిడింప నేరక వారలం గదియ సప్పలించి గార్హ పత్యకుండంబునం దావేశించి.
 చ. ఆతివలు దన్నుఁ జేరుటకు నాసపడుం బొరిఁ జేరుచోట నా
 యతవిలసచ్ఛిఖాగ్రముల నల్లన వారల నంటుఁ గౌతుకం
 బతశయ మై తదంగలత లాదటఁ గొంగిటఁ జేర్చు గోరుఁ గం
 పితధృతి యై శిలంగుఁ గడుఁ బెల్లగురాగరసంబు ముంపఁగాన్. 197
- వ. అంత నమ్మునీంద్రులహోమవిధి సమాప్తం బగుటయు జాతవేదండు మదనవేద
 నాభరంబు సహింప నోకక నిర్జనం బయినవనంబునకుం జని మునికత్తిసమాగ
 మంబు ⁴దుర్లభంబుగా వగచి వెగ డంది శరీరంబు దిగవిడువ సమకట్టునెడ దదీ
 యవల్లభ యైనస్వాహాదేవి దత్ప్రకారం బంతయు నెఱింగి యతనికిం బ్రియంబు
 నేయునది యై సక్తిమునులలో నంగిరసుభార్య శివ యనుదానిరూపంబుగైకొని
 చని యేకతంబ యున్నవలె శనుం గనుంగొని యిట్లనియె. 198
- తే. అంగిరసుభార్య నేను శివాభిధాన, ననఘ నాకును నాతోడియంగనలకు
 ననుదినంబును సతీవనోహరవిలాస, మైననీమూర్తిపైఁ గోర్కి యడరియుండు.
 ఉ. నీమదిచంద మిట్టి దని నిక్క మెటుంగక నే మజస్రముం
 గామశరాహతిం గలఁగి కాటేయ వొందుదు ⁵మాత్మలందు నీ
 కామము మాదెసం గలిమి కౌతుకచేష్టలయం దెఱింగి యు
 ద్ధామమనోరథ ప్రచలితస్థితి నందఱముం గ్రమఃబునన్. 200
- చ. నినుఁ గవయం దలంచి ⁶యిట నెమ్మిమెయిం జనుదెంచినార మిం
 పునఁ జెలు తెల్లఁ దొల్తననుఁ బొమ్మని పంచిన వచ్చితేక మనం
 బనవరతానురాగముగ నంగజకేళి భజింపు వింక నొం
 డని యెడ నేసిలేని గుసుమాస్తుఁడు పైఁపడు నన్నుఁ బాపకా. 201
- వ. అనిన సంతసిల్లి యగ్ని చేవుండు దానిం గైకొనియె నదియును నతని నభిమత
 భోగంబులం బ్రీతునిం జేసి తదీయ తేజోధాతువు ధరియించి యచ్చోటు వాసి

1 వీరయ. 2 నందుఁ బ వెళించి. 3 కలంగఁబడు; కరుంగ గడు 4 దొంగవమికిం కాం
 వగచి. 5 మాత్మ నేడు. 6 యిటు...నంగజకేళి.

యాక్షణంబ గడుపియై గగనంబునకు నెగసి యతిత్యరితగమనంబున శ్వేతవర్ణ తంబునకుం జని యా మోక్షయెడ శరవణ స్తంబసంవృతం బైన శాంచన కుండంబునందు నిజభక్తశిష్యులు సంగ్రహించి మఱియును. 202

క. మునివత్సలరూపులు నైకొని యిట్లుల వసుసః బుష్పకోమలి ప్రియుఁ ప్రీతునిఁ జేయుచు రేతస్కంధవ మొనరించుచును వచ్చెన దత్కలశమునన్. 203

తే. విను పతివ్రతాతలక మై వెలయుచుట్టి, యయ్యగుంధతీరూపంబు నలవరింప నెట్లు నేరద కాని యయ్యంతి యున్న, యుపిదలాద్వారరూపులు నొనరదాల్చె.

వ. ఇన్విధంబున నాటుమాటులు ప్రస్కందితం బైనయగ్ని తేజంబున. 205

— ౩ మారసాగ్నియవతారము —

క. ఆసిత్యనిభుండు విపుల, ద్వాదశబాహుండు పద్మదనుఁ డఖిలదిశా రోదోంతరంబు వెలుంగ మహాదాసుంబై కమారుఁ డదయం బయ్యెన్. 206

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షంబునం బాడ్యమియందు వీర్యనిషేకంబును విదియయందు గర్భ వ్యక్తియుఁ దదియయందు శిరీరమాత్రావిర్భావంబునుం జతుర్థియందు సకలావ యవసంపూర్ణతయు నై యుదయించిశకుమారుండు పంచమియందు సముత్థితా కారుంబై పేర్చి త్రిపురదహనసాధనం బైనవారుకార్డుకం బమ్మహీధరంబుండ నిక్షిప్తం బైయున్నదానిం బుచ్చుకొని గుణధ్వనినేసిన నమ్రహాధ్వనివినికలుపించి యైరానితసుప్రతీకంబు లనుదిగ్గజంబు లయ్యగ్నిభవుమీదం బటతెంచిన నమ్ర హాభుజం డారెంటినిం బెనచి పట్టి రెండుచేతుల ధరియించి తనసహజం బైన శక్తి యొక్కకేలం గ్రీడాధ్యక్షితం బైనకుక్కుటం బొక్కకేలను బరిపూర్వ మాణనినదం బైనశంఖంబు గరద్వయంబునం దాల్చి హస్తయుగళంబున గగ నంబు ప్రేయచం బాణియుగ్మంబు వక్త్రంబుల నిడికొని బల్యోచితంబులైన యంగుళీచర్యణంబులు పొడిబొరి నొనరించుచు నిశితసాయకంబునం గ్రంచ ప్పొత్తవిభేదనంబు నేసి పటుశక్తిపాతంబున శ్వేతశైలశృంగభంగంబు గావించి చెలంగి యాటుముఖంబుల నొక్క వెట్ట యార్చిసం జ్రళయబైరవారావభీషణం బైన తదాఘోషణంబున. 207

మ. కులశైలంబులు ²గ్రక్కునం గదలె దిక్కుల్ ప్రయ్య లయ్యెన్ మహీ వలయం బంతయు దిర్దిరం దిరిగె దేవవ్రాతముల్ సాధ్వసా కులతం బొందె బయోధు లన్నియును సంక్షోభించె సప్తాశ్వస ప్తులు బిట్టుల్ని రథంబు నల్ దెసలకుం బో నీడ్చె సంఖ్రాంత మై

క. అట్టిమహాత్మాహంబులు, పుట్టినఁ గని మనులు లోకములకు శుభముగా నెట్టన శాంతకవిధు లచ్చట్టున నొనరించి రాత్త భావనవరులై. 209

1 మునన్ వచ్చి పుష్ప...దిక్కుదిమునన్. 2 గ్రక్కుదిం గదలె; గ్రక్కుదిలె...బిట్టులు దిరిగె...బయోధులై.

వ ఆసమయంబునం జైత్రరథచక్రవాను లైనజను లందఱుంఁగూడి యంగిరశ ప్రముఖ మునీంద్రులభార్యలకు నగ్ని దేవువలనం బుట్టినబాలుండు లోకంబులకు నిట్టి యనర్థంబు నేయం దొడంకెనని యాక్రోశించిన నయ్యవవాదంబునకు రోసి యాసప్తమునులలోన వసిష్ఠుండు దక్క దక్కినయాచ్యురుఁ దమవనితలం బరిత్యజించిరి మఱియును గొందఱు జనులు వీ రేమి నేయుదు రిన్ని పోకలం బోయినది వహ్ని భార్యయ కాక యని పలుకం జూచ్చి యంత నమహాముచులపాలికిఁ బావకాంగన సనుదెంచి యి ట్లనియె.

210

క. వినుఁ డేను వహ్నివలనం, గనినకుమారుండు వాఁడు గడు నిజ మిది మీ వనితలకుం బని గా దిటు, ననునే కులవతుల విడువ సత్పురుషులకున్.

211

వ. అని యెంతనెప్పిన వా రొడంబడరైరి తదనంతరంబ విశ్వామిత్రుండు గుమారు కడ కరిగి యద్వైపుశరణంబు సొచ్చి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి తదాదేశంబున నతనికి జాతకర్తాదివిధు లొనరించిన నది యంతయు నెఱింగి యమరులెల్ల నమ రేంద్రుం గానఁ జని యి ట్లనిరి.

212

ఉ. దారుణకౌర్యధుర్యుఁ డతిదర్శితచిత్తుఁడు వహ్ని సూనుఁ డ వ్వీరుఁడ నిన్నుఁ గైకొనక వీకమెయిం జనుదెంచు నిష్ఠు దు ర్వారత నీపదంబు గొనువాంఁచ నవశ్యముఁ గాన యింతలో వీరస మెత్తి వాని వధియింపుము చెచ్చెర విక్రమోద్ధతన్.

213

వ. అ ట్లయిన నీకు నింద్రత్వంబు శాశ్వతం బగు నేమును బ్రదుకుదుము లోకంబు లవ్యాకులంబు లగు ననినం బురందరుం డప్పుడ సప్తమాతృకలం బిలిచి మీరు సని వహ్నిసంభవుం డైనకుమారు సమయించి నాకుఁ బ్రియంబు నేయుం డని పంచినం బనిపూని వారు ఘోరంబుగా నతనిపై నడరి తవీయఁజేజోవిశేషంబు నకు భయంబంది యతని శరణంబు సొచ్చి యేము లోకమాతలము మాయందు నీవు మాతృభావంబు నేయ నర్హుండ వనినం గుమారుండు వారి నభినందించి చేకొనియె నంత నగ్నియు నిజపుత్రుపాలికి. వచ్చి యతనిచేతం బూజితుం డయి తదీయరక్షాపరత్వంబున నిలిచె మాతృగణంబుక్రోధంబునం బుట్టినయది లోహి తాస్య యనుభామిని గుమారునకు దాది యై యుపలాలనంబు నేయుచుండె నఖిలభూతగణంబులుం బఱిలెంచి క్రొంచారిం బరివేష్టించె నది యంతయు విని కలుషించి.

214

— ఇంద్రుఁడు మహారస్వామివై నెత్తివచ్చుట. —

ఉ. స్కందునిమీఁద నెత్తి 'బలగర్వితుఁ డై నడలెంచె నుద్భట స్థందనసామజాశ్వభటసంకులసైన్యసమగ్ర దేవతా బృందసమేతుఁ డై భువనభీకరసంగరకాంక్ష నింద్రుఁ డ

స్వందితశౌర్యః డగ్నికణపాతభయంకరవజ్రహస్తః చై.

215

వ. అంత.

216

తరలము. ¹తరళపీఠితిపుంజసిర్భరవారుణాఽనుధపాణు లై

తైరలఁ ద్రోచి దివౌకసుల్ వఱులెంచి యాహ్నుఁ దాఁకి రా

శరవణోద్భవు నాతఁడుం దగ సంభ్రమస్ఫుటపోషవి

స్ఫురితనిష్ఠరహాసజ్వంభణమున్ వహించినఁ జెచ్చెనన్.

217

తే. అతనిముఖగవ్వారంబుల నమ్మతముగ, నుగ్రదహనశిఖావళు లుద్భవించి

వేల్పుమూఁకల నడికట్టి వేల్వఁదోడఁగె, నంతనెంతయుఁబంభాఁత్రులగుచు సురలు.

క. నీ కింకరులము మమ్ముం, జేకొని కృషఁ గావు మనుచు శిఖినందను న

స్తోకబలు శరణు వేడినఁ, ²జేకొని దాహభయ ముడుంగఁ జేసె నతండున్.

219

వ. ఇట్లు దేవతలు గుమారు నాశ్రయించినం జూచి బలసూదనుండు శ్రోధఘూర్ణి

తనయనుం దై యతనిమీఁద వజ్రంబు వైచిన నది తదియదక్షిణపార్శ్వంబుఁ

దాఁకిన నం దొక్కపురుషుండు గాంచనవస్థండును శక్తిగరుండును మేషునద

నుండునునై విశాఖుం డనుపేరంబ్రభవించె మఱియునుం గన్యాకుమారగణంబు

లనేకంబులు వ్రట్టె నది యెల్లనుం గని జసితభయుండై హరిహాయుం డగ్నిసంభవు

నభయంబని కొలిచె నంత నమరులు సంతసిల్లి సింహనాదంబులు నెలంగ పట్టుఖ

శతముఖులం బరివేష్టించి రనిచెప్పి వెండియు మార్కండేయుం డి ట్లనియె.

220

సీ. అయ్యగ్నిసంభవు నాయతోన్నతబాహు నాముక్తకవచుఁ దేజోమహిష్ఠు

నాలొపితాంబరు హరికుండలకర్ణుఁ గనకరత్నోజ్జ్వలఘనకిరీటు

సంపూర్ణయావను సర్వలక్షణయుక్తుఁ గని యనురాగిల్లి కమలనిలయ

సాకార యై వచ్చి ³యఖిలంబుఁ జూడంగ సితపద్మహస్త యై యతనిఁ బొందె

ఆ. శ్రీసమేతుఁ దై విశేషకాంతిస్ఫూర్తి, నొలసి పూర్ణచంద్రుఁడెలుపు దాల్చి

యున్నవానిఁ జూచి రుత్ఫుల్లలోచనకుముదు లగుచు మునులు నమరవరులు.

వ. అంత పృథదివసంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నందు మహామును లందఱు మహాసేను

నతిభక్తిం బూజించి కృతాంజలు లై యి ట్లనిరి.

222

ఉ. పుట్టినయాఱునాళులకు పొంపిరివోయి జగంబు లన్నియున్

దట్టుడ వై జయించితి ముదంబున నీదుమహాత్వ మెంతయుం

జెట్టలు గాదె యిట్టియవిజేయుడ వింద్రపదంబు నీక కాఁ

బట్టముగట్టి యేలుము కృష్ణ మము నెల్లను వహ్నిసంభవా.

223

వ. అనినం గ్రంచారి వారలంజూచి యింద్రపదవి నుండువారి కెయ్యది కరణీయం

బని యడుగుటయు వా రి ట్లనిరి.

224

1 తరణినిధి. 2 జేకొని తద్వయము నుడుంగ. 3 హరింబు...యత్ఫుల్ల...కుముదు లైరి.

మ. బలముం దేజము ¹నించి లోకముఁ గృపఁ బాలించు టక్కెందుభూ
జల తేజగవనాంబరంబులకు నస్త్రోత్థంబు గా కుండ ని

శృలశ క్తిస్థితి నీగి శిష్టజనరక్షాదుష్టశిక్షాసమా

కలనం బింద్రపదస్థుఁ డౌనతనికిం గర్తవ్యముల్ వజ్రుఖా.

225

చ. అనునెడ నింద్రుఁ డి ట్లనియె న ట్లయినం గడు లెన్న దేవ నీ

వనిమిషనాయకత్వమునయం దభిషిక్తుడ వై ముదంబుతో

ననుఁ బనిగొమ్ము నీదుకరుణా దౌనఁ గెల్లను ²దీతీ యుండెదన్

ఘనతరశౌర్యసారుడవు గావున నర్హుడ వింద్రలక్ష్మికిన్.

226

ప. ఏను దేవేంద్రుడవి నుండ నోడుదు నె ట్లనిన భవదీయతేజోవిశేషంబులు

సూచి విస్థితు లై కొందఱు నీకు నింద్రుడవియందు వేడ్క వుట్టునట్లుగా

నేమేనిం జెప్పి నావలనం గొఱగామి కల్పించి నీకును నాకును భేదంబు సేయం

జాతురు దానంజేసి నీవు కుపితుండ వై నాయెడం గృప దప్పిన నెవ్వారికి

వారింప నలవి గాదు లోకభయంకరం బైనవిగ్రహంబు ప్రవర్తిల్లుఁ గావున

నవశ్యంబును దివిజరాజ్యంబు నీక యొప్పించితి మ మైల్ల నేలికొ వ్వనిన గుమా

రుండు నవ్వచు ని ట్లనియె.

227

ఉ. ³అట్టివి యేల వుట్టు నమరాధిప నీవ జగత్ప్రభుండ వై

యిట్టల మైనతేజము వహించి సుఖంబున నుండు మేను నీ

చుట్టమ వై భుజాబలముసాంపున నీకెలసంబు దీర్చెదం

జట్టన నన్నుఁ బంపుము భృశంబుగ నెయ్యది కార్య మిత్తటిన్.

228

చ. అనవుడు సంతసిల్లి యతఁ డాతని కి ట్లను నట్టు లైన నీ

వసువున నేను సత్యహితభాషణ యింద్రపదంబునందు ని

ల్పి నెగడువాడ నైతి సురసేనల కెల్లను నాయకుండ వై

ఘనభుజ నీవు సత్కృప జగద్భయమోచన మాచరింపవే

229

ప. అనినఁ గుమారుండు వరుత్పతి కి ట్లనియె.

230

ఉ. నీకుఁ బ్రియంబుగా భవదనీకినికిం బతి నయ్యెదన్ భుజో

త్సేకపటుప్రతాపము లజేయము లై పెను పొందఁ జేర్చి ఘో

రాకృతు లైననీరిపుల నందఱు దున్నెద సర్వలోకర

క్షాకరణైకోవృత్తి నవికల్పుడ నయ్యెదఁ గట్టు పట్టమున్.

231

ప. అనిన నతిప్రీతుం డగుచుఁ బురుషాచార్యుండు సకలనునిగణసమేతుం డయి

తత్తఱంబు కుమారునకు నఖిలదేవసేనాధిపత్యంబునం దభిషేకిం బొసరించె ముని

వరుల జయజయశబ్దంబులు నమరుల సింహనాదంబులుం గిన్నరగంధర్వగానం

1 నిష్ఠి ; నిష్ఠి ; కావ...సత్కృలధిక్తిం దగ. 2 మాని. 3 అట్టిది...నీవు జగ...భృశం
బుగ నిట్టి దకార్య. 4 సోదన. 5 నిష్ఠి.

బులు మంగళతూర్కరావంబులు నన్నునోన న్నంబులు గల్పితరుకుసుమచర్మంబులు
సమకాలప్రసృజ్జంబు లయ్యెన్ బరాక్ష్మభూషణమణి ప్రభాలంకృతంబైన కుమారు
మాళిభాగంబున నుజ్జ్వలం బైన భవళాతవక్త్రంబు సురగిరిశిఖరోపరిగతం బగు
శరచ్చంద్రవంబు ననుకరించు చుండె నట్టియెడ.

232

— ౧౭ ఈశ్వరుడు గుహరహ్మియైద్దశ వచ్చుట. ౧౭ —

శా. నానాసిద్ధగణంబు గొల్వఁ బరమానందంబునం జంద్రరే
భా¹నవ్యాంచితమాళి భూరిభుజగాకల్పొజ్జ్వలాకారుఁ డీ
శానుం దానతేశంకరుండఁ గిరిజాసంయుక్తుఁడై వచ్చెఁ ద
తేనానిం బ్రియసూను పండ్లుఖుని వీక్షింపం గడుం ద్రేమతోన్.

233

వ. ఇట్లువచ్చి మహాదేవుండు మహాసేనుం గౌగిలించుకొని యతనికి విశ్వార్తనిర్మి
తంబును హేమమయంబును నయినపుష్పమాలిక యొసంగె ననిచెప్పి మార్కం
దేయుండు పాండవేయున కిట్లనియె వినుము రుద్రుండు మున్ను నిజవీర్యంబు
వహ్నియందు సంగ్రహించినఁ దత్తేజోవిశేషంబునంజేసి పావకుండు గుమారు
నుత్పాదించె నదియునుంగాక యగ్ని రుద్రుం డని వేదవిదు లైనవిప్రులవలన
వినం బడు నట్లగుటం గుమారుండు వహ్నిసంభవుండును రుద్రసూనుండును
నని చెప్పంబడియె నగ్నిభామిని గృత్తీకాఖ్య లైనమునివత్సు లార్య్వరహాసం
బులు గైకొని ప్రియసూనాగమంబు సలిపి శ్వేతశైలంబున రేతస్కందంబు
సేయుటం బ్రభవించినవాడు గావునఁ గార్తికేయస్కందనామంబులం బరఁగె
నని చెప్పి యిట్లనియె.

234

తే. ఆపూ డింద్రుండు మున్ను దానబ్రభవుని, యోగమున సురక్షితముగ నునిచినట్టి
దేవసేనకుఁ గన్యకాతలకమునకుఁ, జేలువముగ నలంకారంబు సేయఁ బనిచి.

235

వ. సముచితప్రకారంబున నచ్చటికిఁ దెప్పించి కుమారుం జూచి యిక్కన్నియ
భవదర్థం బైన బరమేష్ఠిచేత సృజియింపబడియెం గావున నివ్వరవర్ణినిం బరి
గ్రహింపు మనిన నప్పార్వతీనందనుండు మందస్థితసుందరవదనారవిందుండయ
యమ్మహార్తంబునందు.

236

ఉ. మానితవిక్రమోజ్జ్వలుండు మంగళతూర్కనినాద మొప్పుఁ దే
జోనిధి వహ్నిసాక్షిగ విశుద్ధవిధిజ్ఞుడు దేవమంత్రి మం
త్రానుగమం బొనర్పఁగఁ బ్రియం బెసలార వరించె జారువ
ద్దానన దేవసేనఁ గరియానఁ గరగ్రహణప్రయుక్తితోన్.

237

ఆ. గుహాండు దేవసేనఁ గోరి పెండ్లియు నైన, యాదినంబు పక్షి యగుటఁ జేసి
యర్చనీయ మయ్యె నాదినంబు లోకముల నెల్ల వెలసె గారవమున.

238

క. వీదనమునందు పండ్లుఖు, శ్రీదేవి వరించె గమలచిహ్ని తకర యై

- యాదివసము పంచమి లో, కాదరణీయంబు లక్ష్మీ కాశ్చర మయ్యెన్. 239
- వ. ఇట్లు విహితమంగళాచారం డయ్యుకుమారుసాలికిం జనుదెంచి నిజభక్తలచేతం బరిత్యక్తలైనమునిభార్య లార్వరు నధికదైన్యవివక్షవదన లై యిట్లనిరి. 240
- చ కనుకనిఁ దూరి దుర్జనులు గానక చూడక యేము హవ్యవా హనునకు నిన్నుఁ గంటి మనియాడిన ¹నందుల కోడి మమ్ముఁ జ య్యనఁ బతు లుజ్జగించిరి ప్రియంబున నిం కిట నీవు మాకు నం దనుడవు మమ్ముఁ బ్రోవ విహితంబు గుమారక నీ కవశ్యమున్. 241
- తే. పుణ్యలోకంబులకుఁ బాసి పొక్కుచున్న, మమ్ముఁ జేకొని కరుణాసమగ్రబుద్ధిఁ బుణ్యగతియందు నిల్పుము పుత్ర భావ, దృష్టి వెలయ మాయలమట దీర్పవయ్యి.
- క. అనినఁ గుమారుడు వినయంబున నిట్లరు నేను మీకుఁ బుత్రుడ మీరల్ ననుఁ గన్నతల్లులరు వినుఁ, డనుమానం జేల మీప్రియం బొనరింతున్. 243
- సీ. అనుచుఁ జేరవ నున్న యనిమిషవతఁ జూచి వీరికిఁ దగుపదం బారయంగ వలయు నాపుడు బలవైరి యిట్లనుఁ జంద్రసతు లైనయాదక్షనుతలలోన రోహిణిపారువున రుచి నొప్పునభిజిత్తు నా నొక్కచుక్క దాఁ బూని యిప్పు డందఱకంటె నత్యంతవల్లభ నేన యగుదుఁ జంద్రున కని వగచి యగ్గిఁ
- ఆ. దవము నేయ నరిగెఁ దత్పదం బపిరిత్ర, యున్న యదియు వీరి నునుపు మచట ననిన వారిఁ బ్రీతి నతఁడు వీడ్కొలిపినఁ, గడఁగి వారు సనిరి గగనమునకు. 244
- వ. నాటంగోలఁ గృత్తిక లార్వరు నగ్నిదైవత్యం బనం బరఁగునక్షత్రం బై దివం బున వెలిగిరి తదనంతరంబ న్నాహాదేవి యేతెంచి కుమారుం గని నీవు మత్పు త్రుండవు నిత్యంబును నీచాల వసియింప వలతు ననినం బ్రీతుం డై యాతం డట్లకాక నీవు మత్సమిపంబుననుండి యేనుచు నీకోడలుం గొనియాడం బ్రియం బున నుండు మనియె నప్పుడు కుమారమాతృకలు హవిషయుఁ గౌళియుఁ గౌశి కయు నుద్ధతయు శౌరికయు నార్యయు వైభాత్రియు ననువార లేడ్వరుం గుమారుముందట నిలిచి యిట్లనిరి. 245
- ఉ. మమ్ము జగత్ప్రియంబునకు మాతలఁగా నొనరింపు మిట్ట ము ²న్నిమ్ముల నొప్పుమాతృకల కెక్కుడు గావుత మేము సర్వలో కములుఁ దొంటిమాతృకలఁ గైకొన కుండుటయుం బ్రియంబుతో మమ్మనిశంబుఁ గొల్పుటయు మాకు వరంబుగ నిమ్ము మఱ్ఱుఖా. 246

— కుమారస్వామి సప్తమాతృకల బాలగ్రహంబులఁ జేయుట. —

- ఆ. అనిన నగుచు నాతఁ డట్లేల వారల, వేర్చి మాన్వఁ దగవె ప్రీతి నొండు వరము వేడుఁ డిత్తు వదలక యనుడు నా, స్కందమాత లనిరి గారవమున. 247
- క. అగుఁగాక యట్ల యే మీ, జగములఁ గలశిశువులకు నజస్రము బీడల్

- దగ నొనరించును నీకృత, నెగచెద మివ్వరము మాకు నీ వొసంగె దగున్ 248
 వ అనిన గాత్రికేయుం డి ట్లనియె 249
- క. నొక్కట తీడు వలచితి, నిక్కార్థము దగవె మైన నిచ్చితి మీకున్
 మ్రొక్కిన గొల్పిన వేడిన, నక్కటికముతోడె గావుఁ డప్పు శిశువులన్. 250
- క. సాయక పదియారేళ్ల, ప్తయమును మాక శుల బాధింపుడు మీ
 రాయతమదంశజనితు న, జేయు నొకని మీకు రక్షఁ జేయం బనుతున్. 251
- వ. అని వలికి యమ్మహాదేవుండు నిజదేహంబునం గాంచనవర్ణంబైనపురుషు నొక్కరు
 చుత్పాదించిన వాడునుం బుట్టికప్పుడ¹యాడలి గదిరి తిరిగి నేలంబడి మూర్ఛి
 తుం డైనం గుమారుండు వానికిఁ జైతన్యం బొసంగె నతండును స్కందా
 స్తారం బనువేరిగ్రహంబైన మాతృకాగణరక్షకుం డయ్యె మఱియు శకునిమాత
 యైనవినతయు దైత్యమాత యైనదితియు గోమాత యైనసురభియు శునకమాత
 యైనసరమయు వృక్షమాత యైనకరంజయు సర్పమాత యైనకద్రువయు
 గుమారుదాది యైనలోహితాస్యయు మాతృగణసమన్వితలై గర్భవీడనంబును
 శిశువీడనంబును జేయును మనుష్యులనలన బలిమంత్రోపహారదానతర్పణం
 బులఁ దృప్తిం బొంది బాలురకు నాయురారోగ్యసుఖంబుల నొసంగుదురు
 పోదశవర్షంబులమీఁదఁ గొన్ని గ్రహంబుల గలవు చెప్పెద వినుము 252
- సీ. నిద్రించుతఱిసొండె నెఱయ మేల్కొనియున్న తఱిసొండె సురసముదయముఁ గాంచి
²బ్రహ్మసింహులుకులు వలుకునూనవుఁ జోడకు నదియ దేవగ్రహమనియెఱుంగు
 నది శయానుం డయ్యు నాసీనుఁ డయ్యుఁ బితృశ్రేణిఁ గని యుత్తరించెనేని
 నది పితృగ్రహముభ్రాంతాత్ముడై నరుండుగంధర్వులఁ గనిన గాంధర్వమనియుఁ
 తే. బరంగు గ్రహముచోడవికాలపర్యయమున, గదిరిభ్రమియించెనేనియక్షగ్రహంబు
 వాతపై త్యాదివికృతులనలనబుద్ధి, దష్టాటయునొక్క గ్రహవైకృతంబ యుండు.
- క. విను డెబ్బదియేండ్ల గుదా, కను శిజుల కవగ్రహకోపఘాతంబులు గ
 ల్గు ననంతరంబ గ్రహముల, పని వలవదు ముదిమి యెల్లనసులకుఁ జాలున్. 254
- క. నియతి గలిగి యింద్రియముల, జయించి శుచు లైనకాంతిపంపన్నులకున్
 భయ మొనరించగ లేవ, వ్యయపుణ్యగ్రహము లేమవస్థలయందున్. 255
- వ. మఱియు నొక్కటి నెప్పెద. 256
- ఆ. ఆదిదేవుఁ డగుమహాదేవుమీఁద నె, వ్యానిమనసు భక్తివై భవమున
 నుల్లసిల్లు నతని నెల్లకాలముల డ, గ్గఱదు సూర్య గ్రహవికారశీలితతి. 257
- వ. అని చెప్పి మార్కండేయుం డి ట్లనియె నట్లు గుహండు గ్రహంబుల నియో
 గించునెడ నగ్నివల్లభ యల్లన యతనిం జేర కరిగి యి ట్లనియె. 258

1 యాడలిం దగిలి తిగి. 2 బ్రహ్మసింహులు... అందు నదియ. 3 మానవులకు
 గ్రహము 4 వికృతి; కలు.

- తే. పుత్ర వినుమేనుదత్తునిపుత్రి, కన్య, బావకునకిచ్చె మాతండ్రి బాల్యమునకు
నన్ను నతఁడొల్లఁ డెంతయు నాకుఁ బతికి, నెపుడు నెడ లేనిపొందుగా నీవొనర్చు.
- ప. అనిన నగ్ని భవుండు మహాద్విజులు నహ్నియందు హవ్యంబులు స్వాహాకారకలి
తంబు లయిననుం త్రంబుల నొసంగువారు దానజేసి నీకుఁ బ్రియునితోడినిత్య
సహవాసంబు సిద్ధించు ననియె నప్పుడు సకలమునిగణసమేతుం డై చనుదెంచి
కమలాసనుండు మహాసేను నభినందించి యంతకు మున్న సన్నిహితుం డై
యున్న మహాదేవుడెసఁ జూచి యతని కి ట్లనియె. 260
- ఆ. అనఁడు వీఁడె త్రిపురహరుఁడు త్రిలోచనుం, డిదె త్రిలోకమాత హిమనగేంద్ర
తనయ వీరు నీకుఁ దల్లియుఁ దండ్రీయుఁ, జువ్వె వీరిఁ గొల్పు సుచిరభక్తి. 261
- ప. అగ్ని దేవునియందును దదీయభార్యయందును దారు నిజయోగబలంబునం జేసి
యావేళించి యాదంపతులు లోకహితార్థంబుగా నిన్నుం గని రని చెప్పినఁ
బార్వతీనందనుండు సానందహృదయుండయి సకలలోకగురువు లై నపార్వతీ
పరమేశ్వరులం బూజించి సంస్తుతించె నంత నింద్రుండు గార్తికేయునకు నైరా
వణభూషణం బైనఘంటాద్వయంబు నొసంగిన నం దొక్కటి కుమారుండు
గైకొని యొక్కటి విశాఖున కిచ్చెం బదంపడి. 262

— ఈశ్వరుండు గుహరసహితుం డై భద్రవటంబు సేరుట. —

- మ. తనయుం గొంటఁ జేర్చుచు వరుస మార్గప్రణామం జేయుచు
జనితానందమనస్కుం డై గిరిసుతాసంయుక్తుం డీశానుఁ డ
.య్యనఘం దోడ్కొని భద్రకేశరిసహస్రాంచర థాయాధుం డై
చనియె భద్రవటస్థలంబునకు నైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 263
- ప. అమృతాదేవుముందట ననేకయక్షగణపరివృతుండును బుష్పకాధిరూఢుండును
నై కుజేరుండును వెనుక దెస నమరగణసమన్వితుండును నైరావతారోహణో
ల్లాసియు నై వాసవుండును దక్షిణవక్షంబునం బ్రబలరక్షియక్షరక్షితుం డై
యమోఘనామధేయుండైనయక్షోత్తముండును గృతపరికరు లై నవసురుద్రాది
త్యులును దాపలివక్త్రంబున సతిభయంకరవ్యాధిమృత్యుపరివేష్టితుం డై పితృ
పతియును వివిధయాదోనివహసనాథుం డయినపరుణుండును నడచిరి మఱియు
మూర్తిమంతంబు లై శూలపట్టినగదాముసలాదికంబు లై నయద్దేవునాయుధం
బులుఁ గమండలుఁ ముఖోపకరణంబులు జనియె నయ్యాదీదేవునకు నాస
న్నుం డయి చంద్రుండును ధవళాతపత్రంబు ధరియించె ననిలాగ్నులు చామర
హస్తలై కొల్పిరి విద్యయు సావిత్రయు గాంధారియుఁ గేశినియు ననుదేవాంగ
నలు దాక్షాయణిం గొల్పి చనిరి త్రిలోచనఘం డైనసింగభం డనుయత్తుం
డు వృషభ కేతనంబు దాల్చె నివ్వధంబున నభిరామవిభవోదారుండై కుమార

గురుండు భక్తనటంబు నేర కరిగి యచ్చటఁ గుచూఠం జూచి యిట్లనియె 264
తే. సప్తమంబై నమానుత్కంఠముచకుఁ, బతివి గమ్ము కుమార దేవతల కెపుడుఁ
గార్వ్య మొకవినఁజేకొనికడఁ దీర్పు, మనిశమునుమత్సరధాన్యమునుండవగుము

— ౭ మహాపాదాని వహిహారం దా ౧. ౭. ౭ —

క. చదుము శుభంబుల చొందుము, తనూజ యని కౌఁగిలించి తద్దయుఁజ్రేపం
బున నతని వీడుకొలువఁగ, ననఘ మహోత్సాహములు రయంబునఁ బొడమెన్.

ఆ. దెసలు ముంచె ధరణి దిక్పరఁ విరిగె న, శ్రంబు మ్రోసె వడఁకె బర్హతములు
జగము ఘోరతమిరసంవృత మయ్యె ని, చ్చహలీమనము లెల్ల సంభ్రమించె. 267

వ. తదనంతరంబ. 268

మ. ఘనశస్త్రాస్త్రమహోజ్జ్వలంబు చతురంగవ్యాప్తభూమండలం
బు నితాంతోద్ధతఘోరఘోషబధిరీభూతాఖిలాశాముఖం
బనిరోధోద్ధతివేగ ముగ్రదనుజేంద్రానీక మేతెంచెనీ
సున నీశానముఖామర ప్రతతిపై శుంభదృఢజారంభ మై

వ ఇట్లు మహిషాసురసంరక్షితం బయినదానవసైన్యంబు పఱతెంచి చుట్టు ముట్టి
యసంఖ్యసామకంబులు గదాఖడ్గముపలకరిఘోతఘ్ని ప్రముఖానేక ప్రహరణం
బులు ప్రయోగించి నిమిషమాత్రంబున ననిమిషసైన్యంబునం బ్రచురమాతంగ
తురంగంధిఃపదాతీప్రకరంబులం బరిమార్చినం గార్చిచ్చుపాదివినం జెడిరపఱ
చుమృగంబులుంబోలె నమరులు సమరవిముఖు లై తొలంగం బాఱినం జూచి
నముచిసూదనండు సింహనాదంబునేయుచు నెలుంగెత్తి సురగణంబుల కిట్లనియె.

చ. పలవదు సంభ్రమంబు గరువంబుగ నియ్యెడ నెల్లవారు నే
ర్పలవడ వాహనంబులు మహోత్తములున్ సమకట్టి క్రమ్యులుం
డలవునఁ దున్ది వైపుఁడు దురాత్ముల దైత్యుల నేను గల్లఁగాఁ
డలరఁగ నేల మీకు ధృతిదాల్పుఁడు నిల్పుఁడు గెల్పుఁ డిడుక్కునన్. 271

ఆ. ఆననఁ బోక నిల్చి యాహవాత్సహులై, సకలవాహనాస్త్రశస్త్రచయము
లలనరించి వేర్చి యార్చి తాకిరి వసు, రుద్రసాధ్యముఖమరుత్ప్రీవరులు

మ. అమరానీవిసృజ్యమానబహుశస్త్రాస్త్రోహతిఁ భిన్న దే
హము లై ఘోరమదేభముల్ బహులరక్తాంగంబు లై తూలఁ దీ
వ్రమహావాతనిపాతజాతరథసవ్యాఘాతసంధ్యాదుణా
శ్రములొ నా నవశంబు లై యొఱలుచుం బ్రత్యర్థిపైన్యంబులన్. 273

మ. పురుషోత్తాగ్ర సరప్రభూతబలసంధూతాస్త్రనిర్ధాత మై
పరిగెన్ బెంచరి దైత్యవాహినుల సుదృష్టాశ్వికశ్రేణి వి

1 కడిమి నెఱుఁ. 2 మఱు నై నంచలించె. 3 దుష్టరిక. 4 యాహిత్వాహ...
మరుద్భూతములు ; మరాళిమరులు. 5 హతిచ్చిన్న...రక్త క్తంబు...వ్యాధాత. 6 బహు ; శేషుడి.

స్ఫురితో¹ద్ధూతసమీరవేగవిముఖే²ధూతాకృతం దూలుభీ
కరతత్నా³కరజాతసంతతతరంగవ్రాతముం బోలుచున్.

274

చ అడుచు దేవనై న్యవిశిఖాగ్నిశిఖావలి చుట్టు ముట్టినం
గడువడి దానధ్యజిని గల్లురథ ప్రకరంబు లన్నియు
బొడిపాడి యయ్యె చుగ్రతరభూరిదవాళల మెల్లదిక్కులం
బొడిమిన వట్టికట్టియలప్రోవులు రూ పఱుమాడ్కి దోడంగన్.

275

శా. గీర్వాణప్రవిముక్తబాణపటలక్రీడావిలూనంబు లై
గర్వోన్నద్ధసురారీశీర్షములు వీరక డొల్లె గల్పచ్చిదా
నిర్విధాంబుదమండలోద్గతమహానిష్ఠతపాతావధూ
తోర్విభృద్ధనగండశైలములతో నూహింప దుల్యంబు లై.

276

వ. ఇట్లు నిహన్యమానంబు లగుచు వైత్యనైన్యంబులు వైన్యంబునొంద నిలువ
నోర్వక నలుదెసలం జెదరిన నొదరి యందఱి నదల్చి మహిషాసురం డొక్క
మహాశైలంబువెఱికి యిరుగేల నమర్చికొనియమరులమీఁదం గవిసినం గని జని
తోత్సాహం వై నసురానీకం బతని గూడికొని భేరినిస్సాణవణవాదితూర్వ
రవంబులు సింహనాదంబులు జెలంగం గడంగిన సింధ్రాదిసురులుచు బెలుచు
సంగరోస్తుఖు లై నిలిచిన

277

క. మహిషుడు బల మేర్పడ నమృహిధరముక్త వైచె నయ్యమరనైన్యముపై
మహి సంచలింపఁగా దశసహస్రయోధవరు లపుడు ననుసరి దానన్.

278

ఉ. అంతయుఁ జూచి యెంతయు భయంబున నింద్రునిఁ దొట్టి నిర్జరుల్
భ్రాంతమనస్కు లై తరుగఁబడ్డ మదాంచితఘోరమూర్తి యై
యంతకశౌర్యుఁ డాదనుజుఁ డంత దిగంతము దూలఁ గిట్టి కా
లాంతకుఁ డై నరుద్రునిరథాగ్రము చెచ్చెరఁ బట్టు నుద్ధతిన్

279

చ. హరుఁ డదె చిక్కె నింక నసురాధిపుచే దెగు నంచుఁ బొంగి భీ
కరముగ దైత్యు లార్వంగ జగత్త్రితయంబుచు గంప మొందఁగాఁ
దెరలి మునీశ్వరుల్ గరము దీనతఁ బొందఁగ మందహాసభా
సురముఖుఁ డై పురారి నిజసూనుఁ గుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్.

280

ఉ. చూచితె వీనిసాహసము కూరత మద్రథరోధి యయ్యె ని
న్నీచుఁ గృతాపరాధు నవినీతు గతాయువు మృత్యుదేవికి
గోచరుఁ జేయు మీమీపు రణతోవిద నావుడు పుణ్యఖండు గో
త్రాచలసన్నిభుండు మదనాంబుకమాటకుఁ బొంగి యుక్కునన్.

281

ఉ. లోహితరత్న భూషణుడు లోహితమాల్యధరుండు విస్ఫుర

1 అస్పత. 2 రఃప్రమఖంబు లగ్నియం ; రథి-బులు కాల్పలంబులున్. 3 వృత్త (వృద్ధ)
సూరి...ని(ర్వృత్రం) ర్వక్త్రాంబుద. 4 చదిసిరి. 5 నుదంచిత. 6 మిథు.

లోహితలోచనుడు చరలోహితః పుడు లోహితాస్యుః చై
యామానకేభిః గడ గురువుకు సూడ గ నొప్పె లోకని
ద్వాహంబునూతః పతంగుడహాలే కథాధిరూఢుః చై.

232

ఉ. ఆతని పుగ్రు కేజా నిటలాక్షతనూభవుః జూచి నిర్జర
వ్రాతము భీతిః బో విడిచి వారక ధీరత నిల్చె నంత ని
హృతవిరోధి వైరిధవోహలి ఘా వడి వైచె దీప్తని
హృతముతోడఁబుట్టు వనః గాఢ గురుస్వస్థులశక్తి వైత్తువైన్.

233

క. దాహణకల్పాంతాగ్ని సుమారంభము దోడ నమృహాశక్తి రయం
బారంగ నడలి వివిజేం, ద్రారాతిం బొదివి భస్మితాంగునిఁ జేసెన్.

234

వ. ఇప్పిధంబున మహిషాసురుం బరిమార్చి కుమారుండు మఱియు నమృహాశక్తిం
బునగిపునగిప్రయోగంబు గావించుచు ననేకవైత్త్యదానవశతసహస్రంబుల వధి
యించె నద్దేవునిపారిషదగణంబుం గవెసి యసురులం దునిమి తూటాడి తడియ
రక్తపానమాంఘ్రాదనంబులునేసి మత్తెల్లి యాడుచుం బాడుచు నతనిఁగొని
యాడుచు విహరించె నిట్లు వైశలం బొలియించి తీమిరంబు విరియించినతిమిర
వైరియుంబోలె వెలుంగు చున్న శార్తికేయు నజేయుం జేర నరుగుదెంచి
దేవేంద్రుం డతనిం గొఱిగిటం జేర్చి యిట్లనియె

235

చ. కమలభవప్రద త్తవరగర్వితుః చై మముః జీరికిం గొనం
డమితపరాక్రముండు దనుజాధిపుఁ డీతఁడు నీమహాగ్రణో
ప మనుదహాగ్నియందు శలభంబునుబోలె నశించె వీనికే
సము లగువారు వెండియుచు జచ్చిరి సూర్యుడు చైత్యు లీయనిన్.

236

క. లోకత్రయంబునందును, సీతీర్తి వెలింగె నమరనికరము నేరుక
నీకింకరులము గుణర, త్నాకర రక్షింపు మమ్ము శివనిశము కృపతోన్.

237

వ. అని పలికె నప్పుడు పార్వతీసుందరుండు నిజనందనుఁ బునగిపునరాలింగనంబుల
నభినందించి పురందరప్రముఖులం జూచి యిక్కుమారునందు నాయం దెట్లట్లు
సభక్తికచిత్తులరై వర్తిల్లుం డని యాజ్ఞాపించి యనంతరంబ భద్రవటంబునకుం
జనియె నమరులు ప్రమదంబునం దమతమనివాసంబులకుం జని రివ్వధంబున.

238

ఉ. ఒక్కదినంబునందు బలియండు సుకారుల నెల్లఁ దున్ని వెం
పెక్కి దయాధ్యుఁడై యభయ మిచ్చె జగంబుల కెల్ల పణ్డుఖుం
డ్కింక భక్తితో వినక నెప్పుడుఁ గీరన సేసిన్ జనుల్
నిక్కము సర్వదోషముల నీగి భజింతురు భవ్యభద్రముల్.

239

వ. అని మార్కండేయుండు నెప్పిన బాండవులు సంతృప్తహృదయులై యమృహా

1. అమృహాశక్తియు...నడలి వివిజేం. 2. కాథముఁ...శోపమున దవా. 3. ననిశంబుం గృపన్.

త్తునిం బ్రశంసించిరి వా రివ్విధంబున నభీష్టకథాగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లునెడఁ గృష్ణ
పల్లభ మైన సశ్వభామముఁ బాంచాలియు నేతంబ యొక్కయెడ నియ
సల్లాపసంసక్త లైయుండి రప్పుడు సత్యభామ ద్రావడి కిట్లనియె 290

— శతా ద్రావణివాః ౬ —

- శీ నీప్రిభక్తల నిర్మలచరితులఁ బ్రకటతేజుల లోకచాలనిభులఁ
బాఘుల నీ వొకభంగిన వదలక చెలువ. యెట్లుంగి భజింతు దగిలి
యొక్క రొక్కనికంటె నుమిద నీ కేవురు ననురక్తు లగుట యత్యద్భుతంబు
నగుమొగంబుల కాని ¹నలినాక్షి నీదెఱు బతులకుఁ గింకిరపాటు లేదు
తే. వ్రతము పెంపొ మంత్రప్రథవైభవంబో, సకలవైభవ్యకర్తకౌశలమొ చతుర
విప్రమోల్లాసరేఖయొ వెలది నీవీ, శేషసౌభాగ్యహేతువు నెచుమ నాకు 291
- క. ఏచును నీవలన నిజము, గా నిది యంతయును నెఱిగి కనులదళాక్షుం
బూని వశగతునిఁ జేసి యచూనన్నేహాను²భావయుక్తఁ దలిర్తున్.
క. అని యడిగిన మది నించుక, గిరుక వొడమ నడఁచుకొనుచుఁ గృష్ణ మృదులహా
సిని యగుచుఁ గృష్ణభామినిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె నిర్వికారాకృతీ మై. 293
- క. నను నిట్లు దుష్టవనితా, ³జనమునటులు గాఁ దలంపఁ జనునే నీకున్
మన స్వాదు పురుషోత్తము, వసితపు గాఁ దగవు నీవు వనరుహనయనా. 294
- ప. అని మేలంపుఁజందంబున దానివివేకవిహీనత యెఱుకపడ నాడి పాంచాలి
మఱియు నిట్లనియె 295
- చ. అలయక మంత్రతంత్ర వివిధౌషధభంగులఁజేసి యెంతయున్
వలతురు నాథు లంట మగువా కడు బేలతఁగంబు దాన మున్
గలిగిన ప్రేమయం బొలియుఁ గాని యొకండును సిద్ధి బొంద ద
⁴హృదయకతోడిమన్న యహిహత్తుగఁ జూచు విభుం డెఱింగినన్. 296
- చ. మగువ యొనర్చువశ్యవిధి మందులు ⁵మాకులు నొండుచంద మై
మగనికేఁ దెచ్చు రోగములు మానక మూకజడాదిభావముల్
మొగి నొనరించు నద్దురితముల్ దనచేసినచేత లై తుదిన్
జగమున కెక్కి నిందయును సద్గతిహానియు వచ్చు నింటికిన్. 297
- క. కావునం బతులకు నెప్పుడుఁ గావింపం దగదు కపటకర్తంబులు ద
ద్యాన మెఱిగి యనువ ర్తిని, యై వనిత చరింప నదియ యగు నెల్లవియున్. 298
- ప. పాండవులయెడ నే నెట్టిదాన నై యిట్టిసౌభాగ్యంబు నందితి నది నీకు నెఱిం
గించెద నేర్పడ వినుము. 299
- నీ పతు లాత్మ నొండొక్కపడఁతులఁ గలసిన నలుగ నెయ్యెడల నహంకరింప

1 నాతి నీదన నెట్లు...గింకిరపాటు. 2 భోగయుక్త. 3 జనంబున ట్లమగఁ దలంపఁ.

4 హృదయకుల. 5 మాయలు.

మదముఁ బ్రమాదంబు మాని వారికిఁ జిత్త మేకముఖంబుగ నెల్లప్రాగు
భక్తి సేయుదుఁ జూపుఁ బలుకుచు నోర్పియు 'స్నేహంబు వింతగాఁ జేయనెపుడు
నమరంగంఘ్రియమొడలం దైవపు బురుషు నమ్మని దృఢంబుగఁ దలంతు
లే స్నాన భోజనశయనాది సంప్రయోగ, మర్థిఁ బతులకు మున్నెందు నాచరింపఁ
బతులు వచ్చిన నాసనపాద్యవిధుల, భక్తితో నేను కావించుఁ బనుప నొరుల.

చ. తగియెడువేళలందు నియతంబుగ మజ్జనభోజనక్రియల్
దగ నొడఁగూర్చు భర్తలకు ధాన్యశనంబులు రిత్తమై వ్యయం
బగుటకు నోర్వ నొప్పుడు గృహస్థభాండవిశోధనంబు లి
మ్ముగ నొకనాడు నేమఱు బ్రమోదము సల్పుదు బంధుకోటికిన్, 301

క. శిలుమాటుం దలవాకిట, మెలఁగుట యసతీజనైకమిత్రత కలహం
బుల కెలయుట నగుపలుకుల, బెలుచ నగుట నాకుఁ గానివేరివి మగువా.

క. పతు లిచ్చమెయిఁ బ్రవాస, స్థితు లైనం బుష్పగంధదీప్తాభరణ
ప్రతీతి ధరియింపఁ దద్గత, మత నగుచుఁ దదాగమంబ మదిఁ గాంక్షింతున్.

ఉ. అత్తకు భక్తి గల్గి మది నాయును నెప్పినమాడ్కి శివీకా
వృత్తము లాపహింతు గురువిప్రజనాతీథిపూజనంబు ల
త్యుత్తమభక్తి నేన తగ నోపి యొనర్తుఁ బ్రియంబుఁ దాల్చెయుక్
మెత్తఁదనంబు సంతతియు మేలుగఁ దాల్చు సమస్తభంగులన్. 304

క. కడుమృదువు లనుచుఁ దేకువ, నెడి యెపుడుఁ జరింప భరతసింహులు గోపం
బడరిన నాశీషముల, వడుపునఁ గూరు లని వెఱపు వదలక కొల్తున్. 305

సీ. మాయత్తఁ బృథ్వీసమానఁ బృథాదేవిఁ గుంతిభోజాత్మజఁ గోమలాంగి
సతతంబు భోజనస్నానాదికములయం దిమ్ముగఁ బరిచర్య యేర చేసి
సంప్రీతఁ జేయుదు జనవండ్యఁ డగుధర్మతనయునిబంత నిత్యంబుఁ బసి డి
పల్లెరంబులఁ గుడ్చుబ్రాహ్మణు లతిపుణ్యు లెనిమిదివేలు సమిద్ధమతులు

తే. యతులు పసివేలు వారల కనుదినంబు, నన్న పానంబు లర్హ సహాయ నగుచు
నొడికముగ నేన కావించు సుచితవస్త్రభూషణాదులఁ బరితోషముగ నొనర్తు

ప. మఱియు ధర్మరాజు నగరియందుఁ గనకమణిమయభూషణాలంకృతు లయినపరి
చారకులు నూలువేలు రేమును బగలును బాత్రహస్తై లై యభ్యాగతభోజ
నంబు లొడఁగూర్చువారు నందఱ కలగు వీరెల్ల నిట్టిట్టి మెలఁకువ మెలంగుదురని
తత్కృతాకృతంబు లేనయెటుంగుదు నిరంతరమదధారాతరంగితకపోలంబులయి
నభద్రగజశతసహస్రంబులుఁ బ్రభూతజవన త్వస్సన్నతంబు లయినయుత్తమా
శ్వశతసహస్రంబులుంగలవు వానికి నన్నింటికిని తోడ్చితంబులై నఖాద్యంబులొన
రింపను బాలింపను దగినవారి నేన నియమింతు నఖండభాండాగారపూరితంబు

1 జెయ్యుడు; స్నేహంబు వృక్షగాఁగఁ. 2 పలుమఱుఁ దలవాకికిని. 3 శీవీకా.

తై నయగణ్యమణికనకాదివస్తువులును బ్రతివిగవిహితంబు లయినచూయవ్యయంబులు నాయెటుంగనియవియు లేవు గోపాలజనంబులు దురిగాఁ గలవకల భృత్యజనంబుల జీవితంబుల నరసి యేన నడపుదుం బరమయశోధను లగుపాండునందనులు నిజకుటుంబభారంబు సర్వంబు నాయంద సమర్పించి తారు నిష్ఠరులై యిష్టవిహారంబుల నుండుదు రే నెల్లవెంటల నప్రమత్త నై వర్తింతు 307

ఆ. వేగ జాము గలుగ వెడనిద్రుఁ బొందుదుఁ, గాని రాజ్యభారకార్యయుక్తి నబ్జనయన నాకు నాహారనిద్రల, కెడయు లేదు సువ్వె యెల్లప్రాద్దు. 308

ఆ. ఇట్టివర్తనముల నెపుడుఁ బాండవులకుఁ, దగిలి ప్రియము నేయఁ దగితిఁ గాని మగువ నీవు సెప్పు మందులు మాకులు, నింద్రజాలములును నే నెటుంగ. 309

వ అనిన విని లజ్జాకలితచిత్త యగుచు సత్యభామ పాండవభాషిని కిట్లనియె. 310

క. 1వ నెటుగమి నిట్లడిగితి, నానేరమి సైచ వలయు నగవుగఁ గొనుమీ మానిని నాపలుకులు సన్నానితము భవచ్ఛురిత్ర మహిమ ధరిత్రిన్. 311

వ. అనినం బాంచాలి మందస్థితానన యగుచు నది యట్ల కాక యని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 312

—౧౭ ద్రావి సత్యభామకుఁ బరివ్రతాధర్మంబుల సెప్పుట —

క. పతిమనసు 2నాచికొనియెడు, చతురోపాయంబు నీకుఁ జవలాక్షి సుని శ్చితమతిఁ జెప్పెద విను మూర్జితమును ధర్మాన్వితము సుశీలంబును గాన్. 313

చ. పతి 3గడవంగ వైవతము భామల కెందును లేదు ప్రీతుఁడై పతి గరుణించెనేనిఁ గలభాషిణి భాసురభూషణాంబరా నితధనధాన్యగౌరవము విశ్రుతసంతతియున్ యశంబు సద్గతియును గల్గు నొండుమెఱుఁ గల్గునె యిన్ని తెఱుంగు లారయన్. 314

ఆ. కరము దుశిఖవడినఁ గాని యొక్కింతసౌఖ్యంబు ధర్మగతియుఁ గలుగ దెందుఁ జూడు మబల భర్తృశుశ్రూషఫలము సంతుతశుభంబు గలదు ధర్మవాదవు.

క. కావున నిత్యము సమ్యక్, గ్యావము ప్రేమంబు చెరవు భక్తియుఁ బ్రియముం గావింపుము నీప్రియునెడ, 4భావముఁ దా నెఱిగి భర్త బాగుగ మరగున్.

మ. వనజాతుండు గడంగి నీ దగుగృహద్వారంబు సేరంగ వచ్చె ననంగా విని లెమ్ము సంభ్రమముతోఁ జెన్నొందునభ్యంతరం బునకుఁ వచ్చిన నాసనాదికరణంబుల్ దీర్పఁ దత్తజ్ఞనం బు నియోగించితి నంచు నుండక ప్రియంబుల్ నేయు మీవుం దగన్. 317

చ. తివిరి మురారి నీకుఁ గడుఁ దీపుగఁ జెప్పినవల్కు గల్గినం గువలయనేత్ర నీమనసుగూడినవారికి నైన నెప్పుఁ జె

1 వి నెఱుంగక యిట్లడిగి. 2 నాచు 3 మిగులంగ...భ మి...భాసితభూషణాం. 4 సుఖంబునంద. 5 భావ మెఱిగి యకండు దాన తైఁ బడి మరగున్.

ప్ప వలదు దాన నొందొక నెసంబు ¹ఘటింతు రెఱంగిలేని నీ
సవతులు కృష్ణబుద్ధి విచారం బగు నీచేర దత్తయుక్తచేన్.

318

చ. పటికి ననుంగు లైనతగుబంధుల మిత్తుల భౌజనాదిస
తృప్తిముల నాదరించుచు సకృత్తమథక్తి ²సినియుక్తిఁతతో
త్థితమతి వై చరింపుము తదీయహితేతరవృత్తు లైనవా
రతవ భవత్సుహృజ్జవము లైనను వైకొన కుండు మెప్పుడున్.

319

క. విను ప్రద్యుమ్నాదిభవ, త్తచంచులయెడ నైన నేతంబున నేకా
సనమున నుండుట మాష్యం, బనియెఱుఁగుము సతులచరిత లతదుష్కరముల్.

క. కులసతులుచు సతులును నిర్వలమతులును నయివయ్యేమగువలతోడం
జెలిమి యొనరించునది దుర్విలసితననితాభియుక్తి విడువుము తరుణీ.

321

వ. ఇది నీకుఁ బరమసౌభాగ్యమూలం బయినయుపాయం బనినం బ్రీతచిత్త మై
సత్యభామ యి ట్లనియె.

322

సీ. నీవు భర్తజ్ఞువు దేవసన్నిభులు నీభర్తలు మహనీయకీర్తిధనులు
ధైర్యతేజోబలశౌర్యచంపన్నులు గావున వీరికి నేవిధమాన
ధారుణీరాజ్యంబు నేరెడుఁ దడయక మీ కెద్గు నేసినలోకనింద్య
చరితుండు గౌరవధరణీశునతలు దిక్కు లే కలమటఁ బొక్కుచుండఁ

తే. గని ముదంబునఁ బొందెదు వనిత నీవు, సుతుల సత్యంతనిర్వలమతుల శౌర్య
యుతులఁ గాంచిన సద్గుణాన్వితపు వగపు, వలదు చిత్తంబులో నీకు జలజవయన.

వ. ప్రతివింధ్యాదు లయిననీవుత్తు లేవురు నిప్పుడు వచ్చి యదుపురంబున నున్న
వారు వారికి నొక్కిటం గొఱంత లేదు రుక్మిణియు సుభద్రయుఁ దక్కినవార
లు నక్కుమారులయెడం దమకొడుకులకంటె గారవంబు నేయుదురు వారి
దెస నిశ్చింతపు గమ్మనియె నయ్యవసరంబునం గృహండు పాండవుల వీడ్కొని
మార్కండేయాదివిప్రజనంబు నామంత్రణంబు నేసి గమనోన్ముఖుం డగుటయు
సత్యభామ యాజ్ఞ నెనిం గొగిలించుకొని సగౌరవంబుగా వీడ్కొనియె నంత
వాసుదేవుండును బ్రయాసహితంబుగా రథాదూఢుం డై ద్వారవతీపురంబున
కరిగె మార్కండేయుండును బాండవేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం
జనియె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డి ట్లనియె.

324

క. వనముల ని ట్లనిశంబును, ఘనతరదగుగిఖానుభవవికల్పితు లగుచున్
మనుజోత్తము లప్పార్థులు, జననుతె యట మీఁద నెట్లు ³చరియించిరొకో.

325

వ. అనిన నమ్మునీశ్వరుం డి ట్లని చెప్పెఁ గృహండు సనినయనంతరంబ పాండవులు
గామ్యకవననివాసంబు పరిత్యజించి యనేకవనశైలనదనదీవిశేషంబు లాలో
కించుచు దైవతవసంబునకం జని రట్టియెడం గరిపురంబున నుండి యొక్క బ్రాహ్మ

ఐండు సరసకథాకథనకుశలుండు సనుచెంచి కాంతేయులం గని యుచితసల్లా
పంబునేసి మగిడి ధృతరాష్ట్రపాలికిం జనిన నమ్రహిపాలుండు పాండవులకుశలం
బడుగుటయు నవ్విప్రుండు వా రేవురు ననవరతతీతవాతాతపకర్మితాంగు లై
బహుదుఃఖిసాగరంబున మునింగి యున్న వా రనియుచు వీరచాథ యయును
ననాథయుంబోలె బాంచాలి పరమశోక ర్తయై యున్నది యనియుం జెప్పిన
విని వైచిత్రవీర్యుండు విషణ్ణహృదయుండై కన్నీరు మోరుగం గొండొక నేవు
వలుక కుండి పదంపడి నిట్టూర్పు నిగిడించి గద్గదకంఠం డగుచు నిట్లనియె. 316

—ॐ ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులవనవాసక్షేత్రంబునకు దుఃఖించుట. ॐ—

- క. నాచేసినకీడునఁ గడు, నీచుం డగునాతమాజునేరమి నిమై
నోచెల్ల పాథులకుఁ బుణ్యాచారల కెందు లేనియాపద వచ్చెన్. 327
- క. నాపెద్దకొడుకు ధర్మజుఁ, గావురుపవిదూరు ధీరుఁ గౌరవకులసం
దీపకు నివ్వధమున సు,తాపితుఁగాఁ జేసెనే విధాతృఁ డదయుఁ డై. 328
- చ. అమలనివాతసౌధములయందు మనోజ్ఞమరాళతులత
ల్పముల శయించి రేవులు శుభస్థితిమాగధసూతగీతనా
దములఁ బ్రమోదముం బొరయు ధర్మసుతుండటె కానభూమిభా
గమున శయించి మేల్కను సృగాలనినాదవిక్లవకర్ణుఁ డై. 329
- క. నాగాయతసత్త్వుండు వి, జ్ఞా గాయతహస్తం డనిలనందనుండు మహా
ద్యేగాత్ముఁ డగుచు డస్సిన, వాగముక్తియ నుండ కున్నె నవసి వనమునన్. 330
- ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములుకొ సతయు నార్తిమెయిక్ బహుదుఃఖిమగ్ను లై
యున్న తెఱంగు సూచి విజయుండు యుగ్ధిష్ఠిరవాక్కిబద్ధుఁ డై
సన్నుతుఁ డుగ్రవన్నగముచీచాచ్చున రోజుచుఁ గ్రోధశోకవే
గోన్నతి నాత్మ నే మనుచు నుండునొ నానుతులెప్పు లెన్నుచున్. 331
- క. అక్కట మృదుగాత్రులు గడు, జిక్కినిమనసులు గుమారపింహులు గవ లిం
పెక్కినసుఖముల కిర్దులు, స్రుక్కినవయ నోర్చి యునికి చోద్యం బరయన్. 332
- చ. అని పలికి వెండియు. 333
- చ. అనుపమతేజఁ డున్నతభుజాగ్రుఁ డుదగ్రుండు వైరినిగ్రహం
డనఘుండు వాయుసూనుండు నిజాగ్రజుచేసినసత్యపాశబం
ధనమునఁ జిక్కి తత్సమయతత్పరుఁ డై యిటు ఘోరదుఃఖివే
దనములు సైఁచెఁ గాకి మది తద్ధయుఁ గ్రోధమయంబు వానికిన్. 334
- సీ. శకునికై తపము దుశ్శాసనుచేసిన దుష్కర్తమును గర్హు తులువతనము
దుర్యోధనుని డై నదుర్భయంబును జితమున గిరిశల్యముల్ వోలె నలఁచ
దావాగ్ని తెఱుగున దరికొని క్రోధంబు వనవాస మనియెడివాయుగతుల

- నంతకంతకుఁ జేర్చి యవయగంబుల నెట్లు మండంగ నెప్పుడు మధ్యముఁడు
 ఆ. మొగము జేవ్రుచింప ముడివడుబొనులతో, పుడుగఱచుచును భయంకరముగ
 నున్న రూపు వాచుకుండు నామది వాడ, ¹మిత్త నాడుపుత్రమిత్తతతికి 315
- క. అంతకునుతుహృదయంబున, నంత గలుగ నేర దలుక యష్టనుమదిలో
 నంత గలుగ దమూరుతి, యంతకనిభుఁ డధికరోషం డవరతంబున్. 316
- తే. అష్టనానిలప్రేరితం బగుచుఁ జేర్చి, వాయుతనయదవాగ్ని దుర్వారభంగి
 గర్జసౌబలహితముగా మదీయ, పుత్రశతకానకము వెను బొడువ కున్నె. 317
- క. అగుఁ గాక కర్తృఫలములు, దగఁ గుడురక పోవ వశమె వైవక్యతంబుల్
 మగుడునె కౌరవ్యలకుం, దెగుకాలం బయ్యె చగపు తెరు విం కేలా 318
- క. ఏను వల దన్న జూదము, మానఁడ సుతుదర్శయంబు మగిడింపక దు
 ర్దానముగఁ గులక్షయం, ధానమునకుఁ దొడఁగితిని విధాతృనిచెయిదిన్. 319
- తే. రాత్రి తెగుదల దిన మేల రాకయుండు, దినముతెగుదల రాత్రి యేతేరకున్నె
 పరఁగసుఖదుఃఖములు గాలపర్యయమున, నెందుమఁజుల²బొందక యేలయుడుగు.
- ఉ. మేలున సంతసిల్లునెడ మేకొని యావద లొందు నాపదల్
 నూలఁగ భూరిసౌఖ్యములు దోచుఁ గృతంబులు దప్ప వెమ్మెయిం
 బోలఁగ సంతయుం గని ప్రబుద్ధమనస్కులు ఘేదమోదని
 ర్దాళితధైర్యసాగరులు గాక సుఖింతురు సిస్వకాలమున్. 341
- చ. సిరికి దొలంగి కానల వసించి కృశించినపార్థం ⁴డట్టె ని
 ర్జరులవరంబునం బరమసన్నదలీల మహాస్త్రలాభవి
 స్ఫురణముఁ బొంది యద్ధివికి బోయి శరీరముతోన క్రమ్మఱకా
 ధరణికి వచ్చె నిట్టివి గదా వివిధాదృశకర్తృపాకముల్. 342
- క. గాండీపము విల్లటె యా, ఖండలనందనుఁడు విల్లు గలవాఁ డటె త
 త్కాండంబులు దివ్యము లటె, యొండేటికోవారిధనమ్ యుర్వియు సిరియున్.
- చ. అని ధృతరాష్ట్రుండు బహువిధంబు లగుపలుకులు వలుక విని దుర్యోధనుండు
 శకునిం జూచి యీరా జేల యంతభీతుం డయ్యె ననుచు నతండునుం దానును
 గర్జనహితుండై యొక్కవివి క్తప్ర దేశరంబునకుం జని కార్యలోచనంబున నున్న
 యెడం గర్జం డి ట్లనియె. 344
- సీ. పాలితకౌర్వులు పాండవేయులు దుగ్గిఖిలేలు రై యడవులపాలు వడిరి
 ధరణిశ తొల్లి యొంద్రప్రస్థపురమున ధర్తనందనుపాలఁ జేర్చి తోడ
 శోభిల్లు చున్న విశ్రుతలక్ష్మీ నీబుద్ధిబలమున నిన్నుఁ బెం పొలయఁ బొందె
 బరువడి దక్షిణవశ్చిమోత్తరపూర్వదేశస్థు లయినమహీశు లెల్ల

1 మృత్యు. 2 బొడువ. 3 సార్వకాలముకా. 4 డట్టి. 5 నకినిధనము. 6 మలం బలుకు
 మునుకులు. 7 పాండవకాలము.

తే. నీక యరిగాఁపు లై ¹రిప్తు నిఖలజలధి, శైలకాననద్వీపవిశాల మయిన
మహిసమ స్తంబు నేలుము మహిమయెసఁగ, లీల నిండ్రుండు సురలోక మేలుకట్లు.

— కర్ణ కవచదుర్యోధులు మంతనము చేయుట. ౨—

ఉ. జానపదుల్ పురిజనులు సంతోషముం బ్రమదం బెలర్ప నీ
దైన్యశుభోదయంబ హృదయంబులఁ గోరుచు నున్నవారు స
మూనము నొంది కౌరవసమాజము నిన్ను భజింప భూరితే
జోనిధి వై వెలింగెదవు సూర్యునిచాడ్పున నీవ యివ్వుహిన్. 346

వ. పాండవు లిష్టాదు పరమదుగ్ధిార్తు లగుచు ద్వైతవనసరోవరసమీపంబున
నున్న వారని వింటిమి నీవు సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు మెఱసి చని యందు నీతే
జంబు ఘర్తసమయంబునాఁటి తపసు తేజంబై పగతురకన్నులు గమర నతిదు
స్సహం బగునట్లుగాఁ జేయుము దొల్లి నహలషపుత్తుం డయినయయాతియుం
బోలె నుజ్జ్వలుండవైయున్న నిన్నుంజూచి పాండవులు హృదయభేదంబుగా
వగచెదరు మిత్రజనమోదంబును శత్రుజనభేదంబునుంగదా సంపదలకుం దగి
యెడుఫలంబు. 347

క. ధనధాన్యపుత్ర బాంధవ, జనలాభంబులును దలఁప సరిగావు సుఖం
బునఁ దాను దనరి శత్రులు, ఘనతరదుగ్ధిముల నుండఁ గని యలరుటకున్ 348

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబుతో విప
దార్థము నొంది వందురినఫలును నుజ్జ్వలరాజ్యవైభవో
దారుల మై కనుంగొనుమువంబునఁ బొందఁగఁ గాంచుకంటె నిం
పారఁగ నొండు గల్గునె కృతార్థత యెందును గౌరవేశ్వరా. 349

తే. ఆతులసౌభాగ్యపుణ్యసమగ్రగరిమ
నొప్పు చున్న నీదేవుల యొప్పు సూచి
భృతి దఱిగి తన్నుఁ దాన నిందించుకొనుచు
హృదయమునఁ బొండవాంగన యెరియ వలదె. 350

వ. అనిన నిది వోలు నని నాగకేతనుండు సంప్రీతుం డై కొండొక విచారించి
రాధేయుం జూచి యిట్లనియె. 351

క. నాతలఁపును నిట్టిద నీ, ³వేలెఱఁ గెఱిగించి తది యభీష్టము మన మా
ద్వైతవనంబున కరుగుట, భూతలవతి యనుమతింపఁ బోలదు మదిలోన్. 352

తే. అందుఁ బాండవు లుండుట యాంబికేయుఁ
దెఱుగు మన మవ్వనంబున కేఁగుటయును
గడఁగి పార్థులతోడి విగ్రహముకొఱక
యని యవశ్యంబు వారించు నతఁడు మనల. 353

1 రిప్తు నిఖల జలధి, కాననద్వీపవిశ్రుత మైవయిట్టి. 2 సుభోదయంబు...భజింప.
3 వేలెఱఁ గెఱిగించి తది.

వ. అదియునుం గాక.

354

చ. ఉరుతరవిక్రమాధున్య లనియున్ మహనీయతపోవిశేషను

స్థిరు లనియుం బృథాసుతులదిక్కునఁ దద్దయు భీతుఁడై నిరం

తరమును మానవేంద్రుఁ ¹దెడఁ దాపము నొందుచు నుండు వింశై యి

క్కురువిభుఁ డింతసేపు గడుఁ గూర్చి విలాపము నేనె వారికిన్.

355

వ. అతని²యొద్ద నుండి విదురుండును వారిన వెట్టుచోటు గానక పొగడుచుండు
జూదంబునాటనుండియు విదురుండు పాండవపక్షపాతి యగుట దెల్లంబయ్యె
మనవిచారించినయిక్ష్వాకుర్యంబు చిన్నపన్న యెఱింగె నేనియు నాతం దెల్ల
భంగుల విఘ్నంబు నేయుం గావున నిది యంతయు రహస్యంబుగా నొనరించి
కొని ధృతరాష్ట్రుండు దీని కనుమఱించుతెఱం గెయ్యది యట్టియుపాయంబు
నీవును శకునియు నూహించునది మనము రేచకడ వచ్చి కురుపితామహుం
డైనభీష్ముని గురువంశోత్తముం డైనధృతరాష్ట్రుని నొడంబఱిచి వెడలుద మని
వారి వీడ్కొలిపి దుర్యోధనుం డభ్యంతరగృహంబున కరిగి యారాత్రి
సముచితప్రకారంబునఁ గడపె బ్రభాతం బగుటయుఁ గర్ణుండు దుర్యోధను
కడకుం జని యిట్లనియె.

356

ఉ. భూతలనాథ యే నొకటి పోల నుపాయము గంటి నిప్పుడా

దైవ్వివసంబునందు విదితంబుగ నున్నవి గోకదంబముల్

ప్రీతిగఁ దద్విలోకనము పేరఁ జనం దగు భారుణీశ్వరుం

డిలేఱు నైన బొమ్మను నభీష్టుముఁ జేకులు నెల్లభంగులన్.

357

క. నా విని సుబలతనూజుఁడు, దేవా నీయాన యేను ⁴దెల్లంబుగ రే

యీవెరవె నెప్పునప్పున, భావించితి ననియె నంతఁ బ్రహసితముఖు లై.

358

వ. ఒండొరులచెయి సఱచి నవ్వుచు నమ్మువ్వరుం దత్తెణంబ ⁵సమంగనామధేయుం
డయినగోపాలకు నొక్కనింగఱిపికొని ధృతరాష్ట్ర పాలికిం జని సముచితప్రసంగ
నేవావిశేషంబుల నవ్వుహీవిభు సుముఖుం జేసి యనంతరంబ దేవా ద్వైత
వసంబునందులీలారంబుననుండి వీడె యొక్కగోపకుండు వచ్చె ననిన నతండును
వాని కభిముఖుం డై పసులసేమం బడుగుటయు వాఁ డిట్లనియె.

359

— కర్ణ పాపములు భృకరాష్ట్ర చేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనట. —

ఉ. దైవ్వివసంబునట్టిసుఖవాసము గోవుల కెందు లేదు థా

త్రితలనాథ యిప్పుడు ప్రదీప్తము లై సతతంబుఁ జేర్చి గో

వ్రాతభయంకరంబు లగువాలుమృగంబులు సంచరించు మీ

కాలేఱు గెల్లఁ జెప్పుటకు నై యిట వచ్చితి నేను జెచ్చెన్.

360

1 దెడ. 2 యొద్దనయుండు గావున విదురుండును...డైన వైచిత్ర్యవీర్యు నొడంబఱిచి.
3 సుముఖు. 4 కర్ణము గాఁగన్. 5 సంగమనాదు...గలకిని.

- అనిన యనంతరంబ కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రతోడ దేవా య ట్లయినం దడ
యక దుష్టమృగనాశనంబును గోగణసంరక్షణంబును జేయుటకు భవత్సూను
దుర్యోధను నియోగింపు మనిన నతండు గొండాక విచారించి యి ట్లనియె.
- మ. తగు గోరక్ష యొనర్చ దుష్టమృగవిధ్వంసంబు నూహింప మే
లగు నైనన్ వినుఁ డవ్వనాంతరమునం దాసక్తిమై నున్నవా
రు గరిష్ఠాత్ములు పాండురాజతనయుల్ రూఢప్రతాపాఘ్న ల
వట్లగుటన్ మీగమనంబు ¹నామది బ్రియం బై తోడ దెబ్బంగులన్. 362
- చ. వనమున కేగి వందురినవా రని వారల మీ రవశ్యముం
జెనకఁ దలంతు రప్పురుషసింహులు భూరితపోనిధుల్ మనం
బునఁ గలుపించిరేనియుఁ దపోమహిమన్ మిము నిర్దహింతు రొం
డె నతులితాస్త్రశక్తిని వడిం దునుమాడుదు రాజి ²నందఱన్. 363
- క. మున్నును మీచేతఁ గడున్, బన్నము వడి నొచ్చినారు పార్థలు మిమ్ముం
గన్నంత నలుగ కుండునె, పన్నగరిపునన్ని భుండు పవనజాఁ డాత్మన్ 364
- ప. అదియునుంగాక. 365
- చ. బిశరుడ థాత్రి యంతయును నోర్చెఁ గృతాస్తుఁడు గాక యుండియుం
బ్రకటితబాహువిక్రముఁడు ఫల్గునుఁ డిప్పు మహేంద్రుపాల న
త్యక్తుటలదివ్యబాణవిదుఁ డై యెలమిం జనుదెంచె నట్టివా
నికి నెదురంగ శక్య మగునే రణభూముల నింక నేరికిన్. 366
- తే. ³చెనకి మీరు వారికిఁ గిడు నేయుటయును, వారు మీకెగ్గునేతయు వగవమేలు
గాదు వలసిన ఘోషరక్షణ మొనర్చు, దగినవారలఁ బుత్తము దడయ కండు.
- ప. అని యొడంబడ కున్న నయ్యాంబి కేయునకు శకుని యి ట్లనియె 368
- ఉ. పాలితవిక్రమోన్నతులు పాండుతనూజులు వారి కప్రియం
జేల యొనర్తు మే మధిప యే మటు నేసితి మేనియుం బ్రతి
జ్ఞా⁴లపితుండు ధర్మజుఁడు సత్యము దప్పునె తమ్ము లేల త
చ్చిల మతిక్రమింతు రిది సిద్ధము నమ్ముము నెమ్మనంబునన్. 369
- క. మాకును జిత్తంబుల మృగ,యాకౌతుక మతిశయిల్లినది గోగణర
క్షారణము గార్యం బటె, యేకీడును నేల పొందు నిందు మహీశా. 370
- క. అనిన ⁵నతండు గొండాకవడి, మనమున నూహించి బుద్ధిమంతుల రై గో
ధనము నరసి తడయక రం, డని వారికి నెట్టకేల కనుమతి యిచ్చెన్. 371
- ఆ. ఆక్షణంబ కౌతుకాతిశయవ్యగ్ర, హృదయుఁ డై నఫణధరేంద్రకేతు
నాజ్ఞఁ గరిపురంబునం డెల్ల ఘోషింపఁ, బడియె ఘోషయాత్రప్రకటరీల. 372

— దుక్కోభవంఁడు భూషణా త్ర వోవుట. —

సీ. అంతః బ్రహ్మస్థాత్ముఁడై లలితాంబరాభరణాంగరాగవిస్ఫురితమూర్తి
వొప్పారె విభుఁడు సహోదరులును గర్జనాంధారులును బ్రియబాంధవులును
సముచితవాహనమైనై న్యసమేతుడై కొలువంగ వెడలె నుజ్జ్వలవిభూతి
నాందోళికాదివాహనములఁ దట్ప్రియప్రమదలు బహుసహస్రములు సనిరి

ఆ. కడఁగి పారులెల్లఁ గై నేసి పడఁతులుఁ, దారు నడచి రతిముదంబుతోడఁ
బ్రకటశకటవై శృంగారాంగనాదిసం, కులము నుల్లసిల్లె భూషయాత్ర. 373

వ. మఱియు నమృతీకృతయంబున కనురూపంబుగా నెనిమిదివేలు రథంబులు
ముప్పదివే లేనుంగులుఁ దొంబదివేలు గుఱ్ఱంబులు శతసహస్రసంఖ్య కాల్వ
రుం గలమహానైన్యంబుతోడ నడిచె మృగయాకుశలు లై నమృగయులు విట
విదూషకవంశివై తాళికావిజను లనేకు. లనుగమించి రిట్లు గవ్యూతిమాత్రం
బగునేల యరిగి యచ్చట విడిసి యద్దినశేషంబును రాత్రీయుం గడపి మలు
నాఁడు వివిధగిరిగహనంబు లతీక్రమించి భూషంబు లున్నవనంబు సొచ్చి
యం దొక్కరమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబు గావించి యవ్వనుజేంద్రుండు.

సీ. నానాసహస్రసంఖ్యానంబులై సంతతానందవిగతభయత్వలీల
నక్కాననమున నేదిక్కు సూచిన, నతసంకులంబుగఁ గుండశంఖచంద్ర
హరనీహరడిండీరపటీరముక్తాహరః¹ హీరః² కాశములును
గాదంబకాలేయకాదంబినీనీలజాలతమాలికాసన్నిభములు

తే. ప్రాధబంధూకపల్లవభాసితములు, వికచకాంచనచంపకవిస్ఫుటములు
నై నవర్ణంబు లొప్ప నేత్రాభిరామ, భంగి నలరాదుగోకదంబములఁ గనియె.

వ. కని తేదీయసమృద్ధికి సుతేసిల్లుచు గోపాలజనంబులు సవినయంబుగాఁ దన్నుం
గాంచిన నాదరించి వారు దనకు నగ్గోవులవేళ్లును లక్షణంబులు నేర్పడ నెఱిం
గించుచుండఁ జేరువేర వత్సంబులు వత్సతరంబులు మహాక్షంబులు ధేనువులు
దర్శకంబులు మొదలైనగోవిశేషంబుల నాలోకించుచు నయ్యైవిధంబులఁ బసికిం
దగినరక్షణంబు గావింప నర్హజనంబుల సవిశేషంబుగా నియోగించి మఱి
యును. 376

క. గోపాలసమన్వితుఁడై, యాపాలమునఁ దిరిగి గోరసాస్వాదనలీ
లాపరితృప్తిఁ దలిర్చె మ, సీపాలుఁడు నెమ్మితోడ నిష్టులుఁ దానున్. 377

వ. తదనంతరంబ గాయకనర్తకాదులు వందిమాగధజనంబులుం గనిన నాదరించి
చారికి వభిమతభనంబు లొసంగి మృగనూవినోదంబునకుం దొడంగి. 378

మ. హరిజన్మాతములం గలంచుచు నుదగ్రానేకపశ్రేణిఁ జె

1 కులక న్దు. 2 కాశంకాశములను, గాదంబకాలేయకాదంబినీనీలజాలతమాలికా...
భూషణాత్ర.

చైర బంధించుచు సుగ్రసింహనిహచ్ఛేదైకసంక్రీడబం
ధురతం బెప్పుచుఁ బ్రస్ఫురన్తహిషశ్వాహులొడ్డతక్రోడని
ర్భరపాతంబు లొనర్పుచుం దిరిగె భూపశ్రేష్ఠుఁ డక్కావలోన్.

379

వ మఱియు నననరతసురభిసరసీరుహప్రకరపరిక్లింబు లగుజలాశయంబు లాలోకిం
చుచు నతిమనోహరప్రసూనఫలభరిత పాదపవనాభ్యంతరంబుల విహరించుచు
మన్వథమయూరమధుకరకీర కోకిలాలాప కోలాహలంబు లాకర్షించుచుఁ గ్రమం
బునం బరిజనసమన్వితుం డై ధార్తరాష్ట్రుండు ద్వైతవనపరోవరంబు సేరం
జనియె సంత నట ధర్మనందనుండు తత్సమీపంబున మునిజనసహాయుం డై
వన్యంబు లగుఫలమూలవిశేషంబులు సాధనంబులుగా సద్యస్కందం బను
యజ్ఞంబు నేయుచుండె నప్పుడు దుర్యోధనుండు నిజభృత్యజనుల నక్కొలని
దరిం గ్రీడాగ్రహంబులు నిర్దింప నియోగించిన.

380

క. వారును సంభ్రమమున న,వ్వారిరుహాకరముపొంత వదలక క్రీడా
గారములు గట్టఁ దొడఁగుడు, వారించుచుఁ బాటుతెంచి వడి గంధర్వుల్.

వ. ఇది చిత్రసేనుం డనుగంధర్వపతికిం గ్రీడార్థంబు కల్పితం బైనది గావున మీ
రిక్కొలను సేరక తొలంగి పోవునది యనిన వారు మగుడం జని దుర్యోధను
నకుఁ జెప్పుటయు నతండు రణమర్తదు లైననై నికులం గొందఱు బంచిన సరిగి
వారలు గంధర్వుల కి ట్లనిరి.

382

మ. బలియుం డాధృతరాష్ట్రసూనుండు మహాబాహుండు దుర్యోధనుం
డలఘుం డీకమలాకరంబునకుఁ గ్రీడార్థంబు గౌతూహలం
బెలయంగాఁ బ్రియకామినీసహితుఁ డై యేలేంచు చున్నాఁడు మీ
ర్వుల దిం దుండఁ దొలంగి పొం డనవుడువా వా రుద్ధతక్రోధు లై.

383

వ. ఓండొరువులమొగంబులు సూచి వెలుచ నన్ని వారల కి ట్లనిరి.

384

క. ఎదిరిం దన్ను యెటుంగఁడు, మదమునఁ బ్రాణంబుఁ దనదుమానముఁ గోల్పో
మదిఁ దలఁచినాఁడు మీన్వపుఁ, డిదియేటికిఁ జెనఁటిచెయ్యులిన్నియు నిచటన్.

వ. బుద్ధిమంతుఁ డై యూరక చనుట లేస్స యనుం డనినం గ్రమ్మటి చని వారు
కురుపతికిం దద్వచనంబులతెఱం గంతయుం జెప్పుటయు నతండు రోషావేశవి
వశుం డై తమ్ముల దొరలం జూచి మీరిందఱు మీమీమీనైన్యంబుతోడంగూడి
కడంగి దుర్విసీతు లైనగంధర్వులగర్వంబు మాన్చి సరోవరం బాక్రమించునది
వారికి సహాయుం డయి సురగణసమేతంబుగ నిండుండు సనుడెంచె నేనియు
నవలీల జయించునది యని నియోగించిన.

386

క. అతులచతురంగసేనా,న్వితు లయి ధృతరాష్ట్రసుతులు నిరతిశయరయో
ద్ధతిసేంహనాదబధిరీ, కృతదిబ్బులు లగుచుఁ జనిరి గినుక యెలర్పన్.

387

వ. ఇట్లు సమయమునకునుచీరుల కడ్డంబువచ్చి కొందలు గంధర్వులు ప్రియపూర్వకం
బుగా నిట యేల వచ్చెనరు మీకు మాతోడివిద్యేషం బేటికి నిలుపుం డనినం
బెలుచ నార్చి నేనాగ్రచరులు వారలమీఁదం బ్రచురశస్త్రాస్త్రపాతంబు నేయం
దొడంగినం దొలంగి చని యాగంధర్వు లాక్షణబ చిత్రనేనునకు నంతయు
జెప్పి పుచ్చినం బ్రబలరోషరంజితాననుం డై యతండు 338

క చనుండు రయంబున నాడు, న్దనులం గౌరవుల బొదివి సమయపుఁడు మీ
రని బహుసహస్రసంఖ్యలఁ బనిచెను గంధర్వచరులఁ బ్రకటితబలులన్ 339

వ. ఇట్లు వనిచిన. 390

ఉ ఆయతకుంతకార్దుకగదాసిపరశ్వథశూలపట్టిసా

ద్యాయుధఘోరహస్తలు గులాచలతుంగతనుల్ ప్రచండతే
జోయుతు లావియచ్చరులు సౌరతమై నడతెంచి బల్విడిం
గో యని తాఁకి రుగ్రరణగోవిదు లై కురురాజునైన్యమున్. 391

వ. ఇవిధంబున గంధర్వులు బెట్టికంబుగాఁ గిట్టి నొప్పించం దొడంగినం గలంగి
దుశ్శాసనాదికౌరవులు ససైన్యంబుగాఁ దెరలి దురోద్ధనుచేరువకుం బఱచినఁ
గడ్డం డొక్కరుండ సుధిరుం డయి నిలిచి గంధర్వుల నిలువరించి భల్లార్థచం
ద్రప్రముఖ బహులబాణపాతంబులం దదీయదేహంబులు ఖండించుచు నిమిష
మాత్రంబునఁ జిత్రనేను నై నికశతంబుల రూపుమూపుటయు మఱియుం బైపై
గంధర్వులు శతసహస్రసంఖ్యలు తోఁతెంచినం బృథివి యెల్లను గంధర్వు
మయం బైన ట్లుండె నప్పుడు. 392

చ శకునియుఁ దమ్ములుం బ్రబలసైన్యముతో నడతేర నాహవా
త్సుకమతి యై సుయోధనుండు సూతాతనూభవుఁ డున్న చోటికిం
బ్రకటభుజోగ్రతం గడంగి బల్విడిఁ దద్రిపుకోటి దాఁకినన్
సకలజగద్భయంకరలనత్సమరోత్సవ మయ్యె నయ్యెడన్. 393

క. కొండాకసేపునకు మహోద్ధండపుపానేకఘోరతరవిశిఖవాన్
ఖండితశరీరు లై ధృతి, ఖండితముగఁ బల్లటిలిరి గంధర్వు లనిన్. 394

— చిత్రనేనుం దక్షగంధర్వరాజు దురోద్ధనుతో యద్ధము సేయుట. —

క. గంధర్వులు, దెరలుట విని, గంధర్వవిభుండు క్రోధకలుషితమతి యై
గంధగజముచందమున మ,దాంధగతిం గవిసెఁ గౌరవానీకమువై. 395

వ. ఇట్లు గవిసి చిత్రనేనుండు.

కా. మాయాసంగరగోవిదుండు వికసన్మాయాస్త్రజాలంబులన్
వాయువ్యాప్తి యడంగ నర్కకిరణవ్రాతంబు రుద్ధంబుగాఁ
జేయం బొచ్చిన ద్రెల్లెఁ దేరులు కరుల్ శీర్ణంబు లయ్యెన్ దళ

త్కాయం బయ్యో హయాలి గూలిరి భటుల్ గౌరవ్యసైన్యంబునన్. 397

క. 1 ప్రాదలి యొకని కొక్కనికిని, బదుగురు పదుగురుగఁ గవిసి పౌరవసేనం బొదివి సమయింపఁ దొడఁగిరి, వదలక గంధర్వు లని నవార్హోధతు లై. 398

వ అవ్వియచ్చరులవిక్రమంబునకు నోర్వక బెడరి చెడరి కురురాజుసైన్యంబు ధర్మ నందనుం డున్నకందువకుఁ బాటం దొడంగె నప్పుడు రాధేయుం డజేయుండై కులశైలంబుచుం బోలెఁ దలరక నిలిచి గంధర్వులు గురియుశరవర్షంబున మునుఁ గునుఁ దనయోషినంత పెనంగు చుండె సోదరసౌబలసహాయుండై దుర్యోధనుండు గర్జసాహాయ్యంబు వదలక నిలిచె నంత ననంతసత్త్వు లైనగంధర్వు లనేకులు సుట్టు ముట్టి. 399

ఉ. కొందఱు సూతు నశ్వములఁ గొందఱు కొందఱు చాపదండముం గొందఱు చక్రయుగ్మకముఁ గొందఱు విస్ఫురితాతపత్రముం గొందఱు కూబరంబు మఱికొందఱు కేతువుఁ గొందఱు ఊతుముఁ దందడిఁ దున్నివైచి విరథత్వ మొనర్చిరి సూతసూతికన్. 400

వ. ఇట్లు విరథుం డయి కర్ణుండు వికర్ణురథం బెక్కి రణభూమికిం దొలంగి చనియె దుర్యోధనుండు విముఖుండు గాక పరబలంబు మార్కొని పెనంగం దొడంగినం గినిసి చిత్రసేనుండు వానిం దలపడి తపీయస్యందనంబు రాధేయరథంబు నట్లు భగ్నుంబుగాఁ జేయించి విరథుం డగునమ్మహీవిభుం గేశాకర్షణంబున నేలం బడవైచి పెడకేలుగట్టి సింహనాదంబు నేసినం దక్కినగంధర్వులుం గనుకనిం బఱచి యతనివనితాజనంబులను దత్సోదరు లగుదుశ్వాసనదుర్విషవాదుర్ముఖ వివింశతిచిత్రసేన విందానువిందులను దత్తనూభవులను దదీయమంత్రులను బట్టి బంధించి చిత్రసేనున కొప్పించి రంతఁ బెఱకొరవులును బౌరులు నమాత్యులుం జెడరి యాక్రోశించుచుం బఱచి ధర్మపుత్రు శరణు సొచ్చి యిట్లనిరి.

మ. ఘనబాహుబలదుర్ని వారమహిమౌ గంధర్వవీరుల్ సుయోధనుఁ దత్కాంతలఁ దత్సహోదరుల బంధప్రాప్తులం జేసి కైకొని వే పోవుచు నున్నవా రదె రిపుఁడోభంబు గావించి నీ యనుజ వ్రాతముఁ గావవే కరుణ నిండారంగ రాజోత్తమా. 402

వ. అని కృతాంజలు లై పలుకు చున్నవారిం జూచి భీమసేనుండు ప్రహసితాననుం డగుచు ధర్మపుత్రున కిట్లనియె. 403

ఆ. మనకుఁ జాలుక నయ్యో 3 మనచేయుపనియ గంధర్వవరులు గూడి తగ నొనర్చి రింతలెన్నయగునె యేభారమును లేక, యూరకుండ మనల నొందె జయము.

తే. పుట్టుగల్గిరియై పాపములకు నెల్ల, దిట్ట యై లోకములచేతఁ దిట్టవడిన

1 ముదమున నొకని కొకనికిం, బదుండు; బొదివియు యొక్కొక్కరునిం, బదురు పదురు గాఁగఁ గవిసి. 2 బేర్చి. 3 మనచేయునంత.

కట్టెడికి నిట్టికట్టెంబు గా నొనర్చి, తగ విభాత్యుడు చతురుఁడై నెగడె నేడు.
మ వివరిత్యతి నొంది ఘోషి నోప్పివాసు లై నిత్యదుః
ఖపరాధీవలఁ దూలి రంచు మచలక¹ గర్వోత్సాహులుఁడై
యవలాపించగ వచ్చి దుర్జయవరుండాధాస్తరాస్థుండు దో
షపరీతాత్ముడు దత్తులంబు గుడిచెక సత్త్వంబు సామాత్మ్యుఁడై . 406

వ. వానిదేసం గృహ సేయ వల దనిన ననుజనకు సగ్రజుం డిట్లనియె. 407

క. ఆకట యిది పరుషవాక్యము, లకు సమయమే శరణు సొచ్చి లఘుభావముతో
వికల్పిగతి నున్నకౌరవ, వికరమునకుఁ గరుణ సేయ నీకుం దగదే. 408

వ. ఏకాన్వయజాతు లైనవానికి నష్ఠనిమిత్తం బగునభేదం బొక్కొక్కమాటు వర్తి
ల్లు సంతనచేసి సహజస్నేహంబు దప్ప నేరదు జ్ఞాతజనంబులు దమలో నెట్టివా
లైన నొప్పుం గాని యన్యులవలనం బరిభవంబు దొడరినప్పుడు దా రొండా
రులఁ జేకొన కునికి లోకానిద్యంబు దుర్యోధనుండు దుర్విసీతుం²డైనను సభా
ర్యుండయి పరులచేతం బట్టువడియె దీని నుపేక్షించిన మనకుం గులహాని యగు
నిదియునుంగాక శరణాగతరక్షణంబు రాజమాత్రంబువానికెల్ల ధర్మంబు నీయట్టి
బాహుబలసంపన్నునకు నిష్ఠిసుర్యంబు గర్తవ్యం బని వేటు చెప్పనేల తెమ్ము
నీవును సీతమ్ములు నిమ్ముల రథంబు లెక్కి సర్వాముధసన్నద్ధు లై చని సుయో
ధనుచెఱి దలుగుం డనినఁ బవననందనుండు ధర్మనందనున కీ ట్లనియె. 409

సీ. అనుమాన మొక్కింతయును లేక యలిగి జలంబులఁ ద్రోచె విషంబు వెట్టె
గృహదాహ మొనరించె విహితదురోదరకవటుఁడై రాజ్యంబు నపహరించె
జను లెల్లఁ జూడంగ వనజాతీఁ బాంచాలిఁ దలవట్టి యీడ్పించె వలువలొలువఁ
బనిచె బుట్టివనోలే మనకు నక్కట సుయోధనుఁ డెగ్గు సేయనిదినముఁ గలదె

ఆ. వానిచేత లొకటియేనియుఁ దలఁచవు, నీవు మనుజనాథ కేవలంపుఁ
గరుణ పూని యుండు దరయ నెప్పుడు నిట్టు, లై నమనకుఁ గార్యహానిగాదె.

వ. అని పూర్వవైరస్మరణకలుషితుం డై పలికిన నతనికి నజాతశత్రుండు సాంత్యవ
పూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 411

ఆ. కావరయ్య యనినఁ గరము దుర్బలుఁడైనఁ, జెనసి యోషినంత సేయు వనిన
నూర కుండు నయ్య యుత్తమశూరుండు, దీనజనులయున్న తెఱిగు సూచి.

క. శరణం బని వచ్చిన భీష్మశత్రువు నయిన ప్రీతి గావగ వలయుం
గరుణాపరుల తెఱం గిది, యిరవుగ సరిగావు దీని కేధర్మంబుల్. 413

వ. భృతరాష్ట్రసూనుండు భవదీయబలశౌర్యంబులపేర్చి యెఱుంగుం గావునఁ
దన్ను నవిశ్యంబును విడిపింతు రని మనచెన బద్ధాశుండై యుండు నిది మనకుఁ

¹ గర్వాంధిత...యవనాసామగ వచ్చె...నద్యంబు; తక్కువె. ² మతి. 3 దగ డైనను.

బుణ్ణంబును గీర్తియుం జేకొనుసమయంబు నిన్నింత నిర్బంధించ వలన దేవ
యగుదు నిచ్చడు యజ్ఞవీషీతుండ వైయున్నవాడ గావున నాను జనరాను
మీరు వేగ చని గంధర్వలం బ్రియపూర్వకంబుగా శమయించి సుయోధను
విడిపించుచు సాచుచవనంబులం దీర కున్న బరాక్రమంబుననైనం బ్రతీరుల
నోర్చి కార్యంబు దీర్చుచు నాచేయుజన్మంబు పథలంబు నేయుం డనిన భీముం
డెట్లకేనియు నియ్యకొనియె న్నలచుండును ధర్మరాజుపపు గైకొని కురురాజు
చెఱి దలుగఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె నకులపహ దేవులు నుత్సాహప మేతు లయి కన్నలు
వును నాముక్తకవచులు నాబద్ధతూషీరులు నాశలితకార్ముకులు నారూఢరథులు
నయి యగ్రజు వీడ్కొని యతిత్వరితగతి నడచిరం గౌరవనైర్వ్యం బంతయు
వారిం గూడుకొని సింహనాదంబులు నెలంగం జనియె నిట్లరిగి వారలు గంధ
మాదనంబునకయి చను చున్నయవిషయచ్ఛరాసీకంబుం గూడ ముట్టిన. 414

—ॐ భీమాద్భుతవికలనహదేవులు గంధర్వకతో యాధాబు సేయుట. ॐ—

క. కని గంధర్వులు గ్రమ్మటి, ఘురులం బాండవుల నగ్నికల్పులఁ దేజో
ధనుల నమరేంద్రపద్యశుల, ననఘుల మార్కొనిరి ప్రకటితాటోపమునన్. 415

ఉ. అగ్రజవాక్యముల్ దలంచి యర్జునుఁ డప్పుడు వారితోడ న
త్సుగ్రత దక్కి యెంతయుఁ బ్రియోక్తుల నిట్లను మీకు మామెడక
విగ్రహ మేల నెయ్యమున విడువఁడు కౌరవరాజుఁ బార్థివ
ప్రాగ్రసరుండు ధర్మసుతుప నివి మీకు నలంఘ్య మిత్తటిక్. 416

వ. అనిన నతనికి గంధర్వు లిట్లనిరి. 417

తే. ధర్మజుఁడు మాకుఁ బ్రభుడె యాధర్మతనయు
నాజ్ఞ నే మేల యొనరింతు మనిమిషేంద్రుఁ
డొక్కరుడ మమ్ము శాసింప నొడయఁ డన్యు
లెందు నెవ్వరైనను భయ మేమి మాకు. 418

ప అనిన వివృచ్చుం డవ్వెయచ్చురుల నుపలక్షించి మునుమున్న తెగువకుం జొర
నేల యని ప్రియంబును ధర్మంబునుం గాఁ బలికితి నెల్లును మీరు సామసాధ్యు
లరు గా కునికి దోచుచున్నయది గావున ఘుగ్రం బయినవిగ్రహంబున దురోఽ
ధను విడిపింతు నని వారలమీఁద నిశితవిశిష్టప్రకరంబులు ప్రయోగించె నాగంధ
ర్వులు నతనిపైఁ బటుబాణవర్షంబులు గురిసి రిట్లానలువురకు ననేకగంధర్వశత
సహస్రంబులతో నతఘోరసమరం బయ్యె నందు. 419

తరలము. కనిసి యర్జునులేరు భగ్నుముగా నొనర్పఁ దలంచి పె
ల్లాదవి భేదకోటి గ్రమ్ముటయుం బురందరనందనుం
డదయుఁ డై పదిలక్షలం బ్రళయాగ్నికల్పుల దివ్యులం
గదనకూరుల నిర్దహించె బ్రకాండదివ్యశరావృలన్. 420

- మహాస్రగ్ధరః ఘనకోదాండోగ్ర మాత్స్యైర్ఘ్నా మఖిలసభోగహ్వారాభోగభాగం
 బుచ నాపూర్వంబుగా మబ్బునఁ గవలు చురుత్పుష్టుఁడుం దీప్తనారా
 చనితాఃతాపాతలీలారసభలగతులై శక్రవీరవ్రజంబుం
 దునునుం దచ్చోచితంబుల్ దొడఁగి మడుపు లై తొట్టె నయ్యున్నభూమిన్ 421
- వ. ఇట్లు కౌంతేయులచేతం బీడితు లై గంధర్వులు మర్కొధనామల జెఱ లేమఱక
 కొనుచు గగనంబువకు నెగలి త్రొచి పోన నుంకించిన నెఱింగి సవ్యసాచి
 రయంబున నతనిబిడ బాణజాలంబులంజేసి విజ్ఞ భోమాంగంబులు నీరంధ్రంబులు
 గాఁ గప్పిన నగ్గనచవులు వలలోనం జిక్కినపులుఁగులుంబోలెఁ బోవ నేరక
 శరపంజరంబునం జిక్కియు నుక్కు నెడక యన్నలుపురమీఁద వివిధాయుధ
 పరంపరలు ప్రయోగించిన 422
- మ. అవి యెల్లం దునుమాడి క్రీడి ఘనరోషాభీలుఁడై శాతభ
 ళ్లవితానం బడరించినం దలలు దొల్లం గాయముల్ మింటనుం
 డి నడిం గుంభిని గూలఁ గా రుధిరవృష్టిం గాలువల్ వాఱఁ గా
 దివి గంధర్వులక్రం దడంకె జగ ముచ్చేగంబునం బొందగన్. 423
- వ. మఱియు నర్జునప్రయుక్తం బయినయాగ్నేయాస్త్రంబు దావాగ్ని నీరసవిషి
 నంబు దహించుటెఱంగున గంధర్వనివహంబు నీటు నేయం దొడంగినం
 గినినీ చిత్ర సేనుండు భీమసేనానుజమీఁదం బటుగదాదండంబు వైచిన నతండు
 దాని నేడుదనియలుగా నేయుటయు గంధర్వరాజు మాయాబలంబున నంత
 ర్హతుం డై. 424
- క. నలుపురు పాథుల నత్యుజ్జ్వలశరవర్షముల ముంచి జలధరముక్రియం
 బెలుచుం గరిల్లుదు సేనుత్కలుఁ డయి తనవిక్రమంబుఁ గడఁకయుఁ జూపెన్. 425
- ఆ. దాని నుఱక యింద్ర సూనుండు గాండీవి, శబ్దభేదు లయినసాయకములఁ
 జిత్ర సేనుసర్వగాత్రంబు భేదించి, యొక్కమాత్రలోన నుడివెఁ గడఁక. 426
- వ. ఇట్లు నొచ్చి గంధర్వనాయకుండు రణసంరంభంబు విడిచి యర్జునుం జేరం జని
 తనపాడసూపి నిలిచిన నవ్వీరుండును నాత్మసఖుం డయినభేదరవతి తెఱంగు
 సూచి సంహృతాస్త్రం డయ్యె వృకోదరాదులును సమరవిరామంబు నొందిరి
 వార లందఱుఁ దమతమరథంబులమీఁదన యుండి యొండొరులఁ గుశలంబు
 లడిగి రప్పు డర్జునుండు చిత్ర సేనున కిట్లనియె. 427
- క. వీరోత్తమ నీ కిమ్మెయి, వైరము దగు నయ్య కౌరవప్రకరముతోఁ
 గౌరవపతి విడువుము త, ద్వారానుజసుతసమన్వితంబుగ నెన్నిన్. 428
- న. అనిన నతం డర్జునున కిట్లనియె. 429
- సీ. ఈదురాత్ముఁడు మిమ్ము నివ్వనంబున నితాంతాయాసపీడితు లై నవారిఁ

బరమధర్మాత్ముల భార్యాసమేతుల నపహసింపఁ దలంచి యరుగు దెంచె
నింతయు నెఱిగి సురేంద్రుండు గలుపించి యనుజనధూసహాయాన్నితముగఁ
బాపనర్తను వీనిఁ బట్టి తే మ్మని నన్నుఁ బనిచిన వచ్చితఁ బార్థ వినవె

తే. శక్రు సాలికి నిదె కొని చుచు నున్న, వాడ నీ వింక నొం డనవలదు వినుము
మత్స్యఖండపు గావున ¹మత్స్యరంబు, నలుకయును లేదు నీదెస ననఁకు నాకు 430

తే అనిన నర్జునుఁ డతని కి ట్లనియె నీను
యోధనుఁడు మాకు వినుము హోదరుండు
గాన యీతని విడుచుట గర్జ మిదియ
ధర్మజున కెంతయును బ్రమోదంబునేత.

431

చ. అమరవరేణ్యుప స్థయిన నావల నెయ్యది యైన నిప్పు ధ.
ర్మమహితుఁ డైన ధర్మజుసమక్షమునం దెఱిగించి యీతఁ డే
క్రమమున నెద్ది నెప్పె నది గైకొని చేయుము నీవు మత్స్యీయా
ర్థము చనుదెమ్ము నావుడును దాని కొడంబడి చిత్ర సేనుఁడున్.

432

— చిత్ర సేనుఁడు ధర్మరాజుకొద్దన వచ్చి దుర్యోధను విడిచిపెట్టి పోవుట. —

వ. వారలుం దాను ధర్మజుకడకుం జనిన నయ్యజాతశత్రుండు చిత్ర సేను నతిప్రియం
బునం బూజించి మహాత్మా యీసుయోధనుండు సానుజామాత్యుం డయి
మీచేత వధియింపం బడ కునికి మే లయ్యె మీకారణంబున మావంశంబునకు
నొండొక్కహాని వొంద దయ్యె వీఁ డెట్టియపరాధంబు నేసినను నది యంతయు
సహించి మాకుం గా వీని విడువ వలయు నని ప్రార్థించిన నతం డట్లకాక యని
దుర్యోధనాదుల నందఱ విడిచి పొండుపుత్తుల నామంత్రణంబు నేసి దివంబున
కరిగి తత్ప్రకారంబు సకలంబును నింద్రునకు నివేదించిన నింద్రుండును సమర
నిహతు లయిన గంధర్వుల నమృతవృష్టింజేసి బ్రదికించె నిట యుధిష్ఠిరుండును
ధార్మరాష్ట్రునకు బంధమోక్షణంబు గావించి వాని కి ట్లనియె.

433

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిసాహసము లింక నొనర్పకు మయ్య దుర్జనుం
డన్నున సాహసక్రియలయందుఁ గడంగి నశించుఁ గావునం
గ్రన్నన తమ్ముల¹ దొరల² గైకొని యిమ్ముల³ బొమ్ము వీటికి⁴
సన్నత దీని కొండొకవిపాదముఁ బొందకుమీ మనంబునన్.

434

చ. అని బుద్ధి నెప్పి వీడ్కొలిపిన నతండును దీనాననుం డగుచుం జనియె ననుజ
సహితుం డయిన ధర్మతనయుధార్మికతత్వంబు ధౌమ్యాదిభూసురులును దదాశ్ర
మవాసు లయిన మహామునులును బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి రని వైశంపా
యనవర్ణితం బయిన కథావిశేషంబు సవి స్మరంబుగా.

435

క. రాజకులతిలక భువనవి, రాజితోసితకీర్తి దివిజరాజవిభవ ని
 రాజ్యజపరాక్రమ సకలధ, రాజనసంపూజ్య ధర్మరక్షణదయో.

436

స్వస్తిజి. సర్వలోకాశ్రయా సామ్యభావోదయా
 నిర్వికారాకృతీ త్యసతోన్మతి
 గర్వితోద్యద్భుజాకల్పకలోష్ఠిస
 త్వర్వసర్వంసహాచక్ర చక్రాయుథా.

437

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజవచిత నన్నయబట్టి ప్రణీతం దైవశ్రీమహాభారతంబునం
 దారణ్యపర్వంబునఁ బ్రతివ్రతాచరిత్రంబును ధర్మవ్యాధుండు గౌశికునకుఁ బరమ
 ధర్మం బెఱింగించుటయు నగ్నివంశానుకీర్తనంబును గుమారోత్పత్తియు సత్యా
 ద్రాపదీసంవాదంబును బాండవులు ద్వైతవనంబునకుం జనుటయు ధృతరాష్ట్ర
 వాక్యంబులును దుర్యోధనాదులదుర్మత్తంబునఘోషయాత్రయుఁ గౌరవ
 గంధర్వయుద్ధంబును దుర్యోధనాదులు గంధర్వలచేతం బట్టువడుటయు నర్జు
 నుండు వారల విడిపించుటయు నన్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ
గణేశశారదాగుహభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

అలితమూర్తి సుమహా
చ్చాభకవరేణ్య పుణ్యచారిత్ర విచి
త్రా¹లంకారోజ్జ్వలకవి
తాలాపకలాప సంతతానందమతీ.

1

— దుర్యోధనునివిషాదము. —

5. అక్కభకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లతిమానుషం బైన యర్జును
పరాక్రమంబును నత్యంతదైన్యాశ్వుడం బగుదుర్యోధను పరాభవంబును ధర్మజు
దయయు నాకర్ణించి విస్తయజుగుప్పాకలితమానసుం డగుచు జనమేజయుండు
వై శంపాయనున కి ట్లనియె. 2
6. అనిశముఁ బొందుపుత్రులకు నప్రియకార్యము రోయునట్టిదు
ర్జనుండు సుయోధనుం డటులు శత్రులచే నవమానితుండుఁ జే
ర్చినకృప నొప్పు చున్న కురుసింహులచేత విమోక్షితుండు నై
మనమున లజ్జ లేక మునిమండన యెమ్మెయి నేఁగె వీటికిన్. 3
7. మత్తకోకిలము. మేనఁ బ్రాణము దాల్చి భంగము మ్రింగి యెప్పుటిచాడ్పునకా
మానవేంద్రుడ నేను దద్దయు మానినకా తల పాత్తలొఁ
బూను టాతని కెట్లు గల్లగఁ బోలు నారయ నదృష్టం
వైనతచ్చరితంబు నెప్పుమ యంతయుం బరిపాటితోన్. 4
8. అని యడిగిన నమృహాముని యి ట్లను నట్లు శౌంతేయులచేత విభంధమోక్షితుం
డై దుర్యోధనుండు లజ్జకజ్జలితహృదయుం డగుచుఁ జెడరిననేనలం గూడుకొని
కొంతద వ్యరిగి యొక్కసమతలంబునం బటమందిరవిరచనంబు నిర్వర్తించి యభ్యం

1 లంకారోజ్జ్వల...తాస్తేరమతీ ; తస్తేరమతీ. ఒకానొక ప్రతియం దికందమునకు నూలుగా,
“క. క్రికరకాత్రపరాదీప, కికరక్కుగరాజ రాజశేఖర గంగా, కికర యశస్వతాప ని, రాకరరవిరేఖ రాజ
రాజనరేంద్ర.” అని యున్నది. 2 బుద్ధుడు. 3 లజ్జాపాదంబు లై.

తరమందిరమ్మన నొక్కరుండును దల్పంబువయిం బడి చింతావరవశత్వంబు
నొంది రాహుకబళనకలుషితం దై శరీరహిషేనతీయుచుండోలే విషాదవివర్ణం
డయి యున్నయెడఁ గల్గిండు వచ్చి సముచితంబుగాఁ గని యన్నరేంద్రున కి
ట్లనియె.

5

చ. మనుజువరేణ్య చూడ సతీమానుష మమైయిఁ గయ్య మెందుఁ గ
ల్లునె పటువిక్రమాన్వితులఁ గ్రోధనిబద్ధులఁ గామయాపులం
జెనయఁగ వచ్చునె ఖచరసింహుల నేరికి నట్టివారి నే
పునఁ దనుమాడి గెల్చితీ విభూతి యెల్పుఁగ నీవుఁ దమ్ములున్.

6

ఉ. *అప్పుడు నీవు సూడఁగ ననంతము లై ఖచరేంద్రునై న్యముల్
గప్పు ననేకసాయకినికాయములకా వడి నన్ను నేనుచుం
గుప్పలు గూల నేసి రిపుకోటి వధించితి నంతలోన న
న్నొప్పరికించె నై న్యతతి యొక్కడ నై రణభూమి నొచ్చితీన్.

7

వ. ఆలోనన విరళుండ నై వికర్ణవధం బెక్కిన నది సమరస్రదేశంబునకుఁ దొలంగఁ
బటచె దేవా నీవు బలవిక్రమాతీయంబులం బ్రతీహరుల నోర్చి యక్షతుండవై
యుండుట గనుంగొని కృతార్థుండ నైతి నిట్టిపరాక్రమంబు నేసినవా రిజ్జగంబున
నెవ్వరు గల రిది యత్యద్భుతం బనినం గౌరవేశ్వరుం డాత్మగతంబున నీతండు
మత్స్యకారం బెటుంగక యిట్లు వలికెం గా కేమి యని లజ్జితం డగుచు రాధే
యున కి ట్లనియె.

8

సీ. అనఘ తమ్ములు నేను నంబరచరకోటిఁ దలపడి పోరంగ బలయుగంబుఁ
జచ్చియు నొచ్చియుఁ జలమునఁ బెనఁగె నాసమయంబునందు విక్రమ మెల్లర్ప
గంధర్వవతితోడఁ గలిగెఁ గయ్యము నాకు నాతనిశరములచేతఁ జాల
నేను నొచ్చితి వేయు నేల భార్యానుజసుతమిత్ర జననమన్వితము గాఁగ.

తే. నన్నుఁ జెఱగొని గంధర్వనాయకుండు, నెగసె దివమున కప్పుడు బెదరి చెదరి
పఱచి మనవారలెల్లను బొండుసుతుల, శరణు సొచ్చిరి వై న్యసంభరితు లగుచు.

ఉ. వారలయార్చి జూచి జనపంద్యుండు ధర్మసుతుండు దమ్ములకా
భూరిబలాధ్యులం బరమపుణ్యుండు నక విడిసింపఁ బంచె న
వీరులు నుక్కునం గవిసి వీకున భేదరకోటిఁ దొల్ల నిం
పారఁ బ్రియోత్తులం దెలఁచి రంతటఁ దీరద కార్య మెఘైయిన్.

10

ఆ. అంతఁ దెగువనేసి యంతకాకారులై, భీమపార్థయములు భీమబలులు
ఖచరతతులమీఁదఁ బ్రచురబాదోఘముల్, గురిసి రాహవమునఁ భూరభంగి.

వ. తదీయబాణపాతంబుల నొచ్చి గంధర్వులు మమ్ముం గొనుచు గగనంబునం

1 భాగ్య. * ఈదృశము వ్రాశిప్రతిబలయందుఁ గాన్పించు. 2 నూడ గగనాంతము...
గుర్జరఁ గూరతేజః గుర్జరఁ గూరతేజః 3 నాజీ... బెగడి చెదరి. 4 బురుషభంగి.

బహుచిన నర్జునుండు వారికిం బోవ రా కుండ నతనిబిడబాణజాలంబుల సంబర
మార్గంబు నిరోధించినం జిత్ర సేనుండు దనప్రియసఖుండై నశతమఖనుతుం జేర
నరిగి కుశలం బడిగిన నర్జునుండునుం బ్రీతుండై వాని ననునయించి యీడురో
ధనుండు మాతోడంబుట్టువు గావున నితని విడువ వలయు ననిన నాగంధర్వ
నాయకుండు. 12

క. మనదుర్వంత్రిత మంతయు, ఘనుఁ డప్పాద్ధునకుఁ జెప్పి ఘురభుజ యిది యిం
ద్రునివను పగుట నవశ్యంబును నీతని విడువ ననియె భూరి¹బలుం డై. 13

క. కడు లజ్జయు దైన్యంబును, నడరి ముసుగువడఁగ నాకు నాత్మ గతమునం
బుడమి వివరంబు లేదే, యడఁగెడ నన్నట్టి దయ్యె నప్పుడు కర్ణా. 14

స. అంతం గాంతేయులు గంధర్వులం దోడ్కొని ధర్మరాజుపాలికిం జని మన
దుర్వంత్రితంబుకతంబున బంధగోచరుండ నయిననన్ను నయ్యజాతశత్రుముందట
నివేదించిన నతండు విడిచి పుత్తైంచె నిది మ.దీయవృత్తాంతంబు 15

ఓ. ఒవ్వనివారలయెదురున, యివ్విధమున భంగపడితి నే నింక జనుల్
నవ్వంగ నేటిబ్రతుకుగా, నివ్వసుమతి యేలువాడ నెట్లు²చరింతున్. 16

ఛ. అక్కట యమృహారణమునందు వియచ్చరకోటితోడఁ బే
రుక్మనుఁ బోరి³యేను మృతి నొందగ నేరన యట్లు లై న నీ
తక్కువపాటు లేక ప్రమదంబున దేవపదంబు నొందుడుక
మిక్కిలి యైనకీర్తియును మేదినియందు వెలుంగు నిత్యమై. 17

— శ్రీ దుర్యోధనుండు ప్రాయోపవేశంబు సేయఁ బూనుటఁ —

స. కావున నిట్టిదురవస్థపా లైతి నేను బ్రాయోపవేశంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు
జేసెద మీ రిందలు దుశ్శాసనుం బురస్కరించుకొని పురంబున కరుగునది
విత్తులకుఁ బ్రమోదంబును శత్రులకు నిర్వేదనంబునుం జేయుచు మనునట్టి
యేను నేడు బోడిమి నెడి పగతురచేత శిరస్తాడనంబు సేయం బడి సిగ్గు పడక
బంధుజనంబులలోని కేమని యరుగుదు నాంబికేయుం గని యేమని పలుకుదుఁ
గురువృద్ధు లయిన భీష్మబాహ్లికులయు నాచార్యు లయినకృష్ణద్రోణులయు
సముఖంబున నెట్లు నిలుతుఁ బరిజనులుం బౌరులుం బురోహితులు నన్నుం
గనిన నే మని సంభాషింతు నిది యాత్మదోషంబున నైనయపాయంబు నా
కవశ్యభోక్తవ్యంబు. 18

క. విను దుర్వినుయాత్మకుఁ డగు, జనుఁ డుజ్జ్వల మైనసిరియు సద్విద్యయు గ
ల్గిన నందు మెలఁగ నేరక, చనఁటిలేఱుగునకుఁ జొచ్చి చెడి పోవుఁ దుదన్. 19

క. అకటకట యిట్టికష్టమా, నకు వచ్చితినయ్య యేను న న్నటె వైరి

1 బలుండున్. 2 భరింతున్ ; భజింతుక, భరింతున్. 3 తాన మృతివొందితి నేనియు నిట్టి

- ప్రకరము లని బట్టిచు గృహ, నొకరుడు విడికించె వైన మోవదె యెట్లున్. 20
- క. మానము నెడిచుచు నిమ్రే, మేరం బ్రాణాబు లెట్లు మేకొని తాల్తుం
గాన యిది నిశ్చయముగాఁ, బూనితి నాతెగువ మాన్పు బోల ¹దొరులకున్ 21
- వ. అని పలికి సమీపగతుం బైనదుశ్శాసన నాలోకించి యవ్వహిపాలుం డిట్లనియె.
సీ అన్న దుశ్శాసన నిన్ను రాజ్యమునకుఁ బట్టెను గట్టెను బతివి గమ్ము
శకునిశ్శలు దిప్పు బ్రకటననుంధరావలయమంతయు మహాజ్వలత నేలు
భ్రాతృవర్ణమునకుఁ ప్రీతి నేయుము బంధుజనులఁ బోషింపుము సద్విజులకు
యత్తమంబుగఁ దగుచుత్తులు నెట్లెపు గురుజనంబుల భక్తి గొలుపు మెపుడు
తే. నింద్రుఁ డమరగణంబుల నేలునట్లు, ధరణితుల నేలుము బాహుదర్ప మొప్పుఁ
బగట నుక్కడఁగింపుము పుమవిత్తు, లైనశూరులఁ గొనియాడు మర్హభంగి.
- వ. అనిన నవ్వుట దనహృదయంబునకు నిశితశూలం బయిన నతండు నిలువ
నోపక యగ్రజుపాదంబులయిం బడి దేవా యిట్లానతఁ దగదు నాకుం బ్రస
న్నుండ వగు మని నిజనేత్రజలంబులం దదీయచరణయుగళం బభిషేకించుచు ని
ట్లనియె. 24
- చ. అనని విదీర్ఘ మైనను హిమాద్రి చలించుట గల్గినకా మహా
ర్ణవశిల మింకినకా దివసనాథుఁడుఁ జంద్రుఁడుఁ దేజ మేదినం
గువలయనాథ నీకు నొకకుత్సితభావముఁ గల్గ నేర్పునే
భవదుపయోగ్య మైనవృషభారము నాకు వహింప శక్యమే.
- క. హితు లైనవారిఁ బ్రోచుచు, సతతంబును రిపులనెల్ల ⁴జనురుచు నిఖిల
క్షీతితలము సీవ యేలుము, శతసంవత్సరము లధిప జయశీలుడ వై
- వ. అనుచు నయ్యువరాజు దుగ్ధిఖాతిభారవిహ్వలుండై యెలుంగెత్తి యేడ్చిన నయ్య
న్నయుం గన్నీ రొలుక మార కుండ నప్పుడు కర్ణుండు వారలం జూచి యిట్లేల
బాలిశులుంబాలె నేడ్చెదరు ధైర్యంబులు ధరియించి శోకవ్యసనంబులు విడు
వుండు శోకశీలురం జూచి పగతురు సంతసిల్లుదురు శోకశీలురకుఁ బైవై శోకం
బులు వొందు నని దుర్యోధనుం జేర్కొని యిట్లనియె. 27
- క. ఒకయల్పమనుజుక్రియ సోమోకులోత్తమ నీకు నిట్లు మహానీయసుఖ
ప్రకృతి యగునిజశరీరం, బకట విడువఁ దలఁప నగునె యవిహితబుద్ధిన్. 28
- తే. శోకమగ్నుండ వగునిన్నుఁ జూచి బెగడి, యధిప నీతమ్ములును నేను నధికదుగ్ధి
వహ్ని ⁵పాల్పడమయ్య మావఱనఁ గరుణ, గలిగి తేర్పవె యిందఱఁ గౌరవేంద్ర.
- వ. పాండవులచేత విముక్తుండ నైతి నని వగచె దంతియ కాని నీకుం గార్యగతి
యందు వివేకంబు పాల దది యెట్లనిన నేరాజురాజ్యంబున నిశ్చింతు లయిజనులు

1 దొనికన్. 2 అని మనుక్రమిత చర్చింపు. 3 మది యింకినకా. 4 తెలుచువుహా.

త్రుత. 5 వహ్ని...దగనిశరీరం. 6 పాల్పడమండ.

తమతనుజీవనంబుల వ ర్తింతు రారాజునకు నష్టిజనాలు బంట్లు గావునఁ దా రమ్మ
హింపతికిం దీఱమి గల్గినచోట్ల నెల్లనుం దమపౌరుషంబులు నెఱవ వలయుం
గౌంతయులు నీదేశంబుననుండి నీయాజ్ఞవలనం గృతార్థంభులై యున్నవా
రగుటం జేసి వారు నీకింకరులు నీకు వైసయక్కఱ దీర్చుట వారి కర్హ
కృత్యంబు దీని కింత వనర నేల యదియునుం గాక పాండవులు జూదంబునాడ
నీకు దాసు లైరి తదీయంబు లై సమజికనకాదిసస్తువులును భవదధీనఃబులై
యున్నయవి వారు నిన్నుం గొలిచి యుండుట లేకుండెనేనియు నింతటికిల
సంబు దీర్పనేనియు వలదే యిది యంతయు నూహించి వలవనివగలం బొగలక
లెమ్ము పురంబునకు నడువుము నామాట వినక నిర్బంధపరుండ వై లేనియు నిన్నే
మనవచ్చు నిందఱము నీపోయినగతిన పోవం గలవారము నీవు లోకంబుచేత
నగుఁబాటును బొందెద వింతియ యని కర్ణుండు నెప్పిన విని దుర్యోధనుండు
వెండియుం బ్రాయోపవేశంబునందు నిశ్చయంబు వదల కున్నం గనుంగొని
శకుని యి ట్లనియె.

క. కర్ణనియాడినమాటలు, నిర్ణయమున కింత యొప్పునే యిప్పుటకుల్
కర్ణంబులఁ జూనుపుము దుగ్ధి, భార్గవపారంబుఁ బొందు మవనీచాథా. 31

తరలము. కడఁగి బుద్ధిబలంబునంద యకంట్కంబుగఁ జేసి యే
బుడమిరాజ్యము సర్వముం దగఁ బుచ్చి యిచ్చిన నిమ్ములం
గుడువ నేరక దీని ¹నిచ్చటఁ గూలఁ దన్ని శరీరమున్
విడుతుఁ గా కని నిశ్చయించెద వెట్టి వై తె నరేశ్వరా. 32

ఆ. నీకు వృద్ధనేవ లే కున్ని యిప్పుడు, నాకుఁ దెల్ల మయ్యెఁ బ్రాకటముగఁ
గోఁపమును మనోనుతాపంబుఁ బొందుచో, ధీరుఁ డపుడ ²యుడుప నేరవలదె.

తే. పిఱికితనము నేమఱుటయు ³నొటువతనము, మెత్తఁబాటుఁగార్యంబున త్రైఱంగు
నేరమియువిషయంబులఁగూరుటయును, గలుగువతికి నుండదు సిరిదొలఁగిపోవు.

వ. కావునఁ గార్యజ్ఞుండ వగుము కార్యజ్ఞానం బెట్టి దనిన. 33

ఉ. శౌరవనాథ నీకు నుపకారము నేసిరి పాండవేయు ల
వీర్వులయందు నెయ్యమును వేడ్కయు నొప్పగ నీ వభీష్టన
త్కారము నేతె యుక్త మగు గాక ప్రియంపద నర్హ మైనచో
దారుణశోకవస్థి పరితాపముఁ బొందుట యిప్పు ధర్మమే. 36

చ. కృతము దలంచి చిత్తమున గిల్చిష మంతయు నుజ్జగించి స
న్నతులఁ బృథాతనూజుల నమానుషతేజులఁ బిల్వఁ బంచి త
త్ప్రేత్యధన మైనరాజ్యము నభీష్టముగాఁ దగ నిమ్ము నీకు నీ
ఊతివలయంబునం బరమకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ గల్గు భూవరా. 37

1. నిశ్చయ... వెట్టి వైతి. 2. యడఁచ. 3. నెఱవతనము ; నెఱవతనము ; మఱువతనము.

- క. వారలు నీతోఁబుట్టువు, వీరాజ్యము మీరు వారు నేకం బై పెం
పారగ నేలుడు దీనం, గౌరవకులనాథ పొట్టగౌరవ మొందున్.
- వ. అని శకని నెప్పు చుండ నగ్గాంధారీనందనుండు నిజవరణసమీపంబునం బడి
యున్న దుశ్శాసనుక గ్రుచ్చి యెత్తి మూర్ధాఘ్రాణంబు నేసి కర్ణసౌబలులు
జూచి మీ రేల నన్ను గారించెదరు ధర్మైశ్వర్యధనభోగంబులందు నా కభి
లాషంబు లేదు ప్రాయోపవేశంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండ నైతి మీ రింక
నొందువిఘ్నంబులు నేయక యూరక మీవలయు నెడకుం బొం డనిన వారలు
దేవా నీవిధం చిట్టిద యయ్యెనేని మే మెందుఁ జేరెదము నీతోడివారమ కాక
యని రంతం గమలహితుండు పశ్చిమావలసమీపగతుం డగుటయు నన్నర
నాథుండు సురలోకగమనకతూహలి యై శుచిస్నానంబు నేసి వల్కలంబులు
ధరియించి సంధ్యాసమయ సముచితంబు లగుకరణీయంబులు నిర్వర్తించి వివిక్త
దేశంబునందు దర్భాస్తరణంబున నాసీనుం డై వాఙ్మయతుం డై. 39
- క. క్రమమున బాహ్యోద్రియకర్తము లెల్లను వదల విడిచి మహితసమాధి
క్రమదశ నుండె నివాత, స్తిమితం బై వెలుంగు చున్న దీపముపోలెన్. 40
- ప్రాయోపవిష్టుఁడై సమర్థోధను గృత్య పాతాళంబుఁగఁ గొనిపోవుట. —
- సీ. ఆసమయమున మున్న మరేంద్రవిజితు లై యహిలోకమున నున్న యసురచరులు
ధృతరాష్ట్రనందనులెగువ యెఱింగి యాత్మీయపక్షయన్ధితికి వగచి
యాతనిఁ బిలిపింప నప్పుడు శుక్రాదు లైనభూసురసమూహములచేత
వేల్చి వెట్టించిన వేగంబ యొకకృత్య వెలువడి భీషణవికృతమూర్తి
- అ యేమివసులు గలిగె నెఱింగింపుఁ డనిన వా, రిచటి కిపుడు కౌరవేంద్రు ననఘు
నుజ్జ్వలాంగు నాసుయోధనుఁ దెచ్చు ప్రాయోపవేశనమున నున్నవాని. 41
- వ. అని పనిచినం గృత్యయు నాక్షణంబ చని ప్రాయోపవిష్టుండై యున్నదర్శ్య
ధను గ్రుచ్చి యెత్తికొని రసాతలంబునకుం దెచ్చి దైత్యులకు సమర్పించినం
వ్రీతులై వారు వానిం గొలిలించికొని కుశలం బడిగి యిట్లని రయ్యా నీవు
శూరుండవు శూరజనశిరశీతుండవు భరతకులోద్భవండు విట్టిసాహసం జేల
చేసితిని మఱి యాత్మ ఘాతుకునకు లోకంబున నిందయు హీనతయు దుర్గతియు
బ్రాపించు లోకవిరుద్ధంబు లై మూలఘాతంబు లైనకార్యంబులయందు
నీయట్టిబుద్ధిమంతులు ప్రవర్తిల్లుదురే యట్లు గావున నీ పఖిలధర్మార్థ యశోభోగ
నాశం బైన యీదుర్విచారంబు విడువుము ధైర్యంబును బ్రతాపంబును
బాటంపుము శత్రుజనభంజనంబు నేయఁము నీవు మనుష్యమాత్మండవుగావు
నీపూర్వజన్మకారంబు నెప్పెడ మాకర్ణింపుము. 42
- ఉ. ఏము తపంబు నేసి పరమేశ్వరు నీశ్వరుఁ బూర్వతీమనః

కాముకుఁ గామవైరి నవికారుఁ బురాంతకుఁ బ్రీతుఁ జేసినం
గామితదాయి యైనశితకంతుఁడు నీన్ను సృజించి యిచ్చె ను
ద్దామదయావిధేయుఁడు ముదంబున మాకు నధీశ్వరుండుగాన్.

43

ఉ. నీ దగుపూర్వదేహము విసిర్చి లవజ్రశిలావిశేషసం
పాదిత మస్త్రశస్త్రపరి¹పాటనభేద్యము గాదు నిత్యనిగ
భేదము పుష్పకోమలము భేదరభూచరకామిసీమనో
హ్లాదన మిట్లుగా నభవుఁ డర్థి నొనర్చె నుమాసమేతుఁ డై.

44

ఉ. నీవు ధరిత్రీఁ బుట్టుటయు నీకు సహాయము నేయఁ గోరి నా
నావిధదైత్యదానవగణంబులు రాజకులంబులందు న
ద్భావన నుద్భవించె బటుబాహులు దివ్యమహాస్త్రకోవిదుల్
²ద్రావితవైరు లుర్వి భగదత్తపురస్సరు లైనవీరు లై.

45

వ. భీష్మద్రోణ కృపాదులు గొండలు దేవాంశసంభవు లైనను దదీయభావంబులు
రాక్షసావేశంబు నొందెడు దానంజేసి వారు నిర్దయులై విమూఢులుంబోలె
ననోన్మనస్కరంబులు పలుకుచు నలుక మిగులం బుత్త్రపౌత్రమిత్రభ్రాతృ
శిష్యగురు బాలవృద్ధజనభేదంబులు విచారింపక సమరంబు నేసి దివ్యంబులు
మానుషంబులు నైనవివిధాస్త్రశస్త్రంబులఁ బాండవపక్షయంబు గావించంగల
వారు పాండవులు బంధుస్నేహంబు విడిచి తెగువకుం జొచ్చి నీజేత నిహతు
లగుదురు నీమనంబున బీభత్సువలనిభయంబు గొంత గలదు దానినెఱింగి నేము
నుం దగునుపాయంబు దలంచిత మది యెట్లనినఁ గృష్ణుచేతం జచ్చిననరకాసురు
నంశంబు గర్హు నావేశింపంగలయది తత్కారణంబునం గృష్ణార్జునులతోడ బద్ధవై
రుండై యవ్వీరుండు నిజసివ్యాస్త్రంబులం గృష్ణుల నిద్దఱ నిద్దహించు నిష్పథం
బెఱింగి యింద్రుండు పాండవరక్షణార్థంబు వచ్చి కర్ణకవచకుండలంబులు గవట
రూపంబున నవహరింపం గలవాఁడు మఱియును.

46

క. ఊతి సంశయకు లనఁగా, శతలక్షసహస్రసంఖ్య జనియించిరి ద
ర్శితు లై దనుజులు దద్బలతతిచే సమరమున నింద్రతనయుఁడు సిక్కున్.

47

తరలము. నిహతకంటక మైన యిద్ధరణీతలం బఖలంబు నీ
మహితశాసనగోచరం బగు మానవేంద్రప్రసన్నతా
మహిమ నొందుము నీవ తేవపు మాకు నందఱకుం గురూ
ద్యహ విపాదము వొందఁ బాడియె దైత్యపక్షభయంబు గాన్.

48

మ. చను మింకొండుదలంపు మాను మని యాశ్వాసించి వానిం బునగ
పునరాలింగన మాచరించి యెలమిం బూజించి దైత్యోత్తముల్

1 పాటనభేద్యము కాదు...హ్లాదన మిట్లుగా. 2 ధాదిత. 3 ప్రసిద్ధతా...విపాదము నీకుఁ
బాడియె ; నిహతము గొండఁ బాడియె.

- జననాథోత్తమ విమలొచ్చి తవాజ్ఞంజేసి యాకృత్యయుక్
మును వాఁ డెచ్చిచోటఁ బెట్టె నధిపున్ మోచంబు సంధిల్లఁగాన్. 49
- ఉ. అంత సుయోధనుండు హృదయంబున విస్తయ మంది యంతవృ
త్తాంతము స్వప్నవృత్తముక్రియం దలపోసి నిజంబ కాఁగ న
త్యంతము నిశ్చయించుచుఁ బృథాసుతులన్ సమరంబులోన ని
ర్జింతున కాక యంచు వికసిల్లె దురాశయభగ్నుబుద్ధి యై. 50
- క. విను జనమేజయ పారవ, జనవిభుఁ డబ్బంగి రాత్రిచరితం బగున
ద్దనుజసమాభాషణ మెవ్వనికిని నెఱిగింప కుండువాఁ డయ్యె మదిన్. 51
- వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయు రాధేయుండు సుయోధనుపాలికిం జని హేతుమ
ద్వాక్యంబుల నతని కి ట్లనియె. 52
- ఉ. చచ్చినపిమ్మటం గడిదిశత్రుల నోర్వంగ వచ్చునే శుభం
బిచ్చునె చావు లెందును నరేశ్వర యాఱడి చత్తు నంట దా
మె చ్చగు నయ్యె యెరికిని మేనికి జీవము గల్గుచోన పెం
పచ్చుగ సిద్ధిఁ బొందు విజయాధ్యసుఖంబులు మర్త్యకోటికిన్. 53
- ఉ. కావున శోకదైన్యములకాలము గా దిది లెమ్ము విక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు మంచుఁ గురుసింహుని సింహసమానుఁ జారుశ
య్యావివశాంగు నంగపతి యాడటఁ దా నిరుగేల గ్రుచ్చి సం
భావన నెత్తుచుం బ్రణయభాషల వెండియు వాని కి ట్లనున్. 54
- క. మది నర్జునుఁ జూచి భయం, బొదవినయది నీకు వాని నుగ్రరణమునం
బదునాలవయేడు జయం, చెద నాయుధ మంటి ప్రతి న సేసితి నధిపా. 55

— దుర్యోధనుండు ప్రాయోవశేకము మాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట. —

- చ. అనవుడుఁ దత్ప్రితిజ్ఞయు సుగారులవాక్యములుం దలంచి య
జ్ఞనపతి గాఢనిశ్చయవశంవదుఁ డై శయనంబు దీగ్గి చ
య్యనఁ బయనంబు సేయుఁ డని యప్పు డమాత్యులఁ బంచి యిమ్ములన్
దినముఖకృత్యముల్ సలిపి శీఘ్రతతో వెడలెం బ్రియింబుతోన్. 56
- వ. అయ్యవసరంబున. 57
- చ. రయవిచలత్తురంగమతరంగములన్ మదనాగనక్రసం
చయములఁ జంచలచ్చటుల నై నికమత్యములన్ మహోన్నతం
బయి కురురాజచంద్రునుదయంబున దద్దయుఁ బొంగెఁ బ్రస్ఫుర
ద్భయదమనోహరప్రకటభంగులఁ దద్భటవార్ధి యుద్ధతీన్. 58
- ఉ. చామరపుండరీకవిలసత్ప్రతీకేతుపతాకలం గురు

1 చోనఁ. 2 యెవ్వఁ. 3 యాడటతో నిరుగేల. 4 దికితుఁ డై. 5 దబ్బలవార్ధి. 6 చామ

గ్రామణీయాత్ర యెంతయును గాంతి వహించె నభంబు శారదో
ద్దాదుమరాళమండలసితస్ఫుటపద్మ ననీపరిస్ఫుర
త్తామరసాకరంబునవిధంబున భూచరనేత్రపర్వ మై.

59

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుండు గర్లసౌబలసమేతుం డై దుశ్శాసనాద్యనుజగణంబునుం
దక్కినయమాత్యగణంబులుం గొలుగఁ జెలుపు మిగులం జని కరిపురంబు ప్రవే
శించి సముచితవ్యాపారంబుల నుండునంత నొక్కనాండు ముత్రిజనపరివేష్టితుం
డై యున్నరాజునకు భీష్మం డి ట్లనియె.

60

మ. హితు లై పెద్దలు బుద్ధి నెప్పంగఁ గ్రియాపీనుండ వై త్రోచి పో
యితి దుష్టాత్ములఁ గూడి దానికి ఫలం బె ట్లయ్యెనో చూచితే
గతవిద్యేషుండు ధర్మనందనుండు గల్లం బట్టి యిప్పాట దు
ర్గతికిం దప్పితి గాక చిక్కితి గదా గంధర్వుచే నాబిలోన్.

61

ఉ. నీవును దమ్ములు సతులు నెయ్యరు వైరులచే గృహీతు లై
పోవఁగ బాటిపోయెఁ గడుఁ బొల్లదనంబున సూతపుత్రుఁ డీ
కావరుఁ గట్టచిత్తు నధికంబుగ నమ్ముదు నీవు వీనిబా
హవిభవంబు గయ్యమున నక్కడఁ జూచితె కన్ను లారఁగన్.

62

ఉ. ఆయతబాహు లుగ్రబలు లాద్యులు పాథులు వారిభూరిశౌ
ర్యాయధన్వైవ్రణక్రియలయందుఁ బదాటవపాలుఁ బోలఁ డీ
వాయపురజ్జలాఁ డధిప వారలచందము వీనిచందమున్
నీయెడ నిక్క మై తెలిసెనే ఖచరేంద్రులపోరిలోపలన్.

63

క. కులమును సిరియును జెలువక, యలఘుస్థితి నింక నైన నచ్చాండవులం
గలసి మన వయ్య 2 నాదగు, పలుకు వినఁ గదయ్య హితముఁ బథ్యము జుమ్మి.

వ. అనిన భీష్మవచనంబులదెస ననాదరంబు నేసి దుర్యోధనుండు గర్లసౌబలులం
జూచి నవ్వుచు వారలుం దమ్ములుం దోడన చన నక్కడ వాసి చనియె భీష్మం
డును లజ్జతుం డై నిజగృహంబున కరిగె నంతఁ గౌరవేశ్వరుండు గ్రమ్మటి
యెప్పటిచోటికిం జనుదెంచి మంత్రులతోడ మంతనం బుండి మన కెయ్యది
కర్తవ్యం బెయ్యది నేసినఁ దేజోలాభంబు లగు నని యడిగినఁ గర్ణుండు దేవా
నీ కింక నేవిచారములు నేల నిష్కంఠకం బైనయీపుథివి నకలంబునుం బాలిం
చుచు మహేంద్రమహిమతోడ నఖిలసుఖంబులు ననుభవించు గా కనినం బ్రీ
తుం డై యతండు వాని కి ట్లనియె.

65

క. నీయట్టివీరవరుండు స,హాయుం డటె పడయ రానియదియుం గలదే

ధీయుత నా కెయ్యదియును, బాహుక విను మింక నొక్కపని దెల్లముగాన్.

66

తే. ధర్మజుండు రాజసూయంబుఁ బేర్చిఁ జేసి,నంతనుండియు నమృహితాధ్వరమున

యం దభి పాయ మై నుండు కొంద నాకు, చక్షుఖంబు నేయింపవే నునఘనమ్మ.
వ అనినం గన్పొందు గౌరవవతి కి ట్లనియె 68

క. అగుఁ గాఁ యేయి యిచ్చుకు, జగతిం గఁ నృతతు లెల్ల జనవర నీ కి
మ్మగ వశవత్తుల కావున, దగ నుద్యోగింపు మిపుడు తత్క్రితువిధికిన్. 69

ఉ. రాజులఁ బిల్వం బంపుము ధరాసురగుఘము నామతంపు వే
రోజు నుదాత్తయజ్ఞ గృహయూపతతుల్ సమకట్టఁ బంపు వి
భ్రాజితభక్త్యభోజ్యవిధిభవ్యపదార్థము లానయింపు ము
వ్యాజవిధూత మై చమరగల్గఁబుచ్చాడునుఁ జేయు జన్మమున్. 70

వ. అనిన సంతోసిల్లి కురువతి యప్పుడ పురోహితునిం బిలిపించి రాజసూయ
యజ్ఞంబు సంపూర్ణదక్షిణంబుగాఁ జేయ వలయుఁ దత్ప్రయోగవిశేషంబులకు
మీరు సాలి యుండునది యనినం బురోహితుండు దగినవిద్యజ్ఞనంబులతోడ
విచారించి దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 71

చ. జనవర నీకుఁ బాండవులు శత్రులు గావున నీవు వారి నో
ర్పిన మఱి కాక మున్న యిటు సేయఁగ శక్యమె రాజసూయమున్
వినుము దగంగ నిప్పటికి వే తొకయజ్ఞము సేయు మిమ్ములం
బనుపుము తత్క్రియావిధిభంగులకుం దగువారి వేగమై. 72

తే. రాజసూయంబునట్టిద రాజవర్య, వైష్ణవం బనుయాగంబు వాసుదేవుఁ
డివృఖము నేసె దొల్లి యభీష్ట మిదియ, చేయునిర్విఘ్నముగ నిది నెల్లు నీకు. 73

క. అనిన నిది వోలు నని యజ్ఞనవాఘండు సూతతనయసౌబలులు ప్రియం
బున ననుమతంప నభివ్రత, వినుతాధ్వరసంప్రయోగవిహితోద్యముఁ డై. 74

క. తనయుద్యోగము జననీ, జనకులకును ద్రోణవిదురశాంతనవకృపా
దినిఖలమాన్యజనమ్ములకును దగ నెఱిగించి భగతకుంజరుఁ డెలమిన్. 75

— మర్యోధనుడు వైష్ణవం బనుయజ్ఞంబు సేసెనట. —

వ. వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నగరసమీపంబున నొక్కపుణ్యస్థలంబునం దఖిల
యజ్ఞగృహంబులు నతిరమణీయంబులు గాఁ జేయించి యజ్ఞోపకరణంబులును
సమస్తవశిషేషంబులును సమకట్ట నియోగించి శుభదినంబునం బరమబ్రాహ్మణ
సహాయుం డై నియతదీక్షాశోభనంబు వహించె నంత. 76

ఆ. అఖిలదేశవాసు లైనరాజులను బ, విత్రచరితు లైనవిప్రవరుల
నర్థిఁ బిలువ దూత లరిగిరి కౌరవే, శ్వేరునియాజ్ఞఁజేసి స్మదమున. 77

వ. అం దొక్కదూతం బిలిచి దుశ్శాసనుండు నీవు డైత్రవనంబునకుం జని పాండ
వులను దదాశ్రమవాసు లయినధూనురులను గౌరవేశ్వరునధ్వరంబునకుఁ బిలుపు
మని పనిచిన వాడునుం జని ధర్మజం గని యి ట్లనియె. 78

ఉ. వీరుండు గౌరవుండు నిజవికృమలబ్ధసమున్న తార్దసం

భారములకొ మహాధ్వర మపారబలుం డొనరించుచుండి పెం
పారఁగ నిన్నుఁ దమ్ముల మహాద్విజాలం బిలువంగఁ బంచె థా
తీరమణేశ నెమ్మి జనుదెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనన్.

79

వ. అనిన ధర్మజుండు వాని కిట్లనియె.

80

వ. అనఘుండు థార్తరాష్ట్రుండు మహాధ్వరకర్తృధురీణుఁ డయ్యె నా
విని ప్రియ మందఁ జిత్తము పవిత్రిత మయ్యెఁ గులంబు వింటె యై
నను దగ మేము పూనినఘనం బగుపూనికి దీర్ప కెవ్వధం
బున నట రా నొడంబడము భూవరుతో నిది సెప్పు మేర్పడన్.

81

వ. అనియె నప్పుడు భీమసేనుం డానూతం జూచి యొరి వినుము పదుమూఁడగు
నేటికడపటఁ బాండవాగ్రజుండు దీప్తం బగుశస్త్రాస్త్రదహనంబునందు థార్త
రాష్ట్ర సుతశతకంబులు బశువరించి వేల్చి రణసత్తంబు నేయుటకు నై వచ్చుం
గాని యందాఁతం జనుదెంచుట గలుగదని యాదుర్యోధను నెదురన వాయో
డక చెప్పు మనిన వాడును మగిడి చని ధర్మనందనుప్రియవచనంబులను వ్యూ
దరునిష్ఠురోక్తులను థార్తరాష్ట్రుల కెఱింగించె దదనంతరంబ.

82

క. చనుదెంచిరి కౌరవుశాసనమున ధరణి గలనిఖిలజనపతులును స
న్తునులును సమస్తజనులును, ఘనభుజాజన్మంబుఁ జూడఁ గరిపురమునకున్.

83

వ. వారి కెల్లను దగినసత్కారంబులు సేయును బాత్రదానంబులు గావింపను ధృత
రాష్ట్రుండు విదురుం బనిచె నివ్వధంబునఁ బ్రసిద్ధదక్షిణాన్వితం బై ప్రభూతా
న్నపానసంతర్పితసకలజనంబై యభిమతాంబరాభరణవిభూషిత భూసురప్రక
రంబై యథాకాలవిహితకర్తకలాపంబై యథాశాస్త్రీయంబై వైష్ణవయాగంబు
నిర్విఘ్నంబుగఁ బరిసమాప్తం బగుటయు.

84

క. అవభృథశోభితుఁ డై కౌరవముఖ్యుండు భూరికనకరత్నతకుల భూ
దివిజులఁ బూజించి నృపుల, వివిధవిధుల సత్కరించి పీఠొలిపె దగన్.

85

వ. అట్టియెడ నధ్వరోత్సవాగతు లైనజను లనేకులు ధృతరాష్ట్రనందనుసమ్ముఖం
బున నిట్లనిరి.

86

క. జనపతు లెవ్వరు నివ్వధ,మున నిర్విఘ్నముగ నఖిలభూజనసమ్మో
దనముగఁ జేసిరె సత్కృతు, వనఘ భవత్పుణ్యమహిమ లాశ్చర్య మిలన్.

87

శా. సారోదారవిభూతిమై మును హరిశ్చంద్రుం డొనర్చెన్ క్రియా
పారీణుం డయి రాజసూయ మది సెప్పక వింటి మయ్యజ్ఞముం
గౌరవోన్మత్తముఁ డై నధర్మ సుతుండుం గావింపఁగాఁ గంటి మే
మారెండుక సరిగావు నీమఖముతో నత్యున్నతిక భూవరా.

88

క. ఈజన్మ మొనర్చియ గా,దే జగదావర్తకీర్తిదీపితు లై య

వ్యాజసురలోకసుఖముల, భాజిల్లెరి కఘుయయాతెభరతాదిన్మపుల్. 89

తే అని నుతింపంగ మజ్జయును 'నంద కొండ, అయ్యుని ప్రియరాజసూయంబుచిర
పాలి బోల వీమఖము వై భవమృతి, చని తలంచి నిజహృదయంబులందు 90

వ. అంతంతంబ నిరంతరానందమందమందాయమానమానసుం డగుచు మాన
వేర్వరుండు నమ్ములు దొరలు బంధుజనంబులుం బరివేష్టించు బౌరజనదత్తాశ్రీ
ర్వాదజయజయశ్రేష్ఠశ్రద్ధాయమానదిగ్విభాగుం డగుచుం బుణ్యాంగనాకరకలిత
లలితాక్షతవిక్షేపబులుం బటురంజిమాగధచంకిర్నచంబులును గైకొనుచుం
బుర్రవేళంబుచేసి రాజమంజిరగతుం దై ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికి గృహ
ప్రోణభీష్మలకుం బ్రణమిల్లి యుల్లంబు వికసిల్లు గకశాసనాసీనుం డయ్యె
నప్పుడు కష్టం డతని కిట్లనియె. 91

ఉ. భాగ్యము గాదె కౌరవవృత్తాల భవన్తఖ మిష్టసత్క్రియా
యోగ్యత నిర్వికల్పముగ నొందె సమాప్తి చశేషధాత్రియున్
భాగ్యమ నీకు నిక రణభూమి బృథానుతులన్ జయించి 2స
మృగ్యశకాలి వై భువనమాన్య యొక్కము రాజసూయమున్. 92

క అది యెవ్వెయి చగురో యని, మదిలో వగవంగ వలదు మఘునతనూజుం
గదనంబున జంపక యే, పదనఖధావన మొక్క బార్ధివముఖ్యా. 93

తే. అనిన గర్జుల గొంగిటఁ జేర్చి యన్నరేంద్ర
నందనుండు నీసహాయత నాకుం గలుగఁ
బాండవుల నోర్పు పెంతటివని మహాత్మ
యని సహోదరసహితుం దై హర్ష మొందె. 94

వ. అట ధర్మతనయుండు సూతతనయుప్రతిజ్ఞ విని వానిబలశౌర్యవిభవంబును
నభేద్యకవచప్రభావంబును దలంచి విషణ్ణహృదయుండై రేలెల్లను గన్ను మూ
యుటలేక వగచుచుండె నిట దుర్యోధనుండును గర్జసౌబలప్రవర్తితకార్యఖడ్గం
దై భీష్మప్రోణకృపాదులకును మహనీయు లైనమహీసురులకు ననుభవంబును
బ్రయసత్కారంబులు నలుపుచు ధనంబు దత్తభుక్తఫలంబుగా వగచి నిరంతర
త్యాగభోగంబుల ననురాగంబు నొందు చుండె ననిన వైశంపాయనునకు జన
మేజయుం డిట్లనియె. 95

క. దుర్యోధనుచేట దగిలి య,వార్యపరాక్రములు పాండవప్రభులు మహా
శృర్యచరితు లవ్వనమున, నార్యులు మఱి యెట్టివార లైరి మునీంద్రా. 96

— { దైత్యవంశులవలె మృగసమాహము ధర్మశాస్త్రముంబునందు } —
వచ్చి తమని నిభంబు నెవ్వట.

వ. అని యడిగిన నమహాముని యమహిపతి కిట్లనియె. 97

1 నందుఁ గొండ... చిదుర పాలి. 2 పర్యగ్యమకాలి. 3 గదనమున నే జయించక.

- సీ. ద్వైతవనంబున భర్తజం దొకనాడు నిద్రింపఁగా దద్యనేచరంబు
 లగునట్టిమృగజాతు లన్నియుఁ గలలోన వచ్చి కన్నుల నక్రమవారి కొరఁగఁ
 ద మ్రోటింగించి యాతనితోడ నిట్లు ధర్మాత్మ మీరు నిత్యంబుఁ గడఁగి
 చుంపంగఁ జంపంగ సమసి యల్పవశిష్టము లయ్యె నిప్పు డస్తతు... 99
- తే. లేము బీజమాత్రమ దక్కి యిట్లు వనరు, చున్న వారము మీరింక నొండుగడకు
 నరిగి మముఁ గావరే కరుణార్ద్రబుద్ధి, ననిన నట్లకా కని వాని కభయ మిచ్చి
- క. జనపతి మేల్కొని యంతయు, ననుజల కెఱిగించి యిట్టులను నబ్జముపై
 నెనిమిది నెల లుండితి మి, వ్యవమునఁ దగు నింక నొండువలనికే బోవన్. 99
- వ. ఇప్పుడు కామ్యకవనంబు బహుమృగాకీర్ణంబై సరసఫలభరితభూమిప్రకరంబై
 విమలకమలాకరాభిరామంబై యున్నయది యని వింటిమి గావునం గ్రమ్మతి
 నందులకుం జని తృణబిందునాశ్రమంబున వసియించుట లెప్పు యనినం దమ్ములు
 దేవా నీ వెట్లు నిశ్చయించితి మాకు నదియ యిష్టం బని పలికితి తదనంతరంబ.
- క. అనుజమ్ములుఁ బొంచాలియు, ననుచరవర్గంబు బ్రాహ్మణావలియును దోఁ
 జను దేరఁగ సమృదమున, ఘనతేజఁడు సనియెఁ గామ్యకవనంబునకున్. 101
- వ. ఇట్లరిగి యందుఁ గృతనివాసులై యవ్వీరులు శాకఫలమూలంబులంజేసి దేహ
 యాత్రలు నడుపుచు నొండొరుయలజడి సూచి 'యత్యంతదుఃఖిపరవశు లగు
 చు జూడంబునాడు దమపడినపాట్లు దలంచి కలంగుచుఁ గ్రోధశోకంబులు దమ
 లోన నుపశమించికొనుచు వర్తిల్లం బదునొక్కం డగునేడు సనిన నందఱుం
 గాలంబు గడగాంచినవారై వెడవెడవికసిల్లినచి త్తంబులతో నుచితవృత్తంబుల
 నుండు నంత. 102
- శా. ప్రీతుం డై చనుదెంచె నాశ్రితజనాభీష్టక్రియాశీలు డు
 న్నితామ్నాయుడు నిర్విఘాతమరితక్లేశుండు యోగామృత
 స్థితస్వాంతుఁ డనంతసంతతసమావిర్భూతకారుణ్యధా
 రాతోయన్నవనైకశీలుఁ డగుపారాశర్యుఁ డచ్చోటికిన్. 103
- క. మునిపతి ²దోదవ్యులఁ గని, జనపతి దమ్ములును దాను సంప్రీతి నెదు
 ర్కొని యర్థాదివిశేషార్చనలం బరితుష్టుఁ జేసె సంభృతభక్తిన్. 104
- వ. కృష్ణద్వైపాయనుండును ననవరతవనవాసాయాచార్యశదేవాల నధికదుఃఖా
 యమానహృదయులం దనమనుమలం జూచి వగచి ధర్మపుత్రున కిట్లనియె. 105
- ఉ. కాలవిపర్యయంబున సుఖంబును దుఃఖము వచ్చు చుండు నె
 క్కాలము నేరికొ ధ్రువము గాదు సుఖంబును దుఃఖము మహీ
 పాల బుధుండు దర్శివిభభంగు లెఱింగి ప్రమోదభేదం

1. మృతాస్త్రిత... సంతకమావిర్భూత... నైకశీలుండు పారాశర్యుఁ 2. దవ్యులఁ గని యు, జనపతి దమ్ములును; యజ్జనపతి ధామ్యులును దాను. 3. కృకృకదేవాల.

- శీలుడు గాఢు రెంటును బ్రసిద్ధపథంబున వస్త్ర మత్తుఁజై. 106
- క. విను నీవును నాపదలకు, మదమున నొక్కింత యోర్చి మహనీయముగా
నొనరింపుము తపము దపంబున కదా సకలసౌఖ్యములు సిద్ధించున్. 107
- క. తమఁను నహింసయు సత్త్వము, సమతఁయు నింద్రియజయంబు శమముఁబరిత్యా
గముచు దపాలక్షణములు, గ్రమమున నిన్నియును నూర్వగతికారణముల్. 108
- తే. ఇందుఁజేసిన ¹పుణ్యంబ యిందుఁ గుడుచు, మీఁదిజన్మంబునకు నదిమేలుఁజేయుఁ
గాన తనశక్తితోఁ గూడ దానధర్మ, చిరపరోపకారంబులు నేయ వలయు. 109
- వ. అనినం బొండవాగ్రజుడు దానతపంబులలో దుష్కరం బెయ్యది యెద్దాన
నధికఫలం బగు నని యడిగిన వేదవ్యాసుం డిట్లనియె. 110
- నీ. దాన మూర్జితఫలరం బర్థసాధ్య మై పరగుటఁ గరము దుష్కరము నదియు
నరులకు నధిప ప్రాణంబులకంటెచు రూపింప నర్థంబు ² తీపు వినవె
యుగ్రంబు లై నయాయుధములమొవలపై నుటుకుట యంభోధిదఱిసి చనుట
కృషిపాశుపాల్యసంక్లేశంబు నొందుట యడవులఁ గొండల నిడుమ వడుట
- ఆ. నవసి పావసి యనుదినముఁ బరప్రేచ్ఛులై, యునికి దలఁప నర్థమునక చూచె
యట్టిదుఃఖిలబ్ధ మైనయయ్యర్థంబు, విడుచు తెవ్విధమునఁ గడిది గాదె. 111
- శా. అన్యాయార్జిత మైనవిత్తమునఁ జేయం బూనుదానంబు మా
ర్థన్యాయం బది దానఁ జేసి ఫలపాకం జేమియున్ లేదు యు
క్తన్యాయార్జిత మించుకంత యయినం గాలంబు దేశంబు స
మ్రాన్యం బై తగఁ బాత్రయోగమున సౌమ్యం బై ఫలించుం దుదిన్. 112
- వ. తొల్లి ముద్గలుం డనుమహాద్విజుండు సన్సార్గోపార్జితం బైనవ్రీహిద్రోణంబు
సత్పాత్రంబునఁ బ్రతిపాదించి కాదె పరమసీద్ధి బొందె ననిన విని ధర్మనంద
నుండు మునీంద్రా ముద్గలుండు వ్రీహిద్రోణం బెబ్బంగి నుపార్జించె నెట్టిపాత్రం
బునఁ బ్రతిపాదించె విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డిట్లనియె. 113

— శ్రీ వ్యాసుడు ధర్మజానకు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబు నెప్పుట —

- క. అతిథిప్రియుడు విశిష్ట, వ్రతుండు విమత్సరుడు సత్యవచనుండు విని
ర్జితవిషయేంద్రియుండు సమున్నతపుణ్యుండు ముద్గలుండు సనాతనబుద్ధిన్. 114
- వ. పుత్రదారసహితంబుగాఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించి యుంఁచవృత్తిపరాయ
ణుడై పాడ్యమిం దొడంగి పదునాలుగుదివసంబు లొక్కొక్క గింజయకా
దూమేడువడ్లు సమకూర్చి పర్వదినంబున బాకంబు నేయించి దేవపితృపూజ
నంబు లొనరించి యతిఘట కన్నంబు వెట్టి మిగిలినయన్నంబునఁ దానును బుత్ర
కళత్రంబులును దేహమాత్ర నడపుచు నివ్వధంబునఁ బక్షిపవాసవ్రతంబున
వర్తిల్లు చున్నయెడ నొక్కపర్వదినంబునందు. 115

మ మతి నత్యంతజుగుస్థితం బయిచమున్న త్తచ్చరూపంబుతో
గతనస్తుండును ముక్తకేశుడు బహు గ్రామ్యాక్షిశీలుండు నై
హితపుణ్యుండు మునీశ్వరుం డతిథి మై యేతెంచె దుర్వాసుఁ డన్
యతి యమ్ముద్గలుపాలికిం ¹బటుబుభుక్షాయ త్తతం దూలుచున్.

116

క. అతనిఁ గని యించుకంతయు, మతి ననుమానంబు లేక మారుగఁ బ్రత్యు
ద్గతుఁ డై యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నతిభక్తి నొనర్చిమునికులగ్రాణి నెమ్మిన్.

క. అన్నంబు వెట్టె నతఁడు తదన్నం బంతయును గుడిచి యాత్మఁ దనిసి శే
షాన్నంబు మేన నిండఁగ, సన్నుతుఁ ²డై యలవికొనుచుఁ జనియె నిజేచ్ఛన్.

క. మునిపతి పర్వముపర్వంబున మఱియును నరుగుదెంచు ముద్గలుడును దా
ననశనుఁ డై యుండియు న,మ్మునివరునకు నొసఁగు నన్నముం బ్రియ మెరుగన్.

వ. ఇవిధంబున నాటుపర్వంబులు గుడిచి దుర్వాసుండు వానిచిత్తంబున నొక్క
కొఱంతయుం గానక యద్భుత ప్రమోదమగ్న మానసుం డై వాని కిట్లునియె.

క. నీయట్టిదానశీలుని, నీయఖిలమునందుఁ గాన నెన్నండును స
త్త్వాయ త్తమతివి సాధువి, ధేయుండవు నీవు పుణ్య తేజఁడ వనఘా.

121

చ. మనమున నేవగింప కివమానము సేయక యించుకంతయుం
గినియక ³యోల మండక యశ్రుమిభక్తి నొనర్చి తీవు స
జ్జననుత యన్నదానము ప్రసాదము సత్యము ధైర్యము⁴ దమం
బును నపరిగ్రహత్వమును బొల్పుగ నీధన మయ్యె నియ్యెడన్.

122

చ. చవులకుఁ బ్రేముడించు ననీశంబును నాలుక దాల్చి పెంపు ధ
ర్మవును శమంబుఁ ద్రెక్కిను సముద్ధతి నాఁకలి ⁵వీని రెంటునుం
దవులవు జీవితస్థితికి తావల మన్నము నీవు జీవితే
చ్ఛ విడిచి తిప్పు డే మని ప్రశంస యొనర్తు నినుం దపోనిధి.

123

క. మనమును నిందియములవ, ర్తనమును సరిగా నొనర్చు ధర్మంబు దమం
బుని చెప్పుదు రట్టితపం, బనఘా నీయంద కలిగె ⁶నభినవభంగిన్.

124

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీవలనఁ జేర్చినపుణ్యో⁷ఫలంబు లెల్ల నీ
చేతన యయ్యె నీ దగు ప్రసిద్ధతపో⁸విభవంబు నిర్జర
వ్రాతము లిప్పు సాటె త్రిదవంబున కీవును మేనితోడ వి
ఖ్యాతిగ దేవయానమున గ్రక్కున నేగెదు సంయమిశ్వరా.

125

వ. అని పలికి దుర్వాసుం డరిగెఁ దదనంతరంబ హంససారసయుక్తంబును గింకీజీ
మాలికామనోహరంబును గామగమనంబును నయినవిమానంబు గొనుచు దేవ

1 ఖుటుబుభుక్షాయ తుఁ డై తూలుచున్. 2 జలవికాస మగిడి చనియె. 3 సోల. 4 నీరువ
ట్టుమం...స్థితివిధాయక మన్నము 5 నభివతభంగిన్. 6 చదంబులెల్ల...తెచ్చ మాపెడు దివంబున
నీవును...గ్రమ్మన (గ్రమ్మన) నేగెదు

దూత ముగ్ధులకడకుం జనుచెంచి యిట్లనియె

126

క. అకఘ భవత్సృశ్రవణంబున, ననిమిషలోకాభిగమ మవాక్షం బయ్యెం

జనుచెన్ను విమానము చ,య్యన నెక్కుము చిత్తిమునఁ బ్రహర్షం బెసగన్.

వ. అనిన దేవదూతం జూచి ముగ్ధులండు మహాత్మా దివిజహోకం బెట్టిది వినవలతు నందులగుణదోషంబు లెఱింగిప గలయు సత్పురుషులతోడిమైత్రి సాక్షపదీనం బని చెప్పుదురు గావున మైత్రిం బురస్కరించి నిన్నడిగెద ననిన నతం డమ్ము సీంద్రున కిట్లనియె

128

— ముగ్ధులకడ దేవదూత పూజాకంబులెఱింగు నెట్లట. —

క. ఈలోకమునకు మీఁదై, చాలంగ వెలుఁగొందు చుండు స్వర్లోకము నా నాలంకారయుతము ది,వ్యాలోకము దేవయాన మది మునినాథా.

129

చ. అమలతపోసివాసులు సుహృద్భవశీలురు సత్యసంధు లు

త్తములు జితేంద్రియుల్ సములు దానపరుల్ రణశూరు లందు హ ర్షమున వసింతు రచ్చరలు సాధ్యులు దేవమునుల్ మరుద్వసు ప్రముఖులు వేలువేఱ తగుష్టుల నుండుదు రంద యిమ్ములన్.

130

వ. మఱియు ముప్పదిమూఁడువేలయోజనంబులు విస్తృతం బైనమేరుశిఖరంబు నందు నందనప్రముఖంబు లైనదేవోద్యానంబులు పుణ్యపరులకుఁ గ్రీడాస్థానంబు లై విలసిల్లు నయ్యెడల నాశలియు నీరువట్టును శీతోష్ణభయంబులును జరారోగవికృతులును బుట్టి వెయ్యెడలం జూచిన నతిమనోహరం బై సకలేం ద్రియతర్పణం బై యుండు నిట్టిపుణ్యలోకంబునకు నర్హు లయినపుణ్యపురుషులు విధినియోగవ్యంబు లయినమానుషశరీరంబులు విడిచి తేజోమయంబు లగు దివ్యదేహంబులు ధరియించి వివిధాంబరాభరణభూషితులును ససమాన కుసుమ మాళికామనోహరులును నై కనకవిమానంబులందు దేవదూతలచేతం గొని పోవం బడి యందు శోకభ్రమశ్రమాయాసవిరహితు లై వివిధసుఖంబు లను భవించు చుండుదురు.

131

ఆ. అనఘ యింద్రలోకమునకంటె మీఁద నిశ్శోక మగుచు బ్రహ్మలోక మమరు నది యనన్యదీప్తనదన మై తన దైన, వెలుఁగునరు జగంబు వెలుఁగఁ జేయు.

చ. మనువులు ధాతలుక్ మునులు మానుగ నుండుదు రందు లోభముం

గినుకయుఁ గిల్లిపంబు నపకీర్తియు దుశిఖము జన్మవైకృతం బును జనియింప వీభవనముల్ దెగునప్పుడు నాశ మొంద ద వివ్రుతపదంబు దానియెడ వేడుక నేయుదు రింద్రముఖులున్.

133

వ. స్వర్గంబునం గలగుణంబు లెఱింగించితిఁ దదీయదోషంబులు నెప్పెద వినుము. 134

తే. ఇందుఁ జేసినపుణ్యంబులెల్లనందుఁ,గుడుచుఁగాని మర్త్యునకందుఁ గడఁగి పుణ్య

1. గమన మాక్షం బయ్యెన్ ; గమన మయ్యెను వేగం. 2. దానముం, బగయుఁ గిల్లిపముక్ భవదుఃఖవైకృతం.

నూచరింపంగ¹గాదు పుణ్యానసాన, మగుడు భూమికత్త్రేతురు మగుడ నతని.

క. కడు మరగినసౌఖ్యంబులు, విడుచుటఁ జిత్తంబు దుఃఖవివశముగ మహిం
బడుఁ జూచె పుణ్య²లోకం, బెడలినమనుజుండు దేజ మేది యబలుఁ దై. 136

క. తేనతక్కువయునికీయు న, న్యునియున్నతలీలయుం గనుంగొని చిత్తం
బున నెరియు చునికి గలుగును, జననుత సురలోకవాసజనులకు నెల్లన్ 137

వ. బ్రహ్మలోకంబునం దక్కఁ దక్కినపుణ్యలోకంబులందెల్ల నిదియ మేరయై చెల్లు
మఱియుఁ బుణ్యలోకపరిభ్రష్టుండ మర్త్యలోకంబున సుఖశీలుం డయి పుట్టు
నీలోకంబు గర్వభూమియు నాలోకంబు ³ఫలభూమియు నని యెఱుంగుము నీ
వలని యాదరంబునంజేసి యింతయుం జెప్పితి నీ వింకఁ దడయ నేల చనుదెమ్మ
నిన ముద్దులుండు గొండాక విచారించి దేవదూతం జూచి యిట్లనియె. 138

ఆ. ఇట్టిదివ్యసుఖము లే నొల్లఁ బదివేలు, వచ్చె నాకు నమరవర్గమునక
యుండ నిమ్ము వాని నో యన్న విచ్చేయు, మిప్త మైనయెడకు నిపుడ నీవు. 139

క. ఎయ్యెడకుఁ జనినఁ బరుషుం, డియ్యెడకును మగుడ కుండు నెక్కాలము నే
నయ్యుత్తమపదవికి నై, యెయ్యనువున నైన నుత్సహించెద బుద్ధిన్. 140

వ. అని దేవదూత వీడ్కోలిపి ముద్దులుండు శిలోంఛవృత్తి విడిచి పరమశాంతిం
గైకొని నిర్వికల్పం బైనజ్ఞానయోగంబునంజేసి తుల్యనిందాస్తుతీయును సమలో
ష్టాశ్చ కాంచనుండును నై పరమసిద్ధిం బొందె బాండవోత్తమా నీవును రాజ్య
రహితుండ నైతి నని వగవక తపంబునేయుము తపంబునంజేసి శుభంబులు
సేకులుఁ బదుమూడవునేటికడపటఁ బితృపైతామహం బైనరాజ్యంబు నిన్నుం
బ్రాపించు నని యిట్లు సాత్యవతేయుండు గౌంతేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్ర
మంబునకుం జనియె నంత. 141

మ. వితతానేకమృగాకులంబును సదావిరూఢనానాతరు
వ్రతతీపుష్పగుంధబంధురశుభావాసంబు హ్మారిసం
శ్రితపుణ్యాశ్రమమండలంబు నగుచుం జెల్వొందునక్కానలో
ధృతపుణ్యుల్ విహరించి రేవురును గుంతీపుత్రు లిచ్చాగతిన్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డమ్మహారథులు దృఢబిందునాశ్రమంబున ధౌమ్యసహితంబుగా
బాంచాలి నునిచి యేవురు నొక్కట మృగయార్థంబు నలుచిక్కులకుం జనిన
యనంతరంబ. 143

—● సైంధవుండు ద్రావడిం జూచి మోహించుట. ●—

ఉ. వీరుండు సైంధవుండు సేయవిశ్రుతశౌర్యుండు సాల్వకన్య నిం

1 లేమ. 2 కర్తం, బెడలిన దేజంబు సుఖము నెడలి యబలుఁ దై; దేజ మేది నభియుండు.
3 తనదౌతక్కువయును న, న్యుని యున్నత శీలతయును గనుంగొని...చునికి మిగులండు. 4 భాగ
భూమియు. 5 సుఖావాసంబు...నం, భృతపుణ్యా...బెంపారు నక్కానలో, కృతపుణ్యుల్...
శత్రు మనఃకలిం బృథానందనుల్. 6 జననిశ్రుత; బలనిశ్రుత.

పారగఁ జెండ్లి యాడుటకు నై నిజవైభవ ముల్లసిల్లి వి
స్ఫూరచతుర్విధోరుబలసంగతుఁడై చను చుండి యాశ్రమ
ద్వారమునందుఁ గాంచె ద్రుపదక్షితిపాలతనూజ నచ్చటన్.

144

ఉ. నీలపయోదమండలము నిశ్చలలీల వెలుంగఁ జేయుచుం
గ్రాలెడువాలుఁగ్రొమ్మెఱుంగుకై వడిఁ దద్వనభూమి ¹నెంతయున్
లాలిత దేహకాంతపటలంబునఁ జేసి వెలుంగఁ జేయున
బృల విసీలకుంతలవిభాసినఁ జూచి సవిస్తయాత్మఁడై.

145

తే. మగువఁ దగిలినచూడ్కుల మగుడఁ దిగువ, నేర్పుసాలక ²యతఁడు కందర్పదర్ప
గోచరాత్మఁడై నిజసఖుఁ గోటికాస్యఁ, డనుకృపాత్మజఁజూచి యిట్లనియెఁబ్రీతి.

ఉ. ఇన్నలినాక్షి యెవ్వతయై యివ్వపినంబున నేకతంబ యి
ట్లున్న నిమిత్త మేమియై సురోత్తమకన్యయై యక్షకాంతయో
పన్నగభామయో మనుజభామిని గామి నిజంబ యిట్టిచె
ల్వన్నదియే మహీతలము నుగ్గులు లెవ్వరియందు నారయన్.

147

ఉ. లీల ³యెలర్పఁగా నబల లేఁజగురాకునుబోలె నొప్పుకెం
గేలు కదంబశాఖతుదిఁ గీల్కొనఁ జేసి వసంతవిభ్రమో
స్తీలితబాలవల్లికియ మే లగుచూడ్కుల మించి పావక
జ్వాలయపోలెఁ జిత్తము నిజం దెరియింపఁ దొడంగఁ జూచితే.

148

ఉ. ఈకమలాక్షి నాకు హృదయేశ్వరి యైనఁ ద్రిలోకరాజ్యముం
జేకుట నేలినట్లు విలసిల్లనె దర్పకవీరు బంటుఁ గాఁ
గైకొని సర్వభోగములుఁ గాంతు నొడంబడఁ బల్కి దీనికిన్
నాకును బొం దొనర్చి కరుణం జరితార్థునిఁ జేయవే ననున్.

149

వ. అని పనిచినం గోటికాస్యండు గ్రక్కునం బొంచాలిపాలికిం జని ప్రణయ
సుభగంబుగా నమగువ కి ట్లనియె.

150

సీ. మృగనేత్ర దారుణమృగసమాకుల మైన యివ్వనాంతరమున నేకతంబ
యిట్లు నీయున్నికి నెమ్మది మూల మివ్వనదేవతవో సురేశ్వరునితోడ
నలిగి ధరిత్రికి నరుగు దెంచినశచీలలనవో హరియురస్థస్థి వొరంగి
కేలిఁ గ్రుమ్మరుపడ్డ గేహవో భవదీయజనకత్వమున సముజ్జ్వలితుఁడైన

తే. పుణ్యుఁ డెవంశమునవాఁడు పొలఁతి నీదు, జీవితేశ్వరుఁ డగుసుఖజీవితాత్మఁ
డెవ్వఁ డబల నీనామమై యింపు మిగులు, శబ్ద మెమ్మది నాకు నిజంబు నెఱుమ.

క. కరిరాజగమన మాలెఱు, గరయఁ దలఁచితేని వినవె యధికబలుఁడ నే
మరభుఁ డనురాజపుత్తుడ, నరిమథనుడఁ గోటికాస్యఁ డనఁ జనువాఁడన్.

152

1 నంతయున్. 2 యత్తుడు. 3 యెలర్పఁగా. 4 గైకొన నే నయన్య వెనఁ గాంత. 5 దీని
నా కాలమువృత్తి.

తే. ¹అల్ల కాంచనరథముపై నలరువాడు, భునుడు క్షేమంకరుండు త్రిగర్తవిభుడు మఱియునినుజూచుచున్నాడుమగువవాడె, ద్విభుజుడైనకాళింగదేశవిభుడు.

తే. ²ఉవిద పద్మాకరముపొంతనుండి నిన్ను, మెచ్చి కనుగొనుచున్న యున్నీలితాక్షుఁడుర్వినిత్యోకువంశోద్భవుండు సూర్య, సుబలభూపతిపుత్రుండు సుభగుఁడతఁడు.

వ. ఆరుణాశ్వయుక్తంబు లయినరథంబులయందు రత్నమయభూషణు లయి సమిద్ధ వహ్నులుంబోలె వెలుంగుచున్న యాసౌవీరకుమారులు పన్నిద్దఱుం దన్నుంజేరి కొలువ ననేకసహస్రకరితురగరథపదాతిపరివృతుండై మహాగజంబుపై శోభిల్లు చున్న యవ్వీరుండు సింధుసౌవీరనాథుం డైనజయద్రథుం డమృతుజేశ్వరుం డిప్పుడు నీతెఱుంగెఱుంగఁ దివిరి నన్ను నిట పుత్తైంచె ననినఁ బాండవత్ని మృదుసంభ్రమంబునం గదంబశాఖ విడిచి యుత్తరీయంబు సంగతంబు గావించు కొని కోటికాన్యున కిట్లనియె.

155

తే. అన్న ఇచ్చట నే నొంటినున్నదాన, నీ విచటి కేగుదెంచుట నియత్యుగం నె సుతవతిని ధర్మవతి నన్ను నితరకాంతఁగాఁ దలంచి వెక్కులు వల్కుగాదు నీకు.

వ. నీవు శివివంశోద్భవుం డైనసురభుపుత్రుండ వగు లే నెఱుంగుదు నస్తత్ప్రకారంబు నెప్పెద విను మేను బాంచాలవతి యైనద్రుపదుకూతురఁ గృష్ణ యనుదానం బాండునందను లగుయుధిష్ఠిర భీమాష్టన నకుల సహదేవులకు ధర్మవత్ని నవ్వీరు లిప్పుడు నన్ను నివ్వనంబున నునిచి.

157

తే. ధర్మజుఁడు దూర్పు భీముఁడు దక్షిణంబు, నర్జునుఁడు పడమర గవ లక్తి నుత్తరంబుగా వేటవోయిరి రాజముఖ్యు, లనఘు లింతకు వత్తురు వినుతవలులు.

158

వ. మీ రమృహత్ములకు మానసీయులరు గావున నార్యజనమిత్తు లగునక్కురుకుల పవిత్రులు నేయుసత్కారంబులు గైకొని పోవుదురుగాని యొక్కింతతడవియ్యా శ్రమసమీపంబున నిలువుం డని చలికి యల్లన యవ్వరవర్ణిని భయంబునం బర్ణ గృహంబు సొచ్చినం గోటికాన్యుండును గ్రమ్మటి చని జయద్రథునితోడ నబ్బా మిని పాంచాలకన్యక యనియును బాండవపత్ని యనియునుం జెప్పిన నద్దురాత్ముండు మదన³కంపితహృదయుం డగుచు నమృగువ నవహరింపం దివిరి కటివయ జననమేతంబుగా నరిగి సింహాగారంబు సొచ్చువృకంబునుం బోలె బాండవనివా సంబు సొత్తైంచి పాంచాలిం గని దాని కిట్లనియె.

159

క. వామాక్షి నీకుఁ గుశలమె, నీమన నెవ్వారియందు నిత్యప్రేమం బై మెఱయు నట్టిసౌభగులు, నీమగ లేవురకు నిపుడు నెమ్మదియె మదిన్.

160

వ. అనిన వానికి నమ్రానవతి యిట్లనియె.

161

¹ అల్లకాంచన...నున్నవాడు... ద్విభుజుడు (ద్వైభుభుడు) గళింగధాత్రీవరుండు; వృకునిభుండు పులిందధాత్రీవిభుండు. ² ఉల్లపద్మా...దుర్బిలాక్షి యత్యోకువంశోద్భవుండు, సూర్య. ³ యుక్తుతాన, నీకు నిచ్చోటి కరుదేర నీలి యగునా. ⁴ బాంకదంబంకర.

- చ. శ్రింగుడు లై నచ్చాఱ్ఱలకు నేమను నీకు ననామయందె భూ
వర ¹తగవింద నైతి గుణవర్ణులయింటికి నట్లు గావునం
బరుచడి నాననక్రియముఁ బాద్యముఁ నైకొను మాదరంబుతో
సరసకురంగమాంసములఁ జల్పుము భోజనకృత్య మిత్తటిన్. 162
- ఆ. వేట వోయినారు విభు లిపు నత్తురు, వారు వచ్చి నీకు వలయునట్టి
ప్రియము లావరింపఁ బ్రీతుండవై మఱి, యిష్టజనులు నీవు నేగు వనఘు.
- చ. అనవుడు నైంధవుం డనియె సంబుజలోచన నీకు మాకుఁ జే
యవతిభిక్షాజ లన్నియును నొక్కిట నైనఁ గొఱంత ²లేక వ
చ్చినవియ మన్నభాస్త్రముల చిక్కునఁ గాఱియ వొందె డెంద మిం
క ననుఁ గృతార్థుఁ జేయుము దగ్గర భ మెక్కుము లెమ్ము నెమ్మితోన్. 164
- మ. ధరణీరాజ్యము గోలుపోయి ఘనకాంతారస్థివాసు లై
సరివా రెల్లను నవ్వఁ గుత్సితదశాసంప్రాప్తిమై సున్న ము
ష్కరులం బాఱులఁ గొల్పినం గలదె సౌఖ్యం బెంతయున్ బేల వై
తరవిందానన శ్రీవిహీనులఁ గరం బర్థితురె కామినుల్. 165
- ఆ. చిగురుబోడి నిఖిలసింధుసాపీరభూ, వలయరాజ్యగౌరవంబుతోన
నన్ను నేలికొని మనగప్రియభోగైక, యోగ్య వగుము విడువు మొండుదలఁపు.
- వ. అనినం బాంచాలి ప్రకంఠితచిత్త యగుచుఁ గొండొక దొలంగి వానిదెస నవ
మానదృష్టిం జూచుచుఁ దనవతులరాకయ కోరుచుం బ్రతివాక్యంబుల గొంత
కాలక్షేపంబు నేయుటకై వాని కిట్లనియె. 167
- తే. తలఁపఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకుఁ జెలియ, లైనయాదుస్సలకుఁ బతి వనఘు నీవు
నాకుఁ దోఁబుట్టువపు గావె నీకుఁ జనునె, పాడి దప్పినమాటలు వలుక నించు.
- క. నయమును ధర్మముఁ గలయ, న్యయమున జనియించినాడ వక్కట ధర్మ
క్రియ యెఱుంగంగా వలదె యు, భయలోకవిరుద్ధ మైనవధ మేమిటికిన్. 169
- వ. అనిన నద్దురాత్ముండు దరస్థితాననుం డగుచు నిట్లనియె. 170
- క. వనబాఠీ రాజధర్మము, వనవే యెన్నడును మనుజవిభులకుఁ బ్రమదా
జనులయెడ వాని వెదకం, జనదు వలసినట్లు వేడ్క సలువఁగఁ జెల్లున్. 171
- క. విను మదియుఁ గాక జగమున, వనితారత్నంబు లెల్లవారికి భోగం
బునయెడ సాధారణము లొకనిధన మని ³గురుతు గలదె కరినిభగమనా.
- వ. అనిన నయ్యంగన క్రోధకలుషితాంతరంగ యై యిప్పాపాత్తుండు ప్రియవచనం
బులం బోవండు బెట్టిదంబులంగాని చక్కంబడఁ డని తలంచి యిట్లనియె. 173

—ॐ ద్రౌపది మౌఢప్రసితో నిష్ఠకోత్తమః పలుకుట. ॐ—

- చ. ప్రకటితశౌర్యసారుల¹నభగ్నపరాక్రమనిర్జితాహిత
ప్రకరులఁ బాండునందనులఁ బాండుయశస్సుల నాత్మలోఁ దలం
పక నను ధిక్కరించెడు నృపాలకులారాధమ నీదుగర్వదు
ర్వికసన మింతఁ బోదు తుది ప్రే గఁగుఁ దక్కుము దుష్ప్రిలాఁముల్. 174
- మ. హిమవత్పాదపనాంతకేలిరతమై నేపారి కోపాదుణ
క్రమనేత్రాంచల మై ప్రభూతమదరేఖం బైనగంధద్విపేం
ద్రము దాయం జని సింహ సూపుట సుమీ ధర్మాత్మ నత్యుగ్రవి
క్రముఁ గాంతేయవరిష్ఠు నీవు దొడరం గాఁ జూచు టూహింపఁగన్. 175
- ఉ. శాతనఖాగ్రఖండితలస్పదకుంజరకుంభము క్తము
కౌతతశైలకందరగుహంతరసుక్తమృగేంద్రకేసర
వ్రాతము వేడ్క నూఁచికొన వారక చేరుట గాదె క్రోధని
ర్హతమహోగ్ర భీముఁ జెనకం దలపోముట నీకు నెమ్మెయిన్. 176
- మ. ²చలజిహ్వగ్రవిలీఢవిస్ఫురితవంష్ట్రాభీషణం బైనబె
బ్బులిఁ గోలం గొని ప్రేసి త్రోసి తోలఁగం బోవచ్చినక వచ్చుఁ గా
క లసత్కూరశరాగ్నిదుస్సహుని నగ్ధాండివీ నల్లించియె
వ్వలనక మానధనాధ్యులై బ్రతికి పోనక వచ్చునే యేరికిన్. 177
- ఉ. బోరన విస్ఫులింగములు వొడ్డఁగ నుగ్రవిషంబు గ్రక్కుచుం
గ్రూరవిచేష్ట నాలుకలు గ్రోయుమహోరగరాజయుగ్గముం
జేరి పదాహతిం గినియఁ జేయఁ దలంచుట గా నెటుంగు దు
ర్వారులు మాప్రిపుత్రుల కివజ్జ యొనర్పఁ దలంచు³ పేర్పడన్. 178
- ఉ. ఆలములోన వీడ నమరాసురకోటికి నైన దుష్టయుల్
వాలినవీరు లవిభులు వారికి నె గొనరించి పోయి పా
తాళము సొచ్చి డాఁగినను దప్పదు మృత్యువు నీకు నక్కటా
కాలము నిండె నీవశము గాదు విధాతృని⁴ చెయ్యి త్రోవఁగాన్. 179
- క. తేలును గర్కటియును దెగు, కాలమునకుఁ జాలు దాల్చుగతిఁ బాఠ్యలయి
ల్లాల నయిననాదెస దు, శ్శీలఁడ వై తిది వినాశవిహ్నుము గాదే. 180
- ప. అనిన జయద్రథుండు నవ్వుచు నవ్వెలంది కి ట్లనియె. 181
- ఉ. వారిజనేత్ర పాండుసుతవర్ణము⁵ నేఁ డిట మాకు వింతయే
భీరులఁబోలె నేల వెఱిపించెడు మాటల ముమ్మ వింటె సా
వీరకులప్రసూతులము వీరుల మే మితరక్షితీశసా

1 నభింగపరాక్రమ...బోక మది. 2 చల (దంష్ట్ర)గ్ర; దంష్ట్ర)గ్ర) జిహ్వగ్రవికాశము
రిక. 3 చెప్పుదున్. 4 చెయ్యి త్రోవఁగాన్. 5 నేడుగ...వీరము పోవ నేల.

- ధారణబుద్ధి నేయకు ¹ముదాత్తచరిత్రుల మైవమాదేశన్. 182
- వ. వలసనిమాటలఁ ²దేర్చిచం దీరదు వేగంబ యల్లకినకిరళం బొందె నల్లమహా
గజంబు నొందె నెక్కుము బీంపుమాటలాడక ప్రియచపనంబుల సన్నత్య
సాదభాజనంబ వగు మనన విని యాజ్ఞనేని వాని కిట్లనియె. 183
- ఆ. వీరపత్ని నయ్యు వీరసహోదరి, నయ్యు నీకుఁ జూడ ననదవోలె
నున్నదాన నెట్లు లున్నను నాకు నికా, దెలువ నేల వలుకు తియ్యి మేల. 184
- చ. అతులితవృష్టి కేకయబలావళితోఁ బటుశంఖఘోషభీ
షితభువనత్రయం డగుచు శీఘ్రతురంగరథాధిరూఢుఁడై
జితదనుజాన్యయుండు యదుసింహుఁడు ³వెచ్చుఁడు ముట్టి నికా బరి
తుతబలుఁ జేయ నాకు దెస గల్గు పెఱింగెదు గాక యత్తఱన్. 185
- నీ. గాండీవరేఖ యాఖండలుచాపంబుకిరణి గాఁ దద్గణాన్వయము ఘోర
గర్జగా నవిరళగంభీరవీరసామూర్త మై సంతతావలిష్ట
శత్రుప్రతాపాష్టసమయంబు శమితంబు గా మిత్రబర్హి కేకారవంబు
లెఱంగంగఁ దోఁతెంచి యుద్ధనందనమహాజలధరం బాయతసాయకోరు
- ఆ. వృష్టి ముంచుటయను ⁴వేగంబి నిలుచంగ, నలవి గాక వఱచు నప్పు డైన
నాత్మదోషవృత్తి కై మఁబున వగ, చెదవు గాక యిపుడు నెప్పు నేల. 186
- ఉ. ఘోరగదావిదారణఁ ఘూర్ణితశాస్త్రవకుంభికుంభకుం
భీరచిరోరుమాక్తగభీరతరారుణసాగరాంబుకే
లీరసలోలుఁడై సమదలీల బకాంతకుఁ డేగుదేరిఁ గ
న్నారంగఁ జూచి కాక యిటు లంతకు నీమదిత్రుల్లడంగునే * 187
- క. ననుఁ బెఱచనితలచందంబున నవమానింప నీకుఁ బోలదు మత్వా
వనపాతీవ్రత్యమహిమ, ననిశము నేకీడు నెందు నందదు నన్నున్. 188
- వ. అని పలికి ద్రావది యద్దురాత్తుండు దన్నుఁ బట్ట సమకట్టుక న్నెఱింగి తమ
పురోహితు ధామ్మ్యుని పేర్కొని యాక్రోశించిన నతం డతిరయంబునఁ
జనుదెంచు నాలోన. 189

— వైంధవుఁడు ద్రావదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవుట. —

- ఉ. పాపవినిశ్చయండు సతి పయ్యెదకొంగు గడంగి పట్టినం
గోపముతో నుదల్చికొని కోమలియొక వెస వాని వ్రేయుడుం

1 ముదార 2 వర్ణించిన; వర్ణనం. 3 వెన్నది. 4 వెగ దొంది వేష్టించు, నలవిగాక నిల్చి
యప్పు డైన...వగచెదవు యిపుడ వేఱ వెచ్చ నేల. 4 భిదారణ...జూచి కా కిటు లంతకుల నీనుది.
* 187 & 188 వ పద్యములకు నడుమ, చ. "ఘనకరచాపదండభవశాండమహానిలధారచేఁ జమా,
ఘనవికుదుంబు మంతయెను గంపము చేయచు వేగ ముద్రినందను లిట వచ్చునంకట మదంబును
కార్యము మాని యాత్మలో, నను గణియింపు కార్యమును నాదగునిర్మలవాక్యవద్దకుల్." అని యొక
వ్రతీయం దీపద్యము గలుగజ్ఞుడె.

బోపడి వాడు చిత్రముగ భూమితలంబునఁ ద్రెల్లై ¹మారుతా
క్షేపవిభగ్నమూల మయి చెచ్చెరఁ ద్రెల్లై మహీరుహంబునాన్.

190

వ. ఇట్లు నేలగ బడి తడయక యెగసి జయద్రథుండు మగువం దిగిచి రథంబుపై
నిడికొని సవరివారుం డయి యరుగం దొడంగె నప్పు డప్పొలఱి పురోహితు
నకు మ్రొక్కిన నమ్మహాత్ముండు సైంధవుం జేర్కొని యి ట్లనియె.

191

మ. తగునే రాజకులప్రసూతులకు సత్యంతంబు సేతాదృశం
బగుదుష్కర్తము నాదుపల్కు విను మీయజ్ఞాక్షి పుణ్యాత్మయి
మృగువఱ వే విడు పాండునందనులు నీమానంబుఁ బ్రాణంబు నే
పగిది గొందురు గాని హా విడువ రీపాపంబు నిఁద్రెక్కొనున్.

192

వ. అని యాక్రోశించుచు నమ్మహీసురవరుండు వానిపిలువదన చనియె నిట పాండ
వులు నవ్వనంబున ననేకమృగంబుల వధియించి యందలు నొక్కయెడం గూడం
బడి యాశ్రమాభిముఖులై వచ్చునెడఁ దమ్ములం జూచి ధర్మజుం డి ట్లనియె.

సీ. ఇనుఁడున్న దెసనుండి²యెలుఁగింపఁదొడఁగెఁ బక్షులుమృగంబులునతిహోరగతుల
మగిడెడు నిప్పుడు మనకు దాపలిదెస సతీభీషణాశ్మితి నఱచె వఱడు
వగఱచే నవమానపాటును గయ్యంబుఁ గలుగు నీశకునప్రకార మరయఁ

గడుకొని చెయి వెట్టి కలఁచిన ట్లయ్యెడఁ జిత్తంబుఁ దనువు నిశ్చేష్ట మయ్యె

ఆ. నరుగుదెండు వేగ యాశ్రమంబునఁ గృష్ణ, నునిచి వచ్చినార మొంటి నకట
తలఁపఁ గ్రూరమతులు ధార్తరాష్ట్రులు గడు, నెగ్గు నేయఁ జాతు రెడరు వేచి.

ఆ. కమలహీన మైనకమలాకరమువోలె, ³రాజహీన మైనరాత్రివోలె
జూడఁ గామ్యకంబు శూన్యమై యున్నట్లు, దోచె నేమికిడు దొడరు నొక్కొ.

వ. అనియె ని ట్లయ్యేవురు నరదంబులు సత్వరంబుగాఁ దోలుకొని యాశ్రమంబు
నకు వచ్చునెడఁ బాంచాలిపరిచారిక ధాత్రేయిక యనునది యతికరుణంబుగా
నేడ్చుచున్నం గని ధర్మతనయుసారథి యైనయంద్రనేనుండు రథంబు డిగ్గ
నుటికి చని యిది యేల నేలం బడి పొరలుచు నేడ్చెదపు నీ కపకారంబు సేసిన
వారెవ్వ రనిన నది వానిం జూచి సైంధవుచేతం బాంచాలి చెఱపాయె నని
పలుకుచుఁ బెల్లెడ్చిన నింద్రనేనుం డి ట్లనియె.

196

సీ. పాండుపుత్రులబహిగప్రాణంబు నుత్తమశీలసమగ్రఁ బాంచాలతనయఁ
గొనిపోవునంతటిగుండె గల్గెనె విమోహంధమానసుఁ డైనసైంధవునకు
నేగుఁ గా కేమి మహీతలగతుఁ డైన గగనంబునకు వేగ యెగసి చనినఁ
బో ⁴నిత్తురే పారివుత్తురు గాక యుద్ధరవృత్తై బాధ్య లాదురితచరితు

1 మారుతక్షేప...మహీరుహం బంక.

2 యెలిఁగింప...హోరగుతుల...దాపలిదెస ;

దాపలిదెస...మొంటి యకట. 3 రాజహీన మగుపురంబువోలె ; రాజా తేనయట్టిరాత్రివోలె.

4 నిశ్చకర పారి.

- ఆ వీరవరులఘోరివిధాన్త్రకౌశలం, బెటుంగఁ డయ్యెం గాక యేమి వాడు
వగవ కుండు మబల వైరి చుగ్రతఁ బున్ది, మగువఁ డెత్తు రిపుడ మచుజవిభులు.
- వ. అనిన నయ్యంగన యపాంగతరంగితంబు లగుబాష్పజలంబు లల్లన కరపల్లవ
ప్రమార్జనంబుల నపనయించుచు వతసెం గనుంగొని యిట్లనియె 198
- ఆ. ఇంద్రకల్ప లై నయేపురుస్సకతుల, నాత్మఁ ¹గొనక యుజక యంబుజాక్షి
నవహరించినపుడ యద్దురాత్మనకును, జేటు మూఁడె వేట చెప్పనేల. 199
- ఉ. ఇంతకు మున్న వాడు ననియెం గడు దవ్వగఁ బోవ కుండ న
త్యంతరయంబునం బటురథావలి యొప్పుగ నేఁగుఁ డుగ్రులై
సంతనఁట్టుఁ డస్త్రములు శస్త్రములుం దొడుగుండు వర్తముల్
సంతతివ్యభాణముల శాస్త్రపుఁ దున్నుండు దెండు నెచ్చెలిన్. 200
- సీ. బూదిలోఁ ²దొరఁగినపూర్ణాహుతియుఁబోలెఁ గుక్కతోల్లెత్తిలోఁ గూరినవ్వి
రాజితకపిలోరసఘారయునుబోలె ముసంబులోఁ బడ్డమహితపుష్ప
మాలికయునుబోలె మదిరాక్షి దుర్జనుకతమున దూషిత గాన మున్న
చనరయ్య వేగంబ చనునె స్సంత్రవిప్రు తపురోదాశంబు శునకమునకుఁ
తే. జనునె కమలసుగంధి కాసాఁకేళి, కలుషశవఖాది యైనశృగాలమునకుఁ
జనునె తన్వంగి సౌందర్యచతురభావ, భంగి యాదుష్టచరితునిపాలు వడఁగ. 201
- పాండవు లేవురు నైంధవులై యుద్ధమునకుఁ బోవుట. —
- వ. అని పలుకు చున్న థాత్రేయకపలుకులు విని దాని నాశ్వాసించి యక్కురువీరు
లేవురు నాక్షణంబు సన్నద్ధు లై క్రోధావేశంబునం జేసి మహారంగంబులుంబోలె
రోజుచు జయద్రథువెన్నడి దాడి వెట్టి కూడ ముట్టి తలై న్యంబుమిటుండ నా
క్రోశవచనవిహ్వలుండై పోవు చున్న ధౌమ్యుం గని నమస్కరించి మిరింక విగ
తభేదులరై యొయ్యన రండని యామిషంబునకుం గవియుడేగలుంబోలె
నైంధవనేపయిం గపిసి సింహనాదంబులు నేసి రఘుడు పాండుపుత్రులరథంబు
లడియాలంబులు సూచి నైంధవుండు ద్రౌపది కి ట్లనియె. 202
- క. ఈవచ్చురథంబులవా, రేవురు నీమగలె యంబుజేక్షణ వీరిక
భావించి యెవ్వఁ డెవ్వం, డేవిధమునవాడు సెపుమ యెటుంగఁగ వలయున్. 203
- వ. అనిన నప్పించాలి యనాదరక్రోధఘూర్ణిత యగుచు నతని కి ట్లనియె. 204
- ఆ. ఇంక వీరి నెఱిగి తేనియు నెటుంగక, యుండితేనిఁ జేయ నొండు గలదె
దుర్బదమునఁ గరము దుశ్చరిత్రమునకుఁ, జొచ్చి కిసీవు చావుఁ దెచ్చికొంటి 205
- వ. అయినను నన్నడిగితివి గావునం జెప్పెద నింతియకాని నీవలన నాకు భయ
మించుకంతయుఁ గలుగదు సోదరసహితుం డైనధర్మనందనుం గంటి నింకఁ
గుశలంబ యని పలికి యి ట్లనియె. 206

మ తనువృత్తైంగుఁడు శుద్ధకాంచనసముద్యద్యస్థుఁ 1డభృల్లస
ద్యసజాతాయతచారులోచనుఁడు దిగ్మదూర్భరితేజోఘనుం
డనఘుం డల్లరథంబువై వెలుఁగుపుణ్యాశ్శృంగుం ధర్మాత్తజం
డనిరోధప్రతిభాప్రబోధనిధి యత్నాశ్చర్యశౌరుర్మం డనిన్. 207

చ. కురుకులశేఖరుం డతఁడు ఘోరరణంబుల నెట్టిశత్రులున్
శరణి శిసాచ్చి రేని విలసత్కరుణామతః గాచు నీవు చె
చ్చెరఁ జెడి పోక నాపసుపు నేసి వినీతి యెలర్ప నమృతహా
పురుషుని నాశ్రయింపుము విభండుచు నీ దగుతప్పు లోఁగొనున్. 208

చ. ఘనజవసత్త్వచారుతురగంబులఁ బూనినయల్లవిస్ఫుర
త్కనకరథంబువై శివతులకాయుఁడు సాలమహీరుహంబుచా
డ్పునఁ దనరారుచున్ వెలయుభ్రాకుటియున్ దశనోష్ఠవీడనం
బుచు నయి యున్నవాఁ డనిలపుత్తుఁడు భీముఁడు భీముఁ డాజులన్. 209

ఉ. ఈతనిపొగుపం బరయ నెందు నమానుషకృత్య మప్రతీ
ఘాత మనేక మద్భుతము గర్వితు లౌధరణీశ్వరుల్ నిజం
బీతని నాజిలోఁ జెనయ నెవ్వరు నోడుదు రిమృతహాభుజం
డాతతరోఘఁ డైనఁ బ్రళయానలునట్టిఁడ యాఁ డేమిటన్. 210

ఉ. ధర్మజాకూర్తి తమఁడును దత్ప్రియశిష్యుఁడు నైనవాఁడు స
త్కర్తుఁడు వాఁడే చూడుము ప్రగాఢవిశీర్ణజితేంద్రియుండు దు
ష్కర్తులఁ గన్న నైఁవఁడు నికామభయంకరవిక్రమక్రియా
నిర్మథితారి ఫల్గునుఁడు నిర్మలతేజఁ డజేయుఁ డాజిలోన్. 211

క. అవశగతిఁ గామరోషాదివికారము లొందినను మదిని ధర్మపథ
ప్రవిహతి గానీఁ డతఁ డా, దివిజేంద్రతనూజఁ డద్వితీయుఁడు పేర్నిన్. 212

చ. తియనయసంగ్రహండు వివినయధ్యవసాయి భయార్తలోకసం
శ్రయుఁడు గృతాస్తుఁ డాహవవికారదశౌర్యుఁడు శిష్టబాంధవ
ప్రియుఁ డనమానసుందరగభీరశుభాకృతి యల్లపుణ్యుఁ డా
రయ నకులుండు పాండుసుతరత్నము భాసురకీర్తి యిమ్మహిన్.* 213

ఉ. పీరుఁడు చిత్రయోధి దృఢవేధి గృతాస్తుఁడు భూరిబుద్ధివి
సాధుఁడు వాగ్వికారదుఁడు పార్థులకూరిమితముఁ డుజ్జ్వలా

1 దట్కల్లు; దుత్కల్లు. 2 చచ్చి. 3 మదిత...బెయు భూతి. 4 విశీర్ణ...దశేయుఁ
డేరిక. 5 వివినయాధ్యవసాయి; వి. యవ్యవసాయి. * 213-214-వ చద్యములకు మధ్య, “క. ఈ
తని కీఁడె సాటి ను. హీతలభూభృష్పూజబృందములానన్, వీరనగ పీఠమధ్యోన్మీతలవిభాగతయ
భుండు పీరుఁడు తలఁచన్.” అని యొక ప్రతియం దున్నది. 6 పీరుఁడు చిత్రయోధి దృఢవేధకృతా.

1. కారుడు ధర్మదక్షుఁడనికారుడు ప్రాధాన్యతగ లేజఁడ
ద్ధీరుడు పాండవుండు సహదేవుడు దేవనిభుండు పెంపునన్. 214

తే. కొడుకులందెల్ల గడుగూర్చుగొంతి యితని, కిష్టుహాత్తుండు మహివలియించెనేని
నగ్ని చల్లన యయ్యెనే నాత్మఁ దాచు, ధర్మనిష్ఠుడై సత్యంబు దప్పఁడవుడు.

వ. వీరేవురు నత్యంతదుర్వారులు వీరిబారింబడిన వారాశినుడును 2నుగ్రమకరాహ
తంబై యవియు పేరొడయుంబోలె నీనైన్యంబు వికలం బగు నీవును బ్రాణ
బొందె మానం బొండె గోల్పోక మెయిమెయిం బో నేర్చెదవే యనియె
నప్పుడు కౌంతేయులు నైంధవనేనం చలపడి దిక్కుఖంబుల నెల్లం జేరట్లు గవి
యునట్లుగా బాణపటలంబులు వఱంగింపం దొడంగిన. [లఁ దా

క. తొలఁగకుండు పాదువుఁడేయుండు, నిలువుండువడిబొడువుండనుచునిజోయోధు
గలయఁ బురికొల్పి నైంధవుఁ, డలఘుపరాక్రముండు నిలిచె నాహవభూమిన్.

వ. ఇట్లు త్రిగర్తశిబిసింధుసోపరనైన్యంబులతో ననేకనరపతిపరివృతుం డై నిలిచిన
జయద్రథుం జూచి భీమసేనుండు క్రోధారుణలోచనుండై రథంబు డిగ్గి హేమ
బంధబంధురంబును నయోమయంబును నగుగదాదండంబు ద్రిప్పచు వాని
పయిం గవిన నడ్డపడి కోటికాసుయ్యండు నిజనైన్యసంఘంబుతో నమృహావీరుం
బొదువుటయు నతండు. 218

క. మదగజముల రథ యోధులఁ, బదాతులను దురగములను బలువిడిఁ గలయం
జదువుచు దుర్వారగతీకా, విడితబలుండు ిఘనగదాప్రవీణత మెఱసెన్. 219

వ. ఇట్లు వివారించి యహితనైన్యంబు నిహతం బగుటయుఁ జెలంగి సింహనాదం
బు నేసి యతండు సారథిసముపసితం బైనరథంబు సాదరంబుగా నెక్కి గృహీత
శరాసనుం డై విక్రమించె మఱియును. 220

క. అలిగి యుధిష్ఠిరుండును నగ్గలికం బ్రతివీరు లడరఁ గార్తుకవిద్యా
విలసనము మిగుల 3సోవీరుల నూర్వుర రథివరుల రూ పడఁగించెన్. 221

క. నకులుండు నిశితసాయక, నికరంబుల సమరధారుణీతల మెల్లం
బ్రకటపరవీరవరము, సక 4బంధురముగ నొనర్చె దారుణభంగిన్. 222

క. నారాచపాతముల దు,ర్వారుండు సహదేవుఁ డాహవముఖంబున 5న
శ్వారోహకులం గూల్చుచు, వీరవిహారంబు సలిపె వేడ్క యెలర్చన్. 223

ఆ. సింధురాజునైన్యసింధుపూరమునందు, మహితఫల్గునాఖ్యమంధనగము
దిరిగి కిలవఁ దొడఁగెఁ బరన్నపాలకమహా, జలచరవ్రజంబు సంచలింప. 224

సీ. వారణశోటి దదారోహకులతోన వివశ మై యొలులుచు నవనిఁ ద్రెల్లె

1 కారుఁడను. 2 సహనిభధారాహితీ నవని. 3 యోధవనం, బులఁ బురి
కొల్పుచు. 4 కటుగదా...చూపెక. 5 నవీరుల నూర్వుర రథివరుల. 6 దంతురముగ; తుమ్మ
లంబుగ. 7 హస్త్య.

సూతహాయధ్వజపాతపూర్వకముగ రథములు దుము రయ్యె రథులతోన
వెస ¹రావుతులతోన వస మఱి హాయములు గెడసి యెల్లెడలను బుడమి గప్పె
దందడి దెరులుచు సందడి వెల్లుగాఁ గాలుబలంబులు కూలెఁ గలయఁ

౪. దుముల మధిక మయ్యె సమరతలంబున, ఘోరరుధిరవారిపూర మెఱగె
జితవిరోధిబలుఁడు శతమఖసూనుండు, చావనైపుణంబు సూపునపుడు. 225

కే. సవ్యకరమునందును నవసవ్యకరము, నందుఁ బర్యాయసంగత మగుచు జూడఁ
గొఱవిద్రిష్టివయొప్పున మెఱసె బాన్లు, గాండివము వాలుఁదూపుల²గనియనంగ.

౪. అట్టియెడం ద్రిగర్తపతి యైనసుధన్యుండు గదాహస్తంజై రథంబు డిగ్గి చని ధర్మ
తనయురథ్యంబులఁ గూల నేసిన నతండు నిశితసాయకంబున వానియురంబువ్రచ్చి
విగతజీవుం గావించి సత్వరంబుగాఁ జని సహదేవునరదం బెక్కి మఱియును
ద్రిగర్తులలోన మహాముఖక్షేమంకరు లనువారు నకులుం బొదివి ఘనశరా
సారంబు గురిసి జలధరంబులుంబోలె గర్జిల్లిన నమృతాస్త్రీసూనుండు వారి నిర్దటఁ
బెక్కింపుల నొప్పించె నంతఁ దదీయాగ్రజం డగుసురభుండు. 227

౪. కరినికరంబుతోఁ దొడరి గర్జితుఁడై తనవారణేంద్రు న
క్కురుబలవీరుమీఁద వెఱఁ గొల్పినఁ దద్రథఘోటకంబులం
బరుషతఁ జంపె నగ్గజము వాయక వాఁ డనిచర్మహస్తంజై
ధరణికి దాటుచో నది మదంబున వెండియుఁ బైఁ గడంగినన్. 228

౪. తొలఁగక యమృతహబలుఁడు దోర్బల మొప్పుఁ గృపాణపాతభం
గురఁ గరినాఘోకేలు నిరుగొమ్మలతో బెరయంగఁ ద్రుంప బె
ట్టిలకు విచేష్ట మై నొఱగు నేనుఁగుపై నతిమాత్ర భీతివి
హ్వలుఁ డగుశత్రు సుస్థితిఁ గృతాంతవిధేయునిఁ జేసె ప్రేల్పిడిన్. 229

క. వైరులు దలఁగఁగ నిమ్మె, దారుణపౌరుషవిశేషదక్షుంజై య
వీరుఁడు రయమున నరిగి స, మిరతనయునరద మెక్కి మెఱసెం బోరన్. 230

౪. ఘనుఁడు వృకోదరుండు నినుఁ గట్టులుకం దలఁడ్డఁ గోటికా
స్మనితురగంబులం దునిమి సూతునికంతముఁ ద్రుంచి వైచి తీ
వ్రనిశిత మైనప్రాసమున వానియురంబు వగిల్చి చంపినం
గనుకనిఁ బాతె భీతి యెఱంగంగఁ దదీయచమూసమూహముల్. 231

— ౪ భుజండు సావీరకుమారులం బర్హిక్షణిఁ జంపుట. —

౪. అంత నంగారకుండును గుంజరుండును సృంజయుండును సుప్తకుండును శత్రుం
జయుండును సుప్రబుద్ధుండును శుభంకరుండును భ్రమంకరుండును శూరుండును
రథియును గుహకుండును బలాఘ్నిండును ననుసావీరకుమారులు పన్నిరువురు

1 రాహులు... గెడసి యెయ్యెడి. 2 గమయనంగ. ౩ గడగి ..క్కురులు... నెఱకొల్పిన.

4 కేలు నిరుగొమ్మల; కేల్చిడుదగొమ్మల.

నిత్యైకుశిబిసైంధవత్రైగస్తనైన్యంబులు కూడి క్రీడి మాల్గొని పటుబాణ
జాలంబులం గప్పిన్ 232

మ. అతులక్రోధవిఘ్నూర్ణ మానహృదయుం డై చండగాండీనని
ర్గతభల్లైఘములం దద.ప్రవితతుల్ ఖండించి సౌవీరం
తతః బన్నిద్దఱిండ్లలం దునిమి వోర్ధర్పంబు మీఱంగ న
స్తితుఁ డై యాతఁడు ¹దచ్చిగిప్రకరవిచ్ఛేదంబు నేనెన్ వెనన్. 233

క. అకులముగ నైబ్బుల ని,త్వైకుల సైంధవులనుం ద్రిగద్దులనుం బో
నీక పొదివి కయమున న,స్తాపకాక్రముఁడు దునిమి తూటాడె ²వడిన్. 234

వ. అప్పుడు రణభూమిచుంతయు శవమయం బయ్యె నంబరం బంతయుం గబంధ
మయం బయ్యెఁ జారుకేయుఁ పీరాంకవిభూషితంబు లై నబాహుచరణచ్ఛేదంబు
లును గార్చుకతూణీరకాండఖండంబులు నక్షరూబరరథాంగకేతన త్రివేణుశకలం
బులును బుండరీకవ్యజనచామరభంగంబులుం గరవాల పరిఘ శక్తిగదా ముసల
పట్టిన ప్రాసలేశంబులు నెక్కటఁ జూచిన రాసు లై యుండె గీలాలపూరంబును
మాంసపంకంబును గేశశైవాలంబును నైనయపూర్వనదీప్రవాహంబు నందు
బహువిధక్రవ్యాదగణంబు లనగాహంబు నేయుచుఁ బ్రకటకోలాహలవ్యాకులం
బగు చుండె నివ్వధంబున 235

క. గాండీవపవనప్రేరిత, చండాంబకఘోరశిఖల శతమఖతనయో
ద్దండదహనుఁ డొకమాత్రన,ఖండితసౌవీరసైన్యకానన మేర్చెన్. 236

వ. అట్టిక్రందున జయద్రథుండు ద్రాపదిని దిగ విడిచి రథంబు దోలుకొని పఱచె
నంత ధర్మజుండు. ధామ్యుఁమన్విత యై యున్న పాంచాలిం గని నిజరథంబుపై
నిడికొనియె సైంధవులాయనం బెఱింగి యర్జునుండు శత్రుసేనాహననసంరం
భంబున నున్న భీమసేనున కిట్లనియె. 237

తే. వీతలజ్జఁడై పఱచె సౌవీరవిభుఁడు, బొనుఁగుప్రజ నేల యాఱిడి దునిమి వైవ
నద్దురాత్ముని వెనుకొని యసువు లిపుడు, గొనఁగవలయు లేలెమ్ముసద్వినుతశౌర్య.

వ. అనిన నతండు గయ్యంబు సాలించి ధర్మతనయుం జూచి. 239

క. జననాథ ద్రుపదసుతఁడో,దొంగిని ధామ్యుఁడు నీవుఁ గవలుఁ గుఱుకొనిమగుడం
జనుఁ డాశ్రమంబునకు నే,మును సైంధవు వెనుకఁ గూడ ముట్టెదము వెనన్.

క. అతలంబునఁ గ్రంగిన న,ద్భుతముగ దివమునకు నెగసి పోయినఁ బగతుఁ
హతుఁ జేయక మగుడము విని, హతుఁడుగఁ జేయుదుము దివిజు లడ్డం బైనన్.

తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లచు నద్దురాత్ముఁ, బొలియఁ జేయుట దగదు దుస్సలఁ దలంచి,
వాని నొకతన్ననకు సైచవలదె యాంచి,కేయమహిషికి భేదంబు నేయఁదగునె.

1 వారి నందఱు శిరచ్ఛేదంబు. 2 నెన్. 3 తనయ కానన. 4 బెనుఁగు, ప్ర, 5; చెనఁజి, ప్ర, 6;
చీమంగ, ప్ర, 7; దునిమి. 8 గ్రక్కిన.

- వ. ఆనినం బాంచాలి భీమాహునులతోడ నప్పాసాత్తునిదెను గృహనేయ వలన దన శ్లోంబును వాని వధియించి నాకుం బ్రియంబు గానించునది యజ్ఞిద్రోహి యెల్లభంగుల నధ్యుం డనియెఁ దడఁగితరంబ ధర్మనందనుండు ధాన్యద్రావణి నకులసహదేవసహితుం డై మిగిడి యాశ్రమంబునకుం జనియె నిట భీమవిజ యులు రథంబులు రయంబునం దోలుకొని చని ప్రోశమాత్రాంతరంబున సైంధ వుంగని రప్పడు కిరిటి దూరాపాతవిశిఖంబుల జయద్రథుంధ్యంబులుం బడసేసె.
- క. తల్లడపడి యరదము డిగి, విల్లును నమ్ములును విడిచి వెల్ల నగుచు మే నెల్లఁ జెమర్పంగ నూర్పులు, వెల్లుగ నమ్ముజువకువు వెలుదగ బటచెన్. 244
- ఆ. వానిఁ జూచి నగుచు. వార లోరోరి యిం, కెందుఁ బోవ వచ్చుఁ బద నిలువు మిట్టికడిమి నమ్మి యే ప్రల్లదంబులు, సేయఁ దొడఁగి తనుచు డాఁయుటయును.
- వ. మరలి చూచి వాఁ డొక్కగుల్మమధ్యంబుఁ దూటుటయుఁ గని భీమనేనుండు రోషసందష్టాధరుం డగుచు రథంబు డిగ్గ నుటికి 246
- క. ఒడిసి తల వట్టి నేలం, ¹బడఁ దిగిచిన వాడు వెనఁగఁబడుటయుఁ జిక్కఁ మెడఁ ద్రొక్కి గాఢముష్టిం, బొడిచె మొగం బవియ కక్తపూరము దొరుగన్.
- క. ఒడ లెల్లఁ బిండికూడుగఁ, బొడిచి యెగయ నెత్తి త్రొప్పి భూస్థలిమిఁడఁ బడ వైచి యురము మొగమును, నడిచెను వడముడి తలప్రహారకుశలుఁ డై.
- వ. ఇట్లు ²బెట్టుగానడఁచినఁ బగతుండు వివశుం డగుటయుంజూచి యర్జునుం డోహా యింత సాలు నింక నొచ్చినం బ్రాణవిముక్తుఁ డగుం గావున నజాతశత్రువచనం బులు దలంచి వీనిఁ గరుణింపు మనిన నతండు³ గవ్వడిదెఱఁ గనుంగొని ధర్మనం దనుం దెప్పుడుఁ గరుణయ కాని కార్యంబుచేటుపాటు విచారింపఁ జూరండు నీవును నతనిభంగిన జేల వై తిద్దురాత్తు నెట్లు సైఙ్గవచ్చునని పలికె ననంతరంబ.

— భీముడు సైంధవుం బట్టిని పరిభవించుట —

- ఆ. వాడి యైనక త్రివాతియమ్మునఁ గొని, పగతుశిరము చెక్క లెగయ గొటిగి నరుల కెల్లఁ జూడ నవ్వగునట్లుగాఁ, గలయ నైదుకూకటుల నొనర్చె 250
- వ. ఇట్లు రాజవేషంబు వికల్పితంబు సేసి యమృహాభుజుండు వాని కిట్లను నోరి బ్రదుక వలతేని నేడు మొదలుగా నెల్లసభలయందును పాండవదాసుండు నని పలుకునది యనిన వాడును దండాఘాతభయంబున నట్ల చేయుదు ననియె నంత నయ్యిరువురు నతనిం బెడకేలు గట్టి రథంబుపై నిడికొని నిజాశ్రమం బునకుం జని ధర్మపుత్రునకు నివేదించి వీడె పాండవదాసుం డనిన నతం డట్లేని వీని విడువుం డనియెఁ బాంచాలియు జయద్రథుం జూచి నవ్వుచు నిప్పాపా త్నూడు భవదీయదాసుం డయ్యెం గావున వీనిం బో విడువుం డని విడిపించె నాసైంధవుండును ధర్మజునకుఁ దత్సభాగతు లై నమునులకు మ్రొక్కిన నజాత

1 బడవేసిన వాడు దూరి వడుటయు. 2 కూరగ. 3 బెట్టుచటినఁ ; బెట్టుచటినఁ.

శత్రుం డి ట్లనియె.

251

- ఆ. ఎట్టికప్పుఁ డైన నిష్ఠిపాపము నేయ, నెట్టికొనునె¹యోరి నీవు దక్క
నరుగు మింక నేమి యందుము నిన్ను నిం, ద్రియవిలోలు నల్పు భృతిపిహీను.
- వ. ఇంక నెవ్వారికి నిష్ఠికొఱగాములు నేయక బుద్ధిమంతుండ వై యుండు మనిన
నతండు లజ్జావనతవదనుం డగుచు నచ్చోటువాసి గంగాద్వారంబున కరిగి యందు.
- శా. ఆదిత్యార్చితపాదపద్మ జగదేకాధీశు²నీశుం ద్రిలో
కాచిం గామవిభేదిః బర్హతసుతాన్లు³దైకసంపాది నిశి
భేమం డై శివు నాత్మలో నిలిపి యక్షీణవ్రతారూఢతం
బాదాంగుష్ఠము నేల మోపి తప మొప్పు జేసె సద్భక్తిమైన్.
- 254
- ఉ. వానికి నమ్మహేశ్వరుండు వత్సలుఁ డై పొడసూచి యీప్సితం
బైనది వేడు మన్న నతఁ డానతుఁ డై పరమేశ విక్రమా
హీనులఁ బొందునందనుల వేవుర సైన్యయుతంబుగా ననిం
బూని జయించునట్టివరముం గృప సేయుము నాకు నావుడున్.
- 255
- క. ఇది⁴హిసాగదు పాండవులం, గదఁమున జయింప నలవి గా దింద్రాది
త్రిదశులకు వినవె యైనను, వదలక నీకోర్కి దీర్ప వలయున యెట్లున్.
- 256
- చ. విజయుఁ డొకండు దక్క⁵నతివీరులఁ బాథుల నున్న నల్వురన్
నిజ మొకనాటికయ్యమున నీవు జయింపుము ఫల్గుచుండు స
ర్వజగదజయ్యవిక్రముండు వాని నెదుర్కొని నాకు నైనఁ బో
ర జితునిఁ జేయు లుంతయు భరం బగు నిక్కము వల్కితిం జుమి.
- 257
- వ. అస్తత్ప్రసాదవిశేషంబునం జేసి వాని కిట్టిప్రభావంబు గలిగె నదియునుంగాక.
- క. నిఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యా, సఖుఁ డపరాజిత్యశోవిశాలుండు విష్ణుం
డఖలేశ్వరుఁ డతనికిఁ బ్రియ, సఖుఁ డటె యవ్వీరు గెల్వ శక్యమె నీకున్.
- 259
- వ. అని పలికి యీశ్వరుం డంతర్హితుం డయ్యె సింధుపతియు నిజదేశంబునకుం
జనియె నని విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె.
- 260
- తే. ధర్మపత్నీసమేతు లై ద్వైతపనము, నం దపారదుఃఖాతురు లగుచు నున్న
రాజముఖ్యులు⁶సత్వైకరతులు పాండు, సుతులు మఱియేమి నేసిరి సూరివర్య.
- వ. అనిన నతం డి ట్లనియె నట్లు ద్రౌపదీమోక్షణం బొనరించినపిదపం గామ్యక
వననివాసుం డై భూసురనివహంబుతో నున్న ధర్మజుపాలికి మార్కండేయుం
డరుగు దెంచిన నచుజనహితంబుకాఁ బ్రత్యుద్గతుం డై యమ్మునివరుం బ్రభూత
సపర్యల సంతృప్తవృత్తయుం గావింప యవ్వీభుండు పాంచాలియెడ జయద్రథు
చేసిన దుర్వ్యవసాయంబు వానిం బరిభవించుటకు నై తమపడినయాయాసం

1 భరిత నిష్ఠ. 2 నీకామ'లో... బాదాంగుష్ఠమునందు నిల్పు... సద్భక్తిం న్. 3 క పాలకు
పాండవులను. 4 నతివీరుల. 5 సత్వైక... సూరివర్య.

బుచు నమృహాత్మన కెఱింగించి మహానీయశౌర్యదైర్యధర్తారంభసమగ్రుల మైన
మా కివ్యధంబున నఖిలసామ్రాజ్యభోగవియోగం బై దుస్తరం బగువనవా
సంబు సంప్రాప్తం బయ్యెం గావున విధిక్యతం బెవ్వనికి నెబ్బంగుల నలంఘ్యం
బని తలంచెద నని పలికి మఱియు ని ట్లనియె 262

తే. ద్రుపదనందన¹ క్రియం గడుదుగిఖపడిన, నృపవధూటియు నాయట్ల నియతశోక
వనధినిర్మగ్నుడై నభూవరసుతుండు, గలఁడె వినఁజూడ ననఘయెక్కాలమునను
ప. అనిన నతనికి నత్తపోనిధి యి ట్లనియె. 264

క. కడు దుగిఖము నొందితి నని, యుడుగక యిటు వగచె దేల యుర్విశ్వర సీ
పడుక్కిఁ లేటిది రఘురాముడు, గడఁగి యిడుమ వడఁడె తొల్లి కాఱడవులలోన్.

ఉ. ఆవిభుకాంత గాదె జనకాత్మజ రావణుచే గృహీత మై
పోవదె వానరప్రకరముల్ వెను దోడుగ నేగి యాధరి
త్రీవిభుఁ డబ్ధి గట్టఁడె వధింపఁడె దివ్యశరంబులన్ దశ
గ్రీవునిఁ గ్రమ్మఱం జని యకిల్బిషరాజ్యవిభూతి నొందఁడే. 266

— ధర్మజానకు మార్కండేయుడు రామాయణకథ నెప్పట —

ప. అనిన విని ధర్మజుండు మునీంద్రా రాముం డెవ్వనివంశంబునవాఁడు రావణుం
డెవ్వనితనయుం డేమినిమిత్తంబున సీతాపహరణంబు నేసె రామరావణులకు
సంగ్రామం బెట్లువర్తిల్లెం జెప్పచే యని రామాయణకథాశ్రవణకుతూహలి
యై యడిగిన నమృహిపతికి నమృహాముని యి ట్లనియె. 267

క. విను మిత్వోక్తులంబున, జనియించె నజుండు నాఁ బ్రశస్తచరితుఁ డా
తనికొడుకు దశరథుండు ముద,మున నాతఁడు పెండ్లియయ్యె మువ్వరుసతులన్.

ప. అందుఁ గౌసల్యకు రాముండును గైకేయికి భరతుండును సుమిత్రకు లక్ష్మణ
శత్రుఘ్నులును జనియించి రందు రామునకు విదేహరాజనందన యైనసీత
ప్రియాంగన యయ్యె నిక రావణుజన్మంబు నెప్పెద వినుము. 269

ఆ. అఖిలలోకకర్త యగువిరించికీ బుల
స్త్వండు నాఁగ మానసుండు దనూజుఁ
దుద్భవించె నతని కుదయించె వైశ్రవ
ణాభిధానుఁ డైనయాత్మజుండు. 270

ప. ఆవైశ్రవణుండు దనతండ్రియగుపులస్త్యుని విడిచి తాత యగువత్సభునకుం
దపంబు నేసి నలకూబరుం డనుకొడుకును లోకపాలకత్వంబును ధనేశ్వరత్వం
బును లంక యనుపురంబును శంకరుతోడిసఖ్యంబును వరంబులు గాఁ బడసి
మహావిభూతితో నర్హిలచున్నం గని యిగిరి పులస్త్యుండు నిజశరీరంబునం దర్థం
బున విశ్రవసుం డనువాని సృజించి యావైశ్రవణున కహితంబు నేయు మని

- పనిచిన నెఱింగి కిన్నరేశ్వరుండు విశ్రవసుపాలి కరుదెంచి మహాత్మా యేను
నీకుం బుత్తుండ నమ్మెద నాకుం గరుజింపు మని యతనిం బ్రహ్మని జేసి
నృత్తగీతవిద్యావిశారద లయిన రాక్షసస్త్రీలం బుష్పత్కటయు మాలినియు
1 పాకయు ననువారి మువ్వగ నమ్మిప్రవరునకుఁ బరిచారికలంగా నిచ్చిన 271
- క. పురుగున నయ్యువతులు నొం, జొరులం గడవంగ విలసదుపచారసమా
చరణప్రవీణభంగులఁ, బరితోషితుఁ జేసి రాతపస్వివరేణ్యున్. 272
- వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై యతండు వారలకుఁ బుత్రదానంబు నేసిన నందుఁ బుష్ప
త్కటకు రావణకుంభకర్ణులును మాలినికి విభీషణుండును పాకకు ఖరుండును
శూర్పణఖ యనుకన్యకయు మిఘనం బై ప్రభవించి రక్కుమారులకు నలు
వ్రుకుఁ దజ్జవకుండు జాతకర్తావినంస్కారంబు లొనరించి సగౌరవంబుగాఁ
దెనిచి యువనీతులం జేసె నందు. 273
- ఉ. ఆతత తేజః డున్నతభుజాగ్రుండు లోకభయంకరండు వి
ఖ్యాతపరాక్రముండు దశకింతుండు సంతతరోషమానసుం
డాతనియట్లు దుర్బదమయాత్తుడు క్రూరుండు గుంభకర్ణుండు
భీతివిదూరుఁ డాద్యుండు విభీషణుఁ డుత్తమచిత్తుఁ డారయన్. 274
- క. ఖరుండు ఖరతేజః డవనీ, సురసిపరిభవకారి మాంసశోణితభుజః డు
ద్ధరచిత్తుండు శూర్పణఖయు, దురితచరిత ధర్మకర్తదూషిత యెఘుడున్. 275
- వ. ఆరాక్షసకుమారులు దండ్రీవలన నఖిలవేదవేదాంగధనుర్వేదపారగు లై గంధ
మాదనగిరియందు సుఖం బుండి యొక్కనాఁ డతనికి మ్రొక్క వచ్చువాని
నధికవిభవసమన్వితు వైశ్రవణుం జూచి తత్ప్రభావంబు దహాలబ్ధం బగుట విని
జాతమత్సరు లయి తారును బితామహు నుద్దేశించి తపంబు నేయం దొడం
గిరి తత్ప్రకారంబు వినుము. 276
- తే. మండువేసవిఁ బంచాగ్ని మధ్యమున ఘ
నాగమంబున బయల నత్యంతతుహిన
సమయమాన నీరియందు నిశ్చలత నిలిచి
దశముఖుండు వాయుభటుఁ డై తప మొనర్చె. 277
- మ. నియతాహారుండు నిర్జితేంద్రియుండు నై నిష్కంపవృత్తి మహీ
శయనుం డై వ్రతముల్ చరించె నధికేచ్ఛం గుంభకర్ణుండు డై
ర్యయుతుం డై ఘనుఁ డవ్వీభీషణుండు పర్ణాహారవృత్తి జపా
ధ్యయనాసక్తి దపంబు నేసె మది నత్యంతంబు సంశుద్ధితోన్. 278
- వ. ఖరుండును శూర్పణఖయు వారికిం దగినపరిచర్యలు నేయు చుండి రంత సహస్ర

1 బక యని యొకయచ్చుల్ల. 'పాక' యనుబయి నమంజనము. 2 సికరశిరి మాంస...
దూషణి యెఘుడున్.

వర్షంబులు నిండిన బంక్షివదనంబు దనమనకం బొక్కటి ఖండించి మండెడు
నగ్నియందు వేల్చి రుజియు వేయొడ్ల కొక్కటిగాఁ దలలు దొడ్చెడియుం
దటిగి వేల్చి దైర్యంబు దలుగక పది యగుతలయును ద్రెంప సమకట్టిన బితా
మహుండు ప్రత్యక్షించై వారించి వానిశిరంబు లెప్పటియట్లు కలుగ నొసంగి
యమరత్వంబు దక్క నొండు నీ కభిమతం బగునది యెయ్యది యైనను నడుగు
మనుటయు నన్ని శాచకుండు. 279

శా. దేవా యేను సమస్తదేవపితృదైవేయాహిగంధర్వర
క్షోవిద్వాధరయక్షజాతులకు సక్షోభ్యుండఁగాఁ బ్రీతితో
నీవిశ్వంబునఁ గామరూపగతి నాత్మేచ్ఛానిహాకుండఁ గా
నీవే నావుడు వాని కవ్వర మజుం డిచ్చెం గృహలోలతన్. 280

— ౨౭ బ్రహ్మ రాజగుంభకర్ణకభీషణులకు వరంబు లిచ్చుట —

ప. మనుష్యజాతి యొక్కండు దక్క నీచెప్పినమందఱవలనను నీకు మరణభయం
బు లేదని పలికి పరమేష్ఠి గుంభకర్ణంజూచి వరం బడుగు మనిన వాడు దైవా
పహతుం దై తనకు నాత్మంలికం బైననిద్ర యడిగిన నట్ల యగునని విభీషణున
కభిముఖుం డగుటయు నతండు కృంతాజలి యై జలజాసనుఁ బ్రస్తుతించి. 281

క. పరమాపద యైనపుడును, దురితంబులు నామనంబు దొడరమియును భా
సుర మగు బ్రహ్మాస్త్రంబును, గరుణంపవె యనిన నిచ్చి కమలజుఁ డనియెన్. 282

క. నిరతము రాక్షసభవమును, బొరసియు నీ విట్లు ధర్మబుద్ధి వగుట య
చ్చెరు విది గావున నీకును, దిరముగ నమరత్వ మిచ్చితిం గృప వత్సా. 283

ప. అని పలికి పితామహుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 284

మ. వరగర్వోన్నతుం దై దశాననుఁడు దుర్వాపోధ్ధతిక దాడిమై
నరిగెం గిన్నరనాథుపై నతఁడు కార్యం బాత్మ నూహించి సం
గరసన్నద్ధుఁడు గాక కింపురుషయక్షశ్రేణితోఁ గూడఁ దా
నరిగెన్ లంఁక బరిత్యజించి రథసోద్యత్తుప్పకారాధుఁ దై. 285

ప. ఇట్లతఁడు గంధమాదనంబునకుం జనునెడ వెన్నడిందగిలి దానవుండు వానిమా
నంబుతోన విమానంబు నవహరించినం గనలి యక్షైశ్వరుండు గురుండనగునన్ను
నవమానించితివిగావున నివ్వమానంబు నీవగతుపాలయ్యెడు మనీశపించె నంత.

క. రాక్షసలక్ష్మీమహిమకు, రక్షికుండుగఁ బంక్తిముఖుని రాక్షసమాయా
దత్తు నభిషిక్తుఁ జేసిరి, రాక్షసశతాశవరులు రాగం బెఱగన్. 287

ప. వాడును బలదర్పమోహితుండై కడంగి యింద్రాదిదేవతల నొడిచి తత్పదంబు
లాక్రమించి యీసు మిగిలి జగద్రావణంబు సేయుటంజేసి రావణుం డనువేరం
బ్రఖ్యాతి వహించి సకలభూతభయంకరుం డయ్యె నట్టియెడ దేవర్షులును రాజ

క్షులునుం గూడి చని తత్ప్రకారం బగ్నిజేవునకుం జెప్పిన నతండు వారిం
దోడ్కొని వారిజానుపాలికం జని గు ట్లసియె. 283

ఉ భూరిభుజుండు విశ్రవసుపుత్రుడు పంక్తిముఖుండు దర్పడు
ర్వారుండు రాక్షసేంద్రుడు భవద్వారశక్తి సవధ్యుఁడై మహా
ఘోరముగాఁ ద్రిలోకములకుం గడుఁ బీడ యొనర్చు బొచ్చె వృ
త్రావిపురోగమత్రేదశు లందఱుఁ గింకరు లైరి వానికిన్. 289

ఉ. దానవుచేతఁ గష్టపడి దైత్యము నొందుట శోర్వలేక నీ
దై నవదాంబుజంబు లభయం బని చేరితి మింక మమ్ము నె
త్తైన గృహార్ద్రమానసుడ వై తగఁ జేకొన వయ్య మాకు ది
క్తైనను కాక యున్నఁ గమలాసన నీవ కదయ్య యెయ్యెదన్. 290

వ. అనినఁ బరమేష్ఠి వారల కి ట్లను నిక్కార్వంబునకు నేను మున్న తగినయుపా
యంబు నిశ్చయించి నారాయణుం బ్రార్థించితి నద్దేవుండు మరుష్యభావంబున
నవతరించి యారాక్షసు వధియించువాఁ డయ్యె నింద్రాదిసురులునుం దమతమ
యంశంబులంజేసి ఋక్షవానరజాతులయందు జనియింపం గలవారు మీకు
భయంబు వల దని యగ్నిప్రముఖు లైనయమృహామనులసమ్ముఖంబున దుందుభి
యనుగంధర్వకాసినిం బిలిచి నీవు కుబ్జహాసంబున మంధర యనువేర భూలో
కంబున నుద్భవించి నీనేర్పువిధంబున దేవకార్యంబులు నిర్వహింపు మని పనిచి
వారి వీడ్కొలిపెఁ బదంపడి దివిజలయంశావతారంబులం జేసి. 291

మ. గురుశైలోన్నతగాత్రు లుద్ధతభుజోగ్రుల్ వజ్రపాషాణక
ర్మరు లర్కప్రతిమానతేజులు గుణాకల్పుల్ మహాకల్పభీ
కరకాలాంతకల్పు లాజినిపుణుల్ గర్వోన్నతుల్ ఋక్షవా
నరవీరుల్ జనియించి రెల్లయెడలన్ నాగాయతప్రాణు లై. 292

క. అన విని యుధిష్ఠిరుం డృష్టునివరుతో ననఘ ధర్మమూర్తిని నారా
ముని నేల యరణ్యంబున, కనిచెను దశరథుండు సెపుమ యక్కథ యెల్లన్. 293

ప. అని యడుగుటయు మార్కండేయుం డి ట్లనియె దశరథుండు నిజసమృతపాశం
బునంజేసి రామప్రముఖు లయినకొడువల నలువురం గని త్రైలోక్యరాజ్యంబు
సంప్రాప్తం బయినయట్లు సంతసెల్లె నక్కుమాగులు క్రమంబున నుపనీతులు
నఖిలవేదవేదాంగవిసీతులు యథాక్రమపరిణీతులు నై విలసిల్లి రంత. 294

సీ. అభినవపద్మదళాతు నక్షీణవిస్తృతవతు నాజానుషీర్ణబాహు
మధురసి తానను మదగజగమను నారూఢయావను నభిరూపతేజు
శ్రీరమణీయుఁ బ్రసిద్ధయశోరమ్ము నిఖిలవిద్యాగమనిపుణచిత్తు
నిరద్రుమాను కలేంద్రియు ధర్మజ్ఞుఁ బౌరబాంధవజనప్రార్థనీయు

ఆ దుష్టనిగ్రహైకధుర్య విశిష్టసం, రక్షణాభిలోలు రామభద్రుఁ
గులపవిత్రుఁ బెద్దకొడుకుఁ గనుంగొని, రాజవరుఁడు గరము రాగ మెసఁగ
వ. యావరాజ్యపదంబునకు నతనిసభిషేకం బాదరంపంగోరి యాత్మమంత్రజన
సమ్మతంబునఁ బురోహితనిరూపితంబైన శుభదినంబున నక్కార్యంబునకు సమ
కట్టునెడ భరతుడాది మంథర యనునది యమందగతం గైకేయిపాలికిం జని
యి ట్లనియె. 296

ఉ. అక్కట నీదెసం బలికి నాఱడికూరిమి యయ్యె ¹మాయపుం
జొక్కులు నీవు నిక్కముగఁ జూచి మనంబున మోసపోయి తా
టక్కరి కోసలాత్తజయెడం బ్రియుఁ డై యదె తత్తనూజు నిం
పెక్కఁగ యావరాజ్యమున నిప్పుడు పట్టము గట్టఁ బూనెడున్. 297

ఆ. పుడమితేనిమదికి నెడ ధైతి నీ వింక, నేమి సెప్పఁ గలదు వామనయన
కడఁగి నిన్నుఁ గొడుకుఁ ²బెడవడ వైచి యా, సవతికొడుకయేలు నవని యింక.

క. అనిన నుదరిపడి కేయ, తనూజ గడు సంభ్రమమునఁ దత్క్షణమ నరేం
ద్రునిపాలికిఁ జని యేకత,మున ని ట్లఁగు బ్రణయపూర్వముగ నాతనితోన్. 299

క. ధరణీశ తొల్లి నాకుం, గరుణించినవర మొకండు గలదది మదిలోఁ
బరికించి యిప్పు డొసఁగుము, చిరముగ సత్కృతంబు నెల్లింపు తగన్. 300

వ. అనిన నతం డయ్యతివం గనుంగొని యవధ్యుల వధియించుటయును వధ్యులం
గాచుటయును బ్రాప్తాధనంబులు దక్క నన్యులధనం బపహరించుటయును
నభీష్టధనంబు నిచ్చుటయును మొదలుగా నతిదుష్కరంబు లైనవాని నైనను
భవత్ప్రియార్థంబు నేసెద నెయ్యది సెప్పు మనిన క్రితమై భరతమాత యి
ట్లనియె. 301

తే. యావరాజ్యపదంబునయందు భరతు, నధిప యభిషేక మొనరింపు మదవిలోన
నొలసి పదునాల్గువర్షంబు లుండ నాన,తీర్పు రాముని ³సురువర మ్మిదియ నాకు.

క. అనవుడు వీనులు గొఱవిం, గొనిచూడిన ⁴యట్టు లైనఁ గువలయపతి పె
ల్లున పిడు గడచినక్రియఁ జేతనరహితుం డగుచు ధరణీతలమునఁ బడియెన్.

వ. అంతయు నెఱింగి రాఘవుండు నిజజనకుండ సత్కృతిజ్ఞుండు గావుత మని
యాక్షణంబ సీతాసమేతుం డై వనంబునకు వెడలె నతనిపిఱుందన లక్ష్మణుండు
నుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 304

—౭౭ దశరథుండు రామవిక్షేపముచే సురలోకగతుం డగుట. ౭౭—

క. రాముండు సనుట విని మహా,ద్దామం బగుశోకపహ్ని దరికొనఁగను హా
రామ గుణధామ యని యని, భూమిశ్వరుం డసువియోగముం బ్రాపించెన్

వ. ఇట్లు దశరథుండు సురలోకగతుం డగుటయుఁ గైకేయి దనకొడుకు రావించి

1 వాయుపుం, జొక్కులు. 2 బెడచేత ; బెడవాడ...నవనియెట్లు లే నిదియ పరిష్కృత నాకు.

4 భంగి యైన.

భూవల్లభుండు దేవభావంబు నొందె రాముండును వచంబున కరిగె నింక నష్టం
డవు నీవ కావున నఖిలమహీరాజ్యరక్షణంబు నేయు మనిన నక్కుమారుండు
క్రొధశోకదండవ్యామానమానసుం డగుచుఁ దల్లి కి ట్లనియె. 306

సీ. దురితంబు లెన్నుండుఁ బొరయక వెలుగొందు కమలాత్మకులముచుఁ గనటుగలిసి
ఁరమధర్మాత్మకుఁ బురువలూతనస్మిభుఁ బతి మ్రింగికొని కృపఁ బాట వైచి
యాయతబాహుఁ దేజోయుక్తు మాయశ్చుఁ బట్టుదైర్య నడవులపాలువఱచి
1 జీవితహంత వై ప్రేమంగ రానిదుష్కిర్తి నాయకాండలఁ గీలుకొల్పి

ఆ. శ్రీకి నెడలి సకలలోకంబుచేతను, విట్టు గుడిచి కోర్కె దీర్చుకొంటి
పాపజాతురాల యీపాతకం జేసి, నేను వింక నేమి నేయువాడ. 307

వ. అని దుశ్శిఖించి భరతుండు దండ్రీకి నుచితక్రియలు నిర్వహించి యనంతరంబ
సమస్తమంత్రసామంతభూసురపౌరజానపదసహితుండై కదలి మువ్వరుదల్లులను
వస్థివాసుదేవులనుం బురస్కరించుకొని తానును శత్రుఘ్నుండును రామా
నునయాధంబు చిత్రకూటశైలంబున కరిగి యందు. 308

మ. కనియెం గోమలనీల మేఘసుభగాకారుఁ జటావల్మల
జనధారుఁ సితభూతేభూషితుని రాజీవాత్ముఁ గల్యాణకీ
ర్తనుఁ గాకుత్స్థకులప్రదీపకుని సీతాలక్ష్మణోపేతు స
న్దునిలోకార్చిత సత్కృపాభరణ రాముఁ రాజచూడామణిన్. 309

వ. కని యంతంత నాక్రందనోపరండగుచుం జని తదీయచరణంబులవయింబడి పితృ
మరణప్రకారంబంతయు నెఱింగించి దేవా సకలసామ్రాజ్యధురీణుండవై మమ్మం
దఱ ననుశాసించవే యని యర్హజనసహితంబుగా నతనిం బ్రార్థించిన. 310

క. గురువాక్యరక్షణైకాదరచిత్తుం డైనయయ్యుదాత్తచరితుఁ డె
ప్పరునున నొడఁబడఁ డయ్యెను, సరసమహీ⁴రాజ్యసమనుశాసనమునకున్. 311

వ. భరతుండును రాముచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై తదీయపాదుకంబులు గొని చని
వాని నర్పించుచు నందిగ్రామంబునందు వసియించి రాజ్యానుసంధానంబునేయు
చుండె నిట రాఘవుం డయోధ్యాసమీపం బగుటంజేసి క్రమ్మఱ భరతాగమ
నంబు శంకించి చిత్రకూటంబు వాసి శరభంగు⁵పాలికిం జని యతనిచేత సత్కృ
తుండై దండకారణ్యంబు సొచ్చి యందు గోదావరీతీరంబున ననుజవధూసహి
తంబుగాఁ గృతనివాసుం డై యున్నంత దశగ్రీవుచెలియలు శూర్పణఖ సను
దెంచి వారికి నపకారంబు నేయ మొనసినం గినిసి యారాజపుత్రులు దత్తర్థ
వాసికావైకృతం బొనరించినం బదంపడి. 312

1 జీవితైకార్థివై, జీవితమాత్రివై... శ్రీకి నుడిపి పకలలోకంబులందును 2 భూవల్లభ... శ్రీ, భ
ను మారాండకులేంద్రుండ్ర సము సీతా. 3 చరవకుం డగుచు. 4 రాజ్యసం ప్రకాశన 5 నాక్రమం
బునకుం జని.

ఉ. శూర్పణఖానిమి త్తమున శూరు లనేకులు రక్కసుల్ మహా
తృప్తితోడు లై బహుళసైన్యయుతంబుగ నెత్తి వచ్చుడు
దర్శితవైరిభంజనుఁ డుదాకుఁడు రాఘవుఁ డస్త్ర విద్య నే
ర్చేర్చుడఁ గేలిఁబోలె సమయించె రణాంగణభూమి సంహతన్.

313

వ. ఇట్లు ఖరదూషణాదులందొట్టి పదునాలుగువేల రాక్షసులం జూపి దండకా
రణ్యంబు విగతకంటకంబు గావించె నంత శూర్పణఖయు రయంబున రావణు
పాలికిం జని తచ్చరణంబులవయిం బడి యేడ్చినం జెలియల్లెనవైక్యతం
జేర్చడం జూచి యన్ని శాచరనాథుం డిట్లనియె

314

నీ. ఎఱిగి యెఱిగి నేఁ డెవ్వఁడు నిశితవిస్ఫారశూలాగ్రంబువయికి నుఱిగె
దలయంపియం దగ్గి దరికొల్పి యెవ్వఁడు నేడు నెమ్మది శయనింప జూచె
నుగ్రవిషానలం బుమియు చున్న యహింద్రుఁ గడఁగి నేఁ డెవ్వఁడు గాల దన్నె
హుంకారఘోరమైయుదరు బెబ్బలిమిస లుఱిగెయెవ్వఁడు నేడూఁచికొనియె

ఆ. నిన్ను నెవ్వఁ డకట నేఁ డిట్లు గడు భంగఁజేఱెఁ జెప్తమ నాకుఁ బద్దనయన
యాయువును సిరియును నవశంబు లయ్యె నేఁ డెవ్వనికొ తలంప నిజ్జగమున

క. అని పలుకునప్పు డాతని, ఘనతరముఖనేత్రనాసికారంధ్రములం
దనవరతరోషపావక, జనితశిఖావిలేతు లక్కజంబుగ వేడలెన్.

316

వ. శూర్పణఖయు నతనికి రాఘవు లున్న తెఱంగును నిజవరిభవంబు దత్కృతం
బగుటయు ఖరదూషణాదిరాక్షసవధయునుం జెప్పిన విని ధనదానుజుం
డాక్షణంబ పురసంరక్షణంబునం దాప్తజనంబుల నియోగించి సన్నధుం డై
యొక్కరుండ వెలువడి త్రేకుటకాలవర్షతంబులు గడచి సమద్రతంబున
బరమేశ్వరనివాసం బైనగోకన్యస్థానంబునకుం జరి యచ్చటం దొల్లి రాము
వలనం బ్రాప్తపరాభవుం డై ప్రవ్రజనంబు నొంది తపంబు నేయు చున్నవానిం
దనపూర్వావాత్మ్య మారీచం గనిన నతండును బ్రియసంశ్రమంబులతోడ
నతనిం బూజించి కుశలం బడిగి భవదాగమనసిమితం జేమి యని యడిగిన
ననురేశ్వరుం డిట్లనియె.

317

ఉత్సాహము. వినవె రాముఁ డనఁగ నొకఁడు విపులదర్పహృదయుఁ డై

మనఖరుండు లోనుగా సమగ్రశౌర్య లై నయ

ద్దనుజవరులఁ దునిమి యిపుడు దండకస్థలంబునం

దొనర నిర్భయత్వ మొప్పు నున్నవాఁడు మేటి యై.

318

ఆ. వానిఁ బరిభవించ వలయు నప్పనికి సాహాయ్యకం బొనర్చు మనఘ నాకు

ననన నధికభయసమావిష్టహృదయుఁ డై, యమరవైరి కిట్లు అనియె నతఁడు.

1. దలయంపునం దగ్గి...యరులు బెబ్బలి...యెవ్వఁడు నేడు నెఱిగె వైచి, వాడు మిప్పి

కావలె శ్యామరాక్షసుల, బోలెయ నీక్షణంబు కలది మనఁగ, యాయువును సిరియు నపాయంబులయ్యె.

2. భావము.

- చ. ఎఱుగవు ¹గాక రాఘవచుష్టభుజాబలహాథి నాజిహా
 నుఱక తపి నుబాణగయ మోర్వ వశంబె పిచాకి కైన ను
 క్కర మఱి నీకు ని క్షేఱగుఁ గా దన కేఖలుఁ దొక్కొ బుద్ధిగఁ
 గఱపినవాఁడు నేలునకుఁ గాలము నేరెనొ కాక యిష్టె యిన్. 320
- ఆ. రాముతోడఁ దొల్లి రణమునఁ గడు భంగ, మొంది కాదె దైవ్యయుక్తి నిట్లు
 దపసి నైతి నేడు తగ దమృహత్తుని, యందు వైరబుద్ధి యధిప నీకు. 321
- వ. అనినఁ గలుపించి లంకేశ్వరుండు వానిం జూచి నాపనుపు నేయవైతివేసి
 నిన్నిష్పడ కృతాంతగోచరం జేయుదు ననిన వాఁడును దనమనంబున వీని
 చేతం జచ్చుటకంటెను రాఘవకృతం బైనమరణంబు మే లని తలపోసి మహత్తా
 నీకు హితంబు గోరి చెప్పితి నిది యిష్టంబు గా దేని భవదీయశాసనంబు
 గొని చీనదం బనుపు మనినఁ బొలస్త్రుయ్యం డిట్లను నీవు రత్నమయతనూ
 రుహంబగు కనకమృగంబ వై చని జానకిం బ్రలోభింప వలయు సీతాచోది
 తుం దై రాముండు నిన్నుం బట్ట సమకట్టి నీచేత నతిదూరంబ గొనిపోవం
 బడు నప్పు డేను దద్దామిని నపవారింఁచెదఁ బ్రియావిరహేదుర్వసస్కుం దై
 యతండు చెడి పోవు ననిన నట్ల కాక యని మారిచుండు. 322.

— మారించుడు మాయామృగం బై చను నేంచుట. —

- క. కనకమృగయాపమునఁ జని, యివవంశ్యుండు సతియు నున్నయెడ మెలఁగుటయుం
 గని జానకి కాతూహలమునఁ ²బ్రయుఁ బ్రార్థించె హరిఁపుంగవుఁ బట్టన్. 323
- ఆ. ధరణిసుతయు విధియుఁ దన్నుఁ బ్రేరేపంగ, పివళబుద్ధి యగుచు నవనివిభుండు
 మృగముఁ బట్టఁ దివిరె మృగనేత్ర కావ స, ద్విసుతబలు సుమిత్రతనయు నునిచి.
 క. అసదృశకార్తవీర్యుఁడై, మసలక యామృగమువెనుక మర్దిరిపుఁ డిం
 వెసఁగంగ నరుగఁదొడఁగెను, వెసరుద్రుండు యజ్ఞమృగమువెనుకొనుమాడ్కిన్. 324
- వ. అట్టియవసరంబున. 326

- మ. పటచుక దవ్యుగఁ ⁴జేయలుతి నిలుచుం బట్టిక యాసాసలం
 బిటువోవుం బొదలందు డిందుఁ బొడముక బిట్టుల్కి వే దాటుఁ గ
 వ్వుఱి చూచుం జెప్ప దార్పి, నిల్పు మలయుక మట్టాడుఁ గ్రోడాడు నే
 మఱిన ట్లుండుఁ దృణంబు మేయు నలయుక మాయామృగం బిమ్ములన్. 327
- బ. ఇట్లతిహారంబుగా నెలయించి యలయించిన నది రాక్షసమాయగా నూఢించి
 రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి తిడయక యమృగంబు నేసిన. 328
- క. వాలమ్ము దాడి యొలులుచు, నాలోనన రామునెలుగునట్టియెలుగు గా
 మా లక్ష్మణ సీతా యని, కూలి కడుమృగము దన్నికొనుచుం జచ్చెన్. 329

1 నిల్చు 2 బట్ట 3 దక్ష నరక మృగ 4 క్రి. కాపు. 5 కిం యంతి...యానానగా...జెప్ప
 బట్టు నిల్చు...గో వోడ్డు...కాను (మము) నెలమిక.

తరువోజ. ఆయెలుఁ గేర్పడ నవనీతనూజ యాలించి తల్లడం బడరుచిత్తమున
నోయన్న లక్ష్యణ యెలసి మీయన్న యుగ్రరాక్షసబాధ నొందంగఁ బోలు
నాయతేభుజ వింటె యమృహా¹భాగుఁ డత్యంతదుఃఖిభాక్తుఁ డై నిన్నుఁ జీరెఁ
బోయి వే కాపు విస్ఫురితపుణ్యైకభూషణోదార యష్టరుషరత్నంబు. 330

వ. అనిన నతం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 331

ఆ. అబల వెఱవ కుండు మఖిలలోకములను, రాఘవేశ్వరుఁకు రణములోన
నెదురఁ గలఁడె శూరుఁ ²దెవ్వాఁడు నతనికి, నెట్టియెడల దురిత మేల పొందు.

క. ఇనవంశోత్తముఁ డిప్పుడ, చనుదెంచుఁ బ్రియంబు నొందు జలజానన నా
విని ³జానకి లక్ష్మణునెడ, జనితాశంక యయి క్రోధసంభ్రాంతమతిన్. 333

సీ. సీతలం వెఱుగుదు నీ కేల వలచనిజాలి నీ కి ట్లేల సుభవించె
నతీహారశస్త్ర⁴విషాగ్నులయం దొంట వేగంబ ప్రాణముల్ విడుతుఁ గాక
యే నేల నిను వరియింతు బెబ్బలికాంత యక్కట నక్కపాం దానవదునె
యని యిట్లు సత్పురుషాగ్రణిసౌమిత్రి బడఁతి యప్రియములు వలుకుటయును

ఆ. జెవులు మూసికొనుచుఁ జిత్తంబు గలగ లక్ష్మణుఁడు దత్త ణంబ మహితశౌర్యుఁ
డతులబాణచాపహస్తం డై తనయన్న, సనినచొప్పునంద చనఁ దొడంగె. 334

వ. అయ్యవసరంబున దశాననుండు. 335

మ. కమనీయం బగుజన్మిదంబు శిఖయుం గౌపీనమున్ థాతువ
స్త్రము దండంబును గుండియుం గుశవవిత్రంబుం గడున్ వృద్ధబా
వము సంధిల్లఁ ద్రిదండివేషధరుఁ డై వచ్చెం బధిక్రాంతి దే
హమునం దోఁచుగ సీతయున్నెడకు మాయాదతుఁ డక్షీణతన్. 336

తే. వాని నిక్కంపుమునియకావగచి రాము,వనిత గడుభక్తిఁ బూజించి వన్యఫలము
లొనుగుటయు వానిఁ జేకొననొల్ల కనుర,మదనవివశంఢై యిట్లునోమగువ జూచి.

మ. త్తకోకిలము. ఏను దానవనాయకుండ నహీనసత్త్వుఁడ రావణా
భ్యానిరూఢుఁడ లంక నాఁగ జగత్ప్రసిద్ధము మత్పురం
బానతాంగి మదీయవల్లభ వై ⁵భజింపఁగ రాదె ది
వాన్మనుభోగము లిష్టచేష్టితహరియావసలీలన్. 338

క. ఎక్కడిరాఘవుఁ డక్కట, తక్కువ యగువేదమనుజుఁ డగిలి వనమువం
బెక్కిడుమలఁ బడఁ ⁶దగునే, తక్కుము మది నింక నొండు దలఁపులు తరుణి.

వ. అనిన విని వై దేహి భయకంఠితదేహి యగుచు నతని కి ట్లనియె. 340

సీ. ఇట్లాడ నర్హ మే ⁷యే నేడ నీ వేడ నక్షత్ర తారాగణంబుతోడ

1 బాహు...కావ వే పుణ్యగుడైకభూషణోదార. 2 దెవ్వరు. 3 లక్ష్మణునెడ
నింతయు. 4 విషాగ్నులం దొక్కట. 5 మనుచోద. 6 మఖిలంక; భరింపంగ. 7 నడికి, తక్కువ
మదిలాశ. 8 యే నేల నీ కేల.

నాకసం బుతయు ననునియై నూలిన నసుమతి ¹వ్రస్సిన వనధు లెల్ల
నింకినఁ జంద్రపినేళ్ళట లనోన్మోక్షవిఫల జంబులు కీడుపడిన
నే నేల యన్యుని నెడలోనఁ గావించుఁ గరిణి యేనాట సూకరముఁ గలయు
ఆ మహితకమలమధురమధురసాస్వాదన, పరవశాత్త యైనభ్రమరకాంత
రిత్రబుద్ధి నకట రేఁగుపువ్వులరసం, బానునెట్లు బేల వైతిగాక. 341

— రావణుడు సీత నెత్తిని లంకకుఁ బోవుట. —

వ. అని పలుకుచు నొయ్యివొయ్యిన తొలగం జనిన నద్దురాత్ముఁ డతిభయంకరం
బుగా జంకించి యమ్మగువం బట్టకొని గగనంబున కెగసి లంకాపురాభిముఖుం డై
యరుగఁ దొడంగిన నయ్యంత యంతయుం దలరి యిట్లని విలాపంబు నేనె. 342

ఉ. దేవతలార యోధరణి దేవతలార జగత్త్రయోన్నతుం
డై వెలుఁ గొందు రామునికులాంగన జానకి నేను నన్ను మో
హవిలుఁ డొక్కరక్కసుఁ డనర్థభుఁ డై కొనిపోయెడుం గృపం
గావరె పుణ్యముక్ యశముఁ గైకొనరే యిదె మీకు మ్రొక్కెదన్. 343

క. అని ²యేడ్వంగఁ దద్వచనము, లనఘుఁడు గిరిగవ్వారాంతరాలయగతుఁ డై
నిని యరుణసుతుఁడు దేబో, ఘనుఁడు జటాయు వనుపక్షి గారుణ్యమునన్. 344

క. ఎఱకలు గలకులశైలము, ³తేజఁగుమెయిల్ రయము మెఱయ దివికి నెగసి బె
ట్టుఱుముజలధరముక్రియ ను, క్కటి భువనం బెల్ల నద్రు ⁴నాన్నుచుఁ గడిమిన్.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యాయబల ⁵నోడక యేటికిఁ బట్టినాడె వం
భోరుహనేత్ర విద్వం మెట వోయినఁ బ్రాణముఁ గొందు నింక ను
గ్రారివిభేదికము జటాయు నెఱుంగవె యంచు దర్పదు
ర్వారుఁడు వీరఁ దాకె సురవర్గవిఘాతకు నద్దశాననున్. 346

మ. ఘనపక్షిహతులం బ్రకాండపరిఘాఘాతంబులం దీవ్రశా
తనభోచ్చేదములం బ్రదీప్తశరవేధక్రీడలం గూరచం
చునీపాతంబులఁ బ్రోధకుంతముఖవిస్ఫోటంబులం దత్తగేం
ద్రనిశాటేంద్రులపారు పాదపసమత్వస్ఫూర్తి నొప్పెం గడున్. 347

చ. పటుతరపక్షిపక్షిముఖపాదనఖప్రవిఘాతఖండిత
స్ఫుటితశరీరు డై బహుళశి⁶తేధారలు మేనఁ గ్రమ్మగాఁ
దటసముపాంతసిద్ధిభీతధాతురసారణసాంద్రనిర్దురో
త్కటకులశైలీల దశకింతుఁడు నిల్చె ⁷నకుంతితస్థినిన్. 348

వ. తదనంతరంబు. 349

1 వ్రస్సిన...నిషయకాలంబులు విడువఁబడిన. 2 యేడ్వడు తద్వచనము. 3 తెఱఁగు మెఱయ రయము నెఱయ...న, క్కటి తద్వచన మెల్ల. 4 నూరక యేటికి...గొందు నిన్ను ను, గ్రా⁶ సురవర్గవిఘాతము. 5 నిపాతాహారి...నమగ్రస్ఫూర్తి. 6 నకంపిత.

క. తెఱపిగని దానచేత్వరూ, నుఱక కృపామన నాఖగోత్తమునెఱకల్
నఱకినఁ గూలె నతం డిల, నఱవఱ వై పచరహతమహాభ్రమహాలెన్. 350

వ. ఇట్లు జటాయువు గూల్చి రావణుం డధికరయంబున నరుగునెడ జానకి దనకు
ది క్కెవ్వరు లేమిజే నిరీశ మై యొక్కజైలశృంగంబునందుఁ గొండలు
వానరులు మెలంగు చున్న గని తనకట్టిచుట్టుంబుకొంగు సించి భూషణం
బులు ముడిచి తత్ప్రదేశంబున వైచెం బంక్షవదనుండును లంకాపురంబునకుం
జని యం దశోకవనమధ్యంబున నాసుమధ్య నునిచి తపియరక్షణార్థంబు రాక్షసీ
నివహంబు నియోగించె నిట రాఘవుండు మాయామృగంబు వధియించి
మగుడం జనుదెంచువాడు దన కెదురుగా వచ్చులక్ష్యుం గని రాక్షస
గోచరం బైనవనంబున జానకి నొంటి యునిచి వచ్చి తప్పు నేసి తని పలుకుటయు
సుమిత్రానందనుండు ధాత్రీతనయ దన్ను నవమానించి పలికిన తెఱంగు సెప్పిన.

మధురాక్కర. కనకమృగ మట్లు దను దప్పుగాఁ ద్రిప్పి తెచ్చుటకు
వనజముఖ నేతరు శూన్యననమునయం దునిచి
వెనుక ననుజుండు వచ్చినవిధమునకు మదిలోన
ననఘుఁ డెంతయు వగచుచు నరిగె నాశ్రమమునకు. 352

వ. అట్లు సని చేతనారహితం బయినశరీరంబునుంబోలె నీతావిహీనం బై యున్న
పల్లగృహంబు గనుంగొని రాఘవుండు మూర్ఛితుం డై లక్ష్యణోప్రయుక్తం
బునఁ గొండ్పోవడికిఁ దెలి వొందె నంత నయ్యన్నయుం దమ్ముండును దత్ప్ర
దేశంబులయందు సుందరిం దడవుచుం జనువారు ముందట. 353

తే. కులిశపాతోభంగుర మైనకులనగంబు
కరణిఁ బడి యున్నగృధ్రంబుఁ గాంచి బుద్ధి
నదియు రాక్షసమాయ యా నని తలంచి
యేయ సమకట్టుటయు విహగేంద్రుఁ డెఱిగి. 354

క. ఓయయ్యలార యేను జటాయు వనర బరంగుపక్షి నరుణతనయుండక
మియయ్య దశరథక్షేతి, నాయకునకుఁ బ్రియపఖుండ నావుడు వారల్. 355

వ. డాయ నరుగుదెంచుటయు నతండు వారితో రావణుండు వైదేహిం గొనిపో
వుటయుఁ దదర్థం బై తాను నేర్పనుజుం దొడరి వెనంగుటయుం జెప్పి రావణుం
డరిగినదెన నెఱిగించి విగతజీవుం డయ్యె నయ్యిరువురు నప్పులుగుతేనికి నతి
గౌరవంబున నగ్నిసంస్కారాచరణీ మంబులు నిజజనకనిర్మితమంబుగా నాచ

1. పుట్టయి... 2. కొంత సిగ్గు. 3. ప్రయత్నము. 4. తేనె... వాయుమూముని
కలించి... విహగేంద్రుఁ డనియె. 4. మయు మ నమ్మక. 5. నర్థమజాతో. దొడరి వెనంగు... నెఱిగి
నచి 'వరమాత్తు నవతారం బగువహ్మూనివారి రఘురాముం గనుంగొనుచు విగతజీవుం డై పుట్టారొక
శ్రావుం దయ్యె' నని యొకప్రతి. 6. నిజజనకకన్య వికేషంబుగా.

రించి దక్షిణాభిముఖులై చని చని.

356

చ. ఉరమునయందఁ గన్నులు బృథూదరదేశమునందు నోరుఁ బ్ర
స్ఫురితభుజద్వయముఁ గులభూమిధరోన్నతభావముం గరం
బరుదగ నుగ్ర మైనవికృతాత్మతొడ నశేషపత్త్యుఖు
స్థరుఁ డగు చున్నవానిఁ బటుపత్త్యుఁ గబంధునిఁ గాంచి రచ్చటన్.

357

ఆ. అక్కబంధుఁ డామిమార్చి యై లక్షణుఁ
బట్టికొనియె బాహుబల మెలర్చు
నతఁడు గడు విషణ్ణుఁడై యన్న ననుఁ జూడు
మనుచు రాముఁ జూచి యనియె మఱియు.

358

— శ్రీ రాముఁడు కబంధుఁ డనురాక్షసుం జంపుట —

సీ. మహనీయసామ్రాజ్యమహిమ వాయుటయును బిత్తమరణంబు నాభీలవిషిన
భూములఁ గడుదుశ్శిమునఁ జరించుటయువై దేహిగోల్పడివగఁ దిరుగుటయును
దుది బోయి యే నిట్లు దొడరి యీదానపువాతఁ జిక్కుటయును వగవ నీకుఁ
బై పయిఁ బెక్కు లాపదలయ్యె నక్కట ధరణీశ నీవు నాధరణిసుతయుఁ

ఆ. గలసి పూజ్యరాజ్యగౌరవంబున వెలుఁగంగ నెలమిఁ జూడఁ గాన నైతి
నేను దలఁప నెట్టిహీనభాగ్యుండనో, యనుచు ననుజాఁ డార్చి నడలుటయును.

తే. విగతసంభ్రముడై రామవిభుఁడు గడఁగి, యన్న లక్షణ యోడకుమన్న యేను
గలుగ నీకేల యాపద గలుగ నేర్పు, ననుచు గ్రక్కున నిశితమహాసి వెఱికి.

వ. అరక్కసు డాచేయి దునియ వ్రేసిన లబ్ధమోక్షీతుం డయి లక్షణుండు ప్రకట
సైంహికేయదంష్ట్రాయంత్రవిముక్తుం డయినతిగ్ధ భానుండనుంబోలెఁ బ్రదీప్తుం
డయి తీక్షణగోక్షియకంబునఁ దదీయదక్షిణబాహుఖండనంబు నేసి పార్శ్వ
ద్వయంబు భేదించిన నాక్షణంబ కబంధుండు దివ్యరూపధరుం డగుటయుం గని
రాఘవుండు విస్మయం దై.

361

క. ఈననమునందు రాక్షస, భావంబున నున్న నీకుఁ బ్రకటితదివ్య
తావృవాప్తి యైనకారణ, మేవిధ మనుటయును నాతఁ డిట్లని చెప్పెన్.

362

వ. ఏను విశ్వావసుం డనుగంధర్వుండ బ్రహ్మశాపంబునంజేసి రాక్షసత్వంబు నొంది
మీవలన శాపమోక్షంబు పడసితి రావణుం డనురక్కసుండు జానకిం గొని
పోయి లంకానగరంబున నునిచినవాడు మీకు హితోపదేశంబు నేనెద నిట
పోనంబోవ బంపాభిధానం బయినసరోవరంబు గలదు- దానియావల ఋశ్య
మూకం బనుకై లంబునందు వాలిసహోదరుండు సుగ్రీవుం డనువానరుండు సచివ
చతుష్టయసహితుం డై యుండు నతనితోడ సఖ్యంబు నేయము దానం జేసి
నీకుఁ గార్యసిద్ధి యగునని పలికి గంధర్వుండు వారి వీడ్కొని నిశేచ్ఛం జనియె
దదనంతరంబ యట చనిచని.

363

సీ కమనీయకమలినీకన్లుగదశకేసరాన్నితజలముల నన్వ విధియుఁ
దగళతరంగహస్తములఁ బాద్యంబు నున్నదచక్రసారచమఘనహంస
రుతులఁ బ్రియోక్తులు దుచిరవానీరనివేశకాచ్చాయల విశ్రమంబు
మందసంచారితమారుతంబుల నురుగాఁడనోదవమును దాని మొపుడు

ఆ. నాచరించుచును సమంచితాతిథిజన, నేవనమునఁ దనదుజీవంబు
ఫలము నొంద నొప్పుపంపాసరోవరం, బెదురఁ గాంచి రన్న రేంద్రసుతులు 364

వ. ఆహారోపకరణంబునం గౌసల్యానందనుండు దత్తద్విషయవిశేషోల్లాసంబులనల
నం గ్రొత్త యై చిత్రజానలంబు దరికొని చేతోవృత్తంబు నెరియింపం దొడం
గినఁ దాల్చి దొఱంగి జానకిం బేర్కొని యాక్రందనవచనవివశం డగుటయు
నతనికి లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 365

చ. పురుషవరేణ్య యిట్లు మిముబోటులకుం జనునయ్య యాపదలో
వొరసినచోఁ గలంగుట ప్రభుత్వ మెల్లప్పుడఁ దాల్చి యూఁడి దు
స్తరతరమానసవ్యథలు దల్లము సంభృతపౌరుషుండ లై
యరయుము దేవి యున్నయెడ యారసి కార్యము వీర్పు ²నేర్పనక. 366

ఆ. అధిప శిష్యుండను సహాయుండ భృత్యుండ, నైనయేను గల్గ నాత్మ నీకు
నేల వగవ నని మహిమతిచిత్తంబు, నలఁత డిందువజీచె ³నవరజుండు. 367

వ. తదనంతరంబ యన్యురువురూ బంపాసరోవరంబునం గృతస్నానులయి దేవ
పితృతర్పణంబులు నేసి చని ముందట నతిబహుళబలాహకవ్యూహసన్నాహ
సమున్నతంబు. లైనయశంగోత్తుంగశృంగసముదయంబుల నఖిలగగనక్రోడ
పీడనంబునేయుచున్నదాని ఋశ్యమూకజైలంబుఁ జేరి తదుపాకంతప్రదేశంబున
విశ్రమించి యున్నంత. 368

సీ. ఆరాజపుత్రుల నారూఢతేజుల వీరుల నున్నతోదాగభుజులఁ
గనుగొని సుగ్రీవుఁ డనఘుఁ డగ్గిరిశృంగముననుండి తానును దనసచివులుఁ
జింతించి వారోవృత్తాంతము నెఱుంగంగ సంతతోత్సాహంబు ధీమంతు శౌర్య
వంతు నుత్తము హిమవంతుఁడుఁ బోనియత్యంతసుస్థిరు హనుమంతుఁ బనిచె

ఆ. నతఁడు నరిగి నృపతిసుతులఁజెఱుంగెల్ల, నెఱిగి వనవరేంద్రు నెఱుంగఁ జెప్పి
యుగ్రతేజుఁ డైనసుగ్రీవుతోఁ జెల్లి, యొనర సంఘటించె మనుజువతికి. 369

వ. సుగ్రీవుండును మున్ను సీతాపరిత్యక్తంబై తమముందటం బడినం దారు నైకొని
సంగ్రహించి యున్న భూషణనిచయంబు రామునకు నివేదించినం జూచి యతఁడు
సముత్సుకుం డై వానికి వానరైశ్వర్యంబు ప్రత్యోక్తులంబునేసి తపియశత్రు

1 ఇట్లు గాంచి యాసరోవర...దత్తద్విషయముగాని విశేషము విషయోల్లాసంబులనలంఁ.
2 మేర్పరక. 3 ననుజుఁ డపుడు. 4 కందరప్రదేశంబున. 5 వృత్తాంతం బెఱుంగ నేడి.
6 కృతముచేసి

దైన వాలిం జూప బ్రతిజ్ఞ నేనె గజీశ్వరుండును జానకిం దెచ్చుటకు సహాయంబుగా నొడంబడియె నంతట నందఱుం గూడికొని వాలినివాసం బైన క్షిప్తి ధానగరంబున కరిగి రహ్మతు భానుసూనుండును 370

క. వాలిగృహహ్వారంబున, వాలి మదం బెరుగ నార్చి వారక బాహు
స్థాలనము నేయుటయు విని, వాలి మహారోషదుర్ని వారోధ్ధతుఁడై. 371

వ. సమరసన్నాహం బమర వెలువడం బోయినఁ దదీయవల్లభ యగుతాఁ యతని వారించి యిట్లను నేటిచందంబు సూడ సుగ్రీవుండు బలవత్సహాయుండై వచ్చిన వాఁ డది యెట్లనిన దశరథనందనుం డైనరాముండు రావణుచేత నపహృత దారుం డయి నిజఃపాదరుం డగులక్ష్మణుండును దానును సుగ్రీవసహాయత్వం బవేక్షించి యతనికార్యంబు దీర్పం బూనె నని వింటి నదియునుం గాక మహా బలు లయినమైందద్వివిధులు నతిలోకపౌరుషం డయినహనుమయుఁ బ్రసిద్ధ బుద్ధి యగుజాంబవంతుండును వానికి ముత్రులై యుండుదురు గావున నీ విహ్నుడు గయ్యంబునకుఁ బోక నా కిష్టంబు గా దనిన నవ్వనచరవీరుండు 372

క. ఆనతితనచనములు సుగ్రీవవిషయపక్షపాత కృత్రిమములు గా
భావించి యాదరింపక, తా వెడలె ననూనబాహుదర్పం బెసఁగన్. 373

వ. ఇట్లు వెడలి కట్టెదుర నున్న సుగ్రీవుం జూచి యిట్లనియె. 374

శ్రీ సుగ్రీవుఁడయ్యె

తే ఓరి దుష్టాత్మ యే నిల్లు పోరఁ బెక్కుమాట లెగువంగ సిగ్గటి పాటుచుండు
నట్టి నీ కున్నయునికి నయిట్టలముగ, నిట్టిబీర మెక్కడనుండి పుట్టెఁ జెపును. 375

వ. అనినఁ బ్రహసితముఖుం డగుచు నబ్బలిముఖుం డిట్లనియె. 376

క. అలిని రాజ్యముఁ గోల్పుడి, యాలంబునఁ దూల పోయి యక్కట బ్రదుకిం
కేలా యని తెగునమెయిక, వాలి రణము నేయ నమరి వచ్చితి నీతోన్. 377

తే. చక్కంగ మ్మిక ముండఁబడె నెందుఁగలదె తొంటి సుగ్రీవుండు గాఢునేడు
నిన్నుఁ బొరిపుచ్చికాని పో నేర్పు నెట్లు, ననుచును గ్రుండై యవ్వీరునార్చి కవిసె. 378

వ. ఇవిధంబున. 379

ఉ. భూవినుత ప్రభావులు ప్రభూతబలోద్ధతు లుగ్రవైరితే
బోవిజయుల్ నిరంతరయశోజయకాంతులు భూరిభూరుహ
గ్రావనఖాయుధుల్ బలిముఖప్రవరుల్ గదంబొంగి వాలిను
గ్రీవులు దాడి రొండొరు లక్పిత్రి మరోషకపాయవక్త్రులై. 380

మ. తరుసంఘంబులు పూర్వి యొండొరుల నుద్యద్బాహులై వ్రేయ ని
ష్ఠరవక్షస్థులపాత వేగవిరళస్తోకంబులై పోయె న

1 కృష్ణంబులుగా... భావదర్పం 2 ననుచు సుగ్రీవుఁడు గ్రుండై యార్చి కదిసె; యవ్వీడు నార్చి కాక. 3 భూదివక.

- తరుచంఘంబులు వెండియుం గడంగి మాద్యస్థైల నయ్యిన్ద్రులు
బరుషానేకశిలాప్రయోగముల నొంపం బొచ్చి రనోన్మయమున్. 331
- క. అతులితశిలావితానం, బితరేతరతనునిపాత హేలాసంచూ
ర్ణిత మగుచుండు వారలు పటు, గతిఁ గనిసిరి బాహు¹యుధకౌతుకములు లై.
ఉ. ఓండోరుఁ బట్టుచుం దిగుచు చొండోరుఁ బాముచు ప్రేముచు² యహో
ద్దండత నొండోరు³ ఓదోలుగఁ దాడుచు నీగుచు లోగుచుం జలం
బొండోరు మీటు చొండోరుల యుద్ధతి సైచుక వీరక బోరి రా
ఖండలభానుసూను లవిఖండితచండభుజాప్రకాండతన్. 333
- శా. ⁴దేహోత్సాహ మెలర్ప నుద్ధతమదాంధీభూతు లై యాహవో
త్సాహవ్యగ్రులు విగ్రహంబు మిగులక సంభవభుభద్రక
బాహాబాహిః బెనంగ నప్పు డురెం బ్రాథవ్యపద్మంద్వహే
లాహస్తవ్యయగాఢకర్షణవణోల్లాసంబు విప్పి మై 334
- స. మఱియు ననోన్మయదంతనఖముఖవిఖండితశరీరు లై హరివీరులు రుధిరధారలం
దడిసి పుష్పితంబు లగునశోంబులుంబోలె నొప్పి చలంబులు మెఱయం
బెనంగునెడం దుల్యబలరూపవిక్రము లై యున్న యయ్యున్నదమ్ముల నిరువుర
నేర్పడ లక్షింపనేరక లక్ష్మణాగ్రజాండు విలక్ష్యవృషయుం డై వీక్షించుచున్న
నాంజనేయుండు రాఘవునకు నభిజ్ఞానార్థముగా నొక్కపల్లవదామంబు సుగ్రీ
వునటుతం బెట్టెఁ దదనంతరంబ రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి వాలియు
రంబు వగులనేసినం బడి యవ్వానసండు దశరథనందను నిండించుచు బ్రాణ
వియోగంబు నొందు నిత్రైఱంగున. 335
- ఆ. వాలిఁ జంపి యతనివనిత సుగ్రీవుని, వశము నేసి నిఖలవనచరేంద్ర
పదవియందు నెమ్మి బట్టంబుఁ గట్టె ⁵వి,స్ఫారయకుండు రామభద్రుఁ డెలమి 336
- ప. ఆవనచరుండును రామునకుఁ గృతాంజలి యై దేవా యీశుర్న సమయకేషంబు
ను ఘనసమయంబుచుం గడపి మఱి సీ⁶ న్వేషణంబునకు నుత్సహించుట లెన్న
యని యయ్యునువుంకును మాల్యవత్కూటంబున నివాసంబుఁ గావించి తానును
గిక్కింధాపురంబున నుండె నంత. 337
- మ. ఉరుఘుర్తౌఘవిఘాతసంవిహితవిశోల్లాస మై సంచల
త్సరసాంభోదోనినాదతూర్యనవ మై చంచద్బలాకాగరు
దృఢరలిలానవచామరస్ఫురణ మై పద్మనయసామ్రాజ్య మొ
ప్పై రమామందిర మై యుదగ్రశిఖినిజింఛాతపత్రంబులన్. 338
- వ. ఆసమయంబున నక్కడ. 339

1 కేరి. 2 బెరలఁ ; దరిలఁ...భుజాప్రచండక. 3 దేహోత్సాహ మెలర్ప 4 భిత్...బా
హాహులఁ బోరు నప్పు. 5 వి,స్ఫారయకుండు రామభద్రుఁ డతని. 6 వివాదతూర్య.

- క. దానవనాయకుచేటఁ బడి, జూచకే యురిఁబడినహరిణశాబనుహోలైఁ
మానిని-సంతతభ్రష్ట, ధ్యానవివశ యగుచు చుండెఁ బాపం బెసఁగన్. 390
- వ. అమ్మగువకా పున్నదనుజాంగనలు శ్రృంగిణియు బలాటాక్షియుఁ ద్రిస్తరియు
నేకపాదయు దీప్తజహ్వాగుఁ నజహ్వాగుఁ ద్రిజటయు నేకలోచనయు మొద
లయినవారు పెక్కండు వికృతాకాంబులతోడ నయ్యబలం బరివేష్టించి య
హర్నిశంబును నురక యదల్పువారును బెలుచుం దిట్టువారును ఖశోష్ట్రనిష్ఠ
నంబులు సొంగ వెఱపించువారును ద్రిభువనాధిపతి యైనమందశగ్రీవు నొల్లని
యీదుష్టమానుషింబట్టి చెండి కండలు దిందు మనువారును నైయున్న నయ్యు
గ్గులి గళద్బాష్పయు గద్గదకంఠియు నగుచు నా¹రాక్షసస్త్రిల కిట్లనియె 391
- తే. అమ్మలార విహవలసినయట్ల చేయుఁ, డింక నేటికిఁ దడయంగ నేను రాము
దప్ప నొండొకపురుషుఁ జిత్తమునఁ దలచు,నింత నిజము నాకుచు జీవితేచ్ఛ లేదు.
- వ. అనిన నజ్ఞానకీతెగున రావణున కెఱింగింపఁ గొందఱు సనిరి మఱియు సంతత
ప్రియవాదినియు ధర్మజ్ఞయు నైనత్రిజట యనురక్కసి రామాంగనం జేరం
జని యిట్లనియె. 393

— త్రిజట దనఁబువృత్తాంతము సీతతో జెప్పట. —

- సీ. ²అమ్మ నీ కెంతయు హర్షంబుగా నొకవార్త నే నెఱింగింతు వనజవదన
నామాట నిజముగా నమ్ముము వినవె యవింధ్యుఁడు నా నొక్క వృద్ధనైత్యుఁ
డనఘుండు రామహితాన్వేషి యై నీకు నాశ్వాస మొనరింప నబల నన్నుఁ
బనిచెను విను నిన్నుఁ బొసిన పిదప లక్షణుఁడును దాను సేమమునఁ గలసి
ఆ యఖిలవానరేంద్రుఁ డైననుగ్రీవుతోఁ, జెలిమి సేసి యిపుడు శీఘ్రమునన
వీరవరుఁడు నిన్ను విడిపించుపనికి నై, యొరవి యున్నపించి యున్నవాఁడు.
- వ. రావణునకు రంభానిమిత్తం బయిననలకూబరుశాపంబు గలదు గావున నీయం
దు బలాత్కారంబు సేయ రాదు నీకు వీనివలనిభయంబు వలదు మఱి యిద్దు
రాత్మనకుం జేటు దెలుపునట్టిదుస్వప్నంబుఁ గలిగె నది యాకర్షింపుము. 395
- కి. ఖరములఁ భూనినరథమున, విరిసినవెండ్రుకలు వెంట వ్రేలఁగ దశకం
ధరుఁడు బహుళత్రైలాప్లుత, శరీరుం డై దక్షిణంబు సఁగలఁ గంటిన్. 396
- తే. ఆతనిోచుట్టును గుంభకర్ణాదు లెల్ల, నరుణమాల్యానులేపను లై వికీర్ణ
పతితకేతులై నగ్నులై వరఁగఁ జేత, పతిదిశకు నేగుగతి గానఁబడియె నాకు.
- ఉ. చారుసితోష్ణవారణలసత్పితమాన్యసితాంగరాగుం డై
ధీరగుణోత్తరుం ³దధికధీనిలయుండు విభీషణుండు వి

1 రాక్షసినిల కిట్లనియె; 2 అమ్మ ని కెంతయు...వినయపండుఁడ
నాఁగలఁ దొక్కఁ దిద్దకర్కుఁ, దాఘుండు. 3 గనుఁగంటి; గనుఁగంటి. 4 చుట్టలు...వికీర్ణ,
ధయదాకేతు లై; విముక్త, పతితకేతులై...పతిదశకు, 5 దఖలధీనిల.

- స్ఫారసిత్వాద్విశ్వంగమున భవ్యండు మంత్రిచతుష్టయాన్వితం
 డై రమణీయలక్ష్మీః బొలుపారఁగ ¹నే గల గంటి నుగ్మలీ
౪. తనసితకీర్తి విశ్వచసుధాగగనాంతరపూరితంబు గా
 ఘనఘజాఁడున్నతస్విరద²కంధరస్థితుఁ డై మురంబుతో
 ననుజాఁడు దాను రాఘవకులాగ్రణి సన్నధుసిక్తపాయసం
 బోసర భుజింపఁ గంటి వికచోత్పల్లవోచన నిక్క ³ంతయున్.
౫. పులిచేత⁴వేటువడి మైఁ, గలయఁగ నెత్తుకులు గ్రచ్చుఁ గా నేస్తుమ ని
 మ్ముల నుత్తరాభిముఖ వై, కలుషితగతి నరుగ నిన్నుఁ గనుఁగొంటి గలన్. 400
౬. నాకల నిక్కల యయ్యెడు, శోకింపకు ⁵మమ్మ యింక సుందరి పుణ్య
 శ్లోకు జితలోకు నతులవి, వేకుం బ్రియుఁ బొందఁ గలుగు వేగమ నీకున్. 401
౭. అనినఁ ద్రిజటపలుకు లవి నిక్కములు గాఁగ, వగచి శీత గొంత వనట దక్కి
 యాసతోడ నుండె నట దశవదనుండు, శీతఁ దలఁచి వినశ చిత్తుఁ డగుచు. 402
౮. తాను దేవదానవగంధర్వాది భూతవర్గంబుల నెల్ల జయించియుం గందర్ప
 దగ్ధంబు వారింప నోపక యాక్షణంబ దివ్యమాలాభ్యంబరాభరణభూషితుం డై
 సంచారతలం బై నకల్పపాదపంబునుంబోలె నొప్పి తనయొప్పుఁ బితృవనంబు
 నందలి వటభూరుహంబు సొంపునుంబోలె నతిభీషణం బగు చుండ వశోకవన
 మధ్యంబు సొల్లెంచి రోహిణీమీపంబునకు వచ్చుశనైశ్చరుండునుంబోలె
 జానకీ జేరం జనుదెంచి ప్రణయపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 403
౯. వల మదిరాక్షి వలవని, జాలిం బడి నవనెదవు లరహ్మృషణలీ
 లాలంకృత వై ననుఁ గృప, నేలికొనం ⁶గదవె వేయు నేటికి నికన్. 404
౧౦. అనిమిషయక్షరాక్షసవి మచ్చరకిన్నరపన్న గాసురాం
 గనలఁ గరంబు చిత్తమునఁ గైకొన కే ననురాగలీలమై
 నిను మది నాదరించు టిది నీ దగుభాగ్యము గాదె యింతయున్
 వనిత యెటుంగ వైతి గరువంపువిచారము ⁷లేల నియెడన్. 405
౧౧. రాముఁ డనంగఁ జేర్చియును రాజ్యముఁ గోల్పడి కానలొన దుగి
 ఖామయమగ్నుఁ డై నయొకయల్పమనుష్యుండు వానిపైఁ గడుం
 డ్రేముడి సేయుచున్ వగపు వెల్లునఁ జిత్తము దల్లడిల్లఁగా
 నీమెయి నుండునీయునికి యేసుఖ మండ్రు లతాంగి చెప్పుమా. 406
౧౨. ఏచు సకలలోకేశ్వరుండ నాకుం గింకరులై పదునాలుగుకోట్లునిశాచరభటులును
 నిరుపదియెనిమిదికోట్లురాక్షసులును ⁷నెరుబదియాఱుకోట్లుయక్షులును వ డిల్లు
 దురు నిఖిలధనాధ్యక్షుం డయినయక్షేశ్వరుండు నాయగ్రజుండు బ్రహ్మసమా

1 నేఁగఁ గంటి 2 కంధరస్థితుఁ; కంఠతటస్థితుఁ. 3 నేటువడి...నరుగు నిష్టుఁ.
 4 మాత్ర నీవు ముదిరి...జితకోట. 5 గాఢ వేయ. 6 లేచె. 7 యేఱదియాఱుకోట్లు.

నుండగు విశ్వ ననుండు మదీయజనకుండు గుజేననకు విరోచనాత్రంబులై నగంధ
 ర్వాహుగణాబులు నన్ను చేపించు బంచమలోకపాలు డని నన్నుఁ ద్రిభువ
 నంబులుఁ గీర్తించు భక్ష్యభోజ్యాది సువులును సురేశ్వరకృపాంబునం దెట్లట్ల
 నాగృహంబున నక్షయంబు లిచ్చెగాఁడభవం బింశంకిని మదీయజీవితంబునకు నధీ
 శ్వరి వై¹సుఖంబున భోగింపు మనవిని వైదేహీత్రోధశోకి వ్యాకులహృదయ
 యగుచు వానిదేనం జూడక యొక్కతృణాంకురం బుపలక్షించి యిట్లనియె. 407

సీ ఒకట పరాంగన నబలఁ బతివ్రతఁ బరికింపఁగా మర్త్యభామ నేను
 రాక్షసుండవు నీవు రాగంబు మది నించుకయు లేనినాదుసంగమమునందుఁ
 గలిగెడు నట్టిసౌఖ్యం బెంత యదియును గాక² యాద్యుం డైనకమలగర్భు
 పౌత్రుడ నని లోకపాలతుల్యుడ నని హరసఖుం డైనధనాధినాథు

ఆ భారత నని భవత్ప్రభావంబు నెప్పితి, విట్టి నీవు ధన్యు వెఱిగి దురిత
 వర్తనంబు విడువ వలదె సిగ్గెడి యి, ప్పగిది బ్రహ్మదములు నలుకఁ దగునె 408

ప. అని పలికి జానకీ యుత్తరీయసృతవనమై యతికరుణంబుగా నేడ్చిన నద్దురా
 త్తుండు వెండియుఁ గొన్నిదుర్వనచంబులుపచరించి యనంతరంబ యంతర్ధానంబు
 నొందె నప్పాలతయు నెప్పటియట్ల రాక్షసీవ్రత మై యుండె నని మార్కం
 డేయుండు ధర్మరాజునకు నిర్దేశించిన లెఱుగు వైశంపాయనోక్తం బైనయాఖ్యా
 నంబు విఖ్యాతమాధుర్యమనోహరంబుగా. 409

క. విమలక్షౌత్రగుణోన్నతి, విమలాచిత్యాత్మ జన్మవిలసత్కమలా
 రమణీరకమలోజ్జ్వల, విమలాంబుజరేణు రాగోవిలసితవతా. 410

వనమయూరము. భూసురకదంబసురభూరుహ వికాసో
 ద్భాసితకృపారసవిపాక సుగుణైశో
 ల్లాసహరహారమృగలాంఛనమృణాళీ
 హాసినవకీర్తివిసరాకలితలోకా. 411

గర్వము. ఇది సకలసుకవిజనవిరుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబునం
 దారణ్యపర్వంబునందు దుర్యోధనుస్రాయోపవేశంబును బాతాళగతు లయిన
 దానవు లతని నాశ్వాసించుటయు వైష్ణవయాగ ప్రవర్తనంబును బాండవులు
 గ్రమ్మఁ గావ్యకవనంబున కరుగుటయు వ్రీహివ్రోణాఖ్యానంబును ద్రౌపదీ
 హరణంబును జయద్రథుభంగంబును రామాయణకథాప్రవృత్తియు నందు
 రామరావణులజననంబును రాఘవున ప్రస్థానంబును సీతాపహరణంబును
 సుగ్రీవమిత్రత్వంబును వాలివిధయును ద్రిజటావృక్షధనంబును రావణదుష్ట
 వచనంబులు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

1 సుఖంబున భోగింపు ; సుఖం బవధింపు. 2 యాద్యుం. 3 వికసితరక్ష ; దీక్ష. 4 హాస

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము

కర సోమాన్వయర

తస్మి కరహిమథామ ధార్మికాంచితవినయో

త్యేక భవనైకవీర.మ

హాకావ్యరసప్రయోజనారూఢమతి.

—ॐ రాముడు లక్ష్మణుని సుప్రసాదము లభింప. ॐ—

5. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పరమతపోనిలయుండయిన మాండ్కండేయుండు పాండవేయులతో మఱియు నిట్లునియె సంత మాల్యవత్కం దరమందిరుం దైననశరథాగ్రనందనుండు నవకందళితసుందరంబులును జనకనంది నీవియోగదుస్సహంబులు నగుఘనసమయదివసంబుల నెట్టకేనియుం గడపి నిరతి శయ సాంద్రచంద్రాతప స్తుపనశీతల సమీరవాహ్యామానవినిద్రకుముదకేదార సారభ్యునిర్భరంబులు నతిదీర్ఘయామంబులు నైనశారదయామిను లపనయింప 1నోపక యొక్కనాడు దమ్మునిం జూచి యిట్లునియె. 2
6. చూచితే లక్ష్మణసుగ్రీవుకొఱగామి యమైయిం దనవగ యడచి మనము కపిరాజ్య మిచ్చినఁ గైకొని యింద్రియసుఖముల నెంతయుఁ జొక్కి నేడు మనవిక్కు దలపడు మనతోడఁ బల్కినసమయంబుఁ జెల్లించఁ జనదె తనకుఁ గడుఁ గృతఘ్నుతసేసె గపికులాధముండు నీ వనఘ కిష్కింధకు నరుగు మిపుడ
- అ. యద్దరాత్ముఁ గృపణు నాత్మయకార్యత,త్పరుని నధిక రాగపరవశాత్ముఁ దొడరి వారి చనినత్రోవనే యనిచి ర,మేల తడయ మనకు నింక నివట. 3
- ఆ. నీవు సనకమున్న నెఱితోడ మనకార్య,మానకుఁ దగినయత్నములు శిఖింపి యుండనేని వాని నొండేమియుం జేయ, వలదు తోడితె మృవార్యచరిత. 4
- చ. అనుడుఁ దదాజ్ఞఁ బూని యతఁ డాతతకార్మకహస్తఁ దై రయం బునఁ జనియెం గపిశ్వరునిప్రాలికి వాడును సుభ్రమంబుతో

ననుగులుఁ దాను రాజసుతు నర్థి నెదుర్కొని మ్రొక్కి యర్హతా
జన మొనరించుడున్ విభునిశాసన మాతఁడు నెప్పె వానికీన్.

5

వ. చెప్పిన విని భయకంపితగాత్తుం డగుచుఁ గవలమిత్తపుత్తుండు సుమిత్రా
పుత్తున కి ట్లనియె నయ్యా యే నేల కృతఘ్నుండ నగుదు జానకి నన్యేషించు
టకు నై బలవంతులు బుద్ధిమంతులు నగువానరుల ననేకులు నలుదెసలకుం బనిచితి
వారును సకలవనశైలసాగర గ్రామపదీసహితం బైనభూచక్రంబునం దెల్ల రోసి
యొక్కమాసంబులోనం గ్రష్టతీ వచ్చువా రై సమయంబు నేసిపోయి రింక
నైదుదినంబులు గొఱంత యింతయ యటమీఁద నై దేహివార్త గొనుచు
దేవరం గొలువ వచ్చువాఁడ నై యున్నవాఁడ ననినం బ్రీతుం డై లక్ష్యణుండు.

క. వానిం దోడ్కొని చని యా, భూవాభునిఁ గానిపించి పొందుగఁ దత్కా
ర్యానుష్ఠానవిశేషము, దా నెఱఁగించుటయు విభుఁడు దద్దయు నలరెన్.

7

వ. పదంపడి కొన్నిదివసంబులకు బూర్వపశ్చిమోత్తరదిక్కులకుం జనిన వనచరు
లరుగుదెంచి రాఘవుం గని దేవా సకలసాగరమేఖలావలయితం బైనభూవలయం
బంతయు వెవకితమి మీదేవిం బొడగాన మని చెప్పిన నతండు దుగ్ధితుం డయి
దక్షిణదిశకుఁ బోయినవానరులవలన వై దేహిలెఱం గెటుంగుదు ననునాసం జేసి
ప్రాణంబులు ధరియించి యుండె నంత వెండియు నొక్కమాసంబు నెల్లినఁ
గొందఱు వనచరులు ఁజితెంచి సుగ్రీవుం గని యి ట్లనిరి.

8

సీ. నీవును వాలియు నేఁడును ¹నాఁడును బ్రియమునఁ బాటించు పెద్దతోట
మధువనం బదేనేడు మనయంగదుండు హనుమంతుఁడును మొదలైనవారు
బలువిడిఁ జూతాడి ఫలము లానెదరు తద్రక్షకు లగుమమ్ము రయము మీఱ
భంగించి రనవుడు భానునందనుఁ డాత్మ నంగద ప్రముఖులు యామృదిశకుఁ

తే. జనిన వారలు గావున జనకపుత్రిఁ, గనినయు బ్బిది గాఁబోలుఁ గాక యిట్లు
నేయ వెఱవరె పరికార్యసిద్ధిసలుపు, జనుల కీచన వెందును జనునకాదె.

9

వ. అని యూహించి తత్ప్రకారంబు రఘుపతికిం జెప్పె నంత.

10

ఉ. తేనెలు గ్రోలి క్రోలి కడుఁ దియ్యనికమ్మనిపండు లింపు సొం
²పారగ నాని యాని పర పందిననీడలు మెచ్చి మెచ్చి మం
దానిలతై త్యసారభసమగ్రతకుం గడుఁ జొక్కి చొక్కి యు
ద్యానమునందు మారుతసుత ప్రముఖుల్ విహరించి తృప్తు లై.

11

వ. అందఱుం గూడుకొని చని సుగ్రీవలక్ష్యణసహితం డై యున్న జననాథుం గని
దండ ప్రణామంబులు నేసినం గాకుత్స్థకుల ప్రదీపకుండు వారల ముఖవర్ణవిశే
షంబు లుఁడఱింపి సీతం గనినవారకా నిశ్చయించె నప్పు డత్యంతమతిమంతుం

- డయినహనుమంతుండు రాఘవునకుఁ గృతాంజలి మై యి ట్లనియె 12
- క. దేవిఁ బొడగంటి నేను ధ,రాఽల్లభ శైలపరివరణ్యచగరసా
రావారకలిత మగువసు, ధా¹వలయము వెదకి వెదకి దక్షిణపుదిశన్. 13

— హనుమంతుండు రామునితో సీతం కాదనవృత్తాంతంబు నెప్పుడూ —

- తే. అవధరింపుము దేవ నేమందఱము న, నేకముఖమునఁ దొలితొలి యిందు నందు
నరయుచునుబోయి యొక్కెడనతివిశాల, మైవభూవివరముగంటి మద్భుతముగ.
- ప. కని దానిం బ్రవేశించి నిరంతరతిమిరసంవృతంబును బహుకీట²సంకులంబును
నై నమార్గంబున ననేకయోజనంబులు సనునెడ ముందట నర్కప్రకాశం బైన
పురంబు గానంబడియె నం దొక్కతాపనాంగన యుండి మమ్ము నాదరించి తన
పేరు ప్రభావతి యనియును నప్పురంబు మయునిపురం బనియునుం జెప్పి మధు
రంబు లయినభక్ష్యభోజ్యంబు లొసంగినం దృప్తుల మై తదుపదిష్టమార్గం
బున మహీవివరంబు నిర్దమించి సహ్యాదర్ధరక్షైలంబులు గడచి మలయశైల
శిఖరం బెక్కి. 15

- సగ్ధర. లీలం గల్లోలతిమాలోల్లిఖితగగన మై లీనవానాకుళీర
వ్యాభోగ్రహమీనావాభిల నెసగి దుర్వారవారోఘగంభీ
రాలంఘ్యప్రథవేగం బగుచు బహుతరాయామవిస్తార మై బి
ట్టాలోకింపంగ నుగ్రం బగుజలనిధి నంతంతటం గంటి మంతన్. 16

- క. కని యిది రత్నాకర మి, న్నానిధి³మమునఁ గల్లుననుమతిలోనకా
జనకసుత వెదకి కానమ, చన దివ్యారాశి దాటి చన న్నెవ్వికిన్. 17

- ఉ. భూమితనూజఁ గాన మని పోయి రథమూర్ధ్వవలతోడఁ జెప్పి య
బూమిపుచిత్త మాతురతఁ బొందఁగఁ జేయుటకంటె జూడఁ గా
నీమెయిఁ జాపు మేలు మన కేల విచారము లింక నంచు నం
దేము గడంగి యందఱము నేకతమం బగునిశ్చయంబుతోన్. 18

- ప. అనశనవ్రతంబు సంకల్పించి నియతచిత్తుల మై యుండి రాఘవుకార్యార్థం బై
తేగినజటాయువు గృతార్థం డయ్యె మనము నట్టిపుణ్యలోకంబు వడయుద
మని పలుకు చున్నయెడ. 19

- క. గిరిశృంగతుంగవిగ్రహుఁ, డురుతరసత్త్వండు విహంగమోత్తముఁ డం దొ
క్కరుఁ డోయ్యన మాయున్నెడ, కరుదుగఁ జనుదెంచివిగళితాశ్రుండగుచున్.

- సీ. అయ్యలార జటాయు వని పల్కె దరు మీర లెవ్వరు నెప్పురే యెను వాని
కగ్రజొండ ననూరునాత్మజస్థుల మేము సంపాతి నాపేరు ముదమున
నేనును దమ్ముండు నినమండలమునకుఁ జనువెడ్డ నొకనాడు చదలి కెగసి
చనఁ జనఁ దిప్రాంశుసంతాపమునఁ జెసి కమరె నాతెక్కలు గమర వయ్యె
తే ననుజామృత్తు లే నిమ్మపాచలమున, నాటంగోలె నెచ్చటికిఁ జనంగ నేర

కున్నవాడ నాతముఁడెట్లున్నవాడో, యెటుంగ నెఱింగింపరే నాకు నిష్ట మెరుగ.
 వ. అనిన నే మతనికీ భవదీయవృత్తాంతంబును రావణుండు దేవింగొనిపోవుటయుఁ
 దదన్తంబు రావణుతో జటాయువు సమరంబు సేసి యీల్గుటయుఁ జెప్పిన విని
 దుగ్గితుం డై సంపాతి యస్తదీయప్రవర్తనం బేర్పడ నడిగి మా కిట్లనియె 22

ఉ. రావణు నే నెటుంగుదుఁ బరాక్రమదుస్సహుఁ డన్ని శాచరుం
 డీవనరాశిమధ్యమున నిచ్చటికిఁ శతయోజనంబులఁ
 భూవిధితంబు లంక యనుప్రోలు తదీయనివాస మచ్చటఁ
 భూవరుదేవిఁ గాన నగుఁ బొం డరయుండు కృతప్రయత్ను లై. 23

క. అని యతఁడు సనిన నందఱి, మును సాగరతరణకార్యమునకు నుపాయం
 బొనరఁ దలపోయునెడ¹ నొ, య్మన యుత్సాహంబు సేయఁడయ్యె నొకండున్.

మ. జననాథో త్తమ యేను బూని భవదాజ్ఞాలీలచెల్వంబు ము
 జ్జనకుం డై నసమీరదేవుక్యసయుక్ సత్త్వోన్నతుం జేయఁగా
 ఘనవాస్తుంగతరంగసంగత² మహా గ్రాహారగాత్యుగ్రద
 ర్శన మై వేర్పువయోధి దాఁటితి జహశ్చరైక్యకసంపాది నై. 25

ఉ. ఆలవణాభిమధ్యమునయందఁ ద్రిశూటనగంబుమీఁద ను
 త్తాలవిశాలి హేమమణిభామసముజ్జ్వల మైనలంక య్క
 ప్రో లొగి గంటి నెంతయు నపూర్వము దద్విభవంబు దేవ య
 చో లలితాంగి నారసితిఁ బొచ్చి యనేకవిచేష్టితంబులన్ 26

వ. అరసి యొక్కెడ రావణాంతగిపురం బయినయశోకవనంబునందు. 27

సీ. కన్నీరు జడిగొని క్రమ్మఁ బ్రాఁ కెక్కినకమ్రకపోలభాగములు గలిగి
 యవశ మై యొఱుగినయంగవల్లికపొంత నున్న భూమిరుహం బూత గాఁగ
 వెడలునిట్టూర్పులవేడిమిఁ బడిన నయ్యధరవల్లవము గారాకుఁ బోలఁ
 దలఁపులనుదడి దందడించినతాల్చి గదిరి శిరగింకంపగతుల బెరయ

ఆ. నున్నపుణ్యమూర్తి నుత్తమసౌందర్య, నవనతాస్య నార్త యైనదానిఁ
 గని విదేహతనయుఁ గా నెఱింగితి నేను, హా రఘుప్రవీర యనుచు నడల 28

క. వినయమునఁ దేవి జేరం, జని యభివాదనము సేసి జానకీ రఘునం
 దనుదూత నేను మారుత, తనయుడ వానరుడ నిన్నుఁ దడవ నిచటికిన్. 29

వ. అరుగుదెంచితి రామలక్ష్మణు లత్యంతకుశలంబున నున్నవారు వానరేశ్వ
 రుం డయినసుగ్రీవుండు. వారితో సఖ్యంబు సేసి తత్కార్యంబు దీర్పం బూనె
 నింక మసలక నీవృద్ధయేశ్వరుండు సనుదెంచు నూఱడిల్లుము. 30

క. రక్కసుండఁ గాను జుమ్మా, ¹నిక్కము వానరుడ నేను నీమదిలోనం

1 శే, పని యుత్సా. 2 మహాగ్రాహ గ్రహాశ్శక్తి. 3 సాలమణి... ప్రాచీన గంటి...యశో
 విధంబులక జగత్. 4 బలిదన; గలిగిన; తిరిగిన...కడలు శిరః. 5 విక్రమ.

దక్కు మనుమాన మనవుడు, నొక్కింత దలంచికొని సముత్సుక యగుచున్. 31

వ. అద్దేని నా కి ట్లనియె నన్నా ని న్నెఱింగితి నది యెట్లనిన రాగహితాన్వేషి యగు
వాఁ డవింధ్యం డనువృద్ధరాక్షసుండు మున్న యింతయుం ద్రిజటచేత నా
కెఱింగించె నతనిపలుకులు దప్పవు రాఘవుండు సుగ్రీవసహాయుం డయి యునికి
గలిగినది గావున నింకఁ దడయక యవ్వీరవరుం దోడ్కొని వచ్చి నాకుం
బ్రియుంబు సేయుము నీకుఁ గార్యసిద్ధి యయ్యెడు మరుగు మని తనకిరో
భూషణంబయినయారత్నంబు మీకు సభిజ్ఞానార్థంబుగా నాచేతి కిచ్చి మఱియుఁ
జిత్రకూటచరితం బైన కృతకవాయుసకథయునుం జెప్పి వీడ్కొల్పిన నేను
లంకాపురదాహంబు నేసి యిట చేవర కింతయు విన్నవింప వచ్చితి నని చెప్పి
హనుమంతుండు జానకీహృదయంబు మూర్తిమంతం బైనవగిది నున్న యవ్వహా
మణి రాజమాడామణికి సమర్పించిన. 32

ఆ. అమృతోజ్జరత్న మక్కువఁ గదియించి, పులక లెగయఁ గొంతప్రాప్తు విభుండు
జానకీకుచాగ్ర¹ సంగమసుప్తుః దై, నట్ల యుండె ముకుళితాక్షుఁ డగుచు 33
వ. ఇట్లు రాఘవుండు సీతావృత్తాంతంబు విని తత్సమాగమకుతూహలవ్యగ్రుండై
సుగ్రీవుం జూచి దండున కాయితంబు సేయు మనినఁ బ్రసాదం బని యతండు
నలుదిక్కులం గలవానరనాయకులం బిలువం దొడంగిన. 34

— వానరపీఠులు వానాదేశంబులయండి సుగ్రీవుకొద్దకు వచ్చుట —

క. శతకోటిద్యయహరివరి, నృతు లై చనుదెంచి రతులపీఠులు ధీరో
ద్ధతులు గజాండు గవయుండు విశ్రుతముగ రఘుపతికిఁ దోడు సూరిరి గడకన్.
క. అటువదికోటులు గపివరు, లుఱక జగత్త్రయమునొకట సువ్యెత్తుగొనం
దఱిగొన్న యట్లు నడవఁగ, నెఱసి కముదుఁ డరుగుదెంచి నృపవరుఁ గనియెన్.

ఉ. కోటిసహస్ర సేన శతగఁ గొల్వఁగ వానరసేన కెల్లఁ దా
మేటి మహాబలుండు నిరమిత్తుండు మిత్రసహాయుఁ దై నలీకా
వీటికి నుబ్బుగాఁ జటులవేగసముచ్చితపుచ్చగుచ్చవి
స్ఫోటితదిగ్విభాగుఁ డగుచుం జనుదెంచె సుషేణుఁ డత్తఱిన్. 37

క. గణుతింప రానివానర, గణములతో దధిముఖుండు కాకుల్ స్థకులా
గ్రణికిఁ బ్రియంబుగ వచ్చె ధరణిభాగము వాహినీచరణచలితముగాన్. 38

ఆ. శతసహస్రకోటిసంఖ్యలయెలుపులు, గొలువ జలదవీలఘోరమూర్తి
జాంబవంతుఁ డతులసత్త్వ² యేదేతెంచె నా, భూషవరునికార్యమునకిఁ బూని. 39
వ. మఱియు ననేకు లనేకసహస్రసంఖ్యబలంబులతోడం జనుదెంచి రిట్లు గూడిన
కపివీరులు వివిధాకారు లవారబలశౌర్యపారు లఘోరంబుగాఁ జేర్చి నిగుడుచు

1 సంగమసుప్తుః దై, నట్ల. 2 కలెల. వ. శే దముఁ గొల్వఁగ వానరకోటి...మహాభూతాండు...
వేగవతులక. 4 బలిముఖుండు. 5 దై చనుదెంచె, భూష.

మగుడుచుం దాటుచుం బాటుచుం విరుగుచు సురుగుచు మలయుచుం బొల
యుచు మట్టిల్లి గిరిగుహలయంబులందుం దవదనంబులందుచు సరిదుపాంతం
బులయందును నానందంబున విహరించు చుంజిరి తదనంతరంబు. 40

మ. ప్రభ నొప్పొరి యచుంగుండమ్మండు మహాభాగుండు సౌమిత్రి వీ
తభయుం దై కొలువం గపి ద్రబలచుత్తానంబుతో నున్మతిన్
శుభలగ్నంబున రాఘవుండు గదలెన్ సుగ్రీవసాహాయ్యం
ప్రభవోత్సాహ మెలర్ప దర్శితరిపుప్రాలేయత్యాంశుం దై. 41

ఉ. ఆహరివీరవాహినుల కన్నిటికిన్ మొగ మై నుచుత్సుతుం
దాహవదోహశుం డమరె సంగదనీలనలాదిపరు లు
త్సాహము మీఱ నయ్యయిదెసం దగుకావలి యై సమగ్రన
న్నాహమహోగ్రతం జనిరి నాకవిరోధివధాభిలాషు లై. 42

వ. ఇట్లు నడచి యెడ నెడం బ్రభూతనన్యఘటజూశయంబు లగుప్ర దేశంబుల విడి
యుచుం గపిసైన్యంబు గతివయదినంబులకు దక్షిణోదధితీరంబు నేరి రెండగు
వాదాశియుంబోలె ఘూర్జిల్లు చుండె నంత రాఘవుండు రవితనయుం జూచి
యిట్లనియె. 43

క. మనబల మిది యతిబహుళము, వననిధియును దుస్తరంబు వానరవర యి
వ్వననిధి గడచునుపాయము, మనకొక్కటినిశ్చయింపుమా తగుబుద్ధిన్. 44

తే. ఆని విచారించునెడ గొందఱుధిపుంజూచి, జడధి బలితంపుండెప్పల గడతమనిరి
ఘనపుంగలములు సమకట్టి కడతమనిరి, కొందఱుం తయు విని రఘునందనుండు. 45

సీ. అల్లన నగుచు నిట్లనియె మీచెప్పటల్ దగినయుపాయంబు లగున యయిన
నగణితం బైనయూహరిసైన్యముల కెల్ల గలములుం దెప్పలు వలయునన్ని
సమకట్టు టరయ నశకల్యంబు శితయోజనంబులవర పైనయంబురాశి
గలముల దెప్పల గడచుచో రిపుకోట యెడరున బైబడి పొడువ కున్నె

ఆ. యదియుం గాక యల్పు లగువణిగనముల, యోజ శూరితతికి దేజ మగునె
కాన నాదుమతము గా దివ్విధంబు నా, మనసునిశ్చయంబు వినుడు మీరు. 46

చ. వ్రతము ధరించి నిష్ఠ నుపవాసవిధిం గొలుతున్ సముద్రు నా
కితెడు ప్రియంబుతోడఁ దెరు విచ్చుట యంతన కల్గెనేని మే
లితరుని గా ననుం దలఁచెనేని నమానుషరోషవేషదీ
పితశరపహ్ని నిజ్జలముఁ బీల్చెదఁ జ్రల్చెద నొక్కవ్రల్చిడిన్. 47

— రాముడు దర్శకయమం దై సముద్రు బ్రార్థించుట. —

వ. ఆనివారికి దశరథాగ్ర సూనుండు దానునుదమ్మండును నుపవసించి దర్శకయనులై

1. లగుగుం ద్ర వేశంబుల. 2. మును నలి...తిగుభింగ్. 3. ఆనన వారు విచారించి యధిపు
జూచి. 4. నాడుకం బైనయాయురారాశి...కాన సాకు...మనము నిశ్చ.

జలధీంద్రు నుపాసించు చున్నంత సముద్రుండు సకలజలచరప్రకరపరివారుం డై రాఘవునకుం బొడసూపి యయ్యా నీవలనఁ బ్రీతుండనైతి నీ కెయ్యది ప్రియంబునోయుదుఁ జెప్పు మనిన నతండు నాకు లంకపై నరుగం దెరు విచ్చునది యీని నాడు సూర్యసింహంబు లయినమదీయదివ్యాస్త్రంబుల నిన్ను శోషింపఁ జేయుదు ననిన విని సరితృప్తి రఘుపతి కిట్లనియె.

48

సీ. జననాథ నీకార్యమునకు నే విఘ్నంబు గావింప నోడుదు నేవిధమున వినుము నావాక్యంబు జను లెల్ల నెఱుంగ నీకిత్తటి ¹దెరు విత్తునేని యింక నిల నెల్లవాడును విలసిలేదివ్యాస్త్రబలమున సాధింపఁ దలంచు నన్ను మీయందుఁ గఠివీరుఁ డాయతమతి విశ్వకర్త సూనుఁడు శిల్పికర్త విదుఁడు

ఆ. నలుఁడునాఁగనొకఁడుగలఁడువాఁడొలసి నా,యందుఁదరులుగిరులు నొందవైవ నవి ధరింతు నేను దివిరి నీ కది నేతు,పుగఁ గడంక నరిగి పగఱ గెలుము.

49

వ. అని యతని నొడంబటిచి సముద్రుండు సనుటయు నమహీపతి నలు రావించి నేతుబంధనంబు నేయ నియోగించిన ననేకవానరసహస్రంబులు నలుదిక్కులకు బజచి గిరిశిఖరంబులుఁ దరునికరంబులు విడిచి తెచ్చి యిచ్చు చుండ నన్నలుండు మున్నీటియందు శతయోజనాయామంబును దశయోజనవిస్తారంబునుం గా నతివృధం బగునేతుబంధనంబు నిర్మించె నయ్యనరంబున.

50

ఆ. ఆన్నతోడ సిలిగి యాప్తులుఁ దాను విభీషణుండు వినయధూషణుండు నెమ్మి నరుగుదెంచి నృపశిరోమణి రాము, శరణుఁ బొచ్చె భక్తిభరితుఁ డగుచు.

క. ఆరాక్షసవృషభునియా, కారము నింగితముఁ జూచి కాకుత్స్థకులో ²ద్ధారుఁ డతని నతిథార్మికుఁ, గా రూపించి ముద మొప్పుఁ గైకొని కరుణన్.

51

ఉ. వానికి దానవేంద్రు విభవంబు సమస్తము నిచ్చువాఁడు గాఁ బూని ప్రతిజ్ఞ నేసి కృతఘ్నఁడు లక్ష్మణతో ³డిచెల్మియున్ వానికి నిచ్చె చెచ్చెర నవారితవానరనై న్యయుక్తుఁ డై వానిఁ బురస్కరించుకొని వారధి దాఁచి మహాగ్రలీలతోన్.

52

వ. ఇట్లు నేతుమార్గంబున సాగరోత్తరణం బాచరించి త్రిమాటపర్వతం బెక్కి లంకానగరంబుచుట్టును శిబిరంబులు సంఘటింపం బంచిన.

53

క. తాలైలాగురు ⁴చందన, సాలతమాలామ్రనింబజంబూజంబీ రాలంకృతలంకావన, జాలంబుల విడిసె వృక్షచరనై న్యంబుల్.

54

వ. తదనంతరంబ రావణుచారు లయినశకుపాదణు లనువారలు వానరాకారంబులు దాల్చి శిబిరంబునఁ గ్రుమ్మరుచున్న నెఱింగి విభీషణుం డారాక్షసులంబుట్టించి రామునకు సమర్పించిన నతండు వారికి నిజనై న్యంబంతయుం జూప నియోగించి విడిచి పుచ్చుటయుం జని యయ్యిరువురు నమరవై రింగని కపిసై న్యంబు దుర్జయతి

బనియును రామలక్ష్మణుల తేజోమూర్తివిశేషంబులును నెఱింగించిన నతండు దాని సరకు సేయక సమరంబునకు ¹మోహరించి. 56

సీ. సిద్ధశిలాయంత్రబహుళ మై యుత్తాలితాట్టాలకాభీల మై యుదగ్ర కేతువతాకాప్రకీర్ణ మై తోమరముద్గరాలాతకముసలశూల శరశతఘ్నీముఖసాధనోపేత మై యుగ్రవిగ్రహాధీర యోధవీర సంకులం బై హయస్యందనవేదండచండ మై సముపితసప్తసాల 57
ఆ. మై యలంఘ్యపరిభ మై తృణకాష్ఠజ, లాఘవస్తభరిత మైనలంక కధిరక్షణ జేసి యక్రమోదంబున, నుండె రిపుజగీష సుమితబలుండు. 57

వ. ఇట రాఘవుండును సుగ్రీవహీతుండై యుంపి యంగదం జూచి నీవు రావణు పాలికిం జని యతనికిం దగిన లెఱంగున బుద్ధిగాఁ జెప్పి జానకి విడుచుట మేలని చెప్పు మని పనిచినం బని పూని యప్పీరుండు. 58

కా. లంకాద్వారము దుర్నివాహిముగ నుట్టాంబునం జొచ్చిని శృంకుం డై సుశత్రునైనకపాశ్రంబుల్ దనుం జూచి యా శంకం బొందఁగ లీలమై జని సుహృత్సంఘంబు గొల్వక నిరా తంకుం డై కొలు వున్నదై త్యుం గని యుద్యత్నూర్తి యై యిట్లనున్. 59

— ౧౦౦౦ దురాయణము ౧ —

క. ఇనకులతలకుండు బాణాననవిద్యాగురుండు రామచంద్రుండు నీతో నను నిట్లను మని పనిచెను, వినుము తపియోక్తిభంగి విస్పష్టముగాన్. 60

సీ. అనపరాధుల గాననాంతరమ్మున నున్న వేదతాపసులఁ జంపితి పలువుర నమరులీయల్లాండ్ర నజీముఁజ్ జెఱి వట్టి తఖిలలోకములకు నలత నేసి తిది యెల్ల నొకతల యేపు మీఱఁగ నన్నుఁ జెనకుట యొకతల నెప్ప నేల బలిమి యొప్పుఁగ మంచిబంటువై వెడలుము కయ్యంబునకు నట్లు గాకయున్న 61

ఆ. శరణుఁజొచ్చి నాకు జానకి నొప్పింపు, మొండువెంట బ్రతికి యుండఁ దీఱ దన్నదుగ్ర శరశతాశీషింబుల, కెరయ నీమప్రాణ మింత నిజము. 61

క. మనుజుండ నైననా లేఱ, గనుమానము వాయఁ జూడు మాహవభూమిక విను రాక్షసు లనునామంబును నడఁచక యేను రిత్తవో పనిచ్చెదనే. 62

వ. అని పలుకు చున్న యంగదుపరుషభాషణంబులకు రోషించినయసురపతి కన్నెఱింగి నలువురురక్కసులు గ్రక్కున నవ్వాలినందనుం బొదువంబట్టిన బిట్టెగని హర్ష్యశిఖరంబుపైకిదాటుటయుఁ దదాక్షిపవేగంబున వన్ని శాచరులు ధరణీతలంబుల జర్జరితశరీరులై పడిరి హరివీరుండచ్చటనుండి శిబివధ్వజబునకు లంఘించి

1 మోహరించి. 2 యుత్తాలితాట్టాల. 3 గనునోట్టాంబు 4 యాలవలూండ్రులు జెఱి వట్టి. 5 యల్లాండ్ర నజీముఁజ్ దలవట్టి. 6 నేర్చుననే 7 బట్టి 8 బిట్టు 9 నాసి. హరివీరుండు నడ రిక్తుమయం బగుకరీయాస్థానమండభంబున శిఖరంబు రాక్షసనాశ హేతుసంభూతమహోల్లాసంబుతోడఁ బడఁ జిన్ని యాక్షణంబు యచ్చటనుండి.

1 భూనాథునకుఁ దనహాయివచ్చినతెఱంగు విన్నవించెం దదనంతరంబ రాఘవు
ననుమతంబున. 63

మత్తకోకిలము తాలసాలశిలాగ్రహస్తు బుదగ్రగోత్రమహీధరో
తాలదేహు లనేకవర్ణులు దారితాఖిలదిబ్బుఖా
భీలవాలశిఖాగ్రు లుగ్రగభీరసత్తులు వానసుల్
గాలకల్పులు వేర్పి సంతన కట్టి రాహవకేలికిన్. 64

క. పరువడి మొత్తము లై బంధురఘోషం బెరుగఁ బొంది తోఁతెంచుహరి
శ్వరబలమునందు ఘనసాగరవీచివికాసోరేఖ గానఁగ నయ్యెన్. 65

మత్తకోకిలము. కోటఁ బన్నినఘోరదానవకోటిఁ జల్మనఁ దోలి య
కోటలోనల్లడలక మహాగ్రతఁ గూలఁ ద్రోచి సమున్నమ
త్కూటతోరణయంత్రకేతనగోపురాట్టకసంహతుల్
వీటతాటము నేసి రక్కసివీరు లొక్కట మాత్రలోన్. 66

ప. మఱియుఁ బ్రాకారంబు పై నున్నగదాపరిఘకుంత ప్రముఖంబులు వైకౌని
లంకామధ్యంబున వైవం దొడంగిన నాబాలవృద్ధం బగుపారలోకంబు హాహా
కారవ్యాకులంబై కలంగంబడియె నంత రావణచోదితు లైనదానవులు నానా
కోటిసహస్రసంఖ్య లరిగి యొక్క డెక్కడ యని తలపడి కపిసముదయంబులం
దోలి యెప్పుటియట్లు ప్రాకారంబు వైకౌని నిచ్చి రప్పుడు. 67

క. మును మర్కటబలములచే, ననయంబును గపిలవర్ణ మైనది మగుడన్
దనుజబలసంవృతం బై, ఘనఁటలచ్చాయఁ గోట కిర మొప్పారెన్. 68

క. వనచరనేనులు దెలిస, నినవంశోత్తములు నృపతు లిద్దఱుఁ గయ్య
మునకుఁ గడంగుటఁ గ్రమ్మఱి, గొనకొని కపిసేన యెల్లఁ గోటకుఁ గవిసెన్. 69

ప. ఇట్లు గపిసేనం బ్రాకారరక్షకు లైనరాక్షసవీరులు వారలం జేరనీక శిలాశూల
పరశుతోమరాలాతకరకుంత ప్రముఖంబులు ప్రయోగించినం గయికొనక వనచ
రులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు వఱగించుచుం గడంగి ప్రాకారంబుఁ బ్రాయటయ
నయ్యిరు దెఱంగులవారికిం గేళాకేశి యగుసమరం బయ్యెఁ బదంపడి రావణుండు
వనుపఁ బర్వతుండును బ్రఘనుండును ఖరుండును గ్రోధవశుండును బ్రరుజుం
డును ననురాక్షసు లేవు రనేకీరాక్షసపిశాచసేనాపరివృతులయి పురంబు వెలు
వడి మాయ గావించి యదృశ్యాకారులై కపిసైన్యంబు నొప్పించందొడంగినం గని.

ఉ. దారుణవిక్రముండు రిపుదర్శవిభేది మహావ్రవేది మా
యారణకోవిదుండు గడు నల్లి పిభీషణుఁ డెగుదెంచి యు

1 భూనాథుఁడగు తన. 2 సంతన. 3 మత్త. 4 దిబ్బులు...సూలఁ దొలి...తా
గ్నికమాత్రాన్. 5 తరుచరముదియగుటం. 6 గడు నొప్పారెన్. 7 తోమరాలాతప్రముఖ
బులు. 8 రాక్షససేనాపరివృతు లై.

వీర్వలమాయయుం జలము వ్రేల్చిడిలోఁ గుదియించి వీరకే
భీరసికుండు వారి నవలీలమొయిం దునుచూడె నందఱన్.

71

క. ఆరవిశరపాతంబుల, చేతం గడు నొచ్చి దైత్యసేన సగము థా

శ్రీతలపతితం బయ్యె విభీతిఁ బఱచి పురము సొచ్చెఁ బెఱుగము వెఱన్.

72

క. అది యెల్ల విని దశాననుఁ, దునితఁక్రొధుఁ డయి మంత్రియుతముగ వెడలెఁ
మదగజహోటకనైనిక, పదభరభగ్నావనీవిభాగుం డగుచున్.

73

వ. ఇట్లు వెడలి యభేద్యం బగుచౌశనసహ్యాహంబు సంఘటించి వనవరబలంబు
పయి నడచినం గని రాఘవుండును బాహుస్థత్యహూహంబు దీర్చివేర్చి యెదురు
కొనియె నాసేఱలు రెండు నకాండఱుభితసాగరయుగళంబు లెఱంగు దోఁచ
నొండొంటిం గవినె నప్పుడు రాముండు రావణుతోడం దలపడియె లక్ష్మణుం
డింద్రజిత్తును సుగ్రీవుండు విరూపాక్షునిఁ దాదండు నిఖర్వటుం దాఁకి రిట్లీరు
వాఁగునకును దేవాసురులకుంబోలె నాభీలనమరం బయ్యె నందు.

74

క. సౌమిత్రి నిశితవిశిఖ, స్తోమంబుల నసురపతిసుతుం బొదివెను సం

గ్రామమునకుఁ దొలఁగక యతఁ, డామనుజోత్తముని ముంచె నాశుగవృష్టిన్.

ఉత్సాహము. ఆమరవై రివిభుఁడు దశరథాగ్రసుతుండు నేపునక

సమరసత్ప్రతాపకోపజాజ్వలచ్ఛరీరు లై

తుములబాణపటలవృష్టిఁ దొప్పదోఁగి యిరువ్వురుం

దమక మేది తమక తమక తనిసి రాహవంబునన్.

76

వ. తదనంతరంబ.

77

క. ఆరావణుండు నిజదో,స్సాగ్రంబున రాముబాహుసారం బతిదు

ర్వారం బగు చేర్పడఁ గని, వీరారంభంబుకడఁ విడిచి రయమునన్.

78

క. మగిడి నగరంబు సొచ్చిన, బెగడి నిశాచరబలంబు పెల్లిలిటయున్

విగతభయండు ప్రహస్తుడు, డగఁ గోల్తలనేసె నత్యుదగ్రస్ఫురణన్.

79

ఉ. ఆతని గాంచి తద్బలము లన్నియుం గ్రమ్మఱ నాహవోత్సవ

స్థీతము లై కడంగుటయుఁ బేర్చి విభీషణుఁ డుగ్రవానర

ప్రాతసమన్వితంబుగ నవారణ మొక్కొనినక మహారణం

బాతత మయ్యె నై న్యనివహంబులు రెంటికి నద్భుతంబుగన్.

80

వ. అంత.

81

— ప్రహస్తహస్తాక్షులయధము. —

మ. కృతహస్తుండు ప్రహస్తుఁ డాహవకళాకేళీవిదగ్ధుండు ద

ర్పితుఁ డై తాఁకె విభీషణుం గడఁకమై బెంపారి వారిద్దఱున్

శతభవ్యోగ్రమయూరపత్రవిశిఖశ్రేణీశతచ్ఛన్ను లై

- ధృతి నొప్పారిరి చిత్రవారిధరసంక్తిచ్ఛన్న శైలాకృతిన్ 82
- చ కదిసి ప్రహస్తుఁ డార్చి పరిఘాబు రయంబున నెక్కి భీకరా
 న్నదకరిహస్తాడనముమాపి దలిర్పగ ప్రసే సీసుమై
 నదయత రావణానుజుని నాతఁడు ప్రేటున కించుకంతయుం
 గదలక హేమగూటగిరికై వడి నిల్చి యుద్ధిన్గోపుఁ డై. 83
- మ శతఘంటాపరిఘాపితంబును జగత్సంహారఘోరానలౌ
 త్థితకీలాసదృశంబు నై మెఱయుశక్తిం బూన్చి మంత్రించి యు
 ధృతజేహండు ప్రహస్తు వైచిన వెనుక దత్తుగ్రరసంపాతనా
 టితవతుం డయి కూలె వాఁడు శతకోటిచ్ఛన్న శైలాకృతిన్. 84
- వ. ఇట్లు ప్రహస్తుండు వడినం దలై నన్యంబులు విముఖంబు లగుటయు ధూమ్రా
 తుండు రోషతామ్రాతుం డగుచు నతనిబిడబలాహకానీకభీకరం బై కాటు
 కొను చున్ననిశాచరచక్రంబుతో నురులం బఱతెంచినం జలించి బలీముఖ
 బలంబులు దుర్బలంబు లై తొలంగినం జూచి యాంజనేయుం డజయున్గం డై
 నిల్చినం బెల్లన యెప్పటియట్లు యూధవతులుం గూడుకొని రవ్వుడు. 85
- నీ. అనిలతనూజ ధూమ్రాక్షరక్షితసైన్యశియుగ్గంబునకు నయ్యె నుగ్రసమర
 మందు నిన్మరచరణాఘాతముల డొల్లు నరసంబులును శిలాహతులఁ దూలి
 యొఱులు నేనుంగులు నుత్తాలతరుహతిఁ ద్రెళ్ళఘోటకములుఁ దీవ్రనఖర
 దంతక్షతంబుల దళితాంగు లై నేలఁ బడి తన్నిశాచీనీరభటులు నగుచు
- ఆ నధికశౌర్యసారు లగుకపివీరుల, చేత నొచ్చి దైత్యనేన భీతిఁ
 బఱచెఁగొంత బెండువడియుండఁగొంతధూ, ప్రాక్షు వెనుకకొనిఁ గెనంతఁగొంత 86
- మహాస్రగ్ధర. కని ధూమ్రాతుండు విశ్వగ్రుచరచలలత్కాల మేఘంబహారే
 ఘనగర్జాఘోష మొప్పుం గడఁగి శరశతాఃస్పృతాసారదుర్ద
 ర్శవవీరారంభుఁ డై నక సకలహరిచమూసంఘమున్ విహ్వలం బై
 చనెఁ దూలెం గూలె లావుం జలమును జెదరక సంగడిక విచ్చె నొచ్చెన్. 87
- తే. అతనియుద్ధతి సై యక యనిలనూనుఁ
 డనిలవేగుఁ డై పఱతెంచి యార్చి తాకె
 బ్రథమ మయ్యిద్దఱకు నుగ్రభంగి నమర
 పతికి వృత్తునకుం బోలెఁ బ్రకట మయ్యె. 88
- క. పరిఘంబులు గదలును బె, క్కదుదుగ రక్తసుండు వైచె నచ్చూరుతిపై
 నురుగండకైలములు ఘన, తరువులు హరివరుండు గురిసె దానవుమీఁదన్. 89
- వ. ఇబ్బంగిం బెనంకువ నెల్లు చుండం గొండొకనేవునకు. 90

1 పాతనిము...నాత్మప్రేటున. 2 నెఱయ...శతకోటిక్షిప్త. 3 యుగళంబునకు. 4 వైరంబు
 కనిలనూను...పరికిం బ్రహ్మదనకుం బోలె.

- సగ్ధర లంకాకుంటాకుఁ దుక్కల్లముతకగమనోల్లాసి మై డాసి వీరం
బొంకం బేపారఁ జంచుజ్జరదితమహాభూరుహం బెత్తి ప్రేసెం
గింకక ధూమ్రాక్షు వాడుం గెడసెను వదనో¹స్త్రికీలాలభారా
పంకప్రాగ్భాగమగ్నావభువభిభుతిత ప్రాణుఁడై యాహవోర్విన్. 91
- వ. ఇతైఃసంగున ధూమ్రాక్షుండు దెగింపిదపఁ గపివరనై నికు లార్చి హనుమంతుని
ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచు రజనిచరులం గనుకనిం దోలినం దూలి యంద
ఱుం బఱచి పురంబు సొచ్చి దనుజేంద్రునకుం బ్రహస్తధూమ్రాక్షులమరణప్రకా
రంబు లెఱింగించినఁ బ్రకటబాష్పనిశ్వాసవివర్ణవదనుండగుచుఁబంక్తివదనుండు.
- క. కలవా రెల్లను మడిసిరి, కలిగియు² లేడయ్యెగ్గఁ గుంభకర్ణుండు వీనిం
దెలుపుదునో యేను గొడుకుం, జల మెడవక రిపులతోడ సరిఁ బెనఁగుదుమో.
- వ. అని వితర్కించి యప్పటికిఁ గుంభకర్ణప్రబోధంబు గార్యంబుగా నిశ్చయించి
తదీయశయ్యాగృహంబునకుం జని వాసిం దెలుపం బరిజనంబులం బనిదిన. 94
- సీ. భేరిమృదంగగంభీరనాదంబులుఁ గాహళేఘంటికాకలకలములు
దారుణసింహనాదంబులు నొనరింప గడుఁ బెద్దవడికి నంగము గదల్చి
యొడికిలి కను విచ్చి వచా యని బిట్టావులించి కొండొకదేటి లేచి³ నీల్చి
కలయఁ జూచుటయును గట్టెమరనయున్న యన్ననవ్యయఁ దనయనుఁగుదమ్ముఁ
- ఆ. జూచి యనియె నిట్టిచోద్యంపునిద్రలుఁ, గలవె యేరికిని జగంబులోన
నెవ్వ రేమి యైరొ యెఱుఁగవు తమ్ముడ, యిపుడు మనకు నైనయెడరు వినవె.
- వ. దశరథనందనుం డైన రాముండు నాచేత నపహృతభార్యుండై కలుషించి యనేక
వానరయూథంబులం గూర్చుకొని వచ్చి వనధి బంధించి మచవీటిపై విడిసి
మ మైల్లను నేలకుం గోలకుం దెచ్చు చున్నవాడు ప్రహస్తాదివీరులు వానిచే
తం బెక్కండ్రు సిక్కిరి నీవకాక వాని జయింప నన్యుండు శక్తుండు గాఢు
గావున లెప్పు గ్రక్కునం బగతునై నడచి పొడిచి గెలుపుము దూషణానుజాలు
వజ్రవేగప్రమాథులు నీకుం దోడ్పడియెద రనిన నట్ల కాక యని కుంభ
కర్ణుండు విహితపరికరబంధుండై సమరసన్నద్ధు లైనపరిజనంబులతోడంగూడి
వెల్వడి నడతెంచిన. 96

— కుంభకర్ణుండు యుద్ధము సేయుట ౨ —

లయగ్రాహి దారుణదవానలశిఖారుణశిరోరుహంగభీరఘనకర్పరశరీరుఁ బటురోష
క్రూరనయనాంతగళితోరుతరవహ్నికణఘోరముఖదంతవలయారభసదంశో
ద్ధారారుధిరాధరు నుదారభుజసారణవిదూరితదిగంతుఁ బదభారవివచద్భూ
భారుద్రిజగద్విజయభూరిబలు నద్దనుజవీరుఁ గని యచ్చెరువుకూరఁ గపివీరుల్.
క. రక్కసుండును దనమరిలో, నక్కపి⁴వీరులను జీరి కై నఁ గొనక వే

1 స్త్రికీలాల...ప్రాగ్భాగ. 2 లెఁ యగుఁ గుంభ. 3 నిల్చి...యెఱుఁగవు ధమ్ముడ, వీవ
మనకు. 4 వైష్ణవము.

- రుక్మన రఘుకులవీరుల, దిక్కుగతుం గవియుదెంచె దీప్తస్ఫురణన్. 98
- మ. వడి నడ్డం బరికట్టె నెట్టిన మారివ్రాతంబు వెళ్ మ్రాకులం
బిడుగులోనిమహాధృతాస్త్రముల నాభిలంబుగా వైత్తు బి
ట్టకువక వైచగఁ జూచ్చె గొంబటు బలం బారంగ వే డాసి దం
దడి తత్కాయము సింఛి రుగ్రుఖదంతవ్యాససగ్రీడలన్. 99
- ఉ కన్నుల నిన్ర చేట గ నకంపితుఁ డై యరఁ డేసి సేసినం
దన్ను నెఱుంగ కొక్క మొగిం దతఁగిసినై న్యనయంబుఁ జోరఁ జే
రన్నున మ్రింగఁ జూచ్చె విలయాగమసంభృతవర్షరోషవే
గోన్నతలీలఁ గాలుఁడు జరోత్కరమున్ గ్రసియించుచాడ్పునన్. 100
- వ. ఇట్లు బలచండబలవజ్రబాహులు లోనుగాఁ బెక్కిండ్ల యాభవతులను బహు
సహస్రసంఖ్యల వానరయూథంబును మ్రింగియు గొదగొని వచ్చు చున్న
యన్ని శాచరుని మార్కొన నోడి తాత్ప్రముఖు లైనబలీముఖులు నలువంకలం
జెదరి పఱచిన 101
- మ కని సుగ్రీవుఁడు బిట్టదల్పుచుచు వేగం బార దైశ్యేంద్ర మా
ర్కొని సాలంబున వానియాఁదలఁ గడున్ ఘోరంబుగాఁ బూన్కి వ్రే
సిన నావ్రేటున నిద్రచేటి కడఁకం జేవోయి సారింఛి య
వ్వుచుజూశుండు గఱింద్రుఁ బట్టె రథసోన్నాదంబుమై నార్పుచున్. 102
- క. పట్టువడిససుగ్రీవుని, గట్టెమరం గాంచి యెద్దు కలుషితమతి యై
దట్టుఁడు లక్ష్మణుఁ డసుగక, బిట్టేసెం బిడుగుఁబోనిపృథు బాణమునన్. 103
- సీ. 1 ఉరమాడి యాశఁం బుచ్చి పోవుటయును గడు నొచ్చి యాకుంభకన్ధఁ డలిగి
వెస వాలితమ్ముని విడిచి తోరఫృశిలఁ గొనుచు నుక్కున రాముహర్షితమ్ము
దెసఁ బాటుతెంచిన ధీరుండు సౌమిత్రి భల్లయుగ్మమునఁ దద్బాహుయుగము
నఱిమాయాబలోన్నతుఁడుదైత్యుఁడుచతుర్బాహుఁడై తోఁచినభానుకులుఁడు
- ఆ. చేతు లెల్లఁ దునిమె శితభల్లముల వాడు, మఱి యనేకహస్తమస్తకాంఘ్రి
భాగుఁ డైన గినిసి బ్రహ్మస్త్ర మేసినఁ, గూలె నసుర గొండ్ గూలునట్లు. 104
- వ. ఇట్లు కుంభకన్ధుండు దెగటారిం జూచి దూషణానుజాలు వజ్రవేగుండును
బ్రహ్మాధియు రాఘవానుజుం దలపడి నిబిడబాణోఘనిమగ్నుం జేయుటయు
నతండును వారి నతిపహుళం బగుశరజాలంబునం బొదవినఁ గయ్యెం బొక్క
ముహూర్తంబు చూడకు రోమహర్షణం బై చెల్లెఁ దదనంతరంబి. 105
- చ. అనిలసుతుండు నీలుఁడు రయం బెసఁగం బఱతెంచి యమ్మహా
దనుజులమీఁద వేపున చుదగ్రనగాగ్రయుగంబుఁ బూన్కి వ్రే
చినఁ గడు రూఢుం జెదరి చెప్పగఁ జూపగ లేక పోయి ర

- ద్వమజ్జలు వాచనోత్తరము దద్దయు చుబ్బున 'నార్పి రెంతయున్. 106
- క. ²ఆకులపడి నలు దెలరా, గాకులక్రియః జెరరి కడు చెగఁకుండి రక్షో¹
నీకములు లంకయెనిమిది, వాక్కిన్ దూతః జౌరవన్దము దలకన్. 107
- క. అంతః దనకూర్చి కిచ్చుం, దంతకుః కూడుటయు దూషణాచుజమృతివృ
త్తాంతంబును విని యెంతయు, వంతః దలరి యటచె బం క్తినదరుః డవశుఃజై.
- వ. అయ్యనసరంబున నాము క్తకనచుండును నాబృహత్సూరీకుండును బ్రచండకోదండ
పాణియుః గృహణబాణబాణాసనావివిధసాధనోపేతసన్నిహితస్యందనుండును
బురందరహృదయసాగరమందరుండును నైనమేఘసాదుండు దంక్రిం జేరం
జనుదెంచి వినయంబున ని స్టనియె. 109
- చ. వగవఁగ నేల దైత్యకులవల్లభ యే గలుగంగ నిష్ఠైయిన్
జగముల నీదుశత్రులకు శౌర్యము నెల్లునె వృత్తవైరి లో
నగుసురకోటియే పడఁచి యప్రతిమోన్నతి నున్న హిమకుఁ గ్రోఁ
తిగముల నోర్పు లెంతవని ధీరత నక గృహ బంపు మాజికిన్. 110
- ఉ. కూపినకొండ మ్రుచ్చులను గ్రోతుల నుగ్రత ముట్టి కిన్కం జెం
దాడెద నుజ్జ్వలలోగ్రవివిధాంబకజృంభితదిబ్బుఖుండ నై
యాడెద వీరనృత్యము రయంబునః బార్థివసూను లిద్దఱుం
గ్రీడయపాలఁ గిట్టి పెడకే ల్లోగిఁ గట్టెదఁ బట్టి తెచ్చెదన్. 111
- వ. అనిన దెలివొంది మందోదరీసుందరుండు ప్రియనందనున కి స్టనియె. 112
- సీ. నీపరాక్రమలీల నిక్క మే నెఱుంగనే పుత్ర, నీభుజబలస్ఫురణమునన
కాదె నా కిట్టివిఖ్యాతియు సిరియును గలిగె గీర్వాణసంఘంబుతోడఁ
గూడ నయ్యంద్రునిఁ గొని వచ్చి నాబంటుఁ గా నొనరింపవే గర్వ మెసఁగ
మాయావిదుండపు మహితదివ్యావ్రవిశారదుండపు నీవు సంగరమునఁ
- అ. బగతు రెల్లోవెగడుకడఁగ దృశ్యాదృశ్య, దుర్నిరూపభంగిఁ దొడరి చిక్కు
వటుచునీమహోగ్ర బాణపాతంబులు, దశరథాత్మజులకుఁ దరమె యొర్వ. 113
- ఆ. నిఖిలశత్రువయము నిశ్చేషముగఁ జంపి, యనఘ సమరనివాతు లై నయిస్త
దీయజనులఋణము దీర్పుము మసలక, పోయి రమ్మ వేగ పొడిచి గెలుము 114
- వ. అని కౌగిలించుకొని వీడుకొల్పిన నిగ్రజిత్తు సత్కరుం జై యరదం బెక్కిలంకా
పురంబు వెలువడినం గని వనచరానీకంబు లార్పుచు నెదురు నడచుటయు
నతండు దాని నించుకయు సరకుగొనక కరతలం బెత్తి లక్ష్మణునిం బిలిచిన. 115
- శ్రీ భాద్ర లిత్తు లక్ష్మణునితోడ యద్దము సేయుట. —
- క. విని యాతండును మార్చి, నినదంబున గగనధారుణీమధ్యం బె

1 నార్పి నక్షత్రం. 2 అమలగిరి. 3 నిమఁ... దెంతవని దేవ నమం. 4 చుందిక; మార్చి
... పెడకేలుగఁ; పెడకేలుం. 5 వెలుక. 6 పార పొడిచి.

- ల్లను మ్రోయ మత్తగజముం, గనినమ్మగేంద్రుండపోలే: గడంగెం తెలుచన్
వ అంత. 117
- ఉ జైత్రులు గోత్ర భూమిధర సాదులు ¹సాగరధీరు లుల్లస
చ్చిత్రధనుశకళావిదు లజేయులు భూరిజయాప్తు లపు సా
మిత్రము మేఘనాదుడు సుత్రవిధేదులు దాకి రాద్వి లో
కత్రయభీకర ప్రథమకౌతుక వేగతచి తైచృత్తు ². 118
- క. మచ్చరము మీఱ నొండొరుఁ, జిచ్చుటపిడుగులనుబోనిశితవిభిములం
జెచ్చెర ³బోరగ విలునే, రృచ్చుట దుల్యంబు లయ్యె నయ్యుద్దఱకున్. 119
- క. తనకంటె నపుడు రావణ, తనయుం డని మీఱఁ ⁴జూచు దా నాతనికం
ఁబు మున్న రాఘవానుజుఁ, డనుపమశరలీల నతిశయంబుగ మెఱయున్. 120
- క. అంతఁ బటుతోమరంబుల, నెంతయు వెస నృపతనూజు నింద్రజి వైవర్ణ
సంతతశరముల నన్నిటి, నింతెంతెలు శకలములుగ సేసె సతండున్. 121
- వ. అట్టియెడ నంగదుండు గడంగి లక్ష్మణునకుం దలకడచి యమందవేగంబున మందో
దసినందనుం గపిసి ఘనమహిమహంబునఁ దన్త స్థకంబు ప్రేసినం జలింపక నిలింప
పతివైరి నిశితప్రాసంబు వాసవపాత్రుం జంప నెత్తుటయు లక్ష్మణుండు దానిం
దునియ నేసిన నయ్యసురయు గదాదండంబుఁ దీర్చి ⁵యంగదవక్షంబు ప్రేసినం
దొలంగక చెలంగి వాలిసూనుండు సాలవృక్షంబున నారాక్షసు రథంబు రథ్య
సారధిసహితంబుగాఁ జదియ నడిచె నట్లు విరథుం డయి యచ్చోటన యంత
ధానంబు నొంది గగనగతుం డయ్యెఁ బదంపడి. 122
- క. ఎవ్వలన నుటుకునో యతఁ, డెవ్వరి నెటు సేయునొక్కొ యిం దనుచుఁ గడున్
నివ్వెఱపడి కపిసేనలు, గ్రొవ్వ నెడం బంక్తివదనకొడు కుద్ధతుఁ డై. 123
- చ. ఉటుముచు ⁶నంత్యకాలచరితోగ్రబలాహకలీల దోచుగా
దఱవగుఘోరపుంబిడుగుండడము వోనిశరప్రతాన ము
క్కఱఁ దొరగించుచుం గపిబలావళి ద్రుంచె కలంచె నేపునన్
నెఱుకులు నొంచె బాణమయనీరధి ముంచె రఘుప్రవీరులన్. 124
- క. మాయాధికు నంతర్హిత, కాయుఁ బురందరవిరోధిఁ గాకుత్స్థులు క్రో
ధాయత్తు లగుచు నేసిరి, ధీయుక్తులు శబ్దభేదిదివ్యాస్త్రములన్. 125
- వ. వానికి నలిగి సుగ్రీవాదివానరులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు గైకొని యాకసంబున
కెగసిన నద్దానపుండు వారి నందఱ వెఱచఱన నేయుటయుఁ జేసె నెడి మగిడి
పుడమి కెఱిగిరి వాఁడంత నిలువక వాడితూపులు వఱపి రామలక్ష్మణులఁ
గరంబు నొప్పించినం జెయ్యెది యయ్యన్నయుం దమ్ముండును గపిబలంబు

1 వార్ధిగభిరు. 2 నొంపగ...దుల్యంబు యయ్యె. 3 జూచి లా. 4 అంగదు సవ్యవార్ధ్యం
మన వక్షంబు. 5 నంతకాలచరితోగ్ర...దండముఁబోని...ద్రుంచి... నెఱుకులు నొంచి.

లడల ధాణీశలంబునకు నొకగి విలయకాలపతితు లయినసూర్యేందులచందంబున
నున్నం గని సింహనాదంబు చేసి 126

మ పరమోదాత్తుల బాధివోత్తముల శంభుక్రమారంభులకొ
సురసాకాశుల గోలప్రభుల నస్తోక ప్రభోద్దాములకొ
వరలాభోన్నతుల డన్ని శాచగఁడు గర్వం బొప్పు దుర్వాచని
ర్భరనాగాస్త్రములం దవాహామహికో బంధించె నయ్యిర్దటన్. 127

వ తదనంతరంబ సుగ్రీసుమేగజాబరత్ప్రముఖు లయినకపిసీధులు రామలక్ష్మణు
లున్నయెడకుం జనుదెంచి యెయ్యదియును జేయునది నేరక దుఃఖితు లగు
చుండ నవ్వభీషణుండు వారి నాశ్వాసించి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నారాజ
కుమారులకు బంధమోక్షణంబు గావించె సుగ్రీవుండు విశల్యకరణి యను నౌష
ధంబున వారల విశల్యదేహులం జేసె నిట్లు ప్రబుద్ధులై రాఘవులు గ్రమ్మఁ
గయ్యంబునకుం గడంగి రప్పడు రావణాసుజుండు రామునకుఁ గృతాంజలి యై
యిట్లనియె. 128

సీ నరనాథ కిన్నరనాథునిపనుపున శ్వేతుండు నాఁగఁ బ్రసిద్ధుఁడైన
గుహ్యకుఁ డిదె మీకుఁ గొని వచ్చె దివ్యతోయంబు లీడలముల నంబుజాక్ష
నయనపద్మతౌళనము నేయుఁ డిప్పు డదృశ్యభూతము లెల్లఁ దెల్లముగను
గానంగఁ బడు నన్నఁ గైకొని రాఘవుం డనుజసహాయ సమన్వితముగ

ఆ. నట్ల చేసి కనియె నంబరమధ్యసం, చారుఁ గృతవిపక్షసాప్రహారు
నింద్రజాలశీలు నింద్రజిహ్వణలోలు, రావణాగ్రతనయు రహితవినయు. 129

వ ఆరక్కసుండునుం దనచేసినపౌరుషంబు ప్రతిహతం బగుటకు విస్తయం బంది
మగిడి హామకార్యంబును దొడంగం బొయిన నెటింగి విభీషణుండు లక్ష్మణుం
జూచి యిన్నీచునకు హామసమాప్తి యయ్యెనేని నెవ్వరికిం గెలువ నశక్యంబు
వీనివెన్నడిం దగిలి తెగటార్పు మనిన నతండు. 130

ఆ. ఆర్పి వెనుకఁ దగిలి యశనికల్పము లైన, శరము లేయుటయు కినికాటవరుండు
గినిసి వడి నెదిర్చి కీలించె లక్ష్మణు, నంగకముల నుజ్జ్వలాంబకముల. 131

వ. ఇట్లు దలవడి యవ్వీరు లిరువురు నిశాచరవనేచరబలంబులు రణం బుడిగి వెఱగు
వడి తమోపారు సూచుచుండ నుద్ధండవేదండయుగళంబుపాలిక నాభీలశార్దూల
ద్యయంబుకరణి నసహ్యసింహయమశంబుకై వడి నతఘోరయుద్ధంబు నేయం
దొడంగి రంత. 132

క. వడి నొక్కవెట్ట లక్ష్మణుఁ, డడరించె నిశాతశరము లారక్కసువైఁ
గడంగి యతఁడు నాతనిపై, నెడవక నాటించె గలయ నెనిమిదియమ్మల్. 133

ఆ. వాడితూపు లొడల వడి నాటుటయు ¹నేపు,తోడ పరుషరోషధూమకేతుఁ
డతశయిల్లి రాఘవానుజుండుకుచాప, శింజనీరవంబు నెలగఁగఁ గవిసి. 134

— ఇంద్రశక్తు లక్షణనివేతఁ జచ్చుట —

మ శితభల్లద్వితయంబునం గడువెనం జేదోయి ఖండించి ఖం
డితగోత్రాచలతుంగశృంగశతకోటిస్ఫారఘోరానల
ద్యుతిసాంద్రం బగుశాతభల్ల మొకటం ద్రుంచెం గనత్కుండలా
న్విత మై యొప్పునిశాచరేంద్రుశిరమఁ వీరక్రియాపక్షుఁ డై. 135

ఆ. భగ్నశాఖ మైనపాదపంబునుబోలె, నిట్లు సంగరమున నింద్రజిత్తు
వడినఁజూచి దైత్యబలములు భయమంది పటచె జెలఁగి యార్యైబ్బవగబలము.
క తనయునిమరణం జేప్పడ, విని దశకంధరుఁడు శోకవివశం డై బో
రన బాష్పము లొలుకఁగ వా, యనుచుం బదిరోళ్లుఁదెఱచి యటచెం బెలుచన్.
క. శోకింబు పైఁచలేక యశోకవంబునకు నరిగి సురశత్రుఁడు రో
షాకులుఁ డై జానకీ బు,త్యాకారం జువఁ జంద్రహాసము వెఱికెన్. 138

వ. అచ్చుడు యోవనయవృద్ధుం డై నయవింధ్యుం డతని వారించి యిట్లనియె 139
చ. ఇది దగునె దశానన మహేంద్రుఁడు లో నగ దేవతాతతిం

గదనములో జయించి త్రిజగంబులఁ జేర్కొని యున్ననీకు ని
మ్మదిత వధింతు నంట గడు మోము గాదొకొ యోపుదేని నే
పొదవఁగ రాఘవుఁ ²గెలుపు ముగ్ధులఁ జంపినఁ బెంపు గల్గునే. 140

వ. అనినం దద్వచనంబుల నువశతితరోషం డయి దోషాచరేశ్వరుండు సమర
సన్నాహం బమర రథం బెక్కి మిక్కిలి బీరంబు సొంపార నఖిలసేనాసహితంబు
గాఁ బురంబు వెల్వడి నడతెంచె నంత. 141

శా. సుగ్రీవాదిసమస్తవానరులుఁ బ్రసూజ్జన్తహవిగ్రహ
వ్య గాకాతఁ జెప్పి భూరుహశిలావ్రాతఁబులం దాల్చి వా
లాగ్రవ్యాచలనంబు లొప్పు దశకంతాగ్రేసరోదగ్రపై
త్యగ్రామంబు నెదిర్చినక సమర మత్యంతోగ్ర మయ్యెక వడిన్. 142

వ. ఆసమయంబున నఖిలమాయాశశలుం డై నదశముఖుండు మాయ గావించిన.
క. ఆరావణు దేహంబున, ఘోరగదాశక్తిఖడ్గోదండధరుల్
వీరులు సహస్రసంఖ్యల, వారలు జనియించి రసురవరు లుద్ధతు లై. 144

వ వారి నండఱ గౌసల్యానందనుండు సాంద్రశరజాలబుల నవలీలం దునిమి
తూటాడిన నమ్రేటర్కసుండు వఱియు నెఱక మాయ ప్రయోగించి రామ
లక్షణప్రతిరూపంబు లనేకంబు లుత్పాదించుటయు నయ్యన్నయం దమ్ముండు
ను వెఱుంగువడియునుం జిడిముడిపడక యష్టాయాయాపంబు లన్నియుం దునిమి

తదనంతరంబ.

145

చ అభినవభానుబింబమచిరాకృతీనుఁ హరి¹యుగ్ధముఁ మహా
రభసదురాసదంబును విరాజితకేతకవైజయంతికా

ప్రభమును నైనతేను సురపాలకుపంపునఁజేసి రాఘవ

ప్రభునకుఁ దెచ్చి మాతలి సభక్షికుఁడై ప్రియ మొప్పు నిట్లనున్.

146

మ. ధరణీనాథ సురేంద్రుడే రిది మహాదైత్యేంద్రులం దొల్లి యీ

యరదం బెక్కి యనేకులం దునిమె జంభారాతి ఘోరాజి నీ

యరదం బెక్కి వధింపు మీవును మదీయ స్ఫురసారథ్యని

ర్భరభంగికా దశకంధరుం ద్రిభువనీభంగోన్నమత్కంధరున్.

147

మ అనినఁ మాతలి నాదరించి యరదం బారాఘవుం డెక్కి యు

క్కున మీఁకొ రిపుకోటిమీఁద విసలత్కంఠడమా²ర్చిమహా

స్వనభిన్నాఖిలదిగ్విభాగుఁ డగుచు³ శాతాస్త్రధారాభిషే

చనపూతప్రతీపక్షునై న్యుఁ డగుచు⁴ సంరంభదుర్వారతన్.

148

ఉ. అత్తటి రావణుండు విలయానలదుష్పహమూర్తి యై నరేం

ద్రోత్తముమీఁదఁ దేరు గడు నుగ్రగతిం బఱపించి సగతతో

ద్వైత్తశరప్రవాహపరివీతదిశాముఖుఁడైన జూచి వే

రుత్తల మండి రాతనినముద్ధతికి⁵ శివినుండి నిష్టరుల్.

149

వ. ఇట్లు దలపడి రామరావణు లతీఘోరంబుగాఁ బోరం దొడంగి రంతఁ బంక్తి

వదనుండు నిబిడజ్వాలం బగుశూలంబు రాఘవుమీఁదం బ్రయోగించిన నతం

డును నడుమన దానిఁ దునియలు నేసిన నీసుకం బెరిగి సు⁶వైరి మఱియును

దరతరంబ శతసహస్ర సంఖ్యలు గలశూలంబులు భిండివాలంబులుఁ దోమరంబులు

శరంబులుం బఱఁగించి యంబరం బెల్ల నస్త్రమయంబు గావించిన నఖిలభూతం

బులును హాహాకారవ్యాకులంబు లయ్యె నసురసైన్యంబున భేరిప్రముఖతూర్వ

నినదంబులు సింహనాదంబులు నెలంగె నంతఁ గొండ్రికనేపునకు రావణప్ర

యుక్తం బైనశస్త్రాస్త్రదహనం బంతయు నిరంతరవిశిఖధారాసారంబునం గబ

ళించి రామజలధరంబు గంభీరసంరంభంబునం బొదలుటయు సకలస్థవంగసముద

యంబును బ్రహ్మకోలాహలం బయ్యెన్ బదంపడి.

150

— శ్రీ రాముండు రావణాసురుని సంహరించుట. —

సీ. కమనీయకనకపుంఖప్రభాభాసియుఁ దీక్షణముఖంబును దివిజయక్ష

మునిసిద్ధసాధ్యసమైవాదాపహంబు నై విలసిల్లుబాణ¹ మవ్వీరవరుఁడు

గైకొని బ్రహ్మస్త్ర²తమం త్రాభియుక్తంబుగా నొనరించి కార్తవీరమున

సంధించి జగములు జయపెట్టె జెచ్చెరఁ దిసిచి యేయుటయును దీవ్రభంగి

1. యుక్తము. 2. శస్త్రాస్త్రధారాభిషే. చనుభావప్రతిపత్తి. 3. వినువీధి. 4. ముద్గివరుండు.

- ఆ. గడఁగి యాశరంబు గల్పాంతదహనంబు, పోలెఁ బంక్తికంఠఁ బొదివి నీటు
గా నొనర్చె సూత్రకుఁ ధరభ్యసఁచున్వితముగ నొక్కమాత్ర లోన 151
- వ. అప్పు డంబరంబున దివ్యతూర్వనాదంబులు సెలంగం గలంగి యనుగు లెల్లఁ
దొలంగిరి గంధర్వగానంబులు నవ్వొనర్తనంబులు బ్రవర్తిల్లె నింద్రాదిదేవో
త్తము లన్నరదేవోత్తముం బ్రస్తుతించుచుం బ్రమోదంబు నొందిరి. 152
- క. ఏకోత్సవంబు లయ్యెఁ ద్రి,లోకంబులు నఖిలలోకలుంటాకుండు ఘో
రాకారుండు దశవదనుండు, గాకుత్స్థనిశాతశరముఖంబునఁ బడినన్. 153
- ఉ. అంత ననంతకీర్తి శరణాగతరక్షణశాలి రాఘవుం
డెంతయు వేడ్కతోడ నసురేంద్రుడంబున నవ్వీభీషణుక
సంతతపుణ్యుఁ బుణ్యజనసంతతివర్ధచుఁ గట్టెఁ బట్ట మ
త్యంతదయాంతరంగుండు గృతాహితభంగుండు దానుఁ దమ్ముండున్. 154
- వ. తదనంతరంబు యవింధ్యుండు విభీషణసహితుం డై జానకీ నుచితయానంబున
నునిచికొని రామదేవుపాలికిం దెచ్చి దేవా దేవిం బరిగ్రహింపు మని విన్న
వించుటయు నతండు. 155
- చ. ఆతిమలినాంగి జీర్ణమలినాంబర¹ధారిణి సంతతాశ్రుపం
కితవిలసత్కపాలఁ బరికీర్ణజటాయిత కేశభార నా
యతఘనదుఃఖిదూషితఁ బ్రియాంగనఁ గన్గొని యస్త్రియాత్ముం డై
నుతచరితుండు దద్దయు మనోవ్యభ సేయుచు నింతి కి ట్టనున్. 156
- నీ. అధికదుష్టాచారుఁ డైనదశాననుఁ డింతకాలముఁ దనయింటఁ బెట్టి
కొని యున్ననిన్నుఁ గైకొనిన నస్తచ్చురిత్రము. కుఁ దొడరదే భర్తహాని
పరిభవంబునకు నై ప్రతికాఁముగ వైరఁ గూల్చితిఁ గాని నీకోటకుఁ గాదు
మెలఁత నీచరితంబు మేలైనఁ గీ డైనఁ గా నెమ్మ నిన్ను నిక్కముగ నొల్లఁ
- ఆ. బరఁగఁ గుక్కువాతఁ బడినహవ్యముభంగి, యయ్యె నీతెఱంగు నరయ నిపుడు
గాన యిచటఁ దడయఁ గాదు చెచ్చెర సీకు, నిష్ట మయినకడకు నేగు మతివ.
- ఆ. అనినఁ జెవులఁ గొఱవి గొని చూడెన ట్టెనఁ, దాల్చి పెల్లగిల్లఁ దరళనయన
మొదలు నఱక నొఱగు కదళివందంబున, నెలఁత దల్లడమున నేలవ్రాలె. 158
- క. వెఱఁగుపడి హర్ష రాగము, దఱఁగిన వెలువెల్ల నై వదనములు వ్రాలం
దెఱఁ గేడి టిచ్చుపడి ర, త్రఱఁ దర్పరజనము లెల్లఁ దద్దయు వంతిన్. 159
- తే. పడఁతి ²యల్లన మఱికొంతవడికిఁ దెఱసి, యలసమూర్తియై దండడి నశ్రులురులఁ
గేలు మొగిడించి పనుమతీపాలుఁజూచి, యెలుఁగుగుత్తుకఁ దగులంగ నెట్టులనియె.
- క. నినుఁ గీడు వొరయ. కుండఁగ, జనులకు నానిక్క మెక్కు జననాయక నే

ననలంబుఁ జొచ్చి వెడలెడ, గనుఁగొను మిచ్చనవు నాకుఁ¹గరుణింపు దగన్ 161

ఉ నా దగుబుద్ధి నీదుచరణస్థరణంబ యొనర్చుఁ గాని²యొం
డేదియు నెన్నఁడుం దలఁప దిట్టిద యొం డొకచంద మైన ని
మ్మేదినియుఁ గృతానుఁడు సమీరుఁడు శీతకరుండు సర్కుఁడుం
గా దన కీక్షణంబ ననుఁ గాల్చె³ వెల్పులు చెట్ట నేతురే. 162

వ. అని పలుకుటయు నిష్పడు పృథివ్యాదిభూతంబు లెలుంగులు నెలంగ నెల్లవా
రును వినం దమతమనామంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 163

క. విను ముత్తమురాలు సుమీ, జననాయక జనకతనయ సందేహపడం
బనిలేదు మాకుఁ దెల్లము, జనులకు మము మొఱుగ రాదు సీలక్రీయలన్.

వ. అనిన యనంతరంబ సకలసురమునిగణసహితంబుగాఁ బితౄమృత్యుండు సను
దెంచి రాఘవుచేత⁴ సమస్కృతుం డై యిట్లనియె నయ్యా నీవు సకలభూత
దస్సహం డైనరావణుం బరిమార్చి లోకహితంబు నేసితివి వినుము నలకూ
బరుశాపంబునం జేసి దశగ్రీవునకుఁ బరస్త్రిలయందు పౌత్రార్థంబు నెల్లదు
గావున నీధర్మపత్ని యొం డొక్కదొరితంబును బోయదు నీవు నిర్విచారుండ
వై యిప్పటివ్రతం బరిగ్రహించి నెమ్మదిఁ బురంబున కరుగు మని పలికి యతనికిఁ
బ్రయంబుగాఁ దత్సమరనిహతు డైనవానరులఁ బ్రాజ్ఞజీవులం గాఁ జేసి పర
మేష్ఠి సనియెఁ బురందరపాఠియును దాశరథి వీడ్మొని హరిసహస్ర యుక్తం
బయినరథంబు గైకొని నాకలోకంబున కరిగె నంత. 165

మ. అవిరోధంబున జానకీసహితం డై యాబద్ధరత్నప్రభా
నవపుష్పకం బగుపుష్పకం బనువిమానం బెక్కి యర్కాన్వయ
ప్రవరుం డిమ్ముల నేగె నమృదభరప్రాగ్భారవారాకర
ప్లవమానుం డగుచుం బురంబునకుఁ బ్రాప్తశ్రీవిశేషాన్నతిన్. 166

వ. ఇట్లరిగి భరతాదిబంధుజనంబులు నఖిలపరిజనంబులు నభినందింప వసిష్ఠవాచ
దేవాదివిరహితం బైనయభిషేకశోభనంబు వహించి రాముండు సుగ్రీవ విభీష
ణాది సుహృద్జనంబులను ఋక్షవానరబలంబులను బ్రకట బహుమానవిశేష
బుల నాదరించి వీడ్మొలిపి యభిమతభోగంబుల నిరంతరత్యాగంబుల
బ్రభూతయాగంబులఁ బ్రసిద్ధుం డయి బహు సహస్రవత్సరంబులు వసుమ
సంరక్షణం బొనరించె నిది రాఘవుచరిత్రంబు. * 167

ఉ. వారికి యిట్లు పూని వనవాసనింతోడుగిఖముక మహా
వైరికృతాపకారదురవస్థయు నోర్చి శుభంబు నొడదె

1 గరుణంబ నగున్. 2 నొం, దెలియు...యొం దొకచంద. 3 సత్కృతుం. * ఈ

చంబునకుఁ దర్వాక వొకప్రతి, "క. వినినను చదివిన ప్రాసెన, జనులకు నధికంపుఁబాపనంఘన
జాదుక, ఘనముగ శ్రీ నడుమారును, జనుశాయక తుదిని గల్గి నర్హమృతంబున్." అని యున్న

- చ. ఆమృతమయంబు సువ్రే సుగుణాకర యిష్టహనీయసస్తుయు
గ్ధ మివియ యుండు నేనిఁ ద్రిజగంబులయందు నశేషశత్రులో
కమునకు నీవు వధ్యుడవు గావు నిరంతరసౌఖ్యసంప్రమో
దమున వెలుంగు దీ విది హితంబుగఁ జెప్పితి మోసహాకుమీ. 286
- క. అనిన విని సూతనయుండు, వినయంబున నీట్లు లనియె విప్రాకారం
బున వచ్చినవేల్పువు నీ, వనఘా యెవ్వడవు నాకు నానతి యీవే. 287
- క. అనిన నతఁ డేను సూర్యుడ, మనమున నీయందుఁ గలుగుమక్కునఁ గజ్జం
బొనరఁగ నుపదేశింపం, జనుదెంచితి ననిన నతఁడు సంభ్రమ మొప్పన్. 288
- వ. అభివాదనంబు నేసి దేవా దేవర నా కత్యంతహితుండ వగుటం జేసి కృతార్థుండ
నైతి నిం కొక్కవిన్నపంబు నేనెవ నవధరింపుము. 289
- ఉ. భూసురకోటి వేడుటయుఁ బోడిగఁ బ్రాణము లైన నీగ నా
బాస దినేశ¹లోకమునఁ బ్రస్ఫుట మింతయు నట్లు గావునఁ
వాసవుఁ డట్టె న న్నడుగ వచ్చు బ్రియం వడి నాకు నొక్కబ్రా
తే సురలోకవంశిత మదిం గవచంబును గుండలంబులున్. 290
- క. జగములనెల్లను నిండిన, పొగడిత గడువెలితి నేసి పొల్లయొడలికై
తగవే జన్మవ్రత మిటు, విగ² విడువఁగ నేడు నాకుఁ ద్రిభువనదీపా. 291
- మ. మఱి గుంతీసుతపక్షపాతి యగుచున్ మాయాస్వరూపంబుతో
జితధైర్యుండు శతకృతుండు నను భీక్షింపంగ నేరెంచున
ట్టి తెఱం గైనఁ దదీయ³కీర్తియ చుమీ డిందుం ద్రిలోకీసము
న్నతమై యొప్పు మదీయ⁴కీర్తి యిది సూ నాపుణ్య మెబ్బంగులన్. 292
- ఆ. కీర్తి విడువఁ జాలఁ గీర్తితో మెలుగంగఁ, జాపు వచ్చెనేనిఁ జత్తుఁ గాని
జగములోన నెల్ల సడికంబుఁ జాపు మే, లనఁగఁ బరఁగుమాట యనఘ వినవే. 293
- ఉ. కీర్తియ యిచ్చు బుణ్యగతిఁ గీర్తియ తల్లియుఁబోలె ప్రోచు న
తీర్తియ⁵ యాయువు⁶ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుడ చూ శవంబు దు
ష్కీర్తను నెల్లచేటులును గిట్టి వారించు ననందె తొల్లి భ
క్తార్తిహరుండు నాఁ బరఁగు నంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్. 294
- నీ. విప్రాలు గడు నర్థి వేడినఁ గడిమితో⁷ బొచ్చెంబు నేయక యిచ్చు టొకటి
బలితంపుఁబగతురఁ బరిమార్చు టొక్కటి దండియై యని జచ్చుటొండె నొకటి
శరణాగతుని నెట్టిశత్రుని నైనను గరుణించి చంపక గాచు టొకటి
భామినీద్విజవృద్ధబాలాతురుల కైన యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపు టొకటి

1 దీని నుడువంగఁ జతుర్ముఖుఁ డైన నోరు ద, న్వాసవు. 2 తె... త్రిభువనంబ్యా
తి వర్తనము నిందించుకొ ద్రిలోకీసమున్నకయై. 3 భర్తయకొ సిరియు...దుష్కీర్తన కల్పభూత
మును. 4 గలిమిలో; గరిమతో; గలిమితో...కరుణఁ గయ్యరిమునఁ గాచు.

- అ. ¹యనఘ యివి వ్రతంబు లై చెల్లు నాకు నిం, దొకటి దప్పె నేని వికలకీర్తి
నగుదుఁ గాన యిత్తు సఖిలభావముల నా, ఖండలునకుఁ గవచకుండలములు. 295
- వ. అనినఁ గర్ణవకు సూర్యుం డి ట్లనియె. 296
- క. కడునెయ్యుర్దు హితముగఁ జె, ప్పెడువలుకులు వినవు గరము జేలవు నీ వె
క్కడ బుద్ధితెరువు లెక్కడ, చెడక వినుము నీకుఁ దెలియఁ జెప్పెదఁ గర్తా. 297
- క. తనకుఁ దనయులకు సతులకు, జననీజనకులకు బంధుజనులకుఁ గీ డొం
దనితెరువునఁ గీర్తి గొనఁ, జనుఁ గా కందలును జెడుయశం జేమిటికిన్. 298
- ఉ. కావునఁ నీవు ప్రాణములు గావుము కీర్తి య టుండ నిమ్ము నీ
జీవిత మున్నఁ గీర్తి మఱి చేరదె కీర్తి యొకం డనంగ నే
లా వనితల్ దనూభవులు ²లక్ష్మలు బంధులు సార్వభౌమతే
భోవిభవంబు నిమ్ముడఁ జొప్పడుఁ బ్రాణ మొకండు గల్గినన్. 299
- క. మృతుఁ డైననరుఁడు వెన భ, స్తితుఁ డై చనుఁ గాక కీర్తి మేలిమి గనునే
మృతదేహంబునకు నలంకృతిఁ జేసినయట్లు మృతునికీర్తియుఁ బిదపన్. 300
- వ. నీవు నాకు నత్యంతభక్తుండ వగుటంజేసి భక్తజనరక్షణంబు గర్తవ్యంబు గావున
నీ కి ట్లన్నియుం జెప్పవలసె మఱియు దేవనిర్మితం బైనరహస్యం బొక్కటి గలదు
దానంజేసి నీయందు నాకు వాత్సల్యంబు మిగిలియుండు నది యిప్పు డేను జెప్పఁ
బిదఁ దనయంతన యెఱుంగఁబడయెడు నీకు నర్జునునకుం దెగనికగ యైయుండు
మీకుఁ గయ్యంబు నయ్యెడు నందు నీవు సహజకుండలమండితుండ వగుటం
జేసి యర్జునున కజయుండ వయ్యెద వట్లుంగాక నీనిం గోలుపోయి తేని నెంతయు
దెప్పరం బగు ననినం గర్హం డి ట్లనియె. 301
- మ. కరుణామూర్తివి నీవు సంతతము భక్తశ్రీసమాధానత
త్పరచిత్తుండవు గావునం గడఁగి నావై మక్కువం బద్ది నీ
వర మే లానతి యిచ్చి తిం కొకటి దేవా నిన్నుఁ బ్రార్థించెదం
గరుణా నాప్రతికూలదుర్గలితవాక్యంబుల్ సహింపం దగున్. 302
- క. అన్యతమున కెంత వెఱుకును, విను మంతకునకును నంత వెఱవ ³మును గ్రహిం
చినవ్రతము విడిచి దుర్గతిఁ, జనఁ జాలుదనయ్య నన్నుఁ జనునే మాన్పన్. 303
- వ. అర్జునుండు దుర్జయుం డని చూడ వలదు నీవును మదీయంబు లగుదివ్యాస్త్ర
వికేషంబు లెఱుంగుదు జామదగ్న్యండును ద్రోణుండును నాకు నొసంగి
దివ్యాస్త్రంబు లల్పంబులు గావు గావున నవశ్యంబును సమరంబున సమరరాజ
నందనుం దెగటార్చి వోవుదు నీ వింక నొండు దలంపక నాకు ననుజ్ఞ యి వ్వునిన
నొక్కింత విచారించి ⁴యాదేవుండు రాధేయున కి ట్లనియె. 304

1 యన యిది; యనఁగ 295. 2-లక్ష్మలు...ని వ్రువరఁ; నిమ్మ భరఁ త ల్లనిగ్రహిం
3 మాదితేయంబు.

— మాత్యండు గర్హితో చిందుచే శక్తిఁ గ్రహిం మని చెప్పట —

తే. ఎల్లభంగుల నిశ్చయం బిదియ యేని, వత్స విను మింక నొక్కటి వాసవునకుఁ
గలదు దారుణంబును నమోఘంబునైన, శక్తియిది నీకునడుగుము సవినయముగ.

క. తొలితొలి బలసూచనుచే, జెలువుగ నాదివ్యశక్తి సేకుఁ గొని కుం
డలములుఁ గవచంబును మఱి, యలఘుమతీ యిమ్ము భద్ర మగు నట్లయినన్.*

ఉ. వైరులఁ జంపి చంపి వెన వచ్చుఁ గరంబున కాజిహాసన న
ద్వారుణశక్తి వాసవుఁడు దానన యెల్లి సహస్రసంఖ్యలం
గ్రూరసురారిసంఘములఁ గూల్చె మహాభుజ సీకు నెమ్మి నా
ఘోరపుసాధనంబు దొరకొన్న నవశ్యము గెల్తు ¹హోరులన్. 307

వ. అని చెప్పి కమలహితుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ గర్ణ్యండు వాసవురాక కెదురు
చూచు చుండె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 308

మధురాక్కర. కలదు దేవగుహ్యం బని కమలబాంధవుఁడు గర్ణ్యఁ
బలికె నని చెప్పి తది యెద్ది బలియుఁ డాసూతేజాండు
లలితకవచంబు మణికుండలములు నెమ్మెయిఁ బడసి
వెలసె నివ్వెధ ²మింపుగ వివరింప వలయు నాకు. 309

వ. అనిన వైశంపాయనుం డది యంతయుం జెప్పెద విను మని యిట్లనియెఁ దొల్లి
కుంతిభోజకడకు దుర్వాసుం డతఁ డి యెచ్చి వానిచేతం బూజితుండై నాకు
నీయింటఁ గొంతకాలము వసియింప నిష్ఠం బైనది నాయున్న యంతకాలంబును
నీవును నీయనుచరులును నిర్వాణం బగుభక్తి సేయ వలయు నిట్లోపుదే
యనుటయు నొడంబడి యతండు దనకూతుం బృథ యగుకన్యకం బిలిచి య
మృహామనిం జూపి. 310

ఉ. దేవసమానుఁ డీధరణిదేవుఁడు వేడుక మగ్నహంబునం
దా వసియింపఁ గోరుటయు దానికి నేనును నియ్యకొంటి నిం
దీవరనేత్ర నీవుఁ గడు ధీరవు ధీవివయోపచారసం
భావితవృత్త వట్లగుట భక్తి భజింపుము బ్రాహ్మణోత్తమున్. 311

క. ఇతఁ డెయ్యది యెత్తటి సమృద్ధిఁ గోరిన నది ఘటించి ³మచ్చిక నిడి తో
పితుఁ జేయు మిమ్మహాత్ముని, మతి యలుగక యుండవలయు మానిని యెపుడున్.

ఆ. వినుము విప్రవరులు వెడవెడ గినిసిరే, నియును ధరణి యెల్ల నీటు సేయఁ
జాలుదురు తపగి ప్రశస్తలు దుర్వార, తేజు లెందు వధికిధీమతులు. 312

క. భూదేవపరాభవమునఁ, గాదే వాతాపిదండకప్రభృతులు పెం

* 306-307 వ పద్యములకు నడుమ, 'వ. అష్టాశాధంబు తెలుగు శిష్య నిష్ఠురపు (శిష్యం గరం బద్వైరపు) దానివిశేషంబుఁ జెప్పెద విను మని మఱియు నిట్లనియె. అమలమ మోకా
నోగ్రహియండు కాన్పించెడి. 1 దైరులక. 2 మంతయు. 3 మంచిన నిడి; మంచినఁ జిల్.

పేడి చెడిరి భూదేవస్యమాదరమునఁ గాదె బ్రతీసనవి యిజ్జగముల్. 314

సీ. పసిబిడ్డ వయ్యన బడఁతే నీవెంతయు గుణవంతురాలవు గురులయందఁ
చెద్దలయందును బృథివీసుతులయందఁ గడు ¹భక్తి నేయుదు కమలనయన
బంధులు జేలులు సంబంధిజనంబులు బురమువారును సంతపురమువారు
బూఁబోడి నిను నెమ్మి బొగడనివారు లే రేమని వర్ణింతు నేను నిన్ను

తే. యదుకులంబునఁ బుట్టి యత్యంతసౌఖ్య, మమరఁ బెరిగితి నాపుత్రివై త్రిలోక
సుందరము రూపు స్త్రాయంపుసొంపు నిట్టి,దిచ్చరిత్రంబు సతులకు నెందుఁగలదు.

వ. నీగౌరవంబంతయు నెఱింగి కాదె వహ్నిసమానుం డైన యీమహాముని నారా
ధించుటకు నీయందు భారం బెక్కించెద నీవును దర్పంబును నహంకారంబును
దూరంబున నిడి యిష్టాన్యపురుషం బరితుష్టం జేసి కృతార్థతం బొందు మనిన
నక్కన్నియ దండ్రి కి ట్లనియె. 316

ఉ. కోరుదు నేను విప్రతతిఁ గొల్వఁగ నెప్పుడు నాత్మలోన నా
కోరినకోర్కీ నేడు దలకూడె నరేశ్వర యట్లుఁ గాక నీ
కోరినయట్టియవిధము గోరి యొనర్చుట నాదుభాగ్యసం
భారము గాదె యూఁజుము భారము నాపయిఁ బెట్టి నెమ్మదిన్. 317

వ. అని పలికిన సంతసిల్లి కుంతిభోజుండు దుర్వాసున కక్కన్నియం జూపి యి ట్లనియె.
క. ఈపిన్నది నాకూఁతురు, తాపసోజనఘుఖ్య మిమ్ముఁ దాఁ గొలువంఁగా
నోపుదు నని పూనెం బసి, పాప సుఁడీ కినుక లేక పని గొనవలయున్. 319

— ౩ కుంతి దుర్వాసునకుఁ బరిచర్య నేయుట —

చ. ఎఱుంగక తప్పుగా మెలఁగె నేనియు దానికి నైఁచి నేరుముల్
గఱపి ప్రియంబుతోఁ గొలుపు గైకొనఁగాఁ దగు మీకు బాలురుం
దెఱవలు వృద్ధులుం దమకుఁ దెల్లమ దప్పలు నేసిరేనియున్
మఱితురు గాని యల్లరు సమగ్రసమాన్వితు లై నతాపసుల్. 320

వ. అని యప్పగించి యప్పార్థివేంద్రుం డప్ప డమ్మనీంద్రునకుఁ జంద్రికాధవళం
తై నసాధంబునందు శయనాసనప్రముఖోపకరణంబులు నభిమతాహారసాధన
ద్రవ్యంబులు నాయితంబులు నేయించి తాను సంతసంబున నూఁడి యుండె
నంత. 321

క. భావించి నాఁడునాటికి, వేదిధముల మిగుల భక్తివినయంబులతో
దైవోపచారముల భూ, దేవోత్తముఁ గొల్పెఁ గుంతిదేవి నియత యై. 322

సీ. ఆతఁడును దద్భావ మరయంగ మది గోరి రూపించి ¹యిటపోయి రేప వత్తు
పని పోయి నడికిరే యర్థితోఁ జనుదెంచు రేయి వచ్చెద నని రేపు వచ్చు

1 నేప్రాద్దువచ్చిన నింత యప్పుడ భక్ష్యభోజ్యముల గ్రోత్తపొల్పుగ నొనర్చు నెయ్యది గోరిన నిచ్చకు రాఁ బెట్టు నలయదు మదినైన నలుగ దెచ్చడు

- ఆ. ననుదినంబు భోజుఁ డాత్తజఁ బిల్పి త, ద్వర్తనంబు నడుగ వనజముఖయుఁ దాను గొల్పు తెఱఁగుఁ దాపసవరునిచందమును జెప్పుచుండుఁ దండ్రి యెలర.
- వ. అంత నొక్కసంవత్సరంబు పరిపూర్ణంబయినఁ బ్రీతుండై దుర్వాసుండు గుంతిం జూచి నీచేసినయారాధనంబునకు మెచ్చితి నభిమతంబు లిచ్చెద నడుగు మనిన నవ్వానిని గృతాంజలి యై మీరు నావలనం బ్రసన్నుల రయితిరి దీనికి మాతం డ్రియుం గరంబు నలరు నింతియ చాలు నొం డేల యనిన నతం డట్లేని నిది యొక్కమంత్రంబు గైకొను దీనంజేసి యెయ్యేనివేల్పు నాహ్వనంబు నేసెద నవ్వేల్పు సనుదెంచి నీవశంబున నుండు ననిన నొం డన వెఱచి కుంతియుం బ్రసాదం బనియె న్మునీంద్రుండు దాని కమంత్రంబు విధియుక్తంబుగా నుపదేశించి కుంతిభోజని దీవించి నిజేచ్ఛం జనియె నంతఁ గొంతకాలంబునకు. 324

మ. మదిఁ గారుణ్యము నేసి విప్రవరుఁ డీమంత్రంబు నాకిచ్చె నే నిది యేచందము చూతు నంచు నొకనాఁ డిచ్చు శ్కృతస్నాత యై సుదతీరత్నము పూర్వశైలతటిపై శోభిల్లుతిగ్దాంశుఁ జూచి దశతద్వముమాడ్కి నుల్లసిత మై చిత్తంబు రాల్లెగన్. 325

వ. సహజకుండలకవచాభిరామం బయినతదీయమూర్తివిభవంబున కోటువడి దేవా భవత్సమానసుందరుం డగునందనుం గరుణింపవే యని మనంబునం గోరుచు మంత్రోచ్ఛారణంబు నేయుచున్నఁ బ్రభాకరుండును నిజయోగబలంబున మూర్త్యంతరంబు ధరియించి కుంతిపాలికిం జనుదెంచి మధురస్వనంబున. 326

తే. అబల నీమంత్ర బలమున నరుగుదెంచి నాడ నీవాడ నైతి మనగిప్రియంబు నీకు నెయ్యది యొనరింతు నిజమ చెపుమ యనినఁ బడఁతి యిట్లనుఁ గమలాప్తుతోడ. 327

తే. కార్య మొక్కటియునులేదు కౌతుకమున, నేనుమంత్రంబునొడివితినింతమాత్రం జేసి నీకు నిచ్చటికి విచ్చేయ నేల, దివికి నరుగుము క్రమ్మటి దేవ నీవు. 328

వ. అనిన దానికి సూర్యుం డిట్లనియె. 329

ఉ. క్రమ్మటి పోక తప్పెడినె కామిని యే మని మున్ను నీవు చిత్తమునఁ గోరి తవ్విధము దప్పక యిప్పుడఁ బల్క రాదె తే జమ్మన మత్సమానుఁ గవచస్ఫుటకుండలమండితాంగు స త్సమ్రతుఁ బుత్రుఁ గోరవె నిజమ్ముగ నావలనం దలోదరి. 330

1 నెప్పుడు వచ్చిన నింత యప్పుడ గ్రోత్తంగ భక్ష్యభోజ్యము లొగ నమర్చి...ననుదినంబు నభివృద్ధి డాత్తజుఁ. 2 కుంతిద్యుతః; ముకుత్సూత...రంజిల్లఁగాన్. 3 నాక.

- వ. కావున నిప్పుడు మదీయసమాగమధబున కొడంబడుము నీకోరినయట్టి తన
యుండు జనియించు నిట్లు నేయనినాడు. నిన్నును భవజ్జననీజనకులను
భస్మంబునేయుదు మఱియు నీదైనశీలవృత్తంబు లెఱుంగక మంత్రంబు గర్వం
బునంజేసి నీ కుపదేశించిన తాపను నీక్షణంబ నిర్దహింతు నిదె యంబరంబున
నుండి యింద్రాదిసురవరులు నీకతమ్మునఁ జిక్కువడి యున్ననన్ను సవ్యచున్న
వారు వీరిం జూడు మని దివ్యగృహ్ని యిచ్చినం జూచి కుంతిభోజరాజనందన
దెందంబున నమందలజ్జావివశ యగుచు దినేశ్వరున కిట్లనియె. 331
- క. నను నిచ్చుటకుం గర్తలు, జననియు జనకుండుఁ గాక చనునే నాకుఁ
వనితాధర్మపు విడువఁగ, ననఘా యిట్లయిన ¹ధర్మహానియుఁ గాదే. 332
- ఆ. మంత్రబల మెఱుంగ మదిఁ గోరి తప్పునైసితి మహాత్మ దీనిఁ జెట్టగాఁగ
నవధరింప కెట్టులైన నాబాల్యంబుఁ, గరుణ నైఁచ వలయుఁ గమలమిత్ర. 333
- వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల దివాకరు ననునయించి యెట్లునుం గ్రహ్మఁ
పనేరక దనకారణంబునఁ గులంబునకును గురుజనంబులకును నపాయం బగు
ననియునుం దలపోసి భయంబు మిగులఁ దెగువ నేసి యతని కిట్లనియె. 334
- చ. ముదము దలిర్ప బంధుజనముఁ గురువర్గముఁ గూడి రూఢి నొ
ప్పిదముగ ధర్మమార్గమునఁ బెండిలి నేయఁగఁ బిమ్ముట సము
న్దదరసకేళిశీల గరిమం బగుఁ గాక కులంబు శీలముఁ
వదలి పథూజనంబులకు వచ్చునె యిమ్మెయి వేడ్క సల్పఁగన్. 335
- క. బంధుమతి నైన నను నిర్బంధముమెయి ధర్మబాహ్యఃకమున నలిసి
బాంధవ యిటు నేయుటయును, మంథరభవదీయకీర్తి మలినము గాదే. 336
- చ. జగములయందు ధర్మపును సత్యము నీయది గాదె యెందు నే
తగవులు నీయెఱుంగనివిధంబులె యిట్టిది నీదుభంగికిం
దగ వగునేని మార్పలుకుదాననె యే నగుఁ గాక నీకు నిం
పగులెఱుఁ గాచరింపు మిట యావల నయ్యెడ నింద కోర్చెదన్. 337
- సీ. ఆనుటయు నద్దేవుఁ డయ్యిందుముఖఁ జూచి తల్లిదండ్రులును బాంధవజనులును
గారు ని స్నీగిఁ గర్తలు విను నీవ యెడయురాలవు నీకు సుజ్జ్వలాంగి
కామంబు లెల్లను గామించి పొందుట నయ్యెడ గన్యాశబ్ద మట్లు గాన
యాత్మతంత్రత్రేయబునందు నీ కెగ్గు లే దే నేల నడతు ధర్మైతరంబు
- ఆ. మత్సమాగమమున మదిరాక్షి నీదుక
న్యావ్రతంబుఁ జెడదు నందనుండు
నధిక తేజాఁ డుదయ మగు నెన్ను లోకనిం
దయును బొంద కుండుఁ దథ్య మబల. 338

— ౧౦ కుంతి సూర్యునివరంబునఁ గర్భంబు దాల్చి కడ్డం గాంచుట ౧౦ —

వ. అని యొడంబటిచి సూర్యుండు దత్తమాగమంబునం ప్రీతుం డయి దానికి గర్భాధానంబు నేసి గగనంబున కరిగె నంతఁ బూర్వవక్షంబున చంద్రుం డునుం బోలె గర్భంబును గ్రమంబునఁ బ్రవర్ధనంబు నొందుచు నభివృద్ధి క్తం బయ్యును బ్రభాకరుమహిమంజేసి లోకవిదితంబు గాకుండె దత్ప్రకారంబు దాదికూతు రొక్కతియ యెటుంగు నిట్లు వర్ధిల్లుచుం బడి యగుమాసంబున నొక్కనాటినిశాసమయంబునం గన్వంతగిపురంబునందు. 339

ఆ. కొడుకుఁ గనియె సహజకుండలకవచాభి, రాము విమలకమలతోమలాక్షు దీర్ఘబాహుఁ బారుదృఢదేహుఁ దరుణార్క, తేజఁ గుంతిభోజరాజపుత్ర. 340

వ. ఇట్లు జనియించిన యర్థకుం జూచి లోకాపవాదభయంబునకుం దలరి వెఱచి యాక్షణంబ యొక్క మంజూషలోన నబ్బాలకుం బడిలంబుగా నిడి దాని నతి దృఢంబుగాఁ దెప్పం బంధించి సఖయునుం దానును గొని చని పురసమీపగతం బయిన యశ్వనదీప్రవాహంబున విడిచి కుంతి యెంతయు సంతాపంబున నిట్లని విలాపంబు నేసె. 341

ఆ. కొడుక నిన్నుఁ గాంచుకొఱతనోముల కాని, వెంచి గారవించి వేర్చినీదు ప్రోవుఁ గుడువఁ గాంచుపుణ్యంబు దుదిముట్ట, నేల చేయ నైతి నేను గుఱ్ఱ.

మ. ²నెఱయం బున్నచుచంద్రుం జెనయునీనెమ్మోమునం దియ్య మై చిటున వ్యాప్వంగఁ జూడ నీక పులకల్ నెల్వొంద నిన్ గ్రుచ్చి య క్కఱ దీఱం బొరి నక్కునం గరము వీడం జేర్చ నీ కిమ్మెయిన్ వఱదం ద్రోవగఁ జేసెనే యకట దైవం బెందుఁ బొత్తుక సుతా. 343

నీ. ఏపుణ్యసతీకి నీ వింకఁ ³జేపడియెదో యొక్కడఁ బడియెదో యే నెటుంగ నేపుణ్యురాలాకో యిప్పుడు నినుఁ బుత్తుఁగాఁ గాంచుటకు మేలికలను గాంచు లలిఁ బాంసుకేళి నల్లన నడపాడుచు నవ్యక్తమధురవాక్యామృతంబు వీనులఁ గురియుచు పెడదగన్నులుఁ బిన్ననవ్వును శుభలక్షణములు నమరఁ

ఆ. దేజిల్లునిన్నుఁ దెఱవ యెవ్వతయొక్కొ, యడర గ్రుచ్చి యురమునందుఁ జేర్చి వేడ్క మిగిలి వేనవేలభంగులఁ గొని,యాడి యాడి ముద్దు లాడుఁ గొడుక.

ఉ. లాలితయావనోజ్జ్వలవిలాసములం దిలకించి సుందరా భీలవిచేష్టితం బమర భీమోమనోభవసింహరేఖమై వ్రాలవె యింక నీ వెలమి వామవిలోచన లంగజన్మతీ లాలస లై విపక్షులు భయాలసు లై భృతి యేది చూడగన్. 345

1 మందసలో... దెప్పంబునం బంధించి. 2 నెఱయం బున్నచుచంద్రులొ పొరయ...య, క్కఱయారోక; య, క్కఱయేదం; య, క్కఱయోడన్...వఱకం; వఱకం వఱవం; 3 నందనుడ పె...నల్లన నడపాడుచు...లలి నెల్లి వేనవేల. 4 వయోద్యహ...లంగజన్మతా.

- ఆ. ఎచట నున్న వైన నెల్లప్పుడును నిన్ను, గన్నులారఁ జూడఁ గాంచుఁ గాన
తనయ నిన్నుఁ గనినతఁడుండు గడుభన్యుఁ, డయ్యె మందభాగ్య నైతి నేను.
- చ. ఇనుఁ డఱచేత మాటు వడు తెన్నఁడుఁ గల్గునె నిన్ను నెమ్మి నేఁ
గనియెడఁ గాక యింక నొకకాలమునం దయినం దనూజ నీ
వినుతశరీరభావమును వీచుల సన్నఁజికుండలంబులున్
ఘనతరవజ్రవర్తముఁ బ్రకాశత నొందక యుండ నేర్పునే. 347
- చ. దివి భువి నంతరిక్షమున దిక్కుల గాడ్పున నగ్నియందు న
ర్ణవములయందు ఘోరవిషినంబులయందను నీకు ¹ నెప్పుడున్
శివ మగుఁ గాక దిక్పతులు సిద్ధులు సాధ్యులు రుద్రు లాశ్వినుల్
పవనులుఁ బుత్రు లిన్నుఁ గృపఁ బాయక యెప్పుడుఁ గాచుచుండెడున్. 348
- వ. ఆని యేడ్పుచుం గుంతి యచ్చటం దడయ వెఱచి గూఢప్రకారంబునఁ గన్యాం
తఃపురంబునకు వచ్చి యెప్పటియట్లు వర్తిల్లు చుండె నట మంజూషయు నశ్వ
నదీప్రవాహవేగంబునఁ జర్చిన్వృత్తికి జని యందుండి యమునాగతం బై
యట చని భాగీధిం బడి సూతవిషయంబునం బంపానగరంబుచేరువ నరుగు
చుండె నాసమయంబున. 349
- సీ. కృతరాష్ట్రసఖుఁ డైనయతిరథుం డనుసూతుఁ డతివలుఁ దానును నతివిభూతి
గంగలో జలకేళిసంగతుం డై యుండి తుంగతరంగానుషంగవశతఁ
జనుదెంచు ²మంజూషఁ గని కడు వేడుకఁ దనపరిజనములఁ బనిచి పట్టి
తెప్పించి ధీయుక్తి యొప్పు నేకతమున నప్పెట్టెఁ దెఱచి తా నప్పు డందు
- ఆ. వినుత హేమకవచుఁ గనకకుండలధరు, ననుపమానతేజః ఘనుఁ గుమారుఁ
గని మనంబులోన ననయంబు విస్తయం, బొనర గ్రుచ్చి యెత్తికొని ముడమున.
- వ. తనదీవితేశ్వరి యైనరాధకుం జూపి యిట్లనియె 350
- క. అనవత్యుల మైనమనకు, మనపాలిటివేలు పిక్కుమారుని నిచ్చెన్
వనజాక్షి యితఁడు మానుష, జనితుఁడు గాఁ డరయ దేవసంభవుఁడు సుమీ.
- క. అని దానిచేతి కిచ్చినఁ, గొని యురమునఁ ³గదియ నదిమి కొనియెఁ గొడుకు న
వ్వనితకుఁ బాలెంతతేఱంగునఁ జన్నులు నేపె నపుడు గూరిమిపేర్చిన్. 351
- వ. ఇట్లాదండతులు ప్రమోదసంపద సొంపారం గుమారుం గొని నిజమందిరంబున
కరిగి యాత్మీయకులోచితంబు లగుజాతకర్తాదినంస్కారంబు లొనరించి సహజ
కుండలాలంకృతకర్ణం డగుటంజేసి వానికి గర్జనం డని నామకరణంబు నేసి రంత.
- క. వసువర్షధరుఁడు గావున, వసుసేనుం డనఁగఁ జేరు వానికి నిడి రిం
పెసఁగఁగ భూసురు లాదిత్యసుతుం డిబ్బంగి సూతతనయుం డయ్యెన్. 352
- వ. తద్వృత్తాంతం బంతయు గుంతి తనయాత్మచరులవలన విని శిథిలికృతసంతాప

యయి యుండె నతిరథుండును సంప్రాప్తయౌవనము దైనకొడుకుం దోడ్కొని
వచ్చి ద్రోణాచార్యులయొద్ద నప్రశిక్షసేయం బెట్టె నాసూతసూనుండు మఱియుఁ
గృపాచార్యువలనను జామదగ్న్యువలనను వివిధాస్త్రలాభంబు నొంది క్రమం
బున దురోగ్ధనుతోడ బద్ధసఖ్యులం దై యతనికిఁ బ్రియంబునేయుం దివిరి దివిజ
రాజనందనుతో మచ్చరించుచు బాండవుల కప్రియంబు నేయు చుండె. 356

ఉ. అతనియస్త్ర¹విద్యయు సమంచితకుండలభర్త వర్తవి
ఖ్యాతియు నాత్మలోఁ దలచి కౌరవనాయక ధర్మసూనుడు²
భీతమనస్కుఁ డై యతఁ డభేద్యబలుం డని సంతసంబు నై
ర్యాతిశయంబు డించి హృదయవ్యథఁ బొందుచు నుండె గానలోన్. 357

వ. అయుధధిష్ఠిరునకుఁ బ్రియం బాచరింపం గోరి కవచకుండలంబులు కొనుటకై
పురందరుం డొక్కనాడు బ్రాహ్మణరూపంబునం జని మధ్యాహ్న సమయంబునఁ
గర్జుండు సూర్యోపాస్థి సేయు చుండి బ్రాహ్మణులకు నభిప్సితంబు లిచ్చుతఱిం
గని భిక్షుం దేహి యనుటయుఁ గర్జుం డతని కి ట్లనియె. 358

చ. అలసవిలాసలాలసరసాన్నిత లై ననితంబినీజచుల్
వలసిన ³భూరివిస్ఫురితవస్తుసమగ్రము లైనగ్రామముల్
వలసిన నుల్లసన్నజనుసర్గ విభూషణగోధనావళిల్
వలసినఁ గోరు మిచ్చెద ధృవంబుగ నాపుడు నాతఁ డి ట్లనున్. 359

క. విను మివి యెయ్యవియును నాకు నభీష్టము గావు నీదు కుండలములు ⁴స
ద్వినుత కవచంబు నిచ్చినఁ, గొనియెద నీ నోపుదేని గుణరత్ననిధి. 360

చ. అనవుడఁ గర్జుం డి ట్లనియె నక్కట యేను విశిష్టవస్తువుల్
గొనకొని యిత్తు నాఁగ నిటు ⁵గోరుదె నీవు దలంప కప్రయో
జన మగువాని భూమిసురసత్తమ యెంతయు ఘేట వైతి ము
న్నెనయఁగ నిట్టు లెవ్వరును నెయ్యెడ వేడిరె యిజ్జగంబులన్. 361

క. కుండలములుఁ గవచము న, ట్టుండఁగ ని మ్మనఘ వేడు ⁶మొలసినధనముల్
నిండింతు నీమనోరథ, మొం దేమియు వనకు మింక నూర్జితచరితా. 362

వ. అనిన నతం దెవ్విధంబున ⁷నొడంబడక కవచకుండలంబులయంద బద్ధాభిలా
షుండయి పలికినఁ గర్జుండు వానిం బ్రార్థించియుఁ బూజించియు బుజ్జగించియు
ననేకమణికనకాద్రిద్రవ్యంబులు నివేదించియు నెట్లును నొడంబడు నేరక యతని
కి ట్లనియె. 363

తే. ⁷సహజములు నాకు నిక్కవచంబుఁ గుండ

1 వీర్యము...కుండల కర్పచర్మ (వస్త్రవర్త). 2 భూరివస్యవరి. 3 నీ, విమలకవచము
4 గోరెద నీవు దలంప నప్రయో. 5 మొండుధనంబుల్. 6 వన మగుదలంబడక. 7 సహజములు
చూడె నాకు నీమహితకవచ, కుండలంబులు యని లేక యుండెనేని.

లములు నివి లేక యున్న నే సమరభూమిఁ

గడిదిశత్రులచేత భంగంబు వడుదుఁ

గాన యీఁ జాల నయ్యెడ వీని నేను.

364

క. నానాజనపదబహుళము, నానాధనసంయుతంబు ¹నారాజ్యము స
వ్వానంబున నిచ్చెడఁ గొన, వే ననుఁ గారింప కింక విప్రవరేణ్య.

365

వ. అనియును సతనియందు సుముఖత్వంబు గానక కానీనుండు దరహాసితాననుం
డగుచుఁ గృతకభూసురు నుపలక్షించి యిట్లనియె.

366

చ. ఎఱిఁగితి నేను నిన్ను విబుధేంద్రుడ వీవు జగత్త్రయంబు గ్ర
చ్చుట భవదీయరక్షణమునంద వెలుంగుచు నుండు నిట్టిని
న్ను అవుగ నేను వేడుకొన యుక్తుడఁగాక మొఱింగి నన్ను న
క్కట పడి నీవు వేడు టిది గర్హమె నిష్ఠితదైత్య చెప్పమా.

367

తే. అనిన నింద్రుఁ డిట్లనియె మీయయ్య పద్మ
హితుండు మున్నింత నెప్పె నీ కిష్ట మెసఁగఁ
గాన యెఱిఁగితి నీ వింకఁ గడవ నేల
యనఘ మాబోటులకుఁ బ్రియం బైనవనికి.

368

వ. అనిన రాధేయుండు దేవా యట్లయిన నఖిలశత్రుఘాతని యైననీయమోఘశక్తి
నాకుం గృప నేసి కవచకుండలంబులు గొను మనినం బాకశాసనుం డిట్లనియె.

ఉ. ఇచ్చెడ శక్తి నీకు విను మేర్పడ నాజి మదీయశత్రులం
గ్రచ్చుటఁ జంపి చింపి యది గ్రవ్వుటి చేతికి వచ్చు చుండు నీ
కిచ్చుట యట్లు గాదు భువి నెందును దుర్జయుఁ డైననీరిపుం
జెచ్చెరఁ దున్న నొక్కరున చేకుట ²నన్ను భరించుఁ గ్రవ్వుటన్.

370

వ. ఇట్టిది సమయంబుగాఁ బరిగ్రహింపు మనినఁ గర్ణుండు నాకుం గలపగతుం
డొక్కరుండ వాని వధియించుటయ మదీయమనోరథం బనుటయుఁ బురం
దరుండు దరహాసితవదనుం డై.

371

ఉ. నీయభిలాష మేను మది నీక్క మెఱుంగుదు నుగ్రశౌర్యుఁ దే
జోయుతుఁ బాఠు నోర్తు నని చూచెద ³నీ కది యేల తీరు రా
ధేయ దయావిధేయుండు విధేయజగత్త్రయుఁ డవ్యయుండు నా
రాయణుఁ డమృహాత్మనకు రక్షకుఁ డేరికి వాడు సాధ్యుఁడే.

372

వ. అనినం దపననందనుం డది యట్లుండె నాకు సహజం బైనకవచంబు నొలిచి
యిచ్చిన మదీయదేహంబు గరంబు వికృతం బగు నది యే మని యవధరించి
తనిన నింద్రుండు నీశరీరంబు భవజ్ఞనకుం డైనయరుణాకిరణవర్ణం బెట్టి దట్టి
దీప్తి జెలువొందు నని పలికి వానికి నమోఘశక్తి యొసంగి దీని నావత్కా

1 నారాజ్యము. 2 నన్ను భరించు కిచ్చుట. 3 నీ కటు లేల తీరు; నీ కిటు లేల తీరు.

లంబునం దక్కఁ బెరియప్పుడు ప్రయోగించిన నీకు నపాయం బగు ననిచెప్పెఁ
దదనంతరంబ యవ్వీరుండు గవచకుండలంబులం బుచ్చి యతని కిచ్చి. 373

చ. అలఘునిశాతశస్త్రమున సంగము లన్నియు నిర్వికారుఁ డై
యొలువఁ దొడంగినట్టియొడ హో యని కిన్నరయక్షసిద్ధసా
ధ్యులు దివినుండి యార్చుచును దూర్యరవంబు సెలంగ ¹నద్భుతం
బెలయఁగఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియించి కర్ణపముం చ్చియంబునన్. 374

వ. ఇట్లు సూతపుత్రుని వికృతగాత్రుం జేసి వాసవుండు ప్రమదవికాసభాసితుండ
గుచు నిజలోకంబున కరిగెఁ దద్వృత్తాంతంబంతయు విని కౌంతేయు లత్యంత
సంతోషంబునం బొదలిరి గాంధారేయులు దుశిఖినిదారితహృదయు లై రని
యిట్లు కుండలాహరణంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన విని జనమేజయుండు
వైశంపాయనున కిట్లనియె. 375

క. ఆనయము దుస్తర మగున,వ్యవసాసము నిస్తరించి ద్వాదశవర్షం
బునకడపట నేమివిధం, బొనరించిరి మత్పితామహుల్ మునినాథా. 376

వ. అనిన నమ్మహీపతి కమ్మహీదేవుం డిట్లనియె నట్లు మార్కండేయువలనఁ బుణ్య
కథలు విని పాండవు లనంతరంబ క్రమ్మఁజే ద్వైతవనంబున కరిగి యం దున్న
యొడ నొక్కనాఁడు సుఖాసీనుం డయి యున్న ధర్మరాజుపాలికి నొకబ్రాహ్మ
ణుండు సంభ్రమంబునఁ బఱులెంచి యిట్లనియె. 377

— ధర్మరాజు బ్రాహ్మణునియరణి వెచ్చుటకుఁ బోవుట —

క. తరుశాఖఁ దగిల్చిననా, యరణి యొకమృగంబు వచ్చి యతిరయమున న
త్రువున నొరసి కొనంగా, ధరణీశ్వర తగిలె జువ్వె తచ్చృంగమునన్. 378

క. దానిఁ గొని పఱచె నమ్మృగ, మానలేన్మృపలోక నాకు నయ్యరణిఁ దగం
గా నిపుడు దేరఁ బనుపవె, భూనుత నిత్యవిధి లోపమునఁ జన కుండన్. 379

చ. అనవుడు నాక్షణంబ మనుజాధిపుఁ డిదుద్ధతచాపహస్తం డై
యనుజులుఁ దాను సెంతయు రయంబున నాహరిణేంద్రుపజ్జుఁ గై
కొని చని కూడముట్టి మెఱుంగుల్ నిగుడం బటుసాయకంబు లే
సిన నొకయమ్మ నమ్మృగము సెందద చేరద యద్భుతంబుగన్. 380

వ. ఆదియును వారి నతిదూరంబుగా నెలయించికొని చని యొక్కఘోరవివేషంబున
నదృశ్యం బైన నయ్యత్నంబు విఫలం బగుటకు విషాదంబు నొందుచు నయ్యె
వురు నతిశ్రాంతు లై శీతలచ్ఛాయం బగు నొక్కవటమహీరుహంబుక్రింద
విశ్రమించి రప్పడు నకులుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 381

క. కులశీలోన్నతియు విని, శృలకరుణాంతయు ధర్మ సంగ్రహమతియుం

1 బుష్పవృష్టి, నలు గురియించి రాతవనందనుమీఁద నుంచి వేళ్ళతోకొ. 2 రిపులొక
...గా నీవు దేరఁ బను. 3 దున్నత.

- గలమనకు నిర్విధంబున, నలజడి వచ్చుటకు మూల మది యెయ్యదియో. 382
- వ. అనిన నమృహాప్రాజ్ఞుం డతని కి ట్లనియె. 383
- క. వినుము సుఖమునకు దుగిఖంబునకుం గారణము దనదుపూర్వకృతం బై
చనుకర్తమ కారణ మిది, యని యన్యము గలుగ నేర దం ద్రొక్కటియున్. 384
- వ. అనుటయు భీమసేనుండు నకులున కి ట్లనియె. 385
- ఆ. ప్రాతికామి వోయి ఫాంచాలిఁ గొలుపులో
పలికిఁ 1 దేర నపుడ యలుక యెసఁగ
నాంబికేయసుతుల నందఱఁ దునుమ కే
నునికి నిట్టియెడరు మచకుఁ బుట్టె. 386
- చ. అనపుడు నర్జునుం డనియె నాసభ సూతసుతుండు పేర్ని ప
ల్కినపటువాక్యముల్ వినియుఁ గిన్నకుఁ బూనక యే దొలంగి కా
ననమున 2 కిట్లు కాతరజనంబులచాడ్పున నేఁగుదెంచుటన్
మనకు దురంతదుగిఖములు మానక పైకొని వచ్చెఁ దమ్ముఁడా. 387
- వ. అనినయనంతరంబ సహదేవుం డి ట్లనియె. 388
- ఆ. దుష్టశీలుఁ డైన దుర్ద్యోతపథుని గాంధారుఁ బట్టి యేను దడయ కపుడ
తునుమ కునికి నిట్టి దుర్దశోపా లైతీ, మనఘ మనము కాననాంతరముల. 389
- వ. అని యి ట్లందఱు నన్ని తెఱంగులఁ బలుకుచుండ నజాతశత్రుండు నకులుం జూచి
భవదీయసోదరు లత్యంతపిపాసితు లైనవారు నీ విష్ణుహీరుహం బెక్కి జలంబు
లున్నయెడ యరయు మనిన నతండును దద్వచనానురూపంబున నవ్వనప్పతి
సమారోహణంబు నేసి దెసలు గలయం బరికించి దూరంబున సలిలంబు లున్న
వని యన్న కెఱింగించిన నతం డట్లేని నీవ పోయి జలపానంబు నేసి మాకును
జలంబులు గొని ర మ్మని పనుచుటయును మాద్రేయుండు వృతౌవతీర్థం డయి
రయంబునంజని ముందట నతిమనోహరం బగుతటాకంబుఁ గని జలంబులుద్రావం
బోయిన నొక్కయశరీరభూతం బి ట్లనియె. 390

— ౩ నకుటాదులు యక్షుని నిరాకరించి నీరు ద్రావి మూర్ఛితు లగుట. —

- క. ఓయన్న యీతటాకము, నాయది నీ వీజలము గొనఁగ వల తేనిన్
నాయడిగిన ప్రశ్నములకు, ధీయుత యుత్తరము లిమ్ము తేటపడంగాన్. 391
- క. అనుటయు నవ్యాక్యము దెస, ననాదరము నేసి నకులుఁ డక్కిలనం ది
య్యనినీరు ద్రావి నిశ్చేతనుఁ డై యాక్షణమ పడియెఁ ద త్తీరమునన్. 392
- వ. ఆట భర్తపుత్రుండు సహదేవుం గనుంగొని నకులుండు జలంబులకుం జని తడవె
నీ వరిగి యతనిం దోడ్కొని జలంబులు గొనుచు రమ్మని పనిచిన నక్కుమారుం

1 బద్ధి...మనకు నొలపె; మనకుఁ గలిగె. 2 కిట్లు కాతరజనంబుల...మానక పైమున
వచ్చు. 3 వాటిల్లె, మనఘ మనకుఁ గాననాంతరమున.

డలిశీఘ్రగమనంబునం బోయి వచ్చి నీతీరంబునం బడి యున్న యన్న తెఱంగుఁ జూచి విస్తయశోకవ్యాకులహృదయుం డగుచు నిది యేమినిమిత్తంబున నయ్యెనో యని యూహించుచుఁ బెల్లడరుత్పన్నాభరంబు సహింప నోపక జలం బులదెస నాసఁ జేసి కొలనికి డిగ్గిన నెప్పటిభూతం బిట్లనియె. 393

ఆ. అనఘ యీజలాశయము నాయధీనంబు, సాహసంబుఁ జేసి చనదు చొరఁగ నాదుప్రశ్నములకు నలి సుత్తరము లిచ్చి, వారి గొనుము నీవు వలసినట్లు. 394

క. అనిన నది యాచరింపక, ఘనుఁ డాసలిలములు ద్రావి గ్రక్కున విష మెక్కినవిధమునఁ బరవశుఁ డై, ఘనసాలమహీరుహంబుకరణిం బడియెన్. 395

సీ. అంత సంతకసూనుఁ డంతరంగంబున సంతాప మెసఁగ వాసవతనూజుఁ గనుఁగొని యన్న నీయనుఁగుడమ్ములు వోయి కడుఁడడవయ్యె నిక్కాననమున నెయ్యది వృద్ధేనో చయ్యన నీ వేఁగి వారిని దోడ్కొని వారి గొనుచుఁ జనుదెమ్ము నావుడు ఘనభుజుం డధికరయంబున నరిగి జలాశయంబు

ఆ. తీరభూమిఁ బడిన వారి నవారిత, మహితశౌర్యధనుల మాద్రిసుతులఁ జూచి విస్తయైకగోచరుఁ డై సవ్యసాచి యుల్లమున విషాద ముడర. 396

క. నాలుగుదిక్కులుఁ గనుఁగొని, యాలో నెవ్వరిని గాన కత్తంతెప్పిసా సాలనుఁ డై సలిలంబులుఁ గ్రోలఁగ సమకట్టి యుయ్యఁ గొలనికి ¹డాసెన్. 397

వ. డాయుటయు నాకాశవాణి యిట్లని వీతెంచె. 398

మ. బలిమిం జొచ్చిన నెట్టివారి కయినం బ్రాణంబుపై వచ్చు నీ సలిలావాసము మత్పరిగ్రహము తృప్తాచ్ఛేద మొందం జలం బులు ద్రావన్ వలతేనిఁ బ్రశ్నములకుం ²బొం దొందఁగా నుత్తరం బులు నా కి మ్మనుడున్ మనంబునఁ బృథాపుత్తుండు సక్రోధుఁ డై. 399

ఉ. ముచ్చిలి ³నిల్చి దుర్వచనముల్ పఠరించినఁ జెల్ల నిత్తునే చెచ్చెర నీయెలుం గడఁగఁ జేసెద నిప్పుడు సూడు మంచు వివ్వచ్చుడు శబ్దభేది శరవర్షముఁ దద్యచనంబుచక్కటిం గ్రచ్చుట నించె మార్గిరవకంపితసర్వదిగంతభాగుఁ డై. 400

ఆ. ఇట్లు లేయుటయును నెప్పటివాక్యంబు, మఱియు వినఁగఁ బడిన మఘవసూనుఁ డలసికొలనుసొచ్చి యంబుపానమునేసి, యిలకునొకగె వివశహృదయుఁడగుచు.

వ. తదనంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు భీమనేను నాలోకించి కవలును గవ్వడియును నింతవడి దడయుటకు నిమిత్తం బెయ్యదియో నీవు నరుగు మనినం గిష్టిారవైరి మారుతజవంబున నమ్మువ్వరుఁ జనినచొప్పునం జని పద్మాశరకూలంబునందు నిద్రావిరళులుంబోలె బడి యున్న తమ్ములం గని దుఃఖితుం డై. 402

తరలము. ఇది మనుష్యకృతంబు గాదు సురేంద్రకిన్నరవన్నగ

1 డిక్టా. 2 చొల్పారఁగా. 3 వచ్చి...పఠరించినఁ బోవ నిత్తునే.

త్రిదశనిర్జిత మైశకర్మము దీని ¹నెంతయు నేర్పడం
బిదమః జూచెదః గాక యంచు విభీతిదూరుడు నీరువ
ట్టోదవః దత్సలీలాశయాంబు సముత్సుకుం డయి చొచ్చినన్.

403

వ. అంతరిక్షగోచరం బైనవచనం బిట్లని వినంబడియె నయ్యా నీ వి క్షేల సాహ
సంబు నేసె దిక్కొలను మత్పుర్యచరిగ్రహంబు నీ వోపుదేని నాయడిగిన
యద్దంబులకు నుత్తరంబు లిచ్చి జలంబులు ద్రావు మనిన నప్పలుకులు గైకొ
నక వృకోదరుండు నిషితసలిలుం దై యచ్చోటన మూర్ఛితుం దై పడియె నిట
పాండవాగ్రజుండు.

404

క. తమ్ములు నలువురు నొక్కట, నమ్మెయి మనలుటకు నాత్మ నత్యంతవిషా
దస్థైలయ సముత్థితుఁ దై ²క్రమ్మఱ నమ్మార్గ మపుడు గైకొని నడచెన్.

405

నీ. అపగతజనశబ్ద మై యనభివ్యక్తమార్గ మై యవిరళదుర్గశైల
తరుగుల్తువల్లివితాన మై గజసింహశరభశార్దూలసూకరలులాయ
బహుళ మై బహువిధపక్షికోలాహలభయద మై కడుఁ బర పయనయడవి
ననుజుల వెదకుచు ననఘుండు సని కాంచె గమలాకరంబుతీరమునఁ బడిన

ఆ. వారిఁ బూరువంశవరుల భీమాష్టన,యముల నమితబలుల విమలమతులఁ
బ్రళయపతితలోకపాలనంకాశుల, భూరిపుణ్యధనుల వీరవరుల.

406

మ. కని డెందంబునఁ దల్లడం బడర దీర్ఘ శ్వాసవైవర్యముల్
దనుకం దాల్చి సలింప విస్తయపరితస్వాంతఁ దై శోకబా
ష్పనిరుద్ధాకులలోచనుం డనుచు మూర్ఛల్ వైకొనం గొంతనే
పు నరేంద్రోత్తముఁ డుండె జిత్రమున రూపుంబోలె దా నచ్చటన్.

407

వ. పదంపడి డెందంబు ధృతిపొందున నిడికొని యతం డన్నలువుర నుపలక్షించి
నలు దెసలుం బరికించి యాత్మ గతంబున.

408

తే. ఒరులు వచ్చినచొప్పు లే దరిగినట్టిచొప్పు లేదు పెనంగినచొప్పు లేదు
ఘనభజలయంగకంబులు గనుఁగొనంగ, నక్షతము లేలయొక్కొ యిట్లయిరి వీరు.

ఉ. క్రూరుడు ధార్తరాష్ట్రుఁ డిడతకుత్పితఁ డెంతయుఁ బాపబుద్ధి గాం
ధారుడు పెక్కుమాయలకుఁ దాపల మక్కట యద్దురాత్మ కుల్
వారక యెద్దియేని యొకపంచన మై నిటు నేసిరోక్కొ యె
వ్వారలు నాత్మ నమ్ముదురె వక్రవిచారులఁ బాపకారులన్.

410

క. వదనంబుల తెలివియుఁ గర, పదరుచియుం జెడదు వీరు వడుటకుఁ గత మీ
యుదకము విషాదిగ్ధం బని, మదిఁ దలఁచుబోల దేమిమాయయొ యెటుగన్.

411

1 నింతయు...సముత్సుకాకృతిఁ జొచ్చినన్. 2 క్రమ్మన నమ్మార్గమునకుఁ గాక జనక దొ
డఁగె. 3 దరికొనకు...దాసలుఁ దక్కట. 4 దుష్టం బని...మాయయొ యరయన్; దలఁపన్;
వదనన్.

- చ. పుడమియు ¹సర్వసంపదలుఁ బొల్పుట వైరులపాలు నేసి యీ
యడవికి వచ్చి భీకరమృగావలిపాత్తున నున్నవీరి వె
న్నడికొని యిట్లు నేసెనె యనాథులఁబోలె విధాత్యుఁ డింక నె
క్కడ జనువాడ నేది గడగాఁ దరియింతు దురంతదుఃఖముల్. 412
- సీ పుష్టులు దుగిఖార్తిఁ బొగులుట కనిశంబుఁ బొక్కుచు నున్నయప్పుణ్యచరిత
మాతల్లి పాండునిమహిషి నా కెదురుగా వచ్చి కౌగిటఁ జేర్చి వత్స ²నాడు
వస్తుఁగుఱ్ఱులు నీవుఁ దగ విషింబున కరిగితి రిప్పు డయ్యనుజు లెందుఁ
జనిరి నీ వొక్కండ చనుదెంచి తిది యేమి యనిన నాయమతోడ నకట యేమి
- ఆ. యనఁగ నేర్పువాడ నాచార్యవిదురశాంతవక్తవులు నను ముదంబుతోడఁ
గుశల మడిగిరేనిఁ గుశల మే మనువాడ, దలుఁగ రానియెడను దగిలె నాకు.
- వ. అని పెక్కుఁడెఱంగుల వగచి యాధర్వజుండు దప్పి కోర్వక నీళ్లు ద్రావుట కై
సరోవరంబులోనికి దిగుటయు నశరీరభూతం బిట్లనియె. 414
- మ. విను మే నొక్కబకంబ నిక్కొలను పృథ్వీనాథ నాసొమ్ము నీ
యనుజుల్ మద్వచనంబు గైకొనక తోయాస్వాదు లై యివ్వధం
బునఁ బ్రాణచ్యుతిఁ బొంది రీవుచు గడు ³మోహంబున ⁴సాహసం
బునకుం జొచ్చిన నట్లె యయ్యెదు సుమీ ము న్నుట్ట వారించితిన్. 415
- క. ఏ నడిగినయర్థములకు, భూనుత యు త్తరము లిచ్చి పాలు⁵పాండఁ బయగ
పానము నేయుము నావుడు, నానిర్మలచరితుఁ డంబరాభిముఖుం డై. 416
- వ. అయ్యా నీవు బకరూపధరుండవై యున్నరుద్రుండవో పావకుండవో పవనుండ
వో యిట్లు గానినాడు కులవర్షతప్రతిము లయిననాతమ్ములం బడఁద్రోచునట్టి
బలంబు పులుఁగులకుం గలదె దేవాసురగంధర్వయక్షాదులకు దుర్జయు లైన
యివ్వీరుల నిట్లు నేసి నీవు గానివాడవపోలెం దొలంగి యున్నాడవు నాకు
నదృశ్యతథయకౌతుకంబు లొక్కటం బొడమెడు నీ నెవ్వండవు నీతలం పెయ్యది
చెప్పి నాహృదయవేదన నపనయింపవే యనిన నదృశ్యభూతం బిట్లనియె. 417
- ఆ. కౌరవేంద్ర బకమఁ గాను నే విను మొక్క, యక్షవరుడ నివట నస్తదీయ
నికృతిఁ జేసి పడిరి నీతమ్ము లందఱు, ననుచు నాక్షణంబ యతనియెదుర. 418
- మ. నిలిచెం దాశసముచ్చితాంగుండు మహానిర్హోషసంతర్జితా
ఖిలభూతప్రకరుండు దీర్ఘవిపులగ్రీవుండు దంష్ట్రాసము
జ్వలవక్త్రుండు విరూపలోచనుండు నీవ్రస్ఫారతేజోభునుం
డలఘుం డాసరసీతటాగ్రమున నయ్యడుండు ఘోరకృతిన్. 419
- వ. ఇట్లు నిలిచి కౌంతేయగ్రజున కిట్లనియె. 420

1 సర్వసంపదయు...నేది కుడగా భరియింతు. 2 నీదు...వలఁగ; దలఁచుగాది. 3 మో
హంబున...మునుట్టఁ గాఁ జెప్పితిఁ; మున్నున్న వారిందితి. 4 పా. 5 తటాంకమున.

- క. నాయనుమతి లేకుండగ, నీయుదకము ద్రావించేని యెవ్వారైన నన్
 ధీయుత చత్తురు నీ వటు, నేయపు సమ్యగ్విచారశీలుడ వగుటన్. 421
- వ. కావున మదీయంబు లగు ప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు నెప్పు మనిన నతండు
 మహాత్మా నీచి త్తంబునకు వచ్చునట్లుగాఁ జెప్ప నాబోఁటివానికి శక్యం బగునే
 యైనను నానేర్పువిధంబున జెప్పెద నడుగు మనిన నయ్యెడుం డి ట్లనియె. 422

❖ ధర్మరాజు యక్షప్రశ్నముల కుత్తరంబు విచ్చుట. ❖

- క. దినకరు నెయ్యది నడపును, దినకరు నెవ్వారు గొలిచి తిరుగుదు రదే
 వుని యస్తమించు లేమిట, ననఘ తదాధారభూత మది ¹యెయ్యదియో. 423
- తే. అనిన ధర్మజుఁ డి ట్లగు నజ్ఞహితుని
 నడపు బ్రహ్మాంబు సురకోటి నడచుఁ గొలిచి
 ధర్మచే నస్తమితుఁ డగుఁ దపనుఁ డమ్మ
 హాత్తునకు సత్య మాధార మండ్రు ²బుధులు 424
- వ. అనిన వివి యతుం డి ట్లనియె. 425
- క. ఏమిట శ్రోత్రి యుం డనఁజను, నేమిటఁ గడు మహిమవడయు నిమ్ముగఁ బురుషుం
 డేమిట సహాయయుతుఁ డగు, నేమిట నగు బుద్ధిమంతుఁ డేర్పడఁ జెప్పమా. 426
- వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 427
- క. శ్రుతమువలన శ్రోత్రి యుండగు, నతులతపోయుక్తిగడునుహత్త్యము వడయున్
 ధృతిచే సహాయయుతుఁ డగు, సతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁ డగు బుధనేవన్. 428
- వ. అని చెప్పిన నప్పార్థివోత్తమున కప్పురుషుండు వెండియు ని ట్లనియె. 429
- తే. ఏమికతమున భూదేవుఁ డెగు దేవ, భావమున నాతనికి సాధుభావ మెవ్వ
 ధమున నగు నసాధుత్వ మెద్దానఁ జెందు, మానుషుండగు నాతఁడేదానఁ జెప్పను. 430
- చ. అనవుడు ధర్మజుం డనియె నధ్యయనంబున దేవభావముం
 గను నవసీసుపర్వఁ డధిక వ్రతశీలత సాధుభావ మా
 తనికి విశిష్టవృత్తి దిగఁ ద్రావి యసాధు వనంగ నుండు శౌ
 చనియతి లేక మృత్యుభయసంగతి నాతఁడు మానుషుం డగున్. 431
- క. నా విని యతఁ డాతనితో, జీవన్ముతుఁ డెట్టివాఁడు నెప్పు మనుటయున్
 దేవాతిథిపితృభృత్యజ, నావళులకు నిడక కుడుచునతఁ డని చెప్పెన్. 432
- చ. విని మగుడంగ వాడు పృథివీవతిఁ జూచి ధరిత్రికంబు వ్రేఁ
 శికన యగుదాని నాకసముకంబుఁ గడుం బొడ వైనదాని గా
 ద్వునకును నెక్కుడై జనము పొంపిరి వోయెడుదానిఁ బూరికం
 బును దఱి వైనదానిని ఘటంపగఁ జెప్పుమ నాకు నావుడున్. 433
- వ. అప్పునుజోత్తముం డయ్యఁజోత్తమున కి ట్లనియె. 434

- ఆ. తల్లిచ్చేగు సువ్వె ధరణికంటెను నాక, సంబుకంటె బొడవు జనకు¹డరయ
గాడ్పుకంటె మనసు గడుశీఘ్ర²గతి తృణో, త్కరముకంటె జింత గరముతటచు
- వ. అనిన నంబరచరుం డమ్మహీచరున కి ట్లనియె 436
- తే. మొనసినిద్రించియును గన్నుమూయ దెద్ది, పుట్టియును జేతనత్వంబు బొరయదెద్ది
యరయ రూపు గల్గియు హృదయంబులేని, దెద్ది వేగంబుకతమున నెద్ది³వొలుచు
- తే. అనినఁ ⁴గన్ను మూయదు సుప్త మయ్యు మీను
పుట్టియును గ్రుడ్డు చేతనం బొరయ కండు
హృదయరహితంబు రాహుప మేలు రయము
కతన వర్తించు నని చెప్పెఁ గౌరవ్రండు 438
౪. చెప్పిన నయ్యడుం డతనితోఁ దెరువు నడుచువానికి రోగార్జునకు గృహస్థు
నకు వృత్తి బొందినవానికి నెవ్వరెవ్వరు సుట్టంబు లనిన నప్పుడమితేఁ డన్నలువు
రకుం గ్రమంబున సార్థంబును వైద్యుండును సద్భార్యయుఁ గృతం బగుధర్మం
బును బరమమిత్రంబు లని నిశ్చేకించుటయు వాఁడు పెండియు ని ట్లనియె. 439
౬. ఎయ్యది ధర్మపునకుఁ గుడు, నెయ్యది యాశ్రయము గీర్తి కి మృగుమార్గం
దెయ్యది సురలోకిమునకు, నెయ్యది సుఖములకు నిక్క మేర్పడఁ జెపుమా.
౮. అని యడుగుటయు. 441
౬. అమరంగ దాక్షిణ్యము ధర్మమనకుఁ గుడు రంధ్రు కీర్తిమహిమనెలవు దా
నము సత్యము సురపురిమా,ర్గము శీలము సంశ్రయము సుఖంబుల కెల్లన్. 442
౮. అని యుధిష్ఠిరుం డెఱింగించిన నతండు. 443
- చ నరునకు నాత్మ యెవ్వఁడు ఘనంబుగ ⁵దైవిక మైనచుట్ట మె
వ్వ రతనికిం దదీయ మగువర్తన మేమిట నిర్వహించు భూ
వర యతఁ డేమి పూని యనవద్యతఁ బొందు నెటుంగఁ జెప్పు మీ
వరుదుగ నన్న నక్కురుకులాగ్రణి యాతనితోడ నిట్లునన్. 444
- తే. అత్తజాడు సువ్వె పురుషున కాత్మ యయ్యె, నాతనికి భార్య ⁶దైవిక మైనచుట్ట
మతనిజీవిక పర్జన్యకతనఁ జెల్లు, నతఁడు దానము గొనియాడి యతశయ్యెల్లు.
- చ. అన విని మేటిధర్మ మగునట్టిది యెయ్యది ⁷యేది యెప్పుడు
దనియంగఁ బండి యుండు విదితంబుగ నెయ్యది నిగ్రహించినం
దనరుఁ బ్రమోదసిద్ధి నియతంబుగ నెవ్వరితోడిసంధి యెం
దును వికలంబుగాదు పరితోష మెలర్ప నుపన్యసించుమా 446
- వ. అని దివ్యుండు వలికిన నాదివ్యభోధనుం డి ట్లనియె. 447
- ఆ. విను మహింస మేటి యనఁ జను ధర్మంబు, ⁸యాగకర్త మెప్పుడు నమరఁ బండి

1 దశకు. 2 వాదలు. 3 గజమూయ దది గుప్త. 4 మునకు మూల మేర్పడఁ. 5 దైవిక.
6 దైవిక. 7 యెట్టి దెప్పుడుం, గనియఁ... నెనకంబుగ... నుపన్యసించవే. 8 యాగకర్త... నానరఁబండి

- యుండు మనసుక్రొవ్వు ఖండింపఁగా మోద, మెసఁగు సుజనసంధి యెడలఁబెండు.
 తే. అనిన నతఁడు లోకమునకెయ్యదియు దిక్కు, జలము నన్నము నెద్దానసంభవించు
 విష మనంగ నెయ్యది శ్రాద్ధవిధికి నెద్ది, సమయ మనిన నిట్లనిచెప్పె జనవిభుండు.
 తే. సజ్జనులు దిక్కుసూచె యీ సర్వమునకు, నభము ధరణియు జలము నన్నము నుద్భవించు
 నెలవులు విషమగు విప్రధనము, లనఘ శ్రాద్ధకాలము బ్రాహ్మణాగమంబు.
 వ. అని తెలిపిన నయ్యతుండు ధర్మనందనుతో మనుజుం డెయ్యది పరిత్యజించి
 సర్వజనప్రియుండును నీశ్వీకుండును నర్థవంతుండును సుఖయును నగు ననిన
 నమృహీపతి యతని కిట్లనియె. 451
- తే. సర్వజనమృతుండగు గర్వ ముడిగి, క్రోధ మడఁచి శోకమునకు¹ గొలుపు గాఁడు
 వినవెయ్యధ్యుడగులోభ మొనరవిడిచి, తృప్తవర్జించిసౌఖ్యంబు తెరువుఁగాంచు.
 వ. అనినయనంతరంబ యద్వివృండుతనితోఁ బురుషశబ్దవాచ్యుండెట్టివాఁడు మఱియు
 సర్వధని యగువాఁ డెవ్వండు నిశ్చయింపు మనినఁ బాండవజ్యేష్ఠుం డిట్లనియె.
 క. దివి ముట్టి ధరణి యంతట ,² నివిడి మెఱయు చుండు నెవ్వనియశోరమ య
 ట్టివిశిష్టచరిత్రుఁడు య, శ్రవరా పురుషుండు నాఁ బ్రకాశత నొందున్. 454
- ఆ. ప్రియము నప్రియంబుఁ బెల్లగు సౌఖ్యదగి, ఖములు భూతభావికార్యములును
 నెవ్వనికి సమంబు³ లిల సర్వధని యనఁ, బరఁగుఁ జువ్వె యట్టిభవ్యుఁ డనఘ.
 వ. అని వివరించిన విని యుధిష్ఠిరుడెసఁ బ్రసాదమధురం బైనయాలోకనంబు
 నిగుడ నయ్యశ్రవరుండు మహాత్మా మదీయంబు లైనప్రశ్నంబు లన్నింటికి సదు
 త్తరంబు లిచ్చితివి నీవలనం బ్రీతుండ నైతి నీతమ్ములం దొక్కనిప్రాణంబు
 లిచ్చెద వేడు మనిన నతండు. 456
- సీ. శ్యామాంగు నార క్తజలరుహనేత్ర సాలప్రాంశు నున్నతలలితబాహు
 నకులుని బ్రదికింపు నావుడు యతుండు భీమఫల్గును లలిభీమబలులు
 ప్రియులు నీ కెంతయుఁ బృథివీశ వీరిలో నొకనిఁ గోరక యిట్లు నకులుఁ గోరి
 తనుడు ధర్మాత్మజుఁ డనియెను మాతండ్రి యగుపాండువిభునకు మగువ లిరువు
 ఆ. రండు గొంతొకొడుకు లైనమువ్వరిలోన, నేను బ్రదికినాడ నింక మాద్రీ
 తనయు లిరువు రండు దగ నిష్పాదొక్కఁడు, బ్రతుకవలదె చెప్పుమ పాడితెలుగు.
 ఆ. ధర్మనందనుండు ధర్మాత్ముఁ డని యెప్పుఁ, దగిలి⁴ జనము నన్నుఁ బొగడుచుండు
 నట్టియెను ధర్మహానికి నోర్వఁ జు, మ్మెంత వచ్చె నేని నింత నిజము. 458
- వ. అనిన నతండు నీ దైవధర్మజ్ఞతకు మెచ్చితి నీతమ్ము లందఱు లభిజీవితు లయ్యె
 డు మనిన నాక్షణంబ వికతప్రాణు లై పడియున్న యన్నలుపురునిద్రనోయిమే
 ల్కానినట్లు సముత్థితు లైనం జూచి విస్మితం దై ధర్మజుం డిట్లనియె. 459
- చ. నిమ నొకయశ్రమాత్ముడుగ నే మది నమ్మగ నేర నయ్యెదక

జననుతే నీవు నిక్కముగ శక్రుడవో¹ యలకాధిపుండవో
యనలుడవో సమీరుడవో యట్టులు గాక జగన్ముతుండు మ
జ్జనకుండు ధర్మదేవతవో సత్కృపఁ జెప్పము నాకు నేర్పడన్.

460

వ. ²అనిన నమృహాత్ముండు మందస్థితాననుం డై.

461

మ త్తకోకిలము. ఏను ధర్మఁడఁ జావ్వె రాజకులేంద్ర సత్యము శౌచము
దానముం దపమున్ శమంబును దాంతియున్ యశముం బరి

జ్ఞానయుక్తీయు నాదుమూర్తులు సమృద్ధంబున సిప్పు మ
త్సూను నుత్తమధార్మికున్ నినుఁ జూచువేడుక వచ్చితన్.

462

వ. నన్ను నాశ్రయించినజనంబులు దుర్గతం బొరయరు గావున నభిమతేవరం
బిచ్చెద వేడు మనినఁ బొండవార్గజుండు సంభ్రమభక్తిభరితుం డగుచు దండ
ప్రణామంబు నేసి యద్దేవోత్తముం బ్రస్తుతించి దేవా మపీయాశ్రమవాసుం
డైనభూసురముఖ్యునరణి యొక్కహరిణంబుచేత నవహృతం బయ్యె నతనికిం
గర్తలోపంబు గాకుండ నయ్యరణిం గరుణింపవే యనినఁ బ్రీతచిత్తుం డగుచు
ధర్మదేవుండు.

463

క. విను మేను నీమనోగతి, యనఘా యెఱుంగంగ వేడి యరణీహరణం
బొనరించితి మృగ మెక్కడి, దని యమృహనీయవస్తు వతనికి³ సిచ్చెన్.

464

వ. ఇచ్చి మఱియు నిట్లను నిదె పదుమూడవయ్యెడు సనుదెంచె నింక మీకు
నజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయు నందు మీ రెవ్వ రెక్కడ నేరూఁంబునం జరి
యింపం గోరిన నయ్యెరూపంబు లలవడియెడు నెట్లున్నను మిమ్ము నెవ్వరు
నెఱుంగ కుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నింక నొం డెయ్యది వలసిన నడుగు మనిన
నమ్మనుజేశ్వరుం డిట్లనియె.

465

మ త్తకోకిలము. ఆపిదేవుడ వైననీవు దయామతిం బొడసూపి న
న్నాదరించుటఁజేసి ధన్యుడ వైతి నింతకు నెక్కుదొం
డేది గల్గెడు నైన నామది యెల్లనాడును గ్రోధమో
హాదులం బెడఁబాసి ధర్మపునందు నెక్కొనఁ జేయవే.

466

వ. అనిన నద్దేవుం డతనికి నవ్వరం బొసంగి యనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యె
గౌంతేయులు గ్రమ్మఱి నిజాశ్రమంబున కరిగి ధరణీదేవునకు నరణీప్రదానంబు
నేసి తత్ప్రయుక్తాశీర్వాదశతంబులు గైకొని పరమానందంబునుం బొంది రని
యిట్లు పాండుతనయులవనవాసప్రకారంబు సవిస్తరమధురంబుగా నుపన్యసించి.

క. అనఘుడు గృష్ణద్వైపా, యనశిష్యుడు బోధనిధి సమంచితమేథా
ఘనునకుఁ బారిషీతునకు, ననవరతానందసుఖసమగ్రత యొసఁగెన్.

468

1 పురసాదనుండవో...నాకు నావుడు. 2 అమృహాత్ముండు మందస్థితా. 3 బోధగడ్.

- సీ. భవ్యచరిత్రుఁ డాపస్తంబనూత్రుండు శ్రీవత్సగోత్రుండు శివపదాబ్జ
సంతతథ్యానసంసక్తచిత్తుఁడు సూరనార్యునకును బోతమాంబికకును
నందనుఁ డీలఁ బాకనాటిలో నీలకంఠేశ్వరస్థానమై యెసక మెసఁగు
గుడ్లూరు నెలవుగ గుణగరిష్ఠత నొప్పుభన్యుఁడు ధర్మైకతత్పరాత్ముఁ
డే. డెట్టనార్యుండు సకలలోకై కవినితుఁ, డయిననన్నయభట్ట మహాకవీంద్రు
సరససారస్వతాంశప్రశస్తిదన్నుఁ, జెందుటయు సాధుజనహర్షసిద్ధి గోరి. 469
- క. భీరవిచారుఁడు తత్కవి, తారీతియుఁ గొంత దోఁచ దద్రచనయ కా
నారణ్యపర్వశేషము, పూరించె గవీంద్రకర్ణపుటపేయముగాన్. 470
- క. వీరావతార విమలాచార మహాదార శుభవిచార సుజనమం
దార నవకీర్తిమాక్తిక, హరి హరపదాబ్జమధుక రాత్మవిహారా. 471

తరలము —

అమితవైభవ లోభమోహభయాదిదుర్లభమంజువి

భ్రమోవికాసి విలాసినిజనపంచబాణ నిరంతరా

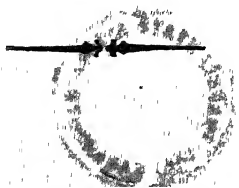
నమదశేషనృపాలమాళిషినద్ధ ముగ్ధమణిప్రభా

క్రమసమర్చితవిస్ఫురత్పదకాంతినిజ్ఞ తపంకజా.

472

గద్యము. ఇది సకలసుఖవిజనవినుత వన్నేయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబు
నం దారణ్యపర్వంబున సీతాన్వేషణంబును లంకాభిగమనంబును రామరావణ
యుద్ధంబును రాఘవాభ్యుదయంబును సావిత్రీచరిత్రంబును సూర్యుండు
గర్జనకు హితోపదేశంబు నేయుటయు గర్జజన్మకథనంబును విప్రరూపంబునఁ
గర్జకవచకుండలంబు లింద్రుండు హరించుటయు నారణ్యేయంబును యక్ష
ప్రశ్నంబులును ధర్ముండు ధర్మజునకు వరంబు లొసంగుటయు నన్నది పర్వంబును
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వము సమాప్తము.

1 నక్క. 2 శేషముగా. 3 విలాసికామినీజన... దివ్యమణి ప్రభా, క్రమ (సమర్చిత)
సమాప్త.

ఆంధ్ర వచన గ్రంథములు

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ధ్రువచనభాగవతము, ద్వారక	
గ్రంథములు, ముక్తసంపుటం 9	0
, మూడుసంపుటములు 10	8
ధ్రువచనభారతము—	
, ఆదిసభాపర్వములు 5	0
, ఆరణ్యపర్వము 5	0
, విరాటోద్యోగపర్వము 5	8
, భీష్మద్రోణపర్వములు 7	8
, కర్ణశల్యసౌత్తికస్త్రీపర్వ	
ములు 5	0
, శాంతిపర్వము 7	8
, ఆనుశాసనికము మొదలు	
స్వర్గారోహణపర్వము	
వరకుగల సంపుటము 7	3
ధ్రువచనవాల్మీకి రామాయణము,	
2 సంపుటములు (ఆచ్చు)	
ధ్రువాక్షయచరిత్రసంగ్ర	
హము 3	0
ధ్రువచరిత్ర, అనవాజు	
అప్పారావుగారిది 3	0
గురుజాడ శ్రీరామకూర్మిగారి	
ఆంధ్రకవిజీవితములు 6	0
రేలయినైట్సుకథలు 2	0
య్యయనిచారణప్రవాసములి 3	
లసీదాసు రామాయణము 12	0
లకుగారిసెక్యూరిటీకేసు,	
ఉపన్యాసములు 0	14

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ద్వాదశశోపనిషత్తులు, వచనం. ఆచ్చు	
భారతరమణీమణులు, 1 భా 1	0
డిటా రెండవభాగము 0	12
డిటా 3-వ భాగము 0	3
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము 0	12
శ్రీమహాభక్తవిజయము, 12	0
నీలిచంద్రిక, చిన్నయసూరి 0	12
పంచలంఠ్రము, వచనము 0	12
నవనాథభక్తులచరిత్ర 2	8
నీతిరత్నాకరము 0	12
సంగ్రహభారతము 2	4
సంగ్రహభాగవతము 2	4
సంగ్రహరామాయణము 1	8
ప్రాచీనచేకచరిత్రలు 3	0
పతివ్రతలచరిత్రలు 3	0
దక్కనుపూర్వకథలు 3	0
భోజనికథలు 1	0
హిందోపదేశము, సులభశైలి 1	0
భోజకాళిదాసకథలు, 1 భా 1	0
" 2 భా 1	0
తెనాలి రామలింగనికథలు,	
జీవితము 0	6
తెనాలి రామలింగం: A. S. P.	
అయ్యయనిచరిత్రము 0	3
సంస్కృతనాటకకథలు 2	0
దశకుమారచరిత్రము 2	0